ŞERİAT ve KADIN



İLHAN ARSEL

9. BASKI

İSTANBUL 1991



Prof. Dr. İlhan Arsel, otuz yıla yakın bir süre boyunca Üniversite öğretim üyeliklerinde bulundu, Anayasa Hukuku dersleri verdi. 1960 İhtilalinden sonra yeni bir Anayasa tasarısı, hazırlamakla görevlendirilen on kişilik İSTANBUL KOMİSYONU'na üye oldu. Daha sonra KURUCU MECLİS ÖN TASARISI'nı meydana getiren beş kişilik komisyona üye seçildi. 1966 yılında Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından T.B.M.M. Senatosu'na KONTENJAN SENATÖRÜ olarak atandı. Tekrar Üniversiteye döndü. 1971 yılında CONSTITUTIONS OF THE COUNTRIES OF THE WORLD (Dünya Ülkeleri Anayasaları) adlı 14 cildlik yayını hazırlayan kuruluşun (Inter Üniversity Associate) çalışmalarına Danışman ve araştıcı olarak katıldı ve bu yayınların TÜRKİYE ile BELÇİKA bölümlerini (1971 yılı itibariyle) hazırladı. 1977 Yılında Üniversiteden istifa ederek ayrıldı; araştırma, yayım ve öğretim faaliyetlerine devam etti.

Yirmiyi aşkın çeşitli yayınları arasında: ŞERİÂT VE KADIN (İstanbul 1987-1991); ARAP MİLLİYETÇİLİĞİ VE TÜRKLER (İnkilap Kitabevi, İstanbul 1987, 4.ncü Baskı); BİZ PROFESÖRLER 2.nci Baskı, İstanbul 1987), TOPLUMSAL GERİLİKLERİMİZİN SORUMLULARI; DİN ADAMLARI ve AYDINLAR, (Birinci Kitap: DİN ADAMLARI, Ankara 1977); TEOKRATİK DEVLET ANLAYIŞINDAN DEMOKRATİK DEVLET ANLAYIŞINA, (Ankara Hukuk Fakültesi yayınları, Ankara 1975), CIVIL LITIGATION IN TURKEY, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile New York Üniversitesi Hukuk Fakültesi ortak yayınları; Türk-Amerikan Usul hukuku kıyaslaması Prof. Delmar Karlen ile birlikte, Ankara 1957) adlı kitapları vardır.

ŞERİAT
ve
KADIN

İLHAN ARSEL

İstanbul 1991

9. Baskı- Eylül 1991 - İSTANBUL

Dağıtım ve İsteme Adresi:
TÜMDA
Cağaloğlu Yokuşu Evren Han Kat:2
Tel: 511 79 16

Baskı: Kurtiş Matbaası

Bu kitap kadın şahsiyetinin haysiyetini korumak için savaşanlara ithaf olunur.

KİTABIN TÜM GELİRLERİ İLE BAŞARILI KIZ ÖĞRENCİLER OKUTULMAKTADIR.

Bu kitap Şeriât'ın KADIN hakkındaki değer ölçülerinin eleştirisiyle ilgilidir. Bunları incelerken okuyucu muhtemelen şaşıracak, gözlerine inanamayacak ve yazarın abarttığını ya da uydurduğunu sanacaktır.

Böyle bir kanıya mahal bırakmamak üzere şunu önemle belirtmekte yarar vardır ki kitapta yer alan hükümler Şeriât'ın temel kaynaklarından alınma olup, Devlet kuruluşları ve din adamları tarafından Şeriât eğitimi olarak halkımıza uhrevî ve dünyevi gıda şeklinde sunulmaktadır.

ÖNSÖZ

İlk baskısı 1987 yıllarında yapılan bu kitab, esas itibariyle iki amaca yönelik olmak üzere hazırlanmıştır:

Birincisi, Şeriât'ın kadını gerçekten aşağı ve hâkir gören, ve özgürlükten yoksun eden emirlerini ve yönlerini, ve Muhammed'in eylemlerini eleştirmek ve tenkid süzgecinden geçirmek, ve böylece kadınlarımızın, insan şahsiyetinin haysiyeti bilinci içerisinde savaşım gücünü pekiştirmek;

İkincisi de İslâmi verilerin "lâyuhti" (hatasız, kusursuz) nitelikte şeyler olmayıp, akıl süzgecinden geçmeğe muhtaç nitelikte bulunduğunu belirtmek ve böylece bunları "Tabu" olmaktan çıkarıp herkesin tartışabileceği ortama oturtma gereğini yeniden sergilemektir.

Şeriâtçı kesim, akılcılığa yabancı, ve köhne bir değer ölçüsüne saplı bulunduğu içindir ki, kitab'da izlenen usulleri ve varılan yargılamaları "Dinsizlik" ya da "Dine ve Peygambere hakâret", ya da "Din duygularını incitici", ya da en azından "bilimsel tarafsızlığa aykırı" nitelikte bulmağa müheyyadır. Oysa ki, çağdaş düşünce insanı bakımından, din kitaplarını ve peygamber diye bilinen kimselerin yaşamlarını AKILCI değer ölçüsüne vurmak ve yargılamak kadar doğal ve gerekli bir şey yoktur.

Nitekim kitabım hakkında Ordinaryüs Profesör Hıfzı Velded Velidedeoğlu gibi Türkiye'nin en büyük hukuk otoriteleri, eski Kültür Bakanı Talât Halman gibi bilim, din ve sanat alanının üstadları, eski müftü Turan Dursun gibi en yetkili İslâm âlimleri, Uğur Mumcu, Doğu Perinçek, İlhan Selçuk, Melih Cevdet Anday, Haluk Şahin, Niyazi Doğru, Fatma Yazıcı, Hürriyet Karadeniz gibi en parıltılı gazete yazarları ve diğerleri, son derece olumlu görüşler belli etmişler, ve kitabın bilimsel yönünü ve kadın hakları davasına katkısını dile getirmişlerdir.

Fakat bütün bunlarla birlikte beni mutluluğa sürükleyen ve Karamsarlığımı gideren bir olay daha vardır ki, o da okuyucularımda tanık olduğum bilinçlenmedir. Bunun en güzel kanıtı olmak üzere bir hanım okuyucumun şu ilginç satırlarını, nakletmekten kendimi alamıyorum:

"Uzun yıllardır... kafamda soru işaretleri bırakan (Şeriât) konusunda beni aydınlattığınız için DEĞİL ve fakat bir SENTEZ'e (varmak) hususunda YÜREKLENDİRDİĞİNİZ için teşekkürler ederim... Çünkü küçük yaşlarda okumaya başladığım ve her dalda... kırıntı bilgiler edindiğim halde... o yasak bölgeye ne yaklaştım, ne de bilinmeze karşı duyulan merakı yaşadım. Bir takım hazır bilgileri depoladım... ve zamanı gelince de kendimden emin olarak kullandım. Bana öyle

geliyor ki, en büyük neden, aldığım çok ılımlı terbiyesidir. Aşırı baskı, ya da tam tersi bir ilgisizlik dürtüsü ile isyana ya da araştırmaya yöneltmeyen bir ılımlılık.... Korktuğum ve sindiğim zamanlarda ve isyan edip haykırdığım anlarda da, o sınırını çizip koruduğum bölgedeki kültürüm (!) bana yeterli oldu. Ve hayrettir, karakterimin en belirgin özelliği olan 'Her türlü haksızlığa isyan', 'Eşitlik mücadelesi', ve toplumda özellikle kadın için konuşulması dahi tabu sayılan konulardaki inanç ve farklı görüşlerim, böylesi bir konuda dumura uğramış ve beni çok derin bir suskunluk ve karanlık içinde bırakabilmiş!

*Utanıyorum... Övündüğüm mantığımın, (ve) orta halli de olsa eğitilmiş aklımın ve mesleğim(in)... en belirli niteliği olan hayal gücümün suskunluğu için utanıyorum. Doğrusunu isterseniz ŞERİAT VE KADIN (adlı) kitabınızı okuduğumda en çok hissettiğim duygu buydu... Kısacası sizden öğrendiğim (şey) UYANIŞ oldu, araştırmaya yöneliş oldu... Siz beni doğrularcasına: 'Akıl mantık sahibisin, (körü körüne) inanma, yaratan sebeb-i hikmeti olan... akıl ve vicdanını birleştir, araştır diyorsunuz... Yazılanların doğru olduğu konusunda şüpheye düşmek de, inanmak ölçüsünde bir alternatif olduğu halde, eserin yayınlanmasını engellemek ve hattâ daha da ileri giderek 'Katli câizdir' diye yazarları susturmağa (yönelmek), örtbas edilmek istenen gerçeklerin var olduğu hususundaki şüpheyi körükleyici bir davranış. Aklen dûn olan yaratıklara yaraşır bir davranış! **BANA KADIN OLMAYI SEVDİRDİĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM**'.*

Adı ve adresi bende mahfuz bu okuyucuma, güzel satırları için asıl ben teşekkür etmeliyim: Kitabımın amaca ulaşmakta olduğunu bana müjdelediği için.

Ancak ne var ki, kısa bir süre içerisinde aydın çevrelerce, ve özellikle haysiyet duygusuna sahip kadınlarımız tarafından ilgiyle karşılanan ŞERİAT VE KADIN, daha ilk yayınlandığı andan itibaren şeriâtçılarımızı telaşlandırır olmuştur. Çünkü KADIN'ın "**Aklen ve dînen dûn**" olduğunu, ya da "**iki kadının tanıklığının bir erkeğin tanıklığına bedel**" bulunduğunu, ya da"**Namaz kat'eden şeyler eşek, kara köpek ve kadın**" olup "**Cehennemlerin çoğunluğunu kadınların oluşturduğu**" gibi ya da buna benzer daha nice şeriât hükümlerini, bizlerin farkına varamayacağımız usullerle halka belletirlerken, şimdi birden bire bu hükümlerin eleştiri konusu yapılıp sergilenmesinin insanlarımızı uyandıracağını, ve bunun kendi saltanatları bakımından büyük bir tehlike yaratacağını anlamışlardır.

Bu nedenle cahil yığınları kışkırtmağa ve 31 Mart ortamını oluşturmağa çalışmışlardır. Örneğin geçen yıl sayın Talât Halman'ın kitap lehindeki bir yazısı üzerine Diyânet İşleri Başkanlığı, sanki söz konusu şeriât hükümlerini yayınlayan Başkanlık değilmiş gibi: "Dine saldırı var", ya da "Yeni bir din mi aranıyor?" yaygaralariyle halkı yersiz bir telâşa sokmuştur.

Daha sonra Atatürk düşmanı bir din adamı, ortaçağ temsilcisi Humeyni'ye özenip Don Kişot'vari çalımlarla ölüm fetvaları çıkarmıştır.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, şimdi bir de iktidar hükümetinin Adalet Bakanlığı, muhtemelen gerici çevrelerin baskısına yanıt vermek ihtiyaciyle, ŞERİAT VE KADIN'ın toplattırılması ve yazarının cezalandırılması için dava açmıştır. Açarken de Türkiye'yi Uygar dünya önünde bir kez daha kınanmaya maruz bırakmıştır.

Çünkü bu kitap, insan varlığına ve genellikle KADIN şahsiyetine karşı ha-

kâret niteliğindeki şeriât hükümlerini sergilemektedir ve bu hükümler T.C. Devletinin Anayasal bir kuruluşu olan Diyânet İşleri Başkanlığı'nın resmî yayınlarında yer alan din adamları maarifetiyle memleket çapında uygulanan şeylerdir. Bunları ben, Başkanlığın adamlarından aynen almak suretiyle gözler önüne serdim. Sermek suç değil, fakat benimsemek ve işleme getirmek suç sayılacağına göre dava'nın Başkanlık aleyhine açılması ve insan haysiyetiyle bağdaşmaz bu hükümlerin ortadan kaldırılması gerekirdi.

Fakat öyle anlaşılıyor ki, Türkiye, bugün artık bilimsel kitapları ve bilim adamlarını sanık sandalyesine oturtabilecek noktaya gelmiştir. Fikir gelişmesi tarihine aşina olanlarımız, bu vesileyle Hypathia'nın, hani gerçekleri din verilerinde değil fakat akıl rehberliğinde aramak isteyen müspet bilim temsilcisinin, 1700 yıl önce din adamları tarafından sokaklarda sürüklenerek parçalatılması ve böylece karanlık çağ'ın başlatılması olayının, Türk şeriâtçısının elinde XXI'inci yüzyıl sahnesine konmakta olduğunu görüyor olmalıdırlar.

Bilindiği gibi Batı'da din adamı, sırtını Devlet'e dayamış olarak, o tarihten itibaren nice bilgin ve düşünürü "dinsizlik ve bilgisizlikle" damgalayabilmiş, "Dine ve Peygambere hakâret" ya da "Din duygularını rencide ediyor" bahanesiyle susturabilmiştir. Batı dünyâsı ancak 18'inci yüzyılda AKILCILIĞI hâkim kılmakla ve din verilerini AKIL kıstasına vurmakla ve insanlarını buna alıştırmakla "düşünce ve bilim" uygarlığına kavuşmuştur.

Şunu artık öğrenmiş olmamız şarttır ki AYDIN kişilerin görevi, akla ve müspet ahlâka ters düşen emirleri ve eylemleri (velev ki bunlar Kutsal bilinen Kitab'lardan ya da Peygamber sayılan kişilerden sadır olsun) mazur ve meşrû göstermeğe çalışmak değil fakat aksine eleştirmek, yermek ve elemektir. Batı dünyâsı "din duygularını rencide etme" endişesini yenebildiği, ve dini ve peygamberleri eleştirip yerebildiği içindir ki AKIL ÇAĞ'ına yönelmiş, ve İslâm dünyası bunu yapamadığı içindir ki geriliklere, ilkelliklere gömülmüştür. Eğer "Şeriât sorunları eleştirilemez" der ve din duygularını incitme endişesi uğruna akılcı değer ölçülerimizi fedâ edersek, bu taktirde insan varlığını gerilikler ve haysiyetsizlikler içerisinde tutan emirlere, insan beynini işlemez hale getiren düzene katlanmak ve ikinci sınıf milletler seviyesinde kalmak, ve asıl açıklısı bunun yüz kızartıcı sonuçlarına katlanmak gerekecektir.

*

* *

Bu kitapta bazı tekrarlar yer almıştır ki okuyucularımdan bir kısmı tarafından muhtemelen tenkid konusu yapılacaktır. Fakat hemen belirtmeliyim ki bu tekrarların belli bir amacı vardır ve o da her şeyden önce Şeriât'ın iç yüzünü ve akla ve mantığa aykırı düşen hükümlerini vurgulamak ve böylece bu hükümlerin varlığından ya da gerçek anlamından pek haberdar bulunmayan ve eleştirisine de alışık olmayan okuyucunun dikkatini devamlı şekilde uyanık tutmaktır.

Şunu da eklemeyim ki bazı şeriât hükümlerini farklı olaylar, ya da bazı olayları farklı hükümler vesilesiyle ele almak gereği yüzünden tekrarlama usulü, söz konusu amac'ı pekiştirmeğe yaramıştır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ:

Bu satırları okumaya başlarken, elinizdeki kitabın ön kapağına lütfen bir kez daha göz atınız. Yağmur duâ'sına çıkmış insanlarımızın bu feza çağında hâlâ doğa üstü güçlerden medet uman ve teknolojinin nimetlerinden kendi gayretleriyle yararlanacak yerde, her şeyi göklerden yalvaran hâli sizleri düşündürecek ve kuşkusuz üzecektir. Fakat bu resmin sizi asıl rahatsız edecek olan yönü, Türk kadınının kara çarşafa tıkılmış ve umacı giysilerle erkeklerin gerisine atılmış, insanlık haysiyetinden yalınmış zavallı ve acıklı duruşudur. Bir zamanlar erkeğin yanında, ona eş durumda ve saygınlığa sahip ve hükümet etmeye lâyik kılınan Türk kadınının, Atatürk devrimlerine rağmen, bugün yine Şeriâtçının pençesine düşmüş olarak bu hazin duruma itilmişliği, muhakkak ki utanç vericidir.

Fakat hemen hatırlatmak gerekir ki, kadınımızı özgürlükten köleliğe ve yücelikten haysiyetsizliğe indiren bu geriye yöneliş, Şeriâtın o çağdışılıklarına isyan etmeyen, "HAYIR" diyemeyen biz aydınların ihanetimizden doğmuştur. Büyük suçun ve sorumluluğun özellikle biz erkeklere ait bulunduğunda hiç birimizin kuşkusu olmamalıdır. KADIN'ı erkeğin sömürüsüne ve hizmetine terk ve şehvetine araç eden Şeriât zihniyetini baştacı yapmak biz erkeklerin af'edilmez çılğınlığımızdır. Tiksinti yaratıcı bu bencillik içerisinde bizler, en cahilimizden en okumuşumuza kadar, sırf rahatımız ve çıkarlarımız adına Şeriât'ın kadınlarla ilgili küçültücü hükümlerini, ve örneğin: *"Tanrı'nın kimini, kimine üstün kılmasından ötürü... erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler"*, ya da *"Kadınlar, sizin* (erkeklerin) *elinizde özgürlüklerini yitirmişlerdir"*, ya da *"Kadınlarla iyi geçinmek ve akıllarının noksan olduğunu düşünüp onlara acıyarak eziyetlerine katlanmaktır"* ya da *"Kadınlar dinen ve aklen dûn yaratıklardır"*, ya da *"İki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına bedeldir"*, ya da *"Kadınlara danışın fakat yaptıklarının aksini yapın"*, ya da *"Nikâh kadınlar için köleliktir"* şeklindeki ve bunlara eklenebilecek nice "Tanrı" ve "Peygamber" emirlerini ciddiye almış ve daha doğrusu bunları, Tanrı'dan gelme şeyler sanmışızdır.

Yüzyıllar boyunca sırtımızı bu hükümlere dayayıp kendimizi "Seyyid", "Efendi", ya da "Metbû" mevkiinde görmüş, kadıncağızlarımızı da "Tâbi", "Köle", "Cariye" diye tanımlamışızdır. Daha başka bir deyimle kadın sınıfını aşağılatan bir düzeni kutsal bilmiş ve çok büyük bir kurnazlıkla kadınlara da o şekilde kabul ettirmiş ve böylece saltanatımızı sağlamışızdır. Aslında suç olmak gereken bu davranışımızın bizi, aydın ya da "insan varlığı" olarak, rahatsız eden bir yönü olmamıştır. Kadını küçülten ve erkeğin sömürüsüne terkeden bu düzeni eleştirmek, yermek ve değiştirmek gereğini hiç bir zaman aklımızdan geçirmemişizdir. Kadını ezik ve haysiyet dışı kerteye indiren Şeriâta karşı başkaldırmak ve savaşmak gibi asîl bir davranışa asla özenmemişizdir. Yapabildiğimiz tek şey İslâm'ın özünün kadın haklarına saygılı olduğunu ve kadının durumundaki kötülüğün İslâm'ın yanlış uygulanmasından doğduğunu ve eğer İslâm'ın özüne dönülecek olursa her şeyin düzelmiş bulunacağını öne sürmek olmuştur. Geçen yüzyılın sonlarına doğru kadın sorunlarına ilk kez eğilen aydınlarımızın, örneğin Namık Kemal, Şemşeddin Sami, Ahmed Rıza gibi Tanzimat ve Meşrutiyet ünlülerinin yaptıkları budur. Ziya Gökalp gibi ilericilerimiz dahi kadının kötü durumunu yakınma konusu yaparlarken bunun nedenlerinin Şeriât'dan gelmediğini ve çünkü

Kur'ân'ın KADIN'ı yücelttiğini ve eğer İslâm ülkelerinde kadın zavallı kılınmış ise bunun, mutlaka Kur'ân'ın yanlış yorumlanmış olmasından neş'et ettiğini iddia etmişlerdir.

Atatürk'ün akılcı ve Şeriât'a sırt çeviren reformları hariç, o tarihten bu yana değişen birşey yoktur. Bugün dahi aydın saydığımız kişilerin ortaklaşa savundukları tema şudur: "İslâmiyet kadın haklarına saygılıdır ve bu hakları çağımızın dahi erişemediği mükemmeliyet içerisinde yerleştirmiş bir Din'dir. İslâmdan önce kadın parayla alınıp satılan bir mal iken ve kız çocukları kurban edilirken, kadının hak ve özgürlüğü diye bir şey söz konusu değilken, İslâmiyetle birlikte her şey değişmiş ve kadın hak süjesi durumuna girmiş ve yüceliğe erişmiştir. Fakat zamanla ve daha doğrusu İslâm'ın yanlış bir uygulamaya sokulmasıyla, kadının durumu kötüye gitmiştir."

Yazarlarımız arasında İslâm'ın erkeklere üstünlük tanıdığını ve sosyal ve ekonomik alanlarda kadın'ı erkeğe bağımlı bıraktığını ve böylece "ataerkil" aile sistemine olanak tanıdığını belirtenler dahi, bütün bu durumların İslâm öncesi "cahiliyyet" dönemine nazaran bir aşama olduğunu söylemekten geri kalmazlar.

Hemen hatırlatalım ki kısaca değindiğimiz bu görüşler, Arap yazarların ne zaman vardır ki ele aldıkları ve kadın hakları konusunda İslâm dinini temize çıkarmak ve çoğu kez tüm sorumluluğu Türklerin omuzuna yüklemek amacıyla sarıldıkları şeylerdir. Her ne kadar bu yazarlar, Arap kadını'nın İslâm öncesi ve sonrası durumu itibarıyla zıt görüşlere sahip olmakla beraber (örneğin kimisi cahiliye'de Arap kadınının durumunun iyi olduğunu, kimisi ise aksini savunur olmakla beraber) hemen hepsi Muhammed'in kadına değer verdiğini, kadın haklarının şampiyonu olduğunu ve İslâm dininin kadını ulaşılmaz yüceliklere eriştirdiğini söylemekte birleşirler. Birleşir oldukları diğer bir husus, kadının durumunun giderek kötüleşmesinde İslâm'ın yanlış uygulanması kadar Arap ülkelerinin Türkler tarafından işgâl edilmiş olmasının rol oynadığıdır.

Oysa ki bütün bu iddiâ'lar yalandan ibarettir; çünkü İslâm dünyasında kadının zavallı hâle sokulmasının, özgürlükten yoksun kalmasının ve erkeğin kölesi durumunda bırakılmasının gerçek nedeni, ilerdeki bölümlerde sergileyeceğimiz gibi, ne İslâm dininin yanlış uygulanmasıdır ve ne de Türklerin kabahatıdır; sadece ve sadece Şeriat'ın kapsadığı dinsel esaslardır. Ve daha açık konuşmak gerekirse asıl sorumluluk, bu dinin kurucusundadır.

Ve işte biz aydınların en büyük günahımız, en büyük ihânetimiz, bu gerçeği ortaya vurmamış olmamızdır. Bir zamanlar, yani daha henüz İslâm'a girmeden önceki dönemlerde, KADIN'ı başına taç yapan, devlet ve hükümet başkanlıklarına çıkaran, erkeğinin yanında ve ona eş haklara lâyik kılan bir milletin bugüne erişmiş kuşakları olmamıza rağmen, Türk kadınını yücelikten köleliğe, özgürlükten "tâbi'liğe" indiren bir düzene karşı susmuşluğumuz ve üstelik bu düzenin lehimize sağladığı intiyazlardan yararlanmamız, suçumuzu daha da ağırlaştırmıştır.

Fakat bununla beraber, kadınlarımızın da bu suçlulukta büyük payı bulunduğunu yadsımak mümkün değildir. Biz erkekleri kadına üstün imtiyazlarla donatan Şeriât düzenine karşı mutlak bir teslimiyetle boyun eğen ve hattâ bu düzeni kutsal bilip yücelten kadınlarımıza, Batılı kadının özgürlük savaşından örnekler verme zamanı çoktan gelmiştir. Bu örnekler arasında kadın hakları ve

haysiyeti uğruna canını dişine takıp hapisleri ve hattâ ölümü göze alan ve kadını küçültücü din esaslarına meydan okuyan ve din kuruluşlarına karşı cesaretle savaşan ve sarsılmaz bir inançla: "*Hiç bir insanın Tanrı'yı görmüş olduğuna ya da O'nunla konuştuğuna inanmıyorum; Tanrı'nın Musa'ya vahiy'ler yolladığına ve bu vahiylerle kadın hak ve özgürlüklerini kısıtladığına da inanmıyorum. Yer yüzündeki dinlerin tümü kadını aşağılatmakda... Eğer kadınlar, bu dinlerin kendilerine revâ gördüğü haksızlıklara HAYIR demeyecek olurlarsa onlar için hiç bir zaman kurtuluş yolu açılmaz*" şeklinde konuşan* nice ibret vericileri vardır.

Fakat bırakınız Batı dünyasını, kendi mensup bulunduğumuz Müslüman ülkelerde bile, kadın hakları davasında en az savaşanlar, en az cesaret davranışında bulunanlar, ne yazık ki bizim kendi kadınlarımız ve hem de "aydın" diye tanımladıklarımızdır.

"Kadın ve Şeriât" konusundaki bu kitabıma başlarken, başka bir vesile ile yayınladığım ve insan varlığının uygarlaşmasında kadının rolü sorunlarına dokunduğum bazı satırları buraya aktarmaktan kendimi alamayacağım.

Hukuk Fakültesinde otuz yıla yaklaşık hocalık hayatımın en kazançlı yönü, kız öğrencilerim sayesinde, Türk kadınının fikren ve ahlâken üstünlüğünü yakinen izlemek ve eğer imkân yaratılmış olsa, daha da üstün durumlara erişeceğine inanmak olmuştur. Gerek sınıftaki tartışmalar ve gerek imtihanlar sırasında kız öğrencinin, erkek öğrenciye oranla çalışkanlığı, görüşlerini açıklamadaki başarısı, düşün gücüne sahip olmak bakımından yeterliliği, çeşitli konulara yaklaşımdaki bilimsel-düsütlüğü ve özgürlüğü, sorunlara çözüm bulmadaki titizliği ve hele tutuculuktan uzak kalma özelliği ve genel olarak sağlam nitelikteki karakteri, beni daima şaşırtmış, çoğu kez hayran bırakmış ve saplı bulunduğum önyargılarla çatışmaya zorlamıştır.

"Saplı bulunduğum önyargılar" diyorum, çünkü itiraf etmek isterim ki nispeten ilerlemiş denecek bir yaşıma gelene dek ben, çevrili bulunduğum ortamın kafama yerleştirdiği bilinç altı veriler ve değerler nedeniyle, kadın denilen varlığı, uygar ölçülere göre ele almamış ve onu 'seks objesi' dışında bir değerlemeye oturtmamıştım. Her ne kadar üniversite eğitimimin son kısmını Batı'da yapmış olmama rağmen, kendimi bu önyargılardan uzun yıllar kurtaramamıştım: ta ki kültürümü geliştirene ve Üniversitede ders vermeye başlayana kadar.

Diyebilirim ki Şeriât'ın kadını aşağılatan hükümlerini keşfettikçe ve örneğin "Kadınlar aklen ve dinen dûn yaratıklardır", ya da "Kadınlarla iyi geçinmek, akıllarının noksan olduğunu düşünüp onlara acıyarak eziyetlerine katlanmaktır", ya

* Elizabeth Cady Stanton, **The Women's Bible,** (Arno Press, New York, 1972, sh. 12). Kitabın ilk baskısı 1895 tarihini taşır.

Çağdaş bir Yahudi kadın yazar, Yahudilerin Kutsal bildikleri kitaplarda (Tevrat ve Talmud gibi) yer alan kadını küçültücü hükümler vesilesiyle "*Bu hükümlere tiksinti ile bakmamak mümkün değildir*"der. Gerçekten de bu kitaplarda KADIN'ın şahitlik yapamayacağına, hâkim olamayacağına dair hususlar yanında erkeğin iki köpek, ya da iki domuz ya da iki kadın arasında ya da iki erkek arasnda bu yaratıkların yürüyemeyeceğine dair olanları vardır. Bu hususta bk. Lesley Hazleton, **İsraeli Women; The Reality Behind The Myth,** New York, Simon and Shusteul 1977, sh. 53, 55, 59.

da "Nikâh kadınlar için köleliktir", ya da "Tanrı erkekleri kadınlara üstün kılmıştır", "Kadınlara tâbi ve erkeklere de seyyid adını vermiştir" ya da "kadınların faziletlisi olmaz, kadınlar arasında Saliha kadın, yüz tane siyah karga arasında alaca bir karga gibidir" şeklindeki ya da buna benzer daha nice Şeriât emrini öğrenir oldukça, bunların nasıl bir yalan sisteminden doğar olduğunu ve nasıl erkek sınıfının çıkarlarını sağlama amacıyla uydurulduğunu ben ancak kız öğrencilerimde Türk kadınını tanır oldukça anlamaya başlamışımdır.

Hocalık yıllarımın kız öğrenciler sayesinde, bana kazandırdığı diğer bir gerçek de, ERKEĞİN fikirsel ve ahlâksal gelişmesinin ancak KADIN'ın etkisiyle oluşabileceği inancıdır.

Biliyorum ki Batı dünyasının büyük düşünürleri, kadın konusundaki dinsel önyargılara karşı savaşmışlar ve kadın cinsi'nin "kötülük kaynağı" olmak şöyle dursun, fakat aksine "İyilik kaynağı" olduğu ve bir çok bakımlardan erkekten üstün bulunduğu fikrini işlemişler ve üstelik erkek cinsinin fikirsel ve ahlâksal gelişmesinin ancak kadının etkisiyle sağlanabileceğini savunmuşlar ve kadını aşağı ve küçük gören zihniyete son vermeden uygarlık aşaması yapılamayacağını haykırmışlardır.

Bertrand Russel, ki hiç kuşkusuz çağımızın en büyük düşünürlerinin başında gelir, erkeğin zekâ ve karakter gelişmesi üzerinde kadının oynadığı rolü, kendi yaşam tecrübeleriyle ortaya vururken şöyle der: *"Erkeklerin çoğu kadının etkisi altında kalmaktan korkarlar; oysa ki kendi şahsî tecrübelerimin ışığı altında söyleyebilirim ki bu pek budalaca bir korkudur. Bana öyle geliyor ki fizikî bakımdan olduğu kadar fikirsel bakımdan da erkek kadına ve kadın erkeğe muhtaçtır. Ben kendi yaşamlarım açısından, sevdiğim kadınlara çok şeyimi borçluyumdur ve şunu itiraf edebilirim ki onlar olmasaydı, son derece dar görüşlü bir insan olabilirdim."* (*)

Geçen yüzylın dehalarından sayılan bir başka yazar, insanlık tarihini konuştururcasına şöyle der: "*Biraz olsun tarihten haberi olan herkesin bildiği o'dur ki hiç bir büyük sosyal değişiklik, kadın mayası olmadan oluşamaz. Sosyal gelişmenin varlığı güzel cinsin* (çirkinler de dahil olmak üzere) *toplumdaki yerine ve değerine bağlıdır.*"

Yine geçen yüzyılın ünlülerinden Lecky, her ne kadar intellektüel alanlarda erkeğin başarılarını sergilemekle beraber, işlek zeka açısından kadınların erkeklere takaddüm ettiklerini ve hele ahlâkilikte çok daha ileri bir kerteye eriştiklerini belirtmekten usanmamıştır.

Bu yukardaki görüşleri yansıtan sözlerin ve benzerlerinin beni bu konuda fazlasıyla etkilediğini söylemek isterim. Fakat itiraf etmeliyim ki hiç bir şey bana, kız öğrencilerim sayesinde edindiğim inancı sağlayamamıştır.

Ders verdiğim Ankara Hukuk Fakültesi, sayıları pek fazla olmayan Kentli öğrencilerden ziyade genellikle Orta Anadolu Liselerinden gelme gençlerle doluydu. Bu gençler, daha pek küçük yaşlardan itibaren kız erkek ayırımına alışık olduklarından ve kadının örtünmesi ve erkekten ayrı durması inançlarıyla yoğurulmuş bulunduklarından Fakültenin ilk sınıfına başladıklarında, kendilerini bir-

(*) **Autobiograhy of Bertrand Russell,** (London 1967) sh. 205.

denbire kızlarla bir arada ve yan yana oturma huzursuzluğunda bulurlardı. Ders yılının ilk günlerinde kız öğrecilerin (ve özellikle Kent'te yetişmişlerin) sade fakat temiz giyinişleri, nezâket ve incelikleri, soru sorma ve tartışmaya katılma hususundaki gayretleri yanında erkek öğrencinin yabaniliği, üstüne başına pek itina etmeyen hali ve kendine önem ve değer vermezliği, lâübaliliği ve hele tartışmalara karşı ilgisizliği dikkatimi çekerdi. Fakat aradan az zaman geçmekle bu aynı erkek öğrencinin, kendine çeki düzen verir ve itina eder olduğunu, kızlar arasına karışıp onlarla şakalaştığını, asıl önemlisi, derslere muntazaman devam eder olduğunu, tartışmalara katıldığını ve kız arkadaşlarının dikkatini celbedebilmek kurnazlığıyla soru sorar olduğunu görürdüm. Soru sorabilmek için bir şeyler okumak ve hazırlanmak zorunluğunda kaldığını düşünerek sevinç duyardım. Erkek öğrencinin bu gayretlerinin ders yılı boyunca geliştiğini ve geliştikçe onu başarıya eriştirdiğini izler buldukça mutluluğum artardı.

Hemen eklemeliyim ki erkek öğrencinin, dört yıllık öğrenim süresince kız öğrencinin hayırlı etkisi sayesinde fikren olduğu kadar karakter bakımından da bambaşka bir insan kılığına girdiğine tanık olmak bana sonsuz bir umut sağlardı. Ve işte erkeğin gelişmesinde kadının tılsımlı gücünü izlemekle kendimi tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi bir de bu alanda Şeriât sisteminin kararlı düşmanı saymışımdır. Sadece Şeriât sistemine karşı değil fakat bu sisteme karşı savaşmayan herkese karşı aynı duyguya saplanmışımdır. Şeriât dininin, erkek sınıfına avantajlar sağlamak üzere kadını arka plana atan ve onu erkeğin hizmetinde ve sömürüsünde tutan hükümlerine karşı erkek neslinin ses çıkarmamasını belki olağan sayanlar çıkabilir. Her ne kadar bu davranış müspet ahlâk açısından utanç verici bir şey olmakla beraber, kişisel çıkarlar nedeniyle bu yola yönelen erkeğin tutumunda pek şaşılacak bir şey olmayabilir.

Fakat kendisini sömürülmeye, sövülmeye ve dövülmeye lâyik bir yaratık durumuna sokan Şeriât esaslarına karşı KADIN'ın susması ve hattâ susmak bir yana fakat alkış tutması, gerçekten acıdır. Bundan dolayıdır ki Üniversitedeki bayan meslektaşlarımın bu tür davarınşalarına tanık olduğum her defasında kendimi büyük bir üzüntü içerisinde hissetmiş ve onların suratına Suriyeli Arap şairi Nizar Kabbanî'nin sözlerini haykırmak istemişimdir.

Bu şair'in adı ülkemizde pek bilinmez. Oysa ki şu son otuz yıl boyunca Arap kadınının şeriat boyunduruğu altındaki zavallı durumu vesilesiyle, sesini yükseltenler arasında Nizar Kabbanî'nin özel bir yeri vardır. Çok genç yaşlarından itibaren yazdığı şiirlerinde hep Arap kadının yanında yer almış, onu köle kertesine indiren ve sömüren erkek sınıfına ve buna olanak tanıyan topluma çatmıştır. İlginç olan şudur ki şiirlerinin çoğunda erkeğin hodgâmlıklarına, çıkarcılıklarına ve kadına karşı son bulmaz insafsızlıklarına ve yalancılıklarına karşı beslediği tiksintisini kadınların ağzıyla dile getirmiş ve bu arada kadını aşağılatan dinsel kuruluşları (örneğin çok karılı evliliği) yermiştir. 1960 yılında yayınladığı **Yeymiyyat Imre'e Lâ-Mubaliya** adlı kitabında Arap kadınının Şeriât'tan gelme haksızlıklara isyan edemeyişini kınamış ve kalemini kadın ağzıyla konuşturarak erkeklere şu şekilde çatmıştır:

"Bu kitap, cahil ve budala Orta Doğu'nun (Şeriât dünyasının) daha ağzını açma fırsatını vermeden suçladığı ve mahkûm kıldığı her kadının kitabıdır. Bundan dolayıdır ki Orta Doğu (Şeriât ülkeleri), *benim gibi kendisini kadın kılığına*

sokup, kadın bileziklerini takıp, kadın kirpiklerini ariyet alıp, kadın hakkında konuşabilecek birine muhtaçtır. Kaderin ne acı tecellisidir ki KADIN, kendi öz sesi ile konuşma olanağından yoksun kalırken, ben (onun adına) kadın sesiyle haykırayım. Biz erkekler, her fırsatta uygar olduğumuzu iddia ederiz, oysa ki Sibirya'daki sırtlanlardan da daha yabani (ve vahşiyizdir). Avrupa Üniversitelerine giderek öğrenim görmüşüzdür ama, döndüğümüzde Mau Mau'lardan da daha ilkelizdir. Sevgililerimize çicekler takdim ederiz ama, birisiyle seviştiğini gördüğümüz kız kardeşimizin kellesini uçurmayı marifet biliriz. Benim kadınlar bakımından dilediğim bir özgürlük vardır ki o da -sevme özgürlüğüdür-; (daha başka bir deyimle) *bir kadının, bir erkeğe -seni seviyorum- diyebilmesi ve derken de kafasının kesilip çöp tenekesine atılmayacağını bilmesidir. Bizim ihtiyacının duyduğumuz şey, seks konularındaki bâtıl itikatlarımızı yıkmak ve kadın sorununu uygar ve bilimsel açıdan ele almaktır. Sizleri ben -insan varlığı- kertesine yükselmeye (erişmeye) çağırıyorum."*

Nizar Kabbanî'nin bu güzel satırları, kız öğrencilerine ithaf ettiği yukardaki kitabından alınmıştır*. Kadının yüzünde Tanrı'yı gördüğünü söyleyecek kadar coşabilen bu şair, kadın hakları davası yüzünden çevresinin hışımına uğramış, din adamlarının ve Şeriâtçıların saldırılarına mâruz kalmış ve nihâyet babası tarafından evlatlıktan çıkarılmıştır.

Çeşitli yayınlarım ve özellikle bu kitabım vesilesiyle aynı âkıbet'e (son şık istisnasıyla) uğrayacağım ihtimallerinden uzak kalmadığımı belirtmek isterim. Fakat hemen eklemeliyim ki beni ürküten şey bu değildir; beni ürküten ve daima ürkütmüş olan şey, kadını küçültücü Şeriât esaslarını kadını yüceltirmiş gibi gösterme kurnazlığında usta olan Şeriât'çının meydanı boş bulmasıdır.

* Nizâr Kabbani, **Yevmiyyat İmre'a Lâ-Mubaliyya**, (Beyrut 1969), 50.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED'E GÖRE KADIN'IN TANIMI VE NİTELİKLERİ

"Kadınlar aklen ve dînen dûn (aşağı) yaratıklardır..."

(Muhammed)

"Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü... erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler..."

(Kur'ân: Nisâ 34)

"Erkeklerin (kadınlardan) bir üstün dereceleri vardır..."

(Kur'ân: Bakara 228)

"iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına bedeldir"

(Kur'ân: Bakara 282)

"Erkeğin payı., iki dişinin payı kadardır... Erkeğe kadına nispetle iki pay verilir"

(Kur'ân: Nisâ 11, 176)

"Serkeşlik (itaatsizlik, inatcılık) etmelerinden endişelendiğiniz (kadınları)... dövün."

(Kur'ân: Nisâ 34)

"Uğursuzluk üç şeyde vardır: karı'da ev'de ve at'da..."

(Muhammed)

"'Namazı kat'eden (bozan) şeyler (Kara köpek), eşek, domuz ve KADIN'dır..."

(Muhammed)

"Kadınlar arasında sâliha (iyi, yararlı) kadın yüz tâne karga arasında alaca bir karga gibidir..."

(Muhammed)

"Benden sonra erkekler için kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım..."

(Muhammed)

"Bana Cehennem halkı gösterildi; çoğunluğu kadınlardı... Siz kadınların çoğu Cehennem kütüğüdür."

(Muhammde)

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin anayasal organlarından biri olan Diyânet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı *12 Cild'lik Sahîh-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi* adlı bir yapıt vardır ki yıllar boyu halkımız tarafından kapışıla gelir. 1985 yılında 9 ncu baskısı yapılan bu yapıt Muhammed'in Kur'ân olmayarak söylediği sözleri (Hadîs'leri) kapsar. Çeşitli bölümlerinde kadınlarla ilgili hükümler yer almıştır. Gerek bu hükümlerden ve gerek Kur'ân'ın aynı konu ile ilgili âyetlerinden İslâm'ın kadın hakkındaki temel değerlemesini öğrenmek mümkündür. Hemen belirtelim ki bu değerleme müspet düşünce sahibi her insanı şaşırtacak kadar olumsuzdur.

Örneğin söz konusu yapıtın 1'ci Cild'inin "Fihrist" kısmının *"Kitâbü'l Hayz"* bölümündeki bir Kesim'in başlığı aynen şöyledir:

"Kadının dînen ve aklen dûn olduğuna dâir Ebû Sâid hadîs'i"

Aynî cild'in 223 cü sayfasında yer alan bu Hadîs'ten anlaşılmaktadır ki Muhammed, KADIN'ın tanımını şöyle yapmıştır:

"Kadınlar Aklen ve dinen dûn (eksik) yaratıklardır."

Yaparken de Kur'ân'ın şu âyet'ine dayanmıştır:

"İki kadının tanıklığı, bir erkeğin tanıklığına bedeldir"

(Kur'ân 2 Bakara 282)

Sadece tanıklık bakımından değil ve fakat miras'dan pay alma bakımından da kadını erkeğin yarısı saymış ve yine Kur'ân'a yerleştirdiği şu hükümle bu insafsızlığını ortaya vurmuştur:

"...erkeğe iki dişinin hissesi kadar vardır"

(Sure: 4 Nisa, Ayet 11 ve 176)

Kadın'ların niteliklerine gelince, bunları da genellikle;

"Fitneci, küfürbaz, nankör, şeytân, uğursuz, kötü v.s..."

gibi sözcüklerle belirtmiştir.

Örneğin Câbir'in rivâyetine göre Muhammed:

"Kadınlar insanın karşısına şeytân gibi çıkarlar"

demiş ve Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre de şöyle eklemiştir:

"Kadınlar arasında Sâliha kadın, yüz tâne siyah karga arasında alaca karga gibidir"

Kadınların "kötü" ve "ıslah olmaz" nitelikte olduklarını dile getirmek için Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre şöyle konuşmuştur.

"Kadın eğe kemiği gibidir; onu doğrultmak istersen kırarsın, onu kendi haline bırak ve eğriliğiyle ondan faydalanmağa bak"

Öte yandan Müslim'in, ibn Ömer'den rivâyetine göre;

"Uğursuzluk üç şeyde vardır; KARI'da, ev'de ve at'da"

demiş ve Usâme b. Zeyd'in rivâyetine göre:

"Benden sonra erkekler için kadınlardan daha zararlı fitne bırakmadım"

diye eklemiştir. Fakat kadınlara karşı biraz daha incitici bir dil ile:

"(Sütre'siz namaz kılan kimsenin) önünden köpek, ya da eşek, ya da domuz ya da KADIN geçerse, namaz kat'edilmiş (bozulmuş) olur."

demekten geri kalmamış (Bu nedenle namaz kılanın önünde "harbe" ya da "sütre" bulundurulmasını emretmiş) ve daha buna benzer nice sözleriyle ve Kur'ân'a yerleştirdiği nice âyet'lerle kadınların niteliklerini hep bu olumsuz ölçülere göre sergilemiş ve nihayet Cehennemlerin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu belirterek bir de ayrıca: "...siz kadınların çoğu cehennem kütüğüdür" diye konuşmuştur.

Bütün bu hususları ilerdeki bölümlerde ele alacağız ve İslâm'ın KADIN'a revâ gördüğü insafsızlıkları, haksızlıkları ve vicdan sızlatıcı tanımlamaları ortaya vuracağız ve göreceğiz ki, Şeriâtçı bakımından KADIN'ın bu şekilde tanımlanmasında küçültücü ve aşağılatıcı bir şey yoktur. Aksine bütün bu haysiyet yıkıcı "değerlemelere" rağmen Şeriâtçı İslâm dinini, kadın hakları ve özgürlükleri açısından çağımızın henüz erişemediği yücelikte bilir. "Hak ve özgürlük" bilincinden böylesine yoksun bir kertededir[1].

I) MUHAMMED'İ "KADIN HAKLARI ŞAMPİYONU" OLARAK TANIMLAYANLAR VE KUR'ÂN'IN İLAN ETTİĞİ "KADIN HAKLARINI" HÂLÂ ERİŞİLMEMİŞ YÜCELİKTE SANANLAR:

İslâmiyet ve Kadın konusunda çağdaş Müslüman yazarların giderek benimser oldukları bir görüş vardır ki İslâm dini'nin özünde kadın hak ve özgürlüklerinin yattığı ve fakat buna rağmen, bazı nedenlerle, Müslüman ülkelerde kadının durumunun kötüleştiği tezini kapsar.

Bu görüşe saplananlara göre Muhammed, KADIN'ı en yüce kertelere yükseltmiş, en geniş özgürlüklere eriştirmiş olduğu halde: a) Kadın'a saygı nedir bilmeyen "Vahşi Türkier'in" Arap ülkelerini işgal etmeleri; b) Kadını hor gören eski Arap geleneklerinin (Yani cahilleyye'nin) hortlaması; ve c) Kur'ân âyetlerinin ve hadîs-sünnet hükümlerinin yanlış uygulanması; d) ve nihayet bunlara benzer nedenler sonucu İslâmiyet ihmale uğramış ve böylece İslâm dünyasında kadın acıklı durumlara düşmüştür.

Hemen hatırlatalım ki İslâm'ın KADIN'a önem ve değer verir olduğu ya

1. Diyânet İşleri Başkanlığı, yukarda bir kaç örnek olarak aldığımız dîn emirlerini halka belletirken ve örneğin "*Kadınlar aklen ve dînen dûn yaratıklardır*" derken, ya da kadını "*eşek, köpek, domuz kertesinde*" gösterirken bu söylediklerini unuturcasına "Kur'ân'ı Kerim'in 14 asır önce ilân ettiği KADIN HAKLARI hâlâ ulaşılamamış bir yüceliktedir" diyerek insan aklı ve zekâsıyla adeta alay etmektedir.

Başkanlığın bu beyanı vaktiyle bir gazetede KADIN ve ŞERİAT adlı yazıma karşılık olmak üzere "Tercüman" gazetesinin 7 Haziran 1973 tarihli nüshasında çıkmıştır.

da Muhammed'in kadını yücelttiği iddiâ'larına yazarlar, genellikle 19'uncu yüzyıl ortalarından itibaren sarılır olmuşlardır. O zamana gelinceye kadar hiç kimsenin aklından kadın haklarını savunma fikri geçmemiştir. Aksine İslâm dünyasının yazar ve düşünürleri, Şeriât verilerine sarılmış olarak, kadının "aklen ve dînen" eksik yaratıldığını, nikâh denilen şeyin kadın için kölelik olduğunu ve kadının dinsel görevinin erkeğin hizmetini görmek ve onu cennetlere hazırlamak bulunduğunu, tek bir ağız şeklinde söyler olmuşlardır.

A) KADIN'ı "Eşitlik" ve "Özgürlük'" Ögesi Saymayan İslâmi İnanç:

İslâm dünyasının yüzyıllar boyunca en büyük bilgin diye bildiği ve örneğin "hüccet-ül İslâm" lâkabıyla yücelttiği İmam Gazali gibi düşünürler, İslâm'da kadın-erkek eşitliğinin söz konusu olmadığını ve "erkeklerin" mutlak şekilde üstün, kadınların ise mutlak şekilde "Tâbi" durumunda kılındıklarını ve çünkü kadınların "doğuştan kötü, fitneci, şeytan.. vs" tiynete sahip olup Tanrı tarafından "aklen ve dînen dûn" yaratıldıklarını ve erkeklerin emrine bırakıldıklarını ve bu nedenle erkeğin "efendi/ seyyid", oysaki kadının "köle" rolünde olduğu inancını güçlendirmişlerdir.

Her ne kadar kadın sınıfını yatıştırmak ve uyutmak maksadıyla "erkeklerin kadınlarda olan hakları kadar, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır", ya da "kadınlarla iyi geçinmek ve onlara iyi davranmak erkekler için görevdir" şeklindeki hükümleri öne sürmekle beraber, bunu yaparken, erkeklerin kadınlar üzerinde "kâim" bulunduklarını ve çünkü kadınların "hilesi büyük, kötülükleri büyük ve ekseriyetle ahlâkları bozuk ve akılları yarım" yaratıklar olduğunu savunmaktan geri kalmamışlardır[2].

Savunurlarken de bir yandan Kur'ân'ın çeşitli âyetlerini, ve örneğin: *"... erkekler kadınlar üzerinde hakimdirler" (K. 4:34); "iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına bedeldir" (K. 2:282); "erkeğe iki dişinin hisesi kadar pay verilir" (K. 4:176): "Karılar tarlalarınızdır, tarlalarınıza dilediğiniz gibi girin"* (K. 2: 223) şeklindeki hükümleri ve diğer yandan da Muhammed'in:

"Akıl sahipleri içerisinde aklen ve dinen (siz kadınlardan) daha noksanını görmedim.. Erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler. O sebeble ki (Allah) erkekleri kadınlara üstün kılmıştır.. (Kadınlar) erkeklerin elinde hürriyetini terketmişlerdir.. eğer erkek tepeden tırnağa cerahat olsa, kadın da dili ile yalasa, yine de erkeğin hakkını ödeyemez.. Nikâh kadınlar için bir nev'i köleliktir... Tanrı erkeği üstün yarattı, kadını da erkeğin emrine verdi; (Allah) 'erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler' diye buyurmuş ve erkeğe seyyid/ efendi' adını vermiştir" şeklindeki, ya da bunlara benzer nice Hadîs'lerini zikretmişler ve Arap Peygamberinin buna uygun düşen yaşamlarından örnekler

2. İmam Gazali, **İhyâu 'Ulumi'd-din Tercümesi** (Çeviren: A. Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul 1975, Cild II, sh. 60-170).

getirmişlerdir[3].

Erkeğin "Seyyid/efendi", kadının ise "tâbi/köle" durumunu simgeleyen bu zihniyet (ki bugün dahi İslâmın özünü oluşturur), Müslüman kişinin temel inançlarını yoğurmuştur. Daha başka bir deyimle Şeriât'ın kadını bu aşağılık kerteye indiren yönü, kadın haklarını ya da kadının insanlık haysiyetini incitir nitelikte görülmemiştir.

Bundan dolayıdır ki geçen yüzyılın ortalarından itibaren İslâm'ın kadın haklarına yer verdiğini ve eşitlik getirdiğini savunmaya kalkışanlar, yukarıdaki zihniyeti karşılarında bulmuşlardır. Örneğin Mısırlı Kasım Emin, 1928 yılında yayınladığı *"Tahriru'l-Mer'e"* adlı kitabında İslâm'ın kadın haklarını yücelttiğini ve erişilmez noktalara getirdiğini söylerken[4] kendisini kâfirlikle suçlayan ve İslâm'da kadın erkek eşitliğinin bulunmadığına ve erkeğin üstün yaratıldığına inanan Şeriâtçı zihniyeti bulmuştur.

Yine aynı şekilde Tunus'lu bir yazar, kadına hak ve özgürlük sağlamanın Şeriât'a uygun düştüğünü belirtirken Şeriâtçıların saldırılarına maruz kalmıştır. Örneğin Şeyh İbn Murad adındaki bir gerici İslâm dininin kadın-erkek eşitsizliği üzerine bina olunduğunu, evlilik yaşamında erkeğin mutlak üstünlüğüne dayatıldığını ve bu üstünlüğün insanlık hayrına olduğunu, söylerken, kadın hakları tezini savunanları "Batı'nın parayla tuttuğu uşaklar"a ve "İslâm'ı

3. İbid, 59-156.

Bütün bu ve buna benzer olarak kitabımızda zikredilecek olan Hadîs'leri T.C. Diyânet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi** adlı 12 cild'lik seride bulmak mümkündür. Buharî ve Müslim'in topladığı Hadîs'ler Begavi'nin ünlü yapıtı olan **Meşabihul-Sunne'** de vardır.

Muhammed B. Abdullah al-Hatib al-TIBRİZi tarafından milâdi 1336 yılında **Muşkatu'l-Mesabih** adıyla telif edilmiştir. Buharî'nin ve Müslim'in topladığı hadîsleri kapsayan bu yapıtın el-Hac Fazlul Kerîm tarafından ve ayrıca John Robson tarafından yapılmış çevirileri için bk.: Abdallah el-Hatib **Mishkat al-Masabih (Miskatu'l-Mesabih)** (Translation by John Robson, Published by Muhammad Ashraf, Lahore-Pakistan 1960); ve **al-Hadis of al-Masabih**; by Alhaj M. Fazlul Karim (Calcutta 1938-1939).

Bu kitabımızda geçecek olan tüm hadîslerin Arapça asılları için şu kaynaklara bakınız: el-Buhari, **Sahih** (Cild I-III, Ed, L. Krehl, Leyden 1862-68., ve Cild IV, Ed. Th. W. Juynboll, Leyden (1907/08); Muslim, **Sahih** (Kahire 1283; ve e'n Nevevi'nin yorumlarını kapsayan cild için, (Bulak); al-Tırmızi, **Sahih,** (Kahire 1282); İbn Maca, Ed. Sunan (Muhammad İbn Abd Allah'ın yorumlarıyla; Lucknow 1315 ve ayrıca Muhammad İbn Abdu'l-Hadi el-Haneffi e'l-Sindi'nin Haşiyeli baskısı, Kahire 1313); Ahmed İbn Hanbel, **Müsned** (Kahire 1313). Ayrıca bk. Ebu Davud, **Sunen** (Kahire 1292); Ayrıca bk. al-Darimî, **Musned** (İbn Teymiyye'nin **ai-Muntaka'min Akbar el-Mustafa** , 1337 şerhi ile).

4. Kasım Emin **Tahrirü'l-Mer'e** (Kahire 1928, sh. 9; Kitabın ilk baskısı 1985 tarihlidir)

yok etmek isteyen Katolik papazları"na benzetmiştir[5].

B) Kadın'ın Durumundaki Kötülüğün İslâm'ın Öz'ünden Değil, Fakat İslâm'ın Kötü Uygulamasından Doğduğunu Savunanlar:

Söylemeye gerek yoktur ki gelişen dünya koşulları içerisinde ve akıl çağının "insan hakları" alanında getirdiği yeni zihniyet yüzleşmesinde, bu yukardaki görüşleri savunmak güçleşmiştir. Bundan dolayıdır ki, her hususta olduğu gibi bu konuda da geri kalmış olan Müslüman ülkelerde kadının kölelikten ileri geçmeyen durumuna karşı tek tük yükselen sesleri ve özellikle Batı'dan gelme tepkileri ve yermeleri önlemek amacıyla, 19'uncu yüzyılın ortalarından itibaren Müslüman yazarlar çeşitli izah yollarına sapmışlardır. Bir yandan, kadını erkeğe nazaran aşağı sayan ve ona tâbi hale sokan Şeriât hükümlerini toplum düzeni mülâhazasına dayatırlarken, diğer yandan bu hükümlerde kadın haysiyetini rencide eden ve kadını küçülten bir yön bulunmadığını savunmuşlar ve genellikle şu tema'yı işler olmuşlardır: "Kadın'ın kötüleşen durumunun sorumluluğunu İslâm'dan uzaklaşma vakıa'sında aramak gerekir. Kadını hak ve özgürlüğe kavuşturmak için yapılacak şey İslâm'ın öz'üne dönmektir. Bu itibarla sosyal reformlara gitmeye gerek yoktur, çünkü İslâm en son ve en mükemmel bir dindir; reform'a muhtaç değildir. İslâm'ın özünü uygulamak sûretiyle herşey düzelmiş olur".

Özellikle Mısır, Suriye ve diğer Arap ülkelerinde pek rağbet gören bu tez taraftarları arasında Kasım Emin, Muhammed Abduh, Raşit Rıza, Taha Hüseyin Muhamed Heykel gibi tanınmış kişiler vardır[6].

Daha sonraki yeni kuşaklar, bu görüşleri biraz daha işleyerek kadın hakları sorununun çözüm formülü haline getirmeye çalışmışlardır. Aralarında kadın yazarların da bulunduğu görüş temsilcilerine göre:

"(Peygamber) Muhammed, insanlığın günümüze dek yetiştirdiği en büyük 'feminist'tir ve Kur'ân'ın bundan bin dört yüz yıl önce ilân ettiği kadın hakları, bugün hâlâ ulaşılamamış yüceliktedir; gelmiş geçmiş dinler içerisin-

5. Fatima Mernissi, **Beynod the Veil; Male-Female Dynamics in a Modern Muslim Society** (Cambridge, Massachucettes, 1975, XII).

6. İslâm'ın öngördüğü kadın haklarının "erişilmez" nitelikte olduğunu ve Tanrı emriyle beliren bu durumun dünya kanunlarıyla değiştirilemeyeceğini ve İslâm'da "reform" diye bir şeyin söz konusu yapılamayacağını savunanlar yanında İslâmî esasların kötü bir uygulaması sonucu olarak kadının durumunun kötüye gittiğini ve İslâm'ın özüne dönmek sûretiyle her şeyin düzenleneceğini ileri sürenler arasında Muhammed Abduh ve Kasım Emin gibi ünlü yazarların etkisi büyük olmuştur.

Kasım Emin, 1985 yılında yayınladığı **Tahrirü'l-Mer'e** (Kadının Kurtuluşu) adlı kitabında kadınların, tıpkı erkekler gibi, eşit haklara sahip olmaları ve eğitilmeleri gerektiğine ve 1901 yılında yayınladığı **El-Mer'etü'l-Cedide** (Yeni Kadın) (Kahire 1901ve müteakip baskısı 1920) adlı kitabında benzeri görüşleri savunmuştur. Muhammed Abduh ve Muhammed Heykel hep onun etkisi altında kalacaklardır.

de hiç biri, İslâm dini kadar kadına özgürlük ve saygınlık sağlamamıştır. Müslüman kadını'nın yüzyıllar boyu yararlandığı bu imtiyazlardan Batı dünyasının kadınları 20'nci Yüzyıla gelinceye kadar yoksun kalmışlardır; Batı'nın kadına çağımızda tanıdığı hak ve eşitlikler, Muhammed'in Müslüman kadınına bin dört yüz yıl önce tanınmış olduğu hak ve eşitlikten başka bir şey değildir, çünkü Batı'da kadın hakları davasına sarılanlar hep İslâm'dan yararlanmak sûretiyle başarıya ulaşmışlardır; hiç bir dinin kurucusu, Muhammed, kadar kadını insanlık haysiyetine kavuşturmamış ve kutsallaştırmamıştır; İslâm'dan önceki cahilliyye döneminde Araplar kadını hor görürken ve sömürürken ve örneğin kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerken Muhammed bu zihniyeti yıkmış ve kadını erkekten de üstün durumlara getirmiştir. Öte yandan kendi karılarına ve cariyelerine karşı iyi tutum ve davranışı da kadın hakları alanındaki düşüncelerini eyleme sokmuş olduğunun en güzel bir kanıtıdır, zira insanlık adına ya da acıma duygularıyla ve siyasal zorunluklarla haremine aldığı iki düzeniye yakın kadınlarına karşı müşfik, sabırlı ve insancıl davranışlarını, insanlık tarihinde kadın hak ve özgürlüklerinin bir başlangıcı, bir dönemeç noktası saymak gerekir."[7]

Yine bu yazarlara göre: "Kur'ân'da ve hadis/sünet hükümleri arasında kadın'ı hak ve özgürlükten yoksun eden ya da küçülten ve erkeğin keyfine ve emrine terkeden hiç bir şey yoktur. Aksine kadın-erkek eşitliği, tarihte ilk kez hep bu hükümler sayesinde gerçekleşmiştir. O kadar ki hiç bir vesika, hattâ İngilizlerin 'Magna Carta'sı bile, Kur'ân'da yer alan kadın haklarından daha iyisini getirmemiştir"[8].

Yukardaki görüşleri savunan yazarlar, İslâm ile Hıristiyanlık arasında da kıyaslama yaparak İslâm lehine şu sonuca varırlar: "Hıristiyanlığın aksine olarak İslâm, kadının biyolojik ve ideolojik aşağılığı fikrine saplanmamış ve bu nedenle cinsiyet bakımından eşitsizlik tanımamıştır."[9] Daha başka bir deyimle kadın'ın, tıpkı erkek gibi, kendi bağımsızlığı ve sorumluluğu içerisinde kendi yaşamını serbestçe düzenleyebildiğini, miras haklarından istifade ede-

7. Bu görüşü savunan kadın yazarlar arasında Necla İzzettin, Emine el-Sa'id El-Şari gibi adları zikretmek mümkündür.

8. Salih Saniye'nin şu yazılarına bakınız.

Saniye Saleh, **"Women in İslam; Their Status in Religious and Traditional Culture"** (International Journal of Socilogy of the Family, 1972), 2 (1), 35-42; ve 2 (2) 193-201;

Fida Husayn Malik, **Wives of the Prophet** (Lahore 1977) 167; Muhammad Picktal, **The Cultural Side of İslam** (Lahore 1969) 140-150; Şevket Ali Pervin (Shaukat Ali Perveen), **Status of Women in the Moslem World; A study in the feminist movement in Turkey, Egypt, Iran and Pakistan,** (Lahore 1972)1.

9. Fatıma Mernissi, **Beyond the Veil; Male-Female Dynamycs in a Moslem Society** (Cambridge, Mass., 1975) XVI.

bildiğini [10], dilerse ticaretle ve dilerse başkaca herhangi bir işle meşgul olabildiğini ve bütün bu haklarını kocasından ayrı olarak kullana bildiğini savunmuşlardır[11]. Kadın'ın yaratılış itibarıyla da "Kutsal" bir varlık olduğuna ve bu açıdan da Şeriât dininin diğer dinlere üstün bulunduğuna temasla şöyle konuşanlar çoktur: "Hıristiyanlık kadın'ı erkeğin kürek kemiğinden yapılmış kabul ederek küçültmek ister; oysa İslâm, kadın ve erkeğin aynı hamurdan yoğurulduğunu, yani eşit olduklarını benimser. Nitekim Kur'ân'da: 'İbret alasınız diye her şeyi çift yaratmışısızdır...' (51 Zâriyat 49) diye âyetler vardır. Yine bunun gibi Hristiyanlık kadını ilk günahkâr olarak damgalamıştır ve örneğin Havva'yı, Âdem'e suç işleten ve böylece onu günaha sokan ilk kadın olarak tanımlamıştır ve şeytân saymıştır. Oysaki İslâm'da böyle bir şey yoktur."[12]

İlerdeki sayfalarda göreceğiz ki bütün bu iddiâ'lar yanlış ve genellikle yalana dayalıdır. Zira İslâm, tıpkı Hıristiyanlıkta ya da Yahudilikte olduğu gibi, hattâ daha da insafsız şekillerde, KADIN'ı kötülük ve fitne kaynağı görmekten ve küçültmekten geri kalmamıştır. Ancak ne var ki Müslüman yazarlar Muhammed'in kadını yücelttiği fikrini yerleştirmek istemişler ve bu gayretkeşliği o kerteye getirmişlerdir ki onun kadınlar aleyhinde sarfettiği sözleri ve kökleştiği hükümleri bilmezlikten gelmişler ya da farklı anlamlara getirmişlerdir. Medeni cesaret gösterip Şeriât'ın kadın alehindeki esaslarına seslerini yükseltmemişlerdir. Yükseltmek şöyle dursun, kadını ezen bir düzenin destekçisi ve sürdürücüsü olmuşlardır.

C) Şeriât'ın Kadın Aleyhindeki Hükümlerini Meşrû Gösterme Çabaları:

Şeriât'ın kadın aleyhindeki emirlerini ilerdeki bölümlerde ele alacağız ve bu emirler arasında kadınların "aklen ve dinen eksik" olduklarından tutunuz da "kötü ruhlu, faziletten yoksun, ıslah olmaz ve hâkir görülmesi ve dövülmesi gereken yaratık" olduklarına ve "Cehennemdekilerin çoğunluğunu oluşturduklarına" dair ya da buna benzer nicelerini açıklayacağız. Hemen belirtelim ki Müslüman yazarlar bir yandan bu esasları "toplum düzeni ve ahlâk anlayışı" bakımından gerekli görürlerken, diğer yandan da bunlarda kadın sınıfını küçülten bir yön bulunmadığını iddiâ etmişlerdir.

1) Kadın'ın "Dûn" Niteliklerle Tanımını Toplum Yaşamları Bakımından Gerekli Gören Zihniyet:

İlginç olan husus şudur ki bu yazarlar arasında "aydın" diye bilinen tanınmış kadın yazarlar da vardır: Dinsel haksızlıklara göz yummaktan da ileri giderek kadın haklarına aykırı din esaslarını ters yüz etmeye çalışmışlardır. Kimisi, Kur'ân'daki miras hükümlerini, örneğin kadının erkeğe nispetle yarı

10. Muhammad Abdul-Rauf, **The Islamic View of Women and the Family** (New York 1977) 129-130.
11. İbid, 130; Picktal, age IX, 141.
12. Marcal Boissard, **L"Humanisme de l'slam** (Paris 1979) 108.

payı olduğuna dair ayet'i "erkeğin maddi ihtiyaçlarının karşılanması gerekir" mülâhazasıyle "pek yerinde" bulmuştur[13]. Kimisi Kur'ân'ın: "İki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına denktir" (K. 2 Bakara 282) şeklindeki hükmünü "Kadınlar erkeklere nazaran daha kolay etkilenirler" mülâzasıyla "pek uygun" saymıştır. Yine aynı şekilde çarşaf ve peçe gibi giysileri ya da çok karılı evliliği, ya da hülle'yi, ya da talâk usulünü, ya da kadının erkeğe mutlak "inkiyadını" ve onun hizmetlerini görüp şehvetini gidermesini, ya da Şeriât'ın buna benzer çağ dışılıklarını "kutsal" niteliklerle tanımlayanlar çoktur[14].

Bu kadın yazarlardan çoğu, kendileri gibi ün salmış erkek meslektaşlarının görüşlerine katılarak Muhammed'in "Kadınlar aklen ve dinen eksik yaratılmışlardır" şeklindeki sözlerini benimsemekten geri kalmamışlardır; bundan dolayıdır ki kadının kendi başına bırakılmaması ve kendi aklına göre hareket olanağına sahip kılınmaması gereğine inanmışlardır. Düşündükleri o olmuştur ki eğer KADIN, erkeğin buyruğu altında tutulmayacak olursa mutlaka yanlış hareket eder ve başkalarını da yanlış harekete sürükler. Ve işte bunu önlemenin tek yolu erkeği "Seyyid/Efendi" rolünde tutup kadını kontrol etmekle yetkili kılmaktır[15].

2) Kadını "Dûn" Kertede Kılan Şeriât Hükümlerinde Küçültücü Bir Şey Olmadığını Savunan Zihniyet.

Hemen ekleyelim ki Müslüman yazarların yukardaki mantığına göre kadının Şeriât hükümleri gereğince zavallı durumlara sokulmuş olması, kocasına itaatkâr kılınması, evliliğin kadın bakmından "kölelik" sayılması, boşama hakkının sadece kocaya bırakılmış olması, çok karılı yaşam tarzı ve buna benzer hususlar kadını küçültücü şeyler değildir. Çünkü şeriâtçı yazarlar "Akılcılığa" yabancıdırlar. Müspet akla ve ahlâka meydan okuyan verileri Tanrı ya da Peygamber emirleri olarak kabule hazırdırlar. Tanrı'dan geldiğine inandıkları her şeyi, velev ki akılcılığa aykırı olsun, mutlaka uygulanmalıdır ve kutsal sayılmalıdır diye düşündüklerinden dolayıdır ki kadınım kocasına kölevari hizmette bulunmasının ve onun sövmelerine, dövmelerine katlanmasının küçültücü bir yönü olmadığını kabul ederler. Çünkü Tanrı ve Peygamber kaynağından gelme olduğunu sandıkları emirler ve örneğin:

"Kocasına boyun eğen, kocısının hizmetlerini gören ve her an onun şehvetini gideren kadınlar iyi kadınlardır; ve ancak bu kadınlardır ki cennete ulaşacaklardır."

13. Bk. **Middle Eastern Moslem Women Speaks,** (Austin 1977) 376.

14. Muhammed bin Salim al-Bayhani **Ustad El-Mer'e** (Kahire 1973); ve bk.Y. Haddad -J.Smith, **"Women in the Afterlife- The Islamic View Seen From Qur'an and Tradition** (Journal of American Academy of Religion; 1975) Vol. 43: 39-50, 70; Bk. Mithat Yalgın, **al-Bayt'ul Islami,** (Kahire 1972) 77.

15. Yalgın, age, 163; Haddad, age, 70; bk. al-Kuuli, **al-Islam va-Kadaya al-Muaşırah,**(Kuvayt 1970) 130.

şeklindeki hükümler onları, bu tür bir itaat'te fazilet bulunduğu inancına saplamıştır.

Yine bunun gibi kadının "Eksik akıllı ve eksik dinli" sayılmasının Şeriâtçı mantığı bakımından haysiyet yitirici bir yönü yoktur, çünkü bunun böyle olduğunu söyleyen Tanrı ve Peygamberdir. Nitekim Muhammed: "Siz kadınlar, aklen ve dinen dûn yaratıklarsınız" derken Kur'ân'ın "İki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına denktir" şeklindeki âyetine dayanmıştır[16].

Yine aynı şekilde evliliğin dörde kadar kadın (ve sayısız cariye) alımına olanak veren şeklini, ya da kocası tarafından boş edilen kadının (tekrar kocasına dönebilmek için) hülle sistemi gereğince hiç istemediği ve hattâ bilmediği bir adamın koynuna girme zorunluluğunda bırakılmasını hep doğal ve kutsal sayar. Çünkü bütün bunları, Muhammed'in yerleştirdiği kurallara dayalı bulur. Ve yine çünkü Muhammed kendisi de böyle yapmış, haremini iki düzineye yakın nikâhlı kadın ve nikâhsız cariyelerle doldurmuş, her sabah ve ikindi namazından sonra onlarla cinsel münasebette bulunmuş ve boşama tehditleriyle onları "iyi" ve "itaatli" kılmıştır. Onun bu tür yaşamlarını Şeriâtçı kişi "İnsanlığa güzel hizmet örnekleri" olarak kabul etmiş ve kadına "Sevgi ve saygı" açısından "hareket simgesi" bulmuştur[17]. Bundan dolayıdır ki bu tür yaşamları izlemenin Tanrı ve Peygamber irâdesine uymak olduğunu ve aykırı davranmanın Tanrı'ya karşı gelmek bulunduğunu benimsemiştir[18].

Öte yandan Kur'ân'ı kadın hak ve özgürlerinin kaynağı gibi görenler ve âyetlerden örnek getirenler bu âyetlerin KADIN'ı gerçek anlamda "hak" kavramına yabancı kılıcı nitelikte olduğunun farkına varamamışlar ya da varmamış gibi davranmışlardır. Örneğin Nisâ Sûre'sinin 7. âyetini "mal edinme" konusunda kadın-erkek eşitliğine kanıt sayanlar[19], aynı sûre'nin 11. âyetindeki "Allah... erkeğe iki dişinin hissesi kadar (pay) tavsiye eder" hükmünün böyle bir eşitliği kökünden süpürdüğünü düşünmek istememişlerdir.

Yine aynı sûre'nin: "Erkeklere kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır" (K. 4 Nisâ 32) hükmünü mülk edinme ve mülkten yararlanma hakkı açısından kadın-erkek eşitliğine örnek sayanlar, bu ayni âyetin hemen başında yer alan: "Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyi özlemeyin" şeklindeki ya da erkeğin kadına üstün kılındığı-

16. **Sahih-i...**, I, 223.

17. Malik, age, 167; Yaşar N. Öztürk, **Kendi Dilinden son peygamber** (kırk hadîs şerhi) İstanbul, 1984 Sh. 59 ve d.

18. Maryam Jameellah (Cemile Meryem) **İslam and Modernism** (Lahore 1968) 134.

19. M. Abdul-Rauf, age.22

na dair diğer hükümleri bilmezlikten gelmişlerdir[20].

Yine bunun gibi Kur'ân'ın "İki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına denktir" şeklindeki âyetini "Kadınlar erkeklere nazaran daha kolay etkilenirler" diyerek meşru kılmaya çalışanlar, bu başvurdukları mantıksızlık bir yana (Çünkü etkilenme bir cinsiyet sorunu olmaktan ziyade bir eğitim sorunudur ve kolay etkilenen kadınlar olduğu gibi kolay etkilenen erkekler de çoktur) fakat yukardaki hükmün temelinde Muhammed'in "Kadınlar aklen ve fikren dûn yaratılmışlardır... Bu nedenle, iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına denktir" şeklindeki gerekçesinin yattığını görmezlikten gelmişlerdir.

Yine aynı şekilde Nahl sûresinin 97. âyetindeki "...Kadın, erkek inanmış olarak kim iyi iş işlerse, onu temiz bir hayatla ihyâ eder ve yaşatırız" (K. 16: 97) hükmünü cinsiyet eşitliğine kaynak edinenler[21], bu âyet'ten maksadın, esas itibariyle erkeğin hizmetlerinin görülmesi ve şehvetinin giderilmesi olduğundan ve kadının ancak bu görevleri yerine getirmek sûretiyle "İyi kadın", "Saliha kadın" sayılacağından ve hizmeti böylece görülen ve şehveti giderilen erkeğin ibâdet etmeye vakit bulup cennet hazırlığı yapacağından[22],ve nihayet erkeğini bu şekilde tatmin eden kadınların ancak bu takdirde ve ancak kocalarının izniyle cennete layık sayılacaklarından habersiz görünmüşlerdir.

Ya da Tevbe Sûresinin 72. âyetindeki: "...Allah Mü'min erkeklere ve Mü'min kadınlara... Adn cennetlerinde hoş meskenler vâdetmiştir" hükmünü "ölüm sonrası yaşamlarda kadın-erkek eşitliğine" delil bilenler, cennetlerde kadınlar için mutluluk değil fakat mutsuzluk bulunduğunu ve çünkü oraya gidecek olan kadınların kendi kocalarını 'yâkut gözlü kızlarla ve ceylân gözlü bakirelerle ve bakışlarını erkeklerine çevirmiş daha önce ne insan ve ne de cinlerin dokunmuş olduğu eşlerle, ve kara gözlü hurilerle" sarmaş dolaş bulacaklarını açıklamamışlardır (Örneğin Bk. Kur'ân: 55 Rahman 50-57; 56 Vakıa 11-40, vs.); bu cennetlere girebilmek için kadınların yeryüzü yaşamları boyunca kocalarına boyun eğmiş olmak ve kocalarının şehvetini karşılamak gibi koşulları yerine getirmeleri gerektiğini ortaya vurmamışlardır.

Yine aynı şekilde Kur'ân'da kadına karşı saygı ile ve iyilikle hareket edilmesi gereğinin öngörüldüğünü iddiâ edenler ve bu iddiâ'larını: "...Kadınları boşadığınızda ...onları... güzellikle bırakın.." (K. 2 Bakara 231) şeklindeki ya da benzeri âyetlere dayatanlar, boşanma hakkının erkeklere münhasır olduğunu ve "talâk" sisteminin kadını köle durumuna soktuğunu bilmezlikten gelmişlerdir[23].

Bütün bunlar bir yana, fakat Muhammed'in kadını "eksik akıllı yaratık"

20. İbid, 23.
21. İbid, 22.
22. Gazali, age, II, 83-4.
23. Abdul-Rauf, age, 24.

şeklinde tanımlayan ve onu erkeğin âdeta hizmetçisi rolüne sokan, sövülüp dövülebilecek bir zavallı yapan ve nihayet hayvana ya da şeytana eş kılan sözlerini (ki ilerde ele alacağız) kutsal saymışlardır.

Müslüman yazarlar Muhammed'in kadın hakları şampiyonu olduğuna ve Şeriât dininin kadın hakları alanında yüce bir düzen getirmiş bulunduğuna öylesine kanmışlardır ki, bu konuda harhangi bir reforma dahi gerek olmadığı görüşüne sarılmışlardır. Daha ilerdeki bölümlerde bu kör inanışın Müslüman toplumları ne ilkel kertelerde tuttuğuna değineceğiz.

Ç) Kadının Kötü Olan Durumunun Doğrudan Doğruya Şeriât'tan Gelme Olduğu:

İslâm'ın KADIN'ı hak ve özgürlüklere kavuşturduğunu iddiâ edenler, Muhammed zamanında kadınların tıpkı erkekler gibi eşit durumda bulunduklarını, savaşlara katıldıklarını, siyasal iktidarın uygulanmasında rol oynadıklarını ve Muhammed'ten sonra bu durumun bir süre böyle uzadığını, Emevî'ler döneminde daha da geliştiğini, Emevî halifelerinin kadına, sosyal ve siyasal yaşamlarda büyük yer verdiklerini ve bu geleneğin Hıristiyan Avrupa'ya geçmesine vesile olduklarını belirtirler[24]. Bu görüşleri savunanlara göre Arap kadını o dönemlerde öylesine özgürdür ki, kendi üstünlüğünün bilinci içerisinde "ben kendi dilediğim yolda yürürüm, sevgililerime beni kucaklayıp öpmeleri olanağını veririm ve öpücüklerimi dilediğim kişilere gönderirim" şeklinde şiirler yazmaktan, şarkılar okumaktan geri kalmamıştır. Örnek olarak da Sakinah'ı gösterirler. Bilindiği gibi Sakinah, Hüseyin'in kızı ve Muhammed'in torunudur; şair ve şarkıcı kadınların en tanınmışlarından olarak güya kadın haklarını savunmuş, uygar yaşantılarıyla ün salmış, saç modası yaratmıştır[25]. Bu aynı görüş taraftarlarına göre Arap kadınının bundan 1400 yıl önceleri eriştiği gelişme, Batı ülkelerinin şu son yüz yıl içerisinde ulaştığı gelişmelerin çok üstünde olmuştur[26]. Fakat ne var ki İslâm'ın kötü ve cahil ellerde kalması ve yanlış uygulanması sonucu, kadının durumu giderek bozulmuştur.

Bazı yazarlara göre Arap ordularının İran'a ve Orta Asya'ya yayılmasıyla saltanat ve zenginlik yerleşmiş, yabancı geleneklerin etkisiyle Arap kadını serbestisini yitirmiş , çarşaf ve peçe gibi giyselere yönelmiştir.

Bazılarına göre ise durum Abbasiler zamanında kötüye gitmiştir[27]. Özellikle Moğol-Türk işgallerinden sonra kadın sınıfı hak ve özgürlükten yok-

24. Boissard, age, 104.
25. H. I. Katibah, **The New Spirit in Arab World**, (New York 1940) 204.
26. Necla İzzettin, **The Arab World** (Chicago 1953) 297 ve d.; D. Recai Şefik (Ragai Sahafik, Doris) **La Femme et le Droit Religieux** de l'Egypt (Paris 1940) 136 ve d.
27. Boissard, age, 104; İzzettin, age, 299.

sun edilmiş ve aşağı bir yaratık haline getirilmiştir[28].

Bu kötüye gidişte Türklerin olumsuz etkileri olduğunu ileri sürenler, Mısır'ın 1517 yılında Osmanlı boyunduruğu altına girmesiyle ve halifeliğin Türklere geçmesiyle İslâmî uygulamada KADIN'ın köle haline getirildiğini ve kadın haklariyle ilgili Kur'ân esaslarının yanlış ve dar bir yoruma itildiğini, bunun sonucu olarak kadınların özgürlükten yoksun edildiklerini ve örneğin o zamana kadar kadın tek başına sokağa çıkabilirken, ya da iş sahibi olabilirken, kendi kaderini kendi düzenleyebilirken, Türklerin gelmesiyle birlikte bütün bunlardan yoksun edildiğini söylemişlerdir. Ve işte bu görüşleri savunan Arap yazarlara göre Türklerin "Arap ülkelerini işgalleri anından Napolyon'un Mısır'a çıkışı tarihine kadar olan dönemi, Arap kadınının hak ve özgürlükleri açısından kara bir dönem saymak gerekir"[29].

Güyâ Türklerin işgalleriyle birliktedir ki İslâmî yaşamlarda kadın köle ve şehvet gidericisi rolüne indirilmiştir[30]. Ve işte bütün bu gerekçelere dayalı olarak Arap yazarlar, KADIN'ın kurtuluşu için İslâm'ın ÖZ'üne dönülmesini salık verirler. Hatta içlerinde, Müslüman toplumlar bakımından kadın hakları sorununu çözümlemeninhıristiyan ülkelere nazaran çok daha kolay olduğunu, ve çünkü hıristiyanlığın özünde kadını koruyan ve kadına hak tanıyan esaslar bulunmadığını oysa ki, Şeriâtın kadın lehindeki hükümlerle dolu olduğunu ileri sürenler vardır[31]. Örneğin Mısır'da Kasım Emin gibi "liberal" düşünce sahipleri İslâm'ın özüne inmeden bu alanda hiçbir başarı sağlanamayacağına inanmışlardır. Bu görüşe sarılanlar arasında kadın yazarlar da çoktur. Örneğin Mısırlı Hüdâ Şirâvî, Kur'ân âyetlerini sıralamak sûretiyle kadın haklarını açıklamaya ve Hıristiyanlıkta kadını küçültücü esaslar bulunduğuna işaretle Şeriât dininde kadına sonsuz olanaklar tanındığını kanıtlamaya uğraşmıştır.

Daha nice yazarlar hep aynı temaya başvurmak sûretiyle Kur'ân aracılığıyla KADIN'ın emsalsiz bir gelişmeye mazhar olabileceği fikrini işlemeye çalışmışlardır[32].

Oysa ki bütün bunlar yanılgıdan ibarettir ve ilerdeki bölümlerde görece-

28. İzzettin, age, 302; Ayrıca bk. John L. Espesito, "**Women's Rights in İslam**" (Islamic Studies; Journal of the Islamic İnstitute; Pakistan, İslamabad), 1975,. Vol XIV. no. 2, 99-114).

29. **Women** (1977), 40; Picktal, age, 147.

30. Kasım Emin bu görüşleri gerek **Tahrirü'l-Mer'e** ve gerek **El Mer'etül'l Cedide** adlı kitaplarında savunmuştur. Ayrıca bk. Meryem Cemile; **age**, (1968) 136-8.

31. Mernissi, age, (1975); Katibah, age, 204-9; Boissard, age, (1979) 106, 110.

32. Afganistanda geçirdiği öğretmenlik yıllarının anılarını 1980 yılında yayınlıdığı kitabında anlatan bir Fransız kadın yazar, Simone B. Lajoinie, şöyle der: "Toutes les femmes revolutionnaire que j'ai rencontré, ne suhaitaient d'abord qu'une chose; que la consititution Conform aux lois de l'Islam soient respectée. Les femmes en seraient bien mieux traitées...". Bk. Simone B. Lajoinie, Conditilons de Femmes en Afganistan, (Paris 1980) 137.

ğimiz gibi, ne İslâm öncesi Arap yaşamlarında kadını hor gören gelenekler hâkim olmuştur, ne Türk işgalleri nedeniyle kadının geri plana atıldığı doğrudur; ne İslâm'ın özünde kadın hak ve özgürlükleri yatmaktadır, ne Kur'ân'da kadının insanlık haysiyetine saygı diye bir şey söz konusudur ve nihayet ne de Muhammed'in kadını yücelttiği iddiâ'larında isabet vardır.

Aksine "cahiliyye" diye küçültülmek istenilen İslâm öncesi dönemde Arap kadını, İslâm sonrası döneme nazaran daha geniş hak ve özgürlüklere sahip olmuştur.

Öte yandan İslâm'a bağlılıklarından şüphe edilen Abbasî halifeleri döneminde (Örneğin Harun Reşit ve Me'mun, gibi halifelerin iktidarları zamanında) kadının bir değer olarak bilindiği ve bu geniş görüşlü halifelerin ölümlerinden sonra Şeriât yüzünden yeniden köle durumuna indiği bir gerçektir.

Türk işgallerine gelince, kadının durumunun kötüye gidişinde Türkleri sorumlu tutmak kadar tarihi gerçeklere aykırı bir şey olamaz. Çünkü eski Türk'ler kadar kadına saygılı pek az millet bulunduğu ve İslâm'a girmekle Türk'lerin bu güzel geleneklerden uzaklaştıkları tarihi verilerle ortadadır..

II) İSLÂM ÖNCESİNDE KADIN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE SAHİP İKEN:

İslâm öncesi dönemi "cahiliyye" olarak tanımlayanlar, bu dönemde Arap kadınının köle durumunda tutulduğunu, mal gibi alınıp satıldığını, oysaki bu durumun Muhammed ile düzeltildiğini ve fakat daha sonra, yani İslâmî esasların ihmali (ve özellikle Türk işgalleri sonucu) nedeniyle kadın haklarının yok kılındığını iddiâ ederler. Bu iddiânın tarihi gerçeklere oturmadığını kısaca belirtmekte yarar vardır.

A) Cahiliyye'de Arap Kadınının Özgürlüğü:

Tarihî gerçek o'dur ki İslâm öncesi dönemde Arap kadını, toplumun şerefle sayar olduğu, siyasal ve sosyal haklarla donattığı bir varlıktı; mal değil aksine hak süjesi durumundaydı. Erkeğini kendi seçer ve dilediği takdirde boş edebilirdi. Giyim ve kuşamında olduğu gibi dilediği işleri görmede (örneğin ticaret) serbestti. Bunun böyle olduğunu Arap kaynaklardan öğrenmek mümkündür. Sebe melikesi örneği, "cahiliyye" olarak küçümsenmek istenilen dönemlerde kadının devlet başkanlığına gelebildiğinin kanıtı olmak üzere ortadadır[33]. *"Kitab al-Muhabbar"*yazarı Muhammed İbn Habib (el-Bağdadi), İslâm'dan önce Arap kadının sosyal ve ekonomik haklara sahip

33. İzzettin, age, (1953) 29.
Kur'ân'da Sebe' Melikesi diye adı geçen Belkıs, ilk Arap kadın hükümdarı sayılır. Güya şeytana kanmış ve Allah'ı bırakmıştır. Hüdhüd kuşu bunu Süleyman peygambere bildirmiş ve o da Sebe melikesine mektup yazarak muhteşem köşküne davet etmiş ve bunun üzerine Sebe' Melikesi: "Rabbim, şüphesiz ben kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber alemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum." (Kur'ân, 27 Neml 20-45). diyerek inananlardan olmuştur.

olduğunu, evleneceği erkeği seçmekte ya da dilediği işleri görmekte özgür bulunduğunu kanıtlayan nice örnekler verir[34]. Bunlara eklenebilecek en ilginç örnek, hiç kuşkusuz, Muhammed'in ilk karısı Hatice'dir[35].

Bazı yazarlar, Cahilliyye'de Arap kadınının şahsiyet sahibi olmadığını, mal-mülk edinemediğini kanıtlamak gayretkeşliğiyle Hatice'nin işlerinin babası tarafından yürütüldüğünü ve fakat babasının bir savaş esnasında ölümü üzerine güç durumda kalıp ne yapacağını bilmediğini ve sırf işlerini yürütebilmek maksadıyla Muhammed'i işe aldığını ve Muhammed sayesinde kurtulduğunu iddiâ ederler.

Oysaki gerçek bu değildir; zira Hatice, babasının ölümü üzerine ticarete başlamamıştır; çok daha önceden beri ticaretle meşgul olmuştur. İbn Ishak ve İbn Hişam ya da Taberi gibi en sağlam kaynakların bildirdiğine göre Hatice Kureyş kadınları arasında neseb bakımından üstün, şeref ve servet bakımından yüksek, akıl ve idrâkle iş gören, zeki bir kadındı. Ticaretle uğraşırdı; başkalarına mal ve para vererek ticaret eder, onlara kârdan belli bir pay ayırarak kârları paylaşırdı.

Kureyş kavminden her erkeğin onda gözü vardı. Dul kaldığı andan itibaren her erkek onunla evlenmek için can atar, maksadına erişmek için paralar harcarlardı. Fakat o gönlüne yakın birini bulamadığı için hiç kimseye kulak

34. Bu hususlar Eyyamu'l-Arab'da açıklanmıştır. Ayrıca bk. Ilse Liechtenstadter **Women in the Aiyyam al-Arab** (London 1935) 11-28.

35. Arap kadınının İslâm öncesi özgürlüğü konusunda başvurulabilecek Arap kaynakları arasında şunları zikredelim:
İbn Abd Rabbihi, **Ikud'ul el-Ferid,** (Kahire 1361 Hicri): 860-940 yılları arasında yaşayan yazarın 25 kitaptan oluşan bu yapıtında kadın konusundaki bölümler için **Eyyamu'l-Arab** başlığına bakınız. Bu bölümlerin Fransızca çevirisi için bk. TOURNEL, **Lettres Sur l'Histoire des Arabes Avant l'Islamisme** (Paris 1836-1838). İngilizce çeviriler için bk. Ilse Liechtenstadter, age: Ayrıca bk. İbnül 'Esir, **Macd al-Din Abu'l Saadat al-Mubarak B. Muhammad, El Kamil Fi't-Tarih,** (Edition Tornberg, Leiden 1867-74); Ayrıca bk. İbn HİŞAM, **Kitabu Resulillah** (İbn İshak'ın Siyer adlı kitabını tadil ve ıslah etmiştir. Kitabın ingilizce çevirisi için bk. **The Life of Muhammed;** translation of İbn İshaq's **Siretu Resulillah by. A. Guillaume,** Printed in Karachi, Published by Oxford University Press, 1980); Ayrıca bk. İbn İSHAK, **Kitab alîmabdava Kısas'ul-Enbiya;** İbn İSHAK, **Kitabu'l-magazi** (İbn Hişam tarafından tadil ve ıslah edilmiştir) Muhammed'in ilk eşi Hatice hakkındaki bilgileri bu kitapta bulmak mümkündür. Abu'l Farac B. al-Husayn al-İŞBAHANİ (al-İşfahani), **kitab-al Agani** (Bulak 1285).
Bütün bunlardan gayrı 7 ve 8. yüzyılın ünlü Arap ozanlarından, Arap kadınının İslâm öncesi yaşamlarındaki özgürlüğünü öğrenmek mümkündür. Özellikle FARAZDAK (ya da Ferezdek), Hammam B. Galip ŞA'ŞA'a (640-733), ki Emeviler döneminin ünlülerinden olup hicivleriyle tanınır ve bedevi Arapların yaşamlarını dile getirmiştir. Aynı şekilde Cerir B. Atiya B. al-HATAFA ((?-733), **Naka'd** adlı yapıtında bu konulara eğilir.

asmazdı.

Fakat Muhammed'in "güvenilir" bir kimse olduğunu işitince ona adamlarını göndererek Şam'a gidip alış verişte bulunmak üzere para ve mal vereceğini ve kölesi Meysere'yi de kendisine yardımcı katacağını bildirdi. Muhammed onun bu teklifini kabul etti. Hatice'den mal alarak ve yanında Meysere de olduğu halde Şam'a gitti. Malları satıp, paraları topladıktan sonra Mekke'ye döndü. Getirdiği malları Hatice'ye teslim etti. Hatice bu malları bir kat fazla fiyata sattı ve kârı paylaştı. Hatice Meysere'den bilgi istediğinde Meysere kendisine, Şam'da bir Rahib'in Muhammed hakkında "Bu zat bir peygamberdir" dediğini ve yolda gelirken iki meleğin Muhammed'i gölgelediğini söyledi. Bunun üzerine Hatice, adam göndererek kendisiyle evlenmek istediğini Muhammed'e bildirdi. Muhammed bunu amcalarına açıkladı. Ve amcası Hamza bin Abdülmüttalib, Hatice'nin babasının katına giderek ondan Muhammed için Hatice'ye tâlib oldu. Böylece Muhammed Hatice ile evledi[36].

Vakidî'nin anlatışına göre Hatice'nin Muhammed'le evlenmesi şöyle olmuştur. Hatice Muhammed'e aracı göndererek ona evlenme teklifinde bulunur.Bu arada kendi babasına bolca şarap içirterek onu sarhoş kılar ve sonra Muhammed'e, amcasıyla birlikte gelmesini ister. İstediği gibi olur; Muhammed amcasıyla birlikte Hatice'nin babası Huvayilid'ten, kızına talib olduğunu ve onu Muammed'le evlendirmesini söyler. O da denileni yapar ve kızını Muhammed'e verir[37].

İslâm öncesi dönemde Arap kadınının kendi başına ticaretle uğraşabilecek, ya da erkeğe evlenme teklif edebilecek kadar açık fikirli olduğunu kanıtlayan bu örneğe benzer daha niceleri burada sıralamak mümkündür. *Kitabu'l-Aganî*'de adı geçen Selma bint Amr, ki sadece şiirleriyle değil fakat güzelliğiyle de ün salmış bir kadındı, pek çok talipleri bulunmasına rağmen kendi kafasına ve gönlüne uygun birini bulana kadar evlenmeme kararında olduğundan sayısız taliplerini reddetmekle tanınmıştı. Evlenirken de, evlilik boyunca özgürlüğüne sahip kalacağına ve dilediği an kocasını boşayacağına dair şart koşmuştu[38].

Yine aynı şekilde, kadın şairlerden Bint Amru'l -Harise bin el-Şarid, ki üç kocaya varmış ve kocalarının hepsini de kendi seçmiş ve boşama şartı ile evlenmişti, zikredilebilecek bir başka örnektir[39].

36. Taberî, **Milletler ve Hükümdarlar Tarihi** (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1966; 2 cild; Yukarıdaki hususlar için bk. II. 68-71).

37. İbid. 70.

38. Agani, XIII ve XVI. 124. İbn Hişam, age, 83. Ayrıca bk. W. Robertson Smith, **Kinship and Marriage in Early Arabia** (London 1903) 85.

39. R. Fernea-E. Fernea, **Middle Eastern Muslim Women Speak** (Austin University,Texas 1977, sh. 3).

Muhammed'in dayısı Abdü'l-Müttalib b. Hâşim'in annesi Selmâ binti Amr, bu konuda verilecek nice örneklerden bir diğeridir ki, Cahilliyye döneminde Arap kadının özgürlüğünü temsil eder. En sağlam Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki Selmâ, öylesine şahsiyetine ve özgürlüğüne sahip bir kadındı ki, evleneceği zaman kendi işlerinin kontrolunu kendi elinde tutacağına ve dilediği zaman kocasını boşayacağına dair şartı, evlilik akdinin şartı kılardı[39a].

Hemen hatırlatalım ki İslâmdan sonra Arap kadını, kocasını seçme hakkını yitirmiştir. Aynı şekilde "Cahilliyye'de" kocasınını boşama hakkına sahip iken, İslâmdan sonra bu hakkından da yoksun kalmıştır. Zira Muhammed, muhtemelen kendi başına gelenlerden ders almış olarak, boşanma hakkını sadece kocanın hakkı olarak yerleştirmiştir. Örneğin Hazrec'in kızı Leylâ "aramızdaki akdi boz" diyerek onunla ilişkisini bozanlardan biridir[40].

Öte yandan "Müt'a evlilik" sistemi, İslâm'dan önce Arap kadınının özgürlüğünün bir başka örneğidir. Arap lügât'lerine göre "Zevk evlenmesi" anlamına gelen bir tür evliliktir, ki, belli bir süre boyunca birlikte yaşamak isteyen kadın ve erkek, hiç bir özel merasime gerek görmeden, aralarında yapılacakları bir anlaşma ile evlenebilirlerdi. Evlilik akdi sırasında ne kadının babası ya da velisi ve ne de başkaca bir tanık hazır bulunurdu. Böylece iki tarafın serbest irâdesiyle geçici bir evlilik kurulmuş olurdu. Her ne kadar bu evliliğin, kadına verilen bir ücret karşılığında yapıldığı ve belli bir süre (örneğin üç günlük bir süre) için geçerli olmak üzere akd'olunduğu belirtilirse de, gerek akd'in serbest irâde'ye dayalı bulunması ve gerek süre'nin taraflarca istendiği gibi uzatılabilmesi nedeniyle ortada kadın bakımından kısıtlayıcı bir durum söz konusu değildi[41].

Kadınların müt'a sûretiyle nikâh edilmesi üsülüne Muhammed yıllar boyu ses çıkarmamıştır; aksine izin verdiğini bazı hadîs'leriyle açıklamıştır[41a]. Hattâ söylendiğine göre kendisi bile bundan yararlanmıştır. Ancak ne var ki usulün devamına izin vermesinin nedeni, yine İslâm kaynaklarının bildirilmesine göre: Kadın ihtiyacının şiddeti ve onların azlığı ve harb ve gazâ gibi müstesna zamanlara âit" bulunmasıdır[41b] yoksa kadının özgürlüğüne önem vermesinden değil. Bazı kaynaklar, Hayber günü bu usulü yasakladığını, ve Mekke'nin fethi seferinde yeniden serbest bıraktığını ve fakat Vedâ Haccı'nda kesin olarak ortadan kaldırdığını bildirirler. Kaldırırken de pek muhte-

39a. Bk. **Sahih-i...**, I. sh. 49; Ayrıca bk. **Sahih-i...**, VIII, sh. 410; İbn-i İshak, **age**, sh. 59.

40. Taberî, age, II, 847. 41. Agani, VII, 18.

41a. Alî İbn-i Ebû Tâlib'den Buharî'nin rivâyeti için bkz. **Sahih-i..., X, 272,** hadis no. 1613.

Ayrıca Câbir İbn-i Abdullah ve Seleme İbn-i Ekva'nı rivâyetleri için bkz. **Sahih-i..., XI, 291-2.**

41b . İkrime'nin sorduğu soruya Muhammed'in verdiği yanıt için bkz. Sahih-i..., XI, 291.

mel olarak müt'a usulünün kadında özgürlük duygusunu canlandırılacağını düşünmüş olmalıdır.

Söylemeğe gerek yoktur ki boşamayı sadece erkeklere âit bir hak olarak tanıdıktan sonra geçici evlilik yolu ile kadına erkekten ayrılma fırsatını yaratmamak istediği düşünülebilir. Bununla beraber müt'a uygulamasını yasaklamadığını kabûl edenler, ve hattâ Kur'ân'a koyduğu bir âyet ile "ücret karşılığı kadın alma'" olasılığını sağladığını söyleyenler de vardır[41c].

Şunu da eklemek gerekir ki "cahilliyye" döneminde Arap kadını, sözünü geçiren ve erkeğini etkileyebilen, haysiyetine düşkün bir varlıktı. Kocasını saydığı kadar kocası da karısını sayardı; çocuklar baba otoritesine olduğu kadar ana otoritesine de bağlıydı[42].

Kadın için erkekten kaçmak, kapanmak diye bir şey yoktu. Kendisini güzel yapmak ve kocasının hayranlığını kazanmak için süslenir, gözlerini kaşlarını boyar, takıp takıştırırdı[43].

İslâm öncesi dönemi kötü göstermek için başvurulan yalanlardan bir diğeri de eskiden Arapların kız çocukları öldürme geleneğini sürdürür oldukları ve bu geleneğin Muhammed tarafından kaldırıldığıdır. Oysaki gerçek böyle değildir, çünkü kız çocukları öldürme geleneği, Muhammed'in yaşadığı dönem itibarıyla yaygın olmayıp pek nâdir görülen şeylerdendi. Ve bu gelenek kız çocuklarını "uğursuz" görme alışkanlığıdan da doğmuş değildir; öte yandan Muhammed bu geleneği kadına değer verme mülâhazasıyla kaldırmış değildir. Şöyle ki; Eski dönemlerde Araplarda, tıpkı diğer bazı toplumlarda olduğu gibi, yeni doğan çocukları öldürme geleneği diye kötü bir uygulama olmuştur. Bu geleneğin çeşitli nedenlerden doğduğu söylenir. Bir kere aşiretler arası savaşlar yüzünden erkek nüfusunun telefe uğraması ve kadın sayısının erkeğe nazaran fazla olması nedeniyle kız çocukları öldürmek gerekli görülmüştür denir; böylece nüfus dengesi sağlanmak istenmiştir[44]. Bundan başka bir de yoksulluk yüzünden kız çocukları beslemek bir sorun olmuş ve bu sorunu bu yoldan çözümlemek kolay görülmüştür. Nitekim Kur'ân'da "Yoksulluktan ötürü çocuklarını öldürmeyin (6 En'am 151; 17 İsrâ 31) diye yazılıdır. (Kur'ân'da geçen "çocuklarınız" şeklindeki sözcük genel

41c. Nisâ Sûresi'nin 24 cü âyet'inde: "(Evli kadınlardan ve cariyeler'den) başkasını... mallarınızla istemeniz size helâl kılındı" diye yazılıdır. Bundan dolayıdır ki şiî'ler arasında hâlâ müt'a ile nikâh usulü geçerlidir. O kadar ki 1990 yılında İran Devleti bu usulü destekler nitelikte kararnameler yayınlamıştır. (Bkz. Hürriyet gazetesi, 3 Aralık 1990).

Sunni'lerin dahi, müt'a ile nikâh usulünü red etmiş olmakla beraber, bu aynı üsülü başka bir şekil altında sürdürdükleri söylenir

42. Lichtestädter, age, (1935), 65-83.

43. A. Perron, **Femme Arabes Avant et Depuis l'Islamisme** (Paris 1958; 7, 48, 305, 34).

44. Agani, XII. 150; Smith, age. 291.

olarak "Kız çocukları" anlamına alınmıştır[45].)

Fakat her ne olursa olsun şu muhakkaktır ki kız çocuğunu öldürme geleneği" dişiye karşı düşmanlık" duygularından doğmuş değildir.

Eski Araplar dişiyi aşağı görmez aksine kutsal nitelikte görürlerdi. Örneğin Tanrı'nın meleklerini bile dişi olarak kabul ederlerdi. Nitekim Kur'ân'da "...doğrusu ahirete inanmayanlar, meleklere dişi adını takarlardı..." (53 Necm 21, 27-28) diyerek Cahilliyye Araplarını yeren âyet'ler vardır. Tanrı'nın meleklerini dişi kabul edecek kadar kadını kutsallaştıran bir toplumun, kadına düşmanlık duygusu ile kız çocuklarını öldürtmesi elbette ki düşünülemez. Öte yandan Muhammed'in yaşadığı dönemlerde bu gelenek, tüm Arap kavimlerine şamil olmaktan çıkmıştı. Meydanî'nin yapıtlarından öğrenmekteyiz ki o tarihlerde bu gelenek sadece Temim kavminde, pek nadiren uygulanmaktaydı[46].

Bu uygulamaların azalması, çocuk öldürme geleneğine karşı bu kavimlerde beslenen husumetin giderek artmış olmasındandır. Halktan kişilerin, ve özellikle şairlerin tepkisiyledir ki, çoğu kavimlerde bu tür uygulamalara son verilmiştir. Örneğin ünlü şair Farazdak'ın büyük babası Şa'şa'a, Temim kavminde sürdürülen bu usülü durdurmak amacıyla, öldürülecek olan kız çocukları satın alma ve böylece ölümden kurtama yolunu açmıştı[47]. Ve hiç kuşkusuz bu işi insancıl duygularla yapmıştır.

Onun yaptıklarını duyan Muhammed, kendisine "iyi bir iş yaptın" diye iltifatta bulunmuştur[48]. Fakat bulunurken düşündüğü şey Müslüman nüfusunun azalmamasını sağlama amacı olmuştur. Daha başka bir deyimle kız çocuklarının öldürülmesi geleneğine son verirken bunu kadına değer verdiği için değil fakat Müslüman sayısının azalmaması düşüncesiyle yapmıştır. Bu itibarla Kur'ân'a koyduğu *"Çocuklarınızı yoksulluk nedeniyle öldürmeyin. Biz onlara da, size de rızık veririz..."* (17 İsra 31) şeklindeki âyet'lere bakarak kız çocuğunu erkek çocuğuna eşit gördüğü kanısına kapılmak doğru olmaz. İlerde de göreceğimiz gibi kadın denilen "yaratığı", genellikle, çocuk yetiştiren ve neslin üremesini sağlayan bir "makine" olarak görmüştür.

Fakat hemen ekleyelim ki bunu yaparken dahi "dişi'yi" hakir görmekten geri kalmamıştır. Gerçekten de, bir yandan Kur'ân'a: "Kız çocuğunu hangi suçtan ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman..." (K. 81 Tekvir 8-98) ve yine *"Putlara hizmet edenler, çocuklarını öldürmeleri onlara iyi gösterilmiştir."* (6 En'am 137) şeklinde hükümler koymak sûretiyle insancıl bir davranış içerisinde imiş gibi görünüp , nüfusu çoğaltma siyaseti güderken, diğer

45. Bu açıklama tarzı için bk. Abdülbaki Gölpınarlı, **Kur'ân Kerim ve Meali** (İstanbul 1958), LXXIX.
46. Smith, age, 292.
47. Ibid., 292.
48. Ibid., 292.

yandan da "*kendilerine erkek çocukları alıp kızları da Allah'a mal ediyorlar (Allah) bundan münezzehtir...*" (16 Nahi 57-62) demek sûretiyle dişilerden "melek" olamayacağını ve çünkü Tanrı'nın dişileri melek yapmaya layık bulmadığını anlatmak istemiştir. Oysa ki eski dönemlerde Araplar, Tanrı'nın meleklerini dişi olarak kabul ederlerdi. (Nitekim bunun böyle olduğu Necm sûre'sinin 21, 27-28 âyet'lerinde yazılıdır). Muhammed ise kadın sınıfını aşağı gördüğü için, meleklerin dişilerden olabileceği şeklindeki Arap inançlarını Tanrı'ya hakaret saymış, ve bu nedenle Kur'ân'a "*...Tanrı bundan münezzehtir...*" (16 Nahl 57, 62) hükümlerini yerleştirmiştir.

Görülüyor ki, "Cahilliyye" diye kötülenmek istenen dönemlerde Arap kadını hak ve özgürlükler bakımından pek kötü durumda değildi. Tanrı'nın melekleri olma şerefine bile erişmişti. Oysa ki Şeriât ile birlikte tüm değerini yitirmiş ve "dinen ve aklen eksik" bir yaratık kertesine indirilmiştir. İlerdeki bölümlerde bunun böyle olduğunu kanıtlayan hususları belgeriyle açıklayacağız.

B) Eski Türklerde KADIN, Devlet Yönetebilecek Kertede Hak ve Özgürlüklere Sahip İken:

Yabancı ve Arap kaynakların ortaya vurduğu diğer tarihi gerçek şudur ki İslâmiyetî kabul edene kadar Türk'lerde KADIN eşit hak ve özgürlüklere sahip bir değerdi. Ve şu muhakkak ki biz Türkler, Şeriât bataklığına saplandıktan bu yana özellikle iki güzel niteliğimizi yitirmişizdir ki bunlardan biri "akılcılık" ve diğeri de "kadına saygıdır"[49].

1) 7/8 Yüzyıllarda Orta Asya Türk Ülkelerinin Çoğu Kadın Hükümdarlarla Yönetilmekte:

Eski Türklerde, özellikle Şamani döneminde, kadınlı erkekli dini toplantılar tertip edildiği, aynı yerde hep birlikte âyinler düzenlendiği, toplantıya katılanların bir daire halinde yere oturdukları, kadın ve erkeklerin mevki ve yaşlarına göre sıralandıkları anlaşılmaktadır. Yakut'larda "Isıah'" denilen âyinlerin yapıldığı ve bu âyinlerde kadınların ve erkeklerin el ele tutuşarak meydana getirdikleri dairede "hü hü" diyerek raks ettikleri, hep birlikte kımız içtikleri ve dini merasimi yürüttükleri tarihi kaynakların ortaya vurduğu gerçeklerdir[50]. Kadınlı erkekli bu tür toplantılar, her ne kadar Müslümanlığın kabulünden sonra da bir süre devam etmiş ise de, giderek yok olmuştur.

49. İlhan Arsel, **Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet anlaşına; Şeriât Devlet'inden Laik Cumhuriyet'e.** (Ankara 1975).
İlhan Arsel, Arap Milleyetçiliği ve Türkler (İstanbul 1977); İlhan Arsel, **Biz Profesörler,** (İstanbul 1987).

50. Bk. Ahmed Yaşar Ocak, **Bektaşi Menakıbnamelerinde İslam Öncesi Motifler** (Enderun Kitabevi, İstanbul 1933) 125.

Buhara'nın Arap orduları tarafından işgalini nakleden Arap kaynaklarından öğrenmeteyiz ki Orta Asya'daki bir çok Türk devletlerinde kadın, devlet başkanlığı sorumluluğu ile görevlendirilmiştir. Nitekim Buhara o tarihlerde, yani 8. yüzyılda, Toksan adındaki bi rHatun Sultan tarafından yönetilmekteydi.

Öte yandan (M.S.) 720 yılında Gültekin (Kül-Tekin) için dikilen Tonyukuk ve 734 yılında Bilge Han adına dikilen Orhun kitabelerinden anlaşılmaktadır ki, eski Türklerde kadın, siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda özgürlüğe sahip bir varlıktır. Hatırlatalım ki Bilge Hatun, ki Gültekin'in annesiydi, devlet yönetiminde pek başarılı işler görmüştür. Gültekin Han iktidarı, eşi Kutlulu Sultan ile birlikte kullanmıştır[51].

Belazûrî'nin Fütuh Ül-Buldan'ında, Arap ordularının Buhara'ya yaptığı saldırılara karşı Buhara Melikesi Hınık Hatun'un nasıl karşı koyduğu anlatılırken onun, son derece dirayetli ve idareci bir kişiliğe sahip olduğu belirtilir[51a].

2) X. Yüzyıl: El-Belhî'nin Yapıtlarında Türk Kadını'nın Özgürlüğü Anlatılır:

Onuncu Yüzyılın ünlü coğrafyacısı el-Belhî[52], *Kitabu'l-Bad ve Ve't Tarih* adlı yapıtının bir bölümünde, o dönem itibariyle Türk ülkelerindeki kadının özgürlüğüne ilişkin olayları hikaye ederken, ve özellikle Muaviye'nin oğlu Yezid zamanında Buhara'da hüküm süren Hatun Sultan'dan söz ederken Türk kadını'nın uygarlığı konusundaki hayranlığını gizleyemez.

Anımsamakta yarar vardır ki Yezid'in Horasan'a vali olarak gönderdiği Zeyyad bin Ebihi'nin oğlu, Orta Asya'da Arap fütuhatını genişletmek için saldırılar düzenlerken, Buhara'da devlet yöneten Hatun Sultan, bu saldırılara karşı korunmak amacıyla, bir başka Türk ülkesinin hükümdarı Terkan'dan yardım istemiş ve bu vesile ile evlenme teklif etmiştir[53].

3) XI. Yüzyıl: Selçuk Sultanı Tuğrul'un Kadına Saygısı:

Selçuk Sultanı Tuğrul, 11. Yüzyılda Bağdad'ı işgal ettikten sonra eski halifelerin sarayında Halife El Kasım biemrillah'ın kızı ile evlenir; evlendiği kadını büyük bir saygı ile tahta oturtur. Arap tarihçisi İbni Halikan şöyle anla-

51. Arsel, age, (1975), 97; Günseli Özkaya **Tutsaklıktan Özgürlüğe, Kadınların Savaşı** (İstanbul 1970), 157-8.

51a. Bk. Dr. Zekeriya Kitapcı, **Müslüman Arap Ordularında Çarpışan ilk Türkler",** (Diyânet Dergisi, cild, XII, sayı 4, sh. 239-244).

52. Ebû zayd Ahmed B. Sehl Belhî 934 yılında ölmüştür. **Kitabu'l-Bed' Ve't-Tarih** adlı kitabının Fransızca çevirisi için bk. **Le Livre de la Création et de l'Histoire de** Motahhar ben Tahir al-Maqdisi, Attribué â Abou Zeid Ahmed Ben Sahl el-Balkhi (Traduit par M. Cl. Huart, Paris 1919) Tome VI.

53. İbid. VI, 16.

tır: "...Sefer ayının 15'inci günü prenses, sarayda kendisini bekleyen kocasına mülaki oldu ve altın kumaşlarla süslü tahta çıktı ve kocasını bekledi. Tuğrul Bey eşinin karşısına diz çökerek geldi... Ona emsalsiz hediyeler vererek (tekrar) yeri öptü ve büyük bir saygı gösterisiyle ve mutluluk duyarak odasına çekildi"[54].

Her ne kadar gerici çevreler bu evliliği hoş görmemiş iseler de Tuğrul Bey gibi ünlü bir fatihin karısına karşı takındığı bu saygılı tutumunu hayranlıkla karşılamaktan kendilerini alamamışlardır[55].

Yine 11'inci Yüzyılın diğer tanınmış bir yazarı olan İbn Butlan[56] Türk kadının zerafetini, inceliğini, canlılığını, temizliğini, cesaretini ve karakter üstünlüğünü gözler önüne sererken tarihi bir gerçeği dile getirir.

4) XII. Yüzyıl: İbn Cübeyr, Türk Ülkelerinde Kadına Gösterilen Saygıyı Başka Hiçbir Yerde Görmediğini Söyler:

12. Yüzyılın tanınmış tarihçilerinden İbn Cübeyr, 1183-84 yılları arasında Gırnata'dan Mısır, Irak, Suriye ve Yakın Doğu ülkelerine yaptığı gezilerini anlatırken Türk kadınının toplum yaşamlarındaki önemli yerini ve değerini açıklar. Horasan Valisi Tukuş Şah ile birlikte Kâbe'yi ziyarete giden Ebu'l Mukrim Teştiki'nin yanındaki Türk prenseslerinden söz ederken, tüm Arap ülkelerini dolaştığını, Irak'taki Abbasî halifelerini ziyaret ettiğini, Selahattin İmparatorluğunu gezdiğini ve fakat hiçbir yerde Türk ülkelerinde olduğu gibi kadına değer verildiğine tanık olmadığını söyler[57].

5) XIII Yüzyıl: Marco Polo, Türk Kadınının Özgürlüğüne Tanık Oluir:

13. yüzyılda Türk beldelerini dolaşan Marco Polo, Amu Derya nehrinin yukarılarında Kuzey Doğu'ya yayılan ve "Büyük Türkiye" diye tanımlar olduğu yerleri ziyaret ederken Türk hükümdarlarının kızlarından söz eder ve şöy-

54. İbn Hallikan, **Vefayatu'l-A'yan ve Enbau Ebna El'zaman** (Karaşi 1967) Cild V, 102.5

55. Bu konuda bk. G. Le Starange **Baghdad During the Abbasid Caliphate,** (Oxford 1900).

56. Abu'l Hasan... İbn Butlan, **Takvim u'y Sıhha** adlı yapıtın ünlü yazarıdır. Kitabının bir yerinde Türk Kadınını şöyle tanıtır: "Türk kadınının cildi fevkalâde beyaz ve zerafeti takdire şayandır. Gözleri küçük fakat çok çekicidir. Genellikle kısa boyludurlar... Çocuk doğurmada bereketli sayılırlar, fakat doğurdukları çocuklar pek nadiren çirkin olur. Ata binmede ustadırlar. Son derece cömert, temiz ve iyi ahçıdırlar."

Yukarıdaki hususlar ayrıca bk. G.E. Von Grunebaume, **Mediaval Islâm** (2 nd. ed. New York 1953), 209.

57. İbn Cübeyr **Seyahatname** adlı kitabın yazarıdır.Kitabın İngilizce çevirisi bk. ibn Jubayr, **The Travels of İbn Jubayr,** (Transl, by J. C. Broadhurst, London 1952) 190-2.

le der: "(Prenses) öylesine güçlü ki tüm ülkede onunla başa çıkacak erkek bulmak güç. Çünkü kim çıkarsa hepsini altetmektedir. Babası kendisini evlendirmek istediği halde o buna razı olmamakta ve (kendi beğendiği birini bulana kadar) hiç kimse ile evlenmek niyetinde olmadığını açığa vurmaktadır. Bundan dolayıdır ki babası ona yazılı olarak, dilediği erkekle evlenebileceğine dair söz vermiştir. Bunun üzerinedir ki prenses, ülkenin dört bir yanına haber salarak genç delikanlıları, kendisiyle güç denemesine çağırmış ve kendisiyle başa çıkacak birini bulduğu zaman onunla evleneceğini açıklamıştır"[58].

Batılı yazarlar arasında Marco Polo gibi Türk kadını'nın özgür yaşamlarına, bağımsızlığına ve karakter olgunluğuna hayran kalanlar çoktur. Ricoldo di Morte Groce bunlardan biridir. Bu ünlü yazardan öğrenmekteyiz ki Türk ülkelerinde ve örneğin Selçuk devletinde hakim olan gelenekler, Arap ülkelerindekinden çok farklıdır ve bu farklılık, özellikle Türk kadınının toplumdaki üstün değeri ve yeri ile ilgilidir[59].

Kısaca belirtelim ki, Türk'lerde kadının bu üstün kertede tutulduğu dönemlerde Batı dünyası, tıpkı Arap dünyası gibi, kadını ikinci plana atmıştı. Çoğu yerde koca, sofrada yemek yerken, kadın ayakta bekler, ona hizmet eder, her vesile ile kocasının ayaklarını öper ve fakat yine de haysiyet kırıcı muamelelere uğramaktan kurtulmazdı. Bu durumların özellikle Kolon'ya ve Normandi gibi yerlerde pek yaygın olduğu ve alınan tedbirlere rağmen yüzyıllar boyunca sürüp gittiği anlaşılmaktadır[60].

Oysa ki, Türk ülkelerinde kadın, erkeğine eş değerdedir. Ancak ne var ki Şeriât dinine girmek sonucu Türklerdeki bu güzel gelenekler yavaş yavaş yok olurken Batı'da aksine ve daha doğrusu akılcı gelişme nedeniyle kadın hakları sorunu ele alınmış, büyük başarılara yönelik adımlar atılmıştır[61].

6) Cüveyni'nin Kaleminde Türkan Hatun ve Raziye Sultan Örnekleri:

13. yüzyılın ünlü yazarlarından Ata Malik Cüveyni, "*Tarih Cihan*" adlı yapıtında Cengiz Han ailesinden söz ederken Türk kadının yeteneklerini öğer. Özellikle Türkan Hatun'un devlet işlerindeki becerikliliğini, haysiyet duygusuna verdiği yeri (ve örneğin kocası Sultan Osman'ı saygılı davranmıyor diye Sultan Mehmed'e şikâyet etmesini) nakleder ki çok ilginçtir.

Yine Cüveyni'den öğrenmekteyiz ki İlhan'lıların 13. yüzyılda İslâm'ı kabul etmelerinden sonra, eski Türk geleneklerinde ve özellikle kadına saygı

58. Marco Polo, **The Adventures Of Marco Polo,** (New York, 1948) 179, 181.
59. Claude Cohen, **Pre-Ottoman Turkey,** 1076-1330, (New York 1968), 153.
60. L. T. Hobhouse, **Morales in Evolution,** (London 1951); ayrıca Pollock and Maitland, **History of Engilsh Law,** II, 437.
61. Hobhouse, **age** 219; Pollock-Matiland, age, 437.

değerlerinde gerileme başlamıştır[62]. Raziye Sultan örneği bunu kanıtlamaya yeterlidir. Gerçekten de Raziye, 1236 ila 1240 yılları arasında Delhi tahtını işgal etmiştir .Babası İl-Tutmuş[63], tüm danışmanlarının itirazlarına rağmen onu veliahdlığa getirmiştir. İl-Tutmuş'un ölümünden sonra saray erkanı, devletin bir kadın tarafından idare edilmesini istememiş ve taht'a İl-Tutmuş'un oğullarından birini, Ruknuddin Firuz'u getirmiştir. Fakat bu hükümdarın kötü yönetimi yüzünden ihtilal patlak vermiş ve halk, ordu ile birlik olup Raziye 'yi taht'açıkarmıştır.

Raziye döneminde Delhi fevkalade iyi bir yönetime kavuşmuştur. Son derece akıllı ve geniş görüşlü olan Raziye, kadınlara özgürlük sağlamak üzere her şeyden önce peçe ve çarşafı kaldırmış ve kendisi ve buna örnek olmuştur. Çarşaf giymek şöyle dursun, fakat saltanatının en parlak döneminde kadın elbisesiyle değil, çoğu kez erkek kıyafetine girerek dolaşmayı tercih etmiştir. Böylece gerici çevrelere, insan varlığının geleneklere köle olmaması gerektiği dersini vermiştir.

Her ne kadar bu cesur ve özgür davranışı, ona pahalıya patlamış ve tahtından olmasına yol açmış ise de, yüzyıllar içerisinde yararlı ve etkili bir örneğe zemin teşkil etmek bakımından zikredilmeye değer niteliğini yitirmemiştir[64].

7) XVI. Yüzyıl: İbn Batuta'nın Tanımıyla Türk Kadını'nın Özgürlüğü:

Türklerde kadının saygın ve üstün bir yeri olduğu hususunu kanıtlayan yapıtlar arasında İbn Batuta'nın *"Seyahatname"*si özel bir değer taşır. Çünkü 14. yüzyılın bu tanınmış gezgini, sadece Türk toplumlarının KADIN konusundaki değer ölçülerini değil, fakat İslâmi nitelikte olmayan bir geleneğin, İslâmî geleneklere çok daha üstün olabileceği tezini de ortaya vurmuştur. Örneğin Kuma nehri kenarındaki Türk kentlerine yaptığı ziyaretleri sırasında naklettikleri bunun kanıtıdır.

Sultan Özbek Han'ın valilerinden biri ile birlikte Azak'tan hareketle Türk ülkelerine yaptığı gezilerini anlatırken şöyle der: "Tuluktumar Emir'i ile birlikte (gittiğim bu kent) büyük Kuma nehri kıyılarındaki Türk kentlerinin en güzellerinden biri. Bu ülkede tanık olduğum en ilginç şey Türklerin kadın sınıfına karşı gösterdikleri saygıdır. Diyebilirim ki Türkler, kadınlarını erkeklerinden

62. Cüveyni'nin yukarıdaki kitabı İngilizceye **The History of the Word Conquieror** (Manchester University Press 1958), olarak çevrilmiştir. Yukarıdaki hususlar için bk. Vol. I, 465 ve d.

63. Şams al-Din İl Tutmuş (1210-1236) Bağdat halifesi Mustansir Bi'llah tarafından resmen tanınan Hindistan'ın ilk müslüman hükümdarıdır.

64. Softa zihniyet temsilcisi olan çoğu Emir'ler onun tahttan indirilmesinde rol oynamışlardır. Bk. Seyyid Feyyaz Mahmud, **A. Short History of Islam,** (Oxford Univer. Press, Pakistan Branch, 1960) 265.

çok daha şerefli bir kertede tutmaktadırlar. Kiram kentini terkederken Emir'in eşini arabada giderken gördüm... Arabası baştan aşağı süslü ve zengin mavi kumaşlarla örtülü idi; tenteleri açıktı. Prensessin yanında zarif giysilere bürünmüş dört nedime daha vardı ki onların arabaları da zengin eşyalarla doluydu. Emir'in bulunduğu yere yaklaşılınca prenses arabadan indi. Otuz kadar genç nedime elbisesinin eteklerini tutarak peşinden yürümeye başladılar. Prensesin eteklerinde ilmikler vardı ve her bir nedime bu ilmeklerden tutup yerden hafifçe yukarı kaldırmak sûretiyle yürüyüşe devam ederlerken prenses muhteşem bir tavırla Emir'e yaklaştı; Emir ayağa kalkarak onu selamladı ve yanına oturttu. Bu sırada nedimeler ayakta prensesin etrafını sarmış olarak beklemekteydiler. Kımız getirildi, prenses bir su kabı alarak içine bir miktar kımız doldurduktan sonra Emir'e ikram etti. Bunun üzerine Emir, aynı (nezaketle) bir kaba kımız doldurdu ve prensese ikram etti. Her ikisi, önlerine getirilen yemeklerden yediler. Daha sonra prenses (Emir'in kendisine takdim ettiği hediyeleri alarak) odasına çekildi." Sadece Sultan'ların ya da Emir'lerin değil, fakat halktan kişilerin dahi kadına karşı saygılı davranışlarını izleyen yazar, şöyle ekler: "Tüccardan ve avam'dan kişilerin eşlerini de gördüm/ (ve onların da aynı saygıya mazhar olduklarını izledim). Örneğin bu kadınlardan biri at arabasında hizmetçileriyle birlikte gitmekteydi. Başında inci ve tavus kuşu tüyü ile süslenmiş mahruti biçimde bir şapka vardı. Arabasının pencereleri açık olup tentelerin arasında kadının yüzünü görmek mümkündü. Zira Türk kadınları peçe taşımazlar (ve kapanmazlar). Sokakta yüzleri açık (ve yalnız) dolaşırlar. Ara sıra kendilerine kocalarının refakat ettiği görülür..."[65].

1331 yılında Sultan Muhammed Özbek Han'ı ziyaret eden İbn Batuta gördüklerini şöyle anlatır: "... Özbek Han, büyük bir İmparatorluğun başındadır... Yeryüzünün en kudretli yedi hükümdarından biridir... Tahtına kurulmuş olarak otururken sağ yanında Taytugli Hatun[66] ve onun yanında da Kebek Hatun, sol tarafında ise Bayalun Hatun ve yanında Urduca Hatun yer almışlardı. Tahtın hemen aşağı basamağında hükümdarın çocukları oturmaktaydılar. Büyük oğlu sağda, küçük oğlu solda ve kızları da tam ortada, Sultan'ın karşısında yer almışlardı. Odaya giren her hatunu Sultan ayağa kalkmak sûretiyle karşılıyor, elinden tutarak tahta çıkarıyordu. Ve bu merasim halkın gözleri önünde oluşuyordu."

İbn Batuta'nın anlattığına göre Sultan'ın eşleri öylesine serbest ve uygar kadınlardır ki, Kur'ân yasaklarına[67] rağmen, erkeklerin yanına çıkmaktan,

65. İbn Batuta'nın yapıtı Türkçe'ye çevrilmiş fakat müslüman olmayan Türk toplumu ile ilgili bölümler alınmamıştır. Bk. **İbn Batuta, Seyahatnamesinden Seçmeler** (İstanbul 1971); yukarıdaki alıntılar için bk. sh. 70 ve d.

66. Taytugil Hatun, Sultan Üzbek'in üçüncü eşi olup Bizans İmparatorunun kızıydı.

67. İlerde göreceğimiz gibi Kur'ân kadınların örtünmelerini, yabancı erkeklerle görüşmemelerini, sokakta görünmemelerini emreder.

yabancı erkeklerle konuşmaktan ve hattâ onlarla geziye katılmaktan, hediye alışverişinden geri kalmamaktadırlar.

Nitekim, Özbek'in eşleri İbn Batuta'ya hediyeler vermişlerdi[68]; ve asıl ilginci, bunlardan Bayalun Hatun (ki Bazans İmparatorunun kızıydı) İstanbul'a (o zamanlar Constantinople) babasını ziyarete giderken, bu seyahate İbn Batuta ile birlikte çıkmıştır[69].

Şimdi geliniz İbn Batuta'nın yukardaki satırlarını yeniden okuyalım ve Özbek Han'ın eşini ayağa kalkarak tahta oturtması olayını ele alalım; ve bu örneği, o tarihten beş yüz yıl sonralarının Osmanlı dönemiyle, hani yüzlerce kadını, cariye ve eş olarak hareme kapatan, onları gün ışığından yoksun köleler gibi yaşatan, şehvet ihtiyacını gidermek dışında onlarla bir arada bulunmaktan kaçınan ve kadın denilen varlığı "aklen ve dinen eksik" sayacak kadar yobazlaşan Osmanlı padişahlarıyla karşılaştıralım. Hatta bırakınız o Şeriât delisi Osmanlı dönemini, Cumhuriyet Türkiye'sinin Atatürk'ten sonra gerileşen ortamıyla kıyaslayalım.

Evet düşüncelerimizi şöyle bir gerilere götürüp, yüzyıllar öncesi Türk erkeğinin kadının önünde ayağa kalkan efendiliğini ve asaletini, ya da kadını devlet yönetmeye layık görecek kadar efendiğilini hatırlayalım ve bir de bunu, 1970'lerin ya da 1980'lerin Türkiye'sinde siyasi partilerin kadın kollarını kapatma soysuzluklarıyla, ya da kadını kentlerde bile peşinden sürükleyen kravatlı insanlarımızın bayağı zihniyeti ile, ya da küçük oğlunun eline sopayı sıkıştırıp "vur anana" diye keyfe gelen köylümüzün suratındaki ilkellikle, ya da "karılara dayak gerekir" parolasını Şeriât'a dayanarak savunan ve dayaktan gayri bir yoldan kendisini karısına saydırtamayacağına inanan Üniversiteli "aydınlarımızın" zavallılığı ile karşılaştıralım. Bu kıyaslamadan hiç kuşkusuz alacağımız pek çok dersler vardır. Fakat bu kıyaslamayı biraz daha etkili kılabilmek için İbn Batuta'yı okumaya devam etmemiz yararlı olacaktır. Bağdat'ı ziyareti sırasında İbn Batuta, Türk yöneticileri arasında kadın unsurlara rastlamakla şaşkınlığını açıklamaktan kendini alamaz. O tarihlerde Bağdat'ta, İlhanlı'ların son halkası sayılan Ebu Sa'id Bahadır Han hüküm sürmektedir. Fakat devletin yönetimiyle ilgili bütün kararları karısıyla birlikte almaktadır. Dinleyelim şimdi İbn Batuta'yı:

68. Şöyle der İbn Batuta: "Sultan'ın dördüncü eşi, uzaktan geçmekte iken, Kent'e yeni bir misafir gelmiş olduğuna işaret sayılan bayrağı çadırımın önünde görünce, uşaklarını yollayarak bana selamlarını ve iyi dileklerini iletti... kendisine... hediyeler yolladım. Hediyeleri mubarek bilip kabul etti ve adamlarına emir vererek beni himayesine aldığını bildirdi ve sonra yoluna devam etti." İbn Batuta, age, 148.

69. Bayalun Hatun o tarihlerde hamile idi. Doğum işinin İstanbul'da, babasının yanında olmasını istemişti. Seyahat bu nedenle tertiplenmişti. Yukardaki olay aynı zamanda Türk erkeğinin uygarlığını ortaya vurmaktadır. Çünkü Sultan Özbek, Kur'ân yasaklarına rağmen eşi Bayaluna, yabancı bir erkeğin (yani İbn Batuta'nın) refakat etmesi olanağını sağlamıştır. Bu konuda bk. İbn Batuta, age, 151.

"Türk hükümdarlarının eşleri olan hatunların, toplum yönetiminde çok önemli bir yer işgal ettikleri anlaşılmaktadır. (Zira) hükümdar ne zaman bir emir yayınlasa, bu emirnamede mutlaka- 'İşbu emirname Sultan ile Hatun Sultanın kararıyladır'- şeklinde bir kayıt görülmektedir. Her hatun sultanın kendi egemenliği altında kentleri ve seyahate çıktıklarında kendilerine ait taşıtları, çadırları ve kampları vardır"[70].

Yazar sadece Yakın Doğu'daki bölgelerde değil, fakat Orta Asyadaki Türk devletlerinde de aynı geleneklerin var olduğunu görerek hayranlığını belirtir. Örneğin Hindistan'dan deniz yolu ile ulaştığı bir Türk ülkesindeki izlenimleri vesilesiyle Urduca adındaki kadın valiyi anlatır ki, son derece ilginçtir. Şeriât'dan uzak kalmış Türklerde kadının ne kerte özgür, akıllı ve kişiliğinin haysiyetine ne derece sahip olduğunun kanıtını İbni Batuta'nın kaleminden okumak zevktir: "Daha sonra Tevelisi ülkesine ulaştık. Bu ülke kendi hükümdarının adıyla anılmakta ve ...oldukça geniş bir sahayı kapsamakta. Hükümdar, Çinlilerin hükümdarına rakip durumda... ülkenin erkekleri çok yakışıklı ...ciltleri kırmızımtırak, hepsi de cesur ve cengaver. Kadınlarına gelince, onlar da öyle, at sırtından ok atışında fevkalade ustalar ve tıpkı erkekler gibi savaşmaktalar. Gemimizin demir attığı Kalukari limanı, ülkenin en büyük güzel beldelerinden biri. Burası (büyük) hükümdarın oğlunun eski ikametgahı imiş. Limana demir attığımızda, bir müfreze asker, kaptanı ziyarete geldi. Sonra kaptan, beraberindeki hediyelerle karaya çıktı. Çok geçmeden şunu öğrendim ki hükümdar, bu bölgenin başına getirdiği oğlunu başka bir yere tayin ederek buraya Urduca adındaki kızını genel vali getirmiş, Prenses, gelenek icabı kaptan ve maiyetini davet ettiğinde, kaptan benim de bu davete katılmamı istedi, fakat kabul etmedim, çünkü davet sahibi kişi Müslüman değildi. Üstelik de bir kadındı. Bu itibarla böyle bir kimsenin davetini kabullenmem (dinsel inançların bakımından) haram olurdu"[71].

İbn Batuta'nın bu satırlarının burasında şöylece bir duralım ve bir an için düşünelim: Bir kadın vali, limana demirleyen bir geminin kaptan ve tayfasını yemeğe çağırmakta ve öte yandan ünü ülkeleri aşmış bir tarih bilgini, yani bizim ibn Batuta'mız, "kadınların davetine gidilmez, müslüman olmayan kişinin yemeği yenilmez" şeklindeki ilkel bir mantıkla daveti reddetmektedir. Müslümanlığı olmayan Urduca'nın uygarca davranışını, müslüman Arap bilginin bağnaz tutumuyla şöyle bir kıyaslayıp hikayemize devam edelim. Kaptan ve tayfası, kadın valinin huzuruna çıktıklarında, Urduca sorar: "Hepiniz geldiniz, değil mi?" Bu soru karşılığında İbn Batuta'nın gelmeyişi nedenini öğrenince kaptana hitaben: "Derhal onu buraya getirtmek üzere adamlarına emir ver"der ve kendi askerlerini de bu işe tahsis eder. Kaptan askerleriyle birlikte gemiye dönerek İbn Batuta'ya: "Prenses'in emrini yerine getirmek üzere

70. İbid., 101.

71. Yukarıda adı geçen "Urduca" adının "Aijaruc" olması ihtimalinden söz edilir. İbn Batuta, age, 368, not 9.

seni almaya geldim"der. Olayın bundan sonraki kısmını yine İbn Batuta'dan dinleyelim: "Prensesin huzuruna çıktığımda, kendisini azametli bir tavırla makamında oturur buldum. Selam verdim, selamıma karşı bana Türkçe olarak mukabil selamda bulundu ve hangi ülkeden olduğumu sordu. Ona: 'Hindistan yolu ile geliyorum' dedim. Bana Hindistan hakkında sorular sordu ve oralarda olan bitenlerden kendisini haberdar etmemi istedi. Verdiğim bilgiler üzerine: 'Bu ülkeye mutlaka sefer açmalı ve oraları kazanmalıyım, çünkü oraların zenginliği, bereketliliği bana cazip görünmekte'dedi. Kendisine,'Evet bunu yapmanız çok yerinde olacaktır' diye yanıt verdim. Konuşmalarımızın bir yerinde (Urduca) deniz seyahatine rahatlıkla devam edebilmem için bana elbiseler hazırlanmasını emretti ve ayrıca iki filin taşıyabileceği miktarda prinç, iki öküz, on koyun ve şurup hediye etti. Kaptanımızdan öğrendim ki prensesin emrindeki orduda kadın askerler, kadın cariyeler ve hizmetçiler vardır ve bu kadınlar tıpkı erkekler gibi savaşmaktadır... Yine kaptanımız bildirdi ki prenses, düşmanlarına karşı giriştiği savaşlardan birisinde, askerlerinin ric'at etmesi üzerine, düşman saflarını tek başına yarıp (karşı tarafın) hükümdarının karargahına kadar sokulmuş ve bir kılıç darbesiyle onu yok etmiş. Krallarının bu şekilde öldürüldüğünü gören düşman ordusu da bir an için dağılıp kaçmış... (Bu başarıdan sonra) prenses, babasının huzuruna çıkmış, olanları anlatmış ve babası da ona, erkek kardeşinin yönetmekle olduğu bu bölgeyi hediye etmiş. Yine kaptanımızın söylediğine göre prensesle evlemek isteyen nice yiğit kişiler bulunmakla beraber prenses hiç birine aldırış etmemekte ve şöyle demektedir: 'Ben ancak benimle boy ölçüşebilecek biriyle evlenebilirim. 'Fakat ne var ki, hiç kimse prensesle döğüşmeyi göze alamamaktadır; zira yenilgiye uğradığı takdirde gözden düşeceğini düşünmektedir"[72]. Şimdi bu noktada tekrar duralım ve anlatılanları değerlendirelim. Büyük bir ülkenin yöneticisi olan bir kadın, yabancı erkek misafirlerle aynı sofrada yemek yemekte, onlarla dünya sorunlarını incelemekte, evlilik konularından söz etmekte, gönlüne uygun bir erkek bulmadığı için evlenmeyi düşünmediğini ve fakat ölçülerine yatkın birine rastladığı an evleneceğini bildirmektedir.

Söylemeye gerek yoktur ki evleneceği erkeğini, babasının ya da yakınlarının tavsiye ve telkiniyle değil, fakat kendi özgür iradesine göre seçebilen uygar bir kadın örneği, Şeriât zihniyetine saplı İbn Batuta gibi bir kimse için pek anlaşılır bir şey değildir. Hele Kur'ân'ın erkeği kadına üstün bilen ya da Muhammed'in kadını "aklen ve dinen dûn" gören ve "evlilik kadınlar için köleliktir" ya da "kadından yönetici olmaz" şeklindeki (ve ilerde belirteceğimiz benzeri) sözlerine inanmış bir müslüman kişi için Urduca'nın yukardaki tutumu, hiç de havsalaya sığar bir şey değildir.

Bu tür özgür kadın tipine biz, daha sonraki yüzyıllarda da, örneğin 15. yüzyılda, bazı Türk devletlerinde rastlamaktayız. Arapşah'ın Timürlenk hakkında yazmış olduğu kitapta Türklerin hala eski geleneklerine bağlı olarak

72. İbid. 280-1.

kadına değer verdikleri, toplum yaşamlarının her alanında kadını görevlendirdikleri, askerî örgütün önemli mevkilerine getirildikleri, kadını kapamak ya da erkekten kaçırmak gibi bir şey bilmedikleri ve çünkü İslâmî uygulamanın henüz Türklerde iyice kökleşmediği yazılıdır[73].

8) Şeriât'a Gömüldükçe Kadını aşağı Gören, Erkeğin Kölesi ve Şehvet Gidericisi Bilen ve Bu Nedenle Gerileşen Türk Toplumu:

İslâm'a girinceye dek KADIN'ı özgür ve eşit haklara sahip bir varlık bilen ve devlet başkanı ya da yöneticisi durumunda kılacak kadar yücelten Türk, Şeriât bataklığına saplandıktan sonra onu giderek küçük görmeyi, erkeğin hizmetine terketmeyi ve şehvet aracı haline getirmeyi gelenek edinmiştir. Orhon kitabelerinin kanıtladığı uygarlığın yaratıcısı bir millet iken, Şeriât'a kandıkça ve Muhammed örneğine sarıldıkça bir yandan "akılcılığını" ve diğer yandan da kadını "değer" bilme meziyetlerini terketmiş ve ilkelleşmiştir. Hiç kuşku edilemez ki bu sonuç, sosyal kanunların ortaya vurduğu doğal bir olaydır. Çünkü tarih şunu kanıtlamaktadır ki her toplum, kadına verdiği değere oranla gelişir ya da ilkelleşir. Eski Yunan'dan ve Roma'dan bu yana durum hep bunun böyle olduğunu ortaya koymuştur. Tarihçiler Roma uygarlığının, belli bir açıdan Yunan uygarlığına üstünlüğünü, Romalı kadının toplumda işgal ettiği üstünlüğe hamlederler. Örneğin Lecky şöyle der: "Her ne kadar Yunanlılar kadını, barbarlar gibi köle saymayıp erkeğin can yoldaşı ve arkadaşı durumunda saydıkları için barbarlara nazaran üstün sayılmakla beraber, Romalı'lara nazaran aşağı kertede sayılırlardı; çünkü Romalıların kadına sağladıkları özgürlük ve bağımsızlık sisteminden yoksun kalmışlardı. Gerçekten de Yunanlı, kendi kadınını eve tıkarken ve yabancılarla aynı masada oturtmaktan kaçınırken, Romalı, hemen her davete eşiyle beraber gider, sofranın en şerefli yerine eşini oturturdu.."[74].

Batı uygarlığının oluşmasında, Batılı'nın KADIN değeri bilincine sahip olmasının etkili olduğu muhakkaktır. Bu bilinç daha Orta Çağ döneminde, örneğin 12 ve 13. yüzyıllarda Batılı'yı yaratıcı güce kavuşturmuş ve olumlu ürünlerini asıl 18. yüzyıldan sonra vermeye başlamıştır[75].

Değerler terazisinde KADIN'a yer vermeyen, ya da KADIN'a karşı değer

73. Arabşah'ın Timürlenk hakkındaki kitabı için bk. **Tamerlan or Timur The Gerat Amir** (Tranl. by J. H. Saunders, London 1936) 321. Ayrıca bk. A. Pallis **In The Days of Janissaries,** (London 1951), 192.

74. William E. H. Lecky, **History of European Morales** (London 1899) Vol. II, 301.

75. Edson Lyman Clark, **The Arabs and The Turks; Their Origin and History; Their Religion, Their İmpertial Greatness in the Past and Their Condition at the Present Time, with Chapter on the Other Non-Christian Tribes of Western Asia** (Boston 1870) 67, 249-257.

bilincini yitiren toplumlarda ise uygarlık, canlılık ve yaratıcılık adliyle bir şey görülmemiştir. Bunu kanıtlayan örneklerin başında İslâm ülkeleri ve özellikle biz Türkler bulunmaktayız. Kadın'ı şerefli mevkilerde tuttuğumuz ve erkeğe eşit hak ve özgürlüklerle donattığımız dönemlerde uygarlaşmış ve bu gelenekten uzaklaştığımız anda da ilkelliklere yollanmışızdır.

Şunu bilmemiz gerekir ki Tük kadını'nın özgürlüğüne ve bağımsızlığına karşı en büyük darbeyi Şeriât'ın "Tanrı ve peygamber emirleri" diye bizi zorladığı usullerle indirmişizdir. Gazneli'ler zamanında İslâm'ın tüm emirlerine bilinçsizce boyun eğmek ve Şeriât zihniyetine özenmek sûretiyle, kadınımıza karşı en büyük haksızlıkları işlemişizdir. Denilebilir ki kadına karşı olumsuz davranışlarımızın ilk emarelerine 10. yüzyıldan itibaren, Gazneli'lerle rastlamaktayız.

Hatırlatalım ki İslâm'ın kadını küçültücü ve kötülük kaynağı görücü esaslarının Devlet organları tarafından benimsenmesi ve resmen uygulanması Nizam-ül Mülk ile başlar. "*Siyasetname*" adlı yapıtında Nizam-ül Mülk, devlet işlerinin görülmesi konusundaki düşüncelerini açıklarken, hükümdara kadın sınıfının "aklen ve dinen eksik" ve "her kötülüğün kaynağı" bulunduğu temasını işler ve Adem ile Havva örneğinden başlayarak tarih boyunca kadının olumsuz rol oynadığını anlatır ve şu öğütte bulunurdu: "Hükümdarın emrindeki kişilerin iktidar kullanmaları caiz değildir... Bu kural özellikle kadınlara uygulanmalıdır, çünkü onlar çarşaf ve peçe giyen ve aklen gelişmemiş kimselerdir. Onların tek görevi neslin devamını sağlamaktır... Ne zaman ki hükümdarın eşleri devlet işlerine karışır ise, o zaman işler kötüye gider, çünkü onlar kararlarını, erkeklerin yaptığı gibi, dünya işlerini göz önünde tutarak değil, fakat başkalarının kendilerine söyledikleri şekillerde ve başkalarının çıkarlarına göre alırlar. Şu doğaldır ki onların verecekleri emirler, doğru olması gerekenin tam zıddır ve bundan dolayıdır ki (onların iş gördüğü yerde) felaketler birbirini izler; ve hükümdarın haysiyeti bundan çok zarar görür ve halk ızdırap çeker, din elden gider ve devlet çöker... Her devirde (ve her yerde) hükümdar eşlerinin kocalarına egemen olmaları sonucu kötülükler, çözülmeler... rüşvetler görülmüştür..."[76]. Bu öğütlerde bulunurken Nizam-ül Mülk, Arap peygamberinin kadınlar hakkındaki sözlerine sarılmaktan geri kalmaz ve özellikle şu hadîs üzerinde dururdu: "Kadınlar aklen ve dinen dûn yaratıklardır; kadınlara danışınız, fakat onların söylediklerinin aksini yapınız, çünkü doğru olanı budur..."

Bunu belirtirken de şunu eklerdi: "Eğer kadınlar aklen ve fikren kamil olsalardı peygamberimiz bize –'Kadınlarınıza danışın, fakat söylediklerinin aksini yapın–; der miydi?..."

76. Nizam ül-Mülk, **The Book of Goverment, or Rules for Kings- The Siyasetname of Siyar al-Mülk** (Transl, from Persian by Hubert Darke, London 1960) 188.

Nizam-ül Mülk'ün kadınlar aleyhinde konuşması, hiç kuşkusuz koyu bir Şeriâtçı olmasından ve İslâmî esaslara bağnazca saplanmasındandı. Fakat o asıl, kendi döneminin ünlü bir şahsiyeti olan Türkan Hatun'a karşı beslediği düşmanlık ve kıskançlık yüzündendir ki Şeriât'ın kadın aleyhindeki hükümlerine sarılmıştı.

Bilindiği gibi Türkan Hatun, selçuk sultanlarından Melik Şah'ın eşi olmak sıfatıyla eski Türk gelenekleri gereğince devlet işlerinde söz sahibi olmuştu. Fevkalâde zeki ve bilgili bir kadın olarak nice devlet adamını cebinden çıkaracak yeterlikteydi. Özel katipleriyle, danışmanlarıyla o başlı başına bir Hükümet idi. Her ne kadar kinci ve haris yönleri bulunmakla beraber, Nizam-ül Mülk'e nazaran çok daha sağlam karakterli, çok daha mert ve cesur bir insandı. Halkın çıkarlarını herkesten iyi düşünür, zengin fakir ayrımı yapmaz, zayıf ve yoksul olanı haksızlıklara karşı korur, adalet ve eşitlik ilkelerini ön planda tutardı. Sadece iyi ve kudretli bir yönetici değil ve fakat aynı zamanda çok iyi bir kumandandı. Askerî meziyetleri vardı ve bu alanda büyük kumandanlarla boy ölçüşebilecek çaptaydı. Bundan dolayıdır ki Nizam-ül Mülk onu çekemez, her vesile ile yermeye uğraşırdı[77].

Kendisinden her bakımdan üstün böyle bir kadına karşı saldırabilmek üzere bulduğu tek çare, Muhammed'in kadını küçültücü emirlerinden medet ummaktı. Tıpkı kendisinden öncekilerin yaptığı ve kendisinden sonrakilerin yapacağı gibi.

Konumuz vesilesiyle verilecek örneklerden bir diğeri de, biraz yukarda sözünü ettiğimiz Raziye Sultan'dır. Hatırlanacağı gibi Raziye Sultan'ın özgür ve serbest tutumu nedeniyle softa çevreler gazaba gelmiş ve onu taht'tan indirmişlerdir[78].

Hemen işaret edelim ki bu çevreler Muhammed'in kadınlar hakkında söylediği sözlerle ve örneğin: "Devlet işlerini bir kadına bırakan miletler iflah olmaz; kadınların kararı ile hareket eden toplumlar için yer yüzünün altı üstünden daha hayırlıdır" şeklindeki öğütleriyle ya da buna benzer âyet'leriyle eğitilen ve beyinleri bu şekilde yıkanmış olarak kadın'ı "değer" değil fakat "dûn" yaratık olarak gören yığınlardı. Bu olumsuz zihniyet giderek güçlenecek ve Türk'ü yer yüzünün en geri toplumları arasına sokacaktır.

Gerçekten de o tarihlerden bu yana, Şeriât girdabına kapılarak öylesine bir "kadın düşmanlığı" bağnazlığına yollanmışızdır ki gerek kişiler ve gerek toplum olarak akılsızlıklarımızın tüm sorumluluğunu kadının kötülüğünde aramak ve felaketlerimizin acısını ondan çıkarmak yollarını seçmişizdir; bunu adeta ulusal bir tabiat haline sokmuşuzdur. Osmanlı dönemi bunun örnekleriyle doludur. Yeri ve gereği olmadan ve hiç bir ulusal çıkar bulunmadan ve

77. İbn Hallikan, age, III, 153: Ayrıca bk. M. C. Defremery **"Regne du Sultan Seldijoukide Barkatiarok"** (Journal Asiatique, 1853. I. 425-474 ve II, 217-322).
78. Seyyid Feyyaz Mahmud, age, 265.

sıf Kûr'ân emridir diye "'kafirlere" karşı giriştiğimiz ve çoğu kez yenildiğimiz savaşlardan sonra, sanki yapacak başkaca hiçbir şey yokmuş gibi, kadınların giyim ve kuşam sorunlarıyla uğraşmak Osmanlı yöneticilerinin başlıca meşgalesi olmuştur. Hemen her savaş yenilgisi akabinde, Padişah fermanlarıyla kadınları yermek ve giysilerini düzenlemek, iç siyasetimizin temel esaslarını teşkil etmiştir. Özellikle 18. yüzyıldan sonra ve hiç kuşkusuz bir incir çekirdeğini doldurmaz nedenlerle giriştiğimiz savaşların hemen hepsi, Kur'ân'ın "...hak dini(ni) din edinmeyenlerle... boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın..." (9 Tevbe 29) şeklindeki, ya da benzerî, emirlerine dayalıdır. Bu "kutsal" görevi yerine getirmek içindir ki "ulu"(!) padişahlarımız, milyonlarca insanımızı "hak yolunda" telef etmişlerdir. Ama bunu yaparlarken ulusal çıkarlarımız sağlanıyor mu, diye kendi kendilerine soru sormamışlardır. Çünkü ulusal çıkarlar aleyhine de olsa bu tür savaşların gereğine inanmışlardı. Bu nedenle heryıl, belli mevsimlerde, savaş hazırlığına geçerlerdi; hem de devletin perişan, yoksul ve zayıf durumunu hiç göz önünde tutmadan. Örneğin 1195 (Hicri) yılında yeterli silahı ve gücü olmadığı halde (ve üstelik Kaynarca andlaşmasından doğma yükümlerine rağmen) Padişah, "Allah'a güvenip" İran'a savaş açmıştı. Bilindiği gibi İran seferi sırasında Rusya, Kırım sorunu yüzünden, Osmanlı devletine karşı savaş hazırlığına başlamıştı[79]. Ama bütün bunlar, padişah ve yöneticiler için önemli sayılmazdı. Önemli olan tek şey kadınların süslü pabuçlarla sokağa çıkma merakını yok kılmaktı. Nitekim devletin içinde bulunduğu bütün felaketli durumlar bir yana, Padişah, 1196 (Hicri) yılında yayınladığı bir Hatt-ı Hümayun ile: "...Kadın taifesinin tahta pabuçlarına gümüşten kabartma ve sırma taktıkları yakinen malumu hümayunum olduğundan bundan böyle Şeriât'e uymayan bayhude israfların yapılması... irademe aykırıdır" diyerek bu emre aykırı hareket edecek olan kadınların şiddetle cezalandırılmalarını hükme bağlamıştır[80].

19. yüzyılın ikinci yarısı boyunca Ruslarla savaş halinde bulunan Osmanlı Devleti'nin uğraştığı başlıca sorun, kadınların çarşaflarının inceliği-kalınlığı olmuştur. Öte yandan milli'lik duygusu nedir bilmeyen Yeniçeriliyi savaşa sürkleyebilmek için padişahların bavurdukları tek çare, bir yandan Şeriât'ın "yağma ve talan" ve "cennet" vaadlerini ve diğer yandan da "kadın düşmanlığını"kışkırtmaktı.

Nice örnekler arasında 1203 (Hicri) yılı olaylarından bir ikisine değinmek yeterlidir. Bu tarihte padişah, Ruslarla savaşmakta olan kumandanına Tuna'yı geçip "kutsal" zaferler sağlamasını ve düşmandan öç almasını emre-

79. Bu hususlar için bk. **Cevdet Paşa Tarihinden Seçmeler** (Düzenleyenler: S. Irmak ve B. K. Çağlar, İstanbul 1873), II, 76, 122. Ayrıca bk. Arsel age, (1975) 698, 700-759.

80. **Cevdet Paşa Tarihinden...**, II, 122.

der. Ayrıca da askerleri Rus Cariçesine karşı kışkırtmak maksadıyla şunları ekler: "Moskoflar, kraliçe dedikleri bir eksik eteklinin gayretleri sonucu olarak... beş yüz yıl boyunca kafirlerin sırtını yere getirmeyi gelenek edinmiş Osmanlı devletine zarar vermekte, haraplık getirmektedir... Yazık, çok yazık... İslâm'ın çabası ve Yeniçeriliğin yiğitliği nice oldu"[81]. Görülüyor ki padişah, askerlerini fedakarlığa ve dövüşmeye teşvik için, düşmanı "eksik etekli bir kadının yönettiği güç" olarak tanımlamaktadır. Öte yandan ülkenin iç huzurunu sağlamanın yolu da yine kadınlarla uğraşma siyasetini geçerli kılmaktadır.Üçüncü Selim ve Üçüncü Osman ve Dördüncü Mustafa gibi padişahların yaptıkları hep budur. Hicri 988 ila 1298 yılları arasında bu padişahlar tarafından yayınlanan emirnameler ibretle okunmaya değer: Hemen hepsinde kadınların feracelerinde değişiklik yapılması, ince ferace giyilmemesi, yasağa aykırı ferace diken terzilerin derhal kendi dükkanlarının kapısı önünde ipe çekilmeleri; kadınların kaynakçı dükkanlarına girmemeleri, hiçbir şekildemesire yerlerine gitmemeleri, haftada dört defadan fazla sokağa çıkmamaları, sokağa çıktıklarında hiçbir erkekle (velev ki babaları ya da oğulları olsun) yan yana yürümemeleri, arabaya binmemeleri, belirli meydanlarda dolaşmamaları, ezan saatinden sonra sokakta kalmamaları emredilmiş ve aksine davrananların cezalandırılacakları ilan edilmiştir[82].

1809 yılında İstanbul'u kırıp geçiren veba salgını vesilesiyle devletin başvurduğu akılsız tedbirler, bu konuda verilebilecek örneklerden bir başkasıdır. "Akılsız tedbirler" diyoruz, çünkü Osmanlı yöneticileri, o tarihlerde, veba salgınını önleyici sağlık tedbirlerini uygulayacak yerde vebanın sari bir hastalık olmadığını ve çünkü peygamberin hadislerinde bunun böyle olduğunun yazılı bulunduğunu ve bu nedenle sağlık tedbirleri almanın İslâm'a aykırı düşeceğini ilan etmişlerdir; etmekle de kalmamışlar fakat üstelik Hükümet, bütün bu felaketlerin kadınların melanetinden gelme olduğuna inanmış olarak Galata ve Kasımpaşa semtlerindeki hanlarda yaşayan "fahişeleri" toplatmış, odalarını mühürletmiş ve veba salganının acısını bu zavallı kadınlardan çıkarmak sûretiyle görevini yerine getirdiğini düşünmüştür[83]. Buna benzer daha nice örnekleri vermek mümkün. Bütün bunlar göstermektedir ki tabiat olaylarının sorumluluğunu dahi kadına yüklemek ve her şeyin günahını ondan çıkarmak Şeriât devleti yöneticilerinin bir geleneği idi ve bu gelenek sadece yöneticilere değil, fakat halktan kişilere özgü bir şeydi. *Çünkü Şeriât'ın "kul" niteliğinden ileri bir kerteye lâyık görmediği ve bir yandan Tanrıya, peygambere ve diğer yandan Tanrı'nın yeryüzü temsilcisine (halifeye) karşı "köle" durumuna indirdiği ve eziklikler içerisinde yoğurduğu müslüman kişi, bu değer-*

81. İbid, I, 327-8; Arsel, age (1975) 683.
82. Özkaya, age, (1970), 348.
83. Arsel, age (1975), 627 ve d.

sizliğinin ve ezikliğinin ve bu hiçliğinin acısını, ancak kendisinden biraz daha aşağı bildiği karısına hükmetmekle çıkarma yollarını arardı.

Ve bu tutum sadece kültürsüz cahil sınıflara ve halktan kişilere özgü olmayıp toplumun "aydın" diye bildiği çevrelere de olağan görünen bir şeydi Zira toplumun "bilgin" (ulemâ) diye başına taç ettiği ünlü kişiler dahi kadını önemsiz ve değersiz görmek ve küçültmek hususunda birbirleriyle yarış ederlerdi. Bu nedenle Osmanlı aydınından farklı bir davranış beklenemezdi. Bundan dolayıdır ki 19. yüzyılın başlarında Osmanlı şairlerinin en ünlülerinden sayılan Fazıl Bey (1759-1810)'in, çeşitli ülkelerin kadınlarını eleştiren "Zenân-Nâme" adlı yapıtında, kadınlardan söz etmenin "abes" olduğunu belirterek okuyucusundan, böyle bir kitap yazdığı için özür dilemesine şaşmamak gerekir. Çünkü "kadın", onun indinde kitap konusu yapılmaya lâyık bir varlık değildir.

Asıl ilginç olan husus şudur ki 1838 yılında taş basması olarak yayınlanan bu kitap, Mustafa Reşit Paşa tarafından "kadınlarla ilgili kitap yazmak edebe aykırıdır" gerekçesiyle toplattırılmıştır. Düşününüz ki Mustafa Reşit Paşa, o dönemin en gözde devlet adamlarından ve "aydınlarından" sayılırdı; varın siz böylesine ilkel kertedeki Türk toplumundan uygarlık ve gelişme bekleyin

III) MUHAMMED'E GÖRE KADIN "*AKLEN VE DİNEN DÛN, KARAKTERCE KÖTÜ, ŞEYTANİ VE CEHENNEMDEKİLERİN ÇOĞUNLUĞUNU OLUŞTURAN*" BİR YARATIKTIR

Biraz önce işaret ettiğimiz gibi, her ne kadar İslâm'ın kadına değer verdiği ve kadın haklarını "erişilmez yüceliklere" ulaştırdığı ve Arap peygamberinin "kadın hakları şampiyonu" olduğu öne sürülürsede, bu iddialar müslüman yazarların yaratmaya çalıştıkları yanıltmadan ve hiç değilse abartmadan başka bir şey değildir. Çünkü ilerdeki sayfalarda etraflıca sergileyeceğimiz gibi, KADIN'ı "aklen ve dinen eksik" yaratılmış bir varlık bilen ve her türlü fitne ve kötülüğün kaynağı gibi gören ve "nikah kadınlar için köleliktir" diyerek kadın sınıfını erkeğin hizmetlerine, kaprislerine ve sömürüsüne terkeden, bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir de "cehennemdekilerin çoğunluğuna layık" kabul eden bir düzeni ve bu düzenin kurucusunu "kadın haklarının yaratıcısı ya da şampiyonu" saymak yanlış olur.

Yine ilerdeki bölümlerde eleştireceğimiz gibi Muhammed'in getirdiği sistemde erkek "Derece" itibariyle kadına nazaran üstün tutulmuştur. Örneğin "aklen ve dînen" kadından üstün sayılmış ve kadının "Efendisi" kılınmıştır; miras'da fazla pay almak bakımından kadına üstünlüğü sağlanmıştır; evlilikte dörde kadar kadın almak ve karılarını dilediği an ve dilediği gibi boşamak, boşadıktan sonra süresi içerisinde dönüş yapmak bakımınıdan üstün kılınmıştır (kadın "Kadı", ya da "Vali", ya da "Hükümdar" vs olamaz); ganîmet'ten

fazla pay almak bakımından kadına üstün sayılmıştır [83a]; tanıklık bakımından kadından üstün tutulmuştur.

Erkeği kadına nazaran üstün kılma siyâsetini izlemek sûretiyle Muhammed, kuşkusuz ki erkek sınıfını kendisine biraz daha minnettar, biraz daha itaatkâr kılmak istemiştir. Çünkü getirdiği düzende erkek, Tanrı'nın zavallı bir kulu durumundadır; Tanrı'ya ve elçisine ve daha doğrusu Muhammd'e körü körüne boyun eğmekle görevli kılınmıştır; evinin dışında böylesine KUL olan ve böylesine "HİÇ" olan erkeği, evinin içinde üstün yapmakla, ve âdeta "kıral" durumuna sokmakla Muhammed, mevcut durumu ona kolaylıkla kabul ettirme yolunu bulmuştur.

*

Her ne kadar diğer semavî dinlerin ve özellikle yahudiliğin kadını aşağılattığı, kötülük kaynağı bildiği ve özgürlükten yoksun ettiği doğru olmakla beraber, denilebilir ki başkaca hiç bir dinsel kuruluş, bu alanda Şeriât sistemini aşamamış onunla yarışamamıştır. Çünkü başka hiç bir kuruluş, Şeriât dininin yaptığı şekilde ve ölçüde kadını "aklının eksikliğinden dolayı" ikinci sınıf bir varlık muamelesine layık kılmamış, ya da "köpek", "karga", "at","koyun" misali hayvanlara eş tutmamış ve cehennemdekilerin çoğunluğuna aday saymamıştır. Bunun böyle olduğunu, Muhammed'in sözlerine ve davranışlarına ve Kur'ân'a yerleştirdiği hükümlere, göz atmak sûretiyle anlamak mümkündür. Bu yapılacak olursa görülecektir ki Şeriât sistemi, kadına hak ve özgürlük tanıyormuş kanısını yaratıp onu "dûn", "aşağı" ve "ezik" kertede tutma siyasetini izlemiştir.

Önce bu hususu kısaca özetleyelim ve sonra da Şeriât'ın kadına layık bulduğu "niteliklere" geçelim.

A) KADIN'ı Yüceltir Görünüp Küçültme Usulü; Hak ve Özgürlüğe Sahip İmiş Gibi Gösterip Aşağılatma Kurnazlığı:

Şeriât'ın Kur'ân ve Hadîs kaynaklarından çıkma emirleriyle kadınlara reva görülen haksızlıkları ve aşağılık durumları, akıl ve zeka sahibi olan ve insanlık haysiyetinin şahsiyeti bilincine erişmiş bulunan kadınlara kabul ettirmek, hiç kuşkusuz mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki Şeriât sistemi, ilerdeki sayfalarda da göreceğimiz gibi, kadınları, bin dört yüz yıl boyunca erkeklerden de daha "cahil" tutma siyasetini en başarılı bir şekilde uygulayagelmiştir.

83a. Bakara Sûresi'nin 228ci âyet'inde erkeğin kadına derece ile üstün olduğunu belirten hüküm konusu ile ilgili olarak İslâm dünyası'nın en yetkili Kur'ân yorumcularından sayılan Fahruddîn Râzı'nın **"e't-Tefsiru'l Kebîr"**, adlı yapıtında ya da Taberî'nin **"Camiu'l Beyân"**ında yer alan bu hususlar için bkz. Turan Dursun. **"Tabu Can Çekişiyor: Din Bu"** (Kaynak yayınları 1990, 3. Baskı, sh. 250-1).

Fakat bunu yaparken bir de kadını, sanki hak sahibi durumunda tutuyor ve hattâ yüceltiyormuş gibi görünüp bunlardan yoksun kılma siyasetini izlemiştir. Hem de öylesine bir kurnazlıkla ki, çoğu kez kadını küçültücü emirleri sanki onun çıkarlarını sağlamak için getirmiş gibi görünmüştür. Şöyle ki:

Şeriât'ın kadınlarla ilgili hükümleri arasında kadın hak ve özgürlüklerine ve eşitlik ilkelerine yer verir gibi görünenleri vardır. Örneğin "Ahzâb" Sûresi'nde: "*sabreden, oruç tutan, iyi*" müslüman kadınlara büyük mükafatlar vaad edilmiştir. (K. 33 al-Ahzab 33, 35). "Nisâ" Sûresi'nde "*İnanmış olarak yararlı iş gören*" kadınların cennete gidecekleri belirtilmiştir. (4 Nisâ 14); "Nahl Sûresi"nde "*...kadın, erkek inanmış olarak kim iyi iş işlerse, onu temiz bir hayat ile ihya eder yaşatırız*" diye yazılmıştır. (16 Nahl 97)

İşte bu ya da buna benzer hükümlere bakılarak İslâm'ın cinsiyetler arası ayırım yapmayıp kadın erkek eşitliğine yer verdiği sanılır.

Yine bunun gibi Kur'ân'daki: "...ana, babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere hisse vardır... kadınlara da hisse vardır" (4 Nisâ 7) şeklindeki âyetlerden mülk edinme ve mülkten yararlanma bakımından kadın-erkek eşitliğinin öngörüldüğü savunulur.

İlerdeki bölümlerde yeri geldikçe diğer benzerlerini belirteceğimiz bu tür hükümlere sarılarak Şeriâtçı, İslâm dininin kadına hak ve eşitlik sağladığını iddia eder.

Oysa ki bu hükümlerin hemen her birinin gerisinde, kadını hak ve özgürlükten yoksun eden, küçülten ve erkeğin hizmetine ve sömürüsüne terkeden gizli amaçlar yatar. Örneğin, "*kadınların ayakları altından.Cennetler geçer*" şeklindeki hükümlerin özünde, gerçek olarak kadına ne kadın olarak ne de ana olarak hak ve değer tanıyan bir anlam vardır.

Çünkü bir kere, kadının cennete girebilmesi, her şeyden önce kocasının hizmetlerini en iyi bir şekilde görmesine, onu memnun etmesine, ona mutlak şekilde itaat etmesine ve onun şehvetini, yine onun dilediğine ve zevkine göre gidermesine bağlıdır. Bütün bu işleri kusursuz denecek şekilde yapmış olsa dahi, cennete girebilmesi yine de kocasının iznine bırakılmıştır. Öte yandan cennete alınan kadın için mutluluk ya da huzur diye bir şey söz konusu değildir. Çünkü cennetler, sadece erkeklerin mutluluğu ve saltanatı için öngörülmüş ve bu maksata yarar şekilde hazırlanmıştır. Örneğin Kur'ân'da, özellikle "e'n Nebe", ya da "el-Vakıa" ve "e'd-Dehr" Sûre'lerindeki cennet tanımlamaları bunun böyle olduğunu açıkça göstermeye yeterlidir. "e'n Nebe'de "...çekinenlere bir kurtuluş ve murada eriş (yeri)" olarak belirtilen cennette "...memeleri yeni sertleşmiş yazıt kızlar ve dopdolu kadeh" (K. 78; 33, 34) olduğu yazılıdır. el-Vakıa Sûre'sinde, cennete giren mü'minlere "kara gözlü huriler" vaad edilmiş ve bu hurilerin "kız oğlan kız olarak" halk edildikleri ve " cilveli ve şirin sözlü" olup "eşlerine aşık ve onlarla yaşıt" kılındıkları eklenmiştir. (K. 56 al-Vakıa 15-38) Hatırlatalım ki bu huriler ve kara gözlü dilberler, mü'min erkeklerin "asıl ve gerçek" eşleridir. Bu itibarla mü'min erkek-

lerin yeryüzündeki eşlerine her bakımından üstünlük ve öncelik arzederler.

Bütün bunlar gösteriyor ki yeryüzü kadınlarının "iyi ve inanmış müslüman" olarak cennete girmiş olmalarının kendilerine mutluluk ve huzur sağlaması söz konusu değildir. Aksine cennete girmek onlar için bir bakıma azap olacaktır; çünkü girdikleri an görecekleri şey, kocalarının hurilerle sarmaş dolaş sevişir oldukları manzaradır.

Yine aynı şekilde Şeriât hükümleri arasında anaları saygınlığa layık imiş gibi gösterenleri vardır. Örneğin al-Ahkaf sûre'sinde: "...ve biz insana, anasına ve babasına iyilik etmesini emrettik, anası onu zahmetle taşımıştır ve zahmetle doğurmuştur." (46 al-Ahkaf 15) şeklindeki âyetler yanında "Cennet annelerin ayakları altındadır" şeklindeki hadîs hükümleri yer almıştır. Ve bunlara bakılarak İslâm'ın kadını "ana" olarak yücelttiği sanılır. Oysa ki bu hükümlerin kadını, "ana" olarak gerçek anlamda değer bilen bir yönü yoktur; sadece "müslüman topluluğunun nüfusunun çoğalmasına araç olması" bakımından önemi vardır. Çünkü bütün bu hükümler, analara karşı "iyi ve saygılı" davranmayı, ananın müslüman olması şartına bağlamıştır. Müslüman olmayan "ana" için böyle bir saygı öngörülmemiştir. Nitekim Kur'ân'ın çeşitli sûrelerinde (ve örneğin e't-Tevbe) farklı inançtaki anaya (ya da babaya ve yakınlara) karşı yakınlık ve bağlılık gösterilmesi yasak edilmiştir. Bundan dolayıdır ki Muhammed kendisi bile, kendi öz anası Emine'yi, müslüman olarak ölmedi diye, kendisine yabancı saymış ve ona Tanrı'dan magfiret dilemekten kaçınmıştır. Eğer "ana'lık" durumu kadını şeref ve değere eriştiren ve evlatarının mağfiretine layık kerteye yükselten bir şey olmuş olsaydı, herkesten önce Muhammed'in örnek olması ve anası Emine için dua'da bulunması gerekirdi. Oysa ki anasının adını ağzına almadıktan gayrı (ve örneğin Kur'ân'da İsa'nın anası Meryem adını zikrettiği halde Emine'nin adına yer vermemiştir.) ona mağfiret dilemeyi dahi çok görmüş ve "Tanrı bana anam için hayır dua etmeme izni vermedi" demiştir.

Muhammed'in kadına değer verdiği yalanlarına sarılanlar, onun ırk ve renk farkı dahi gözetmeden zenci bir kadının kabri başında namaz kıldığını söylerler ve Ebû Hüreyre'nin rivayetine dayalı şu hadîs'i örnek verirler.: "Bir zenci... kadın Mescid- (i Şerif"i)süpürürdü. (Günün birinde) vefat etti (Muhammed) ne oldu? diye sordu.- 'Bana vefatını haber vermeli değil miydiniz? (Haydin) bana kabrını gösteriniz- buyurdu. (Ondan sonra) kabrin başına varıp namaz kıldı"[84].

Hemen belirtelim ki Muhammed'in, zenci bir kadının kabri başında namaz kılmasının nedeni, kadına değer vermiş olmasından (ya da ırk ve renk ayırımı yapmamasından) filan değildir. Kadın denilen yaratığı dînen ve aklen dûn ve genellikle cehennemlik gören ve üstelik siyahîleri küçük bilen bir kim-

84. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih...,** cild II, sh. 399 Hadîs no. 286.

senin, ölmüş bir kadının kabri başında namaz kılmayı düşünmesi mümkün değildir. Yukardaki olayda zenci kadının kabri başında namaz kılması, sadece Mescid gibi yerlerde hizmet görmeyi teşvik amacına dayalıdır. Gerçekten de Buhari'nin söylediğine göre Mescid süpürmek ve temizlemek gibi hizmetler, ufak görünse bile, gelecek dünyalarda büyük mükafatlara müstahak şeyler sayılmıştır. Bunun da nedeni bu gibi hizmetlerin parasız ya da çok az bir ücretle karşılanmasını sağlamak içindir. Bu tür hizmetleri görenlerin bu şekilde taltif edilmeleri ve gelecek dünyanın mükafatlarına layık görülmeleri, elbette ki gönüllü çekmeye yeterlidir. İşte Muhammed'in yapmak istediği de bu olmuştur.

Her ne kadar bazı kaynaklar, zenci kadının vefatını Muhammed'e haber vermeyenlerin, bunu sırf zenci kadını hakir görüp onun ölümünü ihbara lüzum duymadıkları ve Muhammed'in ise namaz kılmakla zenci kadını şereflendirdiği kanısını yaratmak istemişlerse de gayretleri boşadır. Çünkü Beyhaki'nin rivayetinden anlaşılmaktadır ki vefat haberini Muhammed'e vermeyenler, bunu vefat olayının gece vakti vuku bulması ve o saatlerde Muhammed'i uyandırmak istememelerinden dolayı yapmışlardır; yoksa zenci kadını hakir gördüklerinden değil.

Öte yandan yukarda sözü edilen hadîs'in sağlamlığı da tartışma konusudur. Çünkü kabir üzerine namaz kılmanın caiz olup olmadığı hususu bugüne kadar çözümlenmiş değildir. Ebu Hanife ve Malik, bunu tecviz etmezler. Bu nedenle Hanefi ve Maliki mezheblerinde kabir başında namaz kılmak diye bir şey yoktur. Caiz görenler ise[85] namazın ölümden sonra ne kadar zaman içerisinde kılınması gerektiği hususunda anlaşamazlar[86].

Mal edinme konusunda kadın-erkek eşitliğini sağlar görünen hükümler bakımından da durum böyledir ve bu hükümler açısından da gerçek anlamda eşitlik diye bir şey söz konusu değildir. Örneğin Nisâ Sûre'sinin 7. âyetinde "ana, baba ve yakınların bıraktıklarında mü'min erkeklere ve kadınlara pay" olduğu açıklanmıştır. Aynı sûrenin 32. âyetinde "Erkeklere kadınlarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır" diye yazılmıştır. Oysa ki bu aynı âyetin başında "Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyi özlemeyin" (K. 4 Nisâ 32) şeklindeki hüküm gereğince bu alanda eşitlik gözetmemeye icazet verilmiştir; nitekim aynı Sûre'nin 11. âyet'inde de "dişinin" payının erkeğinkinin yarısı olduğu belirtilmiştir.

Yine bunun gibi 'Kocaların karıları üzerinde olduğu gibi kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır" şeklindeki hükümler örnek verilerek evlilikte karı-koca eşitliğine değinilir. Oysa ki "Nikah kadınlar için köleliktir" şeklindeki

85. Aralarında Ahmed İbn-i Hanbel, Şafii gibiler vardır.

86. "Bir aya kadar zaman içerisinde kılınabilir" diyenler yanında ceset çürümedikçe kılınmaz diyenler vardır. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih, Tercemesi** II, 399 ve d.

hükümlerden tutunuz da erkeğin kadına üstün ve "seyyid" adına layık bulunduğuna, kadının işe "tâbi/köle" kertesinde kılındığına ve kocasının her türlü hizmetlerini yapmakla zorunlu bulunduğuna varıncaya kadar; ya da evli kadını (sokağa çıkması, komşusu ile selamlaşması, oruç tutması ve ibadeti gibi), ... her işini kocasının izni ile yapmasına kadar tüm yaşamları itibarıyle özgürlükten yoksun bırakan hükümlerle dolu bir düzen getirmiştir.

Şeriât sistemi, "boşama hakkını münhasıran erkeğe bırakmakla kocayı karısı üzerinde insafsız bir baskı kurma olanağına kavuşturmuştur.

Öte yandan kadınların yaşamını adeta azab ve mutsuzluklar içinde tutan Şeriât emirleri, sanki kadınların yararına olmak üzere ve sanki onların çıkarları sağlansın için düşünülmüş gibi gösterilmiştir.

Örneğin kadınların tanınmayacak şekilde örtünüp kapanmalarını ve hattâ çirkin giysilerle dolaşmalarını öngören hükümlerin temelinde bu kurnaz felsefe yatar. Oysa ki asıl "neden" erkeğin ilkel kıskançlığını karşılamak ve onu rahatlatmaktır.

İlerde kadınların örtünmeleri ve eve kapatılmaları ile ilgili bölümde bu hususları ayrıca göreceğiz. Fakat şimdilik şunu belirtmekle yetinelim ki kadınları, hiç tanınmayacak şekilde örtünmeye zorlayan Kur'ân âyetlerinden birinde şöyle denmiştir:

> *"Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına, dışarı çıkarken üstlerine örtü almarını söyle; bu onların tanınmasını ve bundan dolayı İNCİLTİLMEMELERİNİ sağlar..."* (33 Ahzab 59) .

Görülüyor ki örtünme gereği kadını "incitilmekten" koruma nedenine dayatılmış ve bununla sanki kadın, korunmak isteniyormuş havası yaratılmıştır. Oysa ki maksat kadını korumak değil, erkeğin kıskançlığına çözüm bulmaktır. Çünkü bütün vatandaşlar gibi kadınların da güvence içerisinde yaşamalarını sağlamak ve inciltilmelerine engel olmak Devlet'e düşen bir iştir ki bu işi Devlet, toplum düzenini sağlamağa matuf tedbirlerle kolaylıkla yapabilir. Kadını koruyacağım diye onu zindana sokmaya çalışmak, yani çarşafa tıkamak ve evden dışarı çıkarmamak, akla ve mantığa ve ahlaka sığan bir şey sayılamaz.

Verilebilecek bir diğer örnek "bakirelik" konusundadır. Bakirelik kavramı, İslâm'ın dinsel kutsallıkta saydığı bir şeydir. Çünkü Muhammed "Bakire ile evlenin" diye konuşmuş ve müslüman kişiyi bakire ile evlenmeye zorlamıştır[87]. Bundan dolayıdır ki, müslüman kızının şeref ve haysiyeti "bekaretini" korumakla kaim sayılmış ve yaşam kaderi de adeta bununla çizilmiştir. Ve sanılmıştır ki "Bekaretin" namus simgesi olarak benimsenmesi, kadının çıkarlarına ve ahlakiliğe uygun bir şeydir. Oysa ki aslında "bekaretin" ne ka-

87. Başta Diyânet İşleri Başkanlığı olmak üzere tüm din adamları, halkımızı bu tür hükümlerle eğitirler. Örnek olarak bk. Ali Rıza Demircan, **İslam'a Göre Cinsel Hayat** (Eymen Yayınları, İstanbul 1986), I, 114.

dının çıkarlarıyla ve ne de ahlakilikle ilgisi vardır. Sadece ve sadece erkeğin mutluluğunu, huzurunu ve rahatını sağlama amacıyla ilgisi vardır. Nitekim Muhammed, müslüman erkeklere bakire kadınlarla evlenme gereğini öngörürken, bunun gerekçesini: "...Çünkü (bakire kızlar)... daha tatlı dilli, dudaklıdırlar. Aldatma (ve cinsel arzularınızı erteleme) yetenekleri daha azdır. Cinsel ilişkilerde ve harcamalarda çok daha kanaatkardırlar... Cinsel organları daha eylemli ve daha çok haz vericidir" şeklinde konuşmuştur. Bakire kızların kocalarına karşı daha itaatkar olacaklarını ve daha önce başka bir erkekle evli olmadıkları için eski kocalarını düşünmeyeceklerini belirtmekten de geri kalmamıştır[88].

Söylemeye gerek yoktur ki bütün bunlar erkek sınıfının çıkarları için düşünülmüş şeylerdir. Böylece "bekaret" öğesi sanki kadın bakımından meziyet ve faziletmiş gibi gösterilmek sûretiyle erkeğin çıkarları teminat altına alınmak istenmiştir.

Bu örnekleri çoğaltmak kolaydır. Fakat şu bir kaç örnek bile kanıtlamaya yeterlidir ki İslâm'ın kadın lehine sevkeder göründüğü hükümlerin altında, esas itibariyle kadını erkeğin emrine, hizmetine ve sömürüsüne terkeden niyetler yatmaktadır. İlerdeki bölümlerde bunun böyle olduğunu daha geniş şekliyle göreceğiz.

B) Erkeğin Emrine ve Hizmetine Sokabilmek için Muhammed'in Kadına Uygun Gördüğü Tanımlamalar:

İslâm dünyasının "Resûl-i Ekrem" ya da "Resûlu'llâh" gibi adlarla yücelttiği ve "Peygamberlerin en sonuncusu ve Ulu'su" ve "Tanrı'nın en sevgili dostu" olarak belirlediği ve kadın hakları alanında "en büyük reformcu" diye ilân ettiği Muhammed, toplum düzeninin ancak kadını erkeğe boyun eğdirmekle, onun emrine vermekle sağlanabileceği görüşünde idi. Bundan dolayıdır ki erkeği "seyyid" ve kadını "tâbi" durumunda tutmanın ve kadının özgürlüğünü kısmanın gereğine inanmıştı. Bu kısıtlamaları nasıl ve ne gibi usullerle öngördüğünü ilerdeki bölümlerde ele alacağız. Fakat daha önce onun kadın hakkındaki değerlemelerini inceleyeceğiz ve görecğiz ki Muhammed'e göre KADIN:

–Aklen ve dînen dûn (eksik) yaratılmıştır;

–Kötülük ve fitne kaynağıdır, düzenbazdır, nankör ve şeytandır;

– Ve nihayet cehennemdekilerin çoğunluğunu oluşturan bir zavallıdır.

1) Muhammed'e Göre K a d ı n "Aklen ve Dînen eksik" ve İrâde bakımından Zayıf Yaratılmıştır.

Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki Muhammed, genel olarak kadın sınıfını akıl ve zekâ bakımından olduğu kadar dinsel bakımdan ve manevi

88. İbid., I, 114.

açıdan da "Dûn" yâni eksik yaratılmış olarak tanımlamıştır.

Akıl ve zekâ bakımından eksik yaratılmış olduğunu Kur'ân'ın Bakara Sûresi'nde yer alan: "İki kadının şahâdeti bir erkeğin şahâdetine denktir. (ya da "Kadının şahâdeti erkeğin şahâdetinin yarısı değerindedir") şeklindeki âyet'ine dayanarak yapmıştır. Bilindiği gibi Bakara Sûresi'nin 282 âyet'i şöyle der:

"iki erkeği de bu muameleye tanık tutunuz. İki erkek bulunmazsa... bir erkekle iki kadın tanık olsun"

(2 Bakara 282)

Ayet'de adı geçen *"muamele"* sözcüğü *"borç yazdırma"* eylemidir; ve sanılır ki bu sözlerde kadını aşağılatan, küçülten her hangi bir şey yoktur. Çünkü şeriâtçı çevreler kadınların, erkeklere nazaran genellikle *"Daha duygusal"*, ya da hafıza bakımından daha zayıf olduklarını ve bu nedenle tanıklık ederlerken duygularına kapıldıklarını, ve işte buna bir çâre olmak üzere yukardaki tedbirin alındığını iddiâ ederler[89].

Oysa ki, bu böyle değildir ve Muhammed'in çeşitli açıklamalarından anlaşılmaktadır ki söz konusu âyet, kadınların sadece duygusal olmaları nedenine değil, ve fakat esas itibariyle *"aklen eksik ve dînen eksik olmaları"* nedenine dayanmaktadır. Ve sadece tanıklık hususunda değil fakat bunun dışındaki hususlarda dahi KADIN'ın özgürlüğünü kısmak, tüm yaşantılarına kısıntılar koymak, ve aslında onu ERKEĞİN emrinde tutmak, ve erkekleri kadınların *"Yöneticisi ve gözeticisi"* kılmak gibi amaçlara oturtulmuştur.

Örneğin kocasının ya da erkek kardeşinin, ya da yakınlarından birinin koruyuculuğu olmadan seyhate çıkamaması: *"Bünye ve irâdesindeki fıtrî za'f"* nedeni'ne bağlı sayılmıştır[89a]. Velisi'nin rızası olmadan evlenememesi, evlendikten sonra kocasına itaatkâr kılınması ve âdeta onun "Kölesi" niteliğinde kalması ve kocasını boşayamaması, aynı kaynaktan çıkma bir neden'e dayalıdır. Yine bunun gibi imamlık ya da kadı'lık, ya da kaymakamlık vs, ya da hele halifelik gibi görevlere layık görülmemesi hep aynı nedenledir:

89. İki kadının tanıklığının bir erkeğin tanıklığına bedel olduğu konusunda bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih, Tercemesi** c. VI, sh. 39, ve ayrıca cild VIII, sh. 64.

89a. İbn-i Abbâs'ın söylediğine göre Muhammed, halka karşı yapıtğı bir konuşmasında: *"Bir kadın, yanında mehâreminden birisi bulunmadıkce sefer etmesin"* demiştir. Evzâi'nin ya da Mâlik'in (ki Şâfiî'nin mezhebidir) rivâyetine göre "Bir günden ziyâde bir mesâfe'ye kadın, ancak zevci veya muhâriminden birisi ile gidebilir" demiştir. Ebû Dâvud'un rivâyetine göre ise *"Hiç bir kadın, mahremsiz üç günlük bu'dü mesâfede bir mahalle sefer etmesin"* diye emretmiştir. Ebû Hanîfe, ve Ebû Yûsuf gibilerine göre kadının üç günlük ve daha ziyâde mesâfeye mahremsiz yolculuk etme hakkı yoktur. Bu konuda bkz. **Sahih-i ...,** IV, sh. 219-220 Öte yandan hafızasındaki zayıflık, noksanlık nedeniyle kadın'ın "bey akdi" (satın alma akdi) dahi yapamayacağı ileri sürülür. Bkz. **Sahih-i...,** VI, 482.

"İslâm hukûkunda âmme velâyeti denilen devlet teşkilâtı riyâseti ancak ERKEK bir vatandaş tarafından temsîl olunur. Bu, millet otoritesini temsîl edecek mevkie KADIN intihap edilemez. Çünkü kadın'ın fıtratı bir çok cihetlerden bu çok ağır vazifeyi deruhte etmeğe müsâit değildir. Bunun için İslâm hukûkunda... devlet riyâsetine intihab olunabilmesi husûsunda kadın için hiç bir hak kabûl edilmemiştir"[89b].

İlerdeki sayfalarda da göreceğimiz gibi, İslâm hukûkunda kadın için böyle bir hak'kın kabûl edilmemesi nedeni, Muhammed'in kadını aklen "dûn" olarak tanımlamasındandır.

Ebû Sâid rivâyetine dayalı olarak Buharî ve Müslim gibi İslâm'ın en sağlam ve güvenilir kaynaklarının, kadın'ların "aklen ve dînen eksik" olduklarına dâir Muhammed tarafından söylenmiş sözler konusunda bildirdikleri şudur:

Bayram günlerinden birinde Muhammed, kadınların yanından geçerken onlara hitaben: *"Kadınlar sadaka verin; zira bana Cehennem gösterildi, çoğu sizler idiniz"* diye seslenir. Kadıncağızlar şaşırırlar ve: *"Ya Resû'llâh neden?"* diye sorarlar. Muhammed cevap verir: *"Çünkü siz ötekine berikine çokça lanet eder, zevclerinize karşı küfran-ı ni'met gösterirsiniz.* (ne acaiptir ki kendini zabteden tam akıllı ve dinin de) *hazımlı kimsenin aklını sizin kadar eksik akıllı, eksik dinli kimsenin çelebildiğini görmedim."*

Kadınlar biraz daha şaşırmış olarak yine sorarlar. *"Aklımızın, dinimizin eksiği nedir? Ya Resû'llâh"*. Bu soru üzerine Muhammed on'lara Kur'ân'ın Bakara sûresi'nin 282. âyetini hatırlatır: *"Kadının şahâdeti, erkeğin şahâdetinin yarısı değil midir?"* Kadınlar, "Evet" diye yanıt verirler. Onların bu doğrulaması üzerine Muhammed tekrarlar: *"İşte bu aklınızın eksikliğindendir."*

Bunu söyledikten sonra yine kadınlara sorar: *"Kadın hayız gördüğü zaman da namaz kılmaz, oruç tutmaz, değil mi?"*

Kadınlar buna da "Evet" derler. Bunun üzerine Muhammed, *"İşte bu da dininizin eksikliğinden(dir)"* diyerek sözlerini tamamlar[90].

Görülüyor ki Muhammed'in açıklamasına göre Tanrı, kadını bilhassa "eksik" akıllı yaratmıştır ve bunu kanıtlamak üzere de kadının şahâdetinin erkeğinkinin yarısı değerinde olduğunu anlatmış ve âyet yollamıştır. Daha, başka bir deyimle kadınların şahâdet bakımından erkeklere nazaran daha az değerde sayılmaları, duygusal ya da fevri filân olmalarından değil ve fakat doğrudan doğruya "akıllarının eksikliğindendir." Ve Tanrı onların eksik akıllı olmalarını özellikle bu bakımdan öngörmüştür. Fakat Tanrı, yine Muham-

89b. Bkz. **Sahih-i...**, X, 449-450, Hadîs no. 1660; Ayrıca bkz. **Sahih-i...**, IV, 219-220; Ayrıca bkz. **Sahih-i...**, VII, 300.

90. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Tercemesi** (1970), I; 222, Hadis no. 209.

med'in bildirmesine göre, kadınları sadece "eksik akıllı" yaratmakla kalmamış, fakat aynı zamanda "eksik dinli" yapmış ve bunun kanıtı olmak üzere de onları "hayızlı (âdet görür) şekilde" yaratmıştır. Böylece hayız gördükleri zaman onları namaz kılmak ya da oruç tutmak gibi (ve benzeri) dinsel görevlerden yasaklamıştır. Ve işte kadınların "aklen ve dinen dûn" olduklarına dair bu inanç İslâmî inanç olarak Muhammed'ten itibaren yerleşe gelmiştir.

Söylemeye gerek yoktur ki bu tür bir inancı ve bu inancın dayanağı olan mantığı, "ulu ve âdil Tanrı" anlayışı ile uzlaştırmak mümkün değildir; hattâ sadece "ulu ve âdil Tanrı" anlayışı ile değil ve fakat "keyfi ve adâletsiz" bir Tanrı anlayışı ile dahi bağdaştırmak kolay değildir. Çünkü bir kere, insan denilen varlığı "erkek" ve "dişi" olarak yaratmakla gurur duyan ve övünen bir Tanrı'nın "akıllılık" ile "şahâdet" arasında bağlantı kurması ve bu bağlantıyı sadece kadınlara uygulaması düşünülemez; "âdil ve bilgi kaynağı" olarak tanımlanan bir Tanrı'nın yapabileceği bir şey değildir. Zira böyle bir bağlantıyı öngörmüş olsaydı, bu takdirde aklen ve fikren yetersiz olabilen erkeklerin de bulunduğunu göz önünde tutarak "akıllı bir erkeğin şahâdeti, daha az akıllı iki erkeğin şahâdetine denktir" şeklinde bir şeyler getirirdi.

Öte yandan iki kadının şahâdetini, bir erkeğin şahâdetine denk kılma amacını, sırf kadınları eksik akıllı yaratmış olmak için vesile ya da bahane kılmazdı.

Yine bunun gibi, Şeriât'çının "Yüce Tanrı" diye ululaştırdığı bir Tanrı'nın, kadınları ille de "dinen eksik yaratacağım" diye her ay başı âdet (hayız) görme azabına mahkûm etmesi ve örneğin "(Aybaşı hâli) bir ezâ'dır" diye ilân etmesi (Kur'ân Bakara 222) ve üstelik hem hayızlı yaratıp ve hem de oruç tutmak ve namaz kılmak gibi İslâm'ın başlıca farzlarından uzak kılması da akla ve insafa sığar şeylerden olması gerektir. Bu itibarla, bu gibi hükümleri de akıl cevherini yarattığı kabul edilen ve insaf sahibi olarak benimsenen Tanrı'dan beklemek mümkün değildir. Her konuda olduğu gibi bu konuda da insafsızlığı yaratan Muhammed'dir. Çünkü tabiatın bir cilvesi sayılmak gereken hayızlık durumuna karşı Muhammed'in, her ne hikmetse pek anlayışsız bir tutumu olmuştur. Hayızlı oldukları zaman pistirler, diye kadınları, namaz kılmaktan, oruç tutmaktan, mescide ayak atmaktan ya da cenaze takibinden yasakladığı ya da buna benzer haramlar yarattığı halde kendisi, bu söylediklerine aldırış etmez ve hayız gören karılarının koynuna girerek Kur'ân okurdu[91]. Bu itibarla kadınların hayızlı yaratılmış olmalarını, onların dûn durumda bulunmalarına hamletmesini ya da bu sözleri Tanrı'ya atfetmesini ciddiye almak doğru olmaz.

Öte yandan Muhammed kadını, aklen ve dinen eksik yaratık olarak ta-

91. Ayşe'nin ve Ummu Atiyye'nin rivâyetlerine dayalı hadîs'ler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih, Tercemesi** C. I. sh. 225-226, Hadîs no. 210 ve 211. Bu konuya ilerde ayrıca döneceğiz.

nımlamakla ve kadının şahâdetini erkeğinkinin yarısı değerinde kılmakla kalmamış, fakat iktidar ve "karar alma" konularında "üzüm tanesi beyinli Habeş'ten daha aşağı kertede" saymıştır. Gerçekten de iktidar sahiplerine (örneğin halifeye ve yöneticilere) mutlak şekilde itaat gereğini işlerken, yöneticilerin yetenekleri ne kadar az olursa olsun, hattâ velev ki bunlar "üzüm tanesi büyüklüğünde beyinli Habeş" olsunlar, onların emirlerine körü körüne boyun eğme gereğini dinsel bir görev yapmıştır. Bundan dolayıdır ki İslâm tarihi boyunca müslüman halklar, iktidar sahiplerine, bunlar ne kadar yeteneksiz ve beceriksiz ve beyinsiz olurlarsa olsunlar, koyun gibi itaat etmişlerdir[92]. Meğer ki iktidar sahipleri dine aykırı hareket etmiş olsunlar.

Hatırlatalım ki iktidar ile ilgili bu esasları yerleştirirken Muhammed'in yaptığı diğer bir şey de, kadınları siyasi haklarından ve özellikle iktidara katılmaktan ve iktidarı kullanmaktan yasaklamak olmuştur[93]. Bunu sağlamak için yerleştirdiği hadîs'ler arasında: *"Kadının sözü ile hareket edenmilletler felâh bulmaz"* şeklinde olanlar vardır. Çoğu zaman bu tür hükümleri tekrarlayarak, böyle bir halde iktidara itaat gerekmeyip isyan gerektiğini hatırlatmıştır. Böylece kadının iktidarına boyun eğmenin "üzüm tanesi kadar küçük beyinli Habeş'e itaat etmekten daha kötü" olduğunu anlatmak istemiş ve dolayısıyla kadını fikren bu netilikteki Habeşin dûnunda tutmuştur.

Kadınların aklen ve dînen eksik bulunduklarını ve bu nedenle erkeğin kadına itaat etmemesi gerektiğini anlatmak maksadıyla bıraktığı hadisler arasında şu şekilde olanları da çoktur: "*Tanrı erkekleri kadınlardan üstün yarattı ve kadını erkeğin emrine verdi,. Kadının emrine giren kimse şeytana itaat etmiş olur; êmir mevkiinde olan kadın değil erkektir; erkek seyyid (efendi), kadın ise tâbi'dir; erkek tâbi değil metbu'dur.*"

Bu söylediklerini daha da pekiştirmek için: *"Kadınlara danışmak lâzım, fakat dediklerinin tersini yapmak şarttır"*[94] şeklindeki hadîsler yanında: "*Kadının sözü ile hareket edenler için yeryüzünün altı üstünden daha evlâdır*"[95] şeklinde olanları vardır[96].

Kısaca belirtelim ki Muhammed'in, kadınları aklen ve dînen eksik telâkki eden görüşü, hangi alanda olursa olsun, karar verme işlerine kadının katılmaması sonucunu oluşturmuştur. Çünkü bu görüşünü uygulama alanına sokarken bir yandan karı-koca ilişkilerinde ve diğer yandan kamu işlerinde, kadının iradesine ve sözüne yer verilmemesini İslâmî bir gerek bilmiştir.

92. Arsel, age. (1975), 180-250.
93. İbid.
94. Gazali, **Kimya-yı Saadet** (Bedir Yayınevi, İstanbul 1979), 178-9.
95. Gazali, age, (1975) II, 117 ve d.
96. Muhammed'i takliden Halife Ömer dahi: *"Kadınlara muhalefet edin, onlara muhalefette bereket vardır"* der ve her vesile ile *"Onlarla istişare edin ve fakat dediklerini yapmayın"* öğüdünde bulunurdu. Bu konuda bk. Gazali age, (1975), II, 116.

Evlilik yaşamlarında kadının görevinin, erkeğin isteklerine ve kararına mutlak şekilde itaat gereği bundan doğar. Kadın "evi süpürmek, kapları temizlemek, yatak sermek, yemek pişirmek gibi ev işleriyle" ve çocuk emzirmek ya da kocasının şehvetini gidermek gibi aile gaileriyle uğraşmak zorunluluğundan bırakıldığından[97], esasen karar verme olasılığı dışında, yani kocasının kararlarına uyma durumunda bırakılmıştır.

Evlilikte olduğu gibi toplum yaşamlarında da kadının karar alıcı rollerde görünmesi, örneğin halifelik, kadılık ya da imamlık gibi işler yapması önlenmiştir. Yine bundan dolayıdır ki Kur'ân'a, Tanrı'nın kadınlardan peygamber göndermediğini, meleklerini dahi dişilerden değil erkek cinsinden seçtiğini ve çünkü eksik akıllı olarak yarattığı kadınları bu görevlere ve mevkilere lâyık görmediğini belirten hükümler koymuştur[98]. Koyarken de, ilerde değineceğimiz gibi, her şeyden önce kendi çıkarlarını düşünmüş ve örneğin kendi peygamberliği konusundaki şüphe ve tereddütleri gidermek istemiştir. Gerçekten de oğlu İbrahim'in ölümü üzerine eşlerinden Şehba'nın: "Eğer Muhammed Tanrı elçisi olmuş olsaydı en sevdiği oğlu, (Böylesine genç yaşta ölmezdi)" demesi üzerine alınan Muhammed: "Eğer İbrahim ölmeseydi benden sonra peygamber olurdu" şeklinde konuşmuştur. Söylemeye gerek yoktur ki, eğer Tanrı'nın kadınları eksik akıllı yaratıp, bu nedenle kadınlardan peygamber yollamadığı tezine sarılmamış olsaydı Hatice'den doğma kız çocukları nedeniyle, peygamberliğini kanıtlama gereğini duymazdı.

Hatırlatalım ki İslâm tarihi boyunca yazar ve bilginler (belki ibn Sina ya da İbn Rüşt gibi bir kaçı hariç) Muhammed'in yukardaki sözlerini başlarına taç etmişler ve kadını erkeğin emrinde ve sömürüsünde tutmak için malzeme edinmişlerdir. Örneğin Gazali "Nashitu'l-Mülk" adlı kitabında Muhammed'in malûm görüşlerini tekrarlamaktan usanmaz: "Kâmil erkeğin yapacağı şeylerden biri de kadınlara tahammül göstermektir, çünkü (kadınlar) zekâ bakımından eksiktirler. Onların bu eksikliğine işaretle peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: 'Kadınlar aklen ve dinen dûn yaratıklardır'..."[99].

Daha başka bir deyimle Gazali, Muhammed'in sözlerine dayanarak erkek sınıfına dinsel görevleri hatırlatırken "Kâmil bir erkeğin yapacağı şey eksik akıllı karısının söylediklerine değer vermeyip onun dediklerinin zıddını uygulamaktır" şeklinde konuşmayı marifet bilmektedir. Çünkü karısının sözü ile hareket eden erkek, karısına kulluk etmiş olur, kulluk eden erkek ise helâk olur. Bu görüşü Gazali şöyle açıklar. *"Çünkü Allah erkekleri kadınlardan yarattı ve kadını erkeğin emrine verdi. Adem, kadının emrine girmekle hükmü değiştirip şeytana itaat etmiş oldu. Nitekim âyet-i Celile'de şeytanın şöyle*

97. İbid, 83.
98. Kur'ân, 12 **Yusuf** 109-110; ve Kur'ân 16 **Nahl** 43-44.
99. Gazali, age, (1975), II sh. 77; Gazali, age (1964), sh: 171.

dediği haber verildi: -'Allahın yarattığı şeyleri bozmallarını, onlara emredeceğim'...[100]. Bu demektir ki erkekler için karılarının dediklerine uymak ahireti dünyaya feda etmek olur"[101].

Yine Gazali'ye göre kadınlar, tıpkı çocuklar gibi, henüz aklen gelişmemişlerdir; bu nedenle onlarla devamlı temas halinde bulunanlar dahi fikren geri kalırlar. Kadınlarla alış veriş eden çoğu meslek sahiplerinin (örneğin örgücülerin, kumaş tacirlerinin) aklen fazla gelişmemiş kimseler olmaları bundandır[102].

Yine bundan dolayıdır ki kadınlar, ev işi dışında hiçbir şeyle meşgul olmamalıdırlar; özellikle kamu işleri alanında, devlet ve hükümet işlerinde hiçbir rol oynamamalıdırlar. Bu konuyu Gazali, *"Mustazhiri"* adlı kitabında ele almıştır. Halifelik (imamat) için gerekli koşulları sıralarken bazı kimseleri, örneğin "çocukları, delileri ve kadınları" saf dışı kılabilmek maksadıyla "bulûğa ermiş olmak, akıl sahibi bulunmak (erkek cinsinden olmak vs.)" gibi esasları öngörmüştür[103]. Aynı şekilde *"Nasihat-ül Mülk"* adlı kitabında Halife'ye en önemli öğüt olarak "kadınları korumasını" söylerken bunun nedenlerini "kadınların aklen zayıf olmalarına" bağlamıştır. Bağlarken de kadınların "kötülüğüne, düzenlerine ve fitneciliğine karşı çok dikkatli bulunmaları gereğini" hatırlatmıştır.

Selçukiler döneminin ünlü devlet adamı Nizam-ül Mülk[104], akıl ve bilgi bakımından kendisimden hiç de aşağı bulunmayan Türkân Hatun'a karşı fikir yolu ile savaşacak yerde, en kolay çare olmak üzere Muhammed'in yukardaki sözlerine sarılmış ve kendisi için tehlikeli bir rakip gördüğü bu kadını ancak bu tür usullerle yok etmeye çalışmıştır. *"Siyâseyetname"* adlı kitabında Selçuk sultanlarına şöyle öğütler vermiştir. *"Sultan'ın emrindeki kişilere iktidar kullanma olanağı tanınmamalıdır...Bu kural'ın özellikle kadınlara uygulanması gerekir, çünkü onlar peçelidir ve tam zekâdan yoksundurlar. Peygamberimiz: 'Kadınlara danışın, fakat onların söylediklerinin aksini yapın, zira doğru olan budur' diye buyurmuştur... Eğer kadınların aklı tam olmuş olsaydı hiç peygamber bu şekilde konuşur muydu?"*[105].

Diğer bir ünlü yazar, İbn Haldun, ki güya sosyolojinin kurucularından sayılır, *"Mukaddima"* adlı yapıtında kadınları, eksik akıllı, zayıf iradeli olup, bu nedenle erkeğin yönetimine bırakılmış yaratıklar şeklinde tanımlar. Örneğin, kitabının "Kadınlar ve Çocuklar" başlıklı bölümünde "ömrünü oturarak ve yatârak ve atâlet içerisinde geçiren kişiler" sorununa değinerek: "Bunlar tıpkı kadınlar ve çocuklar gibi evin efendisine tâbidirler" der. Hanedan efrafından

100. Gazali, age. (1975). II sh: 116-7.
101. İbid. 89.
102. İbid. 76.
103. Gazali, **el-Mustazhiri** (Leiden 1916) 180-1.
104. Nizam'ül Mülk, **Siyatsetname** (Fransızca çeviri için bk. sh. 154).
105. İbid. 185.

bazılarını. "Kadınlar ve çocuklar gibi (başkalarına) bağlıdırlar" şeklinde tanıtır ve genel olarak kadınların hiçbir iktidara sahip olmadıklarını ve tüm yaşantılarında erkeği nhükmü altına bulunduklarını anlatır. Kentlerde ömrünü falcılara fal baktırarak geçiren kimselerden söz ederken de şunları ekler: "Kentlerde geçimini falcılıkla sağlayanlar vardır, çünkü bunlar bilirler ki insanların bir kısmı (kendilerine başvurarak) kaderlerinin ne olduğunu öğrenmek hevesindedirler... Gerçekten de kadınlar ve çocuklar ve yarı zekâlı erkekler bu falcılara fal baktırarak işlerinin nasıl gideceğini dost ve düşmandan neler geleceğini ve buna benzer şeyleri sorarlar"[106].

Hemen eklemek yerinde olacaktır ki Kur'ân'ı her türlü "ilmin" tek kaynağı şeklinde kabul eder görünen İbn Haldun gibi karekterce zayıf bir kimsenin, zındık ilân edilme pahasına, bütün bu dinsel verileri bir kenara atıp, akılcı yollara başvurması ve akıl yordamı ile bilimsel bir sonuca ulaşması ve örneğin kadınların Tanrı tarafından eksik akıllı yaratılmadıklarını ve eğer bir eksiklik durumu var ise bunun nedenlerinin erkeğin hodgamlığında yattığını ve baş sorumluluğun kadınları eğitimden ve fikirsel gelişmeden yoksun kılan Şeriât'da olduğunu ve eğer kadınlara eşit imkânlar sağlanmış olsa zekâ ve bilgi bakımından kadınların erkeklerden hiç de farklı kalmayacaklarını savunması beklenemezdi.

Çünkü ömrünü dalkavuklukla ve bilim adamına yakışmaz boyun eğmelerle ve cesaretsizliklerle geçiren, örneğin Timürlenk karşısında bu olumsuz karakterini hiç sıkılmadan gözler önüne seren İbn Haldun gibi bir kimseden Şeriât emirlerine HAYIR diyebilecek dürüstlüğü ve gücü beklemek elbette ki mümkün değildir.

Maahaza İbn Haldun'a nazaran çok daha sağlam karakterde sayılabilecek bilginler dahi kadının "aklen dûn" olduğu tezine sarılmaktan kendilerini alamamışlardır. Örneğin İbnu'n-Nefis 13. yüzyılın ünlü kitaplarından sayılan *"E'n-Risaleti'l-Kemaliyye Fi's-Siret'in-Nebeviyye"* adlı yapıtında kadınların "aklen eksik" olduklarını ve bu nedenle boşanma hakkının sadece erkeklere tanındığını belirtirken şöyle der: "Evlilikte karı ve kocanın müşterek yaşamı çekilmez bulmaları halinde, evliliğin sona erdirilmesi gerekir. Özellikle eşler arasındaki uyuşmazlık nedeniyle çocuk edinememe durumunda, eşlerden, başka bir eş edinip bu dileklerini gerçekleştirmeleri beklenir. Fakat evliliği sona erdirme hakkının, daha akıllı olan erkeğe tanınması gereklidir"[107].

Görülüyor ki İbnu'n-Nafis, çocuk yapma olanağı bulunmayan eşler bakımından evliliğin sona ermesini gerekli görmekle beraber, bu sonucun ancak erkeğin kararıyla oluşmasını öngörmektedir, çünkü inandığı odur ki boşanma

106. İbn Haldun, **Mukaddime** (Beyrut 1967 baskısı); Arapçadan İngilizce'ye çeviri için bk. Khaldun, **The Muqaddima; An Introduction to History,** Transl: F. Rosenthal, in 3 Vol. New York W(1958), 1, 345, 403; II, 20.

107. Ve aynı zamanda güyâ evliliğin malî yükünü omuzlarında taşıyan erkektir.

hakkı "akıl sahiplerine ait olmalıdır"[108]. Ve madem ki Muhammed kadınların "eksik akıllı" olduklarını söylemiştir, o halde onun sözüne itibar edip kadını mağdur durumda bırakmanın mahzuru yoktur.

Yukardaki örnekleri çoğaltmak kolaydır; fakat görülecek olan şey hep aynı olacaktır. Zira bütün bu ünlü kişiler, âdeta tek bir ağızdan kadının "aklen ve dinen dûn" bulunduğuna dair Şeriât hükmüne dayanarak kadını erkeğin hizmetinde ve sömürüsünde tutma siyâsetinin güçlendiricisi olarak birbiriyle yarışmışlardır.

Bin dört yüz yıllık bu yarışma, bütün müslüman ülkelerde, bugün dahi devam etmektedir. Örneğin Avrupa Ortak Pazarı'na girme hevesiyle yanan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Anayasal bir kuruluş olan Diyânet İşleri Bakanlığının ağzıyla, KADIN'ların BÜNYE ve İRADE itibariyle "FITRİ ZA'F halinde bulunduklarını ve bu nedenle yakın akrabalarından birinin VESAYETİNE verildiklerini, Tanrı ve Peygamber emirleri olarak savunur. Bir kadının, kocası olmadan yolculuğa çıkamayacağını, yabancı bir erkekle herhangi bir yerde beraber olamayacağını ve buna benzer durumları sıralar[108a].

I..."Erkekler kadınlardan üstündür, çünkü onlar... kadınları, mallarıyle geçindirirler, doyururlar" Kandırması:

Muhammed'in anlayışına göre kim kimi geçindirir ve doyurursa o ondan üstündür. Erkeklerin kadınlara üstün olmaları nedenlerinden biri de budur. Nisâ Sûresi'ne koyduğu şu âyet bunun açık delilidir:

"Erkekler kadınlardan üstündür, çünkü Allah onları bir çok şeylerde kadınlardan üstün etmiştir, (ve) çünkü onlar, kadınları, mallarıyle geçindirirler, doyururlar" (4 Nisâ 34)

Söylemeye gerek yoktur ki bu çok yanlış bir düşünme tarzıdır çünkü bir kere erkeğin kadını malı ile geçindirmesine karşılık kadın da erkeğe, ömrünü "süpürge edercesine" hizmet etmektedir. Erkeğin tüm hizmetlerini yapan, yemeğini hazırlayan, atını sulayan, şehvet ihtiyacını karşılayan ve ayrıca çocuklara bakan hep kadındır[108b].

108. İbn'ul-Nefis (İbnünnefis) **Er-risaletü'l-Kamiliye, Fis's-Sirret'in - Nebeviyye;** (İst. kütübhanesi Aşhir Efendi 1306) Çeviri için bk. İbn al-Nafis, **The Treatise Relating to Kamil, on the Life-History of the Prophet The Teologus Audidactus of İbn al-Nafis** (Edited by M. Meyerhof and J. Schacht, Oxford, Clarendon Press, 1968).

Yukarıdaki hususlar için bkz. Arapça metinde sh. 35. çeviride sh. 62. Bununla beraber İbn al-Nafis, kadının bu haktan tamamen yoksun kılınmasına pek razı değildir. Ona göre şayet koca karısını geçindirecek durumda değilse, kadının ayrılık istemeye hakkı olmalıdır.

108a. **Sahih-i...,** IV, Sh. 219-220.

108b. Ev hizmetlerini görmek ve kocasını her türlü pis işlerden kurtarmak bakımından Ebû Bekir'in kızı Esmâ'nın söyledileri için bkz. Gazalî, age. (1975), II, 156.

Fakat bütün bunlar bir yana, bir de şunu göz önünde tutmak gerekir ki, eğer "Mallariyle geçindirmek ve doyurmak" bir üstünlük kıstası olacak olursa bu takdirde kocalarını mallarıyle geçindiren ve doyuran kadınların erkeklerden üstün olmaları sonucuna katlanmak gerekecektir ki bu sonuç her şeyden önce Muhammed'i güç durumda bırakmağa yeteriidir. Çünkü bilindiği gibi Muhammed, daha henüz 25 yaşında parasız pulsuz bir delikanlı iken, kendinden on beş yaş büyük ve ticaretle meşgul zengin bir kadın olan Hatice ile evlenmiştir. Her ne kadar ilk başlarda Hatice'nin kervanlarını şuraya buraya götürüp getirmiş olmakla beraber az zaman sonra bu işi terketmiş ve kendisini, tüm geçimi itibariyle tamamen Hatice'nin bakımına terketmiştir: yemesini, içmesini, giyinmesini ve her şeyini ona borçludur. Nitekim bunun böyle olduğunu kendi ağziyle i'tiraf etmiştir[108c].

Hatice sayesindedir ki peygamberlik işine kalkışabilmiştir; Hatice'ye rastlamamış olsaydı, pek muhtemelen çobanlıkta devam edecek ve adı bile işitilmeyecekti.

Hemen belirtelim ki o dönemde karısının malları ve parası ile geçimini sağlayan erkek sadece Muhammed değildi; onun gibi daha nice erkekler vardı ki bunlar arasında İbn-i Mes'ûd önemli bir yer işgal eder.

Muhammed'in bıraktığı hadîs'lerden öğrenmekteyiz ki İbn-i Mes'ûd fakir sayılabilecek bir kimse olduğu halde karısı Zeynep, oldukça varlıklı bir kadındı. Zeyneb'in varlığı san'at sahibi bir kadın olmasındandı. El emeğini satar para kazanırdı; kazandığı para ile de kocasını ve oğlunu geçindirir, doyururdu ("infâk ederdi").

İbn-i Mes'ûd ise tenbel tenbel oturur ve karısının kendisini geçindirmesini beklerdi. O kadar ki kadıncağız dinsel görevdir diye birilerine sadaka vermeğe kalksa, İbn-i Mes'ûd buna engel olur ve: "Ben ve oğlun sadaka vereceğin kimselerden daha ziyâde sadakaya müstehak (ız)" derdi. İbn-i Mes'ûd'un bu şekilde hak iddiâ etmesini Muhammed'de onaylardı. Nitekim bir gün Zeyneb kendisine başvurupta kocasının sözerini nakledince Muhammed kendisine şöyle demiştir:

"İbn-i Mes'ûd doğru söylemiştir. Zevcin ve oğlun tasadduk edeceğin (sadaka vereceğin) kimselerden daha ziyâde sadakaya lâyıktır"[108d].

Bu örneklere benzer daha nicelerini buraya sıralamak mümkündür. Bunlardan anlaşılmak gereken şudur ki bir kimsenin maiiarıyle karısını geçindirmesi üstünlük sebebi sayılamaz. Sayılacaksa kadını da üstün yapmak gerekir.

108c. Kur'ân'a koyduğu âyet bunu anlatır: *"Seni fakir bulup zenginleştirmedi mi?"*(93 Duhâ 8). Nitekim bir gün Ayşe'ye Hatice'den söz ederken bu şekilde konuşmuş ve Hatice sayesinde yoksulluktan kurtulduğunu açıklamıştır.

108d. Ebû Sâid-i Hudri'nin rivâyeti için bkz. **Sahih-i...**, V, 237-241; hadîs no. 724.

2) Muhammed'e Göre K a d ı n"Kötü'dür, Şeytan'dır, Fitne ve Fesat Âmili'dir, Uğursuzdur, Hilekârdır, Düzenbaz'dır"

KADIN'ın kötülük kaynağı olduğuna ve insanlığın başına gelen tüm felâketlerin kadından gelme bulunduğuna dair olan inanış Yahudiliğin getirdiği bir inanıştır ki: "Erkekten gelme kötülük, kadından gelme iyilikten çok daha hayırlıdır"kanısınadayatılmıştır[109]. Bu inanışı daha sonra Hıristiyanlık üstlenmiş ve milâdi 7. yüzyıldan itibaren de İslâmiyet en doruk noktasına ulaşmıştır.

Söylemeye gerek yoktur ki Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın, kadını kötülük kaynağı görüp aşağılatması, İslâm'ın aynı yola başvurmuş olmasını özürlü kılmaz. İslâm için başka dinlerin olumsuz yönlerini izlemek değil, fakat bunları gidermek şeref vesilesi olurdu. Oysa ki İslâm, bunu yapacak yerde aksine bu olumsuzlukları "esas" almış ve üstelik KADIN'ı, bu başka dinlerden de daha kötü durumlara sokmuştur. Bunu yaparken erkeğin huzurunu sağlamak ve toplum düzenini korumak amacıyla hareket ettiğini savunmuştur. Şöyle ki:

Muhammed'e göre müslümanlar için iki büyük tehlike, iki azılı düşman vardır ki bunlar "kâfirler" ve "kadın"lardır. Kâfirler, İslâm'ın emirlerini ve peygamberini kabul etmedikleri için savaşılmak gereken düşmanlardır.

Kadınlara gelince, kadınlar "aklen ve dinen dûn" olmak bir yana fakat aynı zamanda "kötü ruhlu, fitneci, hilekâr, düzenbaz, nankör ve şeytâni karakterde" yaratıklardır.

Ve güyâ Tanrı KADIN'ın bu yönlerini her vesileyle ortaya vurmuştur. Örneğin Kur'ân'ın Yûsuf Sûresi'ne, "...Siz kadınların düzeni büyüktür" (K. 12:28) diye yazılıdır. Hele cinsel bakımından erkekler için tuzak kurmakta kadınlar çok ustadırlar ve bu tuzağa karşı erkek sınıfını, toplum düzeni ve huzuru bakımından, korumak şarttır[110]. Öte yandan kadının iyisi olmadığı gibi kadın sınıfını iyi yapmak olanağı da yoktur.

Bu düşüncelerini Muhammed çeşitli vesile ve usullerle ortaya vurmaktan bıkmamıştır. Bir yandan kadınların: "...hilesi büyük, kötülükleri açık, boşboğaz ve genellikle ahlâkları zayıf" olduklarını söylerken[111], diğer yandan felâket getirici düzenlere girişmekte usta olduklarına parmak basmaktan ve onları "sır tutmazlar, kocalarının her şeyini ortaya vurmaktan kaçınmazlar" diye suçlamaktan geri kalmamıştır[112]. Bundan dolayıdır ki Tanrı, tabii yine Muhammed'e göre, yukardaki şekilde, yani "...Ey kadınlar, düzenleriniz pek

109. Lecky, age, (1869), II, 337-8.
110. Din adamlarımızın görüşü için bk. Demircan, age, 1, 56.
111. Gazali, age, (1975), II, 117.
112. XV nci yüzyılda İslâm dünyasının en önemli yapıtlarından sayılan **Ahlâk-ı Celâlı** için bk. Fakir Muhammed Asaad, *"The akhklak-i Jalaly"* (Transl, by W. F. Thompson, London 1938), 269.

büyüktür sizin" diye konuşmuş ve örneğin Kur'ân'ın Yûsuf Sûresi'nde yer alan âyetleri indirmiştir[113]. Tanrı'nın bu tür olumsuzluklar içerisinde tanımladığını söylediği kadın sınıfını Muhammed bir de "fitne ve fesad âmili" olarak suçlamış ve uğursuzluk kaynağı olarak damgalamış ve insanlığın başına gelen müsibetlerin baş sorumlusu olarak tanıtmıştır.

Nitekim bir hadîs'inde:

"...Dünyadan ve kadınlardan sakının, zirâ Beni İsrâil'de ilk fitne kadın yüzünden çıktı"[114].

derken, diğer bir hadîs'inde:

"...Benden sonra erkeklere, kadınlardan daha zararlı fitne ve fesad (âmili) olarak hiçbir şey bırakmadım"[115].

diye eklemiştir.

Bundan dolayıdır ki kadını aynı zamanda "uğursuzluk" kaynağı olarak ilân etmiştir. Bu görüşünü de çeşitli hadîslerde şu şekilde dile getirmiştir:

"...Uğursuzluk üç şeyde: 'at'ta, 'kadın'da, 'ev'de hâsıl olur"[116].

"... Eğer eşyada şeâmet farzolunursa 'at'ta, 'kadın'da, 'ev'de ve 'mesken'de aranılmalıdır."

Uğursuzluğun kadında hâsıl olduğunu öngören bu tür hükümleri cahil halk yığındalarına belleten din adamları, bunların aydın sınıflar tarafından bilinmesini istemezler; bilindiğini sezdikleri an o her zamanki yalan siyâsetine yönelirler, ve ya inkâr ederler ya da yorum yolu ile hafifletmeye uğraşırlar.

İnkâr etmeğe çalışanlar, uğursuzluk telâkkisinin güyâ "Cahilliyye" dönemi anlayışı olduğunu ve İslâm'ın gelişiyle kaldırıldığını söylerler[116a].

113. Kur'ân, 12 Yusuf 28.

114. **Riyazu's Salihin Tercemesi** (Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 4 üncü baskı), I, 105.

115. İbid. 327; Kadınların fitne kaynağı olduğu hususunda Buharî, Müslim, Tırmızî, İbn Maca, İbn Hanbal kaynağındaki hadîsleri ilerde göreceğiz.

Usâme İbn-i Zeyd'in rivâyetine dayalı Buharî'deki bu hadîs için bk. Sahih-i Baharî Tecrid, 267, XI, Hadîs no. 1795.

116. Abdullah İbn-i Ömer'in ve ayrıca Selh İbn-i Sâ'd'ın rivâyetlerine dayalı olarak Buharî'nin naklettiği bu hadisler için bk. **Sahih-i Buharî Tecrid** VIII, 312, Hadîs no. 1211 ve XI, 267-8, Hadîs no. 1795.

116a. Uğursuzluğun kadın'da hâsıl olduğuna dâir Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı hadîs hakkında Ayşe'ye sorulmuş ve o da güyâ Muhammed'in böyle bir şey söylemediğini bildirmiş. (Bkz. Diyânet'in "Cevabî Yazısı", ve ayrıca bkz. **Sahih-i...,** VIII, 313)

Oysa ki yanılmaz bir hafıza'ya sahip olduğu İslâm fâkihlerince müsellem olan Ebû Hüreyre'nin rivâyeti'nin (Bkz. Sahih-i..., I, sh. 13-14; ve Tecrid Tercümesi, Cld I, sh. 117) yine ayni fakihlerce "zayıf hafızalı" diye kabul edilen kadınların (örneğin Ayşe'nin), sözleriyle geçersiz kılınamayacağı ortadır.

Oysa ki "Cahilliyye" dedikleri dönemde kadın, uğursuz sayılmak şöyle dursun fakat aksine "ilâh" mertebesine lâyik kılınmıştı; hem de öylesine ki Muhammed'in mensup bulunduğu kabile dahil, çoğu kabileler kendi ilâhlarının (örneğin Lât, Uzzâ, Menât, vs gibi) Tanrı'nın kızları olduğuna ve meleklerin dahi dişilerden yaratıldığına inanırlardı. Kur'ân'da bunun böyle olduğu açıklanmıştır. (Örneğin Saffat 149-150; İsrâ 40; Necm 19-20)

Yine bunun gibi uğursuzluğun kadında hâsıl olduğuna dâir hükmü geçersizmiş gibi gösterme gayretiyle bazı İslâmcılar, uğursuzluk aramanın ve bâtıl şeylerle uğraşmanın eski Arab geleneklerinden olduğunu ve İslâm'ın bu geleneği kaldırdığını söylerler. Dayanak olarak da Muhammed'in:

"Ne safer ayında, ne kuşun uçmasında, ne baykuşun geceleri ötmesinde ne de başka bir şeyde uğursuzluk vardır"

şeklinde konuştuğunu ileri sürerler[116b]. Oysa ki bunu yaparken hem hadîs'in özü'nü değiştirirler ve hem de Muhammed'in bâtıl inançlara saplanmışlığını gizlerler. Çünkü bir kere hadîs'in aslı öyle değil şöyledir:

"Hastalık bulaşması yoktur (lâ advâ); *kuşlu uğursuzluk yoktur* (La safehâmete) *Safer ayının iyilik kötülük getirmesi de yoktur* (La safere)..."

Daha başka bir deyimle hadîs'in kendisinde "Ne de başka bir şeyde uğursuzluk vardır" diye bir tümce yoktur[116c]. Öte yandan Muhammed'in, uğursuzluk anlayışını, bâtıl inanışlardan saydığı için, kaldırdığı da yalandır, çünkü Muhammed bizzat kendisi bâtıl'a inanan ve bâtıl inanışları yaşatan bir kimse olmuştur. Sağ'ın fazlından tutunuz da (örneğin sağ el ile yemek, sağ adımla sokağa çıkmak, vs) tek sayıların kutsallığına (örneğin istinca ederken tek sayıda taş kullanmak gerekir çünkü Tanrı tek'tir) ya da şeytanları taşlamağa, Kâ'be'deki kara taşı öpüp okşamağa varıncaya kadar nice bâtıl inançları İslâm'ın temel esasları yapmıştır.

Öte yandan, her ne kadar bazı İslâmcılar, kadın bakımından oldukça haysiyet kırıcı bu hükümler vesilesiyle kadınları teselli edici yorumlara yönelmişlerse de ve örneğin bu sözlerle sadece "kötü ve huysuz" kadınların kastedildiğini, yoksa kadınların tamamının bu tanıma dahil edilmediğini belirtmişlerse de bununla "özrü kusurundan büyük" denebilecek bir tutuma saplanmışlardır. Çünkü "kötü" ve "huysuz" olmak sadece kadınlarda değil ve fakat fazlasıyla erkeklerde de görülen şeylerdendir. Şu hale göre yukardakine benzer bir tanımın sadece kadınlar için değil, erkekler için dahi söylenmesi gerekirdi. Oysa ki Muhammed, bu tanımlamaları özellikle kadınlara hasretmiş ve "Ancak" sözcüğüne parmak basarak:

"Uğursuzluk ANCAK üç şeyde: 'at'da, 'KADIN'da, 'ev'de hasıl olur"

116b. Diyânet'in Devlet Bakanlığı'na yolladığı 7 Kasım 1989 ve 10/027/1317 sayılı yazısına bakınız.

116c. Bu konuda büyük din bilgini Turan Dursun'un "2000'e Doğru" (1 Nisan 1990) adlı dergide çıkan *"Diyânet'in Yalanları ve Kadını Aşağılamaları"* adlı yazısına bakınız.

demiştir[117]. Hele kadın hayızlı olduğu zamanlar, uğursuzluğu daha da artar saymıştır. Kara taş (Hacer-i esved) ile ilgili olmak üzere Muhammed'in bıkartığı bir hadîs vardır ki bunun böyle olduğunu göstermektedir.

Kara taş (Hacer-i esved) bilindiği gibi Arap'ların daha câhiliyet döneminde kutsal sayıp tapar oldukları bir taştır. O kadar kutsal sayılır ki Muhammed bile bu eski Arap geleneğini devam ettirmiş ve İslâmiyet'i yerleştirdikten sonra da bu taşı her ziyaretinde öpmeye devam etmiştir. Ancak ne var ki kara taşın KARALIĞINI kadının uğursuzluğundan doğma bir şey saymıştır.

İbn Sa'd'ın *Tabakat* adlı kitabında naklettiği bir hadîs'ten anlamaktayız ki bu taş aslında kara değilmiş; beyaz imiş. Âdem Peygamber bu taşı vaktiyle Ebu Kubeys dağına yerleştirmiş. Ancak ne var ki İslâm'ın gelişinden gûya dört yıl önce hayızlı kadınlar bu taşa dokunmuşlar ve dokundukları anda taş kara oluvermiş[117a].

Kadını uğursuz imiş gibi göstermek için Muhammed'in başvurduğu daha buna benzer, nice hayal mahsulû şeyler vardır. Kendisine rakip gördüğü kişileri kötülemek için dahi kadınların uğursuzluğuna inanışını öne sürerdi. Museylimetü'l-Kezzâb ile Esved Ansî hakkındaki husûmetini ortaya vuran şu hadîs, bu konuda verilecek örneklerden biridir.

Hatırlatalım ki, Museylime ile Ansî adındaki iki kişiyi Muhammed bir bakıma kendisine rakip görürdü. Görmesinin nedeni de bu kişilerden her birinin: "Eğer Muhammed, kendisinden sonra beni halef kılarsa kendisine uyarım" şeklinde konuşmaları idi[117b].

Bu tür konuşmaları onların kendisinden sonra peygamber olmak istemelerine veren Muhammed, fena halde hırslanırdı. Bir gün Museylime'ye şöyle demişti:

"(Değil peygamberlikten bir pay) şu dal parçasını benden istersen onu bile sana vermem... Ve ben muhakkak sanırım ki sen (rü'yamda) *bana gösterilen* (meş'ûm) *kişisin."* Fakat bununla da kalmaz, şöyle eklerdi: *"Bir kere ben uyurken rü'yam da iki kolumda iki altın bilezik gördüm, bunlar kadın ziyneti olduğu için bu rü'yâm beni kederlendirdi. Sonra rü'yâmda bana bu bileziklere üflemekliğim emrolundu. Ben bu iki bileziği benden sonra türeyecek iki yalancı* (Peygamber) *ile te'vîl ettim ki, bunun birisi Ansî* (Esved)dir. Öbürüsü de Müseylime'dir"[117c].

Görülüyor ki Muhammed , kadına uğursuzluk yamayabilmek için hiçbir fırsatı kaçırmamış, rü'yalarını bile buna uydurmuştur.

117. Diyânet İşleri Başkanlığı'nın yorumları için bk. **Sahih-i Buharî...,** VII, 312-3 ve XI, 268.

117a. İbn Sâ'd, **Tabakat Al-Kabir,** (Engl, Trans. S. M. Hak ve H. K. Gazanfar, Karaşi, 1967, Cild, sh. 22.

117b. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi,** cild X, sh. 377.

117c. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi,** X, 377, Hadîs no. 1648.

İlerde ayrıca belirteceğimiz gibi, cehennemdekilerin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğuna dair sözlerini, bu yukardakine benzer tanımlamalarla birlikte ele alacak olursak, KADIN'ı, "fitne ve fesad âmili" ve "uğursuz" olarak tanıtmaktan büyük zevk aldığı kolaylıkla anlaşılır[118].

Fitnecilik ve fesadcılık insan karakterine özgü bir şeydir ki cinsiyet ile değil ve fakat yetişme tarzı ile ilgilidir. Bundan dolayıdır ki fitne ve fesad yaratmada kadınların, erkeklere nazaran daha tehlikeli oldukları söylenemez. Hattâ aksine, tarih, erkeklerin bu alandaki rakipsizliklerini kanıtlayan olaylarla dolu bulunmaktadır. Fakat her ne hikmetse Muhammed, her hususta olduğu gibi bu konuda da saplanmış bulunduğu önyargılar nedeniyle kadın sınıfını fitne ve fesad kaynağı şeklinde görmüş ve olmadık kısıtlamalara tâbi kılmıştır. Kadını mezara sokar gibi eve kapamak, ya da umacı kılığında dolaştırmak bu kısıtlamalardan sadece bir kaçıdır.

Fakat "fitne ve fesad" kaynağı kabul ettiği kadınları Muhammed, bir de kabir ziyâretinden yasaklamış ve kabir ziyâret edenlere Allah'tan lânet yağdırmıştır. Böyle bir yasağın varlığını kabul etmekle güçlük çekenlerimiz, kendi kendilerine muhtemelen şöyle soracaklardır: "Fitne ve fesad unsuru ile kabir ziyâreti arasında ne ilişki olabilir? Haydi diyelim ki kadın fitne ve fesad kaynağıdır. Peki ama kabir ziyaret ederse bundan ne gibi sakıncalar doğar? Acaba Muhammed, kadınların kabir ziyareti sırasında fitnecilik edip mezardaki ölüleri birbirine katmalarından mı endişe etmiştir?"

Gülünç olduğu kadar mantıksız bulunan bu yasağı burada kısaca ele almak gerekir; çünkü her ne kadar daha sonraları kaldırdığı söylenirse de, kaldırma kararı kesin olmadıktan gayri bir de genç yaştaki kadınları kapsam harici tutmak bakımından ilginçtir. Şöyle ki:

İslâm'dan önce Yahudiler ve Hıristiyanlar aziz saydıkları kimselerin kabirlerini secdegâh yaptıkları gibi Arap'lar da kabirlere secde ederlerdi.

Cahilliyye dönemi diye tanımladığı İslâm öncesinin geleneklerini değiştirmek hevesiyle Muhammed, bir çok yasaklar arasına kabir ziyaret etme yasağını koymuştu. Hem de mantıkî bir sebebe dayanma gereğini duymadan ve sadece: "Tanrı'dan başkasına ibâdet edilmez" diyerek. Yasağı koyarken de kadın erkek tefriki yapmamış, genel olarak bütün müslümanlar için koymuştur. Fakat çok geçmeden, pişman olmuş ve koyduğu yasağı kaldırmıştır. Söylendiğine göre gûya İslâm'ın güçlenmesiyle birlikte bu eski geleneğin kendi ümmeti için tehlikeli bir şey olmadığını anlamıştır[118a].

118. Bazı çevreler bu sözlerin Araplar arasında cahilliyyet döneminde söylenir olduğunu ve bu itibarla "Şeâmet" iddiasının "Cahilliyyet âdetine" müstenid olduğunu ileri sürerler. Oysa ki Muhammed bu inanışları İslâmî inanış şeklinde sürdürmüş ve kadınlar hakkındaki buna benzer diğer tanımlamalarına destek yapmıştır.

118a. Bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi,** cild. IV. sh. 374.

Ancak ne var ki, söz konusu yasağı, sadece erkekler bakımından kaldırmış, kadınlar bakımından sürdürmüştür. Çünkü bırakmış olduğu çeşitli hadîslerden anlaşılan o dur ki kadınlara kabir ziyaretini câiz görmemiştir. Nitekim Ebû Dâvud'un rivâyetine dayalı bir hadîs'e göre şöyle demiştir:

"Allah, kabirleri ziyaret ve kabirleri secdegâh ittihaz eden, kabirlere kandil yakan kadınlara lanet etsin"[118b].Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir başka hadîsinde de şöyle konuşmuştur:

"Allah, sık sık kabirleri ziyaret eden kadınlara lânet etsin"[118c].

Her ne kadar bu hadîs'lerin, yasak emrinin kaldırılmasından önce geçerli olduğunu söyleyenler var ise de bunlar, bu söylediklerini, sağlam bir kanıtlamaya bağlayamazlar; sadece İbn-i Ebu Müleyke'nin Ayşe ile ilgili bir haberini delil olarak örnek verirler. Bu habere göre gûyâ Ayşe bir gün kardeşinin kabrini ziyaretten gelirken Müleyke kendisine: "Resûlullah kabirleri ziyaretten nehyetmez mi idi?" diye sormuş ve o da: "Evet, vaktiyle nehyetmişti, fakat sonra ziyaret edilmesini emretti" diye cevap vermiştir[118d].

Bu yanıttan söz konusu yasağın kadınlar bakımından kaldırılmış olduğu sonucu çıkmaz. Çünkü Muhammed, kabir ziyaretini yasaklarken, kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yasak koymuş değildir. Tefrik yapmadan koymuştur. Öyle anlaşılıyor ki bu şekilde koyduğu yasağı kaldırırken, bu aynı yasağın kadınlar için devam ettiğini anlatmak üzere yukardaki hadîsleri bırakmıştır.

Fakat her ne olursa olsun, yasağın tüm olarak kaldırılmış olduğunu söyleyenler dahi, genç yaştaki kadınların bundan hariç tutulduğunu kabul ederler. Düşündükleri şudur ki, Muhammed bu yasağı kadının fitne ve fesad unsuru olduğunu düşünerek koymuştur ve genç kadınları bu alanda pek tehlikeli bulmuştur.

Örneğin Kurtubî *"Genç kadınlar, fitneden emin olmayacaklarından, bunların kabir ziyaretine gitmemeleri daha hayırlıdır"*der.

Şarih Aynî ise şu görüştedir: *"Zamanımızda ziyaret-i kubur, kadınlara mekruhtur ve belki de haramdır. Hususiyle Mısır kadınları ki bunların çoğu fitne ve fesad için kabir aralarında dolaşırlar. Halbuki kabir ziyaretine şeriâtte ruhsat verilmesi ahireti düşünmek, ölülerden ibret almak, zühdî (çileli) bir hayat yolu tutmak içindir. Bu gâye ile bugünün örfü ve göreneği birbirine tamamiyle muhalif bir haldedir"*[118e].

Hemen ekleyelim ki Muhammed'in hayal muhsulu olarak yarattığı bir tehlikeyle ilgili kurallar, günümüzün aydın geçinen sınıfları tarafından, kadınları özgürlükten yoksun kılma vesilesi yapılmaktadır.

118b. **Sahih-i Buharî...,** cild IV sh. 373.
118c. **Sahih-i Buharî...,** cild IV, 372.
118d. **Sahih-i Buharî...,** cild IV, 374.
118e. **Sanih-i Buharî...,** cild IV, 375.

Öte yandan, kadınları "hilâkarlıkları, düzenbazlıkları, fitnecikleri ve uğursuzlukları" yanında birde kocalarına fazlaca küfretmeyi ikinci bir tabiat haline getirmekle ve nankörlükle damgalamıştı. Bununla ilgili hadîs'lerden biri şöyledir:

"Kadınlar üstelik küfürbazdırlar, nankördürler ve onları bu kötülükte geçecek bir başka yaratık yoktur"[119].

Bu görüşünü bir başka hadîs'inde şöyle belirtmiştir:

"(Kadınlar) küfrederler... Kocalarına karşı küfrederler, ihsana karşı küfrederler. Birisine dünya, dünya oldukça ihsan etsen de sonradan senden (hoşuna gitmeyen) bir şey görse: 'Ben senden hiç bir 'hayır görmedim'...der"[120].

Bundan dolayıdır ki, cehennemliklerin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu hatırlatmıştır.

Fakat bütün bunlardan gayri Muhammed, bir de kadını "şeytân" şeklinde görmüş ve o şekilde tanımlamak istemiştir. Bilindiği gibi şeytân, Kur'ân'daki anlatımıyla en tehlikeli, en rezil, en hayasız yaratıkların başında gelir. Muhammed'in deyimiyle Tanrı şeytânı : "...hayasızlığı ve fenalığı emreden" bir müsibet olarak belirlemiş (K. 24 Nûr) ve ona en küçülltücü sözcüklerle ve lânetlerle hitap etmiştir; ona karşı "defol", "sen alçağın birisin", "yerilmiş ve kovulmuşsun oradan, defol", "andolsun, insanlardan sana kim uyarsa...hepinizi cehenneme dolduracağım" şeklinde pek ağır bir dil kullanmış, (K. 7 A'raf 13, 18) ve onu insanların düşmanı olarak tanıtmıştır (K. 20 Tâ-Hâ 117-119).

Yine bunun gibi Tanrısal emirlere karşı geldiği (ve örneğin Âdem'e itaat etmediği) ve kendi sırlarını keşfetmeye çalıştığı için İblis'i yalancılıkla suçlamış ve hiç kimsenin ona inanmamasını şart kılmıştır[121]. Ve işte kötülüğün, ihanetin, fitneciliğin ve her türlü müsibetin timsali olan şeytan, Muhammed'e göre, KADIN'ın ta kendisidir. Kadın demek şeytan denmektir ve şeytan, özellikle kadın-erkek ilişkileri söz konusu olduğunda, ya kadın şeklinde iş gören, ya da kadının dostu ve suç ortağı gibi davranan ve her iki halde erkeği baştan çıkarıp tuzağa atan ve böylece onu günâhlara sokan bir düşman güçtür.

Ve işte kadın denilen bu *"düşmana"* ve onun tuzaklarına karşı erkeği korumak lâzımdır. Çünkü erkek, Muhammed'in bildirdiğine göre, Tanrı tarafından pek âciz ve irade gücü bakımından pek zayıf yaratılmıştır[122]. Bu itibarla Tanrı erkeğe iki yol göstermiştir; bu yollardan birisi Tanrı'ya sığınmak ve

119. Asaad, age, 269.
120. **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-Sarîh Tercemesi,** cild I, sh. 41.
121. Faridû'd-Din Attar, **Tezkiret-ül Evliya,** (Lahore 1961); Kısatılmışkısımların çevirisi için bk. *"Memoires of Saints"* (Transl. by Bankey Beharî); Ayrıca bk. **Attar, Mantık al-tayr.**
122. Kur'ân'da insanın zayıf iradeli olduğuna dair çok âyet vardır.

duâ etmektir, ki şu şekilde olmalıdır:

...Allah'ım kadınların cinsel tuzaklarını benden uzaklaştır; Eğer sen onların tuzaklarını benden uzaklaştırmayacak olursan onlara gönül verir ve cahillerden olurum." (K. 12 Yûsuf 33)

Fakat bu yeterli değildir; müslüman erkeğinin bir de ayrıca Tanrı'dan cinsel organının şerrine karşı teminat alması ve bunun için "Allahım...cinsel organımın şerrinden sana sığınırım."[123].
diyerek duâ etmesi gerekir.

Görülüyor ki Tanrı'nın, insan denilen varlığı hayvandan farklı kılmak üzere ihsan ettiği "irâde", öyle pek işe yarayan bir şey değildir. İrâdesine güvenerek müslüman erkek, kadının tuzaklarına karşı kendisini koruyamamaktadır; kendi irâdesi dışındaki güçlerden medet ummakta ve her şeyden evvel duâ usullerine başvurmaktadır.

Fakat Tanrı bunu da yeterli bulmamıştır. Kadının şeytanlığına ve tuzaklarına karşı erkeğin, sadece duâ ederek kendisine sığınmasını değil, fakat bir de kabarmış olan şehvetini hiç vakit geçirmeden ve bekletmeden hemencecik gidermesini emretmiştir. Tanrı'nın bu emrini belirtmek üzere Muhammed:

"Kadınlar insanın karşısına şeytan gibi çıkarlar... Size doğru bir kadının geldiğini gördüğünüz zaman bilesiniz ki size yaklaşan bir şeytandır."

ihtarında bulunmuştur. Bundan dolayıdır ki erkeklere öğütü şu olmuştur:

"Sokakta giderken kadın denilen şeytanı gördüğünüz an derhal eve dönüp karılarınızla sevişin ve kabaran şehvetinizi giderin."

Hemen ekleyelim ki bu öğüdünü o herkesten önce kendi izlemiş ve böylece başkalarına da örnek olmaya çalışmıştır. Câbir'in rivâyetine dayalı bir hadîs şöyledir:

"(Peygamber) bir kadın gördü ve hemen hanımı Zeyneb'in odasına giderek onunla halvet oldu ve çıktıktan sonra 'Kadınlar insanın karşısına şeytan gibi çıkarlar. Bir kadını görüp heves ettiğiniz vakit, hemen kendi ailenize müracaat edin'...dedi."

Cüneyd-i Bağdadi de bunu, Muhammed'in;

"Kadın görmekle şehveti uyanan kimse, hemen ailesiyle münasebette bulunsun"

şeklinde diğer bir hadîs'i ile doğrulamıştır[124]. Öyle anlaşılıyor ki Muhammed bu sözlerini, kendinden verdiği örneklerle pekiştirmek istemiştir. Örneğin bir def'asında sahâbî'leriyle bir arada otururken ansızın kalkmış ve karılarından birinin odasına girmiş, cinsî münasebette bulunmuş ve sonra yıkanmış olarak çıkıp gelmiştir. Orada bulunanlardan biri:

"(Ya Allah'ın Resûlül) yoksa yıkanmanızı gerektiren (cinsel ilişkiniz) mi oldu?" diye sorduğunda şöyle cevap vermiştir:

123. Demircan, age. 1, 57.
124. Gazali, age. (1975), II, 78.

"Evet bulunduğum yerden bir kadın geçince kalbimde kadın arzusu oluştu. Oluşunca da eşlerimden birinin yanına giderek ilişkide bulundum... Hoşuna giden bir kadın vesîlesiyle sizden birinizin kalbinde cinsel arzu oluşursa, hemen eşinin yanına giderek cinsel ilişkide bulunsun"[124a].

Güyâ bunu yapmak sûretiyle kişileri zinâ işlemekten korumak istemiştir.

Söylemeğe gerek yoktur bu verdiği örnekle insan denilen varlığa ne kadar az güven beslediğini bir kez daha ortaya vurmuştur. Çünkü kişi irâde ve karakter bakımından ne kadar ilkel ve zayıf bir yaratık olmalıdır ki, Muhammed'in sandığı gibi, güzel bir kadın gördüğünde, (eğer gidip karısiyle cinsî münasebette bulunmayacak olursa) kendisini zabt'etmeyip kadına saldırma hevesine kapılsın, ya da zinâ'da bulunsun. "Şâyet Muhammed'in eğitmek ve yetiştirmek istediği erkek tipi bu ise, bu karakterdeki bir erkeğin saygınlığa hakkı var mıdır?"
diye düşünmemiz gerekir.

Öte yandan kadını erkek bakımından tehlike yaratır bir tanıma sokmakla da aynı aşağılatmayı tekrarlamışa benzer. Gerçekten de kadının "mahrem" olduğunu ve evinden dışarı çıktığı zaman şeytan'ın onu peşinden takip ettiğini ve ne zaman ki bir kadın bir erkekle bir arada bulunacak olursa, orada mutlaka şeytanın yer alacağını bildirmiş ve:

"Bir kadınla bir erkeğin başbaşa bulundukları yerde şeytan üçüncü kişi olarak yer alır"

diyerek bu gibi hallerde şeytanın kadını araç edinerek erkeğe oyunlar oynamakla görevli olduğunu bildirmiştir[125]. Ve işte bu gibi hallerde erkeğin yapacağı şey, karılarından biriyle derhal cinsî münasebette bulunup, rahatlamaktır. Kabaran şehvetine karşı direnmesine gerek yoktur.

Daha başka bir deyimle Muhammed, her ne kadar kişiyi şehvetine hâkim olması yönünde teşvik eder gibi görünmekle beraber, esas itibariyle şehvete karşı direnme şıkkına yer vermemiştir. İnsanı hayvandan farklı kılmak amacına dayattığı din yolu ile kişiyi irâde gücüne eriştirecek yerde, aksine iç güdülerine kolaylıkla boyun eğer durumlara zorlamıştır; sırf kadını "kötü" imiş gibi tanıtıp erkeği bundan yararlandırmak için.

Ancak ne var ki, kadını şeytan ya da şeytanın suç ortağı olarak tanıtan Muhamed, kendi sorunları söz konusu olunca, bu aynı şeytanı kendisine dost ve yardımcı gibi göstermekten kaçınmamıştır. Hattâ şeytan hakkında söylediği olumsuz sözleri, sırf kendine özgü imtiyazlar yaratmak maksadıyla, unutur görünmüş ve: *"benim şeytanım müslümandır"* diyecek kadar ileri git-

124a. Müslim'de yer alan hadîs'ler için bkz. Ahmed Davudoğlu'nun: **"Sahih-i Müslim Tercümesi ve Şerhi"**, VII, 220; Demircan, **age,** I, 274 ve d.
125. Gazali, age, (1975) I. Sh. 151.

miştir. Daha başka bir deyimle "hayasızlık ve kötülük timsali" diye tanımladığı şeytanı, kendi aleyhinde konuşanlara ve düşmanlarına karşı kendisinin koruyucusu olarak tanıtmıştır. Örneğin Kureyş'lilere karşı giriştiği savaşlarda, kendisini zafere ulaştıran nedenleri açıklarken yaptığı bu olmuştur.Bilindiği gibi Kur'ân'ın "Enfâl" Sûresi'nde Muhammed'in, Bedir Savaşı'na başlarken, Tanrı'ya: "Ey Rabbim, ben senden bana va'd ettiğin zaferi kazandırmanı dilerim" şeklinde duâ ettiği ve Tanrı'nın da ona ve Sahibelerine: "Ben size birbiri peşinden bir melekle yardım ederim" diye söz verdiği[126] ve fakat bununla da yetinmeyip düşmanı yanıltmak üzere şeytanları da seferber ettiği yazılıdır.

Ve işte Tanrı"nın böylece görevlendirdiğini şeytan, yine Kur'ân'da anlatılanlara göre, Kureyş'lileri yanıltmak üzere onların safında imiş gibi görünmüş ve onlara hitaben şöyle konuşmuştur: "Bugün insanlardan sizi yenecek yoktur, doğrusu ben size yardımcıyım." Fakat bunu söyleyen şeytan, iki ordu karşı karşıya gelince geri dönüp Kureyş'lilere hitaben: "Benim sizinle ilgim yok" demiştir[127].

Bu olayı Muhammed, "şeytanın düşmanı yanıltıp bozguna uğrattığının kanıtı" olarak değerlendirmiş ve kendi taraftarlarını şuna inandırmıştır ki şeytan, Tanrı emriyle, kendisinin yardımına koşmuştur ve Bedir Savaşı'nın kazanılmasını sağlamıştır[128].

Hatırlatalım ki bu aynı şeytan, yine Muhammed'in anlattıklarına göre, daha Mekke döneminde kendisine yardımcı olmuş, ve onun hayatını kurtarmıştır. Bununla ilgili olarak Taberi'nin naklettiklerinden öğrendiğimiz şudur:

Kureyş'liler Muhammed'in başka bir şehirde taraftar ve sahabîleri bulunduğunu ve onlarla birleşeceğini düşünerek tedbir almak üzere Dâru'n-Nedve adını verdikleri bir mecliste toplanmayı kararlaştırırlar. Tayin edilen günün sabahında meclise geldikleri zaman şeytân yaşlı bir ihtiyar kılığına girmiş olarak onların yolunu keser ve kendisinin Necit ahalisinden bir şeyh olduğunu ve konuşmaları dinlemek üzere geldiğini söyler. Onlar da buyur ederler. Konuşmaları dinlemek üzere Muhammed'in sürülmesi ya da hapsedilmesi ve nihayet öldürülmesi teklifleri içerisinden bu sonuncu teklifin karara bağlanmasını sağlar. Fakat karar alınır alınmaz şeytan, Muhammed'i bulur ve ona durumu anlatır ve: "Sen o gece, bundan önce uyuduğun yatakta yatma" der. Bunun üzerine Muhammed, Ali'yi çağırtarak: "Sen benim yatağımda uyu, benim yeşil renkli El-Hazramî hırkamla üstünü ört. Onların (Kureyş'lilerin) sana bir zararı dokunmayacaktır"der.

Daha sonra evinden çıktığında, kapısının önünde onu öldürmek üzere toplanmış olanlar, onu farketmezler, çünkü Tanrı onların gözlerini perdelemiş, gömez hale getirmiştir. Muhammed yerden bir avuç toprak alarak etraf-

126. K. 8 Enfal 9.
127. K. 8 Enfal, 48.
128. Taberi, age, (1966), II, 254.

takilerin başlarına serper ve serperken de Kur'ân'ın "Yâ-sin" Sûresi'ndeki şu âyeti okur: "Sen Tanrı tarafından gönderilen peygamberlerden birisin. Onların önlerine ve arkalarına sedler ve gözlerine perdeler çektiğimiz için artık göremezler." (K. 36 Yâ-sin 1-9)

Bu âyetleri okuyup bitirinceye kadar kendisini öldürmek için gelenlerden her birinin başına toprak atma işini tamamlar ve sonra gideceği yere gider. Az sonra bu topluluğun yanına birisi gelerek olan biteni anlatır. Herkes elini başınınüstüne koyup ta toprak bulunduğunu anlayınca ve üstelik Ali'nin evde Muhammed'in yatağına uzanmış ve onun hırkasına sarılmış uyuduğunu görünce şaşkına döner. Hep birden: "'Bize o sözleri söyleyen adam doğru imiş" diye söyleşirler. Ve o gün bu olay vesilesiyle gûya Muhammed'e "Enfâl" Sûresi'nin şu âyeti nâzil olur: "Hani kâfirler seni hapse atmak, öldürmek veya Mekke'den sürmek üzere hakkında hile kurmuşlardı, yüce Tanrı hilelerinden dolayı onları cezaya çarptırdı..."[129].

Görülüyor ki Muhammed'in Tanrı'sı, Kureyş'lilerin kötülüklerine engel olma gücüne sahip bulunduğu halde, bunu yapmamıştır[130]. Yapmak şöyle dursun fakat onları olduklarından da daha kötü bir yola sürüklemiştir. Çünkü yukarıdaki olayda Kureyş'lilerin Muhammed'e karşı uygulanacak siyâset konusunda birleşemedikleri görülmektedir. Zira aralarında onun hapse atılmasına ya da öldürülmesine taraftar olanlar yanında sadece sürülmesini ya da hattâ hoşgörü ile karşılanmasını isteyenler vardır. Taberî'nin bildirdiğine göre eğer oturup serbestçe tartışabilseler muhtemelen hoşgörü yönünde ılımlı bir karara varacaklardır. Nitekim daha önce de onun hakkında genellikle şiddet yoluna gitmekten kaçınmışlardır. Esasen Muhammed'i kışkırtan onlar değil ve fakat onları farklı bir inanca zorlamak üzere kışkırtan Muhammed'tir. Buna rağmen ona karşı başvurdukları çare saldırmak değil fakat Abû Talib'e (yani Muhammed'in amcasına) şikâyette bulunmak olmuştur[131]. Ve işte bu kez yine böyle yapmaları ve sadece Muhammed'in sürülmesini sağlamaları mümkün iken Tanrı onları olumsuz şekilde etkilemek üzere araya şeytanı koyup onlara "Muhammed'in öldürülmesi" kararını aldırmıştır. Aldırttıktan sonra da onları, bu kararlarından dolayı, cezalandırmaktan zevk alan bir Tanrı olduğunu ortaya vurmuştur.

Söylemeye gerek yoktur ki Tanrı'yı bu davranışlar içerisinde gösteren

129, K. Enfal 30-32; Taberi, age (1966), II, 193-198.

130. Kur'ân'da Tanrı'nın dilediği kimseleri doğru yola ve dilediğini saplıklığa sevkettiği, dilediğini müslüman yapıp dilediğini yapmadığı hususunda pey çok âyetler vardır. Örneğin Kehf sûresinde: "...Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır; Kimi de saptırırsa artık ona doğru yola götürecek bir rehber bulamazsın..." (18 Kehf 17); ve Yunus sûresinde: "...Allah dileseydi yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı... Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz" (10 Yunus 99). diye yazılıdır.

131. Taberi, age. 142.

bizzat Muhammed'in kendisidir. Şeytanı sadece savaşlarda zaferler kazanmak ya da düşmanlarının planlarını bozdurtmak gibi hususlarda değil, fakat kendi eşleriyle ve kadınlarıyla ilgili işlerde de ve örneğin eşleri hakkında çıkartılan dedikoduları önlemek için dahi görevli durumlarda kılmıştır. Ifk olayı vesilesiyle yaptığı bu olmuştur.

Bilindiği gibi Beni Mustalık Gazası'na çıkarken eşlerinden Ayşe'yi beraberinde götürmüştür. Dönüşte Ayşe'nin kervanının gerisinde Safvan adındaki genç bir delikanlı ile yapayalnız kalması nedeniyle halktan bazı kimselerin ileri geri konuşmaya başlamaları üzerine Muhammed, fena halde öfkelenmiş ve bu yüzden Ayşe ile bile küsüşmüştü. Fakat dedikoduların giderek büyüdüğünü görünce bunu önlemek için 'şeytan'dan yararlanmayı düşünmüş ve onun "insanları saptırtan" ve "kötülük yaptıran" bir güç olduğunu hatırlatmıştır. Kur'ân'ın "Nûr" Sûresi'nin 21'inci âyetini bunun için yerleştirmiştir: *"Ey insanlar, şeytana ayak uydurmayın. Kim şeytanın ardına takılırsa, bilsin ki o, hayasızlığı ve fenalığı emreder."*

Yine aynı şekilde şeytanı, kadınların peşinden giden ve erkekleri baştan çıkartmak için onlara yardımcı olan bir düşman gibi tanımlarken, kendisiyle ilgili konularda bu aynı şeytanı, kendisine bağlı ve yardımcı bir "müslüman" olarak tanıtmıştır. Örneğin kocası yanında bulunmayan bir kadınla, bir erkeğin bir arada bulunmasını önlemek üzere:

> *"Kocaları hariçte bulunan kadınların yanına girmeyin, zira kan damarda işlediği gibi şeytan, insanın vücudunda işler."*

şeklinde konuşurken kendisine: "Senin de mi? diye soran Ashâb'a şu yanıtı vermiştir.

> *"Evet benim de. Fakat Allah bana yardım etti ve şeytan(ım) müslüman oldu"*[132].

Her ne kadar bazı yorumcular, şeytanın "müslüman" olmayacağını söylemişlerse de ve örneğin Süfyân b. Uyeyne, şeytanın (velev ki bu şeytan Muhammed'in şeytanı olsun) müslümanlığına yer vermeyerek yukardaki hadîs'de geçen "Şeytan müslüman oldu" şeklindeki sözlerin anlamını, "Ben ondan selâmet bulurum, yoksa şeytan müslüman olmaz" şeklinde yorumlamaya kalkışmış ise de[133] bu tür yorumların iknâ edici bir yönü olmadığı ve kandırmadan başka bir şey sayılamayacağı muhakkaktır. Çünkü Muhammed, sadece selâmet bulmak için değil ve fakat aynı zamanda kendisini peygamberlerin en üstün olanı şeklinde göstermek için, pek çok vesilerle kendi şeytanının "müslüman" olduğunu söylemekten kaçınmamıştır. Örneğin İbn Ömer'in rivâyet ettiği bir hadîs'inde kendisinin Âdem'den üstün niteliklerle yaratılmış olduğunu belirtirken şöyle konuşmuştur.

> *"Âdem Aleyhisselâm'a iki haslette üstünlüğüm var: Birincisi O'nun karı-*

132. Gazalî, age. (1975). II, 79.
133. İbid, 79.

sı, ona günahta (hatâda) yardımcı oldu; benim zevcelerim ise bana ibâdette yardımcıdırlar. İkincisi, O'nun şeytanı kâfir idi. Benim şeytanım müslümandır, bana iyilik emreder"[134].

Fakat ne var ki Muhammed'in bu "müslüman" şeytanı, her ne kadar onun dostu olmakla beraber, ara sıra ona oyunlar oynamaktan onun kalbine kötü telkinlerde bulunmaktan, hattâ onu putperest gibi konuşturmaktan kendini alamamıştır. Örneğin, ilk Mekke döneminde Kureyiş'lelirle "putlar" konusunda yaptığı ve sonradan bozduğu anlaşma bunun kanıtıdır. Bilindiği gibi ilk Mekke döneminin başlangıcında Muhammed , kendi kavminin inançlarını değiştirmek ve kendine çekmek istemiş, fakat pek başarılı olamamıştır. Kureyş'liler kendisine ikide birde, "Biz senin taptığına, sen de bizim taptığımıza tap, böylece birbirimize tâviz vermiş olalım. Eğer senin taptığın bizimkinden daha iyi ise, biz ondan pay alırız; yok eğer bizim taptığımız seninkinden daha iyi ise sen bir pay alırsın" diye konuşmuşlardır[135].

Biraz önce de değindiğimiz gibi Kureyş'liler, kendilerine farklı bir inanç kabul ettirmek isteyen Muhammed'e karşı şiddet usullerini değil uzlaşma yolunu seçmişlerdi. Onlara karşı kendisini henüz güçlü görmediği içindir ki Muhammed, onlara yanaşmak ve "çok sevdiği kavmini kazanmak" istemiş ve bu amaçla "Bu putlar yüksek mahalde uçan turna kuşlarıdır, bunların şefaati beklenir" şeklinde konuşmuştur. Kureyş halkı bu sözleri işitince sevinmiş ve ilâhlarının Muhammed tarafından bu şekilde anılmasından hoşlanmış ve hattâ: "Muhammed bizim putlarımızı andı" diye bayram yapmıştır[136].

Ancak bu haber, daha önce Habeşistan'a göç etmiş olan müslümanlara (ki"Muhacirûn" diye anılır) ulaştığında, bunlardan bir kısmı Kureyş halkının İslâmîyeti kabul ettiği zannına kapılarak geri dönmeye kalkışmıştır. Ve işte o zaman Muhammed ne büyük bir hata işlediğini farkederek işi düzeltmeye çalışmıştır. Aklına ilk gelen çâre şeytanı araç yapmak ve Tanrı'dan bu olayla ilgili olarak vahiy indiğini anlatmak olmuştur[137].

Bundan dolayıdır ki putlarla ilgili sözleri söyledikten sonra Cebrâil'in kendisine: "Ey Muhammed sen ne yaptın? Halka benim sana Tanrı tarafından getirmediğim sözleri söyledin" dediğini ve korkuya kapıldığını ve fakat Tanrı'nın derhal yardımına koştuğunu ve şeytanın telkinlerini bozduğunu bildirmiş ve şu âyetin gönderildiğini eklemiştir:

"Ey Muhammed, senden önce gönderdiğimiz hiç bir elçi ve peygamber yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun. Allah şeytanın karıştırdığını giderir, sonra Allah kendi

134. İbid, 79.
134. İbid, 84.
135. İbn İshak, age, (1980) 165-6; Taberi, age, (1966), II, 152 ve d.
136. İbn İshak, İbid, 165; Taberi, İbid, 152.
137. Taberi, age, (1966) II, 152. K. 53 Necm 19-27.

âyetlerini tahkim eder." (K. 22 Hacc 52)

Bunun bildirmekle de kalmamış ve fakat Tanrı'dan geldiğini söylediği başka âyetlerle Kureyş'lileri (ve diğer Arap kabilelerini) inkârcılardan saymış ve puta tapmanın Tanrı'ya şirk koşmak olduğunu ilân etmiştir.

Görülüyor ki Tanrı, şeytanın oyunlarını Muhammed lehine bozmak ve "onun diline ve kalbine telkin edilen" kötülükleri etkisiz bırakmak hususunda pek mahirdir. Fakat bu maharetini, Muhammed'in anlatışına göre, düşündürücü bir şekilde ortaya vurmaktadır. Şöyle ki:

Her ne kadar yukardaki âyetin yer aldığı Hacc Sûresi'nde *"Allah, şeytanın karıştırdığını kalblerinde hastalık bulunan ve kalbleri kaskatı olan kimseleri sınamaya vesile kılar"* şeklinde bir başka âyet daha varsa da (K. 22 Hacc 53), ve buna bakarak kendi kendimize: "Pek iyi ama Muhammed kalbi hastalıklı bir kimse mi idi ki Tanrı onu sınamak istedi?" diye sormamız mümkün ise'de bundan önce sormamız gereken soru şudur: "Neden acaba Tanrı şeytana uymuş olan Muhammed'i şeytan'ın şerrinden kurtarır da bu aynı şeytanın başkalarına ve özellikle kadınlara musallat olması halinde kılını bile kıpırtdatmaz ve kadıncağızları felâketten kurtarmaz? Bu kadar mı kadınlara karşı gaddardır Tanrı?"

Böyle bir soruya verilecek yanıt hiç kuşkusuz, "Hayır" olmalıdır; zira her şeyi yapmaya kâdir, her dilediğini doğru yola sokabilen ve kötülükten uzak kılabilen bir Tanrı'nın kadınlara karşı böylesine ilgisiz davranması aklın ve vicdanın kavrayabileceği bir şey değildir. Fakat ne var ki Muhammed, bir yandan Tanrı'yı sınırsız bir güce sahip olarak tanımlarken, diğer yandan da şeytanın kötülüklerini önleyemeyen ve bu kötülükleri ancak "olduktan" sonra giderebilen ve bu arada kadını şeytan ruhlu olarak halkeden bir "Güç" gibi göstermek suretiyle olmadık çelişkilere düşmekte endişe duymamıştır. Çünkü çeşitli yollardan işlemez hale getirdiği "Şeriât mantığının" bu çelişkileri farkedemeyeceğini hesaplamıştır. Nitekim daha ilk anlardan itibaren Şeriâtçı, KADIN denilen varlığı gerçekten şeytan'ın kendisi diye bilmiştir[138].

Yukardaki inanışları sağlama bağlamak ve kadının kötülüğünün bir doğuş işi olduğunu anlatmak üzere Muhammed'in başvurduğu usullerden biri de KADIN'ı "ilk günahkâr" gibi gösteren hikâyeleri işlemek ve Kur'ân'ı bu tür

138. Kur'ân'da Hacc sûresinde: *"...Ey Muhammed... Allah şeytanın karıştırdığını giderir..."* (22 Hacc 52) diye yazılıdır. Bu âyet'i, Muhammed kendi hatasını gidermek için koymuştur. Dediğimiz gibi Kureyş'lileri kazanmak için bir aralık onların putlarını benimser görünmüş ve fakat bu hareketinin olumsuz sonuçlar yaratacağını anladıktan sonra yukardaki âyeti yerleştirmiştir. Ancak bunu yaparken, aynı sûreye bir başka vesile ile koyduğu: "Allah şeytanın karıştırdığını, kalblerinde hastalık bulunan ve kalbleri kaskatı olan kimseleri sınamaya vesile kılar" (22 Hacc 53) şeklindeki hükmün kendisine uygulanması halinde kendi kendisini "kalbinde hastalık bulunan ve kalbi kaskatı olan" kişi durumuna düşürdüğünü farketmemiştir.

hikâyelerle süslemek olmuştur. Bu hikâyeler arasında *"Âdem ile Havva"* ya da *"Yusûf Aleyhissalâm"*, ya da *'Amine"* (Süleyman Peygamberin câriyesi) ile ilgili olanlarına kısaca yer vermek gerekir. Hemen belirtelim ki bu hikâyelerin aslı Ahd-ı Atîk'de yer almıştır; ve bunları Muhammed, Mekke ve Medine'deki Yahudi ile Hıristiyanlardan öğrenmiş ve kendi bildiğine göre bir şekle sokarak İslâm'ın akideleri haline getirmiştir.

Kur'ân'da "Âdem ve Havva" olayı diye bilinen bir hikâye vardır ki KADIN'ı doğuştan kötü ve günahkâr ve fitneci ve düzenbaz bir yaratık şeklinde göstermek ve her vesile ile onu suçlu tutmak bakımından bir başlangıç niteliğini taşır[139].

Her ne kadar "Âdem ve Havva" olayının Kur'ân'da anlatılış şekli ile Ahd-ı Atîk'de anlatılışı arasında önemli farklar bulunduğu ve bu farkın İslâm lehine olduğu ve çünkü Yahudi ve Hıristiyan inanışlarına göre Havva'nın Âdem'i günah işlemeye zorladığı, oysa ki İslâmî inanışta suçluluğun sadece Havva'ya değil, fakat ayni zamanda Âdem'e de râci bulunduğu ve bu bakımdan İslâmiyetin kadın-erkek eşitliğine yer verdiği iddia olunursa da[140] bu iddiaların gerçeğe yatkın bir yönü yoktur.

Çünkü Âdem-Havva hikâyesini Ahd-i Atîk kaynağından alan Muhammed, bunu tıpkı diğer hususlarda olduğu gibi, kadın aleyhinde çok daha olumsuz sonuçlar yaratacak değişiklere sokmuştur. Daha başka bir deyimle söz konusu olayı kadın-erkek eşitliğini öngörmek üzere değil, aksine kadını doğuştan kötü bir yaratık şeklinde tanımlayabilmek amacıyla işlemiştir.

Çünkü bir kere Ahd-i Atîk'de Âdem'in Aden bahçesinde konakladığı ve meleklerin kendisine secde ettikleri ve hayvanların en hilekârı sayılan yılanın Havva'yı kandırdığı yazılı iken, Muhammed aynı temaya sarılarak "yılan" yerine "İblis'i" yani "şeytanı" ikâme etmiş ve Âdem'in Tanrı tarafından şeytanın melânetine karşı önceden uyarıldığı halde Tanrı yasaklarını dinlemediğini ve eşiyle birlikte yasak ağaçtan yediğini anlatmış, fakat her şeye rağmen suçu Âdem'den ziyâde Havva'ya yüklemiş ve birazdan belirteceğimiz gibi asıl günahkâr olarak onu göstermiştir. Hatırlatalım ki *"Kitab-ı Mukaddes"*te Âdem-Havva olayı *"Musa'nın Birinci Kitabı"* diye bilinen *"Tekvin"*de anlatılmıştır. Şöyle özetlenebilir: Tanrı gökleri ve yeri yarattıktan sonra, yerin toprağından Âdem'i yapar, ve burnuna hayat nefesini üfler; böylece Âdem, yaşayan bir can olur (Tekvin, Bab 2: 4-8). Bundan sonra Tanrı, Doğu'ya doğru bir yerde,Aden'de bir bahçe diker ve topraktan yarattığı insanı oraya yerleştirir, fakat yerleştirirken de şu emri verir: *"Bahçenin her ağacından istediğin gibi ye, fakat iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemiyeceksin, çünkü yediğin gün mutlaka ölürsün"*.(Tekvin, Bap 2: 16-17).

139. K. 2 Bakara 31-38; K. 7 A'raf 11-27; K. 20 Tâ-Hâ 117-120. Bkz. **Sahih-i...**, IX, 81 Hadîs no: 1369.
140. Charis Waddy, Women In Muslim History, (New York 1980).

Ancak ne var ki Tanrı, Âdem'in yapayalnız kalmasını istemez ve ona uygun bir yardımcı yapmayı tasarlar. Âdem'i uyutur ve onun uykuda bulunduğu bir sırada kaburga kemiklerinden birini alır ve bu kemikten kadını yapar ve Âdem'e verir. Âdem kadını görünce: "Bu benim kemiklerimden kemik, etimden ettir" der ve sevinir.

Âdem ve eşi güzel güzel yaşayıp giderlerken bir gün hayvanların en hilekârı sayılan yılan, kadının karşısına dikilir ve yenmesi yasak ağaç konusunda sorar: "Tanrı bahçenin hiçbir ağacından yemiyeceksin dedi mi?" Kadın cevap verir: "Bahçenin ağaçlarının meyvesinden yiyebiliriz; fakat bahçenin ortasındaki... ağacın meyvesi hakkında... 'ondan yemeyin ve ona dokunmayın ki ölmiyesiniz' dedi."

Bunun üzerine yılan, kadına: "Katiyen ölmezsin, çünkü Allah bilir ki ondan yediğiniz gün gözleriniz açılacak ve iyiyi kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız"der. Yılanın bu sözlerini pek câzip bulan kadın, ağacın meyvesinden alır ve yer; kocasına da verir, o da yer. O anda ikisinin de gözleri açılır, bir de bakarlar ki çırıl çıplaktırlar. Utanırlar ve incir yaprağından önlük yaparlar.

Fakat olan biteni Tanrı duymuştur; bundan dolayı da çok kızmıştır. Derhal Âdem'i çağırtır ve sorar:"...ondan yeme diye sana emrettiğim ağaçtan yedin mi?"

Böyle bir soru karşısında dürüst bir insanın yapacağı şey, kendi sorumluluğunun bilinci içerisinde, "Evet yedim, özür dilerim" şeklinde bir şeyler söylemektir. Fakat Âdem bunu yapmaz ve en bayağı bir usule başvurarak kabahati kadına yükler ve şöyle der: "yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim." Bunun üzerine Tanrı kadına döner ve: "Bu yaptığın nedir?" diye kükrer. Kadıncağız da "Yılan beni aldattı ve yedim"der. Tanrı'nın gazabı daha da artar; bir yandan yılana ve diğer yandan kadına "hadlerini" bildirmek ister. Önce yılana hitaben: "Bunu yaptığın için bütün sığırlardan, bütün kır hayvanlarından daha lânetlisin; karnın üzerinde yürüyeceksin ve ömrünün bütün günlerinde toprak yiyeceksin. Ve seninle kadın arasına ve senin zürriyetinle onun zürriyeti arasına düşmanlık koyacağım; O senin başına saldıracak ve sen onun topuğuna saldıracaksın."

Sonra kadına döner ve şöyle der: *"Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağrı ile evlâd doğuracaksın; ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacaktır."* Sözlerini bitirdikten sonra Âdem'e şöyle der: "Karının sözünü dinlediğin için, toprak senin yüzünden lânetli oldu; ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin... toprağa dönünceye kadar alnının teriyle ekmek yiyeceksin; çünkü ondan alındın..." (Tekvin, Bap 2: 18-25; Bap 3: 1-24).

Böylece Tanrı, "karı sözü" dinlemenin ne felâketler doğuracağını ihsas ettikten sonra Âdem'i karısıyla birlikte Aden bahçesinden çıkarır. Âdem karısının adını "Havva" olarak koyar ve ondan çocuklar edinir (Tekvin, Bap 4 ve d.) Görülüyor Kitap-ı Mukaddes'in yazdığına göre Tanrı, daha insan neslini

yaratmaya karar verdiği andan itibaren kadına haksızlık yapmakla işe başlamıştır. Çünkü bir kere erkeği topraktan yaratmış ve Aden bahçesine koymuş ve belli bir ağaca dokunmaması için onu uyarmıştır. Daha sora onun kaburga kemiğinden kadını yapmış ve fakat ona, yukardaki uyarmayı yapmamıştır. Bu hatırlatmayı kadına muhtemelen Âdem yapmış olmalıdır.

Öte yandan kadını ayartan ve yasak meyveyi yemeye kışkırtan yılandır; ve yılan bunu yalan ve dolana başvurarak yapmıştır. Ve eğer bu taktiğini kadına karşı değil de Âdem'e karşı uygulamış olsa idi, hiç kuşkusuz yasak meyveyi ilk yiyecek insan erkek olmuş olacaktı. Eğer Tanrı, söylendiği gibi bütün varlıkların ve mahlûkatın kaderini çizen güç ise, yılanın Âdem yerine kadını aldatmış olmasının nedinini de bu güçte aramak gerekmez mi?

Yasak emri kendisine verildiği halde Âdem, kadının sözüne uymuş olmakla sorumluluktan kurtulmuş değildir.

Fakat bütün bunlara rağmen Tanrı, esas cezayı kadına lâyık görmüş, onu ağrılar içerisinde çocuk doğurmaya mahkûm etmiş ve kocasına boyun eğer durumlara itmiştir. Söylemeye gerek yoktur ki bütün bunlar Kitab-ı Mukaddesi'i kaleme alan din adamlarının hayalden uydurdukları sözlerdir ve kadını erkeğin emrine ve hizmetine sokmak için düşündükleri hikâyelerdir.

Ve işte Muhammed, Kitab-ı Mukaddesi'te büyük bir kurnazlıkla kadına oynanan bu oyunu, daha da büyük bir kurnazlıkla işlemiş ve Tanrı'dan indiğini söylediği âyetlerle Kur'ân'a yerleştirmiştir.

Gerçekten de Kur'ân'dan anlaşılmaktadır ki Tanrı emrine riâyetsizlikte asıl büyük kusur Âdem'e ait bulunduğu halde sadece Havva suçlu durumda tutulmuş ve bunun sonucu olarak kocasına itaât ve hizmet zorunluluğunda bırakılmıştır. Şöyle ki: Kur'ân ve hadîs hükümlerine göre Tanrı, tıpkı Kitab-ı Mukaddes'in ilk kitabında (Tekvin'de) anlatıldığı gibi, erkeği balçıktan yaratmış ve sonra kadını ondan yapmıştır. Nitekim "Hicr" ve "Zümer" sûrelerinde şöyle yazar:

"Ben, balçıktan işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım..." (K. 15 Hicr 26, 28-29).

"Sizi bir tek nefisten yaratmış, ve sonra kadını ondan yaratmıştır..." (K. 39 Zümer 6).

Buradaki "sizi" sözcüğü "erkekler" anlamınadır; çünkü ilerde de göreceğimiz gibi Tanrı sadece erkeğe hitaben konuşmayı gelenek edinmiştir.

Topraktan yarattığı Âdem'i Tanrı, sadece kendisine muhatap edinmekle kalmaz, fakat aynı zamanda onu tüm yarattıklarına üstün kılmak ister ve bunun için meleklerini ona secde ettirir:

"And olsun ki... meleklere: 'Âdem'e, secde edin' dedik." (K. 7 A'raf 11; 20 Tâ-hâ 116).

Öte yandan insan nesline analık edecek olan Havva olduğu halde Tanrı, bu soy'larla sadece Âdem'in adını anarak övünmek ister:

"Allah, Âdem'i, Nûh'u, İbrahim âilesini, İmran âilesini -birbirinin soyun-

dan olarak- âlemler için tercih etti..." (K. 3 Âl-i İmran 33-34; ve 19 Meryem 58).

Övünürken de kendi azametini ve kendi büyüklüğünü kabul ettirebilmek için Âdem'i araç olarak kullanır. Ve bu işi, her şeyden önce kendi melekleri önünde yapmak ister ve onlara öğretmediklerini Âdem'e öğretmiş görünür:

"...ve (Tanrı) Âdem'e her şeyin ismini öğretti, sonra onları meleklere gösterdi (ve): 'Eğer sözünüzde samimi iseniz onların isimlerini bana söyleyin' dedi. Cevap verdiler: 'Sen münezzehsin, öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz Sen hem Bilen'sin, hem Hâkim'sin'; Allah 'Ey Âdem onlara isimlerini söyle' dedi. Âdem isimlerini söyleyince, Allah: 'Ben gökler ve yerlerde görünmeyeni biliyorum, sizin açıkladığınız ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim, diye söylememiş miydim?' dedi." (2 Bakara 31-34).

Görülüyor ki Tanrı indinde Havva'nın değeri ve yeri pek yoktur. Onu kendisine muhatap edinmedikten gayrı, onun adını dahi anmak istememiştir. Nitekim Kur'ân'da Tanrı sadece Âdem'e hitaben ve "Sen ve eşin" şeklinde konuşur. Bundan dolayıdır ki yapılmak ya da yapılmamak gereken şeyleri sadece ona hitaben konuşarak bildirir. Yasak ağaç konusunda da böyle hareket etmiştir. Nitekim Kur'ân'da:

"Ey Âdem, eşin ve sen Cennette kal, orada olandan istediğiniz yerde bol bol yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz. (K. 7 A'raf 19; 20 Tâ-Hâ 117-119).

diye yazılıdır[141]. Fakat Tanrı, sadece Âdem'e hitap etmekle kalmamış, fakat ondan bu emre riâyet edeceğine dair söz almıştır:

"And olsun ki daha önce Âdem'e ahd vermiştik." (29 Tâ-Hâ 115).

Ve üstelik onu uyarmış ve şeytana uymamasını ve zira şeytanın en büyük bir düşman olduğunu hatırlatmıştır:

"Ey Âdem, doğrusu bu (İblis), senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın, yoksa bedbaht olursun. Doğrusu cennette ne acıkırsın, ne de çıplak kalırsın, (ve) orada ne susarsın, ne de güneşin sıcağındakalırsın, dedik" (20 Tâ-Hâ 117-119)[142].

Bilindiği gibi İblis, Tanrı'ya sırt çeviren ve onun emirlerini dinlemeyen ve hattâ Tanrı'nın: "Âdem'e secde et" şeklindeki buyruğuna karşı, *"Ben ondan (Âdem'den) üstünüm"* diyerek direnen[143]ve böylece büyük bir düşman olduğunu açığa vuran bir "musibet"tir.

Böylesine kötü, böylesine âsi ve tehlikeli bir şeytanı Tanrı "neden dola-

141. Ayrıca bk. K. 2. **Bakara**30-38; K. 7 **A'raf** 10-19 ve **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi**, IX, 74-76.

142. K. 2 Bakara 35; K. 7 A'raf 19.

143. K. 7 A'raf 12.

yı yaratmış, ya da neden dolayı onu yok etmemiştir?" sorusu, ayrıca üzerinde durulmak gereken bir muammadır; fakat anlaşılan odur ki şeytana uyan Âdem'dir; Şeytan'ın:

"Ey Âdem sana sonsuzluk ağacını ve çökmesi olmayan bir saltanatı göstereyim mi?" (20 Tâ-Hâ 120).

şeklindeki sözlerine kanmış ve yasaklanan ağaca yaklaşmıştır. Her ne kadar şeytanın hem Havva'yı ve hem Âdem'i aynı zamanda yanılttığı sanılır ise de[144] Âdem ile İblis arasında geçen konuşmalardan, asıl sorumluluğun Âdem'e ait bulunduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Tanrı, Havva ile konuşmuş değildir; yasak emrini ona vermiş değildir. Bu itibarla tüm suçluluğun Âdem'de aranması gerekir. Ancak ne var ki Muhammed, kadın sınıfının kötü yaratılmış olduğuna inandığı içindir ki bu hikâyeyi, Havva'yı suçlu kılacak şekilde kullanmıştır. Bu nedenle:

"Havva anamız olmasaydı kadın cinsi zevcine hiyânet edip aldatmazdı..."[145].

demiştir. Belirtmek istediği şey "fitneciliğin" ve "kötülüğün" kadın neslinden gelme olduğudur. Kafasında sabit fikir şeklinde çöreklenen bu düşünceyi o, her vesile ve fırsatta açığa vurmaktan geri kalmamıştır. Örneğin Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivâyetine dayalı bir hadîs'inde:

"...Beni İsrail'de ilk fitne kadın yüzünden çıktı"[146]

diye konuşmuş ve Usâme b. Zeyd'in rivâyet ettiği hadîs'inde de:

"Benden sonra erkekler için kadınlardan zararlı bir fitne bırakmadım".

diyerek[147] hep ayni düşüncesini dile getirmiştir.

Muhammed'e göre Âdem ile Havva'nın sadece cennetten kovulmalarına değil, fakat birbirlerine düşman olarak yeryüzüne inmelerine Havva sebep olmuştur. Nitekim Kur'ân'da:

"...birbirinize düşman olarak inin, yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz" (2 Bakara 36).

diye yazılıdır. Bununla Muhammed, dünyanın kuruluşundan bu yana kadın-erkek ilişkilerindeki düşmanlıkların esas itibarıyla Havva'nın "ihanetinden" doğduğunu belirtmek istemiştir. Hattâ bununla da yetinmemiş, fakat Tanrı'nın Âdem'i inâyetlere mazhar kılarken Havva'yı mağfiretinden yoksun kıldığını söylemiştir.

Nitekim Kur'ân'a koyduğu âyetlerden ve bıraktığı hadîs'lerden öğrenmekteyiz ki Âdem, bütün suçluluk ve küstahlıklarına rağmen yine de Tanrı'nın sevgisini ve güvenini kazanmış ve O'nun tarafından "kâmil bir insan"

144.K. 7 A'raf 20-22; K. 2 Bakara 36.

145. **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi** IX, 81, Hadîs no. 1369.

146. Riyâzü's..., (1972), I, 105.

147. İbid, 105.

olarak tanımlanmıştır[148]. Örneğin Bakara Sûre'sinde şöyle yazılıdır.

"*Âdem Rabbi'nden emirler aldı; onları yerine getirdi. Rabbi'de... tevbesini kabul etti...*" (2 Bakara 37).

Fakat buna karşılık zavallı Havva şeytan ruhlu kalmaya mahkûm kılınmıştır. Oysa ki Âdem gibi Havva da Tanrı'ya tevbe etmişti. Nitekim A'raf sûresinde şöyle der: "*(Âdem ve Havva) her ikiside: Rabbimiz kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen biz kaybedenlerden oluruz.– dediler.*" (7 A'raf 23)

Bu hükümlerden kolaylıkla anlaşılacağı üzere, her suçluluk Havva'ya yüklenmek sûretiyle kadının erkeğe karşı aşağılık duygusu içerisinde kalması, ona tâbi tutulması ve onun hizmetlerini görmesi durumları hazırlanmıştır.

Ve ne ilginçtir ki bu durum İslâm düşünürlerinin pek çoğu tarafından, Tanrı'nın ve elçisinin büyük buluşu olarak tanımlanmış ve onların hayranlığını uyandırmıştır. Muhammed'e "peygamber" olarak tapanlar, onu bu başarıları nedeniyle ululaştırmışlar ve kadın sınıfını doğuştan "kötü ve fitneci" niteliklerle donatmış olmasında büyük hikmet yattığını savunmuşlardır. Bu yazarlar arasında: "Hak'ka şükürler olsun; dünyanın yaratılması sırasında O'nun bu hikmeti nedeniyle KADIN fitne kaynağı sayılmıştır" diyerek Tanrı'ya ve elçisine mersiye okuyanlar çıkmıştır[149]. Söylemeye gerek yoktur ki Âdem ve Havva olayının bu şekilde ele alınması ve Havva'nın suçlu durumlarda bırakılması, bir bakıma Tanrı'nın haksızlıklar yapabileceği kanısını uyandırmaya ve "Tanrı fikrini" zedelemeye müsaittir. Fakat ne var ki Şeriâtçı zihniyet, bunu önemli görmemiş ve muhtemelen farketmemiştir. Her şeyi dilediği gibi şekillendiren, dilediği gibi düzenleyebilen bir Tanrı'nın, ille de kadını kocasının dûnunda kılacağım diye, bu tür bir haksızlığa yer vermesinin keyfilik anlamına geleceğine aldırış etmemiştir. Çünkü Kur'ân'ın "Tanrı dilediğini sapıtır, dilediğini doğru yola sokar" şeklindeki nice âyetlerine dayalı olarak Şeriâtçının inancı şu olmuştur ki Tanrı'nın haksızlık ya da keyfilik yapması doğaldır ve kimsenin buna karşı söyleyeceği bir şey olmamalıdır.

Hemen hatırlatalım ki, Mu'tezile sınıfı mensupları, daha ilk anlardan itibaren, bu tür inançlara karşı çıkmışlar ve Tanrı'nın kötülük ve keyfilik yapamayacağı görüşünü savunmuşlardır. Savundukları için de "zındık" sayılmışlardır.

Kadını "doğuştan kötü" göstermek maksadıyla düşünülmüş tek hikâye "Âdem ve Havva" hikâyesi değildir. Şeriât'ın kadın sınıfına revâ gördüğü haksızlıklar sadece bu olaya inhisar ettirilmemiştir. Havva'dan bu yana kadının

148. Aziz al-Din Nasafi, **Mecmu'a-i rasa'il mashur bikitâb al-insan al kâmil**, (Ed. M.Mole, Tahran 1962) sh. 252.

149. Fazıl Bey, **Le Livre des Femmes** (Trad. par J. A. Decourdemanche, Paris 1875) sh. 7.

daima kötüye yönelik kaderi, hep buna benzer haksızlık olayları ile yoğrulmuştur. Bu haksızlıklar öylesine insafsız noktalara ulaştırılmıştırki, her konuda ve her vesile ile erkek "suçsuz" ve kadın "suçlu" durumlara lâyık kılınmıştır. Özellikle cinsel yaşam ve şehvet sorunları alanında Tanrı'nın, erkek sınıfını "günahlardan" ve "sapık yollardan" korumak için kadın sınıfını suç işlemeye doğrultması pek olağan karşılanmıştır. Yusuf Sûresi'nde anlatılan Yusuf olayı bunun bariz örneklerinden biridir.

Gerçekten de bu sûrede Tanrı'nın, usta bir planla, Yusuf'u, Mısır'daki bir karı kocanın evine yerleştirdiği, ergenlik çağına geldiğinde ona hikmet ve bilgi verdiği, belirtildikten sonra Yusuf ile konuk bulunduğu evin kadını arasındaki ilişkiler hikâye edilir[150].

Bu hikâyeye göre bir gün kadın, kocasının evde bulunmadığı sırada Yusuf'u kendi odasına çağırır, kapıları sıkı sıkıya kapar ve ona "gelsene"der. Bu çağırıya karşı Yusuf:

"Günah işlemekten Allah'a sığınırım; doğrusu senin kocan benim efendimdir, bana iyi baktı, haksızlık yapanlar şüphesiz başarıya ulaşamazlar."
der ve kadının teklifini reddeder[151].

Ve işte Yusuf'un bu davranışı vesilesiyle Tanrı'nın şöyle konuştuğu görülür.

"And olsun ki kadın Yusuf'a karşı istekli idi; Rabbinden bir işaret görmeseydi Yusuf da onu isteyecekti. İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik. Doğrusu o bizim kullarımızdandır"[152].

Görülüyor ki Yusuf evli bir kadının kendisiyle yatma teklifine karşı isteklidir; ve eğer kendi başına karar verme durumunda kalsa, bu teklife uyarak onunla yatmaya hazırdır. Fakat ne var ki Tanrı onun kalbindeki bu kötü eğilimleri okumuş ve Yusuf'u korumuştur. Ne hikmettir ki Yusuf'u "gayri meşrû" isteklerden ve günah işlemekten alıkoyan bu aynı Tanrı, Muhammed'in bildirmesine göre, kadının isteklerine ve Yusuf'a "yatma teklifinde bulunmasına" engel olmamış ve onun günah işlemesine aldırmamıştır. Aksine, "dilediğini sapıtan ve dilediğini doğru yola sokan" Tanrı, bu olaydan sonra tüm sorumluluğu kadının sırtına yüklemiş ve onu "düzen kurmakla" itham etmiştir. Çünkü Tanrı, yine Muhammed'in belirttiklerine göre, erkek kullarına fazlasıyla düşkündür; ve en büyük zevki, doğuştan "kötü" olarak halk ettiği şeytan gibi yaratıklara ve örneğin KADIN'a tuzaklar kurmak ve müslüman erkek kullarını da bu tuzaklardan kurtarmaktır; Yusuf olayında yaptığı gibi.

Tekrarlamakta yarar vardır ki Şeriâtçı zihniyet, Kur'ân'daki "Tanrı dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola ulaştırır" şeklindeki âyetler gereğince Tan-

150. Kur'ân, 12 Yusuf 21-22.
151. İbid, 23.
152. İbid, 24.

n'nın bu ve buna benzer tüm davranışlarında "hikmet" yattığına inanmanın "müslümanlık" ve inanmamanın da "kâfirlik" olduğunu kabul eder. Bu sonuca da yine Kur'ân yolu ile gider. Yukardaki olayın devamı bunun böyle olduğunu doğrulayan örneklerden biridir. Nitekim Yusuf, Kur'ân'da yazılanlara göre, kadının teklifini red ile evden çıkmak üzere kapıya yöneldiğinde, kadın arkasından yetişip gömleğini yırtar. Bunu yaptığı sırada kocasının eve doğru gelmekte olduğunu görmüştür. Kendisini masun göstermek üzere suçu Yusuf'a yükler ve kocasından onu cezalandırması ister. Şöyle der:

"Ailene fenalık etmek isteyen bir kimsenin cezası ya hapis, ya da can yakıcı bir azab olmalıdır."

Fakat kocası, gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu farkedince işi anlar ve karısına hitaben:

"Doğrusu bu senin tuzağındır, siz kadınların düzeni büyüktür."

der. Sonra Yusuf'a: "*...sen buna aldırma*" diyerek onu teselli eder ve karısına dönerek: *"Sen de günâhının bağışlanmasını dile, çünkü suçlusun"* diye azarlar[153].

Daha sonra Kent'de bazı kadınlar Yusuf'u tuzağa düşürmek için birbirleriyle yarışırlar. Yusuf da Tanrı'dan şu yalvarıda bulunur:

"Rabbim...eğer (bu kadınların) tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara gönül verir ve bilmeyenlerden olurum"[154].

Bunun üzerine Tanrı "onun duâ'sını kabul eder ve kadınların tuzağına engel olur... Zira O (her şeyi) işitir ve bilir"[155]. Demek oluyor ki Muhammed'in bize tanımladığı Tanrı, her şeyi bilen, her şeyi işiten, her kulunun kalbinde yatanı keşfeden, sorunlarını çözebilen bir Tanrı'dır ve fakat her nedense bütün bu "bilmişliği" ve "işitmişliğiyle" sadece erkek kullarının (örneğin Yusuf'un) gönlündeki kötü eğilimlere engel olur ve onları günâh işlemekten korur ve fakat kadın kullarının kötü eğlimlerine engel olmak ve onları korumak istemez.

Erkek kullarına karşı öylesine düşkündür ve buna karşılık kadın kullarına karşı öylesine diş bilemektedir ki, kadın sınıfının kötülük yapmasını önlemek şöyle dursun, aksine kötülük yapmasına olanak tanır. Çünkü bunu yapmayacak olursa, muhtemelen kadını suçlandırmak ve erkeği onun tuzaklarına karşı korumuş olmak zevkinden yoksun kalacağını hesaplamaktadır.

Kadın sınıfına karşı güven beslememek ve *"kadınların düzenlerine ve hilelerine"* karşı hazırlıklı bulunmak hususunu "dinsel inanç" şekline sokmak için Muhammed'in yararlandığı diğer bir hikâye de Süleyman Peygamberin "Amîna" adındaki cariye yüzünden başına gelen olaylarla ilgilidir ki Kur'ân'ın

153. İbid, 29-29.
154. İbid, 33.
155. İbid, 34.

"Sâd" sûresinde geçer. Her ne kadar Muhammed, bunu da Yahudi kaynaklarından almakla beraber hikâyeyi yukardaki temel amaca oturtacak şekle sokmuştur.

Gerçekten de "Kitab-ı Mukaddes"ten öğrendiğimize göre Süleyman peygamber "Sidon" ülkesini fethedip başta hükümdar olmak üzere halkın büyük bir kısmını kılıçtan geçirdikten sonra, hükümdarın kızı "Jerâda'yı tutsak alır ve kendisine cariye yapar." Fakat kızcağız, babasının ölümünü unutamadığı için gece gündüz feryadı figân ederek ağlar. Buna bir çare bulmak ve cariyesini teselli edebilmek üzere Süleyman, şeytanlara emir verir ve kızın babasının hayalini canlandırıp odasına koymalarını ister.

Bu emri yerine getirildiği andan itibaren Jerâda, sevgili babasının resmi karşısında secde etmeye başlar. Durum Süleyman'a duyuruldukta, Süleyman küplere biner ve derhal kızın odasına giderek resmi parçalar ve kızı, puta taptı diye, cezaya koyar. Ve bununla da yetinmez. Çatısının altında puta tapma olayına fırsat yarattığı için kendi kedisini de cezalandırmak ister ve çölde bir köşeye çekilip yere diz çöker ve ağlayarak Tanrı'dan af ve mağrifet diler.

Ne var ki Tanrı, Süleyman'a fazlasıyla kırılmıştır: İhmalkâr davrandı ve çatısı altında puta tapma olayına sebep oldu diye. Bu nedenle onu cezasız bırakmak istemez ve şeytanları aracılığıyla Süleyman'a bir oyun tertipler. Şöyle ki: Süleyman'ın her daim üzerinde taşır olduğu devlet mührünü, ayak yoluna gittiği, ya da yıkandığı zamanlar, cariyelerinden Amîna'ya teslim etmek gibi bir âdeti vardır. Ve işte mührünü ona bıraktığı günlerden birinde şeytan, Süleyman kılığına girerek ve onun sûretinde görünerek Amîne'yi ziyaret eder ve ondan mührü ister. Karşısındakinin sahiden Süleyman peygamber olduğunu sanan Amîna, hiç tereddüt etmeden mührü teslim eder.

Böylece devlet mührüne ve dolayısıyla hükümran güce sahip olarak şeytan tahta çıkar ve hukûmet etmeye başlar. Dilediği gibi kanunlar hazırlar ve mevcut kanunlarda değişiklikler yapar.

Bu arada sahici Süleyman, hiç kimsenin tanıyamayacağı kılıklarda sokaklara düşmüş, günlerini halk arasında dilencilik yapmakla geçirmeye başlamıştır. Bu durum böylece kırk gün kadar sürdükten sonra şeytan, elindeki hükümranlık mührünü denize atarak kaçar. Bu işi kırkıncı gün yapmasının nedeni Süleyman'ın "Jerâda'ya" bu süre boyunca babasının resmine tapma olanağını vermiş bulunmasındandır.

Denize atılan mühürü bir balık yutar; balığı avlayan balıkçılar, hiç farkında olmadan onu Süleyman'a verirler. Süleyman balığın karnını açar ve mührü bulur ve bu sûretle hükümranlığına kavuşmuş olur. Ve ilk iş olarak şeytanın yakalanmasını ve boynuna bir taş bağlanıp göle atılmasını emreder. Bu olay ona, "kadına güven beslemenin" ne demek olduğunu öğretmiştir.

İşte Süleyman peygamberin kendi kudret ve ilminin tılsımı olan mührü Amîna'ya teslim etmesi ve Amîna'nın da onu Süleyman kılığındaki bir şeyta-

na vermesi ve bunun sonucu olarak hükümranlığını yitirmesi ile ilgili hikâyeyi Muhammed, Tanrı'nın ağzından çıkmış gibi Kur'ân'a şu şekilde koymuştur:

'And olsun ki Süleyman'ı denedik, hükümranlığını zayıf düşürdük, sonra eski haline döndü." (K. 38 Sâd 34, 30).

Hemen belirtmek gerekir ki Tanrı'nın bu şekilde davrandığını söyleyerek bu olayı[155a] " Kadına güven beslemek doğru değildir" inançlarına destek kılmak, Tanrı fikrini yüceltmez, aksine zedeler. Zira yukardaki hikâye aslında Tanrı'nın kadını küçültmek ve erkeği üstün göstermek hususunda ki tarafgirliğinin yeni bir kanıtıdır. Çünkü hikâyeye göre şeytanı Süleyman peygamber kılığında Amîna'nın karşısında çıkartan ve yanıltan ve böylece hükümranlık mührünün sahte Süleyman kılığındaki şeytana verilmesine sebep olan Tanrı'dır. Zira Tanrı, Süleyman'ı denemek arzusundadır. Şu hale göre Amîna'yı suçlu saymak yanlış ve hattâ hak ve insaf ölçülerini unutmak olur. Eğer doğruyu açıklamak gerekirse asıl sorumluluk, Süleyman'ı deneyeceğim diye şeytanı Süleyman kılığına sokan ve bu sûretle zavallı Amîna'nın aldanmasına vesile olan Tanrı'dır; ve Tanrı bunu, Muhammed'in anlatışıyla, sırf erkek kulunu kadın denilen şeytana aldanmamayı öğretmek için yapmıştır.

Söylemeye gerek yoktur bütün bunların Tanrı ile ilgisi yoktur; çünkü bunlar sadece Tanrı'yı bu şekilde tanımlayan Muhammed'in düşüncelerinde öngörülmüştür.

Şeriât zihniyetine saplı olanlar için Tanrı'nın bu şekilde davranması doğaldır, çünkü Kur'ân'da *"Her iyiliğin ya da her kötülüğün Tanrı'dan gelme olduğu"*yazılıdır; ve mutlak keyfiliğe sahip olarak Tanrı dilediğini sapıtır ve dilediğini doğru yola çıkarır. Bu itibarla kadın sınıfına bu tür oyunlar oynaması olağandır; kadını erkeğe itaatkâr kılmak için her şeyi yapmanın câiz bulunduğunu bu şekilde kanıtlaması uygundur.

*

* *

Muhammed'e göre KADIN, her şeyi ile kötü ve bu kötülüğü içerisinde erkekler için tehlikeli bir yaratıktır. Kadını sadece "fitneci", "şeytan", "küfrân" (nankör) olarak, ya da benzeri şekillerde tanımlamakla kalmamış, fakat sesindeki cinsel içerik bakımından da erkekler için "şeytanî bir tehlike" saymıştır. Bundan dolayıdır ki kadınların konuşma özgürlüğünü dahi Tanrı ve peygamber yasaklarıyla kısıtlamaya çalışmıştır. O kadar ki kadınların "hoş bir edâ" ile konuşmalarının ve seslerini "işveli sözlerle" belirginleştirmelerinin ve işveli bir sese özenmelerinin câiz olmadığını söylemiştir. Bir hadîs'inde şöyle emretmiştir:

155a. Bütün bu olayları Beyzavî'nin ve Abu'l Fidânın yorumlarında ve özellikle Süleyman Peygamber'den söz eden **Sa'd ve Neml** ve **Sebe** sûreleriyle ilgili açıklamalarında bulmak mümkündür.

"Yabancı bir erkekle konuşurken hoş bir edâ ile konuşmayın. Yoksa kalbinde (cinsel) hastalığı bulunan kimse cinsellik ümidine kapılır..."[156].

Kadınların şarkı söylemelerini ve daha doğrusu mûsikiyi (askerî mûsiki hariç) yasaklamasının bir nedeni de budur. Nitekim Ebû Davûd'un naklettiği bu hadîs'e göre Muhammed:

"Kulağın zinâsı mûsikidir, mûsiki kalbde nifak doğurur" demiş[157] ve erkeğin şehevî duygularını uyandırır korkusu ile mûsiki çeşitlerinden pek çoğunu yasaklamıştır. Özellikle güftesinde içkiye, sevişmeye ve aşka dair sözler bulunan, ya da kadın vücudunu tasvir edici olan mûsiki türlerini haram saymıştı. Yine bunun gibi kadın-erkek bir arada ve içkili yerlerde bu şekilde dinlenilen mûsikiyi, ya da şarkıcı kadınlar tarafından sahnede ve şu veya bu şekilde icra olunup da erkekler tarafından dinlenen mûsikiyi tüm olarak yasaklamıştır[158].

O kadar ki, Taberani'nin rivâyet ettiği bir hadîs'te Muhammed:

"Çengi bir kadının çengilik ücreti haramdır (bunun hayasız) yüzüne bakmak da haramdır; çenginin ücretinin semen-i Kelbten farkı yoktur"[159]

diyerek mûsikiye karşı olan düşmanlığını bir yandan kadına ve diğer yandan köpeğe karşı beslediği husumet ile birleştirmiştir. Çünkü bilindiği gibi "kelb" sözcüğü "köpek" karşılığıdır, ve Muhammed bir hadîs'inde müslümanları "kelb bahasından, zina kazancından ve kehânet ücretinden" nehyetmiştir[160]. Yani köpek alım-satımı satışından elde edilen bedeli ne kadar haram saydı ise şarkı söyleyen kadına sağlanan ücreti de o kadar haram saymıştır. *"Cenginin ücretinin semen-i kelbden farkı yoktur"* derken anlatmak istediği budur.

Fakat hemen ekleyelim ki bu yasaklar sadece kadınların sahnede şarkı söylemeleri ve erkeklerin onları (velev ki perde arkasından dahi olsa) dinlemeleri hallerine inhisar etmiş değildir. Gözle görülmese dahi sesinde işve ve cinsellik bulunan bir kadın tarafından söylenip de erkekler tarafından dinlenen her tür mûsikiye şamildir[161].

Bütün bu esaslar ve yasaklar, günümüzde Tanrı ve peygamber emirleri olarak müslüman yığınlarına belletilen şeylerdir. Ne hazindir ki bu tür dinsel emirlerle toplumsal ahlâkı sağlamaya çalışanlar, insan denilen varlığı ne ilkel kertede tutmaya çalıştıklarının farkında değillerdir. Uygarlık gelişmesinin en

156. Bu konudaki hadîs'ler için bkz. Demircan, age, II, 92 ve d. Hatırlatalım ki bu tür hadîs'lerin kaynağı, Muhammed'in Kur'ân'a koyduğu şu âyet'dir.

"Ey Peygamber'in hanımları!... Allah'tan sakınıyorsanız edâlı konuşmayın, yoksa kalbi bozuk olan kimse kötü şeyler ümid eder..." (33 Ahzâb 32).

157. Demircan, **age,** II, 90 ve d.

158. İbid., II, 92.

159. **Sahih-i Buharî...,** VI, 542.

160. **Sahih-i Buharî...,** VI, 451, Hadîs no. 1022.

161. İbid.

etkili aracı olan mûsikiye dadanmakla kişiyi taş devri yaratığı haline getirdiklerini düşünmezler. Üstelik erkek sınıfını, kadının "işveli sesine karşı" mukavemet edemeyecek kadar âciz ve zavallı kabul etmenin ne kadar haysiyet kırıcı olduğunu da hesap edemezler.



Kadının "kötülük kaynağı", "şeytan" ve "fitneci", ya da "boşboğaz" olduğu ve kocasının sırlarını tutmadığı şeklindeki (ve benzeri) tanımlamalara Muhammed, çoğu kez kendi haksız davranışları sonucu başvurmuştur. Örneğin kadınların "sır tutmaz" oluşu ya da "kıskançlıkları" konusunda suçlamalara sebep olaylardan biri cariyesi Mariya ile Hafsa'nın odasında cinsî münasebette bulunması ve bulunurken Hafsa tarafından yakalanmasıdır. Bilindiği gibi bu vesile ile Muhammed, kendi hatalı davranışını örtbas etmek üzere Hafsa'dan, bu olayı diğer karılarına anlatmamasını istemiş ve bir daha Mariya ile yatmayacağına dair yemin etmiştir. Fakat Hafsa, kendi yatağında başka bir kadınla yatar bulduğu Muhammed'in olumsuz davranışından pek haklı olarak incindiği için, olan biteni, kendisine çok yakın bildiği Ayşe'ye anlatmış ve Ayşe'de bunu Muhammed'in diğer karılarına aktarmakla, her şey açığa vurulmuştur. Söylemeye gerek yoktur ki böyle bir olay dolayısıyla Hafsa'nın, sırf içini boşaltmak ve rahat etmek için gördüklerini Ayşe'ye anlatması kadar beşerî bir şey olamaz. Aynı durumda bırakılan her insanın yapacağı şey, enazından budur. Bu itibarla Muhammed için, Hafsa'nın tutumunu kıstas yapıp tüm kadınlara şâmil bir kötüleme yoluna gitmek insaf kuralları ile bağdaşmaz.

Fakat ne var ki kadının "kötülük kaynağı" olduğu inancına Muhammed öylesine saplanmıştır ki, eşlerine dahi bu yüzden olmadık haksızlıklar yapmıştır.

Her ne kadar karıları lehinde zaman zaman hoş sözler söylememiş değildir; örneğin Âdem peygambere üstünlüğünü belirtmek için: "*Onun karısı, ona günahta yardımcı oldu; benim zevcelerim ise bana ibâdette yardımcıdırlar*" şeklinde konuştuğu görülmüştür[162].

Fakat denilebilir ki genellikle kadınlar aleyhindeki görüşlerini hep karılarından geldiğini söylediği "huzursuzluklar" vesilesiyle ortaya vurmuştur. Bu huzursuzlukların doğmasından karılarının birbirleriyle çekişmelerinin ve kıskançlıklarının rolü olduğu söylenir. Fakat hemen belirtelim ki bu çekişmelere ve özellikle bu kıskançlıklara herkesten önce kendisi sebebiyet vermiştir. Gerçekten de haremine iki düzineye yakın birbirinden güzel kadın katması ve bazı karılarını diğer bazılarına tercih eder olması ve örneğin Ayşe'yi gözde kadın yapması ve: "*Ayşe'nin diğer kadınları üstünlüğü, tirit yemeğinin di-*

162. Gazalî, age, (1975) II, 84.

ğer yemeklere üstünlüğü gibidir" şeklinde konuşması[163] bu kıskançlıkların oluşmasını izah bakımından verilebilecek örneklerdendir.

Fakat ne var ki kendi sebep olduğu bu kıskançlıklar yüzünden karılarının birbirleriyle kavgalaşmaları herkesten önce onu rahatsız etmiş olmalıdır. Bu kavgaları önlemek maksadıyla başvurduğu usuller ise daha da büyük huzursuzluklara yol açmıştır. Zirâ: "*Ayşe hakkında bana eziyet vermeyin, zira vallahi Ayşe'den başka hiç birinizin yorganına bürünmüşken bana vahiy gelmedi"* diye tehdit ederek[164] onları daha da büyük bir kıskançlığa ve dolayısıyla üzüntüye sürüklediği görülmüştür. Yukardakine benzer nice olaylar, ki hep Arap kaynaklarının ortaya vurduğu şeylerdir, söz konusu huzursuzlukların sorumluluğunun Muhammed'e ait bulunduğunu izaha yeterlidir. Ve şu da bir gerçektir ki kadın sınıfının "kötü" olduğuna dair saplı bulunduğu inançları, son nefesini vereceği anâ kadar aynı şiddetle ortaya vurmaktan geri kalmamıştır. Nitekim, kendisini ölüme sürükleyecek olan hastalığa yakalandığında karılarının göstermiş olduğu ihtimama rağmen, onları kötülükle suçlaması ve hattâ kendisini iyileştirmek için uyguladıkları sağlık tedbirleri yüzünden onları cezalandırması, bu inancının son tezahürlerindendir. Bu olayları kısaca hatırlatmak yerinde olacaktır.

Hicret'in 11. yılında Muhammed, Şam üzerine yürümek maksadıyla seferberlik hazırlığına başlar; fakat başladığı sırada şiddetli baş ağrılarıyla, mahiyeti bilinmeyen bir hastalığa yakalanır. Başına sargı sararak halkın karşısına çıkmaya çalışırsa da hastalığı artıp ızdırabı çoğaldığı için yatağa düşer. Her ne kadar peygamberliğini ilân ettiği tarihten o anâ gelinceye kadar her daim Tanrı ile temas halinde bulunduğunu, Tanrı'nın meleklerinin kendisine yardımcı olduğunu, kendisini her şeyden haberdar kıldığını, her türlü tehlikeden kurtardığını söylemiş olmasına ve O'nun irşâdıyla başkalarının hastalığına çare bulduğunu söylemiş bulunmasına rağmen, bu kez kendisine musallat olan hastalığın ne olduğunu ve ne ilâç almak gerektiğini bir türlü keşfedemez ve, baş ağrıları ve yüksek ateş nedeniyle kıvranır.

Hastalık ateşi daha da artınca etrafındakilere: "Üzerime muhtelif yedi kuyudan alınmış yedi tulumdan su dökünüz, bu tardirde ahalinin yanına çıkarak tavsiyelerde bulunmam ümit olunur" diye konuşur[164a]. Bu dileği üzerine onu, Hafsa'nın leğenine oturturlar ve "yeter, yeter" deyinceye kadar üzerine su dökerler. Biraz rahatlık hissedecek gibi olur ise de durumu giderek ağırlaşır ve bayılarak yatar kalır. Eşlerinden Ayşe ve Ümm-i Seleme ve amcası Abbas İbn Abdülmuttalib ve kızı Fatma başının ucuna toplanırlar ve çare bulmaya çalışırlar. Hastalığın zatülcenb olduğunu ve "burun otu" ilâcının iyi geleceğini düşünürler. Abbas: "Ebbette ben bu ilâcı damlatacağım" diye ısrar eder ve huni ile Muhammed'in burnuna ilâcı damlatır.

163. Gazali, age, (1975), II, 43.
164. İbid, II, 114.
164a. **Sahih-i...**, II, 630.

Uyandığı zaman Muhammed yapılan tedaviye kızar ve "İlâcı kim damlattı? Niçin bu ilâcı damlattınız?" diye sorar. Etrafındakiler "Amcan Abbas damlattı" derler. Abbas da onları tey'iden: "Ey Tanrı Elçisi, biz senin zatülcenb hastalığına tutulmuş olmandan korktuk" diye ekler.

Bunun üzerine Muhammed, sanki suç kadınlarda imiş gibi, "Bu ilâcı kadınlar işte şu memleket tarafından getirdiler" diyerek Habeşistan toprağına işaret eder ve *"Ben Tanrı katına saygılı olduğum için bana bu hastalığı musallat etmez, beni bu hastalıkla cezalandırmaz"* diye konuşur[165]. Böylece hastalığının teşhisi ve tedavi usulleri konusunda karılarını ve daha doğrusu kadın sınıfını suçlamış olur. Ancak ne var ki bu sözleri söylerken, vaktiyle şeytanının "müslüman" olduğuna ve kendisine daima yardımcı bulunduğuna dair söylediklerini unutmuştur. Hiç kimse de ona: "Nerede senin müslüman şeytanın, sana şimdi yardımcı olmuyor?" diye sormamıştır.

Öte yandan unutur göründüğü bir şey daha vardır ki o da, yine vaktiyle hastalıklar konusunda söylemiş olduğu sözlerdir. Gerçekten de veba hastalığının, ya da "karın hastalığının",ya da "zatüriye" cinsi hastalıkların "şahadet" mesabesinde olup bu hastalıklar yüzünden ölenlerin Tanrı yolunda ölmüş sayılacaklarına ve bu tür hastalıkların Tanrı'ya saygılı olanlara musallat olduğunu söyleyen kendisidir[166].

Yine aynı şekilde hastalığın Tanrı'dan gelme olduğunu ve bu itibarla hastalığa çare aramamak gerektiğini ve hastalık ateşi ne kadar yüksek olursa o oranda günâhlardan kurtulmuş olunacağını söyleyen de kendisidir. Eğer bütün bu söyledikleri doğru ve gerçekten Tanrı'dan gelme idiyse, bu takdirde bu kurallara herkesten önce kendisinin uyması ve örneğin tedavi usullerine başvurmaması, ya da ateşinin yükselmesi sırasında üzerine su dökülmesini istememesi gerekirdi. Çünkü başkalarına "talkım" verirken, kendisinin "salkımı" yemesi "peygamberliğinden" beklenmezdi.

Ve eğer söyledikleri doğru idiyse, bu takdirde veba ve zatüriye gibi hastalıklardan hiç de daha ağır olmayan zatülcenb hastalığına yakalanmaktan korkmaması ve bu hastalığı "Tanrı'ya saygılı olmayanlar için gönderilmiş ceza" olarak tanımlamaması gerekirdi.

Fakat hastalıklar ve bunların tedavi usulleri konusunda söylemiş olduğu sözlerin, muhtemelen pek geçerli olmadığını düşündüğü (ya da yakalandığı hastalığın, tıpkı diğer hastalıklar gibi ,Tanrı'ya saygı beslemek ve beslememekle ilgisi bulunmadığını çok iyi bildiği) içindir ki, çelişmeye düşme pahasına da olsa, ateşini düşürtme çarelerini aramış ve "kötü bir hastalığa lâyık kı-

165. Taberî, **age,** (1966), II, 888: İshak, **age,** (1960), sh. 678-683; **Sahih-i...,** XI, Sh. 14-23.
166. **Sahih-i...,** II, 630; **Sahih-i** VIII, 293, H. No: 1195 VIII, 1195; Arsel, **Toplumsal Geriliklerimizin sorumluları: Din Adamları,** (Ankara 1977) 57-8.

lındığı" kanısını önlemek üzere burun otu damlatılmasına karşı çıkmıştır. Bütün bu hususlar bir yana, bizim şimdi burada belirtmek istediğimiz daha ziyade şudur ki hastalığnın "zatülcenb" olduğunu sanan ve bu nedenle burnuna burun otu damlatan kişi kendi amcası Abbas olduğu halde Muhammed, hiddetini amcasından değil, fakat zavallı karılarından çıkarmak istemiş ve:

"Tanrı beni bu hastalıkla cezalandırmaz, amcam hariç olmak üzere evde bulunanların hepsinin burnuna (burun otu) ilâcı damlatılacaktır"

emrini vermiştir[166a]. Bu emri derhal yerine getirilmiş ve yukardakiolayda hiç dahlî olmayan karılarının her birinin burnuna bu ilâçtan damlatılmıştır, Oruçlu durumda bulunan Meymune dahi, "Muhammed böyle emretti" diye, bu cezaya çarptırılmış ve oruçlu haline bakılmaksızın burun otu damlasına yatırılmıştır[167].

Böylece Muhammed, kadınların kötülük ve fitne kaynağı oldukları husundaki değişmez inancının intikamını, gözlerini dünyaya kapadığı anâ kadar almaktan geri kalmamıştır. Bundan dolayıdır ki kadın aleyhindeki bu tür inançlar, İslâm'ın kutsal inanışları arasında yer almış ve Muhammed'in yaşamlarını anlatanların ve İslâmî esasları yorumlayanların kaleminde bu niteliğini korumuştur.

Nitekim İbn İshak ve İbn Hişam ve Vakidî gibi ünlüler, bu konuya ilk eğilenlerdendir[168]. Daha sonraki tarihlerde Gazalî, ki kadın düşmanlığmın en azılılarındadır, bu inanışı "İslâmî bilim" haline getirmiştir. İslâm dünyasının "Hüccet-ül İslâm" diye yüceltiği bu yazar, çeşitli kitaplarında ve özellikle *"İhyâu ulûmi'D-Din"* adlı, ya da *"Nasihat-ül Mülk"*, ya da *"Kimya-ı Sâadet"* adlı yapıtlarında, kadınların "kötülüklerinin" nedenlerinin hem "aklen ve dinen dûn" olmalarından ve hem de "şeytan ruhlu" olarak yaratılmış bulunmalarından doğduğunu tekrarlamıştır. *"Nahihat-ül Mülk"* adlı kitabında, Devlet Başkanına verdiği en önemli öğüt, "kadın takımının kötüğülüğüne ve şeytaniliğine karşı çok dikkatli olmaktır"[169].

166a. İslâmcılar, Muhammed'in hastlağının "zatü'i-cenb" olmayıp humma olduğunu ve burun otunun kadınlar tarafından verildiğini söylerler ve Ayşe'nin rivâyetini öne sürerler. Çünkü güyâ Ayşe'nin söylemesine göre Muhammed, hastalığının "zâtü'l-cenb" olmadığını ve kendisine verilmek istenen "ûd-i hindî" ilâc'ının verilmemesini istemiş, ve fakat baygınlık geçirdiği bir sırada kadınlar ağzına bu ilâcı koymuşlardır. Bunun üzerine Muhammmed, ayılıpta bu ilâcın verildiğini anlayınca "Ev içinde bulunan herkes istisnasız bu ilâçtan alacaktır... Yalnız Abbâs başka. Çünkü o, beni ilaçlamakta sizinle bulunmadı" demiştir. (Bkz. **Sahih-i...**, XI, sh. 23, Hadîs no. 1669). Oysa ki ilâc'ın verilmesi sırasında baygın bulunduğu için Abbâs'ın orada bulunup bulunmadığını bilmesine imkân yoktur. Bu itibarla Ayşe'nin rivâyetini ciddiye almak doğru olmaz. Esasen Taberî ve İbn İshak gibi sağlam kaynaklara göre burun otunun damlatılmasını kararlaştıran Abbâs'tır. Bkz. Taberî, **age**,(1966), II, 888; İbn İshak, **age** (1975), 678-683.

167. Taberi, **age**, (1966), II, 869-90; İbn İshak, **age**, (1980) 678-83.

168. İbn İshak, **age** 166; İbn Hişam, **age** (1937), II 257-8.

Buna benzer görüşler, o tarihten bu yana nice yüzyıllar içerisinde, en yetkili kalemlerden (ve örneğin İbn Rüşt, İbn Haldun, vs.) geçerek günümüze dek işlene gelmiştir. 1973 yılında Beyrut'da toplanan Uluslararası bir kollokyuma, İslâm'ın "en sadık uygulayıcısı" diye bilinen Suudi Arabistan delegesinin sunduğu bir rapor bunun en son kanıtlarından biridir. Gerçekten de İslâm'da "kadının sözüne ve karakterine güven beslememek gerektiği" tezinin resmi açıklaması niteliğinde olan bu rapor "insan tabiatı'nın nisyan ile mâlul" bulunduğuna ve özellikle tanıklık sırasındaki yanılmalarının bundan doğduğuna işaretle şu sonuca varmaktadır: "*...bu konuda kadınların eksikliği erkeklere oranla çok daha bârizdir*"[170].

Varırken de hiç kuşkusuz, Muhammed'in "Kadınları aklen ve dinen dûn yaratıklardır" şeklindeki sözlerini yansıtmaktadır. Daha başka bir deyimle Şeriâtçı'nın mantığı, bugün hâlâ şunu idrâkten uzaktır ki "aklen ve dinen" eksiklik, ya da "şeytanîlik" ve benzeri yetersizlikler, sadece kadınlara özgü olmayıp erkekler bakımından da (hattâ daha da fazlasıyla) söz konusudur ve bütün bunlar yaratılış sorunu olmaktan ziyâde eğitim ve yetişme sorunudur.

Öyle anlışılıyor ki Şeriâtçı, din esaslarını, akıl süzgecinden geçireceği zamana kadar bu gerçeği anlamaktan yoksun kalacaktır.

Bu vesile ile ekleyelim ki Muhammed, kadın sınıfını genellikle yalancı ve hissiyatını gizleyen ve "hilâfını izhâr eden" yaratıklar olarak görür ve bu yönleriyle onları Yusuf peygamberin başını derde sokan kadınlara benzetirdi. Bu olumsuz görüşünü herkesten önce kendi karılarına karşı ortaya vururdu; hem de pek yersiz ve haksız olarak. Nitekim Ayşe'nin rivâyetine dayalı hadîs'lerden bunun böyle olduğunu anlamak mümkündür. Örneğin son hastalığı sırasında halka namaz kıldırma işini Ebû Bekir'e bırakmak istediğinde, bazı karıları bu işin Ebû Bekir'e değil, fakat Ömer'e yaptırılmasını dilemişlerdir. Bunlar arasında en çok sevdiği eşi Ayşe de vardır. Ayşe, ki bilindiği gibi Ebû Bekir'in kızıdır, Muhammed'in yanına giderek: "Babam yumuşak kalblidir. O sizin yerinize geçince tahammül edemez, ağlar" deyince Muhammed:

> *"Siz (KADINLAR) Yûsuf'un arkadaşları olan kadınlarsınız, yani içinizde olanı dışınızda söylemezsiniz"*

diyerek namazı Ebû Bekir'in kıldırmasında israr eder. Böylece kadınların "samimiyetsizliklerini, ve yalancılıklarını" bir kez daha yüzlerine vurma fırsatını bulduğunu düşünür[171].

Biraz önce belirttiğimiz gibi Kur'ân'da Yusuf'la ilgili olarak hikâye edilen

169. Nasihat-ül Mülk, 154.

170. **Colloque de Ryad,** de Paris, du Vatican, de Geneve et de Starasbourg **Sur le Dogme Musulman et les Droits de l'Homme en Islam Entre Juristes de l'Arabie Soudite et l'Eminents Juristes et İntelectues Européens,** Beyrout, (1973).

171. Bk. Gazali, age, (1975); IV, sh. Ayrıca bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...,** Cild IX, sh. 141; ayrıca Cild II, sh. 629.

olaylarda, Yusuf'un Mısır saraylarındaki hayatı anlatılmış ve güzelliği yüzünden Mısır vezirinin karısının ilgisini çekmesi ve onun tarafından çılgınca sevilmesi ve fakat buna karşı direnmesi ve kadının ihtiraslarının kurbanı olarak hapislere girmesi ve bütün bu acıklı haberleri öğrenen babası Ya'kub peygambere körlük gelmesi, vs. açıklanmıştır. Şeriât'cının ifadesine göre bütün bunları hikâye etmekten maksat Yusuf'un sabrını, metanetini ve şehvetine hâkimiyetini ve "şehvetengiz kadın hamlelerine ve saray sefahatlarına galebe" çaldığını gözler önüne sermekdir[172].

Ancak ne var ki Muhammed bu örneği kadın sınıfına ve özellikle kendi karılarına haksızlık yaparcasına kullanmıştır. Örnek vermek üzere Ayşe ve Ebû Bekir hikâyesini tekrar ele almamız gerekiyor.

Kendisini ölüme sürükleyecek olan hastalığa yakalandığı zaman Muhammed fevkalâde bitâb düşer ve ayakta yürüyemecek hale gelir. Bu nedenle halka namaz kıldıramayacağını anlar ve "Ebû Bekir'e söyleyin nâsa kıldırsın" diye emreder. Fakat Ebû Bekir'in kızı Ayşe, babasının bu işi deruhte etmesini sakıncalı bulduğu için bunu önlemeye çalışır. Sakıncalı bulmasının nedeni eğer Muhammed hayatta iken babası onun makamına geçecek olursa halkın bundan hoşlanmayacağını ve hattâ bunu uğursuzluk sayacağını düşünmüş olmasıdır. Üstelik babasının hilâfete geçeceğinin Muhammed tarafından daha önce ilân edilmiş olması onu bu düşüncelerinde daha da haklı kılmaktadır. Bundan dolayıdır ki Muhammed'e şöyle der:

"Ya Resûlullah, Ebû Bekir zayıf yüreklidir. Senin makamında durup da halka namaz kıldıramaz"[173].

Fakat aynı zamanda Hafsa'yı da ikna ederek Muhammed'e gönderir ve şöyle dedirtir

"Ebû Bekir senin makamında durursa, ağlamasından okuduğu Kur'ân'ı kimseye duyuramaz, Ömer'e emret de o kıldırsın"[174].

Görülüyor ki kadıncağızların yaptıklarında yalancılık ya da hilekârlık ve hattâ duygusallık gibi bir şey yoktur. Aksine doğruluk ve akılcılık vardır. Çünkü Muhammed'in hasta bulunduğu ve belki de ölmek üzere olduğu bir sırada Ebû Bekir'in bu işi görmesi toplum çıkarlarına aykırı olabilir, huzursuzluk doğurabilirdi. Ebû Bekir'in hilâfete bizzat Muhammed tarafından yetkili kılındığını bilen halk, daha Muhammed ölmeden önce onu o makamda görmekle Muhammed'in ölümünün yaklaştığına hükmederek bundan hoşlanmayabilirdi. Bu itibarla namazın bir başkası tarafından kıldırılmasını istemekle Ayşe pek akıllıca ve pek yerinde bir iş görmüş olmaktaydı. Ancak ne var ki Muhammed onun bu isteğini geri çevirerek emrinde ısrar eder. Ayşe dileğini yeniler, fakat her defasında Muhammed emrini tekrarlar. Ve işte Ayşe'nin bu

172. Sahih-i..., II 629 ve d.
173. İbid, IX 140.
174. İbid, IX, 140-1.

şekildeki ısrarı üzerinedir ki nihayet ağzındaki baklayı çıkarır ve kadın sınıfı hakkındaki olumsuz düşüncelerine bir yenisini katar ve şöyle der:

"Siz kadınlar hissiyatını gizleyip hilâfını izhâr etmekte, Yusuf'un karşılaştığı kadınlar gibisiniz"[175].

Kur'ân yorumcuları bu benzetmeyi Yusuf'a âşık düşen Züleyha'nın bir davranışı vesilesiyle yaparlar ki o da şudur: Güya Züleyha, Yusuf'a olan âşıklığının özrünü ispat için Mısır ekâbirine ziyafet çeker ve böylece çevresindekilere Yusuf'un güzelliğini teşhir eder. Maksadını, ziyâfet ve ikrâm yolu ile saklamış ve böylece Yusuf'a âşık olmakta haklı bulunduğunu anlatmış olmaktadır[176].

Ve işte yine bu yorumcuların belirtiğine göre Muhammed, Ayşe'nin yukardaki şekilde davranmış olmasını Züleyha'nın hissiyatını gizlemesi davranışına benzetmiş ve bundan dolayıdır ki:

"Şüphesiz ki siz (kadınlar) Yusuf'un savâhibisiniz"

şeklinde konuşmuştur[177].

Yine tekrarlayalım ki Muhammed'in bu benzetmesi yersiz ve yanlıştır. Çünkü Yusuf olayında Züleyha'nın tutumu ile Ebû Bekir olayında Ayşe'nin (ve Hafsa'nın) tutumu arasında büyük fark vardır. Züleyha, eğer anlatılanlar doğru ise, Yusuf'a olan aşkı uğruna ve hissiyatını kendi çıkarları için gizleyerek o işi yapmıştır. Oysa ki Ayşe, kendi çıkarları için ya da duygusal bir nedenle hareket etmemiştir; doğrudan doğruya kamu huzurunu gözönünde tutarak böyle bir dilekte bulunmuştur. Çünkü gerçekten de Muhammed, ölmeden çok önce Ebû Bekir'i hilâfete lâyık görmüş ve kendinden sonra devletin başına onun geçmesini vasiyet etmişti. Bu itibarla ölümle pençeleştiği bir ânında Ebû Bekir'in o makamı işgâl etmesi, Ayşe'nin düşündüğü sonuçları pekâlâ doğurabilirdi. Daha başka bir deyimle Ayşe'nin davranışında, Züleyla'nınki gibi kişisel duyguları gizleyip "hilâfını izhar etmek" gibi bir benzerlik yoktu. Fakat buna rağmen Muhammed, her zamanki âdeti veçhiyle, bu olayları da kadın sınıfı aleyhine olacak şekilde değerlendirmiş ve beslediği düşmanlığı izhâr için yeni bir malzeme bilmiştir.

3) Kadınların "İyisi" Olmadığı ve "Saliha Kadın'ın" Dahi "Alaca Karga" Kertesinde Bulunduğu...

Kadın'ın "kötülük kaynağı" olduğuna kanan bu Şeriât mantığı, aynı zamanda kadınlar içinden "Saliha" (yani iyi, yararlı, din emirlerine uyan) insan çıkmayacağına ve çünkü kadını "iyi" yapmanın, biçimlendirmenin ve düzeltmenin mümkün bulunmadığına da aynı softalıkla inanmıştır. Bu inanışını Şeriât emirlerine dayatmış ve bu emirler dışında başka bir gerçek olamayacağı-

175. İbid. IX, 141.
176. İbid, II, 633.
177. İbid, II, 633.

nı sanmıştır.

Gerçekten de Muhammed'in Tanrı'dan geldiğini söylediği hükümlere göre KADIN, aklen ve dinen ve ruhen öylesine kötü bir hamurla yoğrulmuştur ki onu "iyi" hâle getirmenin yolu yoktur. Bu itibarla kadını iyileştirmeye uğraşmak beyhudedir; yapılacak şey onu olduğu gibi bırakmak ve bu şekliyle ondan yararlanmaktır.

Nitekim Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği bir hadîs'e göre Muhammed şöyle demiştir:

"Kadın eğe kemiği gibidir. Onu doğrultmak istersen kırarsın. Onu kendi haline bırak ve eğriliğiyle ondan faydalanmaya bak"[178].

Buharî ve Müslim'de yer alan bu hadîs'e dayanarak Gazali şunu ekler: "Yani kadının ahlâkını istediğin gibi düzeltemezsin"[179]. Daha başka bir deyimle Şeriât mantığına göre "iyi" sıfatını kadınlara uygulamak doğru değildir, çünkü Muhammed bunun böyle olduğunu belirtmiştir. Ona göre kadınlar, hiç bir zaman "insanı iyiliğe çağırmazlar"; bu nedenle "onların şerrinden korkmak ve korunmak şarttır."

Kadınlar bakımından "iyi" sözcüğünü, olsa olsa kocalarına en iyi şekilde hizmet eden ve boyun eğen kadınlar için kullanmak söz konusu olabilirse de, bu takdirde dahi kadının iyisi "alaca karga'dan yukarı bir kerteye" lâyık değildir. Çünkü Muhammed, Ebû Umame'nin rivâyet ettiği bir hadîsinde şöyle demiştir:

"Kadınlar arasında Sâliha kadın, yüz tâne siyah karga arasında alaca bir karga'ya benzer"[180].

Bununla anlatmak istediğini daha da açıklığa kavuşturabilmek için "alaca kargaya" eş tuttuğu kadın tipini, Yusuf "Aleyhisselâm'ın karılarından örnek getirmek sûretiyle" belirtmeye çalışmıştır. Muhammed'in bu benzetmeleri İslâm düşünürlerinin itibar ettikleri bir kaynak olmuştur. Örneğin "Lokman Aleyhisselâm", yukardaki hadîs'i kendisine yaşam kuralı bilmiş ve kadınların iyisinin dahi "kötü olduğuna" inanmış olarak oğluna şu öğütte bulunmayı gelenek edinmişti: *"Oğlum kadınların şerrinden kork; çünkü onlar iyiliğe çağırmaz; iyi olanlarından bile kendini korumaya bak"*[181].

Öte yandan Muhammed'in alaca karga'ya eş değerde tuttuğu "iyi kadın" tipi, kadının "insan varlığı" olarak bizzatihi temsil ettiği bir değer ölçüsüne

178. İslâmî inanışa göre Tanrı, Âdem'i topraktan yaratıp ona ruh verir ve meleklerini de taptırtır. Âdem'i uykuda bulunduğu bir sırada onun göğsünün sol tarafındaki eğri kemiklerden birinden de Havva'yı yaratır. Bu husus Kur'ân'ın Nisa sûresinin ilk âyetinde dolaylı olarak belirtilmiştir.

179. Gazali, age, (1975), II, 119.

180. Ibid, 119-120.

181. Ibid. 119-120.

karşılık tutulmamıştır. Sadece ve sadece kadın'ın kendisini kocasına adaması ve sömürü aracı haline sokması esasına göre tanımlanmıştır. Daha doğrusu kadının "iyisi" kocasını "efendi/seyyid" bilen, ona kulluk kölelik eden, ona mutlak şekilde boyun eğen kadındır; kadının "iyisi", kocasını yedirip içiren, giydiren ve onu 'ev'in pis ve zor işlerinden kurtarıp ibadetiyle meşgul olması ve böyiece cennetlere kavuşması olanağını getiren kadındır; kadının "iyisi", nikâh parası az olan kadındır[182]; kadının "iyisi" "örtünen, yabancı insan görmeyen, evden uzağa gitmeyen, odasına çekilip evin köşesinde kocasını bekleyen kocası geldiğinde onu eğlendiren ve neşelendiren" kadındır; kadının "iyisi", kocasının izni olmadan hiç kimse ile konuşmayan, sokağa çıkmayan, çıktığında başını önüne eğip kimselere bakmayan kadındır; kocasının malını israf etmeyen, daima nefsinden fedakârlık eden, kadındır[183]; kocasından boşanmak istemeyen ve kazara istemiş olsa bile, bütün haklı durumuna rağmen "hul" yolunu seçmeden (yani karşılığında mal ve para beklemeyen) kadındır[184]; kadının iyisi, kıskançlık nedir bilmeyen ya da kıskançlığını göstermeyen ve kocasının diğer karılarına ve kadınlarına karşı iyi muamele eden, bir önceki kocasından kalmış mallarını ve mirasını yeni kocası ile bölüşen ve yiyen ve kocasına yemekler yedirip kokular sürdükten sonra onu diğer hanımlarının yanına gönderen kadındır[185].

Evet "iyi" kadın işte bu tip bir kadındır ve müslüman erkeği, Muhammed'in alaca karga'dan daha yukarı bir mevkiye lâyık görmediği bu tür kadın tipini kendisine "ideal" edinmiştir. İslâm'ın en büyük bilgin ve düşünürleri hep bu tip kadını "makbul" bilmişlerdir. Örneğin Gazali, evlilik kuruluşuna ayırdığı sayfalarından birinde, Ebû'l Havâri'nin karısı Rabia'yı, müslüman okuyucularına "ideal örnek" olarak göstermeyi marifet edinmiştir. Hatırlatılım ki Rabia, zengin kocasının ölümü üzerine onun mirasına konmuş ve daha sonra Ebû-l- Havâri ile evlenmiştir ve ona hep şu şekilde hitap etmektedir: "Bana kocamdan bir çok miras kaldı. Bu mirası, salih olan dostlarınla birlikte yemeni istedim ve bunun için sana evlenme teklif ettim", Rabia'dan son derece memnun kalan Ebû'l-Havâri ise buna karşılık, etrafındakilere şöyle derdi: "Bu kadının üzerine üç kadın (daha) aldım; Rabia bana iyi yemekler yedirir, güzel kokular sürer ve -'Haydi güle güle (diğer) hanımlarının yanına git' derdi..."[186].

Görülüyor ki Şeriâtçı zihniyet, kadını böylesine sömürü aracı haline getirmekte ve haysiyetsiz durumlara indirmekte herhangi bir sakınca görmemektedir. Aslında haysiyet duygusu nedir bilmeyen bu tip kadını "iyi" kadın

182. İbid, 105-6.
183. İbid, 123, 155
184. İbid, 143.
185. İbid, 152.
186. İbid, 152.

niteliğinde görmekle insan varlığına karşı en büyük hakâreti uygun görmüştür.

4) Şeriât'a Göre Kadın, Her Şeyi İle Pis...

Muhammed'in Tanrı'dan geldiğini söylediği emirlere göre KADIN, "aklen ve dinen dûn" olduğu kadar "ruhen" ve bedenen de pis'tir.

Ruhen "pis" oluşu, biraz yukarda gördüğümüz gibi, "kötülüğünden, fitneciliğinden ve şeytaniliğinden"dir. Bütün bunlar onu "içyüzü itibarıyla pis kılmaya" yetmiştir.

Bedenen "pis" olmasına gelince, bunun nedeni, "hayız'lılığından" "idrar yapmasına" varıncaya kadar her şeyi ile ve her organıyla pis yaratılmış olmasındandır. Zirâ Muhammed'in bildirmesine göre Tanrı, kadınları hayızlı " (âdet görür) şekilde yaratmakla hem dîn'en "eksik" ve hem de bedenen "pis" kılmıştır. Dîn adamlarının açıklamalarından anlaşılmaktadır ki kadın'ların bedenen "pis" oluşu *"Aybaşı âdeti ve sair bedenî ifrazat"*dan dolayıdır[186a]. Böyle oldukları içindir ki erkeklerin kendilerine "yanaşmaları" yasaklanmıştır, zirâ Kur'ân'da: "*Aybaşı halinde iken kadınlardan el çekin, temizlenmelerine kadar onlara yanaşmayın*" (2 Bakara 222) diye yazılıdır. Pek muhtemelen yine bundan dolayıdır ki Tanrı, mükâfat olarak erkek kullarına, Cennet'de "ebedi hayat arkadaşı" olarak, dünyâ kadınlarını değil ve fakat *"fitraten temiz, yâni aybaşı âdetinden ve sair bedeni ifrazat'dan arınmış, Cennet hûrîlerini va'd etmiştir"*[186b].

Öte yandan Tanrı, tabii yine Muhammed'in söylemesine göre, bir de kadınları, hayız gördükleri sürece, Kur'ân'ı ele almak, ya da oruç tutmak, ya da Mescid'e ayak atmak, ya da Kâ'be'yi tavaf etmek gibi dinsel davranışlardan uzak tutmuştur[187]. Daha başka bir deyimle kadın'ları hem hayz'lı (âdet görür şekilde) yaratmış ve hem de hayz'lı yarattığı için onları ibâdet gibi kutsal saydığı görevleri (örneğin oruç tutmak, mescid'e ayak atmak, Kâ'be'yi tavaf vs) yerine getirmekten men etmek gibi bir insafsızlığı uygun görmüştür.

Söylemeye gerek yoktur ki dinsel görevleri yapmamak müslüman kişi için kötü sonuçlar doğuran bir şeydir. Örneğin günâhlarından kurtulmak ve cennetlere ulaşmak gibi nîmetlerden yoksun kalmak demektir. Ve hele bu görev, vedâ tavaf'ı gibi hayati önem taşıyan bir şey ise, bunun sonuçlarına mahkûm olmak hiç kuşkusuz korkutucudur. Ve işte İbn Abbâs'ın rivâyetine

186a. Bkz. Sahih-i..., IX, sh. 40.

186b. Örneğin Bakara Sûresi'nin 25 ci âyet'inde yer alan: "(inanan erkek kullarına Cennet'de) tertemiz eşler vardır" tümcesinden anlaşılmak gereken şey, müslüman erkeklere "*Cennet'de ebedî hayat yoldaşı olacak hûrîlerin fıtraten temiz ve dünyâ kadınları gibi aybaşı âdetinden ve sair bedenî ifrâzattan âri kadınlar*" olduğudur. (Bu hususta din adamlarının beyanı için bkz. Sahih-i..., IX, sh. 40).

187. Ebu Said'in rivâyetine dayalı Hadîs için bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi** (1970), I, 224-5, Hadîs no. 209.

göre Muhammed, vedâ tavaf'ını müslümanlar için şart kılmış fakat hayızlı kadınları bundan yasaklamıştır[188].

Kadınların, Şerâtçıya göre, bedenen pis sayılmalarının bir kanıtı hayızlı yaratılmış olmaları ise, diğer bir kanıtı da idrarlarının, "erkeğin idrarına oranla, daha kirli" olmasıdır. Nitekim Ebû Davûd'un rivâyetine dayalı hadîs'e göre Muhammed, "Eğer birinizin üzerine kadın idrarı sıçrayacak olursa o yeri mutlaka iyice yıkayınız; fakat eğer erkek idrarı sıçramış ise, bu takdirde elbiseye ya da o şeyi yıkamaya gerek yoktur, sadece silkelemek yeterlidir" şeklinde konuşmuştur[189]. Öte yandan kadın sınıfını öylesine pis kabul etmiştir ki onları hayvanların genellikle en pis olanlarına eş değerde tutmuş ve bu nedenle ibâdeti bozan şeyler arasında *"domuz, köpek, eşek!"* gibi hayvanları sıralarken kadınları da bu listeye katmıştır.

Her ne kadar katmış olmasının nedenini kadının pis olmasından değil fakat erkeğin şehvetini uyandırma tehlikesinden doğduğu iddia edilebilirse de, "domuz, köpek ya da eşek" gibi hayvanlar itibarıyla böyle bir şey söz konusu olamayacağına göre, bu iddianın geçerli bir yönü pek yoktur. Olsa olsa kadınlar bakımından her iki nedenin öngörüldüğü söylenebilir ki insanlık haysiyetini incitme açısından hafifletici bir çözüm sağlamaz.

Her ne olursa olsun Muhammed'in yerleştirdiği dinsel kural şudur ki kadında ibadeti bozan bir şeyler vardır ve bundan dolayıdır ki namazın bozulmaması için "sütre" kullanmak şarttır. Biraz ilerde tekrar belirteceğimiz gibi "sütre" denen şey Kıbleye dönük olarak namaz kılan kişinin önüne konan "canlı ya da cansız" bir engeldir ki "bir ağaç, ya da deriden yapılmış bir eğer, ya da deve, ya da benzeri bir şey" olabilir[190].

Ve işte Muhammed'in bildirdiğine göre "sütre" sayesinde ibâdetin "temizliğini" sağlamak mümkündür. Ebu Davûd'un İbn Abbas'dan rivâyet ettiği bir hadîs şöyledir:

> *"Eğer içinizden biri sütre'siz namaz kılacak olur da önünden bir taş atımı mesafeden eşek, domuz, yahudi ya da KADIN geçecek olursa namazı bozulmuş olur"*[191].

188. **Sahih-i Buhar-i Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi,** VI, 168-9, Hadîs no. 840; İbn Abbas'ın rivâyetine göre Muhammed, önceleri hayızlı kadınlar için vedâ tavafını vacip görmüş olduğu halde sonradan fikir değiştirmiş ve bunu yasaklamıştır. Bu hususta bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi,** VI, 168-9.

189. Ebû Dav'ud'un rivâyet ettiği ve Mişkat el-Meşabih'de yer alan bu Hâdis için bk. Mishkât... (1960), Bölüm II, Kitab III, 100.

190. Buharî, **Sahih; Kitabu'l-Salat,** 93-104; Muslim, **Sahih-i Kitabu'l-Salat,** 241-8.

191. Kendisine düşman bildiği Yahudilerî de tıpkı "köpek, domuz" gibi pis ve mendebur telâkki ettiği içindir ki namazı bozan şeyler arasına onları da katmıştır. Bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...,** II, 311, 447; ayrıca bk. **al-Hadîs...,** III, 244-5.

Müslim'in Ebû Hüreyre'den rivâyet ettiği bir başka hadîs'te şöyle denmiştir:

"KADIN, eşek ve köpek ibâdeti bozan şeylerdendir; namaz kılarken önünüze (deriden yapılmış eğer cinsi sütre koyacak olursanız) ibadetiniz temiz kalmış olur"[192].

Bu konuda ittifak olunan bir hadîs Ayşe'nin beyanına dayalı olarak şöyledir:

"Tanrı Elçisi namazı bozan şeyleri benim önümde tekrarladı. Bunlar: Köpek, eşek ve KADIN'dır"[193].

Yine Ayşe"nin bildirdiğine göre Muhamed, özellikle akşam namazını kılarken, Kıble ile kendi arasında bir kadının bulunmasına tahammül edemez, onu "ölü vucud" şeklinde bir engel sanırmış[194]. Bunun içindir ki Ayşe, her ne kadar kadın sınıfının "köpek, domuz, vs gibi" hayvanlara eş tutulmasından pek hoşlanmamakla beraber, Muhammed'in yerleştirdiği bu dînsel kurala uymak için, onun namaza kalktığını gördüğünde, engel yaratmamak maksadıyla hemen bir kenara çekilirmiş[195]. Çekilmeyi unuttuğu zamanlarda da Muhammed onu kenara itermiş[196]:

Ne ilginçtir ki namaz kılanın önünden kadın geçtiği takdirde tıpkı "köpek, domuz vs" gibi pis hayvanlar geçmiş gibi, namazın kirlenmiş olacağını söyleyen Muhammed, deve ya da kedi cinsi hayvanların geçmesi halinde sakınca bulunmadığını bildirmiştir[197]. Daha başka bir deyimle deve ile kedinin, muhtemelen kadından daha temiz olduğunu anlatmak istemiştir.

Öte yandan kadınlarla tokalaşmayı haram sayması ve yasaklaması da yine yukardaki nedenlere, yani kadının "pis bir yaratık" olması gereklerine dayanır.

192. al-Hadîs..., III, 242.
193. İbid, 82; Ayrıca bk. **Mishkat...**, (1960), IX, Kesim 16, 292.
194. al-Hadîs..., III, 292.
195. Muhammed, köpek ve eşek vs. gibi hayvanlardan gayrı kadınların da namazı bozan şeyler olduğunu söyleyince Ayşe dayanamamış "Bizi bu hayvanlara eş tutuyorsun" demek suretiyle üzüntüsünü belirtmiştir. Bir defasında da "biz kadınları köpek ve eşeklere benzetmek doğru değildir" diye yakınmıştır. Fakat buna rağmen Muhammed onu, namaz kıldığı sıralarda daima kenara itmiştir. Ayşe şöyle der: "Gerçekten de namaz sırasında Tanrı elçisiyle Kıble arasında yattığım sırada o beni kenara iterdi." Bu hususta bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih,**II, 446 ve d.; Ayrıca bk. **Mishkat...**, (1960), IX, 292, 294.
196. Namazı kateden hadisler için ayrıca bk. Tırmızı, **Sahih, Mevakit al-Şarat,** 136.
197. Kedinin namazı bozmadığı hususundaki hadîsler için bk. İbn Maca, I, 32; Devenin "sutra" işini göreceği hususunda bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih,** II, 446 ve d.; Müslim, **Kitab-u Salat,** 241-2, 244-8.

Gerçekten de Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki Muhammed, *"Ben kadınlarla asla tokalaşmam"* der[198] ve "el uzatarak kadınlarla görüşmez ve hiç bir kadının eline elini sürmek istemezdi"[199].

Mekke'yi fethettitken sonra kadınları biat ettirirken, sözlü olarak biatları bitirince Ömer'i, onlara el vererek biat ettirmeye memur etmiş, kendisi bu işi yapmak istememiştir. Daha başka bir deyimle, kadınların biatının "doğrudan doğruya el tokalaşması şeklinde yapılmaması" için kendinden örnek yaratmayı düşünmüştür. Esasen İbn Hümeyd'in bildirdiğine göre Muhammed'in kadınları biat ettirmesi, genellikle, iki şekilde olurdu: Ya önüne bir kap su getirtir ve kadınlar dahi ellerini suya sokarlar ve bundan sonra şart koşulan hususlarda ona söz vermiş olurlardı[200]; ya da kadınlardan, şart ettiği hususları yerine getirmek üzere söz aldıktan sonra, onlara "gidiniz, biat ediniz" der ve başkaca bir şey eklemezdi[201].

Kendisi kadınlarla tokalaşmadığı gibi başkalarının da tokalaşmasına tahammül edemezdi. Bundan dolayıdır ki kadınlarla tokalaşanların *"avuçlarının içine ateş konacağını"* söylemek sûretiyle tokalaşma yasağını yerleştirmiştir. Bu yasağı koyarken düşündüğü şey, hiç kuşkusuz "mü'min erkekleri" kadının "şeytaniliğinden ve şeheviliğinden" olduğu kadar "pisliğinden" uzak kılmak olmuştur. Buharî ve Müslim'in ve Taberanî'nin ve Beyhakî'nin naklettikleri hadîs'lerden bunun böyle olduğu anlaşılmaktadır:

> *"Elin zinası, el teması'dır (tokalaşmaktır); her kim yabancı bir kadınla tokalaşırsa kıyamet gününde onun iki avucuna ateş konur"; "Birinizin başına demirden bir şişin vurulması, onun kendisine helâl olmayan bir kadınla tokalaşmasından daha hayırlıdır."*

şeklindeki hadîs'lerden anlaşılmaktadır ki tokalaşmayı, kadının eline dokunmakla erkeğin şehvete gelebileceği mülahazasıyla yasaklamıştır.

Fakat İbn Hanbal'ın *"Müsned"* adlı yapıtında belirtilen hadîs'lere göre[202]

198. Tırmızı'nın Refika kızı Ümmeyye'den rivâyet ettiği hadîsler.

199. Muhammed'in karılarının (özellikle Ayşe, Esma, Sevde gibi) beyanlarına dayalı olarak Buharî, Müslim, İbn Maca, Tırmızi, İbn Hanbel gibi kaynaklarda yer alan hadîslerden anlaşılmaktadır ki Muhammed el uzatarak kadınlarla görüşmez, hiç bir kadının eline dokunmaz ve hiç bir kadının kendisine el uzatmasını istemezdi. Bu konuda bk. İbn İshak, age, (1980) 553, Taberi age, (1966)- II, 684-5.

200. İbn İshak, age, 533, **Sahih-i...**, X, sh. 315-6, **Sahih-i...**, VI, 435-6.

201. Taberî, age. (1966), II, 684-5. Daha henüz Mekke dönemine tesadüf eden yıllarda KADINLAR BİATI diye bilinen bir olay vardır ki Birinci Akabe biatı diye de bilinir. Medine'deki Ensâr'dan 12 kişi Mekke'ye gelerek Muhammed ile El-Akabe'de buluşmuş ve ona biat etmişlerdir. Bu olaya KADINLAR BİATI adının verilmesinin nedeni, kadınların biat etmiş olmalarından değildir. Çünkü biat'a katılan kadın olmamıştır. Sadece CİHAD farz edilmeden önce yapıldığı iç indir ki bu adla anılmıştır. (Bu hususta bk. Taberi, age, II, sh. 175).

202. İbn Hanbel, **Musned,** 408, 21.

bu yasağın aynı zamanda kadınların "âdet gören pis yaratıklar" olmaları nedeniyle konduğu ve çünkü Muhammed'in, ara sıra kadınlarla tokalaşırken ellerini bir beze sardığı ve bu işi temizlik nedeniyle bu şekilde yaptığı anlaşılmaktadır. Aynı şeyi erkeklerle tokalaştıktan sonra yapmadığına göre kendisini, kadında var saydığı pisliğe karşı korumak istediği barizdir. Bütün bunlardan gayrı bir de kadınların uğursuzluk getirdiğine inanmış olmasından dolayı da tokalaşmayı yasakladığına dair hadîs'ler vardır. Örneğin Sevde bint Assam b. Halid'in kendisine biatı sırasında Muhammed: *"Tırnaklarına hınnâ sür"* emrini vermiştir; verirken de *"Kadınlarda elin bereketini alan ve uğursuzluk yaratan bir hassa"* olduğunu ve eğer *"kadınların parmaklarının ucuna hınnâ sürülecek olursa bu hassa'nın yok olacağını"* söylemiştir[203].

Yine aynı şekilde kadınlarla cinsî münasebette bulunan erkeklere yıkanma zorunluluğunu yüklerken dahi Muhammed, kadınların pis oldukları gerekçesinden hareket etmiştir. Her ne kadar kadın ve erkeğin yıkanmasını öngören hadîsler bulunmakla beraber ve örneğin Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre "(Erkek) kadının dört şubesi arasına (kolları ve bacakları arasına) *oturup da dokundurdu mu (her ikisine) gusul vâcib olur"* demiş ise de [204]ve yine İbnî Ömer'in, Ömer b. El-Hattâb'dan rivâyetine göre: *"Her hangi biriniz abdest aldıktan sonra (canı isterse) cünüb iken(de) yatsın"* diye eklemiş olmakla beraber şu muhakkak ki esas itibarıyla pislik kaynağı olarak gördüğü kimseler kadınlardır. Erkekler bakımından yıkanma gereğini de bundan dolayı öngörmüştür. Nitekim Kur'ân'a koyduğu şu hüküm, cinsî münasebetten sonra (duhul olsun veya olmasın) yıkanma külfetinin erkeğe yüklendiğini göstermektedir:

"Kadınlara yaklaşmışsanız ve bu durumda su bulamazsanız bir toprağa teyemmüm edin"(K. 4 Nisâ 43).

Eğer münasebetten sonra erkek tekrar şehvete gelerek kadına duhul etmek isterse, mutlaka abdest almalıdır, çünkü Ebû Sa'id el-Hudrînin rivâyetine göre, Muhammed şöyle emretmiştir:

"...şayet içinizden biri karısıyla cinsî münasebette bulunduktan sonra bu işi tekrarlamak isterse bu iki fasıl arasında abdest almalıdır"[205]

Görülüyor ki muhatap edilen kişi "erkektir"; yıkanma ve temizlenme emri ona verilmiştir. Çünkü Muhammed'e göre erkeğin tenasül uzvu bile kadının rahmine nazaran daha temizdir, daha kutsaldır ve bu nedenle pislikten ve "şerden" korunmalıdır[206].

203. İbn Sa'd, **Tabakat,** 5, 23, 25; bu konuda ayrıca bk. Gertrude H. Stern **Muhammad's Bond with the Women** (Bulletin of the School of Oriental and African Studies; University of London, 1939), Vol. X, 96-7.

204. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...,** XII, 193.

205. **el-Katib, Mişkat...** (1960), II, Kitab III, 88.

206. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...,** (1973), XII, 193.

Her ne kadar tenasül âletine sağ el ile yapışmayı mekruh saymış ise de[207], bunu "âlet'in" pis oluşu mülâhazasıyla değil fakat bâtıl itikatlara inanmış olması nedeniyle öngörmüştür; çünkü her şeyi sağa göre ayarlamak gibi bir inancı vardı.

Daha başka bir deyimle yukardaki hadîs ile anlatmak istediği şu olmuştur ki "kadın 'şer'den ibarettir ve bu nedenle müslüman erkek kendisini ve özellikle tenasül uzvunu, bu 'şer'den korumalıdır; korumak için de cinsî münasebetten sonra yıkanmalıdır". Ve bu işi kadına "duhul" etmemiş, ya da menisini getirmemiş olsa dahi yapmalıdır; zira Buharî'nin Zeyd bin Halid'ten rivayetettiği hadîs'e göre: *"mücâmeat'-da bulunan erkek, menisi nazil olmamış olsa dahi namaz için abdest aldığı şekilde bacaklarının arasını yıkamaladır"*[208].

Öte yandan Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği başka bir hadîs'e göre eğer koca, karısının üstüne yatar ona sarılacak olursa, duhul etmese dahi kalkıp yıkanmaldıır[209]. Esasen Muhammed'in bizzat yaptığı da hep böyle olmuştur. Nitekim Ayşe'nin bildirdiği şudur: *"Tanrı elçisi benimle yatıp da cünüb olduğu zamanlar yıkanır, sonra bana sarılıp ısınırdı"*[210]. Görülüyor ki bir kadınla sevişmek üzere yatağa giren erkeğin, sadece karısına sarılması halinde dahi yıkanması, yıkandıktan sonra yeniden sarılacak olursa tekrar kalkıp yıkanması ve böylece oyalanması uygun bulunmuştur.

Kadınların hayızlı olmalarının bir diğer olumsuz yönü de cenazeyi takip konusunda kendisini belli eder. Öyle anlaşılmaktadır ki hayızlı oldukları zaman "pis koku" neşrettikleri için Muhammed böyle bir yasaya gerek görmüştür. Bu vesile ile belirtmek gerekir ki kadınların âdet görmeleri ayda bir olan şeydir; ve esasen belli bir yaştan sonra da hayızdan kesilmeleri tabiat kanunudur. Bu itibarla eğer hayızlı iken pis koku çıkarıyorlarsa bu takdirde cenaze takibinden yasaklanmaları bu durumlara ve günlere hasredilmek gerekirdi. Ya da sadece "Kadınlar hayızlı oldukları zaman cenaze takip edemezler" şeklinde bir yasak söz konusu olmalıydı; çünkü bir aylık bir süre içerisinde bir haftayı geçmeyen bir hayızlık durumu yüzünden bütün kadınları cenaze takibinden menetmenin mantıkî bir yönü yoktur.

Öte yandan, eğer kadınları sırf "pis koku çıkarırlar" diye hayızlı iken böyle bir yasağa bağlamak gerekiyor ise, bu takdirde pis koku saçan erkekleri de aynı yasağa sokmak uygun olurdu.

Fakat Şeriât sisteminde mantık uygulamasını bir kenara bırakmak ge-

207. İbid, 207.
208. İbid, (1970), I, 155 Hâdîs no. 138.
209. **Mişkat...**, II, Kitab III, 88.
210. İbid, II, Kitab III, 93.

rektiği için durum şudur ki kadınlar, ister hayızlı olsunlar ister olmasınlar cenazenin arkasından gidemezler. Zira Ümmü Atiyye'nin rivâyetine dayalı bir hadîş'ten öğrenmekteyiz ki Muhammed kadınların cenazeyi takip etmelerini yasaklamıştır[211].

Bundan dolayıdır ki Buharî, kadınların *"hayız igtisali sırasında koku isti-mal'lerine dair"* bir Bab'ında, cenaze arkasından gitme sorunu vesilesiyle bu yukardaki sözleri:

"Biz kadınlar cenazeyi takip etmekten nehyolunduk"

sûretinde tahrîc etmiştir.

İsmâili de bu sözleri:

"Biz kadınları Resulullah... cenaze takibinden nehyetti"

şeklinde tahrîc etmiştir.

Her ne kadar bazı bilginler: "Hadîs'ten bu nehyin kimin tarafından vaki olduğu bildirilmemiştir" diyerek farklı bir sonuca varmak istemişlerse de genel görüş odur ki kadınların cenaze peşinden gitmeleri "mekruh'tur"[212]. Bazı din bilginleri "hayz" denilen şeyin "necis" olmadığnı söylerler ve kanıt olarak Muhammed'in karılarından Meymune'nin sözlerini naklederler. Meymune, hayızlı iken namaz kılmadığını ve fakat yanı başında namaz kılan Muhammed'in elbisesinin bazı yerlerinin kendisine dokunduğunu söylemiştir[213]. İşte onun bu sözlerine dayanarak bu bilginler "hayz'in necis olmadığı" sonucuna varırlar. Sanki bunu yapmakla kadına lütufta bulunuyorlarmış gibi! Ama öte yandan hayızlı kadının oruç tutmayacağına, namaz kılamayacağına, Ka'abe'yi tavaf edemeyeceğine vs dair hadîs'leri sıralamaktan geri kalmazlar ve bu sûretle çelişmeye düştüklerinin farkına varmazlar[214].

Fakat her ne yaparlarsa yapsınlar şu da bir gerçektir ki Muhammed, bütün bu yukardaki durumlardan gayrı aybaşı halinin, kadınlar için Tanrı tarafından uygun görülmüş bir "ezâ" yani bir tür cezâ olduğunu açıklamaktan geri kalmamıştır. Kur'ân'a koyduğu şu âyet bunun kanıtıdır:

"...(Aybaşı hali) bir ezâ'dır..." (2 Bakara 222)

211. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, IV, 360-1

212. Ebû Hanife: *"'kadınlara cenaza tabiki münasib değildir"* demiştir. Zahiri mezhebinden gayrı mezhepler bu yasağı ılımlı şekilde ele almışlardır. Örneğin İmam Malik bu hususta yaşlı kadınlara ruhsat vermiş, fakat genç kızlar için vermemiştir. Zahiri mezhebi ise, İbn Hazım'ın bildirdiğine göre: "kadınlar cenazeye iştirakten men edilemezler. Çünkü men'e dair olan eserler sahih değildir" şeklindeki bir görüşe meyletmiştir. Bu konuda bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, IV, 361 ve d. Hadîs no. 633 Ayrıca bkz. **Sahih-i...**, IV, 276.

213. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, I, 239.

214. İbid, 1,230 ve d.; 231-239 ve 890.

*
* *

Yukardaki açıklamadan anlaşılmaktadır ki Muhammed KADIN'ı "hayızlı" yaratılmıştır diye dinen "dûn" (eksik) saymış, hayızlı iken oruc tutmaktan, namaz kılmaktan, mescide adım atmaktan[215], Ka'abe'yi tavaf'tan, cenazeyi takip etmekten vs. yasaklamıştır.

Her ne kadar bu yasaklamalardan bazılarına sebep olarak kadındaki şeytaniliği ya da şehvet tahrik edici niteliği göstermiş ise de genel olarak kadının "pis" olduğunu buna ek bir bahane kılmaktan geri kalmamıştır. Hayızlı kadınları mescid'e sokmaması, namazgâh'dan dahi uzak tutması [216], ya da yukarda sıraladığımız diğer yasaklara muhatap tutması bundandır.

Ancak ne var ki "hayızlı" olmaları nedeniyle kadınlara bütün bu yasakları ve ezâ'ları revâ görmüş olmasına ve üstelik de onların bu durumları vesilesiyle erkekleri uyarmak üzere Kur'ân"a:

"Ay başı halinde iken kadınlardan el çekin, temizlenmelerine kadar onlara yanaşmayın" (2 Bakara 222)
şeklinde âyet koymasına rağmen Muhammed, hayızlı kadının "memelerine yapışmayı, tenini tenine dokundurmayı, ya da aynı yorgan altına girip koyun-koyuna yatmayı", ya da hattâ başını koynuna dayayıp Kur'ân okumayı "mekrûh" (haram) saymamıştır. Gerçekten de Ayşe'nin rivâyeti şöyledir.

"Ben hayz iken Nebiyy-i Mükerrem... başını kucağıma yaslar sonra Kur'ân okurlardı..." [217].

Kur'ân okumayı "kutsal" nitelikte bir iş bildiğine göre, bir yandan hayızlı kadını "pis koku neşrediyor" diye cenaze takibinden ya da diğer işlerden yasaklarken, öte yandan böylesine kutsal nitelikteki bir iş sırasında onu kullanmasındaki mantığı anlamak kolay değildir.

Yine en sağlam kaynaklardan öğrendiğimize göre Muhammed, her ne kadar "duhul" yoluna gitmemekle beraber, hayızlı kadının koynuna girip sevişmekten ya da beline bir futa takıp memelerine "yönelmekten" pek hoşlanırmış. Ayşe şöyle demiştir:

"Ben âdet görürken Allah'ın Resûlü bana bedenî temasta bulunurdu; ben âdetli iken benimle bir yorgan altına girerdi..." [218].

Muhammed'in eşlerinden Ümmü Seleme şöyle demiştir:

215. Ümmü Atiyye'nin rivayetine dayalı bir hadîsten anlaşılmaktadır ki Muhammed hayızlıların "mecalis-i hayr'da" ve mü'minlerin duasında hazır bulunmalarına izin vermiş ve fakat "**namazgâhtan uzak durmalarını**" emretmiştir. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**,I, 236, hadis no. 217.

216. İbid, I, 236.

217. İbid, I, 220, Hadîs no. 205. : Ibn Said, Tabakat, 8, 165.

218. Sahih-i Buharî Muhtasarı, I, 21, Hadîs no. 207; Ayrıca bk. Ahmed İbn-ü Hanbel, Müsned, (Beyrut 1969) c. 1123.

"Nebiyy-i Ekrem... ile bir abaya bürünerek yatıyorduk. Derken âdetimi gördüm. (Yavaşcacık) sıvışıp hayza mahsus elbisemi giydim. Âdetin mi geldi? diye sordular. 'Evet' dedim. Bunun üzerine beni çağırdılar. Saçaklı kadifenin altında kendileriyle birlikte yattım"[219].

Cumey'b Umeyr'in rivâyetine dayalı bir hadîs ise şöyledir:

"Annemle teyzem... Ayşe'ye âdet gördüğü zaman Allah'ın Resûlunün nasıl seviştiğini sordular: şu cevabı verdi: -'Eşleri olan bizlerden biri âdet gördüğü zaman âdet gören eşine genişçe bir altlık giymesini emreder, sonra da onun memelerine yönelirdi...'[220].

Bu yukardakilere eklenebilecek diğer hadîsler arasında Ayşe ile aynı yorgan altında sevişirken Tanrı'dan vahiyler aldığına dair olanları da vardır ki ilerdeki bölümlerde yeri geldikçe değinilecektir.

Yine tekrarlamakta yarar vardır ki Tanrı'nın kadın sınıfını hem "hayızlı" yaratıp hem de "pistirler" diye yukardaki yasaklara tâbi kılacağını ve bu arada Muhammed'e hayızlı kadınlarla sevişirken vahiyler göndereceğini düşünmek Tanrı'nın yüceliği fikrini zedeler. Şeriât'ın kapsadığı bütün bu hükümleri ve yasakları kadına karşı yersiz bir düşmanlık besleyen zihniyetin uydurmalarından ve yalanlarından başka bir şey olmadığını kabul etmek gerekir.

Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, sadece kadınları pis kılmak, ya da dînen aşağılatmak, ya da ibâdet olasılığından eksik bırakmak için değil fakat bir de güncel yaşamlarında "Ezâ'ya uğratmak için" hayızlı yaratmışa benzer. Çünkü Kur'ân'da "hayız" halinin kadınlar için "Ezâ" olduğu açıkca bildirilmiştir:

"Ey Muhammed!, kadınların aybaşı hâli hakkında da sorarlar. Deki -'O bir ezâ'dır-'..." (2 Bakara 222)

Öyle anlaşılıyor ki Tanrı bu "ezâ"'yı, bir de fiziki bakımdan (yâni ay başı hâlinde kadınları pek huzursuz durumlara- örneğin baş ağrılarına, ya da asabiyet gibi hâllere- düşürmek sûretiyle) uygulamayı uygun bulmuştur. "Neden uygun bulmuştur? ve neden böylesime insafsız bir keyfiliğe yönelmiştir?" diye sorulacak olursa, buna mantıkî bir cevap bulmak elbetteki mümkün değildir. Akıl ve vicdan sahibi olupta yüce ve âdil bir Tanrı anlayışına yönelik kimselerin Tanrı'yı, kadınlara karşı böylesine düşman ve gaddar bir davranış içerisinde tasavvur etmeleri elbetteki düşünülemez.

5) Şeriât'a Göre Kadın Sınıfı "Köpek", "Eşek", "At", "Deve", "Domuz", "Karga" ve Benzeri Hayvanlara Eş Değerde Olup, "Kadınların En İyisi Alaca Karga'ya ve En Yararlısı da Koyun'a Denk" Sayılır.

İslâmi kaynakların bildirdiğine göre Muhammed, pek çeşitli vesilelerle KADIN'ı, vahşi ya da yarı vahşî hayvanlara eş değerde saymış ve kıyasla-

219. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, I, 221, hadîs no. 206.
220. İbid, I, 222; Ayrıca bk. Demircan, age, I, 218-220, II, 223 ve d.

malarını genellikle bu ölçüye dayatmıştır. Örneğin "namaz kılanın önünden köpek, eşek, ya da KADIN geçerse namaz bozulur" şeklindeki sözleri ve yine bunun gibi "Uğursuzluk AT'ta, EV'de ve KADIN'da hasıl olur", ya da "Eşya'da şeâmet farzolunursa AT'da, KADIN'da, EV'de ve MESKEN'de aranmalıdır"[221], ya da "Kadınlar arasında sâliha kadın, yüz tâne siyah karga arasında alaca bir karga gibidir" şeklindeki ve daha bunlara eklenebilecek nice hadîsleri (ki yeri geldikçe değinmekteyiz ve değineceğiz) bunu kanıtlayan örneklerdendir.

Bu vesile ile her şeyden önce şuna işâret etmek gerekir ki Şeriât zihniyeti KADIN'ı, aslında insandan bile saymaz ve "İNSAN" sözcüğüne pek layık bulmaz.

Kur'ân'da geçen *"insanlar"* ya da *"insanoğlu"* gibi sözcükler, ya da *"SİZE"* şeklinde kullanılan hitab tarzı, çoğu kez erkek cinsini karşılayacak ve kapsayacak niteliktedir. Kısa bir fikir edinmek üzere nice örneklerden şu ikisine değinelim:

Kur'ân'ın Maide sûresinin 3., 4. ve 5. âyetlerinde, müslümanlara haram ya da helâl kılınan şeyler açıklanmıştır. Haram kılınan şeyler arasında *"leş, kan, domuz eti... başka bir hayvan tarafından süsülmüş, yırtıcı hayvan tarafından yenmiş hayvanlar"* vardır (5 Maide 3).

Buna karşı helâl kılınan şeyler arasında da "Avcı hayvanların tuttuğu hayvanlar" ve KADIN'lar sıralanmıştır. Gerçekten de şöyle yazılıdır: "Ey Muhammed, sana kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar, de ki: - *'Size...avcı hayvanların sizin için tuttuklarını yiyin.... İnanan hür ve iffetli kadınlar da... size helâldir"* (5 Maide 4 - 5).

Görülüyor ki "SİZE" sözcüğü ile Tanrı erkeklere hitaben konuşurken onlara avcı hayvanlarının tuttuğu hayvanlar yanında kadınları da helâl kılmaktadır.

Öte yandan aynı doğrultuda olmak üzere İmrân sûresindeki şu âyeti de beraberce okuyalım:

"KADINLARA, oğullara, kantar kantar altın ve gümüşe, güzel cins nişanlı At'lara ve DEVELER (ve HAYVANLARA) ve ekinlere karşı İNSANLARIN aşırı (arzusu) sevgisi vardır ve bu arzu (sevgi) İNSANLAR için bezetilmiş bir arzudur (sevgidir). Fakat bunlar, dünyâ yaşayışına ait birer meta'dan (geçimlikten) ibarettir". (3 Al-i İmran 14).

Görülüyor ki burada İNSANLAR sözcüğü, âdeta kadınları hiç hesaba katmaksızın ve özellikle ERKEKLER anlamına alınmış olup KADINLAR, tıpkı AT'lar ve DEVELER ve genellikle HAYVANLAR sırasında olmak üzere dünya yaşamlarının nîmeti ve bereket sayılmışlardır.

221. "Uğursuzluk ancak üç şeyde; atta, kadında, evde hâsıl olur" ya da "Eğer eşyada şeamet farzolunursa atta, kadında, evde ve meskende aranılmalıdır" şeklindeki hadîs'ler için bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, VIII, 312 ve XI, 267-8.

Zira insanlara "güzel" gösterilen şeyler: "Nişanlı atlara ve develere ve kadınlara karşı bezetilmiş istektir" ve bütün bunlar dünyâ yaşamlarına ait birer meta'dan ibaret şeylerdir. Söylemeye gerek yoktur ki "Bezetilmiş arzu (sevgi)" denilen şey "İhtiyaçtan doğma bir istektir". Çünkü at'a karşı, ya da deve'ye, koyuna vs... karşı beslenen istek, bunların et'ine, süt'üne, derisine, yününe vs. karşı beslenen istekten başka bir şey değildir. Ve çünkü bunlar dünya yaşayışına ait birer "meta"dır. İşte bunun gibi kadına karşı da Şeriât, erkeğin şehvet gailesini giderme ve hizmetlerini görme ihtiyacından doğma bir "istek" ögesini öngörmüştür, ki ilerdeki bölümlerde yeri geldikçe tekrar ele alacağız. Fakat şimdilik şunu tekrarlayalım ki yukardaki âyet'de kadın, tıpkı at, deve ya da benzeri hayvanlar gibi "meta" (matah) sayılmıştır, zira âyet'de aynen şöyle denilmektedir: *"Bunlàr (yani kadın, at, deve) dünya yaşayışına ait birer meta'dan ibarettir".*

Yine Muhammed'in bildirdiğine göre Tanrı, mü'min erkek kullarına bu vaadler yanında bir de Cennetlerdeki güzel kızları hazırlamıştır. Zira aynı sûre'nin yukardaki âyet'inin hemen ardından şu gelmektedir:

"Ey Muhammed, de ki -'Bundan daha iyisini sizlere haber vereyim mi? Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, Rab'lerinin katında tertemiz eşler... vardır" (K. 3 Âl-i İmrân 15).

Hemen belirtelim ki bu âyet'teki "eşler" sözcüğü, ilerde ayrıca açıklayacağımız gibi *"hûriler, ceylân gözlü ve memeleri yeni sertleşmiş dilberler, henüz erkek eli değmemiş gûzel bakireler"* karşılığıdır. "Sizlere" sözcüğü ise, bir önceki âyet'teki "insanlara" deyimine (ki "erkekler" anlamındadır) atfen burada yer almıştır. Kur'ân'a koyduğu bu hükümler doğrultusunda olmak üzere Muhammed bu sözcüğü genellikle "erkekler" için ve erkeklere hitap şekli olarak kullanmıştır. Örneğin:

"Kadınlar İNSAN'ın karşısına şeytân gibi çıkarlar. Bir kadını görüp heves ettiğiniz vakit, hemen kendi ailenize (yani kadınlarınıza) müracaat edin".

derken yaptığı budur[222]. Zira burada da muhatabı sadece erkeklerdir ve onları İNSAN ve kadınları da ŞEYTAN diye tanımlarken, kendinden saydığı erkek sınıfını büyük "tehlikeye" karşı uyarmaktadır.

Tıpkı Muhammed gibi diğerleri de bu geleneği sürdürmüşlerdir. Örneğin Hülâfe-i Raşidin'den Ömer bu şekilde konuşur ve *"İNSAN... ailesine karşı çocuk gibi, harice karşı da erkek gibi olmalıdır"* derdi; derkende "İnsan" sözcüğünü "Erkekler" karşılığı kullanırdı. Ömer'in bu sözlerini nakleden Gazali: "Lokman'da aynı sözü söylemiş ve aynı tafsiyede bulunmuştur" diye ekler[223] ve bizzat kendisi bu düşüncenin temsilciliğini yapardı. Örneğin "İhyâu ulumi'd-Din" adlı kitabında, evliliğin temel esaslarını Kur'ân'a göre açıklarken "insanoğlu" sözcüğü ile "erkekleri" göz önünde tutmuştur. "Evliliğin yararları"

222. Gazali, age, (1975), II, 79.
223. İbid, 115 .

başlığı altında yazarken şöyle der: "Evlenmekteki dördüncü fayda, evi süpürmek, kapları temizlemek, yatak sermek, yemek pişirmek gibi ev işlerinden kurtulmaktır. İNSANOĞLU'nun şehvet hissi olmasa da ev işleri ile uğraşması çok zordur. Çünkü bu gibi işler zamanın çoğunu alır. İlim, amel ve benzeri işlerine mani olur. İyi bir kadın,erkeğin şehevî hissini tatmin ve ev işlerini tedvîr etmekle, onu (yani kocasını) huzur içinde hem diğer işlerini, hem de Al-lah'a karşı kulluk ve ibadetini yapabilmesini temin eder"[224].

Görülüyor ki "insanoğlu" olan kişi "erkek'lerdir". Kadın onun hizmetçisi ve âdeta "kölesi" olan zavallı bir yaratık, ya da en azından evdeki eşyadandır. Zaten onu Muhammed "en yararlı mefruşat" ve "döşeme" kategorisinden saymıştır[225]. Daha başka bir deyimle Şeriât'ın anlayışına göre kadın, insan şeklinde yaratılmıştır ama erkek gibi "insan" kertesinde değildir; Tanrı onu, evi süpürmek, yemek pişirmek, yatak sermek gibi zaman alıcı ve zahmetli ev işleriyle ve erkeğin şehvetini gidermekle görevli kılmıştır. Bu görevleri yerine getiren kadın "insanoğlu" kertesindeki erkeğini rahatlatmış ve pis işlerden kurtarmış olur ve böylece onu "asîl" işlerle uğraşma olanağına kavuşturur. Bu asîl işler arasında "ibâdetle uğraşmak" başta gelir ve erkek bu sayede cennetlere ve oradaki hûrilere, ceylân gözlü dilberlere ulaşır.

Öte yandan Tanrı, tabii yine Muhammed'in söylediklerine göre, kadınları sadece "aklen ve dinen" eksik yaratmakla ya da şeytan tabiatlı kılmakla kalmamış fakat çeşitli hayvanlara eş tutmak suretiyle de "insanoğlu" sırasına koymamaştır; daha açıkcası hayvan kertesinde bırakmıştır.

Biraz önce namaz kılan kişinin önünden "köpek, eşek ya da kadın" geçecek olursa namazın bozulmuş ve geçersiz sayılacağına dair bazı hükümlere değindik. T.C. Devletinin kendi halkına din eğitimi olarak sunduğu bazı örnekleri belirtmekte yarar vardır.

a) Muhammed'e Göre Namazı Kat'eden Şeyler; "Kara Köpek, Eşek, Domuz... Ve Kadın".

Buharî'nin SAHİH'inde, İbn-i Ömer'in rivâyetine dayalı bir hadîsten anlaşılmaktadır ki Muhammed, namaza duracağı zaman binit devesini aykırı vaziyette bulundurup ona karşı namaz kılarmış. Şayet bu sırada deve kalkacak olursa, semeri başka bir tarafa alıp diker ve semerin art kaşına doğru namaz kılmakta devam edermiş[226].

Ondan mülhem olarak diğerleri de çoğu zaman develerini Kıble yönününe alarak namaz kılarlarmış[227].

Öyle anlaşılmaktadır ki bu uygulama, bir ağacı sütre ittihaz etmeyi, ya da temiz bir hayvanı, ayakta durur şekilde tutmak şartıyla ona karşı namaza

224. Ibid, 83.
225. İbn. Hanbel, age, II, 168.
226. Sahih-i..., cild II, sh. 445, Hadis no. 308.
227. Sahih-i cild II, sh. 377, Hadis no. 271.

durmayı câiz kılar olmuştur[228].

Ancak ne var ki Muhammed, deve ve temiz hayvanlara ve hattâ cansız bir ağaca behşettiği bu şerefi (ya da icazeti), başta KADIN olmak üzere bazı yaratıklara layık görmemiştir. Gerçekten de çeşitli vesilelerle" namazı kat'eden" ve geçersiz kılan şeylerle ilgili olarak Tanrı buyruğu şeklinde yerleştirdiği öyle hükümler vardır ki şaşkınlık yaratıcı olduğu kadar kadının insanlık haysiyetiyle de pek bağdaşır görünmemektedir.

Nitekim Enes ya da Ebû'l-Ahvas gibi, ya da Hasan-ı Basri ya da İbn-i Abbâs, ya da Ahmed İbn-i Hanbel ya da benzeri diğer temel kaynaklara dayalı hadîslere göre namazı bozan şeylerin başında "köpek", "eşek" ve "kadın" gelmektedir:

"...kıbleî musallî'den kelb (köpek) , himâr (eşek) ve kadın geçerse, bunların namazı kat'ettikleri"[229].

belirtilmiştir. İkrime'nin rivâyetine dayalı bir başka hadîs'e göre Muhammed: *"Köpek, eşek, hınzır, kadın, Yahûdi, Nasranî ve Mecûsi"* gibi şeylerin namazı kat'edeceğini bildirmiştir.

İbn Abbâs'ın ve Ahmed İbnî Hanbel'in rivâyetlerine dayalı hadîs'lerde, namaz kılanın önünden *"kara köpek, ya da eşek ya da kadın geçecek olursa, namaz kat'edilmiş olur"* diye emredilmiştir.

Müslim-in "sened'i sahîh" ile Ebû Zer'e atfen rivâyet ettiği hadîs'te şöyle demiştir:

"Önünde deve semerinin ard kaşı boyunda bir sütresi olmayan kimsenin namazını, KADIN, EŞEk, bir de KARA KÖPEK kat'eder"[230].

Dikkat edilecek olursa bazı hadîs'lerde "köpek" ve bazılarında da "kara köpek" diye yazılmıştır. İslâmî kaynakların bildirdiği o'dur ki *"kara köpek"* namazı kateden şeylerden olduğu halde "kırmızı köpek" böyle değildir. Çünkü Muhammed, bunun böyle olduğunu açıklığa kavuşturmuştur. Nitekim Ebû Zer bir gün kendisine: "Kara köpek namazı bozuyor da kırmızı köpek neden bozmuyor?" diye soran kimseye şu yanıtı vermiştir: *"A kardeşimin oğlu, ben de senin sorduğunu (peygambere) sordum: 'Kara köpek şeytândır'* buyurdu"[231].

Bundan anlaşımkatadır ki Muhammed'e göre KADIN'ın, tıpkı KARA KÖPEk gibi namazı kat'eden şeyler arasına alınmasının ortak bir nedeni vardır ki o da "şeytân cinsinden" sayılmasıdır. Çünkü biraz önce belirttiğimiz gibi

228. Diyanet İşleri Başkanlığının bildirdiğine göre: "Harbe, asâ gibi şeyleri, üstüvaneyi, ekli helâl ve tahîr bir hayvanı, kaimen durdurarak deve semeri gibi bir şeyi sutre ittihaz etmek meşru olduğuna kıyasen eşçarı (ağaçları)da sutre ittihaz etmek bitarik'l-evla câizdir" bk. Sahih-i..., cilt II, sh. 445 not. 1.

229. Sahih-i Buhari Muhtasarı..., II, 440.

230. İbid, 441.

231. İbid, 449.

Muhammed kadını her daim şeytân'dan saymıştır. Kara köpeği de aynı kategoriye ithal ettiğine göre şeytân ve kara köpek ve kadın aynı değer ölçeğine oturtulmuş olmaktadır. Şu duruma göre kırmızı köpek, ki Muhammed'e göre şeytândan değildir ve bu itibarla namazın kat'edilmesine sebep olmaz, KADIN'a nazaran daha üst değerde bir hayvandır.

Daha önce de değindiğimiz gibi müslüman kişinin başlıca görevlerinden birisi namazını korumaktır. Özellikle kara köpek, eşek ve KADIN'a karşı korumaktır. Bundan dolayıdır ki Muhammed namaz kılarken sütre dikilmesini ya da "duvar, direk, ağaç" gibi bir şeye "teveccüh" edilmesini emretmiştir[232]. Çünkü eğer sütre dikilecek olursa, bu takdirde eşek ya da köpek ya da kadın geçse de namazı etkilemez.

Bu konuda Ebû Cuhayfe'nin rivâyetine dayalı olarak Buharî:

"(Peygamber'in)Bathâ'da önünde bir harbe (kısa mızrak) dikilmiş olduğu halde öğlen ile ikindi namazlarını ikişer rek'at kıldırdığını (ve namaz içinde iken) önünden kadın da, eşek de geçtiğini"[233].

bildirmiştir.

Daha başka bir deyimle bütün kerâmet "sütre'dedir"; zirâ sütrenin varlığı halinde namaz kılan kişinin önünde kara köpek ya da eşek ya da kadın geçse namaz katedilmiş olmayacak ve ibadet kabul edilmiş sayılacaktır.

Söylemeye gerek yoktur ki haysiyet kırıcı bu tür bir kıyaslama her kadın için üzüntü kaynağıdır. Nitekim Muhammed'in karılarından Ayşe, bu yukardaki sözlerden haklı olarak alınmış ve bir gün Esved b. Yezîd-i Niahi'ye, "Namazı kat'eden şeyler nedir?" diye sormuş ve o da kendisine, "Kadın ve köpektir" diye yanıt verince şöyle demiştir: "*Siz bizleri kelb* (köpek) *ve himâr* (eşek) *ile bir mi tutuyorsunuz? Kasem olsun ki,* (Peygamben) ö*yle halini bilirim ki, ben sedirin üzerinde yan yatmış bulunuyordum da* (peygamber) *teşrif eder, sedirin ta ortasına müteveccihen namaza dururdu. Ben bir ihtiyac üzerine kalkmak istediğimde, kıblesine karşı gelmekte ezâ vermiyeyim diye, sedirin ayakları tarafından yorganımdan sıyrılıp çıkar giderdim*", demiştir. Hatırlatalım ki bu sözlerde yukardaki durumları hafifletici ya da geçersiz kılıcı bir şey yoktur. Ve esasen Ayşe, namazı, katetmiş olmamak için, "Ezâ vermeyeyim diye... yorganımdan sıyrılıp giderdim" şeklinde konuşmakla söz konusu hadîs'lerin varlığını da kanıtlamaktadır.

Fakat buna rağmen Şeriâtçı çevreler, kadının rencide olan haysiyetini tamir kurnazlığına başvururlar ve örneğin yine Ayşe'nin rivâyetine dayalı başka bir hadîs'e sarılırlar; sarılırken yalan söyleme alışkanlığıyla çelişmeli bir dil kullanırlar. Öne sürdükleri hadîs şudur:

"(Tanrı elçisi) namaz kılardı. Ben de onun karşısında cenâze vaziyetin-

232. İbid, 440.
233. İbid, 440.

*de aykırı yatardım."*233a.

Ve bu sözleri ele alarak, şunu anlatmağa çalışırlar ki namaz kılan kişi ile kıblesi arasında kadın geçecek olursa, bunda sakınca yoktur ve namaz bozulmuş sayılmaz.

Oysa ki bu hadîs, hem "senedi hakkında dedikodu" olduğu için zayıf ya da hattâ geçersiz bir hadîs'tir233b, ve hem de Ayşe'nin ağzından yukardaki şekilde çıkmış değildir. En sağlam kaynak sayılan İbn Sa'd'ın **Tabakat** adlı kitabından anlaşılacağı üzere Ayşe'nin söylediği şöyledir:

"Benönünde olduğum halde (Tanrı elçisi) *namaz kıldığı halde başka biri* (diğer eşleri) *olunca kılmazdı"* 233c.

Ve bu sözleri Ayşe, sadece kendisini, Muhammed'in diğer eşlerine nazaran, bir çok bakımlardan üstün ve imtiyazlı göstermek üzere, sarfetmiştir. Nitekim Ayşe'nin rivâyetine göre Hadîs'in tamamı şöyledir:

"Benim, öteki Peygamber hanımlarına on tâne üstünlüğüm vardır:

1) Evlendiği tek bâkire hanım benim;
2) Ana-babası muhacir olan tek eşi benim;
3) Allah benim doğruluğumu ilâhî vahy ile ispat etmiştir. (Ifk olayı);
4) Cebrâil benim resmimi bir kap içinde Peygamber'e gösterip 'Bununla evlen-' demiştir;
5)(Peygamber) bir tek kaptaki sudan yalnız benimle yıkanmıştır;
6) *Ben önünde olduğum halde namaz kıldığı halde başka biri ('başka bir eşi) olunca kılmazdı;*
7) Benimle birlikte olduğu zamanlarda ona vahiy gel(diği halde diğer eşleriyle olduğu zaman gelmezdi);
8) Ruhunu teslim ettiğinde başı benim kucağımdaydı;
9) En son cinsî münasebetini benimle yapmıştır;
10) (Ölünce) benim odamda defnedilmiştir"233d.

Görülüyor ki Ayşe'nin bu sözlerinde, genel olarak KADIN'ın, "Kara köpek" ve "Eşek" ve "Domuz" vs gibi hayvanlara eş durumda bulunduğuna dâir olan Hadîs'leri çürütmeğe yönelik bir anlam yoktur; sadece kendisini Muhammed'in diğer eşlerinden farklı ve imtiyazlı kılma amacı vardır. Zirâ anlatmak istediği şudur ki Muhammed, önünde kadın, eşek, köpek, domuz vs olduğu takdirde namaz kılmamak geleneğindedir ve bu geleneğinden sadece Ayşe'yi hariç tutmuştur. Daha açık konuşmak gerekirse Ayşe'nin bu

233a. **Sahih-i**..., II sh. 440.

233b. Bu Hadîs'teki "Cenâze vaziyetinde aykırı yatardım" sözlerine bazıları "hâiz olduğum halde" sözlerinin de eklendiğini bildirirler. Yine bunun gibi Ebû Said-i Hudrî **Sünen-i**'ninde: "namazı hiç bir şey kat'etmez. Maahâzâ elinizden geldiği kadar geçeni menetmeğe çalışınız. Çünkü o şeytandan başka bir şey değildir" şeklinde bir hadîs bulunduğu söylenir, fakat bunun da senedi hakkında dedikodu olduğu belirtiler. Bkz. Sahih-i..., II, sh. 440.

233c. İbn Sa'd, **Tabakat,** 8/65.

233d. İbn Sa'd, **Tabakat,** 8/65.

sözleri KADIN'ı aşağılatır nitelikteki Hadîs'leri pekiştirmekten başka bir işe yaramaz.

Ama buna rağmen şeriâtcılar, biraz yukarda değildiğimiz yalanlarla Ayşe örneğinden medet umarlar; hem de senedi hakkında dedikodu olduğunu kabûl ettikleri bir rivâyeti (yâni Ayşe hadîs'ini), "Senedi muttasıl" nitelikte gördükleri hadîs'lerin (örneğin Ebû Cuhayfe hadîs'i) önüne geçirir görünürcesine[234]. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ve kadını gerçekten aşağılatan bu tür hükümleri akılcı yoldan silip atacaklarına, akla ve mantığa sığmayan yalanlara yaşatırlar[234a].

Namaz kılan ve kıble arasından "eşek, köpek ve kadın"dan gayrı "hınzır, Yahûdi, Nasranî ve Mecûsi" geçmesi halinde dahi, namazın katedilmiş olacağına dair hükümlerin sadece akla ve mantığa değil, fakat insanlık haysiyetine ters düştüğünü haykıracak yerde haysiyet duygusunu rencide edecek örneklerle oyalanırlar. Örneğin (Abdullah) b. Abbâs'ın:

"(Peygamber) Minâ'da sütresiz namaz kıldırdığı sırada dişi bir merkebe râkiben karşıdan geldim... Saflardan birinin önüne geçtim. Merkebi otlasın diye salıverdim. Ondan sonra saffa girdim. Bu (yaptığıma kimse ses çıkarmadı)"

şeklindeki sözlerini, sanki kadının incinmiş duygularını tamir edermiş gibi öne sürerler[235]. Dişi merkebin namaz kılanlar önünde otlamasını belirtmekle, kurnazlık yaptıklarını düşünürler.

Ancak ne var ki bu kurnazlığı dahi pek beceriksizce yaparlar ve çünkü yukardaki örneği verirken aynı zamanda Muhammed'in "binit devesini" karşısına alıp namaz kıldığına dair hadîsleri sıralarlar[236].

Böylece deveyi, ve "dişi merkeb'i" kadından daha üstün bir haysiyete sahip kılan Şeriât sisteminin koruyuculuğunu yapmış olurlar. Gerçekten de İbn-i Ömer'in (Sened-i muttasıl ile) rivâyet olunan sözlerine dayalı bir hadîs şöyledir:

"İbn-i Ömer (Peygamberin) devesini kıblesine alarak namaz kıldığını gördüm, demiştir".

Ve yine İbn-i Ömer'in rivâyetine dayalı başka bir hadîs şöyledir:

234. Diyânet İşleri Başkanlığı, yukarıdaki hadisleri kapsayan Buhari külliyatının bir yerinde Ayşe'nin bu sözleri dolayısıyla şöyle der: "kadının musalinin kıblesine uzanması namazı katetmezse mürûr ekmekle katetmemesi evleviyette kalır." Fakat göze pek çarpmasın diye metne değil notlar kısmına sıkıştırdığı bu satırların, kadının köpek ya da eşek gibi namazı kateder şeylerden olduğuna dair en sağlam kaynaklarda yer almış olan yukardaki hadîs'leri ortadan yok edemeyeceğini bilir Bk. Sahih-i Buharî Muhtasarı..., II, 446.

234 a.**Sahih-i...**, II, sh. 440; ayrıca **Sahih-i...**, külliyatında 6, 143, 249, 303 sayılı Hadîs'lere bakınız.

235. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, I, 80, hadîs no. 445.

236. İbid., I, 377, hadîs no. 271 ve 445, hadîs no. 308.

"(Peygamberin) binit devesini aykırı (vaziyette) bulundurup ona karşı namaz kıldığı (sened-i muttasıl ile) rivâyet olunur. (İbn-i Ömer'den bu hadîsi rivâyet eden Nâfia), 'Ya develer ayağa kalkarsa ne yapmalı dersin?' diye sorulmuş, o da, '(Peygamber) böyle bir hâl vukuunda (semeri başka tarafa) alıp diker ve semerin ard kaşına doğru namaz kılmakta devam ederdi'" cevabını vermiş."

Bu hükümler[237], daha nice benzerlerinin yanında, deveyi kadından daha üstün kılmaya yetmiş olmalıdır Şeriâtçı indinde.

Görülüyor ki Muhammed, deveyi karşısına alıp namaz kılmak ya da deve semerini sütre ittihaz etmek suretiyle domuza, köpeğe ve eşeğe ve bu arada kadına karşı ikinci bir hakâreti uygun bulmuş ve bu sonuncuların deve kadar olsun itibara sahip bulunmadıklarını açığa vurmuştur.

"Haydi diyelim ki domuzu ve köpeği pis hayvanlardan ve kadını da şeytandan saymış ve namazı katetiklerine karar kılmıştır. Pek iyi, ama deve ile eşek arasında neden tefrik yaratmıştır acaba? Deve eşekten daha üstün değil, bir çok bakımlardan daha da kötü bulunduğuna göre (çünkü oldukça öfkeli ve kindar bir hayvandır) ve daha da temiz olmadığına göre, bu ayırımı acaba neden yapmıştır?" şeklinde düşünmeye kalkışmayınız. Çünkü kalkışacak olursanız dinsizlikle suçlanmak bir yana, fakat mutlaka cinnet getirir, hasta olursunuz.

b) Ve Kadın, Deveden Daha Aşağı, Fakat "At, Karga, Koyun vs..." Gibi Hayvanlara Eş Değerdedir; Ve Dövülmesi Gerekir.

Kadını, yukarda belirttiğimiz gibi, deveden aşağı gören ve "kara köpek", "eşek", "domuz" vs. gibi hayvanlar kertesine indiren hükümler sadece namaz ve ibadetle ilgili olanlar değildir.

Bunlar dışında da ve farklı nedenlere dayalı olarak kadınları yırtıcı ve ehli hayvanlara eş tutan hükümler vardır ki Şeriât'ın temellerini oluşturur. Bunlar şöyle bir gözden geçirilecek olursa anlaşılır ki Muhammed kadınları "uğursuzluk" ya da "yararlılık" gibi kıstaslara göre "at", "karga", "koyun" vs. gibi hayvanlarla bir tutmuştur[238].

Örneğin Müslim'in İbn-i Ömer'den rivâyet ettiği bir hadîs emrine göre, Muhammed uğursuzluğun genellikle üç şeyde bulunduğunu söylemiştir, ki bunlar Kadın, Ev ve At'tır[239].

Fakat kadın ile at arasında ayrıca özel bir bağlantı kurmuştur ki o da karakter ve tiynet ile ilgilidir. Daha başka bir deyimle kadın, "yumuşak" ve

237. İbid., II, 377 ve 445, hadîs no. 271 ve 308.

238. Bu hadisleri, Buhari, Müslim, Tırmızî gibi kaynaklardan gayrı İbn Hibban'ın Zu'a'fa'sında, Nesei'nin **Sünen-i Kübra**'sında ve Taberani'nin **Kebir-i Haraiti**'sinde ve al-Darekütinin; **Kitabı, al-Afrâd**'ında bulmak mümkündür.

239. Sahih-i Buhari Muhtasarı..., VIII, 312 ve XI, 267-8.

"sert" başlı olmak bakımından at ile karakter benzerliği içerisindedir. Söz konusu hadîs şudur:

"Uğurluluk ve uğursuzluk karı'da, 'ev'de ve at'tadır. Kadının uğurlu oluşu nikâh parasının azlığında, kolaylıkla nikâh edilmesinde ve güzel ahlâkındadır. Evin uğurlu oluşu genişliğinde ve iyi komşusundadır. Uğursuzluğu da darlığında ve kötü komşu oluşundadır. At'ın uğuru, başı yumuşak ve ahlâklı olmasından, uğursuzluğu da sert başlı ve ahlâksız olmasındandır"[240].

Görülüyor ki benzetme erkek sınıfının çıkarlarına göre yapılmış ve kadının erkek bakımından yararlılığı esasına dayatılmıştır.

Ve işte Muhammed'in bu tanımına bakaraktır ki, Hüccet'ül İslâm üstadımız Gazali, kadın tiplerini on çeşite ayırmış ve her birini, karakter itibarıyla on hayvana eş kılmıştır. *"Nasihat-ül mülk"* adlı kitabında bu konuya özel bir yer ayırır ve şöyle der: "kadın sınıfı on farklı tipten oluşur ve bunlardan her birinin karakteri, çeşitli hayvan gurubunun evsafına tekâbül eder. Bu hayvanlar domuz, maymun, köpek, yılan, katır, akrep, fare, güvercin, tilki ve nihayet koyun olarak ele alınabilir"[241].

Dikkat edilecek olursa çeşitli kadın tiplerine tekâbül eder gibi gösterilen hayvanlar, müslümanların genellikle hor ya da pis ve uğursuz gördükleri hayvanlardır:Yılan, akrep, fare, vs. gibi. Güvercin ya da koyun gibi hor ve kötü görülmeyenler dahi kadını küçültmeye yarayan yönleriyle ele alınmıştır. Gerçekten de Gazali şöyle der: "*Karakter itibariyle domuza benzeyen kadınlar oburdurlar; midelerini doldurmayı çok iyi bilirler. Fakat din, iman, ibadetle, oruç tutmakla hiç ilgileri yoktur. Kocalarının haklarına saygı göstermedikleri gibi çocuklarının beslenmesine, yetiştirilmesine, Kur'ân eğitiminden geçirilmesine aldırış etmezler.*

Maymunların karakter ve özelliğine sahip kadınlar, renkli giysilere, incilere, yakut ya da altın ve gümüş cinsi mücevherata düşkündürler.

Karakterce köpeğe benzeyen kadınlar, kocaları konuşurken sözünü kesip suratına bağıran, hırlayan kadınlardır; eğer kocaları varlıklı, altın ve gümüş sahibi kimselerse şöyle konuşurlar: 'Sen benim dünyamsın; Ulu Tanrım bana senin eksikliğini hissettirmesin ve dilerim ki benim canımı seninkinden önce alsın.-' Fakat ne zaman ki kocalarının malî durumu bozulur, işte o andan itibaren ağız değiştirirler ve kocalarına hakaret etmeye, -'Sen parasız bir sefilsin-' şeklinde söylenmeye başlarlar. Karakterce katıra benzeyen kadınlar, hiçbir yerde durmak istemeyen inatçı katır gibidirler.

Akrep cinsi kadınlar, komşularını devamlı şekilde ziyaret eden, dedikoduyu seven ve lâf toplayan tıpkı akrepler gibi gittikleri her yerde zehirlerini

240. Gazali, age, (1975), II, 537-8.
241. Gazali, age, (1964), 165.

döken kadınlardır. Fare karakterindeki kadınlar kocalarının cebinden para çalan ve çaldığını komşusunun evinde saklayan kadınlardır. Güvercin karakterli kadınlar, evine girmeyen, çok gezen kadınlardır. Bu tür kadınlar kocalarına, -'Nereye gidiyorsun? Ne zaman evde olacaksın-' diye sormaktan bıkmazlar. İyilikle, tatlılıkla konuşmazlar.

Tilkiye benzeyen kadınlar, kocalarını evden gönderip bütün gün yatıp uyku uyurlar ve kocaları eve döndüğü zaman hasta numarası yaparlar, -'Beni evde hasta bırakıp gittin-' diye yakınırlar. Koyun gibi olan kadınlar her şeyleriyle (kocalarına) yararlı olan kadınlardır"[242].

Görülüyor ki, kadın tipleri içerisinde en makbul sayılanı dahi koyundan daha yukarı bir değere lâyık bulunmamıştır. Makbul sayılmasının nedeni, koyun gibi mutî ve kocasına boyun eğer olması, ayrıca yararlı bulunmasıdır. Nasıl ki koyun, eti ile, yünü ile, derisi ile, yağı ile bereketli ise kadın da buna benzer yönleriyle (yani kocasının hizmetini görmek, şehvetini gidermek, vs.) yararlıdır[243].

Hatırlatalım ki, koyuna benzeyen kadınlar hem yararlı, fakat hem de Tanrı'ya itaatkârdırlar, dindardırlar: Çarşaf ve peçe giyerek örtünürler ve Şeriât emirlerini yerine getirirler. Bu tür kadın pek az erkeğe nasiptir[244], çünkü sayıları çok azdır. Bunun böyle olmasını Gazalî,Muhammed'in sözlerine sarılarak açıklamıştır: "Peygamberimiz şöyler demiştir: -*'Kadınlar arasında faziletli kadın, tıpkı yüzlerce karga arasında alaca (karnı beyaz) karga gibidir..."*[245].

Bu hususu böylece vurguladıktan sonra şu sonuca varır: "*Kadınlarda asıl olan şey kötülüktür, acz'dir. Onların kötülüğüne karşı tek çare onlara karşı sert ve haşin olmaktır. Acz'lerine karşı da yumuşaklıkla ve şefkatle davranılmalıdır"*[246].

Daha başka bir deyimle hayvanlara karşı nasıl sert davranmak gerekiyor ise kadınlara da aynını yapmak uygundur. Bu konuda Gazali, yine Muhammed'in sözlerine sarılarak kadınların atlarla ortak yönlerine değinir ve şöyle der: *"(Kadının) yularını azıcık salarsan, süratle senden uzaklaşır; yuları kuvvetli tutacak olursan, bu takdirde ona dilediğin gibi sahip olursun"*[247].

Söylemek istediği şudur ki kadına yumuşak davranır ve insan gibi muamele edecek olursan o sana ihânet eder. Öte yandan kadını, yine tıpkı hayvanlar gibi, yola getirmenin bir diğer yolu vardır ki o da dayaktır. Çünkü Mu-

242. İbid, 165-61.
243. İbid., 165-6.
244. İbid., 166.
245. İbid., 75.
246. İbid.
247. Gazali, age, (1975), II, 117; Buhari, Kitab-ı Cihad, 47; Kitab-ı Nikâh, 17. Kitab-ı Tıbb, 43, 54; Müslim, Kitab-ı Selam, 115, 116-119.

hammed, karakterce hayvanlara eş tuttuğu kadın sınıfına bunu lâyık görmüştür. Ona göre her koca, karısını "yola getirebilmek", "adam edebilmek" ve hizmetinde tutabilmek için bu usule muhtaçtır.

Bundan dolayıdır ki erkeklerin kadınlara üstün olduklarına dair Kur'ân'a hükümler yerleştirirken bu üstünlüğü fiilen gerçekleştirebilmek üzere, dayak atma hakkını düzenleyen hükümler koymayı da ihmal etmemiştir. Örneğin Nisâ Sûresi'nin 34. âyeti şöyledir:

"...Erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler. İyi kadınlar, gönülden boyun eğenler(dir)... Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövün. Size itaat ediyorlarsa aleyhlerine yol aramayın" (4 Nisâ 34).

Tanrı emridir diye öne sürdüğü bu hükmü Muhammed, son nefesini vereceği anâ kadar her fırsatta kocalara hatırlatmaktan geri kalmamıştır. Kendisini ölüme sürükleyecek olan hastalığı sırasında vedâ haccı vesilesiyle son hutbesini verirken dahi onlara şu öğütte bulunmayı ihmâl etmemiştir:

"Ey ahali... Tanrı (size karılarınızı) yataktan ayırmayı ve... onları dövmeyi helâl etmiştir"[248].

Dikkat edilecek olursa dayakla ilgili yukardaki âyetin güttüğü amaç, her şeyden önce kadını itaatkâr kılmaktır. "İyi" kadınların gönülden boyun eğer nitelikte olduklarını hatırlattıktan sonra dayak hatırlatmasını yapmaktadır. Kadının serkeşliği, itaatsizliği, huysuzluğu hallerinde koca, onu, dayak atarak hizaya getirmelidir[249].

Söylemeye gerek yoktur ki serkeşlik,[249a] ilgisizlik ve huysuzluk kadınlara özgü bir şey değildir. Çoğu kez erkeklerde de görülen bir şeydir. Ancak ne var ki Muhammed, erkeğin serkeşliğinin ya da ilgisizliğinin ve huysuzluğunun ceremesini dahi kadına yükler. Çünkü böyle bir halde kadın, kocasıyla anlaşmaya ve onu mutlaka hoşnut etmeye çalışmalıdır. Nitekim Kur'ân'a koyduğu şu âyet bunun kanıtıdır:

"Eğer kadın, kocasının serkeşliğinden veya aldırışsızlığından endişe ederse, aralarında anlaşmaya çalışmalarında kendilerine bir engel yoktur" (4 Nisâ 128)[250].

Ve bunu ne için koymuştur, bilir misiniz? Sırf kendi çıkarları için. Daha

248. Taberi, age, (1966), II, 819; İbn İshak, **age**, (1980), 651.

249. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, cild XI, sh. 218.

249a. Türkçe'ye "Serkeşlik" diye çevrilen sözcük âyet'teki "nuşûz" sözcüğüne karşılıktır: "Kafa tutma", "baş kaldırma", yani itaâtsız olma gibi anlamlara gelir. Bu konuda bkz. Turan Dursun, **Tabu Can Çekişiyor: Din Bu;** (Kaynak Yayınları) 3 cü baskı, 1990, sh. 252.

250. Böyle bir durumda erkeğin akrabasından bir hakem, kadının akrabasından da bir hakem, iki tarafın aralarını düzeltmeye çalışmalıdır., (4 Nisa 35). Bu hususta ayrıca bkz. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 337.

doğrusu eşi Sevde'nin cinsî münasebet sırasını Ayşe'ye devretmesini sağlamak için. Nitekim ibn-i Sa'd'in Ayşe'ye muntehi bir senedle Vakidî'den rivayetine göre Ayşe şöyle demiştir:

"Sevde... çok yaşlı idi. Nöbetini bana hibe etmişti. Resul-i Ekrem'i memnun etmek istiyordu" Bunun üzerine: -*'Eğer bir kadın, kocasının yanına yaklaşmamasından, yâhud yüz çevirmesinden korkarsa, bu kadının, kocasiyle aralarında bir barış yolu bulup geçimlerini düzeltmelerinde bir beis yoktur'- âyet-i...indi..."*[251].

Hemen belirtelim ki Sevde'nin davranışı öyle kendiliğinden olan ve sırf Muhammed'i memnun etmek için girişilen bir davranış değildi. Muhammed onu, yaşlanıyor diye boşamaya kalkmıştı. Ve zavallı kadıncağız o yaşlı halinde sokağa atılmamak için ve Muhammed'in Ayşe'ye fazlasıyla düşkün olduğunu bildiğinden, nöbetini ona devretmeyi teklif etmişti[252]. İşte bu teklif üzerinedir ki Muhammed, sanki Tanrı bu tür davranışları gerekli görmüş gibi, Kur'ân'a, *"Eğer bir kadın, kocasının yanına yaklaşmamasından, yahud yüz çevirmesinden korkarsa, bu kadının kocasıyla aralarında bir barış yolu bulup geçinmelerini düzeltmelerinde bir beis yoktur..."* (4 Nisâ 128).

hükmünü koymuştur.

Haksızlığın derecesini görüyor musunuz? Koca, karısının serkeşliğinden şüphe ettiği an onu dövecek, buna karşılık kadın kocasının serkeşliğine tanık olduğu zaman onu hoşnut edecek.

Görülüyor ki erkeğin kadına karşı haksız bir davranışının cezasını yine kadın çekmektedir. Söylemeye gerek yoktur ki erkek her zaman için serkeşliğin ve huysuzluğun kadından geldiğini bahane ederek kendi üstünlüğünün avantajlarından yararlanabilir.

Hemen işâret edelim ki yukardaki âyet'de sözü geçen "serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz" deyimi geniş anlam taşır; şöyle ki, sadece kocasına itaat etmekte kusur eden kadınları değil, fakat dinsel görevlerini yerine getirmeyenleri de kapsar. Böylece koca, dayak yoluna başvurmak suretiyle karısını namaz kılmaya, ya da oruç tutmaya zorlayabilir[253]. Öte yandan dayak, sadece "serkeşlik" halinin vukuuna bağlanmış değildir, serkeşlik olayına *tanık olmasa dahi koca, karısının serkeşlik edeceğinden kuşkuya düşmesi halinde onu dövebilir.*

Her ne kadar dayak atmadan önce karısına öğütte bulunması ve eğer bu fayda vermez ise onu yatağına almaması gerekirse de, kadının yularına hâkim olmanın ve onu "kuzu" gibi yapmanın, ancak dayak ile sağlanacağını

251. İbn-i Sad, Tabakat, c. 8, sh. 37 ve Sahih-i Buhari Muhtasarı..., V. sh. 165 ve cild. VIII, 33.
252. Sahih-i Buhari Muhtasarı..., cild. V, 163,165.
253. Gazali, age, (1975), II, 128.

bilmelidir. Kur'ân'da dayağın ne şekilde atılacağı ve tarzı bildirilmemiştir. Fakat Muhammed'in kocalara öğüdü şudur ku karılarını döverlerken "kemiklerini kırmadan", "suratlarına vurmadan"[253a] ve "kanatmadan"[253b] bu işi görmelidirler. Fakat döverken iyice acıtmalıdırlar[254]. Bunun dışında dikkat etmeleri gereken şey, karılarını döverken cariyelerini döver gibi dövmemeleridir. Çünkü Muhammed şöyle emretmiştir:

"Hiç biriniz karısını, cariyesini döver şekilde dövmesin ve şunu düşünsün ki dayak attığı günün gecesinde belki de onunla yatakta birleşecektir[255].

Cariye sanki insandan değilmiş ve sanki o "kemikleri kırılırcasına" dövülebilirmiş kanısını yaratan bu hükmün şaşkınlık uyandırdığını inkâr etmek güçtür. Fakat ne var ki Şeriâtcı yazarlar, Muhammed'in cariyelere lâyık gördüğü bu dayak şeklinin, nikâhlı karılara uygulanmamasını "insanî" nitelikte bir davranış olarak övgüyle anmayı marifet bilmişlerdir[256].

Oysa ki "dayak" denilen şeyin, bizatihi mahiyeti itibarıyla, insan haysiyetine ters düştüğünü ve hele karı koca ilişklleri açısından olumsuz sonuçlar doğurduğunu, karşılıklı saygı ve sevgiyi yok ettiğini düşünmemişler, daha doğrusu bunu düşünebilecek kerteye erişmemişlerdir. Bundan dolayıdır ki dayakta aşırı gidilmesini yasakladı diye Muhammed'i yüceltmişlerdir. Nitekim 20. yüzyılda müslüman ülkelerinde aydın diye bilinen sınıfların yaptığı halâ budur"karılarınızı dövün, fakat cariyelerinizi dövdüğünüz şekilde dövmeyin" şeklindeki öğütleri verenlere hemen her yerde rastlamak mümkündür[257].

Hayvanları bile dövmenin "gayrı insanî ve gayrı kanunî" sayıldığı bu

253b . Bazılarına göre Kur'ân, kadının "incitmeden" dövülmesini şart kılmıştır. Oysa ki "incitmeden" dövme diye bir şart söz konusu olamayacağı gibi, Kur'ân'da da böyle bir şart yoktur. (Bkz. Dursun, Din Bu..., sh. 252) ve esasen Muhammed kadınları döverken "iyice acıtmalıdır" şeklinde de konuşmaktan geri kalmamıştır. Nitekim Gazalî'nin, Ebû Davûd ve Neseî'den naklettiği hadîs'lere göre Muhammed şöyle demiştir: "Koca karısına dayak atarken yüzüne vurmaz, ancak yaralamayacak şekilde döver" . Bkz. Gazalî, age (1975), II, sh. 128.

253a. Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre Muhammed, dayak atılırken yüz'e vurulmamasını emretmiş ve şöyle demiştir: "Sizden biriniz hâdimi döğdüğünde yüzüne vurmaktan (kaçının)". Bkz. Sahih-i..., VII, 465, Hadîs 1121. Ayrıca bkz. Gazalî, age (1975), II, 128.

Güyâ "yüz", insanın en şerefli uzvu olduğu için böyle söylemiştir. Oysa ki sebeb bu değildir, çünkü eğer "şeref" sorunu söz konusu olmuş olsaydı dayağı tümüyle yasak kılardı, zirâ insanın şerefli olan uzvu surat değil tümüdür. Yüze vurulmasını istemeyişinin nedeni, muhtemelen kadının güzelliği bozulur da erkeğin keyfi kaçar, ve zevkle sevişemez diyedir.

254. Muhammed Emin, The Sayings of Prophet Muhammad, (Lahore 1961) 52.

255. İlgili hadisler için bk. Buhari, **Kitabu'n-Nikâh** 79-80, **Kitabu'l-Adâb** 43; Müslim, **Kitabu'r--Rada'** 60-3 ve **Kitabu'l-Cenne,** 50 ve Tırmızî, **Kitabu't-Talak,** 12.

256. Muhammed Ali, age, 52-3.

257. İbid.

çağda, müslüman aydının, kadına dayak usulüne bu şekilde cevâz vermesi ve cariyeliği doğal kabul etmesi, hiç kuşkusuz hem duygusuzluktan ve hem de kültür yoksunluğundan doğmadır. Çünkü henüz şunu idrâk edememiştir ki, haysiyet kırıcı olan şey, dayağın "kemikleri kırmadan" ya da "surata vurmadan" ya da "kanatmadan" atılmış olması değil, fakat bizatihi dayağın kendisidir. Ancak ne var ki Şeriâtcı zihniyet, bunu anlayabilecek kerteye erişmek şöyle dursun fakat dayakta "sevgi ve şefkât" yattığı inancından bile kendisini kurtarmış değildir. Mısırlı bir kadın yazarın 1978'lerde yazdığı şu satırlar bunun ibret verici bir kanıtıdır: *"Evini ve karısını sıkı kontrolü altında bulundurmayan bir koca saygıya lâyık görülmez ve aslında erkek olarak da telâkki edilmez. Zira karısı tarafından idare edilmekte olan bir kimse diye (küçük görülür). Oysa ki gerçek erkek, karısına dayak atacak kadar sert olabilen erkektir. Esasen (toplumda) yaygın olan kanı odur ki, dayak (denilen şey) sevgiden doğma kıskançlığın (olumlu bir) tezahür şeklidir. Bu nedenle kadınlar, kocaları tarafından dövülmekten müşteki değillerdir. (Hattâ aksine) onlar için (kocalarının) sevgisine mazhar olarak dövülmüş olmak, kuru üzüm yemek gibi tatlı bir şeydir. Ve zaten kocadan beklenen sertliğin ve erkekliğin bir nişânesi olmak itibarıyla, koca tarafından dayak yemiş olmak, ya da o şekilde görünmek, kadınlar için utanılacak bir şey değil (övünülecek) bir şeydir"*[258].

Müslüman ülkelerin en gelişmişlerinden sayılan Mısır için geçerli olan bu izlenim, kadın hak ve haysiyeti açısından İslâm ülkelerinin ne kadar geri olduklarına bir başka işarettir.

*

* *

Biraz yukarda belirttiğimiz gibi ve özellikle Gazali'nin ele aldığı hadîsler'den anlaşılacağı üzere Muhammed, bir çok yönleriyle kadınları hayvanlara eş değerde bilmiş ve örneğin namaz kılan kimsenin önünden "köpek, domuz, eşek" ya da "kadın" geçecek olursa namazın katedilmiş olacağını ve buna fırsat bırakmamak için "sütre" kullanılması gerektiğini bildirmiştir. Bunu yaparken, hiç kuşkusuz Yahudilerin buna benzer inanışlarından mülhem olmuş olmalıdır. Çünkü Yahudilikte, "*İki kadının arasında yürüyen erkek, iki köpek ya da iki domuz arasında yürüyormuş gibidir*" şeklinde hükümler vardır.

Fakat yine Gazalî'nin açıklamalarından anlaşılmaktadır ki Şeriât dini, diğer hususlarda olduğu gibi bu konuda da Yahudilikten daha ileri bir adım atmış olmak için, kadını sadece "köpek", "eşek" vs. gibi hayvanlara benzetmekle yetinmeyip, tüm hayvanlar âleminin bir uzantısı saymış ve gördüğümüz gibi "katır, tilki, akrep, yılan, fare, vs." gibi hayvanlarla karakter benzetmesi yaratmış ve kadınlar arasında en faziletli olanı "*siyah kargalar arasında alaca kargaya*", en yararlı olanı da koyuna denk değerde bulmuş

258. Women..., (1978), 538.

ve kadından yararlanmanın en etkili yolunun ona at gibi muamele etmek, yularını sıkı tutmak, gerektiğinde dayak atmak (kırbaçlamak) olduğunu anlatmıştır.

Fakat herhalde biraz daha insafsız davranmış olmak hevesiyle olacak ki, hayvana tanıdığı hakkı kadına tanımaktan kaçınmış ve örneğin at'lara yapılan muameleyi kadına uygun bulduğu halde at'lara sağladığı hakkı kadınlara tanımaktan kaçınmıştır. Şöyle ki: Bilindiği gibi savaş sırasında elde edilen gânimetin savaşa katılanlar arasında paylaşılması İslâm'ın titizlikle öngördüğü bir konudur. Bu geleneği Muhammed, kendisine taraftar toplayabilmek, taraftarlarını "Tanrı adına" savaşlara sokabilmek ve her halükârda kendisine varlık sağlayabilmek için yerleştirmiştir. Tanrı'dan indiğini söylediği âyetlerle gânimet mallarının beşte birinin Tanrı'ıya, beşte birinin kendisine ve geri kalanların belli oranlarda olmak üzere savaşa katılanlara dağıtılması usulünü koymuştur.

Bazı hallerde kendi ailesi efradını ve kızlarından bazılarını da bu paylaşmadan yararlandırırken, savaşsız elde edilen şeyleri de başkalarıyla paylaşmayıp sadece kendisine maletmeyi, yine Tanrı'nın emirlerinden saymıştır[259] Kur'ân ve hadîs emirleriyle inceden inceye esasa bağlanan bu gânimet paylaşımı, İslâm hukukçuları tarafından yüz yıllar boyunca işlenmiştir. Hanefî mezhebinin tanınmışlarından olan Şeybanî, "Kitabu'l-Asl" adlı yapıtında bu hususları uzun uzun açıklar[260]. Bu hükümlerin tetkikinden anlaşılmaktadır ki savaşa katılmış olan atların dahi gânimet dağıtımından yararlanma hakları vardır. Hattâ atların hakkı, binicilerinden de fazladır: Atın binicisine gânimetten bir pay ayrılırken atın kendisine iki pay verilmek gerekir[261].

İlginç fakat hazin olan şudur ki atlara gânimetten paylar ayıran Şeriât sistemi, savaşa şu ya da bu şekilde katılmış ve savaş başarılarında yardımcı olmuş olan kadınlara ve kölelere pay dağıtımını yasak kılmıştır. Çünkü Muhammed, bunun böyle olmasını uygun bulmuştur. Her ne kadar kendi karılarına ve kızlarına (özellikle Fatima'ya) gânimet malından pay ayırmayı gelenek edinmiş idiyse de genellikle kadınların ve kölelerin paylaşıma katılmamasını emretmiştir[262].

Örneğin Hayber seferine çıkacağı sıralarda kadınlardan bazıları ordu ile

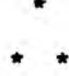
259. Örneğin Hayber gazasında alınan ganimetin 1/5'ni Tanrı'ya 1/5'ni kendisine, bir kısmını yetim ve fakire ayırmış, ayrıca kızı Fatima'ya da pay vermiştir. Bk. Taberi, age, (1966) II, 620; İbn İshak, (1980), 521-2. Bundan başka Fedek diye bilinen kenti, at ve deve saldırısı yolu ile değil fakat kendiliğinden ele geçti diye Muhammed, başkalariyle paylaşmaksızın kendi mülkiyetine geçirmiştir. Bk. İbn İshak, age, 523.

260. Arsel, Teokratik Devlet..., 314 ve d.

261. Buhari, Kitabu'l-Cihad, 51: Kitab-ı Magazı 28; Müslim, Kitabu'l-Cihad, Tırmızi, Kitab-ı Siyar, 6.

262. Buhari, Kitabu'l-Kader, 137-9: Tırmızi, Siyar, 6.

birlikte "bu gaza'ya katılmak, savaşta yaralıları sarmak ve askere her hususta yardımcı olmak" istemiş, Muhammed de onların bu isteklerini kabul etmiş olduğu halde, onları gânimet dağıtımından yararlandırmayı uygun görmemiştir. Sadaka dağıtır gibi sadece azar azar bağışlarda bulunmakla yetinmiştir[263]. Fakat buna karşılık, savaşa katılan atlara, yukardaki usul gereğince gânimet payları ayırmıştır.



Tabiâten disiplin nedir bilmeyen ve bu nedenle askerî meziyetlerden yoksun olan Arap bedevisini savaşa sürükleyebilmek için Muhammed'in bulduğu çarelerden biri de, gânimet alınan esir kadınları paylaşmaktı. Böylece İslâm adına savaşa girenler, sadece Cennetteki hurîlere kavuşma şevkiyle değil, fakat Cennetlerden önce yeryüzü güzellerine sahip çıkabilmek hevesiyle canla başla dövüşmeyi göze alırlardı.

Muhammed, bizzat kendisi, alınan esir kadınlar arasında gözüne kestirdiklerini, üstlerine hırkasını atmak suretiyle, herkesten önce kendisine ayırırdı. Nitekim, güzel karılarından bazılarını bu şekilde elde etmiştir.

Kadın esirlerin paylaşılmasında bazen anlaşmazlık doğar, aynı kadını (güzelliği nedeniyle) bazen birden fazla kimseler almak isterdi. Bu haller bazen Muhammed'in de başına gelirdi. Böyle bir halde tabii onun dediğine itibar edilirdi. Öte yandan esir kadınların güzellikleri kadar asâlet sahibi olmaları da önemli bilinirdi. Çünkü bu suretle "iyi zürriyet" elde edileceği hesap edilirdi. Örneğin, Taif seferine katılanların çoğu Taifli kadınlardan çocuk edinmiş olma hevesine kapılmışlardı; çünkü Taifli kadınların çocuklarının akıllı doğacağına inanmışlardı[264]. Bütün bunlar göstermektedir ki kadın, barış zamanında olduğu gibi, savaş zamanında da, tıpkı atlar develer ve benzeri hayvanlar, ya da mallar gibi, erkeğin ihtiyaçlarını, zevkini karşılamaya ve mutluluğunu yaratmaya yararlı bir şey niteliğinde sayılmıştır.

Yukarıya aldığımız hükümler, İslâm'ın kadını hor ve aşağı görme siyâsetini nerelere kadar götürebildiği hususunda kısa bir fikir vermeye yeterlidir. Bu esaslar, yüzyıllar içerisinde halk dilinde ata sözleri şeklinde yer etmiştir. Bir Arap yazar, Muhammed bin Şenes, bunları iki cild halinde yayınlamıştır. Konumuzla ilgili olarak birkaç örnek vermekle yetinecek olursak:

"Kim başını derde sokmak isterse, kendisine bir keçi ile dişi bir eşek edinsin; kim gürültüden (bağırıp çağırmalardan, yakınmalardan) hoşlanır ise, karılarının ve köpeklerinin sayılarını artırsın..."[265].

Görülüyor ki Muhammed'in kadınları "köpek" kertesinde bilen sözleri

263. İbn İshak, age, (1980), 513; Taberi, age (1966), II, 614.
264. İbn İshak, age, (1980), 590.
265. Muhammed bin Şeneb (Chneb), Proverbes Arabes de l'Algerie et du Magreb, (Paris 190), I. 73.

halk dilinde pek itibar görmektedir. Yine bunun gibi kadınların "eksik akıllı" olduklarına dair söylemiş olduğu sözler de halkın ağzında şu şekli almıştır: "*Kadının sözü ile hareket eden pişmanlık duyar; kadın sözüne uyanlar cehennemliktir; kadına itaat etmek felâket doğurur; kadına danış, fakat onun söylediklerinin tersini yap...*"[266].

Kadınların güvenilmez yaratık olduklarına dair Muhammed'in söyledikleri de atasözleri arasına şöyle geçmiştir: "*Kadınlara karşı* (hattâ onların en iyisine dahi) *daima müteyakkız ol*"[267].

c) Muhammed'in söylemesine göre Tanrı'nın muhabbet ettiği ses Horoz sesi'dir; etmediği ses ise "eşek" anırması" ve kadının "işveli" sesi'dir.

Buharî ve Sa'lebî, ve Kâdî İlyâz, ve İbn-i Hibbân, ve Bezzâr ve Dâvudî, ve Ebû Mûse'l-isfehânî gibi kaynaklardan öğrenmekteyiz ki Muhammed, Tanrı'nın üç sese "muhabbet" ettiğini söylemiş ve bu seslerden birinin horoz sesi olduğunu bildirmiştir. Diğer iki ses, güyâ Kur'ân okuyan kişinin sesi ile seher vakti Tanrı'ya duâ edenlerin sesidir. Bundan dolayıdır ki, Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre şöyle demiştir:

"Horozların öttüğünü işittiğinizde (dileklerinizi) Allah'ın fazl-ü kereminden isteyiniz! Zira horozlar melek görmüşler (de öyle ötmüşler)dir..." [267a].

Yine ayni kaynaklardan öğrenmekteyiz ki horoz sesini böylesine seven Tanrı, merkep sesinden hiç hoşlanmamaktadır; hoşlanmamasının sebebi de merkeb'in şeytân gördüğü zaman anırdığını bilmesindendir. Çünkü Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre Muhammed şöyle demiştir.

"Merkebin anırmasını işttiğinizde şeytan(ın şerrin)den allah'a sığınınız (ve: Eûzü bi'llâhi mineşeytâni'r-racîm deyiniz). çünkü merkep şeytân görmüş (de öyle anırmış)tır"[267b].

Bir başka kaynağın bildirdiğine göre şunu eklemiştir:

"Merkep, şeytân görmedikçe anırmaz. Merkep anırınca siz Allah(ın adını anın), bana da salavat getiriniz" [267c].

Fakat Tanrı'nın hoşlanmaz göründüğü bir ses daha vardır ki o da kadının "edâlı", "işveli" sesidir, şarkı söylerken çıkardığı ses'dir. Çünkü Muhammed'in söylemesinden anladığımız kadariyle Tanrı'nın düşündüğü o'dur ki bu

266. İbid., II, 27, 66, 246.
267. İbid., II, 27, 66, 246.
267a. Buharî kaynağı için bkz. Sahih-i..., IX, 67 ve d; Ayrıca İbn-i Hibbân'ın Sahîh adlı yapıtı ile Ebû Mûse'l-İsfehânî'nin Tergîb adlı kitablarına bakınız.
267b. Sahih-i..., IX, sh. 66, Hadîs no. 1363
267c. Sahih-i.., IX, sh. 67-68.

tür ses'de *"cinsel bir içerilik vardır* ve *bu cinsellik erkekler bakımından tehlikelidir."* Hele bu işveli ses, bir de işveli sözlerle belirginleşirse, o zaman tehlike daha da büyük boyutları bulur. "Neden işveli kadın sesi tehlikelidir?" diye sorulacak olursa cevabını şeriâtcılar şu şekilde özetlemektedirler: Çünkü erkekler bakımından işveli kadın sesi "Kulagın zinâsı" demektir; kadının işveli sesini işittikleri an aşka gelip baştan çıkarlar, ve bunun sonucu olarak sakıncalı işlere kalkarlar, örneğin zinâ yaparlar.

Bundan dolayıdır ki Tanrı kadınları "işveli", "edâlı" şekilde konuşmaktan yasaklamış ve Ahzâb Sûresi'nin 32ci âyetini koymuştur.

"Allah'tan sakınıyorsanız edâlı konuşmayın, yoksa kalbi bozuk olan kimse kötü şeyler ümid eder..."

(33 Ahzâb 32)

Görülüyor ki Tanrı, tabii Muhammed'in söylemesine göre, sırf sevgili erkek kullarını tehlikelerden korumak maksadiyle kadınları "edâlı", "işveli" sesle konuşmaktan yasaklamıştır. Bu yasağı sadece erkeklerle konuşmaları bakımından değil ve fakat ezân ve Kur'ân okumaları, ya da şarkı söylemeleri konusunda da koymuştur.

Örneğin "Sesinde tabii bir işve ve yorumunda belirgin bir cinsellik bulunan" bir kadın tarafından sunulup da erkekler tarafından cinsel zevklenme amaciyle dinlenen mûsikîyi haram saymıştır[267d].

Bu itibarla şarkı söyleyen kadın gibi şarkıyı dinleyen erkek de günahkar olur, çünkü Muhammed'in bildirdiğine göre, "Mûsiki kalbde nifâk doğurur". Nasıl ki kadınla el sıkışmak "Elin zinâsı" olur ise kadın'ın şarkı söylemesini ya da işveli konuşmasını dinlemek de "Kulagın zinâsı" olur.

*

* *

6) Muhammed'e Göre Tanrı Kadınlara Hitap Etmeyi Gerekli Görmemiştir.

Kur'ân âyetleri inecelenecek olursa, görülür ki, İslâm'ın Tanrısı, esas itibarıyle kendisine Muhammed'i muhatap edinmiştir. Ona hitaben ya da onun aracılığıyla konuşur. Bu arada, ara sıra kullarına seslenmek istediğinde Muhammed'in ağzıyla erkeklere hitab eder. Kadın sınıfına hitap etmeyi zül bilir. Bir iki örnek vermek gerekirse, Kur'ân'da Tanrı'nın özellikle Muhammed'e hitap ettiğini gösteren sayısız hükümler yer almıştır:

"Ey Muhammed, onlar sana indirilen kitaba da, senden önce indirilenlere de inanırlar" (2 Bakara 4).

"And olsun ki Ey Muhammed de ki: 'Ben ancak sizi vahy ile uyarıyorum'" (21 Enbiyâ 41-5)

267 d. Gazalî'nin **İhyâ-ü Ulûmi'd-Dîn** adlı yapıtından ve Ebû Dâvûd **ve İbn** Mâce gibi kaynaklardan alınma hadîs'ler için bkz. Demircan age. II, 92 ve d.

"Ey Muhammed, de ki: Size tek bir öğüdüm vardır..." (34 Sebe 46).

şeklindeki ve daha nice benzeri âyetlerle Tanrı, kullarına emirler vermektedir.

Yine Muhammed'in aracılığıyla Tanrı, kendi kendisini doğrular ve inanmayanlara korku ve dehşet saçar:

"Ey Muhammed. De ki: 'Allah doğru söyledi, doğruya meyleden İbrahim'in dinine uyun; puta tapanlardan değildi" (3 İmran 95).

"Ey Muhammed. De ki: 'Ey kendilerine karşı tutumsuz davranan kullarım... Rabbinize yönelin... Azab size gelmeden önce Ona teslim olun'... (39 Zümer 53-4).

"Ey Muhammed... kıyâmet gününün kendilerine ansızın gelmesini mi bekliyorlar..." (47 Muhammed 16-7).

Bu arada Tanrı, Muhammed'i övmek ve yüceltmek için de yine onun ağzıyla konuşur:

"Ey Muhammed De ki: 'Allah'ı seviyorsanız bana uyun, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın'... De ki : 'Allah'a ve Peygambere itaat edin; yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah inkâr edenleri sevmez'..." (3 İmrân 31-2).

Fakat Tanrı'nın bir de kulları arasında erkek kullarına hitap ettiği görülür. Her ne kadar, "Erkek ve dişiyi çift çift yarattığını" söylemiş (K. 53 Necm 45-6) ve ara sıra "inanmış erkek ve kadınlar" deyimine yer vermiş olmakla beraber (örneğin 57 Hadîd 12), esas itibarıyla erkek sınıfının "inanmışlarına" hitap tenezzülünde bulunmuştur. Nimetlerini onlara gönderdiğini ve Kur'ân-ı onlar için indirdiğini ihsas etmiştir. Daha açık söylemek gerekirse Tanrı'yı bu şekilde konuşur gösteren Muhammed'tir. Konuştururken de O'na "Ey inananlar" ya da "Sizler" ya da "İçinizden biri" ya da "Ey ümmetim" şeklinde sözcükler kullandırarak sadece erkekleri kendisine muhatap duruma sokan ve kadın sınıfını bu hitaplardan ve imtiyazlardan uzak kılan O'dur, yani bizzat Muhammed'tir. Çünkü aksi takdirde Tanrı'yı kadınlara düşman kabul etmek gerekir ki böyle bir düşünce Tanrı'nın "yüceliği" fikriyle çatışır.

Gerçekten de Kur'ân'da:

"Ey inananlar, size... iman sahibi kadınlar geldi mi onları sınayın artık... onları kendinize nikâhlamanızda vebâl yoktur size..." (K. 60 al-Mumtahina 10).

"Ey inananlar, inanan (kadınları) boşadığınızda..." (33 Ahzab 49).

"İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler (kadınlar) yaratıp aranızda... rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir" (K. 30 Rûm 21).

şeklinde erkeklere hitaben pek çok âyetler vardır; fakat Tanrı'nın kadınlara bu şekilde hitap ettiği görülmez. Pek nadiren kadınlara hitap ediyor olduğu hâllerde, ya peygamber eşlerini araya koyup onların özgürlüklerini kısıtlamış

ve örneğin "*Ey Peygamber eşleri örtünün...erkeklerle konuşurken edâlı bir sesle konuşmayın*" (33 Ahzâb 32) şeklinde hükümler koymuş, ya tüm olarak kadın sınıfını azarlamak, aşağılamak üzere erkek kullarını sözcü kılmış ve örneğin Yûsuf'u: "*... Siz kadınların düzeni büyüktür*" (12 Yûsuf 28-29) diye konuşturmuş, ya da korku salmak üzere: "*Ey kadınlar, Allah'tan sakının...*" (33 Ahzâb 55) diye şiddet saçmıştır.

Ve ne ilginçtir ki Muhammed'in tanımladığı Tanrı, daha insan neslini yarattığı ilk anlardan itibaren hep erkek kullarına hitap etmeyi gelenek edinmiş ve kadını kendisine muhatap kılmayı kibirine yedirememiştir. Nitekim Kur'ân'nın Âdem ve Havva ile ilgili âyet'lerinde, Tanrı'nın hep Âdem'e hitaben konuştuğu, hep ona iltifatlar yağdırıp imtiyazlar bağışladığı görülür. Örneğin Bakara sûresinde: "*Ey Âdem, sen* ve eşin *Cennette kal*" (K. 2 Bakara 35) diye yazılıdır. Yani güzel müjde sadece Âdem'e bildirilmiştir. Yine bu sûreden anlaşılmaktadır ki her şeyin adını sadece Âdem'e öğretmiş ve bu adları meleklere bildirmesini sadece ondan istemiştir.(K. 2 Bakara 31-4). Hattâ bununla da yetinmemiş, başta melekler olmak üzere tüm varlıkların Âdem'e secde etmelerini emretmiştir. (K. 2 Bakara 34).

Bütün meleklerin bu emre riayet edip İblis'in "büyüklük taslayarak" secde etmekten kaçınması üzerine de İblis'i azarlamış ve cehennem ateşiyle yıldırdıktan sonra (K. 7 A'raf 7-18) Âdem'i uyarmak üzere "*Ey Âdem, doğrusu* bu (İblis) *senin ve eşinin düşmanıdır*" diye konuşmuştur. (K. 20 Tâ-Hâ 117-9).

Âdem'e lâyık gördüğü bu hitaplardan ve bu uyarmalardan hiçbirini Havva'ya yapmamıştır. Yine Bakara sûresinde Tanrı, insanlara yapmış olduğu iyilikleri hatırlatırken:

> *"Size işkence eden, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı boğazlayan Firavun ailesinden sizi kurtarmıştık"* (2 Bakara 49)

demek suretiyle muhatabının erkekler olduğunu anlatmıştır. Erkeklere hitap eder şekilde davranmasının bir nedeni de muhtemelen onlara sağladığı imtiyazları açığa vurmak ve kadınları onların hizmetine ve sömürüsüne terkettiğini anlatmak için olmalıdır:

> *"Bugün size temiz... (kadınlar) helâl kılındı" (5 Mâide 5);*
>
> *"Kadınlara evlenme teklif etmenizde... sorumluluk yoktur" (2 Bakara 235).*
>
> *"Ey inananlar... size... iman sahibi kadınlar geldi mi onları sınayın..." (60 Mumtahine 10).*
>
> *".. hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsizin " (4 Nisâ 4).*
>
> *"...mü'min kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyen kimse, ellerindeki mü'min cariyelerden alsın" (4 Nisâ 25).*
>
> *"Kadınlar tarlalarınızdır.; tarlalarınıza dilediğiniz gibi girin..." (2 Bakara 223).*

"...oruç tuttuğunuz günlerin gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız size helâl kılındı" (2 Bakara 187).

"Bir eşin yerine bir başka eşi almak isterseniz" (4 Nisâ 20).

"Ey inananlar, inanan kadınları... boşarsanız..." (33 Ahzab 49).

"Ey inananlar, namaza kalktığınızda yüzlerinizi., ayaklarınızı, yıkayın. Eğer cünüpseniz temizlenin.. kadınlara yaklaşmışsanız... teyemmüm edin" (5 Maide 6).

"Ey inananlar, eşleriniz ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olur, onlardan sakının" (64 Tegabun 14).

Yukardaki ve daha nice benzeri âyetlerde Tanrı, çeşitli edatlar ya da hitap şekilleriyle hep erkeklere yönelik olarak konuşmaktadır; "*Siz*" ya da "*Ey inananlar*" şeklindeki sözcükler hep erkekler anlamınadır. Hep onları kendisine yakın bilmiş, onlara nimetler vermiştir.

"*Siz*" ya da"*Ey inananlar*" yerine zaman zaman başka hitap şekillerine de yer verdiği olmuştur. Örneği Duhân sûresinde

"Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlar ise, güvenli bir yerde, bahçelerde ve pınar başlarındadır... ince ipekten ve parlak atlastan giyinerek... otururlar... onları iri siyah gözlülerle (hurîlerle) eşlendiririz" (44 Duhân 52-5).

ya da Nâziât sûresinde:

"Şüphe yok ki çekinenlere bir kurtuluş, bir kutluluk, bir murada eriş yeri var, bahçeler, üzümler ve memeleri yeni sertleşmiş yaşıt kızlar ve dopdolu kadeh..." (79 Nâziât 31-4).

Bütün bu ve bunlara benzer âyetlerdeki[267e] hitaplar ve örneğin "*defterleri sağdan verilenler*" ya da "*sakınanlar*" ya da "*çekinenler*" şeklindeki deyimler hep erkekler anlamınadır. Tanrı sadece onları kendisine muhatap edinerek, sadece onların ihtiyaçlarını, mutluluklarını ve şehvet duygularını düşünerek sadece onlara hitaben konuşmaktadır. Çünkü "memeleri yeni sertleşmiş kızların" ve "güzel hurîlerin", "inanan kullardan" sadece erkekleri ilgilendireceği aşikârdır. Daha başka bir deyişle Tanrı, müslüman erkekleri kendinden bilmekte ve sadece onlara hitap etmektedir. Fakat bununla da kalmamakta olduğunu ve Kur'ân'ı dahi onlar için gönderdiğini Bakara sûresinin şu âyeti ile ortaya vurmaktadır:

267e. Hemen belirtelim ki sadece Kur'ân'da değil hâdis'lerde de buna benzer nice hükümler bulunur. Gazali'nin Ihyau'ul-umid'd-Din..., ya da Taberanî'nin Mekarım-ı Ahlâk adlı yapıtlarında ve diğerlerinde bunları bulmak mümkün. Örneğin Gazali'de, Enes b. Malik'in ve Cabir'in rivâyetine dayalı hadîs'lerde unutulmuş borcu ödeyenlerin ya da her namazdan sonra IHLAS okuyanların Cennet'e girecekleri ve kendilerine istedikleri kadar HURİ'lerden verileceği bildirilmiştir. Bk. Gazali, age, (1975), III, sh. 410 ve d.

"..kadınları boşadığınızda, müddetleri sona ererken, onları güzellikle bırakın... Allah'ın üzerinize olan nimetini öğüt vermek üzere size indirdiği kitâp ve hikmeti anın..." (2 Bakara 231).

Görülüyor ki Tanrı burada, erkeklere hitaben emir vermekte ve onlara, kadınları boşarlarken, iddet süresini beklemelerini bildirmektedir. Bunu bildirdikten sonra da şunu hatırlatmaktadır: "*Siz erkeklere indirdiğimiz Kur'ân'ı anın.*"

Tanrı'nın yukardaki şekilde sadece erkekleri kendisine muhatap edindiğini, sadece onlara ihsan bahşettiğini, Kur'ân'ı dahi sadece onlara nîmet yağdırmak üzere indirdiğini ilk kez farkeden kişi, Muhammed'in karılarından, Ümmü Seleme olmuştur.

Gerçekten de Sadık Hasan'ın *"Husn al-Usva"* adlı kitabında açıkladığı bir hadîsten anlıyoruz ki Ümmü-ü Seleme, Tanrı'nın bu taraftarlığına ve haksızlığına tanık olarak Muhammed'e şunu sormuştur: *"Neden Tanrı erkeklere hitap eder de kadınlara etmez? Kadınların taksiri nedir ki acep?"* [268]. Bu soru üzerine Muhammed, gûya Tanrı'ya başvurur ve Ümmü-ü Seleme'nin şikâyetini iletir. Bu girişimin sonucu olarak Tanrı'nın, "inanmış erkek ve kadınlar" ibaresini kapsayan şu âyeti gönderdiğini söyler:

"...inanmış erkek ve kadınları ışıkları önlerinde olarak giderken gördüğün gün onlara şöyle denecektir: 'Müjde... içinde temelli kalacağınız Cennetler sizindir'..." (57 hadid 12).

Ve işte Ümmü-ü Seleme'nin gayretiyle Kur'ân'a girdiği söylenen bu ve buna benzer diğer bazı âyetlerdeki "mü'min ve mümine" şeklindeki hitap tarzına bakarak Şeriâtçı yazarlar, Tanrı'nın sadece erkekleri değil, aynı zamanda kadınları da muhatap edindiğini savunurlar[269].

Ancak ne var ki bu idiâları ve savunmaları geçerli saymak mümkün değildir. Çünkü bir kere Kur'ân'daki âyetlerin yüzde doksana yakın bir kısmı sadece erkeklere hitaben formüle edilmiş ve Kur'ân'ın erkeklere gönderildiği bildirilmişken, bazı âyetlerde "inanmış erkekler" deyimi yanında "inanmış kadınlar" denmiş olmasının kadınlar lehine sonuç vermesi düşünülemez.

Yine bunun gibi "inanmış kadınlar" deyimi bütün bu âyetlerde üçüncü şahıs şeklinde kullanılmıştır: *"İnanmış kadınları.. gördüğün gün onlara şöyle denecektir..."* Ve bu tür âyetleri bu şekilde yollarken Tanrı, Muhammed aracılığıyla Ümm-ü Seleme'ye (ve bu vesile ile tüm kadınlara) her halde yeni bir azizlikte bulunmuş olmalıdır ki cennetleri, sadece erkeklerin mutluluk duyacakları "*ceylân gözlü yaşıt kızlar ve memeleri yeni sertleşmiş hurîlerle*"

268. Arapça olarak şöyle hitab ederdi: "Fema lenâ lâ nuzkeru Fi'l-Kur'an Kemâ tüzkeru'r-Ricalu: (Nasıl oluyor da kur'ân'da, erkeklerden sözedildiği gibi sözedilmiyor bizden.)" Bu hususlar için Sadık Hasan'ın Husn al-Usva adlı yapıtına bakınız.

269. Genellikle genç yazarlar buna heveslidirler.

dol.durduğunu açıklamıştır. (bk. 79 Nâziât 31-4).

Öte yandan "inanmış erkekler ve inanmış kadınlar" diye yaptığı göstermelik konuşmasından hemen sonra erkeklere hitap usulünü eskisinden de daha azimli olarak sürdürmüştür. Buna karşılık kadınlar için "doğrudan doğruya hitap" tarzı yerine, "onlar" ya da "kadınlar" şeklinde üçüncü şahıs sigâsına yer vermiştir. Örneğin, Nisâ sûresinde, karı, kocanın serkeşliklerini hükme bağlamak üzere, kadınlar için erkekleri ikaz ederken ve:

"...serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin... nihâyet dövün... (4 Nisâ 34).

derken doğrudan doğruya erkeklere hitap ettiği halde, erkeklerin serkeşliği konusunda konuşurken kadını üçüncü şahıs durumunda tutmuştur:

"Eğer kadın, kocasının serkeşliğinden endişe edecek olursa bu endişesine hâkim olup kocası ile anlaşmalıdır" (4 Nisâ 128).

Görülüyor ki Tanrı burada, sadece kadını "hitap edilemez yaratık" saymakla kalmamış, fakat aynı zamanda onu her daim eşitsiz kıldığının bir kanıtını daha sergilemiştir. Çünkü kadının serkeşliği halinde kocaya dayak atma hakkını tanıdığı (ve en azından kadını yatağına almamayı emrettiği) halde, erkeğin serkeşliği halinde kadına "endişesine hâkim olup kocası ile anlaşmasını" emretmiştir. Daha açıkçası kadınları kendisine erkekler gibi yakın saymamış ve erkekler için kullandığı sıcak deyimleri kadınlara lâyık bulmamıştır. "*Siz kadınlar*" şeklindeki sözcükleri kullandığı zamanlar dahi bunu, kadın sınıfını korkutmak ya da aşağılatmak maksadıyla yapmıştır: *"Siz kadınların düzeni büyüktür..."* (K. 12 Yûsuf 28-9).

Kocalarına itaatkâr ve hizmetkâr olan kadınlara, bu "iyiliklerinin" karşılığı olarak Cennete girme lûtfunda bulunurken bile onlara, çoğu kez "Sizler" diye hitap etmeyi zül bilmiş ve bu ihsanım kocalar aracılığıyla açıklamıştır:

"*Siz (erkekler) ve eşleriniz, ağırlanmış olarak Cennete girin...*" (K. 43 Zuhruf 69-70);

...(Tanrı'nın ahdini yerine getiren mü'minlerin/erkeklerin) eşlerinin iyi olanları da oraya giderler..?" (12 Ra'd 20-4).

Birçok hallerde bu hitap tarzını Tanrı, sanki yabancıdan söz ediyormuş gibi, "onlar" sözcüğüne bağlamıştır:

"...onlarla (kadınlarla)... velilerinin izniyle evlenin..." (4 Nisâ 25).

"*...onları boşadığınızda, artık onlar için size iddet saymaya lüzum yoktur...*" (33 Ahzâb 49).

Tanrı'yı yukardaki şekilde konuşur gösteren Muhammed, "inanan erkekleri" kendi oğulları gibi göstermiş, kendi ümmeti olarak benimsemiştir; fakat kadınlar için aynı dili kullanmamıştır. Nitekim Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir hadîsinde inanan erkeklerle ilgili olarak:

"Bir baba, oğlu için ne ise, ben de sizin için öyleyim"[270].

demiştir. Öte yandan Buharî, Müslim ve ibn Mâce gibi kaynakların bildirdiği hadîslerde Muhammed'in, inanan erkekleri kendisine muhatap edinerek kadınlara karşı âdeta cephe aldığı görülür. Şu ilginç örneği verelim:

"...Dikkat edin, hepiniz çoban, hepiniz güttüğünden mes'ulsünüz..."; "Kişinin efrâd-ı ailesine infak ettiği, sadakadır..."; "Kadın, malı, güzelliği, asâleti ve dindarlığı yüzünden nikâh edilir..."; "Sizden biriniz ailesiyle münasebette bulunduğunuz zaman..."; "Artık sizin için en çok korktuğum (şey) kadınlara uymanızdır..."[271].

Sayısız nice örneklerden bir ikisi olmak üzere belirttiğimiz bu örneklerde yer alan "Hepiniz", "Sizden biriniz", "Sizin" vs. şeklindeki sözcükler hep erkeklere hitap tarzını göstermektedir. Hepsi de erkeklerin kadınlara üstünlüğünü, efendiliğini vurgulamak ve erkek sınıfının çıkarlarını ve rahatını simgelemek amacıyla kullanılmıştır.

"Ümmet" sözcüğü için de durum aşağı yukarı budur. Her ne kadar Ebû Dâvud'un ve İbn Mâce'nin, Ali'ye atfen sundukları bir hadîs'de: "İpek ve altun, ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helâldir" denmiş ise de, Muhammed'in gerçek anlamda ümmet olarak benimsediği sınıf erkek sınıfıdır. Çünkü genel olarak bu sözcüğü o erkekler için kullanmıştır. El-Cuşemî'nin rivâyet ettiği bir hadîs şöyledir:

"Ey ümmetim, kadınlara hayırla muamele etmenizi tavsiye ederim, çünkü onlar sizin emriniz altındadırlar (sizin kölelerinizdir).."[272].

İnanan kadınları sadace erkeklerin hizmetinde sayarak "ümmetim" sözcüğünün dışında bırakmakla ve kendinden uzak saymakla kalmamış, fakat cehennem azabına lâyık kılmayı da bu yabancılığının uzantısı yapmıştır:

"Cehennemi gördün, bir baktım ki halkının ekseriyetini kadınlar teşkil ediyor..."[273].

Gerçekten de kadınlar aleyhinde yukardaki şekilde konuşurken Muhammed, hemen her fırsatta Cehennem'e girenlerin çoğunluğunun kadınlar olduğunu belirtmekten geri kalmamıştır. Belirtirken de "aklen ve dînen dûn" ve "ruhen kötü, küfranlı (nankör)" yaratıklar sayıldıkları için Cehennemlik olduklarını onların yüzüne vurmuştur. Daha önce vermiş olduğumuz örneği hatırlatacak olursak, Ebû Said-i Hudrî'nin rivâyetine göre bir bayram günü kadınların yanından geçerken, "Kadınlar... bana cehennem halkı gösterildi,

270. al-Kâtib, Mişkat, (1960), 74.
271. Cemil Sena, **Hz. Muhammed'in Felsefesi** (İstanbul 1979), 444.
272. **Riyazü's-Salihin...**, (1972), I, 320-1.
273. İbn Abbas'ın rivayetine dayalı bu hadîs'ler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, I, 41, 224, Hadîs no. 27 ve 207; Ayrıca bk. Gazali, age, (1975), II, 149 ve d.

çoğu sizler idiniz" şeklinde konuşmuş ve bunun nedeni sorulduğunda kadının tanıklığının erkeğinkine nazaran yarı değerde olduğunu ve Kur'ân'da bunun böyle yazıldığını, bu nedenle kadınların aklen eksik yaratılmış olduklarını ve öte yandan hayızlı yaratıldıkları için namaz kılamaz, oruç tutamaz olduklarını, dolasıyla dinen eksik bulunduklarını bildirmiştir.

Öte yandan ibn-i Abbâs rivâyetine dayalı bir diğer hadîs'inde de:

"(Kadınlar) kocalarına karşı küfrân ederler. İhsân'a karşı küfrederler. Birisine dünyâ..ihsân etsen de sonra senden (hoşuna gitmeyen) bir şey görse -'Ben senden hiç bir hayır görmedim' der"

şeklinde konuşmuş ve cehennemdekilerin çoğunluğunu doldurmaları nedenini ortaya vurmuştur[274].

Görülüyor ki, Muhammed'e göre Tanrı, kadınları Cehennemlik yapabilmek için çareler düşünmüş ve bu nedenle onları aklen ve dinen dûn, nankör, küfranlı, vs. olarak yaratmıştır. Aklen dûn, eksik olmaları için Kur'ân'a *"iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına denktir"* şeklinde âyet koymuş, dînen eksik olsunlar için onları 'hayızlı" yapmış ve nihayet dilediği kişileri "iyi huylu, hayırlı" kılmak ve örneğin kalbini açıp paklamak ve doğru yola sokmak olanağına sahip iken bu iktidarını kadınlar lehine kullanmamıştır.

7) Muhammed'e Göre Tanrı, Meleklerini, Elçilerini ve Değer Bildiği Her Şeyi Erkek Cinsinden Yaratmıştır:

Her dinde olduğu gibi İslâm dininde de melekler, dinsel inançların önemli bir yönünü oluşturur. Kur'ân'da sık sık rastlanan bu varlıkların yerle gök arasını doldurduğu, "gök halkı" diye çağırıldığı, derecelere ayrıldığı, Tanrı'nın yardımcıları durumunda oldukları, O'nun adına evreni kontrol altına aldıkları, Tanrısal emirlerin (vahy'in), Cebraîl aracılığıyla peygambere bildirilmesini sağladıkları, bazılarının insanların ruhunu alma işiyle meşgul oldukları[275] ve Tanrı tarafından mü'minlere savaş sırasında yardımcı ordu olarak kullanıldıkları, bazılarının Arş'ı taşıdıkları[276], bazılarının insanların davranışlarını ve niyetlerini gözleyip kayda soktukları[277], örneğin mescit ya da cami kapılarında bekleyip gelenlerin adını deftere yazdıkları[278], insanlar hakkında tanıklık yaptıkları[279], bazılarının ahirette müşrikleri toplayıp Cehenne-

274. Gazali, age, (1975), II, 149. Ayrıca bk. Sahih-i Buhari Muhtasarı, I, 220, Hadîs no. 209: ve cild XI, 314-5 Hadîs no.18,9.

275. Kur'ân: Kadir sûresi 4; Secde 11, Nisa.95; Nahl 28, 32; Muhammed 27; Enfâl 51; En'âm 61, 93.

276. Zumer sûresi 73,

277., Kur'ân: İnfitar, 10-12; Mutaffifin, 18-21, En'âm 61; Yunus 22.

278. K. Yunus 22.

279. K. Necm 26; Enbiyâ 27.

me sürdükleri [280], bazılarının Cehenneme bekçilik ettikleri[281], bazılarının cenneti müjdeledikleri[282] ve hepsinin de Tanrı'yı ve Muhammed'i yüceltmek gibi büyük görevleri olduğu[283] kabul edilir. Hemen eklemek gerekir ki Tanrı'nın emrinde çalışan ve O'nun irâdesinin infazcısı durumunda bulanan bu meleklerin en önemli görevi, Kur'ân'ın bildirdiğine göre, Muhammed'e salavat getirmektir. Zira Kur'ân'da:

"Allah ve melekleri Peygamber Muhammed'e salat getirirler" (33 Ahzab 56) der[283a].

Her ne kadar halk arasında meleklerin zarif, lâtif ve iyi huylu, güzel varlıklar olduğu sanılır ve bu nedenle yumuşak kalbli, temiz ahlâklı, nûr yüzlü kişilere genellikle bu nitelik yakıştırılır ve örneğin "melek gibi insan" denilir ve hattâ meleklerin "peri kızları gibi güzel oldukları" [284] söylenir ise de , melekleri dişi olarak kabul etmek İslâm'a göre dinsizlik sayılır. Nitekim Muhammed: "Melekler Allah'ın kızlarıdır..." şeklinde konuşan Mekkelileri, "Allah'la cinler arasında bir soy bağı icâd etmekle" suçlamıştır[285]. İddiâsı o olmuştur ki Tanrı melekleri dişi yaratmamıştır.

Ancak ne var ki,bunu söylerken kendi kendisiyle bir kez daha çelişkiye düşmüştür. Çünkü Kur'ân'a koyduğu âyetlerde, Tanrı'nın, her varlığı çifter çifter, biri erkek ve biri dişi olmak üzere yarattığını söylemiştir. Her varlığı bu şekilde yaratan bir Tanrı'nın, melekleri neden sadece erkeklerden yaratmış oduğunu bildirmemiştir.Muhtemelen bunu açıklamanın kolay olmadığını bildiği için.

İslâm bilginleri arasında melekleri ne erkek ne de dişi olarak tanımlamanın doğru olmadığını söyleyenler varsa da[286], Beyzâvi gibi büyük yorumcular, Tanrı'nın her hususta erkek cinsini dişiye tercih ettiğini ve değer olarak ne varsa her şeyi (ve bu arada melekleri) erkek olarak var ettiğini belirtirler.

280. K. Yasîn, 22-24; K. Yûsuf 51-2; K. Sebe, 40-1.
281. K. Müdessir, 25-31.
282. K. Secde, 30-1.
283. K. Enbiyâ, 19-20; Ahzâb, 56; Nisâ, 165.
283a. Dikkât edilecek olursa Muhammed, büyük bir övümme hırsiyle, Tanrı'yı bile kendisine salavat getiriyormuş gibi tanımlamıştır.
284. Kur'ân Yûsuf sûresinde, Yûsuf'un güzelliği nedeniyle kadınların kendisine: "Bu insan değil.. melektir" dedikleri yazılıdır. K. Yûsuf 31.
285. Mekke'liler, İslâm öncesi inanışlara bağlı olarak melekleri Allah'ın kızları olarak görürlerken bir yandan Tanrı'yı ve diğer yandan da kadını ululaştırmış sayılırlardı. "Meleklerin anaları cinlerin ulularının kızlarıdır" şeklinde konuştukları söylenirse de bunun Tanrı'yı küçültücü bir yönü yoktu. Fakat Muhammed onları Tanrı aracılığıyla kendisine itaat ettirmek ve inançlarını değiştirmek için "Melekler dişi olamaz" deyip çıkmıştır. Meleklerin dişi olduğuna inanmayı da cehennemlik bilmiştir. Bunu sağlamak üzere Kur'ân'ın Saffat sûresine (53: 27-8) hükümler koymuştur. Ayrıca bk. Sahih-i Buhâri Muhtasarı..., IX, 63.
286. Sena, age, 82.

Öte yandan meleklerin cinsiyetsiz olduğunu ileri sürenler de yok değildir. Fakat her ne olursa olsun şu muhakkak ki İslâm'da melekleri dişi kabul etmek uygun bir şey sayılmamıştır. Nitekim Muhammed, kendisine muhalif kalan Kureyş'lileri küçültmek ve Tanrı düşmanı olarak göstermek için onların:

"Tanrı melekleri dişi yarattı, kızları tercih etti, kendisine dişilerden melekler edindi"

şeklinde konuştuklarını ileri sürerdi[287].

Daha başka bir deyimle meleklerin dişi olarak yaratıldığına inananları Tanrı'ya hakâretle suçlardı. Oysa ki Kureyş'lilerin bu şekilde konuşmaları "dişi'yi küçültmek" ya da "Tanrı'ya hakâret" için değil , fakat aksine yüceltmek içindi. Kutsal saydıkları "Lât", "Uzza" ve "Menat" gibi ilâhları onlar, Tanrı'nın kızları olarak görürlerdi. Öte yandan tüm melekleri de aynı şekilde Tanrı'nın kızları şeklinde tanımladıklarından bu ilâhları meleklerle bir ayarda tutarlardı.

Hatırlatmakta yarar vardır ki Muhammed, peygamberliğini ilân ettikten sonra, Kureyş'lileri kazanmak amacıyla, bir aralık bu dişi ilâhları benimsemeye devam etmiş ve hattâ Kur'ân'ın "Necm" sûresini okurken:

"Bana Lât, Uzza ve üçüncü olarak Menat'ı haber verin... Bunlar yüksek mahalden uçan turna kuşlarıdır (kızlardır) ,bunların şefaati beklenir" (K. 53 Necm 19-20)

demiştir. İşte bu şekilde konuşması ve ilâhlarını bu şekilde anması Kureyş'lileri sevindirmişti. Muhammed'e inanan müslümanlar da, bu yukardaki sözlerin Tanrı'dan geldiğini sanarak vahy edileni kabul etmişlerdi. Bundan dolayıdır ki Muhammed, sûrenin sonundaki *"...artık Yaradana secde ediniz, ibâdette bulununuz"* âyetini okuduğu zaman bu emre uyup, o nasıl bu ilâhlara secde etti ise onlar da o şekilde secde etmişler ve bu işe pek memnun olan Kureyş'liler: *"Muhammed bizim putlarımız ı överek güzel bir surette andı"* diye âdeta bayram etmişlerdir. Kureyş'ten başka uruğlarda da müşrikler, ilâhlarını böylece andığı için hoşlanmışlar ve secdeye kapanmışlardır[288].

Ancak ne var ki Muhammed'in bu kurnazlığı Kureyş'lileri kandırmaya yetmemiştir. Her ne kadar onun sözlerinden memnun kaldıklarını söylemişlerse de: *"Tanrı huzurunda ilâhlarımız bize şefâat eder; bizim ilâhlarımıza ibâdet edersen, biz seninle bir oluruz"* diye direnmekten geri kalmamışlardır. Şöyle bir teklifi kabul ettiği takdirde Lât, Uzza ve Menat gibi ilâhları Tanrı huzurunda "Şefâatçi" olarak benimsemek ve dolayısıyla peygamberliğe vedâ etmek gerektiğini düşünen ve üstelikKureyş'lileri kendisine çekemeyeceğini farkeden Muhammed, fikir değiştirerek şeytânın işe karıştığını ve yukardaki

287. Kur'ân, Saffat sûresi, 140-150 ve Isrâ sûresi 40.
288. Taberi, age, (1966), II, 149,

sözleri ağzına tıkmış olduğunu bildirmiş[289] ve bunu kanıtlamak üzere Tanrı'dan şu âyet'in geldiğini söylemiştir:

"Ey Muhammed, senden önce gönderdiğimiz hiç bir elçi ve peygamber yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman, şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun. Allah şeytanın karıştırdığını giderir, sonra Allah kendi âyetlerini tahkim eder" (K. 22 Hacc 52)

Görülüyor ki Muhammed, Kureyş'lileri kandıracağım diye kendisini şeytanın oyunlarına gelebilir durumlara sokmuştur. Bunu yaparken, her şeyi Tanrı irşâdı ile yapmış olduğuna dair söylediği sözlerin ya da kendi şeytanının müslüman olup her daim kendisine yardımcı bulunduğuna dair yaptığı konuşmalarının muhtemelen hatırlanmayacağını düşünmüş olmalıdır. Zira, Tanrı irşâdına göre davranan ve müslüman imanına saplı bir şeytana sahip bulunan bir kimsenin "şeytan oyunlarına" gelmeyeceği aşikârdır. Bütün bunlar bir yana ve her şeyi yapmaya ve yok etmeye kâdir bir Tanrı'nın, Muhammed'i yanıltmakta olan şeytana haddini bildirmemesi ve onu tümden yok etmemesi, ayrıca üzerinde durulması gereken bir muammadır.

Fakat her ne olursa olsun olay odur ki Kureyşliler, Muhammed'in bu fikir değiştirmesi üzerine, *"Muhammed bizim ilâhlarımızı iyilikle andığına pişman oldu, bu sözlerini değiştirerek* (şimdi) *başka sözler söylüyor"* diye konuşmaya başlamışlardır[290]. İşte bu andan itibaren Muhammed'in Kureyş'lilere karşı tutumu sertleşmiş ve ilâhlar vesilesiyle onlara çatmaya başlamış, onları Tanrı'ya eş koşmakla ve "dişilere" tapmakla suçlamıştır. Bunu yaparken bir yandan Tanrı'nın gazabını kurcalayıp Kur'ân'a: "*(Kureyş'liler) Allah'ı bırakıp dişilere taparlar"*(4 Nisâ 117-9), şeklinde âyetler yerleştirirken, diğer yandan da bu ilâhları yok etmek üzere saldırılara geçmiş ve örneğin Halid İbn el- Velîd'i bu ilâhları kırmaya memur etmiştir. Bunun üzerine Kureyş'liler, Muhammed'i korkutmak için, eğer bu ilâhlara zarar verecek olursa Tanrı'nın "dişi meleklerinin gazabına uğrayacağını" kendisine bildirmişlerdir. Buna karşılık Muhammed, yine Tanrı'yı konuşturmak suretiyle, onların korkutmalarını etkisiz kılmaya çalışmış ve bunu yaparken de aynı zamanda, dişilerden melek yaratılmadığını hatırlatmıştır. Nitekim, Kureyş'lilerin korkutmalarına karşı Kur'ân'a:

"Ey Muhammed, Seni (Tanrı 'dan) başka şeylerle korkutuyorlar;

Allah'ın saptırdığını doğru yola koyacak yoktur" (39 Zümer 36), hükmünü koymuştur. Meleklerin dişilerden yaratılmadığını ve Tanrı'nın erkek cinsini her şeye tercih ettiğini, dişileri Tanrı'ya yakıştırmanın Tanrı'yı küçültmek olduğunu anlatabilmek için Kur'ân'a şu âyetleri serpiştirmiştir:

"Rabbiniz oğulları size ayırdı, seçti de, kendisi için kız olarak melekleri mi edindi? Doğrusu siz (yalan) söylüyorsunuz" (17 İsrâ 40);

289. Taberi, age, (1966), II, 153 ve d.
290. İbid., II, 154 ve d.

"Ey Muhammed, putperestlere sor, kızlar senin Rabbi'nin de erkekler onların mı?... Yoksa melekleri kız olarak yarattığımızda onlar hazır mı idiler?.. Allah kızları oğullara tercih etmiş?.." (37 Sâffât 149-153);

"Demek erkekler sizin için, dişiler Allah'ın mı?.. Doğrusu âhirete inanmayanlar, meleklere dişi adını takarlar... Oysa onların bu hususta bir bilgileri yoktur, sadece sanıya uyarlar..." (53 Necm 21, 27, 28).

Bu satırlardan anlaşılacağı gibi Muhammed, melekleri dişi sayanlara çatmakta ve Tanrı'nın ağzıyla onları paylamaktadır. Özellikle Arapların erkek çocukları kendilerine alıkoyup tercih etmelerini ve buna karşılık kız çocukları Allah'ın melekleri şeklinde göstermelerini hakâret bilip onlara karşı şöyle bağırmaktadır:

"Kendilerine istedikleri erkek çocukları alıp kızları da Allah'a mal ediyorlar. (Tanrı) bundan münezzehtir... Aralarından birine bir kızı olduğu müjdelendiği zaman içi gamla dolarak yüzü simsiyah kesilir... Kendisine verilen kötü müjde yüzünden, halktan gizlenmeye çalışır, onu utana utana tutsun mu, yoksa toprağa mı gömsün..." (16 Nahl 56-9).

Daha başka bir deyimle Tanrı,Muhammed'in bildirrmesine göre, Arap bedevisine karşı: "Sen kız çocuğundan utanıyorsun ama, utandığın bir şeyi bana yakıştırıyorsun; senin utandığın bir şeyi benim değerlendirdiğimi sanıyorsun. Hayır, biz melekleri kızlardan, dişilerden, yaratmayız" şeklinde konuşmuştur. Melekleri dişi olarak yaratmanın utanç verici bir şey olacağını açıklamıştır.

Ancak ne var ki her yarattığı şey ile gurur duyan ve özellikle insan varlığını halk etmeyi kendi şanına lâyık bulan Tanrı'nın, melekleri dişi olarak yaratır görünmekten utanacağını düşünmek oldukça güçtür. Hele Arap bedevisinin sözlerini ciddiye almasını ve örneğin "Tanrı'nın melekleri kızlardandır" dedi diye onun kertesine inercesine ve onun diliyle yanıt vermeye kalkmasını anlamak daha da güç bir şeydir. Bütün bunlar bir yana, fakat Arap bedevisinin kız çocuklara karşı husumet duyduğunu ve yukardaki şekilde konuştuğunu kanıtlamak dahi kolay değildir. Çünkü o dönemlerde kız çocuğuna karış olumsuz davranması, dişiyi küçük gördüğünden değil, ekonomik nedenlerdendir. Çünkü eğer dişi'yi gerçekten hâkir görseydi dişiden meleklere tapmazdı... Fakat Muhammed, İslâm öncesi dönemin "cahilliyye" olduğu inancını yerleştirmek içindir ki bazı olayları yukardaki gibi farklı şekillerde izâ-
a uğraşmıştır.



Meleklerin dişi olmadıklarını ve çünkü Tanrı'nın dişiden melek yaratmayı uygun bulmadığını söyleyen Muhammed, bir de meleklerin kadınlara tahammül edemediğini ve kadınlardan kaçtığını belirtmiş ve bu tür bir inancı yerleştirmek üzere işe Hatice'yi araç edinmiştir. Şöyle ki:

Tanrı'nın Cebraîl ile kendisine vahiyler yolladığını söyleyen Muhammed'e karısı Hatice bir gün şöyle der:

"...Cebraîl'i ben de görmek isterim. Seni ziyâret ettiği zaman bana da haber de bileyim."

Her ne kadar Cebraîl diye bir şey olmadığını çok iyi bilmekle beraber Muhammed, kendisine herkesten önce inanmış görünen Hatice'yi hayal kırıklığına uğratmamak azmiyle bir plan düşünür. Bu plan gereğince günlerden bir gün karısına seslenerek, Cebraîl'in geldiğini ve dizleri üzerinde oturduğunu bildirir. Fakat Hatice, onun dizlerinde böyle bir şey görmediğini söyleyerek gözlerini oğuşturur ve tekrar bakar. Muhammed'in dizleri üzerinde oturan bir Cebraîl'in varlığına tanık olmadığı için: "Bir şey görmüyorum" diye konuşur. Bunun üzerine Muhammed, Hatice'ye: "Şimdi dizimden kalktı ve merdiven eşiğine gitti" diye cevap verir. Fakat Hatice yine Cebraîl diye bir şey görmediğini tekrarlar. Başında bulunan örtünün görüşe engel olduğunu sanarak kaldırır; fakat kaldırdığı an Muhammed kendisine Cebraîl'in birden bire kaybolup gittiğini haber verir[290aa]. Bu nasıl olmuştur ve nasıl Cebraîl, Hatice'ye görünmeden kaybolmuştur? Bütün bunlar müslüman kişiler bakımından başlı başına birer muammadır. Fakat muhakkak olan bir şey varsa o da şudur ki yukardaki olay, daha ilk anlardan itibaren ve daha doğrusu İbn İshak (H. 150/M. 767) ve İbn Hişam (H. 218/M. 833) gibi temel kaynaklardan Gazali'ye ve İbn Haldun'a ve benzerî kaynaklara atlayıp günümüzde Muhammed Heykel gibi çağdaş yazarlara gelinceye dek hep, meleklerin kadınlardan hoşlanmadığı ve kaçtığı şeklinde yorumlanmış ve İslâmî bir inanç şeklinde savunulmuştur.

Hatırlatalım ki Hatice'ye oynadığı yukardaki oyunu Muhammed ayni şekilde Ayşe'ye de oynamışa benzer. Çünkü Ayşe de, tıpkı Hatice gibi Cibrîl'i merak etmiş ve ille de görmek istemiş ve bu dileğini belirttiği günlerden birinde Muhamed kendisine: "*Ya Aişe, şu yanımdaki Cebraîl*dir, sana selâm ediyor" demiştir.

Ayşe de buna karşı Muhammed'e: "Selâm ve Allah'ın rahmeti ve bereketleri onun üzerine olsun" dedikten sonra şunu eklemiştir: *"Benim görmediğim (Cibrîl)i sen görüyorsun!"*[290a].

Muhammed'in söylemesine göre Cibrîl denen şey 600 kanatlı ve kanatlarıyla semâ'nın etrafını yeşil bir kumaş halinde kaplayan bir melektir ki insan şeklinde görünür; örneğin bazen A'râbî kılığında, bazen de Dihye sûretinde ziyârete geldiği olur.

Bilindiği gibi Dihye, Ashâb'ın ulularından olup Muhammed'in çok sevdi-

290aa. Yukardaki hususlar için bk. Taberi, age, II, sh. 99 ve d.; İbn İshak, age, (1980)sh. 107.

290a. Sahih-i..., IX, sh. 26-7, H. no. 1329.

ği bir kimse idi. Usâme ibn-i Zeyd'in rivâyetine dayalı bir hadîs'e göre bir gün Muhammed, yanında eşlerinden Ümm-i Seleme bulunduğu halde Dihye ile konuşurken, birden bire sorar: "Bu kimdir?". Ümm-i Seleme: "Bu Dihye'dir"der. Buna karşılık Muhammed bir şey söylemez. Fakat az sonra Ashâb'a irâd ettiği hutbe'sinde Cibrîl'in vahiy getirdiğini bildirir. Bunu duyan Ümm-i Seleme, Cibrîl'in Dihye sûretinde göründüğüne inanır[290b]. Öyle anlaşılıyor ki Muhammed, Ümm-i Seleme'ye biraz farklı bir oyun oynamak istemiştir. Fakat sanılmamalıdır ki bu hikâyeden, kadının mevcudiyetine Cibrîl'in 'ya da herhagi bir meleğin tahammül edebileceği anlamı çıksın.

Çünkü Muhammed ölüm döşeğinde bile meleklerin kadınlarla ayni yerde bulunmak istemeyeceklerini ortaya vurmuştur. Gerçekten de Ayşe'nin bildirmesine göre öleceği gün, büyük acılar ve sancılar içerisinde kıvranırken bir aralık iyileşir gibi olur ve bu durumu görenler sevinerek işlerine giderler. Yanında sadece kadınlar kalır. Bunun üzerine Muhammed: *"KADINLAR çıksın, bu melek yanıma girmek istiyor"* der. Kadınlar çıkar, fakat Ayşe kalır. Ancak ne var ki meleğin kendisini görmemesi için evin bir köşesine çekilir. Bu gelen gûya ölüm meleğidir. Muhammed'in ruhunu almak için gelmiştir. Fakat Muhammed ona: "Cebraîl gelinceye kadar benden uzaklaş" der; o da uzaklaşır. Kadınlar içeri alınır. Bu sırada Cebraîl kapıya gelir. Kadınlar yine odadan çıkarılır. Cebraîl girer ve Muhammed 'i teselliye çalışır. Muhammed ona ölüm meleği gelinceye kadar beklemesini söyler. Bu kez kadınların içeriye girmelerine izin verilir.Bu arada ölüm meleği gelir ve selâm vererek içeri girmek için izin ister. Muhammed izni verir ve *"Beni Rabbime kavuştur"* der. Ölüm meleği bu işi görürken Cebrâil şöyle konuşur: *"Vahiy dürüldüğü gibi dünyâ da benim için dürülmüş oldu. Artık ne dünyânın bende ve ne de benim dünyâda bir ihtiyacım kalmadı. Bu benim yeryüzüne son inişimdir."* Bu sözler üzerine Muhammed can verir[291].

Öyle anlaşılıyor ki Cebrail, artık nasıl olsa bir daha yeryüzü ile ilişkisi kalmadığını hesaplayarak son dakikada kadınlarla ayni yerde bulunmanın pek sakınca yaratmayacağını düşünmüş olmalıdır.

*

* *

Meleklerini dişiden yaratmayı utanç vesilesi yapan bir Tanrı'nın kadınlardan elçi/peygamber göndermeyeceği aşikârdır. Bundan dolayıdır ki Kur'ân'da, Tanrı'nın güyâ Muhammed'e şöyle dediği yazılıdır.

"Senden evve (Peygamber olarak yalnız erkekler gönderdik ki onlara vahiy iniyordu..." (12 Yûsuf 109-110);

"Senden evvel de kendilerine vahyettiğimiz erler gönderdik..." (21 Enbi-

290b. Sahih-i..., IX, 313-5, H. no. 1480.
291. Gazali, age, (1975), IV, sh. 844-6.

ye 7).

Her ne kadar İbn Hazm, *"Fisâl"* adlı yapıtında, bu âyetlerin farklı şekilde yorumlanması gerektiğini, çünkü Tanrı'nın bazı kadınlara vahiy indirmiş bulunduğunu belirterek İbrahim Peygamber'in eşi Sara'yı ve Musa'nın anasını ve İsâ'nın anası Meryem'i örnek olarak vermiş ise de İslâmî inanış bu merkezde olmamıştır. Aslında İbn Hazm bile "Peygamber" sözcüğünü "Tanrı elçisi" deyiminden farklı sayarak Tanrı'nın kadınlardan elçi göndermeyip sadece bazı kadınlara vahyettiğini ve sadece bu kadınların peygamber sayılabileceğini kabul etmiştir.

Hatırlatalım ki İbn Hazm, Kur'ân'daki kadın aleyhtarı hükümleri kadınlar lehine yorumlamaya çalışan, kadın-erkek eşitliğini savunan, hattâ bazı hususlarda kadınların üstün yönlerini ortaya vuran bir düşünürdür. İki kadının tanıklığının bir erkeğin tanıklığına denk olduğu konusu ile ilgili ya da benzeri hükümlerin eşitlik ilkesini zedelemeyecek şekilde uygulanmasını öngörmüştür; öngörürken de Şeriât esaslarını, "Şeriâtçı kafanın" pek kabul edemeyeceği yorumlara yönelmiştir. Denilebilir ki onun kadın lehindeki bu görüşlerini paylaşan çıkmamıştır. Fakat o dahi Tanrı'nın kadınlardan elçi göndermediği fikrine saplanmayı maarifet bilmiştir. Ve hiç kuşkusuz bu inancında Muhammed'in rolü olmuştur.

Gerçekten de Muhammed, önce de işâret ettiğimiz gibi, İslâmî esasları genellikle *Kitab-ı Mukaddes*'ten aktarmalar yaparak yerleştirmiş olmakla beraber işine geldiği ahvalde bunları kendi düşüncelerine göre çevirmiştir[292]. Kadınlardan elçi ve peygamber gönderilmediğini söylerken yaptığı budur. Zira Yahûdilerin kutsal bildikleri kitaplarda, örneğin "Talmud'ta" kadın peygamberlerden söz edildiği ve örneğin Beni İsrail'de Musa'dan sonra 48 erkek peygamberden gayrı 7 kadın peygamber gönderildiği yazılı olduğu halde, o bunları kâle almamıştır. Her ne kadar Kur'ân'a Tanrı'nın bazı peygamber karılarına ya da analarına (örneğin İbrahim, Musa ve İsâ için yaptığı gibi) meleklerini gönderip onlarla konuştuğunu geçirmiş ise de (bk. 19 Meryem 17-23), aklen ve dinen 'dûn olarak tanımladığı ve erkeğin yarı değerinde saydığı kadınlardan peygamber çıkmadığı inanışını geliştirmiştir.

Bunu yaparken, hem bir yandan kadın sınıfının "dûn" kertede bulunduğu ve dolayısıyla kadından peygamber çıkamayacağı fikrini pekiştirmiş hem de öte yandan kendisini peygamber olarak görmeyenleri "yola" getireceğini hesap etmiştir. Bakınız nasıl:

292. Muhammed, Kur'ân'ın daha önce gelen peygamberlere de indirildiğini söylemiş ve bu söylediğini kanıtlamak üzere Kur'ân'a hükümler koymuştur: "Biz İsrailoğullarına Kitâb, hüküm ve peygamberlik verdik..." (2 Bakara 47; ayrıca bk. K. 45 Casiye 16); "İbrahim'e ve İshak'a, Ya'kub'a ve torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettiğimiz gibi..." (4 nisa 163); "Ey Musa, verdiklerimle ve sözümle seni insanlar arasından seçtim..." (7 A'raf 144).

Bilindiği gibi Muhammed'in Hatice'den, yani ilk karısından, dört kızı (Rukiye, Zeynep, Fatima ve Ümm-ü Gülsüm) ve bir de oğlu (el-Kasım), olmuştur. Her ne hikmetse kızlarının hepsi hayatta kaldığı halde oğlu çok küçük yaşta ölmüştür. Fakat daha sonraki yıllarda kipti cariyesi Mariya'dan İbrahim adında bir oğlu olmuş, ancak o da fazla yaşamamıştır. İbrahim'e karşı Muhammed görülmemiş bir sevgi duymuştur. O kadar ki kendisinden sonra mutlaka onun peygamber olacağına inanmıştı. Nitekim İbn Sa'd, "*Kitab al-Tabakat*" adlı yapıtında, İbrahim'in ölümü üzerine Muhammed'in: "*Eğer ölmeseydi Peygamber olurdu*" şeklinde konuştuğunu nakleder. Bundan dolayıdır ki İbrahim'in ölümü Muhammed'i fevkalâde üzmüştür; fakat onu asıl üzen şey, karılarından Şenba'nın (Amr'ın kızı Şenba), şu şekilde konuşması olmuştur: "*Eğer Muhammed (sahiden) peygamber olsaydı en sevdiği oğlu ölmezdi*"[293].

Bu sözlerde kendi peygamberliğini şüpheye düşürecek anlamlar yattığını düşünerek telaşa kapılan Muhammed, sanki peygamber olduğunu kanıtlamaya yeterli başkaca bir çare yokmuş gibi, derhal Şenba'yı boşamıştır. Fakat bununla da kalmamış, bir de İbrahim'in ölümü olayını, kendi peygamberliğinin kanıtı niteliğine sokmak üzere Tanrısal iradeye bağlamıştır. Bağlarken de, kendisinin en son peygamber olmak üzere yollanmış olduğunu ve işte Tanrı'nın bunu kanıtlamak istediğini ve İbrahim'in canını almakla ilâhî iradesini gerçekleştirmiş bulunduğunu söylemiştir. Fakat söylerken, az önce "Eğer İbrahim ölmeseydi peygamber olurdu" şeklinde sarfetmiş olduğu sözleri unutur görünmüştür.

Bu olayı İslâm düşünürleri devamlı şekilde işlemişler ve o tarihten bu yana hep Muhammed'in en son peygamber olduğu 'tema'sına bağlamışlardır. Örneğin İbnu'n-Nefis, Muhammed'in "e's-sire"sine dair yazdığı "*e'r-Risaletu'l-Kamiliyye Fi's-siret'n-Nebeviyye*" adlı kitabında[294], Arap peygamberinin şehvetinin çokluğundan söz ederken, bir vesile ile Muhammed'in oğullarının ölümünü şöyle izâh eder: "*(el-Kasım ile İbrahim'in) küçük yaşlarda ve Muhammed daha hayatta iken, ölmeleri doğaldır, çünkü yaşamış olmaları halinde peygamber olmaları gerekirdi. Oysa ki bu imkânsızdı, çünkü Tanrı Muhammed'i peygamberlerin en sonuncusu olmak üzere göndermiştir. Oysa ki kızlarının hayatta kalmış olmaları herhangi bir sorun yaratmazdı (çünkü kadınlardan peygamber olmazdı)*".

Şeriâtcının bu şaşırtıcı mantığına karşı bilmem ne söylenebilir? İnsanların ana rahmine düşmelerine ve dünyaya gelmelerine sebep olan bir Tanrı'nın, bir yandan Muhammed'i peygamberilerin en sonuncusu olarak ilân ederken, diğer yandan ona oğlan çocukları ihsan etmesi ve Muhammed'e halef-selef olmasınlar diye canlarını daha küçük yaşlarda alması, her halde pek olacak şeylerden değildir. Bunu Tanrı'nın, yüceliği ya da mantıkiliği fikri

293. Taberi, age, (1966), II, 844.
294. **İbnü'n-Nefis**, 13'ncü yüzyılda ün yapmış tıp bilginlerinden sayılır

ile bağdaştırmak güçtür. Her şeyi dilediği gibi şekillendirir olarak bilinen ve insanları dilediği inanca ve yola sokar diye kabul edilen insaf ve idrak sahibi bir Tanrı'nın Muhammed'in peygamberliğini kanıtlamak hevesiyle onun çocuklarının canını almaktan başka usuller bulamayacağını düşünmek, Tanrı'ya hakâret olur. Fakat ne var ki Muhammed, kadınlardan peygamber ve elçi çıkamayacağı görüşünü geçerli kılabilmek için, kendi erkek çocuklarının ölümünü bile yukardaki şekilde işlemekten çekinmemiştir. Bunu yaparken kendi peygamberliği konusundaki kuşkuları gidermeye çalışmış fakat ne var ki bütün bu gayretleri içerisinde "Tanrı" anlayışına çarpık bir yön vermiştir.

C) Kadın Sınıfının "Kötü", "Hilekâr"- "Düzenbaz" vs... Olduğunu Söyleyen Muhammed, Kendi Karılarını Bu Tür Niteliklere Sürükleyici Davranışlarda Bulunur.

Daha önceki sayfalarda belirttiğimiz ve ilerde de belirteceğimiz gibi Muhammed'in kadınlara uygun gördüğü nitelikler arasında "kötülük", "hilekârlık", "küfürbazlık" vs. gibi şeyler yer almıştır. Bu tanımlamaları o genellikle kendi yaşamları ve kendi karılarıyla olan ilişkileri vesilesiyle ortaya vurmuştur. Şeriâtcı yazarlara göre bu ilişkiler çoğu kez Muhammed'i huzursuz kılacak kertede olmuştur ve güya bütün bu huzurlukları karıları yaratmıştır. Fakat gerçek olan bu değildir. Muhammed'in sık sık karılarıyla çekiştiği, bazan bütün hepsiyle küsüştüğü ve onlarla cinsî münasebette bulunmamaya yemin edip aradan bir süre geçtikten sonra yeminini bozduğu doğrudur. Ancak ne var ki bu olaylara ve bu kavgalara hemen her defasında kendi haksız davranışlarıyla vesile yaratmıştır. Onları hile yollarına ya da kıskançlık çatışmasına sürükleyen kendisi olmuştur. İlerdeki bölümlerde ve özellikle "Çok karılı evlilik" bahsinde ayrıca göreceğimiz gibi, kadınlarının bu tür davranışlarını yermeden önce Muhammed'in tutum ve davranışlarına göz atmak şarttır. Ancak o zaman suçluluğun kimde olduğunu anlamak ve kadınların *"sır tutmazlıklarının"* ya da *"hilekârlıklarının"* nedenini kavramak kolaylaşacaktır. Ve görülecektir ki Muhammed çoğu kez karılarına karşı dürüst davranmadığı ya da onların kıskançlıklarını tahrike çalıştığı içindir ki karıları da ona karşı benzerî usulleri uygulamışlar ve haklı olarak huzursuzluk yaratmışlardır. Eğer bir kadın, kendi yatağında kocasını başka bir kadınla cinsî münasebette bulunurken yakalayacak olursa elbette ki hırçınlık yapar; eğer kocasının kendisine karşı hile yollarına saptığını farkedecek olursa, elbette ki aynı şekilde karşılık vermeye kalkar. Muhammed'in karılarının yaptığı da bu olmuştur. Kısaca bir fikir edinebilmek için şimdilik *"bal şerbeti"* olayı ile *"Mariya"* olayına göz atmak yararlı olacaktır.

"Bal şerbeti" olayı şudur: On bir kadınla aynı zamanda evli bulunan Muhammed, karılarına karşı güya "eşit" davranıyormuş gibi görünmek için, onları sıraya koyar ve nöbet esasına göre buluşurdu. Her birini, bu sıra esasına göre ziyaret ederek, sabah ve ikindi namazlarından sonra her birisiyle cinsî münasebette bulunurdu.

Fakat "göstermelik" olmaktan ileri geçmeyen bu eşitlik anlayışını, fazlasıyla hoşlandığı bazı karıları lehine bozmak için bir takım hilelere başvururdu. Örneğin Zeyneb Bint-i Cahş'ın ya da Hafsa adlı bir başka karısının nöbetlerinde bal şerbeti içer ve bu suretle onlarla daha fazla cinsî münasebette bulunur ve dolayısıyla yanlarında daha fazla kalmış olurdu. Fakat çok geçmeden Ayşe (ki en sevdiği karılarından biri idi) durumu anlamış ve fena halde içerlemiştir; öç almak istemiştir. Çünkü madem ki Muhammed bu şekilde hile yolunu seçmiştir o da benzerî hileleri denemekte sakınca görmemiştir. Dinleyelim Ayşe'yi kendi ağzından;

"...Resulullah balı ve helvayı severdi. İkindi namazından döndüğü zaman kadınlarının yanına girerdi... Bir kere... Hafsa'nın yanına girmişti. Orada her zamankinden fazla kaldı. Bunu ben kıskandım. Ve bunun sebebini soruşturdum. Bana bildirildiğine göre Hafsa'ya akrabasından bir kadın küçük bir çömlek bal hediye etmişti. O da bu baldan şerbet yapıp Resul'ullah'a içirmişti.

Ben de kendi kendime:- 'Vallahi bunun için muhakkak bir hile yaparım-' dedim. Bunun üzerine... Sevde'ye şöyle talimat verdim: -'Biraz sonra sana Resullah gelir, yaklaştığında -'Ya Resullah megâfir mi yediniz?' dersin. O da sana hayır, der. Bunun üzerine sen de -'Ya sizden bana gelen bu koku nedir?' diye sorarsın. O da sana tabii -'Hafsa bal şerbeti içirmişti' diye cektir-,der. -'Öyle ise o balın arısı onu Urfud ağacından toplamıştır' dersin. Bana geldiğinde ben de öyle diyeceğim. Safiye'ye -'sen de böyle söyle' dedim...[295].

Ayşe'nin rivayetine dayalı bir başka hadîs'e göre Muhammed aynı işi Zeyneb Bint-i Cahş'ın odasında yaptığı için Ayşe bu planı Muhammed'in diğer bazı karılarına da açıklar ve hepsinden aynı şeyleri yapmalarını ister. Böylece plan yürürlüğe girer ve bu kadınlar, Muhammed odalarına gelip de kendilerine yaklaştığında: "Megâfir zamkı mı içtiniz?" diye sorarlar "Hayır" yanıtını alıp da "gelen bu koku nedir?" diye ısrar edince Muhammed, bal şerbeti içtiğini itiraf eder; bunun üzerine"O balı eşek arısı Urfud ağacından toplamıştır" derler. Urfud ağacının zamkı olan "megâfir" fena koktuğu için Muhammed bundan hoşlanmazmış; bu itibarla yukardaki şekilde konuşulmasını istemezmiş. Ve işte bundan dolayıdır ki bal serbeti içmekten vazgeçmeyi uygun görmüştür. Nitekim nöbet sırası Hafsa'ya geldiğinde Hafsa'nın: "*Bal şerbetinden cenabınıza içireyim mi?*" demesi üzerine, "*Hayır, bana onun lüzumu yoktur*" diye yanıt vermiştir. Nitekim Ayşe, yukardaki rivâyetini şu şekilde bitirmiştir:

"...Sevde bana: 'Vallahi Resulullah'a biz bal şerbetini haram ettik' diyordu. Ben de ona 'Sus' dedim. Ve Hafsa hakkındaki hîle ve tedbirimin duyulmasını istemedim"[296].

295. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 208, H. no. 1751 ve sh. 361, H. no. 335.

296. İbid., XI, sh. 208, 363.

Görülüyor ki Ayşe, hile yolu ile de olsa Muhammed'i yola getirmiştir. Her ne kadar Şeriâtçı zihniyet, Ayşe'nin ve diğerlerinin yukardaki davranışlarını "Kadınlık gayret ve kıskançlığı" şeklinde yorumlayıp Muhammed'in bal şerbeti içmekten vazgeçmesini, "kadınları memnun etmek ve aralarındaki iki hızb halini gidermek ve âile nizamını kurma" dileğine bağlarsa da[297], asıl büyük gayretkeşliğin kadınları suçlu ve Muhammed'i suçsuz imiş gibi göstermek olduğunu düşünmez[298].

"Mariya" olayına gelince, Muhammed bakımından bu, diğerinden de daha olumsuz bir davranışı temsil eder. Şöyle ki:

Evli bulunduğu bir düzineye yakın karılarıyla dolu haremini Muhammed, bir de ayrıca cariyelerle doldurmuştu. Bunlar arasında Mariya adındaki cariyesine fazlasıyla düşkündü. Onunla cinsî münasebette bulunmaktan çok zevk alırdı. Günlerden bir gün ona karşı kabaran şehvetini önleyememiş olmalıdır ki o anda Hafsa'nın odasını boş bularak Mariya'yı oraya sokmuş ve cinsî münasebete başlamıştır. Muhtemelen işini çabuk bitireceğini ve Hafsa'nın dönüşünden önce odayı terkedeceğini düşünmüş olmasına rağmen evdeki hesap çarşıya uymamış ve aniden Hafsa çıka gelmiştir. Kocasını kendi yatağında (ve hem de kendi nöbetinde) Mariya ile sevişir bulduğu için fena halde üzülmüştür.

Tabii Muhammed de bu şekilde yakalanmış olmaktan huzursuzlanmıştır. Fakat onu asıl huzursuz kılan şey, Hafsa'nın üzüntüsünden ziyade bu olayın diğer karıları tarafından duyulması ve özellikle Ayşe'nin kulağına gitmesi ihtimali olmuştur. İşte bunu önlemek üzere Hafsa'ya bu gördüklerinden hiç kimseye bahsetmemesini bildirmiş ve gûya onu memnun etmek için bir daha Mariya ile yatmayacağına dair yemin etmiştir[298a]. Söylemeye gerek yoktur ki Hafsa'nın yerinde her insan, hem üzüntü verici ve hem de haysiyet yitirici bu gibi durumlarda derdini biriyle paylaşmak ister. Bundan dolayıdır ki Hafsa, kendisine çok yakın bildiği Ayşe'ye içini dökmekten kendini alamaz. Böylece olay, Muhammed'in diğer karılarının kulağına ulaşır. Ve hepsi de Muhammed'e karşı burukluk duyarlar. Bunu hisseden Muhammed, Hafsa'yı karşısına alır ve "sırrı" açıkladığı için onu azarlar. Kadıncağız ona bunu nereden öğrendiğini sorduğunda Muhammed, her şeyi Tanrı'dan öğrendiğini söyler ve bu vesile ile Kur'ân'a yerleştirdiği âyet'i okur:

"Peygamber eşlerinden birine gizlice bir şey söylemişti. O bunu peygamberin diğer bir eşine haber verince, Allah da durumu peygambere bildirmiş, o da bir kısmını yüzüne vurmuş, bir kısmını yüzüne vurmaktan geri durmuştu. Eşine gizlice söylediği şeyi başkasına nakletmiş olduğu-

297. İbid., XI, 209, H. 1751.

298. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yorumları için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 209 ve d.

298a. Taberi, **Camiû'l Beyân** 28/102, İbn Sa'd, **Tabakat** III, Dursun, **age**, (1990) 36.

nu bildirince eşi: 'bunu sana kim haber verdi?' demiş, o da: 'bana her şeyi bilen Allah haber verdi' demiştir..." (66 Tahrîm 3).

Fakat Muhammed bununla kalmamış karılarının hepsine birden darılmış ve yanlarına uğramamayı kararlaştırmış ve şehvet ihtiyacını da cariyeleriyle gidermeyi tasarlamıştır. Ancak ne var ki Mariya ile yatmayacağına dair yemin etmiş bulunduğundan her şeyden önce bu yemini bozmak gerektiğini hatırlamış ve Kur'ân'a koyduğu şu âyet ile bunun çaresini bulmuştur:

"...Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine yasak ediyorsun?.. Allah şüphesiz size, yeminlerinizi kefâretle geri almanızı meşrû kılmıştır..." (66 Tahrîm 1-2).

İşte buna dayanarak yeminini geri almış ve cariyesi Mariya ile cinsel ihtiyacını gidermeye yeniden başlamıştır[298b]. Fakat bir ay kadar bu şekilde yaşadıktan sonra sabrı tükenmiş ve karılarına dönme ihtiyaciyle kıvranmağa başlamış, ve dönebilmek için çareler aramış ve yine Kur'ân'a yerleştirdiği hükümlerle bunu da sağlamıştır (Tahrîm, 1, 2, 4). Bunlar arasında hem onları, Tanrı ağziyle azarlayan ve hem de boşama tehdidleriyle korkutan hükümler vardır[298c]. Konuyu ayrıca ele alacağız, fakat burada anlatmak istediğimiz odur ki karılarını "sır saklamamakla" ya da "huzursuzluk yaratmakla" suçlandıran ve cezalandıran Muhammed, bütün bu durumlara kendi davranışlarıyla sebep olmuştur. İlerdeki bölümlerde onun, buna benzer tutum ve davranışlarla karılarını nasıl birbirine kattığını ve bizzat kendi yarattığı huzursuzluklara rağmen nasıl onları sorumlu kıldığını ve bu yüzden genel olarak kadınları nasıl "hilekâr", "sır tutmaz", "küfürbaz" vs. gibi hitaplara muhatap kıldığını kanıtlayıcı örnekleri sıralayacağız.

298b. Tahrîm sûresi'nin ici ve 2ci âyet'lerinin "Hafsa/Mariya olayı" vesilesiyle konduğunu söyleyenler yanında "Bal Şerbeti olayı" vesilesiyle konduğunu söyleyenler de vardır. Örneğin Celâleddîn ve Yahya gibi ünlüler birinci görüşü, Al-Zemahşerî ve Beyzevî gibi ünlüler ise ikinci görüşü benimsemişlerdir. (Bu konudaki çeşitli görüşler için bkz. A. Gölpınarlı, "Kur'ân-ı Kerîm ve Meâli", İstanbul 1958, sh. CX).

Fakat bütün bunlardan gayrı bu âyet'lerin bir de Zeyneb b. Cahş olayı nedeniyle konduğu söz konusudur ki ilerdeki sayfalarda ele alınacaktır.

298c- Tahrîm Sûre'sinde, diğer eşlerle birlikte özellikle Hafsa'yı veAyşe'yi (sırrı ifşa ettiler diye) hedef edinen şu hükümler yer almıştır:

"Ey Peygamber'in eşleri! Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalbleriniz düzelmiş olur. Eğer eşinizin aleyhinde yardımlaşarak bir şey yapmağa kalkarsanız, bilin ki Tanrı onun dostu.. Cebrail, iyi mü'minler ve melekler de yardımcısıdır... Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha iyi olan... dul ve bakire eşler verir." (66 Tahrim 4-5)

DÜNYAYA GELMESİ İSTENMEYEN, GELDİKTEN SONRA SÖMÜRÜLEN ÖLDÜĞÜNDE CEHENNEMLERE LAYİK GÖRÜLEN BİR YARATIK: K A D I N

Bundan önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi, her ne kadar İslâm'ın KADIN'ı yüceltiği ve kadın haklarını "ulaşılmaz" noktalara eriştirdiği ve ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda eşitlik getirdiği iddiâ edilirse de ne yazık ki bu iddiâ'lar gerçeği yansıtmaktan çok uzaktır.

Hiç kuşkusuz diğer semavî dinlerde de KADIN'ın zavallı durumlara indirildiği, hak ve özgürlükten yoksun edildiği görülmekle beraber, denilebilir ki Şeriât dininin bu konularda getirdiği aşırılıklara başka hiçbir sistemde rastlanmaz. Hiçbir toplumda kadın, Şeriât dünyasında olduğu ölçüde erkeğin hizmetine ve sömürüsüne terkedilmemiş ve "kötülük ve uğursuzluk" kıstası yapılmamış, "kara köpek, eşek, domuz, at vs." gibi yaratıklarla eş kerteye itilmemiştir. Ve KADIN'ın bu içler acısı kaderi daha dünyaya gözlerini açtığı andan ölüm döşeğinde kapayacağı ânâ kadar sürüp gidecek şeklide ayarlanmıştır. Çünkü o, kız çocuğu olarak doğduğu an ye's ile karşılanan, çocuk yaşlarda eve kapatılan ve sonra bilmediği ve muhtemelen istemediği bir kocaya aktarılan, kocasının hizmetlerini ve şehvetini karşılamaktan ileri bir değere lâyık kılınmayan, ana olarak (gerçek anlamda) saygıya muhatap tutulmayan, ömrü boyunca ya kocasının, ya babasının ya erkek kardeşinin ya da velisinin iradesine bağlı olarak yaşayan ve yaşantılarıyla ilgili her şeyi onlardan birinin aracılığıyla yapmaya mahkûm olan, yaşlandığında arzu duyulmayan ve nihayet bu çileli ve (çoğu zaman) mutsuz yaşamı sona erdikte üç günden fazla yas tutulmaya lâyık kılınmayan[299] ve bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir de Cehennemdekilerin çoğunluğunu oluşturan, ya da kocasının izni ile Cennetlere girse bile, orada kocasını Cennet hürîleri ile sarmaş do-

299. Ümmü Atiyye'nin söylemesine göre Muhammed, ölen bir kadın için 3 günden fazla yas tutmayı yasaklamıştır. Fakat ölen erkek ise, bu takdirde karısının 4 ay. 10 gün yas tutmasını ve yas içinde iken gözlerine sürme çekmemesini süs için boyanmış kumaştan elbise giymemesini emretmiştir.

laş bulan ve üstelik Kur'ân'ın tarifine göre bu "ceylân gözlü ve memeleri yeni sertleşmiş" dilberlerle rekâbet edecek olanaktan yoksun bırakılan bir yaratıktır. Gerçekten de müslüman ülkelerde kız çocuk, birazdan göreceğimiz gibi, dünyaya gelmesi istenmeyen ve geldiğinde de "evlâd" gözü ile görülmeyen bir biçâredir. "Evlâd" sözcüğünü biz, her ne kadar günlük konuşmalarımızda, kız ve erkek çocuklar karşılığı olarak kullanmakta isek de bu sözcük özü itibariyle kız çocukları kapsamaz, sadece "erkek çocuklar" anlamındadır. Zira evlâd sözcüğü aslında veled sözcüğünün çoğuludur. "Veled" ise "erkek çocuk" demektir; bu itibarla "evlâdımız" ya da "evlâdlarımız" dediğimiz zaman "erkek çocuklarımız" demiş oluruz. Ancak ne var ki toplum bilinci zamanla bu sözcüğü, kız ve erkek çocuklar karşılığı olarak benimsemiştir. İşte aslında evlâttan sayılmayan kız çocuk, daha küçücük yaşlardan itibaren ailenin " itaatli", "terbiyeli", "iffetli" kızı olarak görünmek, evlenme çağına geldiğinde, kime verilirse ona gitmek çaresizliğindedir. Kocasını kendi seçmediği gibi, evlilik sözleşmesini de kendi yapamaz; bunu onun adına velisi kim ise o yapar ki genellikle baba, ya da erkek kardeşlerdir. Mehri'nin ne olacağını kendisi değil velisi saptar. Evlenme akdi, onun bakımından, kocasının hizmetlerini görmek, şehvetini gidermek ve onu Cennet'teki hurîlere hazır etmek ve çocuk doğurup yetiştirmek demektir. Çocuklar hukuken ona değil kocasına ait olup, boşanma halinde kendisine değil, kocaya, ya da kocanın yakınlarına verilir. Evlilik boyunca kaderi, kocasının iki dudağı arasından çıkacak bir kaç söze bağlıdır; zira boşama hakkı ona tanınmamıştır, kocaya tanınmıştır. Ve koca bu hakkı, hiçbir şart ve kayıtla bağlı olmaksızın, dilediği gibi kullanmakta serbesttir.

Bütün bunlar bir yana fakat İslâm'a göre kadın bir de "aklen ve dînen dûn (eksik)" yaratık olarak damgalanmış; mirasta erkeğin payının yarısına ve tanıklığı erkeğin tanıklığının yarı değerine lâyık sayılmıştır. Her ne kadar kadına hak ve özgürlük tanır görünen bazı hükümler var ise de bu hükümlerin aldatıcı ve hattâ kadını daha da acınacak durumlara sokucu olmaktan ileri bir değeri bulunmadığı ilerdeki sayfalarda sergilenecektir.

I) DOĞUŞTAN EVLİLİĞE BİR TALİHSİZLİKTEN BİR DİĞERİNE

A)Dünya'ya Gelmesi Müsibet Sayılan Bir Varlık: Kız Çocuk

Erkek çocuğunun dünyaya gelişini "mutluluk" ve kız çocuğununkini ise "müsibet" imiş gibi göstermek İslâm'ın kökleştirdiği bir gelenektir ki bin dört yüz yıla yakın bir süre boyunca geçerliliğini koruya gelmiştir; bugün dahi böyledir.

Gerçekten de müslüman ülkelerin tümünde, oğlan çocuğunun doğumu bayramlaşmalara, sevinç çığlıklarına, kurban adamalara vesile yarattığı halde kız çocuğun doğumu üzgünlüklere ve esef vesilelerine ve, "Bir daha sefe-

re inşallah erkek çocuk doğurursun" temennilerine yol açar[300].

Örneğin, Pakistan ve Bangladeş gibi ülkelerde, ailenin erkek çocuk sahibi olduğunu duyanlar, büyük bir mutluluk içerisinde ana, babayı kutlar ve "Tanrı Büyüktür" duâları ile ilâhi güce şükranlarını sunarlar. Fakat kız çocuk doğmuş ise, böyle bir şeye gerek görmezler; sadece çocuğun kulağına Kur'ân'dan birkaç cümle okumakla yetinirler[301]. İran'da hamile kadının yakınları, erkek çocuk doğurması için duâ etmeyi görev bilirler; bu vesile ile hacca çıkanlar da olur. Eğer doğan çocuk kız ise, umutlarının boşa çıkması nedeniyle herkese bir üzüntü çöker. Doğum sırasında hazır bulunanlar, eğer erkek çocuk doğmuş ise ana-babayı tebrik, kız çocuk doğmuş ise teselli ederler. Köylerde kız çocuğun varlığı ile yokluğu bir sayılır; köylüye, "Kaç çocuğun var?" diye sorulduğunda, köylünün vereceği cevap erkek çocuklarının sayısını belirtmekten ibarettir[302]. Türkiye gibi din ve devlet işlerini birbirinden ayırma dönemi geçirmiş bir ülkede dahi köylerde, erkek çocuk doğurmayan kadının adı kötüye çıkar; kız çocuklar çoğu kez nüfusa bile kaydolunmaz. Ailelerin tek tesellisi, ev işlerine yardımcı olacak birinin gelmiş olmasıdır. Fakat her şeye rağmen, çok genç yaşta "el oğluna" varacakları ve evden ayrılacakları için kız çocuklar evde âdeta birer misafir durumundadırlar. Bu itibarla onların bakımına dahi fazla önem verilmez. Bu yukardaki örnekleri tüm müslüman ülkeler bakımından aynıyla çoğaltmak mümkündür.

Fakat ne var ki bütün bu acı gerçeklere rağmen Şeriât dininin kız çocuğuna gûya değer ve önem verdiği iddia edilir. Bu iddialara başvuranlar İslâm öncesi dönem ile kıyaslama yolunu denerler. Arapların "Cahilliyye" de kız çocuğuna karşı düşmanlık beslediklerini, kız çocuğun doğumunu utanç verici bildiklerini ve bu nedenle kız çocukları diri diri gömdüklerini söylerler ve Kur'ân'dan örnek verirler ve:

"Aralarından birine bir kızı olduğu müjdelendiği zaman içi gamla dolarak yüzü simsiyah kesilir, halktan gözlemeye çalışır, onu utana utana tutsun mu, yoksa toprağa mı gömsün?" (16 Nahl 56-59)

"Beyinsizlikleri yüzünden, körü körüne çocuklarını öldürenler..." (6 En'âm 140).

"Kız çocuğun hangi suçtan ötürü ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman ..." (81 Tekvîr 140).

şeklindeki hükümlere işâret ederler ve Muhammed'in bu kötü geleneği değiştirdiğini ve kız çocukları erkek çocuklar gibi aynı değerde kıldığını söylerler[303]. Oysa ki bu iddialar abartma olduğu kadar yalandır da; çünkü bir kere

300. Bk. Women (1978), 314.
301. İbid., 97.
302. İbid., 217.
303. Sahih-i Buhari Muhtasarı..., VII, 301.

İslâm öncesi dönemde Arapların kız çocuğuna karşı kötü değil, fakat iyi davrandıkları tarihî araştırmalarla sâbittir. Muhammed'in Kur'ân'a soktuğu yukardaki hükümler, kız çocuklarını öldürme geleneğini önlemek için değildir. Sadece çocuk olur korkusu ile evlenmekten vazgeçenleri faziletsiz göstermek amacıyla konmuştur. Şöyle ki:

Cahilliyye'de Araplar, kız çocuğunu tıpkı erkek çocuk değerinde bilirlerdi. Her ne kadar bazı aşiretlerde (örneğin Kinde'de) kız çocukların, daha doğum sırasında toprağa gömüldüğü görülmekle beraber yaygın olmayan ve esasen Muhammed zamanında ortadan kalkmış bulunan bu gelenek kız çocuğunu hor görme duygusundan değil, ekonomik nedenlerden doğma idi. Yoksulluk yüzünden çocuk besleyemeyeceğini düşünen bazı aileler, çocuklarını Tanrı'ya adarlardı. Bu gelenek sadece kız çocukları bakımından değil, bazı kabilelerde oğlan çocuklar bakımından da uygulanırdı. Ve yine bu dönemde, oğlan çocuğunun "saçının altın değerinde" olduğu inancı mevcut olmakla beraber, bunun yanında dişilerin "kutsal niteliğe sahip oldukları" inancı da vardı. Daha başka bir deyimle dişiyi hor ve aşağı değil, fakat aksine kutsal değerde bilirlerdi. Bunun böyle olduğunu, diğer kaynaklar yanında, özellikle ibnü-l-Kelbî'nin "*Kitab al-Tankis al-aşman* " adlı yapıtından öğrenmek kolaydır[304].

Hem de öylesine kutsal bilirlerdi ki, daha önce de belirttiğimiz gibi ilâhlarına (örneğin "Lât", "Uzza" ve "Menat" gibi) Tanrı'nın kızları olarak taparlardı. Bunun böyle olduğunu Kur'ân'dan öğrenmek mümkündür. Nitekim Nisâ sûresinde: "Onlar (Kureyşliler) Allah'ı bırakıp dişilere taparlar" (4 Nisâ 117-119) diye sözü edilen "dişiler" yine Kur'ân'da Necm sûresinde belirtilen "Lât, Uzza ve Menat" adındaki ilâhlardır (bk. 53 Necm 19-29).

Öte yandan Tanrı'nın meleklerinin dahi dişilerden yaratılıdığına inanırlardı. Nitekim Kur'ân'da "İsrâ" ve "Saffat" sûrelerinde eski Arapların, "*Tanrı melekleri dişi yarattı, kızları tercih etti, kendisine dişilerden melekler edindi*" şeklinde konuştukları belirtilmiştir. (17 İsrâ 40; ve 37 Saffat 149). Bu böyle iken ve cahilliyye Araplarının "dişiye" ve "kız çocuğuna" karşı böylesine olumlu bir tutuma sahip bulundukları ortada iken, utanç yüzünden kız çocuğunu toprağa gömmek gibi bir geleneğe bağlanmayacakları aşikârdır. Yine aynı şekilde Kur'ân'daki, "*Kız çocuğu hangi suçtan ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğunda...*" (81 Tekvîr 8, 9) şeklindeki âyetleri Muhammed, kız çocuğunu öldürme geleneğini yok etmek için değil fakat çocuk olur korkusu ile evlenmekten kaçınanları tehdit ve müslüman nüfusunu çoğaltmak amacıyla öngörmüştür[305].

304. Kahire 1914 tarihli Ahmet Zeki Paşa tarafından yayınlanmıştır. Fransızça çevirisi hakkında bk.: "M.S. Marmardji "**Les Dieux du Paganisme Arabe d'Aprés İbnu'l-Kelbi"** (Dans: "Revue Biblique" Paris 1926, Tome XXXV, 397 ve d.)

305. Muhammed döneminde Arapların, çocuk olmasın diye cinsî münasebet sırasında harice boşalttıkları (yani "azlettikleri") ve işte bunu önlemek üzere Muham-

Bundan dolayıdır ki Kur'ân'a koymuş olduğu âyet'lerle, insan varlığının dünya'ya gelişinin Tanrı takdirine bağlı bulunduğunu, ve Tanrı'nın bilgisi olmadan hiç bir dişi'nin gebe kalamayacağını, doğuramayacağını; ve bir canlının ömrünün kısaltılıp uzatılamayacağını (Fâtır Sûresi 11); ve yine Tanrı'nın dilediğine kız çocuklar ve dilediğine erkek çocuklar bağışladığını, ve dağıttığını, ve bu itibarla fakirlik korkusu ile çocuk edinmekten kaçınmanın, ya da çocukları yok kılmanın caiz olmadığını (İsra 31) anlatmıştır. Her ne kadar bâzı özel haller için "azil" yapmaya (yani men'î'yi rahim dışına akıtmaya) izin vermekle beraber[305a] genel olarak korunmayı yasaklamıştır. Bu doğrultuda olmak üzere hadîs'ler de bırakmıştır[305b]. Söylendiğine göre kendisi de korunma yoluna gitmemiştir[305c].

İşte bu verilere dayalı olaraktır ki din adamları İslâm dîni'nin çocuk düşürmeye (Kürtaj'a) cevaz vermediği görüşünü savunurlar[305d].

1) Erkek Çocuğun Saçının Bile "Altun" Değerinde Olduğu İnancı

Eğer tarihî gerçekler cesâretle ortaya vurulabilse anlaşılır ki kız çocuğu konusunda yer etmiş bulunan olumsuz inançların kökeni, eski Arap yaşamlarından ziyâde, Muhammed'ten gelmektedir. Çünkü Muhammed, erkek çocuklarla ilgili olarak eski Araplar tarafından uygulanan gelenekleri daha da güçlendirirken, o dönemin "dişi"lerle ilgili olumlu inançlarını da kökünden yok etmeye çalışmıştır. Örneğin, erkek çocukların doğumunu, eski geleneklere uygun düşecek şekilde büyük şenliklere konu yaparak İslâmî bir uygulama haline sokmuştur.

İbn Hanbel'in "*Müsned*"inden ve Beyzavî'nin "*Ensabu'l-Eşraf*"ından öğrenmekteyiz ki Muhammed, kendi kızları içinde en fazla sevdiği Fatîma'nın iki erkek çocuk doğurmasından büyük mutluluk duymuştur; bu vesilelerle âdeta bayram yapmış ve Cahilliyye döneminin geleneği olmasına rağmen, bu çocukların saçlarının kesilmesini ve fakirlere dağıtılmasını emretmiştir.

med'in: "Çocuk olur korkusu ile evlenmeyi terk eden bizden değildir" dediği ve "azil" konusunda da: "O, gizli bir çocuk öldürmektir" diye eklediği ve sonra: "O, diri diri mezara gömülen kız çocuğunun, niçin öldürüldüğü sorulacak..?" şeklindeki Kur'ân âyetini (81 Tekvir 8,9) okuduğu ve böylece "azli", çocuk yapmamak için girişilmiş bir "katil" hatta "şirk" olayı saydığı anlaşılmaktadır. İbn Abbas'ın bunu doğrulayan ve Gazali'nin "azli" haram değil fakat "mekruh" sayan görüşleri için bk. Gazali, age, (1975), II, 135-7.

305a. Bazı savaşlar sırasında askerlerin esir aldıkları kadınlarla rahatça cinsî münasebette bulunabilmeleri için bu izni verdiği olmuştur.

305b. Müslim'in "Kitab-ı Nikah B. Hümkil-i-Azil"; Müsnet 3/82; Demircan, age, I, 200.

305c. Demircan, age, I, sh. 203.

305d. Müslim ve Buhari ve Kurtubî gibi kaynaklar için bkz. Demircan, age, I. 211.

Çünkü bu gelenek gereğince erkek çocuğunun saçı altın değerinde kabul edilirdi[306].

Öte yandan, kız çocuğunun varlığını üzüntü konusu yapan da, herkesten önce, yine o olmuştur. Her ne kadar kızı Fatîma'ya fazlasıyla düşkün ve onu canı gibi sever görünmekle beraber, bu sevgi, kız çocuğuna karşı özel bir sevgiden doğma değildi. Çünkü olmuş olsaydı, Hatice'den doğma diğer kızlarına karşı da aynı yakınlığı duyması gerekirdi; oysa ki bu kızlarının adını pek anmamıştır bile. Kaldı ki Fatîma'yı bile, bütün o sever görünürlüğüne rağmen, Ali'nin (yani Fatîma'nın kocasının) sert ve haşin muamelelerine feda etmekten geri kalmamıştır. Nitekim kocası Ali ile kavgalaştığı her defasında Fatîma, Muhammed'e gelerek içini döker, üzüntüsünü belirtir ve ondan teselli beklerdi. Bu kavgalar, çoğu kez Ali'nin kötü davranışlarından doğma olmasına rağmen Muhammed, kendisine: *"Kocanın mizacına uy; eğer bir insanın bir başkasına secde etmesini emretseydim kadınların kocalarına secde etmelerini söylerdim"* derdi; böylece Ali'nin uygunsuz tutumunu onaylamak yanında kocalara bu konuda âdeta açık bono vermiş olurdu[307].

Öte yandan erkek çocuğa sahip olamamaktan dolayı kendisini üzüntüden ve hattâ utançtan kurtaramamıştır.

Bundan dolayıdır ki Hatice'den doğan dört kızının hayatta kalması onu hiçbir zaman tatmin edememiştir. Tanrı'ya daima bir erkek çocuk vermesi için yalvarıp durmuştur. Fakat bütün bu yalvarmalarına rağmen her ne hikmetse Tanrı ona bu zevki tarttırmamıştır. Tattırmak şöyle dursun, fakat verdiklerini de geri almıştır. Nitekim Hatice'den olan oğulları (el-Kâsım, e't-Tahir, El-Tayyib Abdullah) ve daha sonra cariyesi Mariya'dan olan İbrahim, çok küçük yaşlarda iken ölmüşlerdir[308].

Öte yandan erkek çocuk edinemediği için etrafa karşı utanç duymuştur. Duymasının nedeni, çevresindekilerin kendisiyle erkek varis bırakmadan ölüp gideceğini ve adının bile silineceğini söyleyerek âdeta alay etmeleri ve hattâ peygamberliğini ciddiye almamalarıdır. Örneğin eşi Şenba, İbrahim'in ölümü üzerine Muhammed için: "*Eğer o gerçeketen Tanrı elçisi olsaydı, en*

306. İbn Hanbel; Musned, VI, 390. Erkek çocuğun saçlarının altın değerinde olduğuna dair Arap geleneği için bk.: I. Goldziher. Le Sacrifice, de Chevelure Chez les Anciens Arabes (Dans "Revue Historique et Religieuse", XIV, 49-51).

307. Bk. İbn Hanbel, Müsned, VI, 457; Ayrıca bk.Cahiz, **Kitabu'l-Maharin** (Leiden 1898), 349; Vakidî, el-Magazi (Ed. Keremer), 366.

308. Muhammed'in Hatice'den olan erkek çocuklarının sayısı ve adları kesin olarak biliinmez. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı Sahih-i Buhari Muhtasarı...,'nın 4 ve 10'uncu cild'lerinde Muhammed'in Hatice'den 3 oğlu olduğu, adlarının Kasım, Tayyib ve Tahir olduğu yazılıdır. (Cild, IV, sh. 432 ve Cild X, sh 31). Buna karşılık VI, cildin 431 sayfasında (bk. Not 1) dört erkek çocuğundan (Kasım, Tayyib, Tahir, Abdullah) söz edilir; ayrıca bkz. Fbn Ishak, age, (1980) 180.

sevdiği oğlu ölmezdi" demiş, bu sözlerden fevkalâde alınan Mahammed derhal Şenba'yı boşamıştır[309]. Fakat Muhammed'i bu hususta asıl utandıran şey e'ş-Şahmi'nin şu sözleridir: "Muhammed, kendi sulbünden gelme bir varisi (erkek çocuğu) olmayan ve züriyetsiz bir kimsedir; öldükten sonra adı unutulacaktır"[310]. Bu tür olaylara karşı Muhammed, Tanrı'dan geldiğini söylediği âyetlerle cevap vermeye çalışırdı. Örneğin Kur'ân'a yerleştirdiği: "Şüphesiz Biziz sana Kevseri veren" (108 Kevser 1) şeklindeki âyetlerle Tanrı'nın kendisine, erkek çocuktan çok daha değerli 'ihsan'larda bulunduğunu, paye ve şerefler sağladığını anlatırdı[311]. Kevser'in ne olduğu sorulduğunda, bunun büyük bir nehir olduğunu, içindeki direklerin gökyüzündeki yıldızlar kadar sayısız bulunduğunu ve bu nehirden su içenlerin ömür boyunca susuzluk hissetmeyeceklerini[312], içmeyenlerin ise Cennet'e giremeyeceklerini açıklardı[313]. Açıklarken de tanıdığı Hiristiyanlardan ve örneğin Hatice'nin Hıristiyan olan ammizadesi Varaka'dan duyduklarını tekrarlamış olurdu[314]. Daha başka bir deyimle erkek çocuktan nasipsiz kalmayı, bir bakıma felâket saymış, fakat bunu başkalarına hissettirmememk için yukardaki usullere başvurmuştur. Bu vesile ile uyguladığı diğer bir usul de, kız çocuğuna sanki önem veriyormuş gibi görünmekti. Bu maksatla bıraktığı hadîsler arasında şunlar vardır:

"Her kimin kız çocuğu olur ve yanında bulundukları müddetçe onlara hüsn-ü muâmelede bulunursa, mutlaka onlar, o adamı Cennet'e götürür"[315].

"Her kimin kız çocuğu olur da onu terbiye eder ve (ona) gıdasını güzel verir(se)... o kız çocuğu onun için bereket ve Cehennemden kurtarıp Cennete girmesi için bir kolaylık vesilesi olur..."[316].

309. Taberi, age, (1966), II, 844.
310. İbn İshak, age, (1980), 180,
311. KEVSER sûresinin ilk âyetindeki "Kevser" sözcüğü Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çevirisinde "nimet" olarak belirtilmiştir: "Ey Muhammed sana pek çok nimet vermişizdir" (108 Kevser 1). Bu çevirinin yanlış olduğunu ve sözcüğün "Kevser" şeklinde kalması gerektiğini Buhari ve Kısai'nin naklettikleri hadîs'lerden anlamak mümkündür. Kısai'nin İbn Abbas'tan rivâyetine göre Tanrı bu nehri Muhammed'e tahsis ettiği içindir ki "kevser" sözçüğünü yukardaki şekilde kullanmıştır. Bu konuda bk. Buhari, **Tevrid Kitabu Tefsir-i Kurân,** (sh. 120).
312. İbn İshak, age, (1980), 180.
313. Buhari'nin ve Kısai'nin verilerine uygun olarak Begevi'nin yorumu da böyledir.
314. Gerçekten de Yuhanna'ya göre İncil'in 4'ncü Bab'ının 14'ncü hükmü şöyledir: "Fakat kendisine benim verceğim sudan kim içerse ebediyen susamaz, fakat vereceğim su kendisinde ebediyen hayat için fışkıran su kaynağı olur..."
315. İbn Mace ve Hakim rivâyet etmişlerdir. Bk. Gazali, age, (1975), II, 138.
316. İbn Mes'ud'tan rivâyet edilen bu hadis için bk. Gazali, İbid, 138.

"Kim ki müslümanların çarşısına girer (ve) oradan bir şey alır ve eve gelir ve bunu çocuklarına verirken... kızları tercih ederse, Tanrı o kimseye rahmetle bakar" [317].

"Çarşıdan turfanda bir şey alıp evine getiren kimse sadaka taşımış gibidir. Eve geldiğinde erkeklerden evvel kızlara versin; kadın kısmını sevindiren Allah korkusundan dolayı ağlamış gibidir. Allah korkusundan ağlayan kimsenin bedenini Allah, Cehenneme haram eder..." [318].

Bu sözlere bakarak İslâm'ın kız çocuğuna önem ve değer verdiğini sanmak hata olur. Çünkü bir kere bütün bu lehte gibi görünen sözler, kız çocuğu aleyhindeki söz ve davranışların ağırlığını gidermeye yeterli değildir. Öte yandan ölümlü gibi görünen yukardaki sözler dikkatle incelenecek olursa görülür ki bu sözlerin altında "çıkar" sağlama siyâseti yatmaktadır: Çünkü "hüsn-ü muâmele" ya da "(kız çocuğunu) sevindirme" ya da buna benzer bir davranış karşılığında, ondan yararlanma (örneğin cennete ulaşma) düşüncesi vardır.

Ve nihâyet lehde imiş gibi görünen bu aynı sözlerde, kızları, daha doğum anından itibaren başlayarak bütün bir yaşam boyunca uzayacak olan haksızlıklara ve fedakârlıklara hazırlama maksadı yer almıştır. Çünkü Şeriâtcının taktiğinde iş gören temel düşünce kadını erkeğin üstünlüğüne ve hizmetlerine terketmektir. Kız çocuğuna "hüsn-ü muâmele" edilmesini ve "iyi bir şekilde gıda verilmesini" tavsiye eden Muhammed, değer verilmesini öngörmemiştir. Değer verilmesini istediği kimseler kız çocukları değil fakat oğlan çocuklarıdır. Nitekim dünya hayatının nîmetlerinden söz eden âyeti Kur'ân'a koyarken bunlar arasında kız çocuklarını değil fakat erkek çocuklarını saymıştır:

"Kadınlara, OĞULLARA, kantar kantar altın ve gümüşe, nişanlı atlara ve develere, ekinlere karşı aşırı sevgi beslemek insanlara güzel gösterilmiştir. Bunlar dünya hayatının nîmetleridir. (K. 3 Al-i İmrân 14).

Daha başka bir deyimle Tanrı'nın müslüman erkekler için öngördüğü nîmetler arasında "oğullar", "mallar" ve "kadınlar" vardır; kız çocukları "nîmetten" sayılmamıştır. Kadının nîmet kategorisine sokulması, erkeğin hizmetlerini görmesi ve şehvetini gidermesi açısından düşünülmüştür.

"Oğullar" ve "mallar" ise başka mülâhazalarla nîmet anlamına alınmıştır. "Mal" deyimden anlaşılan şey, insanı rahat şekilde geçindirecek olan şeylerdir: Altın, gümüş, at, deve, ekin, bahçe vs. gibi.

Gerçekten de Muhammed, Tanrı'nın insanlara verdiği ve en büyük nîmet olarak bildiği "mal"dan söz ettiği her yerde, buna ek olmak üzere "oğul-

317. Haraiti'nin rivâyetine dayalı hadis için bk. Gazali, İbid, 138.
318. İbid, 138.

lar" sözcüğünü de kullanmayı ihmâl etmemiştir. Örneğin Kehf sûresine:

"Mal ve OĞULLAR, dünya hayatının süsüdür" (18 Kehf 46).

âyetini koymuştur. Yine bunun gibi Nûh sûresinde, Nûh peygamberin insanlar için Tanrı'dan dilediği şeyleri belirtirken bunlar arasına "mallar"ı, "bahçeler"i ve "oğullar"ı katmıştır:

"(Tanrı) sizi mallar ve OĞULLAR LA desteklesin, sizin için bahçeler var etsin, ırmaklar akıtsın:..." (71 Nûh 12).

"Müdessir" sûresinin 11-14. âyetleriyle "Kâlem" sûresinin 10-14. âyetlerinden anlaşımaktadır ki Tanrı'nın "Mal" ve "oğullar" verdiği kimseler, en büyük şeref ve nîmete mazhar olmuş kimselerdir: Bu itibarla bu kişilerin Tanrı ve peygamber sözlerine karşı gelmemeleri gerekir. Nitekim Muhammed'e karşı direnen ve kafa tutan Mugîre oğlu Velîd, Tanrı tarafından güyâ, böyle bir cezaya müstahak görülmüştür:

"Ey Muhammed... kendisine bol bol mal... (ve) OĞULLAR verdiğim ve nîmetleri yaydıkça yaydığım o kimseyi Bana bırak; cezasını Ben vereyim..." (74 Müdessir 11-14).

Ve yine "Kâlem" sûresinde Tanrı, "mal" ve "oğullar" vererek nîmetlendirdiği bu aynı kişinin, uygunsuz ve âsi davranışlara yönelmesi nedeniyle, değerli bir insan sayılmamasını bildirmiştir:

"Ey Muhammed, diliyle iğneleyen, kovuculuk eden... aşırı giden, suç işleyen, daima yemin eden, alçak zorbaya, bütün bunlar dışında bir de soysuzlukla damgalanmış kimseye, malı ve OĞULLARI vardır diye aldırış etmeyesin." (68 Kâlem 10-14).

Görülüyor ki kendilerine "mal" ve "oğullar" ihsan edilmiş kimseler, değerli sayılmak gereken kimselerdir, çünkü Tanrı onları bu tür nîmetlere mazhar kılmakla değerli bilmiştir. Fakat Velîd bunlara sahip bulunduğu halde değerli sayılmayacaktır, çünkü Muhammed'in dediklerini yapmamıştır: Onu diliyle iğnelemiş ve böylece suç işlemiştir.

Öte yandan müslümanlara bellettiği dua usullerini bile Tanrı'dan erkek çocuk diler şekle sokmuştur. Örneğin Kur'ân'ın Nûh sûresinde Tanrı'yı şöyle konuşur göstermiştir:

"Rabbinizden mağfiret dileyiniz... Tâ ki üzerinize çok yağmur bulutlarını salıversin, size mallar ve OĞULLAR'la yardım etsin."(7 Nûh 10-12)

Daha başka bir deyimle Tanrı, müslüman kullarını mallar ve "OĞULLAR" vermek suretiyle sevindirmek hevesindedir. Kız çocuk va'd etmeyi düşünmemiştir. Kız çocuk va'd etmeyi adetâ küfür bilmiştir.

İşte bu ve benzer diğer âyetlerden anlaşılmaktadır ki Muhammed'in Tanrı'sı, değer ölçüleri itibarıyla "oğulları" başlı başına birer "nimet" olarak tanımlamıştır ve kullarını da bu nimete sahip kılmakla şeref ve payelere eriştirdiğini düşünmüştür. Böylece erkek çocuğunu kız çocuğuna üstün tuttuğunu bir kez daha ortaya vurmuştur. Daha baska bir deyimle kız çdocuklarına iyi

davranılmasını salık verir görünürken bunu muhtemelen yine bir kandırma taktiği yapmıştır. Bir yandan "Kız çocuğuna iyi davranın" derken diğer yandan erkek çocuğunu değer itibarıyla ondan üstün kılması bu taktiğinin bilinçli bir sonucudur.

Oğlan çocuğunun kız çocuklara üstün kılan Kur'ân âyetleri yanında pek çok hadîsler de yer almıştır.

Ayşe'nin rivâyetine göre Muhammed, yeni doğmuş olan erkek çocuk için iki koyun kurban edilmesini, fakat buna mukabil yeni doğan kız çocuk için sadece bir koyun kesilmesini emretmiştir. Böylece daha doğum anında oğlan çocuklara kızlardan fazla değer verilmesi gerektiğini belirtmiştir[319]. Çünkü oğlan çocuğunu o, her şeyden önce Âdem oğlunun "her amelini kuşaklar boyunca sürdüren" ve aynı zamanda babası ile Tanrı arasında aracılık yapan ve babasını Cennet'e aldıran bir varlık olarak görmüştür. Müslim'in Ebû Hüreyre'den rivâyet olarak naklettiği şu hadîs bunu kanıtlamaktadır:

"Âdem oğlunun (ölümü ile) her ameli kesilir, ancak üç şeyden kesilmez:.. kendisi için sâlih oğlundan"[320].

Kız çocuklar hakkında söylenmiş buna benzer bir sözü yoktur.

Öte yandan evlenmenin faziletinin çocuk yapmak olduğunu, bunun ana-baba bakımından yararlı bulunduğunu, çünkü "Kıyâmette şefaate erişmek" gibi sonuçlar doğurduğunu anlatırken esas ağırlığı yine erkek çocuğuna vermiştir. Her ne kadar İbn Mace'nin Mu'âz'dan rivâyetine göre: "Küçük çocuk anne ve babasını cennete çeker" diye konuşmuş ve Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre de "Kıyâmet günü (küçük) çocuğa -Cennet'e gir- denir, çocuk pür gazab Cennet kapısı önünde durur ve -Ancak anne ve babamla Cennete girerim der ve direnir. O zaman, anne ve babasını da cennete koyun- denir" diye eklemiş ve böylece sanki kız ve erkek çocuk arasında fark gözetmez gibi görünmekle beraber "çocuk" anlamındaki sözcüğü ile kastettiği şey hep "oğlan" çocuktur. Nitekim:

"Eğer çocuk babasından önce ölecek olursa babasının Tanrı ile tanışmasına ve Cennete alınmasına öncülük yapar"

dedikten sonra,

"Şimdi ben nasıl senin elbisenden tutuyorsam (erkek) çocuk da babası-

319. Dabbi Selman İbn-i Amir'in rivâyetine göre Muhammed "Erkek çocuğun doğumu ile beraber Akika vardır. Onun namına Akika kanı dökünüz ve çocuktan ezayı gideriniz" diye emretmiştir. "Akika var" demek kurban kesiniz demektir. Hasan Basri ile Katâde: "Kız çocuğu namına akika yoktur" demişlerdir. Bununla beraber Ayşe'nin rivâyetine dayalı bir hadîs'e göre erkek çocuk için iki koyun (ikisi birden kesilmek üzere) ve kız çocuğu için de bir koyun kesilmesini emretmiştir. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, Cild XI, 400 ve d.

320. Gazali, age, (1975), II, 62-3.

nın elbisesinden tutar (ve onu Cennete sokar)"

diye eklemek suretiyle maksadının ne olduğunu açıklığa kavuşturmuştur[321].

Kız çocuğun buna benzer bir davranışına yer verir göründüğü ahvalde dahi onun rolünü küçümsemeye gayret etmiştir. Örneğin: *"Her kimin iki kız çocuğu olur ve -onlara husn-ü muâmelede bulunursa, mutlaka onlar o adamı Cennet'e götürür"* derken, ya da aynı mealde olmak üzere *"Her kimin kız çocuğu olur da..* (ona) *bolluk gösterirse, o kız çocuğu onu.. Cehennem'den kurtarıp Cennete girmesi için bir kolaylık vesilesi olur"* diye eklerken[322] yaptığı şey, kız çocuğuna değer vermek değil, fakat onu bir bakıma, sadaka karşılığı yararlanılabilen bir meta durumuna indirmektir.

2) Kız Çocuklarının Çok Küçük Yaşta Evlendirilmeleri Geleneği ve Bu Geleneğin Doğurduğu Sakıncalı Sonuçlar:

Öte yandan kız çocuğunu, daha çok küçük yaşlardan itibaren eve kapatıp pek çok şeylerden mahrum etmek, ezmek ve erkek çocuğuna ezdirtmek ve şahsiyetini yok etmek, Şeriâta göre sosyal düzenin bir gereğidir ki müslüman toplumların geriliklerinin nedenlerinden biri olmuştur.

Gerçekten de kız çocuk, daha "bebek" yaşında sayılacak kadar küçük iken (beş altı yaşlarında), erkek dünyâsı ile temas etmekten uzaklaştırılır ve "kızlar evden çıkmasın, örtünsün" şeklindeki İslâmî emirler gereğince evin dört duvarı arasına tıkılır. Onun artık bütün ömrü, bu duvarlar arasında anasına ev işlerinde yardım etmekle, beşikteki kardeşini beslemekle, babasının ve erkek kardeşlerinin hizmetini görmekle geçecektir.

Erkek çocuğu sokaklarda, arkadaşları ile oynarken, kız çocuk evde mezar hayatı geçirecektir. Her ne kadar erkek çocuğunun da, bu yaşlarda iken, özgürlük bakımından imrenilecek bir yönü yok sayılırsa da (çünkü babası ile birlikte çarşıda pazarda dolaşmak, camiye gitmek, kahvelerde sürünmek durumundadır), kız çocuğuna oranla dahi imtiyazlı durumdadır[323].

Fakat her ne olursa olsun kız ve erkek çocuğunu daha bu erken yaşlardan itibaren birbirlerine yabancı kılan İslâm geleneği, toplumsal gelişmeye engel yaratmış olmaktadır[324]. Zira, ilerde de berilteceğimiz gibi erkeğin zekâ gelişmesinde kadının etkisi öylesine mutlaktır ki, cinsiyet ilişkilerini yok etmekle kadın için olduğu kadar erkek için dahi ilkellik durumu yaratılmış olur[325].

321. İbid, 72; Ayrıca bk. Gazali, age, (1951), 16-22.

322. Gazali, age, (1975), II, 138.

323. C. Makhlouf, **Changing Veils; Women and Modernization in Yemen** (University of Texas Press, Austin 1979), 24; ayrıca bk. **Women...**, (1978), 517.

324. Bu hususta aynı görüşü savunan bir yazarımız için bk. Sena, age, (1979), 438.

325. Eski Türk geleneğinde kız çocuk ile erkek çocuk arasında ayırım yapılmadığı ve bu geleneğin, Türklerce, İslâm dinini kabul etmelerinden sonra ve Şeriat baskısına rağmen az çok sürdürüldüğü konusunda bk.: Ganem, age, (1901), II, 5.

*

* *

Kız çocukların çok küçük yaşlarda iken evlendirilmeleri geleneği, İslâm ülkelerinin ortak özelliklerinden biridir ki kız çocuk bakımından hayat boyu sürecek olan kölelik durumunun başlangıcı sayılır. Bin dört yüz yıl süregelen bu uygulama sonucu kız çocuk, daha bebeklikten kurtulup dünyasını tanımaya vakit bulamadan, örneğin sekiz-dokuz yaşlarında, çoğu kez kendisinden çok yaşlı bir erkekle "everilmiş" ve onun koyununa terkedilmiş bulur kendisini. Beşik nikâhı usulü ile zâten dah önce evlendirilmiş olanlar, zamanı gelince oyuncaklarını toplayıp koca evine taşınırlar.

İslâm'ın dört mezhebinden hiç biri, kızlar için asgarî bir evlilik yaş haddi saptamış değildir. Bundan dolayıdır ki ana karnındaki çocuklar için söz kesildiği görülür[326]. Fevkalâde kötü sonuçlar doğurur olduğunu birazdan belirteceğimiz bu geleneğin günümüze dek süregelmesinin sorumlusu Muhammed'tir. Çünkü her hususta olduğu gibi bu konuda da bu tür uygulamayı bizzat kendinden verdiği örneklerle pekiştirmiştir.

Bilindiği gibi Ebû Bekir'in kızı Ayşe ile nikâhlandığı zaman kendisi 'elli'sini aşkın bir yaşlı insan, Ayşe ise henüz altı yaşında, bebek denecek kadar küçük bir çocuktu[327]. Bu kadar küçük bir yaşta cinsî münasebete elverişli bulunmadığı içindir ki üç yıl kadar babasının evinde kalmış olan Ayşe, dokuz yaşına bastığı an oyuncaklarını alarak Muhammed'in evine taşınmış ve o küçücük yaşında Muhammed'le yatmaya başlamıştır.

Elli yaşınını aşkın bir insanın, dokuz yaşına henüz basmış küçücük bir kız çocuğu ile cinsî münasebette bulunabilmesi, şüphesiz ki anlaşılır gibi görünmemektedir. Pek muhtemelen bundan dolayıdır ki Muhammed, Ayşe ile olan evliliğini Tanrı'nın dileğine bağlamak istemiş ve iki kez rü'yâsında Cibril'i gördüğünü ve Cibril'in kendisine: "(Ayşe) senin müstakbel zevcendir!" diye konuştuğunu ve bunun üzerine: "Eğer şu rü'yâm Allah tarafından göste-

326. M'rabet, age, (1967) Bölüm I.

327. Bu hususlar için bk. İbn Hanbel, age, (1895), VI, 33, 57, 84. Buhari'nin naklettiği bir hadîs'e göre Ayşe şöyle anlatıyor: "Ben 6 yaşında bir kız iken Nebi... beni akd ve nikâh eylemişti. (Üç sene sonra) Medine'ye hareket ettik... Bu kere ben, arkadaşlarımla beraber salıncakta oynarken annem Ümmü Ruman, bana doğru geldi ve beni çağırdı. Ben de annemin yanına geldim. Beni ne edeceğini bilmiyordum. Annem elimi tuttu. Ta evin kapısı önünde beni durdurdu. Ben de yorgunluktan kaba kaba soluyordum. Nihâyet soluğum biraz yatıştı. Sonra annem biraz su aldı, onunla yüzümü, başımı sıvazladı. Sonra beni eve koydu. Evde Ensar'dan bir takım kadınlar bulunuyordu. Bunlar bana – 'Hayır ve bereket üzere geldin...' – Annem beni bu kadınlara teslim etti. Bunlar da benim kılığımı, kıyafetimi düzlediler ve beni Resûl'lah'a teslim ettiler... Ensar kadınları beni... (teslim) ettiklerinde ben 9 yaşında bir kızdım." (Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, X, sh. 78. Hadîs no. 1553).

rilmiş ise Allah'ın takdîri infâz buyurulur" diyerek Ayşe ile evlendiğini söylemiştir[327a].

Her ne kadar İmâm-ı Sâfi'nin: "Tihâme kadınlarının 9 yaşında hayız gördüklerini işittim" şeklinde konuştuğu söylenirse de bu sözlere fazla i'tibar edilmediği anlaşılmaktadır. Nitekim 9 yaşındaki kız çocukların hayz görüp göremeyecekleri hususunda Ulema daima ihtilaf halinde bulunmuştur. Kadınlar için "hayız hali", buluğ çağı olarak kabul edildiğinden Ebû Hanife ve İbn Abbas gibi ünlüler, kızlarda buluğ yaşını 17 (erkeklerde ise 18 veya 19) olarak saptamışlardır[328].

Fakat her ne olursa olsun gerçek şudur ki Muhammed, kendisinden sonra bu konuda yapılacak tartışmaları hiç kâle almaksızın Ayşe'yi o körpecik yaşlarda koynuna almakta sakınca bulmamıştır.

İslâmî kaynakların bildirdiğine göre Muhammed, çoğu zaman Ayşe'nin oyuncaklarıyla oynar, onu eğlendirir, ya da onun kendi arkadaşlarıyla oynamasını seyrederdi[329].

Bu şekilde vakit geçirmekten pek hoşlanmış olmalıdır ki başkalarının da kendisi gibi yapması için kız çocukların erken yaşlarda evlendirilmelerinin gerekli olduğunu söyler, şöyle derdi:

"Kadını hayırlı yapan şeylerden biri de erken yaşlarda evlendirilmeleridir[330].

Söylemeye gerek yoktur ki elli yaşlarında ve büyük baba denebilecek bir adamın dokuz yaşındaki küçücük bir kızla cinsî münasebette bulunması

327 a. Ayşe'den rivâyete göre: bkz. **Sahih-i...**, :X, sh. 79-80, Hadîs no. 1554.

328. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VIII, sh.b 105.

329. Gazali'de yer alan bir hadîs'e göre Ayşe şöyle konuşmuştur: "Resûl-i Ekrem'in yanında iken oyuncak bebeklerle oynardım. Emsallerim (ve arkadaşlarım) oynamak için bana geldiklerinde Resûl-i Ekrem'den çekinirlerdi, fakat Resûl-i Ekrem, bana geldikleri için sevinirdi... Bir gün Resûl-i Ekrem bana; -'Bunlar (oyuncaklar) nedir?' – diye sordu. Ben: –'Bunlar benim kız çocuklarımdır' –dedim..." Bk. Gazali, İhyau'u..., (1975), II, 693. Muhammed ile yatmağa başladığı tarihlerde Ayşe öylesine oyuncaklarına düşkün bir çocuk idi ki Muhammed çoğu zaman ona küçük kız çocuklarını beraberce oynasınlar diye gönderirdi. Bazan Muhammed eve geldiğinde Ayşe'nin arkadaşları olan çocukların arasına karışır, onlara lâtîfe ederdi; bazan çocuklar saklanırlar ve sonra çıkıp yine oyuna devam ederlerdi. Ayşe şöyle der: "Benim kızlardan bir takım ahbab'larım vardı. Onlarla kızlara âid oyun oynardık. Biz oyun oynarken (Muhamed) eve gelirse oyun arkadaşlarım saklanırlardı. Çok def'a Resûl-i Ekrem bu kız arkadaşları benimle oynasınlar diye gönderirdi."

Ayşe'nin ve Enes İbn-i Mâlik'in rivâyetlerine dayalı hadîs'ler için bkz. **Sahih-i...**, XII, 152-3, Hadiîs no. 2003; Ayrıca bkz. **Sahih-i...**, III; 160; ve **Sahih-i...**, VIII; 105, ve **Sahih-i...**, X 78; Ayrıca bkz. Gazalî, age. (1975), II, 693.

330. Gazali, age, (1975), II, 63. ve d.

pek normal sayılamaz. Sıcak iklimde kızların çabuk geliştiği ve erginliğe eriştiği ileri sürülse bile yine de bunu normal saymak mümkün değildir. Hele Ayşe'nin, oyuncaklarından başka bir şeyi düşünemeyecek bir yaşta Muhammed'in yanına taşındığı göz önünde tutulacak olursa, söz konusu ilişkinin ne kerte olağan dışı kaldığı kolaylıkla anlaşılır.

Fakat ne var ki, her konuda Muhammed'i körü körüne savunmaya kararlı müslüman yazarlar, her şeye rağmen, bu evliliği olağan karşılarlar ve aleyhte laf konuşturmazlar. Kimisi Ayşe'yi, olduğundan daha yaşlı gibi göstermeye uğraşır[331]; kimisi de Ayşe ile Muhammed arasında büyük yaş farkı bulunmasının önemsiz olduğunu çünkü o dönemde Arap kabilelerinde buna benzer evliliklerin çok görüldüğünü ve çocuk denecek yaştaki kızların, 30-40 yaş daha büyük erkeklere verildiklerini ve bu tür evliliklerin bugün dahi Asya ülkelerinde görüldüğünü, hattâ yakın bir tarihe gelinceye kadar Avrupa'da, örneğin İspanya ve Portekiz gibi ülkelerde, ya da Amerika B. Devletlerinin dağlık mıntıkalarında yapıldığını belirtirler[332]. Fakat her nedense peygamber diye kendisini kabul ettirmiş olan bir kimsenin, başkalarına böyle bir örnek teşkil etmemesi gerektiğini söylemeye cesaret edemezler. Şu muhakkaktır ki Muhammed örneği, müslüman toplumlar bakımından izlenmesi gerekli, fakat fevkalade zararlı bir geleneğin kökleşmesine vesile yaratmıştır. Nitekim daha ilk anlarda itibaren, örneğin Halife Ömer, yaşını başına aldığı bir dönemde, Ali'nin kızı Ümmi Gülsüm ile evlenmiştir; Ümmi Gülsüm o tarihlerde çocuk yaşta idi.

Zamanla bu tür evlilikler öylesine çoğalır olmuştur ki İmam Hanbel gibi mezhep kurucular, Muhammed örneğinin İslâmi bir gelenek olarak izlenmesini gerekli kabul ederek dokuz yaşına basmış olan kızlarla evlenme yapılabileceğini hükme bağlamışlardır[333].

Bu gelenek Araplardan Türklere de geçmiş ve özellikle Osmanlı döneminde ihtiyar erkekler için bulunmaz bir nîmet olarak benimsenmiştir. Sultan Ahmed'in vezirlerinden Nasuhî Paşa'ın Padişah'ın üç yaşındaki kızı ile nikâhlanması bunun akıl almaz örneklerinden biridir.

Durum günümüzde de pek değişmiş değildir. Muhammed örneğini izlemek hâlâ bir özlemdir ve hâlâ bu nedenle müslüman ülkelerde âileler için, kızlarını çok küçük yaşlarda evlendirmiş olmak kadar prestij sağlayan bir şey yoktur[334]. Bazı yerlerde, örneğin Cezayir'de, hamile kadınlar çoğu kez birbirleriyle, doğacak çocukları için söz keserler ve "Eğer kız çocuk doğuracak olursan onu bize sakla" diye işi sağlama bağlarlar[335].

331. M. Ali, age, (1970), 7-11.
332. al-Shati (Şati), age, (1971), 62.
333. Sahih-... X, 78; **Sahih-i...**II, 940 ve d. Sahih-i... 104 ve d.
334. **Women...**, (1977), 81.
335. M'rabet'in **Les Algeriens...**, Paris (1967) adlı kitabına bakınız.

Hemen bütün müslüman ülkelerde, özellikle köylerde, dokuz yaşındaki kızların, 'elli'yi aşmış erkeklerle evlendirildiklerine çok rastlanır. Örneğin Yemen'de, babaları ya da velileri tarafından, çoğu zaman hiç haberleri olmadan, evlendirilen kız çocukların %62'nin, on bir ile on beş yaşları arasında ve %20'nin de onbeş ilâ 20 yaşları arasında bulundukları anlaşılmaktadır[336].

Pakistan'da kız çocukların emekleme yaşında evlendirilmeleri geleneği İngiliz yönetimi zamanında yasaklanmış olduğu halde 7 ilâ 14 yaşları arasındaki evlenmeler sürüp gitmiş ve nihâyet 1961 yılında Askerî hükümetin geçirdiği kanunlarla 16 olarak saptanmıştır[337].

Günümüzde, evlenme yaş haddini kanun hükmüne bağlayan müslüman ülkelerin sayısı bir düzineyi geçmez. Bunlar arasında yaş haddini en düşük 12 tutanlar (örneğin Lübnan ile Seylan) yanında 17 olarak en yüksek tutanlar (örneğin Tunus, Suriye, vs) vardır. Diğer yerlerde yaş haddi diye bir şey yoktur.

Fakat yaş haddini bu şekilde kanunlarla tespit eden ülkelerde her türlü yasağa rağmen dinsel gelenek hükmünü sürdürür[338]. Müslüman ülkeler içerisinde en radikal reformlara yönelmiş Türkiye'de bile, yaş haddinin kızlar için 15 olarak saptanmış bulunmasına rağmen, köylerde daha küçük yaşlardaki kızların evlendirildikleri ve yaş haddi oranının %9.6 olduğu görülür[339].

*

* *

Kız çocuklarını küçük yaşlarda evlendirmenin fizikî ve ruhî sakıncalar yanında sosyal bakımdan kötü sonuçlar yarattığı ilmen sabittir. Buluğ çağına erişmemiş kız çocuğunun cinsî münasebette bulunması ve çocuk doğurması sonucu bedenen ve ruhen sarsılmak yanında çeşitli hastalıklara uğramakla nasıl bir mutsuzluğa mâhkûm olduğunu Cezayirli bir kadın yazarın, Fadıla M'rabet'in fransızca olarak yayınladığı *Les Algeriens* adlı kitabından anlamak

336. Makhlouf, age, (1979), 39-41, 82.
337. Women..., (1977), 99.
338. Women..., (1978), 39.
339. Kadın nüfusunun %79'nın 19 yaşından küçük evlenmeler yaptığı ve bunun dışında %70'inin 15 ilâ 19 yaşları arasındaki kızlar tarafından oluşturulduğu ve 19 yaşından büyük kızların evlenme oranının %20.4 olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda bk. Erten, age, (1978), 116.

Yaş haddini saptayan diğer Müslüman ülkelerde kızların genellikle %45"inin 15 ilâ 19 yaşları arasında evlendirildikleri, Libya ve Pakistan gibi ülkelerde her 4 kızdan üçünün bu yaşlarda evlendirildikleri, Cezayir'de 15 yaşında evlenen kızların oranının %'10 olduğu, oğlan çocuklar için bu oranın %1'e düştüğü görülmüştür. Bu konularda bk. M'rabet, age, (1967), 321.

mümkündür[340]. Kendilerinden çok yaşlı erkeklerle evlenen kızların tüm yaşamlarının trajedi şeklini aldığı bir gerçektir. Aradaki büyük yaş farkı yüzünden bu gibi kimselerin bir süre sonra dul kaldıkları ve yeni bir evlenme yapacak durumda değillerse ve kocalarından da fazla bir şey edinememişlerse, çoluk ve çocuklarıyla ser sefil hâle geldikleri her müslüman ülkede görülen şeylerdendir[341].

Çok genç yaşta koca evine gitmenin diğer sakıncalı bir yönü de gerek kocaya ve gerek kocanın yakınlarına karşı eziklik içerisinde kalmak ve bunun kötü sonuçlarına katlanmaktır. Söylemek fuzulidir ki böyle bir evliliğin karı koca arasında saygı, sevgi ve eşitliğe olanak yaratması mümkün değildir. Nitekim müslüman ülkelerde genellikle görülen şey odur ki yaşlı erkekle evlenen kız çocuk, kocasını bir baba gibi bilmekte, ona körü körüne boyun eğmekte ve köle gibi onun hizmetlerini görmektedir. Bu ezikliği sadece kocasına karşı değil kocasının tüm yakınlarına karşı da aynıyla hissetmektedir[342].

Bu durum çocukluktan olgun çağa girdikten sonra da bu şekilde sürüp gitmektedir. Kendisini kadın olarak tanımaya başladıktan itibaren, her yaşantısı itibarıyla artık kurtulamayacağı bir "tâbilik" içerisinde bulunduğunu anlamaktadır.

Bu tür evliliklerin doğurduğu diğer bir olumsuz sonuç fazla sayıda çocuk doğumuna ve dolayısıyla "nüfus patlamasına" yol açmasıdır. Yeryüzünde en fazla nüfus artışının müslüman ülkelerde görülmesinin nedenlerinden biri de budur.

3) Müslüman Kızının Kaderi: Bilmediği ve istemediği Bir Adama "Karı" Olmak:

Biraz yukarda kız çocuklar lehine imiş gibi görünen bazı hükümlere değindik ve bunların, esas itibarıyla kızlara önem vermek bakımından değil fakat onları daha küçücük yaşlardan itibaren maruz kalacakları ve tüm yaşamları boyunca kurtulamayacakları haksızlıklar düzenine hazırlamak için öngörüldüğüne işâret ettik. Hemen ekleyelim ki kız çocuk, kendi lehine görünen bu sözlerin "boş" şeylerden ibaret olduğunu, büyüdükçe yavaş yavaş anlamaya başlar. Şeriât'ın kadını küçültücü nitelikteki hükümleriyle karşılaştıkca ve örneğin "Kadınlar aklen ve dinen eksiktirler", ya da "Kadının tanıklığı erkeğin tanıklığının yarısıdır", ya da "Kadının faziletlisi alaca karga gibidir", ya da "Namaz kılanın önünden köpek, eşek, kadın geçerse namaz kat'edilmiş olur" şeklindeki ve benzerî hükümlerle burun buruna geldikce ve bu hüküm-

340. M'rabet, age, (1967), 321.
341. Makhlouf, age, (1977), 82.
342. Women..., (1977), 99.

ler gereğince kocasının kulu-kölesi durumuna getirildiğini gördükce Şeriât'ın kendisini ne kadar aşağılık kertelerde tuttuğunu farkeder.

Fakat hiç kuşku edilmeledir ki ilk büyük şoku, haberi olmadan, ya da olsa bile, hiçbir seçim olanağına sahip bulunmadan, kendisini tanımadığı, bilmediği ve belki de ömrü boyunca hiç sevemeyeceği bir adamın koynunda bulduğu zaman hissedecektir.

Gerçekten de İslâm'da evlilik, iki tarafın karşılıklı istek ve dilekleriyle, ya da iradelerinin birleşmesiyle oluşan bir kuruluş değildir. Sadece erkeğin tek taraflı seçimine ve kadının ise babasının (ya da velisinin) bu seçim işine katılmasıyla oluşan bir şeydir.

20. yüzyılın sona ermek üzere bulunduğu bu feza çağında bile KADIN, İslâmi uygulama gereğince; yüzünü hiç görmediği, tabiatını hiçbilmediği ve kendi isteğiyle seçmediği bir adamla evlenme zorunluğundadır. Yurttaşı bulunduğu ülkenin temel kanunlarında kişi bakımından evlenme özgürlüğü (göstermelik şekilde) öngörüldüğü halde, Kur'ân emirleri ve peygamber sözleri gereğince satılık bir cariye gibi ve bazı hallerde haberi bile olmadan everilir.

Bu konuda Kur'ân, kadının irâdesini öylesine hiçe saymış ve evlenmeyi öylesine erkeğin tek taraflı irâdesine terketmiştir ki sadece erkeğe hitaben şöyle der:

"...hoşunuza giden kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz..." (4 Nisâ 3).

Görülüyor ki asi olan şey erkeğin "hoşlanması" ve "hoşlandığı kadını almasıdır". Seçim hakkı ona aittir ve o, bu "Tanrısal" hakkını dilediği gibi keyfine ve zevkine uygun düşecek şekilde kullanma olanağına sahiptir.

Her ne kadar Kur'ân'da, dörde kadar kadınla evlenebileceği yazılmış ise de, bunun dışında dilediği sayıda cariye alması mümkündür, çünkü yine Kur'ân'da:

"Sizden, hür mü'min kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyen kimse, ellerinizdeki mü'min cariyelerden alsın" (4 Nisâ 25).

diye yazılmıştır. Erkeğin irâdesini sınırlayan tek şey haram evlenmelerden kaçınması ve namuslu kadın alması hususlarındadır ki bu da ayrıca belirtilmiştir. Örneğin Nisâ sûresinde şöyle der:

"Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin.. Sizlere analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz... evli kadınlarla evlenmeniz.. haram kılındı" (4 Nisâ 22-24).

Bütün bu ve benzeri emirlerde kadına hitap eden, kadının iradesine, isteğine ve seçimine yer veren ve hattâ erkeğin seçimi karşısında kadına söz olanağı tanıyan bir şey yoktur. Seçim ve karar hakkı erkeğe aittir. Seçimini yaparken o, kadınla temas etmez, konuşmaz ve anlaşmaz. Kadını babasından ya da erkek kardeşinden ya da oğlundan ya da bunlar yerine iş gören

velisinden (ki erkek olması şarttır) ister. Çünkü belirttiğimiz gibi Kur'ân'da: "... *(kadınlarla) velilerinin izniyle evlenin"* (4 Nisâ 25) diye açıklanmıştır. Bu itibarla evlenmek isteği kadınla konuşup anlaşması mümkün değildir.

Bununla beraber kadını görme hakkına sahiptir, çünkü âyetde evlenmek istediği kadının "hoşlandığı" kadın olması belirtilmiştir[343] ve üstelik de Muhammed erkeklere "yüz ve bedence güzel kadınlarla evlenmelerini" emretmiştir. Bu nedenle erkek, kadının güzel olup olmadığını bizzat görerek anlamış olmalıdır. Buna karşılık kadın için erkeği görme şartı diye bir şey yoktur. Her ne kadar bazı din adamları, çağdaş düşünceye ters düşmemek için evlenmeden önce kadının da erkeği görmesi gerektiğinden söz ederlerse de[344] aslında böyle bir şey yoktur. O kadar yoktur ki kadın, babasının (ya da velisinin) seçtiği bir adama varırken, güyâ şeklen rıza gösteriyor olmak için, "evet" derken bile bu işi perde arkasından yapar. Nitekim Muhammed, kendi akrabalarından ya da yakınlarından birini evlendireceği zaman, bu evlendireceği kadının yanına gelir ve bir perde arkasından: "Falanca kişi seninle evlenmek istiyor... Eğer istiyorsan sükût etmen arzuladığını gösterir" diye konuşurdu[345]. Yine bunun gibi evlenme akdine kadın değil fakat kadın adına velisi imza atar ve kadının iradesini velisi izhar eder.

Bu itibarla "İslâm'da evlilik kadının rızasına dayanır" şeklindeki iddiaları ciddiye almak doğru değildir. Her ne kadar "sözlü izin alınmadan kadınların evlendirilmesini yasaklar" görünen hükümler var olmakla beraber, bu daha ziyâde dul kadınlar için öngörülmüştür; bakire kızlar için değildir. Bâkire kızların perde arkasından "Evet" ya da "Hayır" demeleri "rıza"nın varlığına ya da yokluğuna kanıt sayılmıştır. Fakat asıl ağırlık velinin kararındadır. Velinin izni olmadan nikâhın muteber sayılamayacağına dair Muhammed'in kesin emri vardır[346]. Buluğ çağına erişmemiş çocukların evlendirilmelerinde onların rıza ve muvafakatları söz konusu dahi değildir; her baba kızını, onun rızası hilâfına evlendirme hakkına sahiptir; İslâm'ın tüm mezhepleri için bu kural esastır[347]. Bazı mezhepler ve örneğin Hanefî mezhebi, kız ve erkek çocuklara, buluğa eriştikten sonra böyle bir evliliği red hakkını tanır, şu şartla ki evlendirme işlemi babadan gayrı bir veli tarafından yapılmış olsun. Evlenme akdi-

343. Kur'ân'da: "Hoşunuza giden... kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz" (4 Nisa 3) diye yazılıdır.

344. Bunu söylerken "görme" işini "razı olma" işiyle karıştırırlar. Örneğin İslâm'a Göre Cinsel Hayat kitabının yazarı bir din adamı: "Kadının erkeği görmesi" başlığı altında "Onayı alınmaksızın kadın evlendirilmez" derken sanki onay almak erkeği görmekle kaim imiş gibi bir sonuca varır. Bk. Demircan, age, (1986), I, 128.

345. İbid., I, 129.

346. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 300. Ayrıca Bk. **Sahih-i...**, XI, 298, hadîs no. 1807 ve sh. 299. H. no. 1808.

347. **Women...**, (1978), 39.

ni yapan baba ise, evlilik kızın rızası hilâfına yapılmış olsa dahi, geçerlidir ve buluğ yaşından sonra kızı bağlayıcı nitelik taşır. Diğer mezheplerde, kızlar için bu kadarcık dahi hak tanınmış değildir. İslâm ülkelerinde, buluğ çağına erişmeyen çocukların, velileri tarafından, çoğu kez rızaları hiâfına, evlendirilmeleri geleneği sürüp gitmektedir. "Beşik nikâhı" usulü devam etmektedir. Örneğin Yemen ve Afganistan gibi ülkelerde bugün hâlâ bu usul gereğince evlendirilmiş kızlar sekiz dokuz yaşlarına geldiğinde, kiminle evlendirildiklerinden habersiz şekilde kocalarının evine taşınırlar. Durumu öğrendikleri zaman fazlasıyla üzüldükleri görülür ve fakat kadere boyun eğmekten başka çareleri yoktur[348]. Buluğ çağını aşmış kızlara gelince, evlenme akdinin oluşumu bakımından onlar için farklı bir durum yoktur. Çünkü sözleşmeye taraf olmak ve irade izhar etmek diye bir şey söz konusu değildir; kocalarını seçmek ve hoşlandıkları ve anlaşabilecekleri bir insanla evlenmek özgürlüğüne sahip değillerdir. Bu itibarla yapabilecekleri tek şey, kendilerini beğenip babalarından isteyecek bir erkeğin çıkmasını beklemektir; evlenip de bu erkeğin evine gidene kadar çile çekmektir[349]. Söylemeye gerek yoktur ki bu çileleri, evlendikleri adamdan hoşlanmamaları ve onunla anlaşamamaları halinde yaşam boyu sürecek olan bir azaba dönüşür. Bunun en ilginç örneğini Muhammed'in kızı Fatıma'nın yaşamlarında bulmak mümkündür.

Gerçekten de kızı Fatıma'yı Ali ile evlendirirken Muhammed bu şekilde davranmıştır. Denilebilir ki Fatıma, ki Muhammed'in en çok sevdiği kızı idi, sırf babasının dileğine uymuş olmak için Ali ile evlenmiştir ve Arap kaynakların bildirdiğine göre bu işi hiç de cânı gönülden yapmış değildir. Bunun da nedeni, yine Arap kaynaklarına göre, Ali'nin ne fizikî ve ne de malî bakımdan câzib bir kimse olmamasıdır. İbn Kuteybe'nin "*Kitâb-el-ma'arif*" adlı yapıtında belirtildiğine göre Arap kadınlarının o zamanlar makbul saydıkları erkek tipi, uzun boylu erkeklerdir. Oysa ki Ali, kısa boylu tıknaz ve küçük gözlü, küt burunlu, kel denecek kadar az saçlı ve açıkcası çirkin ve zekâca vasat kertede bir adamdı. Üstelik de malî bakımdan pek zavallı bir durumda idi. O kadar ki Fatıma ile evlendikten sonra uzun yıllar boyunca geçimini Muhammed'in yardımları sayesinde sağlayabilmiştir.

Bundan dolayıdır ki kadınlar Ali'yi genellikle ".. et parçalarından oluşmuş gârip bir adam" olarak tanımlarlardı.

348. Makhlouf, age, (1979), 39-41.

349. Bk. Türk Toplumunda Kadın, (İstanbul. 1979) 128. Bu vesile ile şunu eklemek gerekir ki Türkiye gibi laikliği kabul eden ve İsviçre Medeni Kanununa göre evlenmeleri ayarlayan bir ülkede dahi evlilikler genellikle ana ve baba tarafından düzenlenir. Resmî yayınlara göre kadınların sadece %13'ü ailelerinin onayını almak kaydıyla kendi dilediklerine göre evlenmektedirler; erkekler bakımından bu oran %50 civarındadır.

Bütün bu yönleri nedeniyledir ki Ali'nin Fatıma'yı cezbedecek bir tarafı yoktu ve sırf babasının hatırını kırmamak için onunla evlenmeyi göze almıştı.

Her ne kadar Fatıma, kendisi de güzel denebilecek bir kadın değil idiyse de, eğer kendi dileğine göre erkeğini seçme özgürlüğüne sahip bulunsa idi, Muhammed'in kızı olmak dolayısıyla muhtemelen Ali'den daha câzip biriyle yuva kurmak isterdi.

Öte yandan Belâzûrî'nin *"Ensâbu'l-Eşref"* adlı kitabından öğrenmekteyiz ki Fatıma, mutlu bir evlilik yapmadığını ve Ali ile anlaşamadığını sık sık babasına hatırlatır ve ona "Beni dilenci denecek kadar parasız bir zavvallı ile evlendirdin" diyerek yakınırdı. Kızının bu şekildeki yakınmalarına karşı Muhammed, teselli maksadıyla: "Ali iyi bir müslümandır, asil bir ailenin evlâdıdır, zekidir, vs" gibi lâflar ederdi. Fakat bunları söylerken, söylediklerine muhtemelen kendisi de inanmazdı. Çünkü Ali'nin pek "zeki ve akıllı" olmadığını herkesten çok o bilirdi. Nitekim kendisinden sonra halifeliğe damadı Ali'yi değil fakat Ebû Bekir'i uygun görmesi, onu "aklen ve fikren" Ali'ye üstün kabul etmesindendir. Hatırlatmak gerekir ki Ali'nin Muhammed'i ilgilendiren tek yönü, İslâm'a girmekten kaçınan bir ailenin müslümanlığı kabul eden ilk efradından olması ve kendisine bu konuda yardımda bulunmasıdır.

Fatıma'yı Ali ile evlendirirken nasıl onun dilek ve düşüncesine aldırış etmedi ise, halası'nın kızı olan Zeyneb'i, Zeyd ile evlendirirken de o şekilde hareket etmiştir. Söylendiğine göre Zeyneb'e, Zeyd ile evlenmesini söylediğinde Zeyneb düşünüp karar vermek için kendisinden mühlet istemiş ve fakat Muhammed bu isteği geri çevirmiştir. Çevirirken de güyâ Tanrı'nın kendisine:

"*Allah ve Peygamberi bir şeyle hükmettiği zaman, inanan erkek ve kadına artık başka yolu seçmek yaraşmaz...*" (33 Ahzab 36)

şeklinde vahy gönderdiğini söylemiştir.

Bu durumda Zeyneb için artık başkaca yapacak bir şey kalmamış ve Zeyd ile evlenmiştir.

*

* *

Ne ilginçtir ki İslâm öncesi dönemlerde Arap kadını evlenme özgürlüğüne sahip iken ve kendi eşini dilediği gibi seçerken İslâm'dan sonra bu özgürlüğünü yitirmiştir. Fakat tarihî gerçek böyle olduğu halde aksini savunanlar çoktur[350]. Oysa ki Muhammed'in Hatice ile olan evliliği bile onları yalanlamaya yeterlidir.

İlerde "Çok Karılı Evlilik" bölümünde de göreceğimiz gibi Muhammed, daha henüz çobanlık yaptığı sıralarda Hatice adında dul ve iş sahibi zengin

350. Malik, age, (1977), 20.

bir kadının hizmetine girmiş, daha sonra onun evlenme teklifini kabul etmiş ve on beş yıl sürecek olan bir evlilik yaşamına girmiştir. Bu olayı Arap yazarlar ballandıra ballandıra anlatmakla birbirleriyle yarışırlar ve Hatice'nin Muhammed'e nasıl göz koyduğunu ve Ebû Talib'i (yani Muhammed'in amcasını) araya katarak onu nasıl hizmetine aldığını, ona nasıl evlenme teklifinde bulunduğunu okuyucularına açıklarlar. Fakat bunu yaparlarken İslâm öncesi dönemde Arap kadınının evlenme özgürlüğünden yoksun olduğunu söylemekten ve kendi kendileriyle çelişmeye düşmekten geri kalmazlar. Hatice'nin evlenme teklifi karşısında Muhammed'in şaşırıp kaldığını ve karar veremediğini, vermek için başkalarından akıl istediğini belirten bir yazar şöyle der: "Son derece utangaç bir tabiata sahip olan Muhammed, böylesine itibarlı bir kadınla evlenmek hususunda tereddüde düştü. Ve ancak aile yakınlarıyla yaptığı görüşmelerden sonradır ki teklifi kabul etti"[351].

Bu aynı yazar, Abu Umayya b. al-Mugira kızı Umm-i Seleme'nin Abd-ul Esed oğlu Abdullah'ı kendisine koca olarak seçmiş olduğu örneğini de eklemeyi ihmâl etmez[352].

Hemen hatırlatalım ki "Cahilliye" döneminde Arap kadınının evlenme özgürlüğünü kanıtlayan tek örnek Hatice ya da Ummi-i Seleme örneği değildir. Nice benzerlerini sergilemek mümkündür. Bu özgürlük özellikle evlenme akdine rıza gösterme şekliyle kendisini hissettirirdi. Bunun böyle olduğunu yine Muhammed'in yaşamlarından anlamak mümkündür. Nitekim Zubaa Bint Amr ile evlenmek istediği zaman Muhammed, bu kadının oğluna başvurup anasıyla evlenme arzusunda bulunduğunu söyleyince ondan şu yanıtı almıştır: "Teklifini anama aktarır, onun düşüncesini ve dileğini öğrendikten sonra sana durumu bildiririm. Seninle evlenmek ya da evlenmemek tamamıyla onun bileceği bir şeydir"[353].

Kadın adına evlenmeye izin verecek olan veli, biraz önce belirttiğimiz gibi, kadının babası ya da erkek kardeşi ya da oğlu olabilir, yeter ki erkek olsun. Kadından veli olamaz. Evliliği bazı reformlara sokar gönünen müslüman ülkelerde dahi bu dinsel gerek hâlâ değişmiş değildir. Örneğin Fas, Uluslararası "İnsan Hakları Bildirisi"ni imzalamış olmasına ve Bildirinin bu konuda kadına özgürlük tanıyan 16.maddesini benimsemiş bulunmasına rağmen 1955 yılında kabul ettiği "Medenî Kanun" hükümleriyle kadın yurttaşlarına evlenme özgürlüğünü tanımamıştır. Çünkü bu kanuna göre "Evlenme akdini kadın kendisi yapamaz; ancak kendi adına yapacak olan bir veli tayin edebilir."

351. İbid., 91.
352. İbid., 136
353. Taberi, age, (1966), II, 847 ve ayrıca bk. İbn Sa'd, age, (1958), III, 153.
Yukardaki olaylar Cahilliyye'nin geleneklerini henüz değiştirmediği zamana rastlar.

Bu hükmü tamamlayan diğer bir madde; "velinin kadından değil erkekten olması gereğini" öngörmüştür[354].

Genel olarak Veli, kadının rıza ve muvafakatını alma zorunluluğunda değildir. Çünkü Muhammed:

"Bir kadınla evlenmek isteyen erkek, o kadının velisine başvurarak -'Beni falanca ile evlendir', der ve bunun üzerine velî -'Seni falanca ile evlendirdim' diye cevap verir ve böylece evlenme akdi tamamlanmış olur."

diye konuşmuştur[355].

Hemen belirtelim ki kadını "mal" verir gibi birine everme geleneğinin öncülüğünü yine Muhammed yapmıştır. Sehl İbn-i Sa'd'ın rivâyet ettiği şu hadîs bunu doğrulayan nice tipik örneklerden biridir.

Bir gün bir kadın Muhammed'e gelerek her kesin önünde kendisini "zevceliğe" almasını ister. Muhtemelen kadını güzel bulmadığı ya da pek fazla beğenmediği için olacak ki Muhammed, cevab vermez; gözlerini indirir ve sessiz bekler. Düşünür ki kadın çekilip gidecektir. Orada hazır bulunanlar durumu seyretmektedirler. İçlerinden biri, ki belinde peştemal ve yarı çıplak haliyle fakir olduğu anlaşılmaktadır:

"Yâ Resûla'llâh bu kadını bana tecviz etseniz (benimle evlendirseniz)". der.

Söylemeğe gerek yoktur ki böyle bir durumda Muhammed'ten beklenen şey kadına dönüp: "Bu adamla evlenmek ister misin?" diye sormaktır. Eğer onun şahsiyetine ve özgürlüğüne değer veriyor ise bunun yapmak kadar doğal ne vardır? Fakat kadın'ın mal gibi alınıp verilebilirdiğine inandığı için Muhammed bu yola gitmez. Kendisinden kadını isteyen adama sorar:

"(Mehir olarak dünyâlık verecek) bir şeyin var mı?" Adamcağız son derece fakir olduğu için: "Hayır" der, ve *"Yanımda hiç bir şey yoktur"* diye ekler.

Bunun üzerine Muhammed kendisine: *"Haydi git araştır ve demir bir yüzük olsun* (bul getir, tak)" diye emreder.

Adam gider ve az sonra dönüp gelir ve şöyle der: "Hayır yâ Reshul'allâh, dünyâlık bir şey, demir bir halka bile bulamadım, ve lâkin şu izârım (belimden aşağıda bulunan peştemalım) var. Bunun yarısını verebilirim". der. Bunun üzerine Muhammed kendisine:

"*İyi ama* (peştemalınla) *ne iş görebilirsin, neye yarar? Onu sen giyersen kadının üstünde ondan bir şey bulunmaz, açıkda kalır; kadın giyerse sen çıplak kalırsın" der. Fakat onun ümidsizliğe ve üzüntüye kapıldığını görünce:*

354. Mernissi, age, X.
355. Bk, al-Bokhari (1908) III, 571; Sahih-i..., XI, 300.

"Kur'ân'dan ezberinde bir şey varmı?" diye sorar. Adam Kur'ân'dan bir iki sûre okuyunca Muhammed memnun olur ve:

"Seni bu kadına mâlik kıldım (tezviç eyledim)."

der ve kadını onunla gönderir[355a].

Görülüyor ki Muhammed, geçimini sağlamaktan yoksun bir adamla bir kadını evlendirmek suretiyle, değil sadece kadının rızasına aldırış etmemiş, ve fakat onun bakımının sağlanıp sağlanamayacağı hususunu dahi dikkat nazarına almamamıştır. Daha başka bir deyimle kadının ne özgürlüğüne ve ne de çıkarlarına önem vermiştir.

Mısır, Tunus, Lübnan, Cezayir ve Fas gibi ülkelerde yukardaki uygulama bazı değişikliklere sokulmuş ve güyâ Kur'ân'da özel bir âyet yoktur diye, veliye, evlenecek olan kadının muvafakatını alma görevi yüklenmiş olmakla beraber[356], kadınlar için yine de özgür irade beyanıyla ve diledikleri erkeklerle evlenme olanağı bırakılmamıştır.

Çünkü velisinden gerekli izni almadan hiçbir kadın'ın hiç bir şekilde evlenme akdi yapması mümkün değildir. Öte yandan veliyi izin verme durumuna zorlayan bir şey de yoktur. Hele kadının evlenmek istediği erkek "müslüman" itikadında değilse, böyle bir evlenmeye velinin izin vermesi düşünülemez bile.

Her ne kadar Kur'ân'da:

"İnanmalarına kadar, puta tapan erkeklerle mü'min kadınları evlendirmeyin" (2 Bakara 221).

diye yazılı ve sanki kadınların evlenmeleri sadece bu yasakla sınırlandırılmış gibi görünürse de, müslüman bir kadının müslüman olmayan bir erkekle evlenmesi olanak dışı bırakılmıştır. Fakat buna karşılık müslüman bir erkeğin, müslüman olmayan bir kadınla evlenmesi mümkündür[357].

Her ne kadar Kur'ân'da:

"...inanmalarına kadar Allah'a eş koşan kadınlarla evlenmeyin" (2 Bakara 221).

şeklinde hüküm varsa da "Kitâb ehli" olanlarla, örneğin Yahudiler ve Hıristiyanlar "Allah'a eş koşanlardan" sayılmadıkları için, evlenmek imkânsız sayıl-

355a. Buharî'nin Sahih'inde yer alan bu hadîs için bkz. **Sahih-i...**,XI, 292, Hadîs no. 1803.

Veli'sinin izniyle kadını evlendirme konusunda ibn-i Mâlik, ve Ebhu Hanife'nin ve diğerlerinin görüşleri için bkz. **Sahih-i...**, XI, Hadîs no: 1805, 1806, 1807.

356. **Women...**, (1978), 39.

357. Cariyelerin evlendirilmeleri söz konusu olduğunda kısıtlama daha da keyfiliğe yöneliktir. Zira Kur'ân'da: *"... cariyelerinizden iyi olanları evlendirin..."* (Nûr sûresi, 32) diye yazılı olduğu üzere, veli, kendi kanısına göre "iyi olmayan" cariyesini evlendirmeyebilir.

maz. Fakat müslüman kadına aynı olanak tanınmaz. 1981 yılında geçen şu ilginç olayı nakletmekte yarar vardır:

Denis Mazchio adındaki bir fransız genci, 1975 yılında Cezayir'de Zehar adında bir müslüman kızla tanışır. Denis Fas'ta doğmuş ve Cezayir'de yerleşmiş ve orada yetişmiştir, fakat hıristiyandır. Sevişen iki genç evlenmek isterler. Fakat kızın ailesi evliliğe karşı çıkar çünkü damat olacak kimse "kâfir"dir. Ailenin gazabından kurtulmak için Denis ve Zehar gizlice Paris'e kaçarak orada evlenirler. Fakat kendilerini Paris'te huzur içerisinde hissetmezler. Zira Zehar'ın erkek kardeşi Mesud kendilerini devamlı bir tehdit altında tutmaktadır. Mesud zengin bir iş adamıdır ve Cezayir hükümet çevrelerinde sözü geçen bir kimsedir. Hıristiyan bir kişi ile evlenmiş olan kız kardeşine kötülükte bulunabilecek yeterliktedir. Bu nedenle Denis ve Zehar uzak bir diyara Kanada'ya göç edip kendilerini bu tehditlerden kurtarmaya çalışırlar. 1975 Ağustos'unda Kanada'ya yerleşirler ve Kanada yurttaşlığına geçerler.

Fakat Mesud, kız kardeşinin müslüman olmayan biriyle evlenmiş olmasını hazmedemediği için, 1978 yılının Nisan'ında özel bir uçak kiralayarak Montreal'e gelir ve binbir kurnazlıklarla Zehar'ı kaçırır ve Cezayir'e getirir. Mahkemeden karar çıkartılarak Zehar'ın Denis'le olan evliliği iptal ettirilir ve ...cağız, "beşik nikâhı" vardır diye Cezayirli bir profesöre verilir.

Zavallı Denis perişan olur ve Zehar'ın ailesine başvurarak müslüman olacağını söyler ve onlardan insanlık göstermelerini ister. Fakat olumlu bir karşılık almaz. Bu arada Kanada'daki "İnsan Hakları" ile ilgili kuruluşlar olaya karışır ve kamuoyu ile Kanada Hükümetini harekete geçirmeye çalışır. Bu girişim sonucu Kanada hükümeti, resmen Cezayir hükümetine başvururuz, ve ...san özgürlüğü ve kadının kendi kaderine sahip olması" gereklerini öne sürerek olaya bir çözüm bulunması hususunda işbirliği teklifinde bulunur. Fakat Cezayir hükümetinden bir ses çıkmaz. Bütün bu olaylar cereyan ederken Zehar, Cezayir'de eve kapatılmış olarak cehennem hayatı sürmekle beraber ...zliden gizliye Denis'e haberler iletmektedir. Ailesini ve kocasını kandırıp ve ... yolunu bulup kaçmak niyetinde bulunduğunu ona bildirmektedir. Nitekim planlarını buna göre hazırlar. Her şeyden önce kocasına sonsuz bir sevgi ile ...ağlı olduğu kanısını yerleştirmek ister. O kadar ki onunla birlikte San Fran...sco'ya yaptığı bir seyahat sırasında, kendisinden mülakat isteyen gazeteci...e Denis'i artık unutmuş olduğunu ve yeni kocası ile yepyeni bir hayata ...şladığını ve çok mutlu olduğunu söyler. Bu ve buna benzer yalanlarla aile...in ve kocasının güvenini sağlar. Hem de öylesine sağlar ki kocası onu de...mlı olarak beraberinde seyahatlere götürmeye başlar. Ve işte 1981 yılında ...içre'ye yaptıkları bir seyahat sırasında Zehar, gizlice Paris'e kaçar ve ora... Denis'le buluşur. Genç sevgililer, uzun yıllar sonra tekrar bir araya gelme... mutluluğu içerisinde Kanada'ya uçarlar. Bu kez Kanada hükümeti, geç...şteki bahtsızlığa uğramamaları için onları polis himayesine alır[358].

358. Bkz. "The New York Times" 4 March 1981.

Bu olay, mutlu bir sonuca ulaşan acı bir gerçeğin öyküsüdür ki, din emri diye insanlara kabul ettirilmek istenen, akla ve vicdana ters düşen hükümlerin, aydın çevrelerin azmi karşısında ne kerte değersiz kaldığını göstermeye yeterlidir.

B) Muhammed'e Göre KADIN'da "Güzellik", "Servet", "Bekâret", "Soyluluk", "İman", "Nikâh Parası Az Olmak", "Döl Getiren Cinsten Olmak", Gibi Şeyler Aramak ve Buna Göre Evlenmek Gerekir.

Evlilik kuruluşunu erkeğin çıkarlarına, mutluluğuna ve saltanatına yatkın kılabilmek için uygulanacak usûl, kuşkusuz ki bu kuruluşu onun keyfine, isteğine, üstünlüğüne ve tek taraflı seçimine göre oluşur şekle sokmaktır.

Muhammed'in yaptığı da olmuştur. Koymuş olduğu şeriât esaslarına gör müslüman erkek, kendisine "karı" olarak alacağı kadını seçerken fevkalâde bencil ve hodgam bir düşünceyle hareket serbestisindedir. Çünkü bir kere Kur'ân ona, kadınlar içerisinden "hoşlandığını" seçme olanağını sağlamıştır. Örneğin Nisâ Sûresi'nde:

"...hoşunuza giden kadınlarla, iki, üç dörde kadar evlenebilirisiniz" (4 Nisâ 3).

demek sûretiyle evlenme işini erkeğin "hoşlanmasına" ve "seçmine" bırakmıştır. Ama kadına böyle bir olanak, böyle bir seçim hakkı tanımamıştır; örneğin "hoşlandığınız erkeklerle evlenin, hoşlanmadığınızla evlenmeyin" şeklinde bir hüküm koymamıştır.

Öte yandan erkeğin çıkarlarını ön plana alarak Kur'ân'a yerleştirdiği bu âyet yanında Muhammed, sadece "hoşunuza giden kadınlarla evlenin" demekle kalmamış fakat "hoşa gidecek" hususları da tanımlamak amacıyla kadında aranması gereken nitelikleri teker teker sıralamıştır. Bu nitelikler "Güzellik", "Zenginlik", "Asâlet" (Soyluluk), *"Bekâret"*, *"Döl getiren cinsten olmak"*, *"Nikâh parası az olmak"*, ve *"Dindar olmak"* gibi şeylerdir[358a].

Hemen belirtelim ki bu nitelikler içerisinde Muhammed'in özellikle aradı-

358a. Gazalî'nin söylemesine göre bazı kimseler, evlilikte kadının kocasına iyi hizmet etmesi ve bu sayede geçimin sağlanması için erkeğe nazaran dört bakımdan aşağı olmasını gerekli görmüşlerdir ki bu dört şey kadının yaş, boy, mal ve asâlet bakımından erkeğe nazaran düşük bulunmasıdır. Aksi taktirde güyâ kadın erkeği hor ve hakîr görür; buna karşılık kadının erkeğe nazaran güzellik, terbiye, "güzel ahlâk" bakımından üstün olması gerekir. Böylece erkek elindeki "malının" tadını çıkarmış olacaktır. Bkz. Gazalî, age. (1975), III, sh. 231

Biraz ilerde göreceğiz ki Muhammed, erkeğin çıkarlarını sağlamak üzere daha kurnaz bir yol bulmuş ve kadında "Servet, güzellik, asâlet" gibi unsurların varlığını öngörürken, bu niteliklere sahip kadının üstün durum sağlamaması için gerekeni yapmıştır.

ğı şeyler "güzellik", "servet", "asalet" ve "dindarlık"tır. Nitekim Ebû Hüreyre'nin rivâyletine dayalı bir hadîs şöyledir:

"Bir kadınla dört şey için evlenilir: Serveti, güzelliği, asâleti ve dindarlığı"[359].

Ve işte erkek sınıfının mutluluğunu sağlamaya matuf bu esaslar, yüzyıllar boyunca yazarlar tarafından evlilik felsefesinin temel prensipleri olarak müslüman erkeğinin kafasına nakşedilmiştir. Bugün dahi bu ilkeler, din bilginlerinin ve yazarlarının kaleminde islâmi birer "hikmet" olmak üzere yüceltilir. Din bilgini diye geçinen yazarlar yayınlarıyla ya da din adamları camilerde vaiz'leriyle: "kadınlarla parası, güzelliği, asâleti için evlenin" diye öğüt verirler[360].

1) Kadında "Yüzce ve Bedence Güzellik", "Tazelik" ve "Körpelik" Aramak Gerek:

Kadının güzelliği kadar Muhammed'i büyüleyen az şey olmuştur. Her ne kadar: "Bir kadınla, serveti, güzelliıği, asâleti ve imanı için evlenilir" derken bu ögeler içerisinde sanki "dindar" olma hususuna da yer verir görünmekle beraber hiç kuşku edilmemelidir ki "güzellik" ögesini her şeyin üstünde tutmuştur.

O kadar ki, birbirinden güzel kadınlarla evlenirken onların geçimini sağlayıp sağlayamayacağını pek düşünmezdi. Nitekim Enes'in rivâyetine dayalı bir hadîs'ten anlamaktayız ki ara sıra zırhını Yahûdi'lere rehnederek onlardan ailesini "infâk" için vâde ile arpa alırdı.

Bununla beraber gerek Arab ve gerek Yahûdi kabîlelerine karşı giriştiği saldırılar ve diğer savaşlarda elde ettiği ganimetler sayesinde kısa zamanda varlık sahibi olmuş ve borç almaktan kurtulmuştur[360a].

"Güzellik" sözcüğü ile anlatmak istediği şey ise, sanıldığı gibi manevi güzellik değil fakat kadının saçından tırnağına ve kokusuna varıncaya kadar fiziki güzelliğidir ve gerçeği söylemek gerekirse asıl kadının yüz güzelliğidir, saç güzelliğidir, göz güzelliğidir, beden güzelliğidir, ayak kirişlerine varıncaya kadar bacak güzelliğidir, gençliğidir, tazeliği ve körpeliğidir. Yine bunun gibi kadının güzel kokulu olmasını, vucudunda yanık yada alaca illeti bulunmamasını, ökçe üstü ayak kirişlerinin güzel olmasını gerekli görürdü[361].

359. Gazali, age, (1975), II, 100; ayrıca bk. Sahih-i..., cild, XI, 264-6, H. 1793.
360. Amin, age, (1961), 51.
360a. Bk. Sahih-i..., VI, 366-8, H. no. 966.
361. İbn Mace ve Ahmed b. Hanbel gibi kaynaklardarn öğrenildiğine göre evlenecek erkeklere "kadının vücudunu kokla ve ökçe üstü ayak kirişlerine bak" diye emir verir ve "sizden biriniz bir kadınla evlenmek istediği zaman onun yüz güzelliğinden sorduğu gibi saçından da sorsun, zira saçlar iki güzellikten biridir" diye eklerdi. Bu konuda bk. Demircan, age, (1986), I, 120.

Görücülükle görevlendirdiği kimselere böyle hareket ve bu hususlara dikkat etmelerini söylerdi. Fakat kadının yüz ve göz güzelliğine özel bir itina gösterirdi. Nitekim İbn Hibban'ın İbn Abbas'tan nakline dayalı bir hadîsi'nde:

"Kadınların hayırlısı, yüzde güzel olanıdır"

derken[362] anlatmak istediği bu olmuştur. "Evlenmekte güzellik aranır" formülünü esas itibarıyla yüz güzelliği bakımından öngörmüştür; o kadar ki kadının gözlerinde kusur bulunmamasına ve örneğin "ince ve küçük gözlü" olmamasına varıncaya kadar yüz güzelliği ile ilgili her şeyi bu formülün kapsamına sokmak istemiştir.

Bundan dolayıdır ki:

"Ensâr kadınlarından bazılarının gözlerinde kusur vardır... Gözlerinde görme azlığı vardır... ince ve küçük gözlü oluyorlar"

şeklinde ikâzlarıyla, ya da;

"Evleneceğiniz vakit alacağınız kadına bizzat kendiniz bakın... Görmeden evlenmenin sonu elem ve kederdir.

şeklindeki öğütleriyle müslüman erkeğini bilhassa bu açıdan uyarmaya çalışmıştır[363].

Evliliğin erkekler bakımından ancak bu suretle cazip olacağına ve iki tarafın birbirleriyle ancak bu takdirde anlaşacaklarına inanmıştı. Bundan dolayıdır ki, erkeklere hitaben konuşurken:

"Tanrı sizden herhangi birinizin kalbine bir kadın ile evlenmeyi düşürdüğü vakit o kadına baksın. Zira bu sayede aralarında daha iyi ülfet olur"

demeyi gelenek edinmişti[364].

"O kadına baksın" derken söylemek istediği şey hiç kuşkusuz "kadının yüzüne, gözüne baksın güzelini alsın" idi. İbn Mace'nin naklettiği bir başka hadîsî'nde de erkeğin evlenmek istediği kadını görmesinin bu bakımdan şart olduğunu belirtmiştir[365].

Erkek için kadını görmenin, sadece onun yüzüne, gözüne ve ellerine vs. bakmak şeklinde değil fakat görünemeyen yerlerinin ve sağlığının tahkiki şeklinde olması gereğini de hatırlatırdı. Örneğin kadının vücudunda yanık yeri ya da "alaca illeti", ya da tiksinti uyandıracak herhangi bir hastalık olup olmadığı, ya da cinsel organında cinsel ilişkiye engel bir kusur bulunup bulunmadığı hususlarının araştırılmasını gerekli kılardı[366]. Bu nedenle kadının bir

362. Gazali, age, (1975), II, 105.
363. İbid., 103; ayrıca bk. Demircan, age, I, 120.
364. Gazali, age, (1975), II, 103.
365. ibn Mace, **Kitabu'n-Nikâh,** (H. N. 1866), H. 1864: Demircan, age, (1966), I, 118-9.
366. Demircan, age, I, 123.

illeti ve hastalığı var ise, bunun önceden erkek tarafına bildirilmesini emretmiştir. Evlenmeden önce bu husus kadın ya da velisi tarafından erkek tarafına bildirilmeyecek olursa, kocanın derhal boşama hakkı doğacağını ve kadını palas pandıras evine gönderebileceğini bildirmiştir[367]. Nitekim kendisi de bu koyduğu kuralın ilk uygulayıcılarından olmuştur. Bilindiği gibi Esmâ ile evlendiğinde, zifaf gecesi kadının sırtında lekeler görmüş ve ertesi gün onu boşayarak evine göndermiştir[367a]. Belirtmek gerekir ki Muhammed, her ne kadar kadını önceden görerek evlenme usulünü öngörmüş ve kendisi de bu gereğe uyarak karılarını seçmiş olmakla beraber, bazı hallerde görmeden de evlilikler yaptığı olmuştur. Bunu çoğu kez güzelliği medhedilen kadınlarla evlenebilmek için yapmıştır. Fakat ne var ki kendisine körpe ve güzel diye medhedilen kadınlarla evlendiği anda onların hiç de böyle olmadığını görmekle hayal kırıklığına uğramış ve kadınları derhal boşamıştır. Örneğin Ümm-i Şüreyk lakabıyla anılan Gaziyye ile zifafa girdiğinde onun yaşlı bir kadın olduğunu görmüş ve sırf bu yüzden derhal boşamıştır. Yine bunun gibi Zuba'a adındaki bir kadına talip olmak için oğlu Seleme bin Hişam bin Mugire'ye başvurmuş ve Mugire de anasının fikrine danışmış ve olumlu cevap alınca bunu Muhammed'e bildirmişti. Fakat bildirdiği sırada Muhammed, o kadının biraz geçkin yaşta olduğunu işittiği için evlenmekten vazgeçmiştir[368].

Eşlerinden Sevde bin-t Zem'a'ya yaptığı da bu olmuştur. Hatırlatalım ki Sevde, Muhammed'in Hatice'nin ölümünden hemen sonra evlendiği ilk kadınlardandır. Bazı rivâyete göre Sevde ile Ayşe'yi aynı tarihlerde, yani peygamberliğinin onuncu yılında nikâhına almıştır. Vakidî'nin söylemesine göre ise Sevde, zevceliğe seçtiği ilk kadındır[369]. Fakat dul olarak aldığı bu kadını yaşlanması nedeniyle boşamaya karar vermiştir. Ancak ne var ki kadıncağız yalvar yakar olmuş ve gününü ve gecesini (cinsî münasebet sırasını) Ayşe'ye terkedeceğini söylemiş ve bu sayede kapı dışarı edilmekten kurtulmuştur[370]. Her ne hikmetse Muhammed, yaşı biraz ilerlemiş ve körpeliğini yitirmiş bir kadınla birlikte yaşamayı ve hele cinsî münasebette bulunmayı kötü bir şey olarak görmüştür. Vucûdu yıpratan şeylerin, yaşı geçmek üzere bulunan kadınlarla cinsî münasebette bulunmak olduğunu söylerdi[371].

Evlenmek isteyen erkeğe kadını bu şekilde görmek, güzelliğini değer-

367. İbid, I, 123.
367a. Et-Tac ve M. Zevaid'ten naklen, Demircan, age, I, sh. 124. 369.
368. Taberi, age, (1966), II, 846-48.
369. Vakidi'nin beyanına göre İbn Sa'd'ın Tabakat'ında yer alan bu hadîs'ler için bk. Sahih-i..., V. 165.
370. Sevde'nin kendi sırasını Ayşe'ye terketmesiyle ilgili hadîs için bk. **Sahih-i Buharı Muhtasarı...**, VIII, 32, H. no. 1136.
371. Bu konudaki hadîsler için bk. Gazali, **Nasihat-ul Muluk** (Sinan Yayın Evi, İstanbul, 1966), sh. 135

lendirmek ve koyun alır gibi muayene etmek, sağlığını öğrenmek ve cinsel organının işleyip işlemediğine varıncaya kadar incelemek hakkını tanıyan Muhammed, bu aynı hakkı evlenecek olan kadınlara tanımamıştır. Kadının erkeği görmek ve sağlığı ve cinsel gücü hakkında fikir edinmek vs. gibi hususları araştırma olanağı yoktur. Velisi kimi uygun görmüş ise onunla evlenmek durumundadır.

Yukardaki açıklamadan anlaşılacağı gibi erkek bakımından evlilik demek, yüzce, bedence ve sağlıkça güzel olan kadına sahip olmak demektir. Çünkü Muhammed bunu kendi evlilikleri vesilesiyle de kıstas edinmiştir. Denilebilir ki Muhammed için kadının güzelliği, "akıl ve zekâ" yönlerinden daha önemlidir. Esasen o, kadınları "aklen ve dinen" eksik olarak tanımladığı ve daha açıkcası "akılsız" diye kabul ettiği ve hiç kuşkusuz şehvet gailesini gidermeye araç bildiği için, "güzelliği" elbette ki "akıllılığa" tercih etmekte haklıdır. Ve işte onun bu değerlendirmelerine uyarak müslüman yazarlar ve düşünürler, kadında güzellik aranması gereğini âdeta dinsel bir zorunluk saymışlar ve aksini savunanları yermişlerdir. Örneğin Gazalî, kadında güzellikten ziyade "zekâ" ögesine önem veriyor diye Ahmed b. Hanbel'i yermiştir. Gerçekten de Hanbel, iki kız kardeşten biriyle evlenmek istediğinde, çirkin ve gözü şaşı olanın diğer kardeşe nazaran daha akıllı olduğunu öğrenmiş ve bu nedenle onu tercih etmişti. Onun bu tercihini tenkid konusu yapan Gazali şöyle demiştir: "(Bu şekilde hareket) şehevî zevkini düşünmeyenlerin geleneğidir. Ama diyâneti üzerinde korkan kimse, kendisini namahremden korumak için, güzelliği arasın ve güzel seçsin. Çünkü, mübah olanla zevklenmek, din için bir kal'adır. Denildi ki kadının huyu güzel, kirpik, kaş ve saçları siyah, gözleri iri, teni kırmızı ise, karışık beyaz, kocasına bağlı olup, gözü de dışarda değilse, işte o, cennet hurîsi gibidir. Çünkü Tanrı hurîleri böyle tavsif etmiştir"[372].

Belirtmek gerekir ki Muhammed'in bildirdiğine göre kadının güzelliği Tanrı'yı dahi ilgilendiren bir konudur, çünkü Tanrı dahi güzel kadınlara fazlasıyla düşkündür ve erkek kullarının güzel kadınlarla evlenmelerini istemektedir. Nitekim bundan dolayıdır ki Nisâ sûresinde:

"... hoşunuza giden kadınlarla evlenin..." (4 Nisâ 3).

derken ve "hoşunuza giden" sözcüklerini vurgularken bunu anlatmak istemiştir. Zaten gelecek dünyalarda da O, inanan erkek kullarına güzel kadınlar vaad etmiştir; cennetleri "ceylan gözlü, beyaz tenli, memeleri sert, vs" dilberlerle doldurması bundandır. Cennet'lere girecek olan mü'min erkeklere hitap ederken:

"Bakışlarını erkeklerine çevirmiş ceylân gözlü yâkut ve mercan gibi kız-

372. Gazali, age, (1975), II, 104.

lar... güzel kadınlar..." (55 Rahman 56, 58, 70, 72).

"El değmemiş (ve) deve kuşu yumurtası renginde, ceylân gözlüler..." (37 Saffat 48-49).

"memeleri yeni sertleşmiş yaşıt kızlar..." (78 Nese' 31-34).

şeklinde konuşması, elbette ki "güzel kadınlar" sayesinde kullarına dilediğini yaptırtmak düşüncesinden olmalıdır. Söylemeye gerek yoktur ki Tanrı'nın, kadınlarda güzellik aramasına ve özellikle yüz ve beden güzelliğine böylesine düşkün bulunmasına ve başta Muhammed olmak üzere erkek kullarını da güzel kadınlar peşinde koşturmasına hiç kuşkusuz kimsenin bir diyeceği olamaz. Madem ki böyle takdir etmiştir, elbette ki böyle olacaktır.

Ancak ne var ki, insanı yaratan ve onu dilediği gibi şekillendiren ve "güzel" ya da "çirkin" kılığa sokabilen bir Tanrı'nın, tüm kadınları güzel yaratmak varken, bu yola gitmeyip bazılarını çirkin yaratmasını ve çirkin yarattıklarının hıncını yine çirkinlerden çıkarmasını ve daha başka bir deyimle erkek kullarını güzel kadınlardan yararlandırırken kadın kullarına aynı olanağı tanımamasını ve tıpkı diğer hususlarda olduğu gibi bu konuda da olmadık haksızlıklara ve insafsızlıklara kalkışmasını kabul etmek kolay değildir. Kolay olmadığı içindir ki Tanrı'dan geldiği söylenen bu tür (ve benzerî) hükümlerin yüce ve âdil olduğu bilinen bir Tanrı'dan değil fakat olsa olsa Muhammed'in kafasından oluştuğunu düşünmek daha uygun olacaktır. Eğer Arap kaynaklarının belirttiği gibi Muhammed'in şehvet çokluğu bir fazilet niteliğinde ise, bu takdirde kadında güzellik ögesini her niteliğin önüne geçiren ve güzel kadınla yaşamanın ve "ünsiyette" bulunmanın ancak bu suretle mümkün olacağını düşünen mutlaka o olmalıdır.

Nitekim güzel kadınlarla evlenme gereği konusundaki emirlerini Muhammed, sadece sözde bırakmamış fakat bizzat kendisinden örnekler vermek suretiyle daha da etkili kılmıştır. Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki tüm ömrü boyunca güzel kadınlara hasret duymuş, medhini işittiği her güzel kadını almak için uğraşmıştır. Güzel kadın uğruna haram nedir tanımamış, yerleşik gelenekleri dahi engel olmaktan çıkarmış, aşmış, örneğin oğul edindiği Zeyd'in karısına aşık olmuş ve onun boşadığı Zeyneb'i almış ve hattâ dinen ve ahlâken başkalarına câiz görmediği davranışlardan kaçınmamış ve örneğin güzeliği azalan ve yaşlanan karılarını sırf bu nedenle boşamaktan geri kalmamıştır.

Her ne kadar Arap kaynakları onun 15. kadınla evlendiğini ve bunlardan 13'ü ile zifaf olduğunu ve on bir kadını bir arada topladığı vakitleri olduğunu, öldüğü tarihte dokuz kadınla evli bulunduğunu ve bir o kadar da cariyesi olduğunu söyleyerek bu kadar kadınla yaşamış olmasını şehvet çokluğuna değil fakat siyasal, sosyal ve ekonomik nedenlere dayatırlarsa da bu iddiâların tarihî gerçekelere ters düştüğü aşikârdır.

Çünkü bir kere Muhammed, biraz yukarda işaret ettiğimiz gibi, kadının

güzelliğine olan düşkünlüğünü, Tanrı'dan geldiğini söylediği hükümler ve emirlerle ortaya vurmuştur. Örneğin:

"Dünyanızdan üç şey seçtim: Güzel kadın, güzel koku ve namaz"

şeklindeki sözleri bunun kanıtlarından biridir.

Öte yandan şehvetine düşkünlüğünü de, yine ilerde "Çok karılı evlilik" bahsinde açıklayacağımız gibi, hem sözleriyle ve hem de davranışlarıyla ortaya vurmuştur. Tanrı'nın kendisine sınırsız şehvet gücü verdiğini söylemesi ve iki düzineye yakın kadınla yaşamış olması ve bunların on biri ile aynı günde buluşması, bu hususta fikir vermeye yeterlidir. Ve gerçek olan şudur ki cinsî münasebette bulunduğu kadınlarını o hep güzellikleri için seçmiştir. Kadınlarının hemen hepsi de güzellikleriyle ün salmış kimselerdi. Kısaca özetlemek gerekirse: Cüveyre ile evlenmesi, her ne kadar bazılarınca siyasal nedenlere dayatırlırsa da, Ayşe'nin beyanından anlaşılmaktadır ki, bu evlilikle rol oynayan tek şey Cüveyre'nin güzelliği olmuştur[373].

Safiye'yi, Yahudilerle yapılan bir savaş sonucu ve ganimet olarak alınan esirler arasından güzelliğine kapılarak almıştır[374]. Yine bir savaş ganimeti olarak Yahudilerden alınan Reyhane'ye fevkalade güzelliği yüzünden kapılmış ve el koymuştur[375]. Mısır kralı "Mukavkıs"nın hediye olarak göndermiş bulunduğu iki köle, kız kardeşten Mariya'yı seçmesi sadece güzelliği içindir.

Kendisine oğulluk edindiği Zeyd'in eşi Zeyneb'e güzelliği için tutulmuş ve bu tutkunluğunu: "Gönülleri değiştiren Tanrı kutludur" diyerek açığa vurmuş ve sonunda da Tanrı'dan geldiğini söylediği âyetler zikrederek onu haremine katmıştır.

Öte yandan kadının yüz güzelliği kadar körpeliğine ve tazeliğine de büyük önem vermiştir. Haremine soktuğu kadınların hemen hepsi kendi kızı hattâ torunu olabilecek yaşta kimselerdi. Altı yaşındaki Ayşe ile nişanlandığında ve üç yıl sonra onu yatağına aldığında kendisi elliyi aşkındı. Diğer karılarını ve cariyelerini de genç ve körpe güzeller arasından seçmiş ve yaşlanmaya başladıkları an bunlardan kurtulmayı düşünmüştür. Örneğin Sevde'yi, ihtiyarlıyor diye boşamaya kalktığında, bu kararından, kadıncağızın cinsî münasebet sırasını Ayşe'ye terketmesi şartıyla vazgeçmiştir.

Güzelliğiyle Arap kadınları arasına nam yapan Dubaa bint Amr'a talip

373. İbn Sa'd, age, (1968), III, 117.
374. İbid., 120-3
375. İbid., 120, 123, 129, 1153.

olduğunda, bu kadının yaşlanmakta olduğu haberini aldığı an kararını değiştirmiştir[376].

Güzel kadınlarla evlenebilmek için kendi koyduğu yasakları çiğnemekle kalmamış fakat bu tür davranışların Tanrı'dan geldiğini bildirdiği hükümlerle meşru ve mazur kılmaya çalışmıştır. Örneğin kendi oğulluğu olan Zeyd'in eşi Zeyneb'e aşık olup bu aşkının Zeyd tarafından anlaşılması ve Zeyd'in Zeyneb'i boşaması üzerine Zeyneb ile evlenmesi ve yerleşik ilkelere ters düşen böyle bir evliliğin Tanrı tarafından onaylandığını anlatmak üzere Kur'ân'a âyetler koyması (33 Ahzab 37), ya da karılarından Hafsa'nın odasında Mariya ile sevişirken yakalanıp kıskançlıklarını böylece tahrik ettiği karılarıyla bozuşması ve bu durumu Tanrı'dan indiğini söylediği emirlerle çözümlemesi (66 Tahrîm 5, vd.) hep bunu kanıtlayan şeylerdendir. Bundan dolayıdır ki Ayşe (ki karıları içerisinde en çok sevdiği ve güvendiği bir kadındı), şöyle demekten kendini alamazdı:

"(Tanrı Elçisi) güzel bir kadın görmüş olmasın, hemen dileğine uygun bir âyet iniverir."

Fakat hiçbir hususta ihtiyatı elden bırakmayan Muhammed, bu konuda da kendisine laf getirmemek ve örneğin "Kadını sırf güzelliği nedeniyle seçiyor" görünmemek için "kadında iman aramak gerekir" kanısını yaratmıştır. İslâm'ın ünlü düşünürleri de Muhammed'i takliden, kadının güzelliğini, evliliğin temel kuralı kabul etmişler ve aynı kurnazlıkla, yüz güzelliğinin "iman" öğesine takaddum ettiğini söylemişlerdir[377].

Tekrarlamaya gerek yoktur ki müslüman erkek için kadını iman sahibi yapmak ve iman içinde tutmak kadar kolay ve aynı zamanda yararlı bir şey yoktur. Çünkü erkeğin baskısı altındaki bir kadının iman dışı kalması diye bir şey tasavvur edilemez; bundan dolayıdır ki "kadını sadece güzeliği için değil imanı için alın" şeklindeki sözlerin göz boyamaktan ileri giden bir yönü yoktur. Ve esasen Muhammed, dinin izin verdiği şeylerden yararlanmayı imanı korumanın başlıca yolu saymıştır. Mü'min kişi güzel bir kadınla evlenir ve onun güzelliğinden zevkalacak olursa, imanını korur diye düşünmüştür. Onun bu düşüncelerine sarılan Gazali, evliliğin koşullarını sıralarken, şöyle der: "(Evlenilecek kadında) güzellik aramak şarttır, çünkü koca kendi safiyetini karısının güzelliği sayesinde koruyabilir. Çünkü tabiat genellikle çirkinden hoşlanmaz... Dinin cevaz verdiği şeylerden yararlanmak iman sağlar. Söylemiş olduğu gibi -'güzel kadın, iyi karakter, simsiyah gözbebeği ve iri iri gözler, beyaz bir ten, kocasına aşık ve gözlerini başkalarına çevirmeyen dilberler, evet bütün bunlar, cennetteki hurîlerin çizgisidir"[378].

376. İbid., 153; Ayrıca bk. Taberi age, (1966), II, 104.
377. Gazali, age, (1951), 58-9. Gazali, age (1975), II, 101 Md.
378. Gazali, age (1951)., 58-62.

Bu vesile ile eklemek gereken bir husus daha vardır ki o da Muhammed'e göre yüz güzelliğinin karakter ile ilgili ve orantılı bir şey sayılmasıdır. Zira yüzce güzelliği, bir kadının "iyi huylu ve iyi ahlâklı ve kocasına itaatkâr" olacağının teminatı olarak kabul ederdi; yüzü güzel bir kadının, bütün bu hassalara doğal olarak sahip olacağını söylerdi. Bundan dolayıdır ki Kur'ân'da "*güzellik*" sözcüğü ile "*iyi huy*" deyimlerini hep aynı tümceler içerisinde belirtmiştir. Örneğin Vakıâ sûresinde:

"... Orada iyi huylu güzel kadınlar vardır" (56 Vakıâ 70).

diye yazılıdır. Buna dayanarak islâm düşünürleri yüz güzelliğini "*ahlâkî güzellik*" ile başa baş giden şeyler olarak tanımlamışlardır. Gazali şöyle der: "Güzellik ögesinin ortaya vurduğu şey şudur ki, karşılıklı sevgi ve iyi geçim, ancak kadının (yüzce) güzel olması halinde söz konusudur; bundan dolayıdır ki İslâm dini, iyi anlaşmaya sebep olan hususun (yani kadında güzellik hususunun) koşul olarak göz önünde tutulmasını emreder"[379].

Ve işte Muhammed'e göre evlenmeden önce mü'min bir erkeğin kadını görmesi, güzelliğini beğenmesi bu bakımdan önemlidir; bu nedenle ona bir hak olarak öngörülmüştür:

"Ne zaman ki Tanrı sizlerden birini bir kadına cezbeder, alacağınız bu kadını görmeniz gereklıdir; çünkü anlaşabilmez (onun güzelliğiyle) mümkündür... Kim ki bir kadınla evlenmek ister her şeyden önce o kadını görmelidir"[380].

Bu ve benzerî hadîslere dayanarak Gazali şöyle der: "Hikmet sahibinin söylediği şudur ki, daha önce yüzünü görmediği bir kadınla evlenen kişi, en sonunda mutlaka pişman olur"[381].

*

* *

Bu vesile ile tekrar işâret etmek gerekmektedir ki "*hikmet sahibinin*" söylediği iddia edilen yukardaki sözlerde pek fazla "hikmet" yatmamaktadır. Çünkü güzel yüzlü olanın mutlaka iyi huylu ve iyi ahlâklı olması diye bir şey yoktur; nice çirkin insandan nice yüksek ahlâklı ve karakterli ve huylu insanlar çıktığı gibi bunun aksinin de varit olduğu bir gerçektir. "İyi huy" ya da "iyi karakter" denilen şeylerin fizikî güzellikle değil fakat eğitimle ve yetiştirme usulleriyle bağlantılı olduğu kuşkusuzdur. Öte yandan insanları dilediği gibi "güzel" ya da "çirkin" şekillerde var kılan bir Tanrı'nın iyi huyludur diyerek güzel kadınlarla evlenme şartını ileri sürmesi ve buna karşılık "çirkin" yarattıkları için "*çirkin kadınlardan kaçının çünkü onlar kötü huyludurlar ve itaatkâr olmazlar*" şeklinde konuşması da aklın alacağı bir şey olamaz. Yine bunun

379. İbid., 62.
380. İbid., 59, 62, 93.
381. ibid., 59, 93.

gibi, erkek kulları bakımından kadının güzelliğini mutluluk nedeni sayan bir Tanrı'nın, kadın kullarını buna benzer bir mutluluktan yoksun kılacağını düşünmek de Tanrı'nın adâleti ve yüceliği fikriyle bağdaşmaz. Yüz güzelliğini "iyi huy ve iyi ahlâk" sorunu yaparken, kadına da, tıpkı erkeğe tanıdığı hakları sağlaması ve böylece kadın kullarına da "hoşlanacağınız yakışıklı erkeklerle evlenin" demesi beklenirdi. Fakat bu, tabii Şeriâtcının yukardaki mantığına ters düşen bir şey olurdu; çünkü bu takdirde Tanrı, çoğunluğu itibarıyla çirkin yarattığı kullarına karşı sorumlu ya da "haksızlık yapmış" duruma düşmüş olurdu.

Görülüyor ki Şeriâtcının değer ölçülerine ve mantığına ve dinsel anlayışına uyulmak gerektiği her defasında Tanrı'nın kutsallığı, yüceliği ve adaleti fikri zedelenmiş olmaktadır.

2) Evlenilecek Kadında "Bekâret" Aramak Gerek, Çünkü Bekâret, Erkeğin Mutluluğunu ve Huzurunu Sağlar.

İslâm ülkelerinde "bekaret" ögesinin önemi tasavvur olunamayacak kadar büyüktür. Kızların şeref ve haysiyeti bu öge üzerine oturtulmuştur. Çünkü Muhammed, bâkirelik denen şeyi, yine erkeğin çıkarlarına yontarak dinsel bir niteliğe sokmuştur. Bundan dolayıdırki İslâm ülkelerinde bâkir kızlar, toplumun en "Edepli", "Hayalı" sınıfı olarak ve "Kendi köşelerine çekilmiş utangaç" yaratıklar şeklinde tanımlanırlar[381a].

Gerçekten de Ayşe'nin rivâyetine dayalı bir hadîs'e göre Muhammed, bir gün kendisine:

"Sen bir vâdiye insen de orada iki nev'i ağaç bulsan: I) Üzerinde mahsulü yenilmiş,2) Mahsulü yenilmemiş. Deveni hangisine yayar, otlatırsın?"

şeklinde soru soran sevgili Ayşe'sine şu yanıtı vermiştir:

"Başkası tarafından otlatılmayan ağaçta"

Ebû Nuaym'ın anlatmasına göre Ayşe, bu yanıt üzerine sözlerini şöyle tamamlar:

"(... Ayşe: Ben işte o ağacım dedi). Ayşe bu sorusu ile Resûlûllahın kendisinden başka bâkir kız olarak kimseyi tezevvüç etmediğini kastediyordu..."[383].

Ve işte yukarıdaki sorusuna bir şekilde yanıt alan Ayşe Muhammed'in koynuna bâkire olarak girmiş olmayı kendisi için daima iftihar vesilesi saymış ve rakipleri olan diğer eşlere karşı üstünlük taslamıştır[383a].

381a. Enes İbn-i Mâlik'in rivâyetine göre Buharî'den gelen hadîs için bk. **Sahih-i..., IX**, sh. 276, H. no. 1459.

382. Sahih-i **Buhari Muhtasarı...**, XI, 257, H. no. 1789.

383. İbid.,

383a. Kendisinin diğer eşlere nazaran üstünlüklerini sayarken: "(Peygamberin) evlendiği tek bâkire hanım benim" derdi. Bkz. İbn Sa'd, Tabakat, 8/65

Oysa ki Muhammed, her ne kadar bu sözleriyle Ayşe'yi memnun etmiş ise de, bilindiği gibi haremini bâkire olmayan kadınlarla doldurmaktan geri kalmamıştır.

Açık konuşmak gerekirse bekâretin önemini o, kadını yüceltme açısından değil fakat erkek sınıfı lehine iş görüyor olmak için öngörmüştür. Düşündüğü o olmuştur ki Arap erkeğini kazanmak için onun yarar ve çıkarlarına uygun kurallar koymak koşuldur. Bu nedenledir ki *"Evleneceğiniz kadının bâkire olmasını arayın"* şeklinde konuşmuştur.Bâkire kızlarla cinsî münasebette bulunmanın daha zevkli olduğunu ve çünkü onların cinsel organlarının daha çok haz verici ve şehvet getirici bulunduğunu ve bâkire kızı itaat altına almanın daha kolay olduğunu ve buna benzer avantajları sıralayarak erkek sınıfının çıkarlarını ön plana almıştır; maksadını gizlemek için bu kuralı "ahlâkilik" temeline oturtuyor görünmüştür. Hattâ aynı zamanda bunu sanki kadınların şeref ve haysiyeti adına iş gören bir yaşam kuralı görüntüsünde kılmıştır.



Hemen tekrarlayalım ki bekâret ögesi, aslında namus duygularını oluşturmak için, ya da ahlâkilik yaratma maksadıyla öngörülmemiştir. Esas itibarıyla erkek sınıfının çıkarlarını, rahatını ve huzurunu sağlama düşüncesiyle ele alınmış ve kurallara bağlanmıştır. Bağlanırken de sanki ahlâkilik endişesiyle hareket ediliyormuş havası yaratılmıştır. Şöyle ki:

Evliliği her şeyden önce erkeğin yararına göre ayarlayan Muhammed; Arap erkeğine evlilik öğütleri verirken, evleneceği kadında diğer şartlar yanında bir de, bekâret aramasını salık verir ve şöyle derdi:

"Bâkire kadınlarla evleniniz. Çünkü onlar doğurgandırlar, daha tatlı dilli, dudaklıdırlar. (Kocalarını) aldatma ve (cinsel arzularını erteleme) yetenekleri daha azdır. Cinsel ilişkide ve harcamada daha kanâtkârdırlar.. Cinsel organları daha eylemli ve daha haz vericidir..."[384].

Bunları belirtirken aynı zamanda erkek tabiatının, bikri bozulmuş (yani daha önce başka bir erkekle yatmış) kadına karşı daima iç burukluğu duyar olduğunu eklerdi.

Öte yandan dul kadının, ister istemez eski kocasını hatırlayacağını ve yeni evlendiği adamı onunla kıyaslayacağını ve bu kıyaslama sonucu muhtemelen yeni kocasını daha aşağı göreceğini ve esasen "ilk aşk" denen şeyin gerçek sevgi niteliğini taşıdığını belirtirdi.

Her ne kadar kendisi, Ayşe hariç, karılarından hiç birini bâkire olarak al-

384. Feyzûl-Kadir, **Şerhül Cami'us-Sagir;** Bu hususlar için bk. Demircan, age, I, 114.

mış değilse de, müslüman erkeğin kafasına "ideal kadın" tipi olarak "bâkire'yi" yerleştirmiştir. Evlenmek isteyen her mü'min erkeğe, "el değmemiş" kızlarla nikâhlanma gereğini âdeta dinsel bir gerek olarak belletirdi. Buharî'nin işâret ettiği bir hadîs'e göre Muhammed, bir gün Cabir bin Abdullah ile yolda giderken, onun telâşlı halini görür ve sorar: "Evine dönmek için neden bu kadar acele ediyorsun?". Cabir kendisine "Evlenmemi kutlamak istiyorum da ondan" diye yanıt verince: "Bâkire bir kız ile mi yoksa dul bir kadınla mı evlendin?" diye sorar. Cabir'den "Daha önce evli bulunan bir kadın aldım" yanıtını alınca şöyle der:

"Neden bâkire bir kız almadın? Bâkire alsaydın , sen onu o da seni bilirdin ve birbirinizle sevişirdiniz" [385].

Hemen hatırlatalım ki geçerli yönü olmamak gereken bu öğüt, dul bir kadınla (ya da bâkire olmayan bir kadınla) evlenmiş olup da pek muhtemelen kendisini mutlu sayan her insanı huzursuz kılmaya yeterli olmak bakımından tartışılabilir. Fakat şunu eklemek mümkündür ki yukardaki şekilde konuşurken Muhammed, hiç kuşkusuz Cabir'den ziyade kendi kendisine hitap etmekte ve kadınlarının tümünü bâkire olanlardan seçemediğine hayıflanmakta idi. Haremine kattığı çok sayıdaki kadınlar içerisinde Ayşe'ye fazlasıyla düşkün olması ve ona özel bir mevki tanıması bundandı[386]. Zirâ Ayşe, bâkire olarak koynuna giren tek kadındı. Güzellik bakımından Ayşe ile kıyaslanabilecek karılarına ya da cariyelerine (örneğin Zeyneb'e, Mariya'ya, Safiye'ye vs.) aşırı şekilde cinsel arzu duyduğu halde, bu kadınların daha önceleri başka erkeklerle yatmış olmalarının onu içten içe rahatsız kıldığı muhakkaktır. Hiç kuşku edilmez ki, başkalarına verdiği öğütlere uyarak ömrünü Bâkirelerle geçirmeyi ve her gece "el değmemiş" körpe bir kızın bikrini gidermeyi çok isterdi. Eğer imkân ve fırsat bulabilmiş olsa, Ayşe'yi alırken yaptığı gibi, dokuz yaşlarındaki kızları haremine almakta kusur etmezdi. Ancak ne var ki bu kadar çok sayıda bâkire bulmak kolay değildi. Bundan dolayıdır ki hevesini cennet hurîlerini bâkire olarak tasavvur etmekle giderirdi.

Gerçekten de bekâret unsurunu erkek sınıfının zevk ve şehvetini karşılamak bakımından öylesine önemli görmüştür ki kendisine taraftar toplamak istediği Arap bedevisine, bir yandan *"zamanınızın çoğunu bikri bozuk olarak aldığınız karılarınızdan ziyade bâkire olarak aldığınız kadınlarınıza harcayın"* öğüdünü verirken, diğer yandan da "Bâkire dilberlerle dolu Cennetleri" vaad ederdi.

385. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VI, 401, H. no. 976; Ayrıca bk. Gazali, **age**, (1975), II, 106-107; Ayrıca bk. al-Bokhari, (1908), III, 549.

386. Ayşe'ye karşı olan zaaf'ını diğer karıları bilir ve bu nedenle haklı olarak huzursuzluk yaratırlardı. Onların bu tutumuna karşı Muhammed "Ayşe hakkında bana eziyet etmeyin, zira vallahi Ayşe'den gayrı hiç birinizin yorganına bürünmüşken bana vahiy gelmedi' diyerek onlardan adeta hınç alırdı. Bu konuda bk. Gazali, age, (1975), II, 114.

Bâkire kızlarla evlenecek olan müminlere verdiği emir şuydu:

"Her kim bâkire bir kızla evlenecek olursa, ona yedi gününü vermeli ve her kim dul bir kadınla evlenirse ona üç gününü vermelidir"[387].

Dikkat edilecek olursa bu hadîs'in kapsadığı şey cinsî münasebet ile ilgilidir ve bunu söylerken Muhammed kocalara kendi karıları arasında bekâret esasına dayalı olarak fark gözetmemelerini hatırlatmaktadır. Bunu yaparken de, eşlere "eşit ve âdil" davranmak gerektiğine dair Kur'ân'a koymuş olduğu hükümleri (örneğin Nisâ sûresinin 3. âyetini) unutmuş görünmektedir.

Öte yandan Cennet'e girecek olan mümin erkeklere, çeşitli nîmetler yanında, bâkire kızlar vaad etmiştir. Kur'ân'ı da bu vaadlerle doldurmuştur:

"Biz ceyân gözlüleri, defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır, onları bâkire... kılmışızdır" (56 Vakıa 35-38).

"(Cennetlerde) bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş, daha önce ne insan ve ne de cinlerin dokunmuş olduğu eşler vardır" (55 Rahman 56).

"Cennetteki ceylân gözlülerle daha önce insan da cin de dokunmamıştır" (55 Rahman 72).

Böylesine şehvet kabartan bir Cennet'e girebilmek ve şehvet gâilesini bu tür ceylân gözlü *bâkirelerle* giderebilmek için müslüman erkeği neler yapmaz ki?

Muhammed'in yerleştirdiği bu eşaslar, yüzyıllar boyunca İslâm dünyâsının bilginleri ve ahlâkiyatçıları tarafından toplumun dinsel inançlarının malzemesi haline getirilmiştir. Örneğin İmam Gazali, "*İhyâu 'Ulumi'd-din*" adlı yapıtının "*Kadınlarda Aranan Vasıflar*" bölümünde, "bekâret" unsurunu ele almış ve Muhammed'in yukardaki sözlerine dayalı olarak "bekâret felsefesine" girişmiştir. Bu felsefeye göre bâkire kızlarla evlenmekte bir çok yararlar vardır. Bir kere bâkire kadın, sadece evlenmiş olduğu kocayı bilir, yalnız onunla ülfet peyda eder. Bundan dolayıdır ki Muhammed **"sevimli kadın al"** diye emretmiştir. Çünkü insan tabiatının ilk karşılaştığı kadın ile ülfet sağlamaya yatkın olduğunu düşünmüştür. Daha önce başka bir erkekle ilişki kurmuş olan bir kadının, yeni kocasının huylarını beğenmeyebileceğini ve bu nedenle ona gereği gibi ısınamayacağını hatırlatmak istemiştir. Bundan başka bir de şunu unutmamak gerektiğini anlatmıştır ki insan tabiatı, yabancı eli dokunmuş olan bir mala, yani başka bir erkeğin koynuna girmiş kadına karşı tiksinti duyar. Ve nihayet dul kadın, ister istemez ilk kocasının hatırası ile yaşar, daima

387. al-Bokhari, (1908), III, 598; Enes İbn-i Mâlik'in rivâyetine dayalı bu hadis'in yürürlükten kaldırıldığı söylenirse de tartışmalıdır. Bu hususta bk. **Sahih-i Buhari...**, XI, 316, H. no. 1921.*"Bakire'ye yedi gününü vermelidir"* derken söylemek istediği şey, diğer karılarının sırasına bakmadan onunla yedi gün cinsî münasebette bulunabileceğidir. Bkz. **Sahih-i...**, XI- 316 Hadîs no. 1821.

onu hatırlar; çünkü sevgi denen şeyi ilk kez onda bulmuştur; cinsî münasebetin tadını ilk kez onunla tadmıştır. Unutulması imkânsız olan şey "ilk sevgi'dir", "ilk göz ağrısı'dır"; "ilk cinsî münasebettir", Bütün bunlar yeni koca için kıskançlık kaynağı olan ve mutlaka huzursuzluk yaratan şeylerdir[388].

Gazali'nin Muhammed'ten kaynaklanan bu görüşlerini, daha sonraki dönemlerde, 13. yüzyılda ünlü bilgin diye kabul edilen Nasıruddin (Nasıru'd-Din) Tusi de benimseyerek bekâret sorununa önem verilmesi hususunda şöyle demiştir: "Bâkire kızın, bikri bozulmuş olan kıza tercih edilmesi şarttır, çünkü bâkire kız daha kolaylıkla itaatkâr kılınabilir ve kocasının huylarına ve dileklerine çok daha kolaylıkla intibak ettirilebilir"[389]. Görülüyor ki Şeriâtçı zihniyete göre bekâret unsuru, sadece erkek kişi bakımından ele alınmış ve sadece onun rahat ve huzur içerisinde ve kıskançlıktan uzak şekilde yaşaması ve kadını kendisine itaatkâr bir köle yapabilmesi için gerekli sayılmıştır.

a) Bekâret Sorunu; Erkeğin Mutluluğuna ve Huzuruna Yatkın Olduğu Oranda Kadının çıkarlarına (Sağlığına, vs.) Aykırı Sonuçlar Doğurur.

Şeriâtçının büyük bir kıskançlıkla sarıldığı bu bekâret sorunu, dul kadınlarla (ya da bâkire olmayan bir kadınla) evlenmiş bulunan ve muhtemelen kendisini mutlu sayan nice kocaları huzursuz kılmaya yeterlidir. Hele her alanda kadın erkek eşitliğine yer veren çağdaş bir ortamda bu olumsuzluk, açıkça kendisini sırıtır. Fakat ne olursa olsun şu muhakkak ki müslüman toplumlarda bâkirelik sorunu, erkek sınıfı bakımından kazançlı sayıldığı oranda kadınlar için sakıncalıdır ve bu sakınca, özellikle kadının ruh ve beden sağlığı bakımından yıkıcıdır. Zirâ evlenme olanağına kavuşana kadar kızlar cinsel ihtiyacı giderme olasılığından yoksun kalma zorunluğundadırlar. Ne hazindir ki Şeriât dini, bir yandan cinsel ihtiyacı gidermenin önemine parmak basarken, diğer yandan bunu sadece evlenme şartına bağlamış ve bağlarken de bâkire ile evlenme koşuluna sarılmıştır. Bu itibarla denilebilir ki cinsel ihtiyacı giderme gereğini esas itibarıyla erkekler açısından öngörmüştür. Çünkü erkekler için evlenmek sûretiyle ya da evlenme yoluna gitmeden cariye edinerek ihtiyaç gidermek mümkündür. Oysa ki kızlar için durum farklıdır. Zira talibi çıkmayan bir kız evde kalmak, bâkire olarak yaşamak ve cinsel ihtiyaç gibi hayati denebilecek bir hitiyacını gideremeyip bedenen ve ruhen hastalanmak (en azından anormal bir yaşama katlanmak) gibi kötü sonuçlara mahkûmdur. Öte yandan bekâret sorunu, dinsel bir zorlama nedeniyle müslüman kişiyi öylesine çağdışı bir kafa yapısında kılmıştır ki, bekâretini evlilik dışı yollardan kaybeden bir kadını hor görülmeye layık bilir. Geçen yüzyılın ... bir şairinin şu satırları bugün dahi müslüman ülkeler aydınlarının benimsediği bir zihniyeti yansıtır: "Kadın kötü ve sahtedir; bütün zarafetine rağmen

388. Gazali, age, (1975), II, 106-7.
389. Tusi, age, (1964), 162.

bu yönlerinden kurtulamaz. (Fakat her şeye rağmen) ben kadını, bâkire olarak el değmemiş, şekliyle arzularım. Eğer bâkire değilse, onu hor görürüm: İster bikri hafifce zedelenmiş olsun ya da isterse üstünden bir alay insan geçmiş olsun, benim için farketmez (her iki şekilde de hor görülmeye değer)" [390].

Eskiden olduğu gibi bugün dahi bekâret sorunu, kişileri, aileleri ve toplumu huzursuz kılan ekonomik ve sosyal bakımlardan fevkalâde olumsuz sonuçlar doğuran bir şeydir. Müslüman inancı o'dur ki "kızlık perdesi", kadının safiyetinin, temizliğinin ve namusluluğunun işaretidirv e Tanrı bunu bu amaçla önemli görmüştür.

Bundan dolayıdır ki müslüman ülkelerde bu sorun, "şeref" ve "haysiyet" kavramlarıyla içi içedir; ailelerin şeref ve haysiyeti kızlarının bekâreti ile kaimdir[391].

Ailenin her bir ferdi, başta baba ve erkek kardeşler olmak üzere, birer "bekâret jandarması" gibi iş görürler; ve eğer bekâret kaybı yüzünden ailenin namusu lekelenmiş ise, bu lekeyi temizlemekle görevlidirler. Bu görev çoğu kez hem kızlarını igfal edenin ve hem de bikri izâle edilmiş olan kızcağızın (hiç bir suçu bulunmasa dahi) öldürülmesiyle yerine getirilmiş olur. Kanunlar, bu tür cinayeti işleyen kişileri genellikle korur niteliktedir. Ailenin namusunu bu şekilde temize çıkarmayan bir erkek, toplum gözünde "şerefsiz" bir insandır[392].

Öte yandan bekâret denilen şey, aynı zamanda kızın bir mal, bir meta olarak değerini tayin eden ve bir bakına ona "sermaye" ağırlığını sağlayan bir anlam taşır, Bekâretini yitirmiş bir kız, evlenme şansından yoksun ve evde kalmış demektir. Ona hiçbir erkek talip çıkmayacağı için, kendisi bakımından olduğu kadar ailesi bakımından da büyük kayıplar söz konusudur. Çünkü zengin ya da mevki sahibi bir damat bulmak kızın bâkire olup olmamasına bağlıdır[393]. İslâm ülkelerinin en gelişmişi sayılan Türkiye'de bile evlenecek kızın, hiç erkek eli değmemiş cinsten olması aranır. Bu öylesine önemlidir ki, toplumun üst tabakasını oluşturan aileler, şu ya da bu şekilde bekâretini kaybetmiş olan kızlarının "kızlık zarını" tamir ettirmek için doktorlara başvururlar, büyük paralar harcarlar. Çünkü aksi takdirde kızlarını evlendirdikleri adam, kızın bâkire olmadığını anladığı an boşama yoluna gidecektir.

Evlilik merasiminin tamamlanması bakımından bekâretin varlığını etrafa açıklamak öylesine önemlidir ki, zifaftan sonra erkek tarafı, gelini muayene ederek durumu tespit eder ve sonucu herkesin bileceği ve göreceği şekilde etrafa yayar. Kızlık perdesinin bozulduğunu kanıtlayan kanlı çamaşırları ser-

390. Fazıl Bey , age, 20
391. **Women...**, (1978), 454, 618.
392. İbid., 618.
393. İbid., 454.

giler. Bazı yerlerde yeni evlilerin yakın akrabalarının, zifaf gecesi nöbet tuttukları ve ertesi sabaha kadar bekledikleri görülür[394].

Sadece köylerde değil kentlerde bile bu usulün uygulandığına tanık olmak mümkündür. Eğer gelinin iç çamaşırları (ya da yatak çarşafı) bu şekilde sergilenmeyecek olursa, bu takdirde gelin derhal babasının evine iade edilir; çünkü bâkire çıkmadığı anlaşılmıştır[395].

Bundan dolayıdır ki her ailenin en büyük endişesi ve görevi, kızlarının bekâretinin korunması alanındadır. Bu görev dinsel bir nitelik taşır. Çünkü Şeriât zihniyeti, "mal" olarak değerlendirilen kadının, *"el değmemiş"* şekilde ve *yeni* olarak sahibine deslim edilmesini uygun bulmuştur. Bu yüzdendir ki kız çocukları, daha pek küçük yaşlardan itibaren titiz bir kontrola tâbi tutulur; oğlan çocuklarına nazaran hareket serbestileri çok daha sıkı bir şekilde kısıtlanır. Örneğin, oyun oynarlarken yüksek yerlerden atlamaları, ağaca tırmanmaları, sert bir şey üzerine oturmaları, oğlan arkadaşla baş başa kalmaları, evden uzaklaşmaları kesin olarak yasaklanır[396].

Fakat iş bununla da bitmez; kız çocuk biraz büyümeye başlayınca, tepeden tırnağa kadar tanınmayacak şekilde örtünmeye, çarşafa sarılmaya zorlanır. Çoğu kez okula yollanmaz, yollansa bile bir kaç yıllık eğitimden sonra okuldan alınıp eve tıkılır. Küçük yaşlarda kocaya verilmesinin bir nedeni budur. Okula giden kızların bekâret kaybına uğrayacakları korkusu o kertededir ki eğitim görmemiş bir kız, görmüş olandan daha makbul sayılır ve daha kolaylıkla koca bulur. Çünkü bekâret kavramı müslüman kafa için sadece fizikî bakımdan, yani sadece kızlık perdesinin yırtılmamış olması açısından değil fakat manevî bakımdan da önem taşır. Yani kızın "psikolojik" yönden de bâkire olması (daha doğrusu gözünün açılmamış olması) gerekir. Özellikle seks konularında hiçbir şeyden haberi bulunmaması, hiçbir şey okumamış ve duymamış olması koşuldur. Müslüman erkek, evleneceği kızın ‹ kez sadece kendisiyle yatmış ve seksüel zevki kendisiyle tanımış olmasını dilemekle kalmaz fakat onun fikren de "temiz ve saf" olarak koynuna girmesini ister. Oysa ki okul ve eğitim kızları bu "temizlikten ve saflıktan" uzak kılar.

Müslüman ülkeler halkları arasında yapılan bilimsel araştırmalar şunu ortaya vurmuştur ki, erkeklerin büyük çoğunluğu, okul gören ve eğitilen bir kızın itaatkâr bir ev kadını olamayacağını, ilk fırsatta kocasını aldatacağını mutlak bir inanç bilirler. Bu nedenle okul görmemiş kızlarla evlenmeyi tercih ederler[397].

Aynı şekilde, ailelerin çoğu, kızlarını bikri bozulmasın ve gözü açılmasın

394. İbid., 126.
395. M'rabet, **age**, (1976), Bölüm I.
396. **Women...**, (1978), 217, 618.
397. İbid., 119.

diye eğitim işini hafife alırlar ve koca ararlar.

Böylece bekâret sorunu, fikren ve karakterce birbirine denk olmayan eşlerin bir çatı altında ömür tüketmesi, nüfusun yarısından fazlasının eğitim görmemesi, ve dolayisiyle nüfus patlaması gibi (ya da benzerî) olumsuz sonuçların doğmasını gerektirir. Bu sorunlara yeniden değineceğiz. Fakat şimdilik burada şuna işâret etmekle yetinelim ki bekâret sorununun yarattığı en büyük sakınca, kadının beşerî duygulardan yoksun bir yaratık sayılması ve erkeğin malı-mülkü kertesine indirilmesi açısından kendisini hissettirir.

Çünkü bekâret sorununu sadece erkeğin huzur ve rahatını sağlamak amacıyla ele almak demek, kadını insandan saymamak demektir. Eğer kadın, tıpkı erkek gibi, beşerî duygulara ve ihtiyaçlara sahip telakki ediliyor ise, bu takdirde onun da aynı haklara sahip kılınması, ya da erkeğin beyninin, bâkire ile evlenmekte avantaj bulunduğu yalanlarından arınması şarttır.

3) "Nikâh Edeceğiniz Kadının, Varlıklı ve Mehri Az Cinsten Olmasına Dikkat Edin"

Çıkarcı bir zihniyetle düşünülecek olursa, nikâh edilecek kadının "varlıklı" ve "mehrinin az" olması kadar erkeğin dilek ve zevkine uygun ne vardır ki? Hele maddi bakımdan sıkıntı içerisinde bulunması bir erkek için paralı bir kadınla evlenip rahata kavuşmak ya da nikâh parasını mümkün olduğu kadar azdan hesap etmek kadar kazançlı ne olabilir?

Bütün bunları kişisel yaşamları itibarıyla herkesten iyi bildiği içindir ki Muhammed şöyle demiştir:

"Kadın, malı yüzünden nikâh edlir"[398].

Fakat erkekler lehine öngördüğü bu avantajı biraz daha câzib hâle sokabilmek için şunu eklemiştir: *"Nikâh parası az olmak kadının bereketindendir"*[399].

Söylemeye gerek yoktur ki erkeğin çıkarlarına yatkın düşen bu formül, ters yüz edilmek kaydıyla, kadın bakımından da doğru olabilir. Varlıklı bir kocaya varmak ve varacağı adamdan fazlaca mehir almak kadın için avantajlıdır. Fakat ne var ki Muhammed kadının avantaj sağlamasını düşünmemiş ve bu nedenle kadınlar için yukardakine benzer bir hüküm getirmemiş: örneğin "Ey kadınlar varlıklı ve fazlaca mehir veren kocaya varın" dememiştir. Temsil ettiği erkek sınıfının çıkarlarını ve mutluluğunu ancak zengin kadınlarla evlenmek ve az mehir vermek şıkkında bulmuştur. Bu öğütlerde bulunurken, kendi yaşamlarını başkalarına âdeta örnek vermiştir denilebilir. Çünkü bilindiği gibi daha ilk gençlik yıllarında Mekke'de çobanlık ederken ve şunun bunun develerini güderken ve yoksulluk içinde kıvranırken, kendisinden çok yaşlı

398. Ebu Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bu hadis için bk. Gazali, age, (1975), II, 100.

399. İmam Ahmed ve Beyhaki'nin rivâyetine dayalı bu hadis için bk. Gazali, age, (1975), II, 105.

ve fakat varlıklı bir kadın olan Hatice'nin hizmetine girmiş, onun işlerini görmüş, kervanların işletmiş, kâra ortak girmiş ve sonra da onunla evlenmiş ve refaha erişmiştir. Arap tarihçileri Hatice'yi "Kureyş kadınlarını şeref bakımından en büyüğü, para bakımından en zengini, ün ve varlık sahibi bir kadın" olarak tanıtırlar. Ticâretle uğraşan, adamlar tutup başka ülkelere mal satan bu becerikli kadın, Muhammed'i işe aldığında kırkını aşkındı. İki koca eskitmiş olduğu için Muhammed gibi yirmi beş yaşındaki genç ve yoksul bir kimseyi, pek kolaylıkla elinde çevirebilecek tecrübede idi. Nitekim işe aldıktan az sonra Muhammed'e evlenme teklif etmişti. Zengin ve iş sahibi bir kadınla evlenmenin avantajlarını iyi hesap eden Muhammed, kendisinden on beş yaş büyük olan Hatice'nin teklifini kabul etmekte güçlük çekmemiştir[400]. Böylece geçim sıkıntısından kurtulup maddî refaha kavuşmuştur. Nitekim bir vesile ile Ayşe'ye söylediği şu sözler bunun kanıtıdır: "*... başkaları bana on para vermezken, o bana varlığıyla yardımda bulundu.*"

Fakat tabii her nîmete Tanrı sayesinde erişmiş olduğu kanısını yaratabilmek amacıyla bu olayı Kur'ân'da şöyle açıklamayı uygun bulmuştur: "*... (Tanrı) seni yoksul bulup da zengin etmedi mi?" (93 Duha 6-8).*

Hatırlatalım ki Hatice ile evlenmek sayesinde sadece maddî refaha ulaşmakla kalmamış, fakat aynı zamanda o'nun manevî desteğiyle kendisini peygamber olarak kabul ettirmek bakımından başarıya ulaşmıştur[401].

Bunu bizzat kendisi şöyle doğrulardı: "*Başkaları beni red'ederken o bana inandı; başkaları beni yalancılıkla suçlarken o benim gerçekleri getirdiğimi doğruladı*"[402].

Söylemeye gerek yoktur ki bir kadınla parasına ve malına tamaen evlenmenin çoğu erkekler için iftihar edilecek bir yönü yoktur. Aksine haysiyet kırıcı niteliği vardır: Ve işte bunu da çok iyi bildiği içindir ki Muhammed, o Kureyşlilere özgü kurnazlığıyla:

"Kadını sırf malı ve güzelliği dolayısıyla alan kimse, malından da güzelliğinden de mahrum olur."

diyerek temel düşüncesini perdelemeye çalışmıştır. Dikkat edilecek olursa bu sözlerde, bir kadını malına tamaen nikâh etmenin "mekruh" olduğuna dair bir şey yoktur; aksine evlenme koşulları arasında saydığı ögelerin başına "varlık" sözcüğünü geçirmekle ve:

"Kadın, malı, güzelliği, asâleti ve dindarlığı yüzünden nikâh edilir"[403].

400. Ayşe Abdurrahman (Bint Şati)'nin İngilizceye çevrilen kitabı için bk. Aisha Abd al-Rahman (Bint al-Şati) **The Wives of the Prophet** (Lahore 1971) 39 ve d.; Ayrıca b. İsti'ab IV, 1823, 92.

401. Taberi age, (1966), II, 68-160. İbn İshak, age, (1980), 82 ve d.; ibn Hişam, age, (1971), 116-7.

402. İsti'ab, IV, 1823. Ayrıca bk. al-Shati, age, 39.

403. Ebu Hüreyre'nin rivâyetine dayalı ve Buharî ve Müslim tarafından nakledilen dahis için bk. Gazali, age, (1975), II, 100.

demekle bu yukardaki sözleri unutturma taktiği yatmaktadır[403a].

O kadar ki, varlıklı bir kadınla evlenmeyi erkek bakımından câzib kılarken, varlıklı kadını da kocasına bakmak zorunluğunda kılmıştır, hem de sadakasını dahi ona tahsis ettirircesine. Ebû Saîd-i Hudrî 'nin rivâyetine dayalı şu hadîs buna verilecek örneklerden biridir:

Abdullah İbn-i Mes'ûd'un eşi Zeyneb san'atkâr ve varlıklı bir kadındır. El emeğini satıp para kazanmaktadır. Zeyneb kazancıyla hem kocasına ve hem de oğluna bakmaktadır. Ancak ne var ki bu yüzden sadaka veremektedir; veremediği için de üzüntü çekmektedir. Çünkü Muhammed'in sık sık yaptığı konuşmaları dinlemiş ve sadakat vermenin sevabları konusunda fikir edinmiştir. Ve işte sadaka veremediği için bu sevablardan yoksun kaldığını düşünmektedir. Bu nedenle bir gün kocasına şikâyette bulunur ve şöyle der:

"Seninle oğluna bakmak, beni sadaka vermekten men'ediyor; sizinle beraber harice sadaka vermeğe gücüm yetişmiyor".

Bunları söyledikten sonra kendisine âid ziynetleri sadaka olarak birilerine vermeğe kalkar. Fakat kocası alınır. Bunun üzerine Zeyneb-Muhammed'in yanına çıkmak üzere izin ister ve şöyle der:

"Yâ Nebiyya'llâh! Siz bu gün (Mescid'de) sadaka ile emrettiniz. Benim yanımda kendime âid ziynetlerim vardı. Bunları (sadaka vermek) istedim. Fakat İbn-i Mes'ûd kendisinin ve oğlunun, sadaka vereceğim kimselerden daha ziyâde sadakaya müstehak olduklarını iddiâ etti. (Ne buyurursunuz?)"

Zeyneb'in bu sözlerini dinleyen Muhammed, kadının kocasını, çalışmaya ve para kazanmaya ve evinin geçimine katkıda bulunmaya teşvik edecek yerde, onu âdeta saplı bulunduğu miskinliği ile başbaşa bırakırcasına Zeyneb'e şöyle emreder:

"(Kocan) doğru söylemiştir. (Kocan) ve oğlun, (sadaka vereceğin diğer) kimselerden daha ziyâde sadakaya lâyıktır" [404].

Görülüyor ki Muhammed, kadının, alın teri ile kazanmış olduğu paralarla kocasına ve çocuklarına bakmasını, onları yedirip içirmesini gerekli bulmuştur. Ancak ne var ki bunu gerekli bulurken, erkeklerin kadınlara üstün olduğuna dair kur'ân'a yerleştirmiş olduğu bir hükmü temelsiz bıraktığını unutmuştur ki o da şudur:

"Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin mallarından sarf etmelerinden dolayı erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler..." (4 Nisâ 34)

403a. Süfyan-ı Sevrî: "Bir erkek, alacağı kadının servetinden neyi olup olmadığını sorarsa o bir eşkiya ve bir canavardır" derken hiç kuşkusuz çok daha dürüst bir davranış içerisindendir. Sevrî'nin bu sözleri için bk.Gazali, age, (1975), II, 100.

404. **Sahih-i...**, V, sh. 237 ve d., hadîs no. 724; ayrıca bkz. **Sahih-i...**, V, sh. 249-251, Hadîs no. 727.

Söylemeğe gerek yoktur ki erkeklerin kadınlara üstünlüğünün nedenini, mallarından sarf etmelerine bağlayan bu hüküm, Zeyneb'in kocasına ve çocuklarına kazancından sarfetmesi olayı dolayısıyie ters yüz edilmek gerekir.

Öte yandan Muhammed'e göre kadının makbul olanı, sadece varlıklı olanı değil fakat aynı zamanda "mehri az" olanıdır. Yani nikâh parası düşük ve kocasına en ucuza mal olacak olanıdır. Bilindiği gibi "mehr" (mihir) denilen şey, evlenmek için nikâh talebinde bulunan bir erkeğin, kadına vereceği mal veya para demektir. Kur'ân'da: "*Siz erkekler.. mehirlerinizle onların nikâhlarını taleb edersiniz*" (4 Nisâ 24) diye yazılıdır.

Fakat Muhammed bunu, *"Kadınlardan müstefid olma"* karşılığı olarak ödenen bir "ecir", bir ücret şeklinde tanımlamıştır. Nitekim yukardaki âyete eklediği şu satırlar bunun böyle olduğunu kanıtlamaktadır:

"Kadınlardan birisiyle müstefid olmak isterseniz, onların ecirlerini (mehirlerini) bir fâriza olarak kendilerine veriniz." (4 Nisâ 24)[404a].

Daha başka bir deyimle bu, bir cins alıp verişdir ki erkeğe kadından *"yararlanmak"* hakkını ve kadına da erkeğin hizmetlerini yüklenmek, şehvet gâilesini gidermek ve benzerî işleri görmek üzere, bir miktar ücretini peşin olarak alma olanağını sağlamaktadır. Evlilik boyunca bu işleri iyi bir şekilde gördüğü oranda, kocası tarafından "iâşe ve ibâte" edilmek suretiyle günlük ücrete hak kazanacak ve görmediği takdirde de, ya dayak yemeye, ya da sorgu ve sualsiz kapı dışarı edilmeye mahkûm olacaktır.

Biraz önce belirttiğimiz gibi "mehr"in az tutulması halinde erkek, elbetteki kârlı bir evlilik yapmış olur. Ve hele aldığı kadın varlıklı ve "ecri" de az ise, bu alış verişe diyecek yoktur. Ve işte evliliği, bu bakımdan da erkekler için câzib şekle dönüştürebilmek amacıyla Muhammed, varlıklı kadınlara evlenme gereği yanında bir de:

"Kadınların hayırlısı, yüzü güzel ve NİKAH PARASI (mehri) az olandır" demiş ve bir başka hadîs'inde de:

"...Nikâh parası az olmak, kadının bereketindendir" diye eklemiştir[405].

Fakat bu işi erkekler lehine biraz daha kolaylaştırmış olmak kurnazlığıyla Nisâ sûresine şu hükmü sıkıştırmayı ihmâl etmemiştir:

"Mehr tesmiye olunduktan sonra her ikinizin gönül hoşluğuyla yaptığınız tenzîl veya ibrâda günâh yoktur" (4 Nisâ 24)[405a].

Daha başka bir deyimle mehrin miktarı ve cinsi hususunda kadın ve erkek anlaştıktan sonra, isterlerse bu mehrin azaltılması ya da tamamen kaldırması yoluna gidebilirler. Evlilikte erkeğin, kadın üzerindeki üstünlüğü ve

404a. Bu hususlar için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 280.

405. Gazali age, (1975), II, 105. Ayrıca bk. Gazali, **Kimya-ı Saadet,** (1979), 75.

405a. Bu çeviri için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 280.

ona her hususta baskı yapabilme olanakları göz önünde tutulacak olursa, yukardaki hükmün erkek lehine ne büyük avantajlar sağlayacağını tahmin etmek güç olmasa gerektir.

Yine İslâm kaynaklarından öğrenmekteyiz ki bu kuralları Muhammed, herkesten önce kendi öz çıkarlarını hesap ederek koymuştur. Çünkü bir kere aldığı kadınların çoğunu, son derece düşük mehir karşılığı (örneğin el değirmeni ya da ibrik ya da içleri lifle dolu deri döşek, ya da on dirhemi aşmayan mehirlerle) almıştır[406].

Hattâ bunları dahi çok bulmuş ve hiç mehr vermeme kurnazlıklarını aramış ve çözüm yolu olarak Kur'ân'a, Tanrı'dan geldiğini söylediği şu âyeti koymuştur:

"...Peygamber, nikâhlanmayı dilediği takdirde -mü'minlerden ayrı ve sırf sana mahsus olmak üzere- kendisinin mehrini peygambere hibe eden mü'min kadını almanı helâl kılmışızdır" (33 Ahzâb 50).

Görülüyor ki Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, inanan kullarından ayrı, farklı ve sadece Muhammed'e özgü bir imtiyaz öngörmüş ve sevgili peygamberine, hiç mehir vermeden kadın alma olanağını sağlamıştır. Sanki Muhammed mehr veremeyecek durumda imiş, ya da sanki savaşlarda aldığı (ve hem de Tanrı'nın payını kendisine ayırdığı) sınırsız haraç ve ganimetler az geliyormuş da malî bakımdan onu korumak gerekiyormuş gibi.

Söylemeye gerek yoktur ki bu tür bir düşüncenin, yüce bir Tanrı anlayışıyla bağdaşır bir yönü yoktur ve bu yukarıdaki âyet de, hiç kuşkusuz Muhammed'in, özellikle kendi çıkarları adına, kendi kafasından uydurduğu bir kuraldır. Hemen belirtelim ki bunun böyle olduğunu herkesten önce keşfeden Ayşe, bir vesile ile şöyle demiştir:

"*Ben, nefislerini Resulullah'a hibe eden* (ve mihirsiz nikâh olunan) *Peygamberin kadınlarını ayıplardım. Ve kendi kendime -Hiç kadın, kadınlığını* (mehirsiz) *hibe eder mi- derdim. Vaktaki* (Tanrı yukardaki âyeti indirdi), *o zaman ben Resulullah'a* -'(Tanrı) *kadınlarının değil, ancak senin arzunun tahakkukuna müsaraât ediyor'- dedim*"[406a].

"Musaraât" sözcüğünün "En süratli şekilde bir işi yapma" anlamına geldiği düşünülecek olursa, bu konuda Muhammed'in arzularına Tanrı'nın, nasıl hiç vakit kaybetmeden yetiştiği hususunda fikir edinmek mümkün olur. Öte yandan Ayşe, onun güzel gördüğü her güzeli ele geçirmek hususundaki maharetini bildiği için, bir başka vesile ile de şöyle demiştir:

"O güzel bir kadın görmüş olmasın, hemen dileğine uygun bir âyet iniverir" [406b].

406. **Gazali**, age, (1975), II, 105.
406a. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 296, Hadîs no. 1804.
406b. Sahih-i Buhari Muhtasarı..., XI, 292, Hadis no. 1803.

Hemen hatırlatalım ki Muhammed, kendi çıkarları için Kur'ân'a koyduğu bu hükümden fazlasıyla yararlanmasını bilmiştir. Şahl İbn-i Sa'd'ın rivâyetine dayalı olarak Buharî'den naklen Diyanet işleri Başkanlığının halkımıza bellettiği şu hadîs bunun güzel örneklerinden biridir.

"Resulullah'a bir kadın gelerek -'Ya Resulullah, ben cenabınıza nefsimi hibe etmeğe (ve kadınlık kıymetimi mehirsiz bağışlamaya) geldim-' demişti. Resul'i Ekrem gözünü kadına doğru kaldırıp tasvib, sonra da indirip başını eğmiştir".

Her ne kadar Muhammed, mehirsiz kadın alma usulünün, Tanrı tarafından kendisine bir imtiyaz olmak üzere sağlandığını belirtmekle beraber bu kazançlı usulden diğer müslüman erkeklerini de yararlandırmaktan geri kalmamıştır. Örneğin bazı kimseleri, mehir yerine Kur'ân'dan bazı âyetleri ezberleme kolaylığına yöneltmiştir. Daha önce görmüş olduğumuz ve Sehl ibn Sa'd'ın rivâyet ettiği hadîs'i hatırlayalım: Bir kadın Muhammed'e gelip kendisini zevceliğe kabûl etmesini teklif ediyor. Muhammed istemiyor, fakat orada hazır bulunanlardan biri: "Bu kadını bana verirseniz" deyince: "mehir olarak dünyâlık vercek bir şeyin var mı?" diye sorduğunda adam hiç bir varlığı olmadığını söylüyor. Ve Muhammed ona, Kur'ân'dan ezber olarak bir şeyler okuması karşılığında: "Seni bu kadına mâlik kıldım" diyerek kadını ona teslim ediyor[406c].

Dikkat edilecek olursa bu yukardaki hükmün ve uygulamanın bir yandan kadını ve diğer yandan Muhammed'i küçülten yönleri var. Bir kere kendisine evlenme teklif eden bir kadını, onun rıza ve muvafakatini dahi almadan, başka bir adama peşkeş çekmekle kadının insanlık şahsiyetini çiğnemiş olmaktadır. Öte yandan yine kadına "Mehir ister misin, yoksa istemez misin?" diye sormadan kadıncağızı varlıksız bir adamla evlendirmekle biraz daha insafsız davranmış olmaktadır.

Bütün bunlar bir yana fakat mehirsiz ya da az mehir karşılığı kadın almayı bir meziyet haline getirmenin ne kendisi bakımından ve ne de genellikle erkekler için iftihar edilebilecek hiç bir yönü olmadığını düşünmemiştir. Hele kadını, biraz yukardaki örnekte olduğu gibi: *"Cenabınıza nefsimi hibe etmek, kadınlık kıymetimi bağışlamak için geldim"* şeklinde konuşur durumlarda bırakarak böylece onu insanlık haysiyetinden yoksun kılması afedile-

406c. Bu hadîs için bkz. **Sahih-i...**, XI, 292, Hadîs no. 1803.Çok varlıklı kişilerin dahi az mehir vermelerine fazla bir şey demezdi. Örneğin Ensar'dan Abdurrahmân İbn-i Avf, ki Medîney'ye hicret ettikten sonra yağ ve peynir ticâreti yaparak az zaman zarfında fevkalâde zengin olmuş bir kimsedir, evlenirken "Bir çekirdek ağırlığında altun" mihir verir. Bunu duyan Muhammed, mihrin azlığınases çıkarmaz fakat: "Bir koyun (Kesmek sûretiyle) olsun velîme (düğün ziyâfeti) yap" der. Bk. **Sahih-i...**, VI, sh. 341-4, H. no. 958.

cek bir şey değildir. Bu alanda da başkalarına olumsuz bir örnek teşkil etmesi, çok daha yerilmek gereken bir davranıştır. Nitekim halife Ömer, hali vakti yerinde ve varlığı bol olmasına rağmen, sırf Muhammed'i taklid edeceğim diye (ve hiç kuşkusuz çıkarcı bir düşünceyle) nikâh parasını daima az tutmayı ve hattâ çoğu zaman para dahi vermemeyi gelenek edinmiş ve evliliklerini hep bu şekilde yapmıştır. Ashab arasında bu yola gidenler ve örneğin "bir çekirdek" karşılığında kadın alanlar çok çıkmıştır.

4) "..... Sevimli ve Döl Getiren Kadınlarla Evlenin...
Kısırlığı Bilinen Kadına Yanaşmayın"

Muhammed'e göre kadının "döl getiren" cinsten olması şarttır; kısır kadın "hayırlı olmayan" kadındır, bu nedenle makbul sayılmamaladır ve çocuk yapmayan kadına yanaşılmamalıdır. Nitekim Gazali'nin naklettiği ve Beyhakî'nin ve İbn Hibban'ın rivâyetlerine dayalı hadîs şöyledir:

"Kadınlarınızın hayırlısı çocuk getiren sevimli kadınlardır... Sevimli ve döl getiren kadınlarla evlenin... Kısırlığı bilinen kadına yanaşmayın"[407].

Daha başka bir deyimle evlenmek isteyen bir kişi, kadında "varlık", "güzellik" gibi unsurlar yanında bir de "döl getirir olma" unsurunu aramalı ve eğer kısır ise o kadınla asla bir araya gelmemelidir. Şayet kadının kısırlığı bilinmiyorsa "gençliğine" ve "sıhhatine" bakmalıdır; çünkü bu özellikler, kadının döl getiren cinsten olup olmadığını ortaya vuran şeylerdir[408]. Eğer kadının kısırlığı belli ise, bu tardirde varlıklı, güzel, dindar ve asil-soylu olmuş olsa dahi ona yanaşmamalıdır. İbn Hibban'ın, Behz b. Hakîm'den rivâyet ettiğine göre Muhammed:

"Sevimli ve döl getiren kadınlarla evlenin... Döl getiren siyâh kadın, doğurmayan (beyaz) ve güzel kadından hayırlıdır"

diye emretmiştir[409].

Fakat kadının sadece döl getiren cinsten olmasını da yeterli bulmamıştır: Aynı zamanda "tez doğuran" cinsten olmasını şart kılmış ve:

"... tez doğurmak kadının bereketindendir"

diye konuşmuştur.

Şu durumda, evlenmek niyetinde olan bir erkek için kısır kadından oldu-

407. Gazali, age, (1975), II, 106.
408. İbid.
409. İbn Hibban'ın Behz b. Hakim'den rivâyetine göre Muhammed: "*Döl getiren siyah kadın, doğurmayan* (beyaz) *güzel kadından hayırlıdır,*" diye konuşmuştur. Gazali, age, (1975), II, 71.
İmam Ahmed ve Beyhaki'nin Ayşe'den rivâyetine dayalı bir hadîs de şöyledir: *"Tez evlenmek, tez doğurmak ve nikâh parası az olmak kadının bereketindendir."* Bk. Gazali, age, (1975), II, 106.

ğu kadar *"tez doğurmayan"* kadından da uzak durmak gerekir. Evlendiği kadın tez doğurmayacak olursa onu boşamak görevindedir.

Görülüyor ki Muhammed, şu veya bu şekilde çocuk yapamayan ve döl getirmeyen kadını âdeta cezalandırmış ve onu erkeksiz kalmaya ya da aile kurma olanağından yoksun kalmaya mahkûm kılmıştır. Fakat bütün bu haksızlıklar yetmiyormuş gibi kısır kadını, bir de, hor görülmeye layık bir yaratık saymıştır. Nitekim:

> *"Evin köşesindeki bir hasır, döl getirmeyen kısır kadından daha hayırlıdır."*

diye konuşurken yaptığı budur[410]. Daha başka bir deyimle kısır kadını, yere serili ve üzerinde kirli papuçlar temizlenen bir hasırdan daha aşağı görmeyi gerekli bulmuştur. Bulurken de "kısırlık" denen şeyin, kadının kendi kusurundan değil fakat doğrudan doğruya Tanrı'dan gelme olduğuna dair Kur'ân'da yer alan âyetlere aldırış etmemiştir. Gekçekten de Kur'ân'da:

> *"... (Tanrı) dilediğini.. kısır kılar" (42 Şûra 49,50)*
>
> *"... Dişinin gebe kalması ve doğurması ancak (Tanrı'nın) izniyledir..." (35 Fâtır 11).*

şeklinde[411] ve görüldüğü gibi kısır olup olmamanın Tanrı'nın iradesine bağlı bulunduğunu açıklayan hükümler vardır. Bunları yerleştiren yine kendisidir.

Ve bu yerleştirdiği esaslara göre Tanrı dilediğini "doğurgan" ve dilediğini "kısır" yaratmaktadır. Fakat ne var ki kısır yarattığı kadınları hem kocasız bırakmak suretiyle cezalandırmakta ve hem de *"siyahî bir kadından"* ya da hattâ kapı önünde serili bir hasırdan daha aşağı saymaktadır. Yine tekrarlamak gerekiyor ki böylesine keyfi ve adaletsiz bir davranış, Yüce ve Adil bir Tanrı anlayışı ile bağdaşmaz. Ancak ne var ki Şeriâtçı zihniyet, Tanrı'nın sınırsız güce sahip olduğuna ve bu sınırsızlık nedeniyle keyfilikler içinde hareket edebileceğine ve haksızlıklar yapabileceğine inanmıştır; buna inanmayanları da kâfir saymıştır. Tıpkı vaktiyle mu'tezile sınıfını zındık saydığı gibi: O mu'tezile sınıfı ki Tanrı'nın keyfi davranamayacağını ve haksızlık yapmayacağını savunurdu.

Hatırlatmak fuzulidir ki *"kısırlık"* denen şey, tıpkı anadan doğma sağırlık ya da dilsizlik gibi fizik kanunlarının oluşturduğu bir tabiat cilvesi ya da bir hastalık ve kaza gibi sebeplerle ortaya çıkan bir şeydir ki kadında olabileceği gibi erkekte de görülebilir; hele kadınlarda yaşam boyu sürecek olan bir bahtsızlık nedeni olmak bakımından büyük üzüntüdür. Bu tür talihsizliğe uğ-

410. Gazali, İbid., 71.

411. *"... Allah, dilediğine kız çocuk verir, dilediğine de erkek çocuk verir. Yahud hem kız, hem de erkek çocuk verir. Dilediğini de kısır kılar"* (K. 42 Şûra 49-59): *"... Allah sizi çiftler halinde var etmiştir; dişi'nin gebe kalması ve doğurması, ancak O'nun bilgisiyledir..."* (K. 35 Fatır 11).

ramış olanlara karşı insafsız ve acımasız davranmak değil, aksine anlayış ve ilgi göstermek gerekir. Bu en basit bir insanlık görevidir. Bu durumda bulanan taksirsiz kimseleri cezalandırmak ve örneğin, Şeriâtçının yaptığı gibi aşağılatmak ve evin kapısı önündeki hasıra eş değerde tutmak, hayırsız saymak ve evlenme olanağından yoksun kılmak vicdan sızlatıcı bir harekettir. Ancak ne var ki Şeriâtçı, kadına öylesine insafsız ve gaddardır ki, sayısız haksızlıklar yanında bir de "çirkinlik" ya da "kısırlık" gibi nedenler yüzünden onu ezmek ister: Sanki bütün bunlar kadının kendi suçu imiş gibi.

Biraz yukarda Muhammed'in kadındaki yüz güzelliğine ne kadar önem verdiğini ve evlenen erkeklere *"hoşlandıkları güzel kadınları almaları"* için ne gibi emirler getirdiğini ve güzel kadını çirkin kadına tercih etmeleri için onları nasıl teşvik ettiğini görmüştük. Bunu yaparken çirkin kadını, kocasız bırakmak suretiyle cezalandırmaktan gayrı, dilediğini güzel ve dilediğini çirkin yaratan Tanrı'yı da güç durumlara soktuğuna işâret etmiştik.

İşte aynı çelişmeli davranışa, kadının kısırlığı konusunda koyduğu hükümlerle bir başka şekilde yöneldiği anlaşılmaktadır. Çünkü Tanrı'dan geldiğini söylediği emirlere göre çocuk yapmayan kadına yanaşılmamak gerekmektedir ve kısırlık "çirkinlikten" de daha tiksindirici bir şeydir. O kadar ki, esas itibarıyla değer verilmemek gerektiğini söylediği "zenci" kadın, eğer döl getiriyor ise, kısır olan beyaz kadına tecih edilmelidir. Zira Muhammed şöyle demiştir:

"Döl getiren siyah kadın, doğurmayan (beyaz) ve güzel kadından daha hayırlıdır"[412].

Denecektir ki bu şekilde konuşmuş olmasının nedeni, kısırlığı neslin üremesini engelleyen bir kusur şeklinde görmesindendir. Evlilik kuruluşunu esas itibarıyla çocuk edinmek ve nesli devam ettirmek ve "âlemi boş bırakmamak" bakımından önemli bildiği için döl getiren kadın tipini önemli saymıştır[413]. Diyelim ki amaç müslüman nüfusunun artmasıdır. Güzel ama bu amaç, tabiatın gadrine uğramış olan kısır kadına karşı haksızlık yapmayı ve onu aşağılatmayı meşru kılmaz kil Kısır kadını "hayırsız" saymak ve kocasız bırakmak, en hafif deyimiyle gaddarlıktan başka bir şey değildir ve böyle bir gaddarlığı yüce ve âdil bir Tanrı'ya izâfe etmek mümkün değildir.

Öte yandan Muhammed'in kısır kadına karşı takındığı bu tutum, sadece "kısırlığa" karşı duyduğu alerjiden değil fakat asıl kadına karşı beslediği husumetten gelmedir. Çünkü eğer sadece kısırlığa karşı husumet duymuş olsaydı bu takdirde kısır kadına uygun gördüğü kötü muameleyi kısır erkeğe karşı da uygulardı. Yani kısır kadını nasıl aşağılatmış ise ve nasıl "evin köşesindeki hasır"a benzetmiş ise ve nasıl "uzak kalınmak gereken bir yaratık"

412. Gazali, age, (1975), II, 106.
413. İbid., 67-75.

şeklinde tanımlamış ise, kısır erkeği de aynı hakâretlere layık görürdü ve aynı sözleri onun için sarfederdi. Oysa ki kısır erkekler için küçültücü bir deyim kullanmamış ya da onlarla evlenmeyi yasaklamamıştır. Aksine erkekliği olmayanların evlenmelerinin "*müstehab*" olduğunu bildirmiştir. Nitekim onun bu konudaki sözlerine dayalı olarak Gazali: "*... şehveti hazırlayan sebepler gizlidir, bilinemezler. Hattâ başında tüy bulunmayan kel'in, Hac'da usûlen başına usturayı dolaştırması ve zamanında düşmana karşı celâdetli görünmek için tavaf ve sa'yde yapılan remel ve iztiba'ın bugün sebebi kalmadığı halde yine sünnet olması gibi, memsuh (burulmuş) kimselerin de evlenmeleri müstehabtır*" diyerek kısır erkeklerin evlenmelerinin câiz olduğunu belirtmiştir[414].

Muhammed'in inanışında "döl getiren" kadının kısır kadına üstün bulunduğu konusuna eğilmişken, bu vesile ile müslüman ülkelerde çok çocuk yapmanın sakıncalarına ve nüfus patlaması olayına da değinmek yerinde olacaktır. İstatistiklerin gösterdiği odur ki yeryüzünde doğum oranının yüksek bulunduğu ülkelerin başında İslâm ülkeleri gelmektedir. 1977 yılının verilerine göre bu ülkelerde ortalama doğum oranı: %3.3'dür. Pakistan, Suriye, Irak gibi yerlerde oran en yüksek (GRR: 3,6) ve Türkiye ve Hindiçini gibi ülkelerde en düşük (GRR: 2.9) kertededir. Oysa ki genel olarak Asya ülkeleri itibarıyla oran %2.6 ve Güney ve Merkez Amerika kıtası için %2.6'dır. Batı Avrupa ile kıyaslandığında, dengesizlik açık olarak göze batar. Çünkü müslüman ülkeledeki en düşük oran, Avrupa ülkelerindeki en yüksek orandan da yüksek kalmaktadır. Örneğin Türkiye'deki oran %2.9 olduğu halde Yunanistan'da %1.2 [415] Rusya'da nüfusun en fazla artan bölümü, müslüman halkların yaşadığı bölgelerdedir. Bunun nedeni ortadadır: Müslüman kişinin beyni, Şeriât'ın "Evlenip çoğalınız" şeklindeki buyruklarıyla, ya da "*Evlenmek, Resûl-i Ekrem'in sevdiği yolda yürümektir...* (onun) *açıkça ifade buyurdukları* (ve) *ümmetinin çokluğu ile iftihar etmesi keyfiyetidir*" şeklindeki hükümlerle şartlandırılmıştır[416]. Evlilikteki amacın mümkün olduğu kadar çok çocuk yapmak, müslüman nüfusunu arttırmak olduğuna inandırılmış müslüman kadın, ömrünü bir biri ardına gebe kalmakla, dünyaya getirdiği çocuklara bakmakla tüketir. Çoğu kez sağlığını yitirmesi ve genç denecek bir yaşta çökmesi bundandır[417]. Öte yandan nüfusun büyük bir süratle artması, zaten yetersiz bulunan besi kaynaklarının büsbütün kurumasına ve yoksulluğun ve açlığın artmasına neden olmak itibarıyla, toplum bakımından da olumsuz sonuçlar yaratır.

Nufus artışının felâket doğurucu sonuçlarından endişeye düşenler, İslâmî esaslara yorum ile çözüm bulmaya çalışırlar. İddiaları odur ki İslâm'da do-

414. Gazali, age, (1975). II, 70-1.
415. **Women...**, (1977), 70.
416. Gazali, age, (1975), II, 70 ve d.
417. **Women...**, 115.

ğum kontrolunu önleyen bir engel yoktur; hattâ cinsî münasebetten kaçınmayı öngörmesi bakımından İslâm dini nüfus patlamasına olanak bırakmamaktadır[418].

Bu gibi iddia'ların geçerli bir yönü yoktur. Her ne kadar bazı müslüman ülkelerde hamile kadının tehlikeye maruz kalması halinde çocuk aldırma olanağına sahip bulunduğu kabul edilmekle beraber İslâm'ın doğum kontroluna ve çocuk düşürmeye yer verdiğini savunmak yalan olur. Aksine bütün bunları yasaklayan hükümler sevkettiğini söylemek mümkündür. Gerçekten de nikâhı "nesli çoğaltmanın yolu" olarak gören ve mü"minlere:

"Evlenin, çoğalın, zira doğan çocuk düşük de olsa kiyâmet günü ben sizin çokluğunuzla iftihar ederim";

"Meni'yi kadının rahmine değil dışarıya akıtmak, çocuk öldürmenin bir çeşididir"

diyen Muhammed'in, doğum kontrolu sistemini öngörmüş olabileceğini ileri sürmek gülünç olur[419].

Öte yandan Kur'ân, müslüman nüfusunun çoğalmasının Tanrı emri olduğunu ve yoksulluk içinde kalınsa bile fazla çocuk yapmanın Tanrı dileği bulunduğunu belirten âyet'lerle doludur: Örneğin İsrâ sûresindeki:

".. çocuklarınızı yoksulluk korkusu ile öldürmeyin" (18 İsrâ 31)

şeklindeki âyet nice örneklerden biridir. Yine bunun gibi Mülk ve Tûr Sûresindeki:

"O Allah ki ölümü de, hayatı da yarattı" (67 Mülk 2).

"Zürriyetlerini onlara ilhâk ettik, babalarının amelinden bir şeyi eksiltmedik" (52 Tûr 21)

şeklindeki hükümlerle kâder felsefesinin geçerli kılan bir sistemde nüfus planlamasının uygululanamayacağıda yadsınamaz.

Bundan dolayıdır ki müslüman yazarların çoğu İslâm dininin doğum kontroluna cevap vermediğini ve cinsî münasebetten "içtinab" olasılığına yer verse bile bunun doğum kontrolu anlamına gelmediğini belirtirler[420]. Bir kadın yazar şöyle der: "Seks ilişkisindeki amaç nesli üretmektir... Nesli çoğaltma niyetinin çocuk yapma fiili ile birleşmesi olumludur... Seks ilişkisi ve zevki, bu amacı sağlamaya yönelik bulunduğu takdirde günâh olmaktan çıkar. Fakat cinsî münasebet sırf zevk amacına dayalı ise, günah niteliğini taşır. Modern doğum kontrolu usulleri ve araçları (bu bakımdan) İslâm'a aykırı şeylerdir"[421].

418. İbid., 115 ve d.
419. Gazali, age (1975) II, 59, 61, 68.
420. **Women...**, 87-8.
421. Jameelah (Cemile), age, (1968), 161; yukardaki konularda din adamlarımızın halka verdikleri bilgiler için bk. Demircan, **age**, (1986), I, 194 ve d.

Her şeyin Tanrı iradesine ve dileğine göre oluştuğunu kabul eden Şeriatçı zihniyet, nüfus patlamasına inanmaz. Bunun içindir ki cinsî münasebet sırasında korunmaya gerek duymaz. Çocuk olmasın diye rahmin dışına boşaltmayı ya da başkaca tedbir almayı İslâm'a karşı bir davranış sayar[422]. Daha doğrusu korunmayı Tanrı'ya karışıgelmek bulur ve esasen korunma yoluna başvurulsa dahi Tanrı'nın çizdiği kadere karşı gelinemeyeceğini savunur[423].

Bazı yazarlar ise ekonomik ve sınaî gelişmenin müslüman ülkelerde zihniyet değişikliği yaratacağını ve böylece doğum kontrolü bilincinin yerleşeceğini söylerler. Ancak ne var ki tecrübe bu nazariyelerin pek işler olmadığını ortaya vurmuştur. Nitekim Türkiye ve Cezayir, ekonomik gelişme sayesinde eşit kertede bulundukları halde doğum artışı Türkiye'de en az, Cezayir'de ise en yüksek noktaya erişmiştir. Esasen bunun başka türlü olmasına da pek olanak yoktur; müslüman halklar, saplı oldukları dinsel inanışları ekonomik avantajlar sistemiyle değiştirmekten kaçındıkları sürece ve örneğin yoksulluğa aldırış etmeyip "*rızkı veren Tanrı'dır*" şeklindeki inançlara sarıldıkca farklı bir davranış beklenemez. İnsanların düşünce tarzını değiştiren şeyin maddî yaşam şartları olduğu söylenebilirse de bu nazariyenin müslüman halklar bakımından geçerli bir yönü yoktur. Müslüman halklar için yapılacak şey dogmatik kafa yapısını eğitim yolu ile değiştirmektir. Türkiye örneği, doğum kontrolunun ekonomik "ilaçlarla" değil fakat eğitim araçlarıyla sağlanabileceğini göstermektedir. Gerçekten de müslüman ülkeler içerisinde doğum artışının en az ve en istikrarlı olduğu ülkeler Türkiye ile Endonezya'dır. Kadın nüfusunun en fazla eğitime tâbi tutulduğu ülkeler de yine bunlardır. Buna karşılık kadınların eğitimden uzak tutulduğu müslüman ülkelerde doğum oranı en yüksek kertededir[424].

Türkiye'nin diğer müslüman ülkelerden bu alanda da üstünlük sağlaması, din ve devlet işlerini birbirinden ayırıp laik eğitime önem vermiş olmasından doğmuştur.

5) ".... Bir Kadınla Asâleti (Soyluluğu) İçin Evlenilir..."

Çok yanlış olarak İslâm'ın, insanlar arasında soy farkı gözetmediği ve eşitlik ilkesini benimsediği sanılır. Oysa ki bu böyle değildir ve Muhammed'in yerleştirmiş olduğu hükümlere göre insanlar arası eşitsizlik Tanrı'dan gelme bir şeydir. Bu eşitsizlik, "müslüman olanlar" ile "olmayanlar"dan başlayıp, ırk ve soy kıstasından doğma eşitsizliğe (İbrahîm soyunun en üstün olması gibi), ya da doğuş esasına dayalı eşitsizliğe (örneğin köle olarak yaratılanlarla köle olmayanlar gibi) ya da cild rengine dayalı eşitsizliğe (örneğin bozuk ve

422. Demircan, age, I, 194-8 ve d.
423. Ibid., I, 198.
424. **Women...**, (1977), 72, 73.

cildli olanların kötü oldukları hakkındaki hükümler gibi) ve nihayet cinsiyete dayalı eşitsizliğe (örneğin erkeğin kadına üstün olduğu gibi) varıncaya kadar çeşitli nedenlere oturur[425]. Soy farkı konusunda da durum aynıdır. Şöyle ki:

İslâm'ın soy farkı gözetmediğini söyleyenler Muhammed'in sözlerine sarılırlar. Örneğin:

"İnsanlar bir tarağın dişleri gibi birbirine eşittir... Takvaları dışında hiçbir müslüman, bir diğerinden yeğ değildir"

şeklinde konuştu diye ırk, renk ve soy ayrılığı tanımadığını iddia ederler. Bunu kanıtlamak üzere Zeyd ve Zeyneb örneğini gösterirler. Zeyd'i kölelikten kurtarıp kendisine oğul edindiğini ve sonra halasının kızı Zeyneb ile evlendirdiğini ve bunu yapmakla soyca birbirinden farklı iki insanı bir çatı altında birleştirdiğini ve böylece o zamanlar Araplar arasında yerleşik bulunan soy farkı inançlarını giderdiğini belirtirler.

Oysa ki bütün bunlar gerçek olmaktan uzak şeylerdir. Çünkü Zeyd'i Zeyneb ile evlendirmesinin nedeni, soy farkı inançlarını değiştirmek için değil fakat o tarihlerde Hatice ile evli olup haremine bir başka kadın alma olanağından yoksun bulunmasındandır. Çünkü Zeyneb, Muhammed'in daha çok önceleri göz koyduğu bir akraba kızı idi, fakat çeşitli nedenlerle ona sahip çıkamamıştı. Hatice ile evlendikten sonra buna esasen imkân yoktu. Hatice'ye karşı maddî ve manevî bakımdan minnet duyduğu ve esasen Hatice'nin çok kuvvetli bir kişiliğe sahip olup başka bir kadın almasına muvafakat etmeyeceğini bildiği içindir ki onun ölümüne kadar tek bir eş ile yetinme zorunluğunda kalmıştır.

Zeyd'i Zeyneb ile evlendirmiş olmasını, soy farkı gözetmediğine kanıt saymak yanlış olur, çünkü Tanrı'dan geldiğini bildirdiği hükümlerle insan yaşamının her alanında eşitsizliği öngören sistemler getirmiştir; nice örneklerden:

"... (insanların) *bir kısmını, bir kısmına hizmet etsin diye bazılarını derece bakımından üstün halkettik"* (43 Zûhruf 32).

"Allah rızık bakımından bir kısmınızı bir kısmınızdan üstün etmiştir" (16 Nahl 71).

"Allah hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile, kendisine verdiğimiz güzel nîmetlerden gizlice ve açıkca sarfeden kimseyi misâl gösterir. Hiç bunlar eşit olur mu?" (16 Nahl 75)

şeklindeki âyet'ler (ve daha nice benzerleri) bu sistemin temellerini oluşturur.

Eşitsizliği böylesine kutsallaştıran ve köleliği bile doğal sayan bir kimsenin evlenmelerde eşitlik ilkesine önem verdiğini söylemek elbette ki isâbetli olmaz. Nitekim, nasıl ki nikâh olunacak kadında *"güzellik"*, *"varlık"*, *"döl getiren cinsten olmak"* vs gibi şartlar öngörmüş ise, bunlardan gayrı bir de *"asâ-*

425. Arsel, **Teokratik Devlet...**, 254 ve d.

let" (soyluluk) unsurunu gerekli görmüştür. Zira soylu kadının kocasına bağlı ve sadık olacağını, iyi hizmet yapacağını söylemiştir. Bundan dolayıdır ki:

"Bir kadınla asâleti için evlenilir"

diye emretmiştir. Her ne kadar:

"Kim ki kızını kanı bozuk bir erkeğe verirse âilevî kan safiyetini ihlâl eder"

diyerek sanki erkekler bakımından da "soy" ögesine parmak basar gibi görünmüş ise de bunu daha ziyade erkeğin kişisel yetenekleri bakımından söylemiştir. Nitekim zâlim, *fâsık, bidât sahibi, içkici ve kumarcı* erkeklere kız verenlerin dine ihânet ve *"mahremlik hakkını yerine getirmemiş"* sayılacaklarını ve kız babalarına kızları hakkında uyanık bulunmalarını söylerken düşündüğü şey kadının soylu bir erkekle evlenmesi değildir. Öyle olmuş olsa kadınlara hitâben "Bir erkekle asâleti için evlenilir" derdi.

Düşündüğü şey esas itibarıyla erkeklerin soylu ve asîl âile kızları ile evlenmeleri idi[426]. Çünkü dişinin verasetinin ağır basacağını sanmıştır:

"Nutfenizi t(dölsuyunu) emiz kaba koyun, çünkü kan anaya çeker... men'iniz için seçmesini bilmelisiniz"

şeklindeki sözleriyle anlatmak istediği bu olmuştur. Bu arada kötü aileleri hedef edinerek:

"Kötü aileden doğan kızla evlenmekten kaçının... Çöplükte biten gülden kaçının... Evlâtlarınızı ahmak kadınların sütleriyle beslemeyin, zira şütün etkisi vardır."

gibi öğütler verdiği ve böylece dindar olmayan iffet ve şeref sahibi sayılmayan ailelerden kaçınılmasını öngördüğü ve kötü bir neslin üremesine mahal bırakmak istemediği söylenebilirse de [427], bütün bu hususlar aynı zamanda erkek bakımından da söz konusu olabileceğine (ve örneğin ahmak erkeğin dölsuyundan da ahmak çocuklar çıkabileceğine) göre bu konuda da erkeğin yararına yönelik bir düşünceye saplandığı ortadadır.

Evlenmek isteyen mü'minlere "*soylu*", "*asâlet sahibi*" kadın almalarını salık verirken, "soyluluk" ve "asâlet" konusunda Arap kadınlarının diğer milletlerin kadınlarına üstün olduklarını ve Arap kadınları içerisinde de Kureyşli kadınların Arabistan'ın en makbul, en değerli kadın tipi çıkardığını hatırlatmaktan geri kalmazdı. Çünkü Kureyşli kadın, Muhammed'e göre, kocasına bağlı ve sadık kadın tipini temsil eder. Kocasının mallarına mukayettir, her yönü ile fazilet sahibidir. Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir hadîsinde:

"Kureyş kadınları deveye binen Arap kadınlarının en hayırlısı (en iyi ola-

426. Gazali, âge, (1975), II, 108.
427. Dârekutnî'nin el-Hudri'den ve İbn Mace'nin Ayşe'den rivâyet ettikleri bu hadîsler için bk. Gazali, age, (1975), II, 66 107.

nı)dır. Çocuklarına karşı şefkatli, kocalarına karşı saygılı ve itaatli ve onun mallarına siyânet hususunda dikkatlidir" [428].

diye konuşmuştur. Tabii bunu söylerken, kadınların en faziletli ve hayırlı olanını "alaca kargadan" farklı bulunmadığı konusundaki sözlerini geri almış değildir. Öte yandan kendi karılarını, peygamber karılarıdır diye, diğer bütün kadınların üstünde saymıştır:Tabii onları kendisine bağlı ve itaatkâr kılmak düşüncesiyle.

Söylemeye gerek yoktur ki insanları "asâlet", "soy" gibi kıstaslara göre değerler terazisine oturtmak ve soylu bir aileden olmayan kızları ve kadınları "kötü" olarak damgalamak, olumlu bir zihniyete yaraşmaz. Zira bu zihniyet, "soy" unsurunun insanlardan gayrı varlıklarda, örneğin hayvanlarda ya da bitkilerde önem taşıyabileceğini ve nitekim belli bir tohuma göre yetiştirilen atların ya da lahanaların "iyi" cinsten olabileceğini, oysa ki sınırsız bir gelişme olanağında sayılan "insan beyninin", belli bir aileden gelmekle değil fakat eğitimle "iyi ve faziletli" olabileceğini kavrayacak yeterlikten yoksundur.

6) ".... Sen Dindar (Kadını) Seç ki Elin Toprak tutsun..."

Muhammed'e göre evlenilecek kadında aranması gereken bir nitelik de "dindarlıktır". Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre şöyle demiştir:

"Kadın, malı, güzelliği, asâleti ve dindarlığı yüzünden nikâh edilir. Sen dindar olanı seç ki elin toprak tutsun" [429].

Bu sözleriyle kadının erkeğe helâl olması için dinine bağlı olmasını ve bağlı olmayan kadınla evlenmenin haram sayılacağını anlatmak istemiştir. Özellikle irtidat eden (yani müslüman iken başka bir dine geçen) ya da "kitap ehli'ne mensup bulunmayan" (örneğin ateşperest, mecusî olan, ya da "seniyye" ya da"zındıka" olan), hiç bir peygambere ve kitaba inanmayan, ya da "ibâhıyye" mezhebine bağlı kadınlarla nikâh kıyılmasını mutlak olarak yasaklamıştır.

Esas itibarıyla kadının müslüman dininden olmasını öngörmüştür. Müslüman erkekler için "ehli kitaba" dahil bir kadınla evlenmek olanağını tanıdığı halde müslüman kadına, "gayri müslim" bir erkekle evlenme hakkını vermemiştir.

Ve bunu yaparken iki amaç gütmüştür. Bir yandan kadın ve erkek arasında gözettiği eşitsizlik durumlarını bu alanda da sürdürmek ve diğer yandan kadını erkeğin hizmetlerine sürüklemek. Bakınız nasıl:

Daha ilk başlarda ve henüz Mekke'de bulunduğu dönemde Muhammed, gerek müslüman erkeğine ve gerek müslüman kadınına, Tanrı'ya eş koşanlarla ya da müslüman olmayanlarla evlenmeyi yasaklamıştır. Örneğin

428. **Sahih-i...**, (1971), IX, 169, Hadîs no. 1396.
429. Gazali, **age** (1975), II, 97, 99-100.

Bakara sûresine yerleştirdiği 221. âyet şöyle der:

"Ey mü'minler, müşrik (Allah'a eş koşan ya da gayrı müslim) kadınları iman etmedikce nikâh etmeyiniz... (Ey mü'minler) müşrik (ve gayr-i müslim) erkeklere de onlar iman etmedikçe (sizden, yani Müslüman bir kız veya kadın) nikâhlamayınız." (2 Bakara 221).

Üstelik de aynı âyet içerisinde, müslüman bir cariye'nin müslüman olmayan (hûr) kadına mutlak şekilde tercih edilmesini emretmişti[430].

Fakat daha sonra Medine'ye geçip de oradaki Yahudilerle iyi ilişkiler kurmaya kalkıştığı zaman yukardaki yasağı erkekler lehine olacak şekilde değiştirmiştir. Daha doğrusu müslüman erkeğine "ehl-i kitab'a" mensup, yani müslüman olmayan kadınlarla (örneğin Yahudi ve Hıristiyan kadınlarla) evlenme olanağını sağlamıştır, Nitekim Maide sûresine yerleştirdiği 5. âyet şöyledir:

"Bugün , size... sizden önce kitab verilenlerin... kadınları helâldir" (5 Maide 5),

Görülüyor ki bu izni sadece müslüman erkeğine vermiştir. Müslüman kadına, müslüman olmayan biriyle, velevki ehl-i kitab'dan olsun evlenme olanağınıtanımamıştır.

"Neden tanımamıştır?" diye sorulacak olursa bunun yanıtını yine Şeriâtçının insan haklarına meydan okuyan mantığıda bulmak mümkündür. Devlet ve resmî kuruluşlar aracılığıyla insanlarımıza belletilen bu acaib mantık aynen şöyledir:

*"...Âile münasebeti te'sisi, ehli kitab kızlarıyla, kadınlarıyla evlenmeye inhisar edip onlarla müslüman kızlarının ve kadınlarının evlenmelerine müsaade olunmamıştır. Bu husustaki hürmet-i asliye sabıkı vechile ibkâ edilmiştir. Çünkü –**'erkekler kadınlar üzerinde dürup onları görüp gözetirler'** –kavlı şerifine göre İslâm âile hukukunda âile riyaseti erkeğe verilmiştir. Bu cihetle müslüman kadınlarının ve kızlarının gayr-ı müslimlerle evlenerek onların velâyeti altına girmelerine müsaade olunmayıp haram kılınmıştır"*[431].

Yani kadın, kocaya boyun eğmek durumunda bulunduğundan, eğer koca müslüman dininden değil ise, ona boyun eğmesi haramdır.

Görülüyor ki evliliği ve âile hayatını "eşitlik ve insanîlik" esaslarına dayattığını iddia eden Şeriat dini; "semavî bir kitaba iman eden" bir adamla evlenmeyi KADIN'a haram kılmak suretiyle bu iddiasını ne kerte yapmacık kıldığının farkında değildir.

Ne hazindir ki, "uygarlık" ve "Demokrasi" iddialarından geri kalmayan

430. Kur'ân'ın Bakara sûresi'nin 221'nci âyetinin Türkçe anlamı için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 281.
431. Diyânet'in bu satırları içi bkz. Sahih-i..., XI, 283.

ve Avrupa Birliği'ne girmek için çırpınan Türkiye, Devlet aracılığıyla bugün hâlâ bu yukardaki mantığı kendi insanlarına dinsel gıda olarak vermektedir[432].

"Hıristiyan veya Musevi kadınlarla evlenen müslüman erkekler onları zorla İslâm yapamazlar" iddiasına gelince:

Biraz önce değindiğimiz gibi Muhammed'in yerleştirdiği esaslara göre Müslüman kadın, Müslüman olmayan erkeklerle evlenemez. Müslüman erkek de, evleneceği kadının "imanlı" olup olmadığını iyice incelemeli ve Muhammed'i peygamber olarak kabul etmeyen,Tanrı'ya eş koşan, kâfir ya da kafir karısı olan kadınlarla (meğer ki imana gelmiş olsunlar) asla evlenmemelidir.

Çünkü Muhammed Kur'ân'a:

"Kâfir kadınlarıyla nikâhlanmayın, (onları) nikâhınız altında tutmayın" (60 Mümtahine 10).

"Ey müminler, müşrik (ve gayr-i müslim) kadınları da îman etmedikçe nikâh etmeyiniz! Gayr-ı müslim (hür) bir kadın (hüsnu aniyle ve iyi haliyle) sizi hayretde bıraksa bile îmam etmiş bir cariye her halde ondan hayırlıdır..." (2 Bakara 221).

şekilnde âyetler koymuştur.

Görülüyor ki bu âyetlere göre müslüman bir erkek, müslüman olmayan bir kadını nikâh etmemek yanında, karısının müşrik ya da gayr-i müslim imanında olduğunu anladığı takdirde onu derhal boşamak durumundadır[433].

Nitekim Ömer bin Hattab, müslüman imanına girmemiş olan karılarıyla yıllar boyu güzel güzel yaşarken, Muhammed'in bu emirlerine uymak için iki karısını (Ümeyye kızı Kureybe ile Cervel Huzâi'nin kızı Ümm-i Gülsüm'ü) boşamıştır[434]. Söylemeye gerek yoktur ki yukardaki hükümlerin amacı müslüman imanından olmayan kadını müslüman olmaya zorlamaktır.

432. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmi yayınlarına şöyle bir göz atmak bunun böyle olduğunu anlamak için yeterlidir. Yukardaki hususlar için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 281 ve d.

433. Ayet'deki "Gayr-ı müslim" sözcüğü Diyanet İşleri Başkanlığının yayınladığı **Sahih-i Buhari Muhtasarı** külliyatında aynen böyle yazılıdır. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı ...**, cilt XI, sh. 282.

Hatırlatalım ki bu ayeti Muhammed, Hicret'in 6. yılında imzaladığı Hudaybiye antlaşmasını bozduğu zaman koymuştur. Antlaşmaya göre Kureyşli'lerden kendisine sığınmak için hicret edecek kimseleri iade etmek üzere söz vermiş olduğu halde Ümmü Gülsüm adında bir kadının kendisine müslüman olarak katılması üzerine ahdını bozmuş ve kadını iade etmemiştir. Bk. Taberi, age, (1966), II- 562-3.

434. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VIII, 173; Ayrıca bk. Taberi, age, (1966). II, 572.

Her ne kadar söz konusu bu hükümlerin "Kendilerine kitab verilen ümmetlerin hürre kadınlarına", yani Hıristiyan ve Musevi kadınlara uygulanmadığı ve Maide sûresinin 5. âyetine göre bunları nikâh etmenin helâl kılındığı ve islâm Şeriatına göre bu kadınlarla evlenen müslüman erkeklerin onları zorla İslâm yapamayacakları söylenirse de, bütün bunlar aslında bir kandırmadır.

Çünkü bir kere "Kitab Ehli" olan kadınları nikâh etmenin helâl olduğunu bildiren Maide sûresinin 5. âyetini Muhammed, Medine'ye hicret edip Yahudilerle iyi ilişkiler kurmak istediği ilk zamanlarda yerleştirmiştir.

Yerleştirirken de sadece Kitab verilen ümmetlerin kadınlarını değil; fakat "taamlarını" da (yani yedikleri şeyleri de) helâl kılmıştır.

Âyet şöyledir:

"Ey müminler! Size bugün Tayyibat -bütün temiz nîmetler de helâl kılındı. Kendilerine kitab verilen ümmetlerin taamları da size helâldir. Sizin taamınız da onlara helâldir. Ey mu'minler! Sizden önce kendilerine kitab verilen ümmetlerin hürre kadınlarını da... nikâh etmek bugün size helâl kılındı" (5 Mâide 5).

Böylece onları kendisine bağlamak ve müttefik yaparak güçlenmek ve Mekkelilere karşı zaferler sağlamak hevesinde idi. Az zaman sonra onları Müslüman yapmaya heveslenecektir. Bu nedenle ibâdet yönünü Yahudilerin kutsal bildikleri yöne, yani Kudüs yönüne çevirecektir.

Bilindiği gibi bu hevesinin boşa çıkması ve Yahudilerin kendisini peygamber olarak dahi kabul etmemeleri üzerine onlara karşı düşman kesilecek ve onlar aleyhine olmak üzere söylediklerini değiştirecektir. İbâdet yönünü Kudüs'ten tekrar Mekke yönüne çevirecek, Müslümanlara, Yahudileri ve Hıristiyanları kendilerine dost edinmemelerini emredecektir.

Tekrar hatırlatalım ki Bakâra sûresindeki:

"Ey müminler, müşrik (ve gayr-i muslim) kadınları da îman etmedikçe nikâh etmeyiniz! Gayr-i müslim hür bir kadın sizi hayrette bıraksa bile îman etmiş bir cariye her halde ondan hayırlıdır" (2 Bakara 221).

şeklindeki âyet "Umumî surette gayr-i müslim kadınların haram kılındığını" ihtar etmektedir[434a].

Mümtehlne sûresindeki:

"Kafir karılarıyla nikâhlanmayın, onları nikâhınız altında tutmayın"

şeklindeki âyet ise Hüdeybiye hadîsi ile ilgili olaylar sırasında, yani Hicret'in 6. yılında yerleşmiştir[434b].

424a. Diyânet İşleri Başkanlığı'nın bu açıklaması için bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, XI, 282.
434b. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, VIII, 180.

Bu itibarla genel olarak "gayr-i müslim" kadınların haram kılındığına dair âyet, Kİtab ehli ümmetlerin kadınlarının helâl kılındığını belirten Mâide sûresindeki âyet ile *"nesh ve tadil"* edilmiş sayılmaz.

Bir an için sayıldığını kabul etsek dahi, bu demek değildir ki müslüman erkeği ile evlenen Yahudi ya da Hıristiyan kadınlar "İsterlerse dinlerini koruyabilirler."

Çünkü koruyabilmiş olsalar İslâm'ın şartlarına aykırı davranmakta serbest olabilecekler demektir. Örneğin *"Kelime-i şahâdet"* getirmeyebilecekler, yani Muhammed'i peygamber olarak bilmeyeceklerdir; ya da namaz, haccetmek, vs. gibi ibâdet görevlerini yerine getirmeyebilecekler ya da Cumartesi ya da Pazar günlerine hürmet edip Cuma gününü sevmeyebilecekler ya da İslâm'ın çoğu emirlerine aldırış etmeyebileceklerdir. Çünkü bütün bunlar kendi dinlerinin öngörmediği şeylerdir. Siz hiç tasavvur edebilir misiniz ki Muhammed, kendisini peygamber diye kabul etmeyen ya da ibâdet etmek için kiliseye ya da Havra'ya giden kadınları müslüman erkeğine helâl kılsın? Ya da müslüman erkeğine, bu tür davranışlara göz yummasını emretsin?

Siz hiç düşünebilir misiniz ki Kur'ân'a *"Allah katında din ancak İslâm'dır"* (3 İmrân 19), *"Allah'ın yarattığı din* (sadece) *İslâm'dır"* (30 Rûm 30, 31) şeklinde ya da buna benzer sayısız âyetler yerleştiren ve aslında İslâm'dan gayrı GERÇEK din kabul etmeyen ve başka bir dine yönelenlerin sapık olduklarını söyleyen, Yahudilerle ve Hıristiyanlarla yakınlık ve dostluk kurulmamasını emreden, nihâyet kendi öz anası Emine'ye bile, müslüman imânına sahip olarak ölmedi diye Tanrı'dan mağfiret dilemeyen, onu cehennemlik bilen Muhammed, müslüman erkeklerle evlenen Yahudi ve Hıristiyan kadınlarına kendi dinlerini korumaları olanağını versin?

Hiç olacak şey midir bu? Eğer bu kadar hoşgörülü olmuş olsaydı yaşamı boyunca farklı inançta bulunanları müslüman yapmak için savaşlara girişmez, kafalar kesmezdi.

İddia edilir ki kendi karılarından bazılarına, örneğin Safiye'ye, kendi dininde, yani Yahudilikte kalması olanağını sağlamıştır. Yalandır. Yalan olduğunu da Diyanet Başkanlığının yayınladığı ***Sahih-i Buharî*** külliyatından anlamak kolaydır.

Gerçekten de bu külliyatın 2. cildinde yer alan bir haber şöyledir:

Ömer'in hilâfeti sırasında Safiye'nin bir cariyesi gelip:

"Safiye hâlâ sebti seviyor (Cumartesiye, yani Yahudilerin gününe hürmeti vardır). Yahudilere de atâyâ (bahşiş vs) vererek muvâsâtda (yardımda) bulunuyor"

diye fitneler. Bunun üzerine Ömer Safiye'yi çağırtarak bu sözün doğru olup olmadığını sorar. Safiye'nin cevabı şu olur:

"(Cumartesi) gününü, Allah bana onun yerine Cuma'yı verelidenberi sevmem. Yahudiler bahsine gelince, onların içinde (yakınlarım, akraba-

larım vardır. Onlara acıyarak yardım ederim)" 434c.

Görülüyor ki Safiye, kendi ağzıyla müslüman olduğunu ve İslâm'ın emirlerine göre davrandığını söylemektedir.

Yine iddia edilir ki Osmanlı padişahlarının anaları ve eşleri Hıristiyan kadınlardan oluşmuştur. Doğrudur. Bunlar hıristiyan ailelerinden çoğu zaman zorla alınan kimselerdir. Fakat müslüman olmuşlardır. Muhtemelen bazıları gizli olarak eski dinlerine bağlılık duymuşlardır. Fakat padişah karıları ya da anaları arasında Hıristiyanlığını ya da Yahudiliğini koruyup kendi dinlerinin icablarına uyan, kiliseye ya da havra'ya giden görülmemiştir.

*

* *

Hemen belirtelim ki evlenilecek olan kadında "dindarlık" şartını aramaktan maksat, erkeğin çıkarlarını sağlamaktır. Çünkü dindar kadın demek müslüman kadın demektir; müslüman kadın ise, İslâmî emirler gereğince, kocasına itaatkâr, boyun eğen ve kocasını "efendi/seyyit" ve kendini "tâbi/köle" gören kadın demektir; kocasına bu anlayış içerisinde hizmet eden, onun şehvetini gidermekte kusur etmeyen kadın demektir; bu şekilde davranmadığı takdirde cennet'e giremeyeceğine inanmış kadın demektir. Nitekim İmam Gazali bunun böyle olduğunu şöyle kanıtlar:

"Resûl-i Ekrem'in dindar kadın ile evlenmeyi teşvik etmesi, efendisine dinî cihetten yardımcı olması bakımındandır. Kadın dindar olmazsa, efendisini meşgul eder, huzurunu bozar"[435]. Dini duyguları zayıf olan kadının kocasına ihânet edeceğini, kıskançlıklara ve felâketlere sürükleyeceğini de ekler ve dindarlığın önemi üzerinde ısrar eder. Ederken de Muhammed'in sözlerine dayanarak sanki dindarlığı ön planda tutuyormuş görünür; çünkü biraz önce değindiğimiz gibi Muhammed:

"Kadını sırf malı ve güzelliği için alan kimse, malından da güzelliğinden de mahrum olur, fakat dindarlığı için kadın ile evlenen kimseye, (Tanrı) malı da güzelliği de nâsib eder."

şeklinde konuşmuştur[436].

Sanılmasın ki dindarlığı gerçekten diğer unsurların (özellikle güzellik ve mal gibi unsurların) üstünde saymıştır. Asla; çünkü temenni ettiği şey asıl bunlardır, yani güzellik ve varlıktır. Fakat erkek bakımından bunlardan yararlanabilmek ancak kadının kendisini "efendi/seyyit" olarak kabul etmesiyle, kendisine gözü kapalı şekilde itaat etmesiyle mümkündür. Zira aksi takdirde güzelliğine güvenip kendisinden ayrılmak isteyebilir, ya da kıskançlığını ka-

434c. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, II, 307.
435. Gazali, age, (1975), II, 99-100,
436. Enes'in rivâyet ettiği bu hadîs'i Taberânî, **Evsat** adlı yapıtında, ibn Hibban ise **Zu'afa**'da zikretmiştir. Bk. Gazali, İbid., 101.

bartabilir; ya da varlıklı bir kadın ise parasına güvenip ona kafa tutabilir, ya da servetinin kendisini azdırması halinde caka satabilir. Fakat eğer iyi bir müslüman kadın ise, müslümanlığın şartı olan itaatkârlık ve "tâbilik" içerisinde, kocasını "seyyid" bilerek ve güzelliğini ve varlığını dahi kaâle almayarak kocasına hizmet etmek ve onu cennetlere hazır duruma getirmek, huzur ve rahat içerisinde tutmak zorunluluğundadır.



Yukarıda belirttiklerimizden anlaşılacağı gibi nikâh, erkeğin çıkarlarına uygun koşullara dayatılmış ve kadın bu koşulların kurbanı haline sokulmuştur. Kadın haklarına bağlı olduğu sanılan İslâm, erkek bakımından öngördüğü şeyleri ve örneğin: "Bir kadınla dört şey için evlenilir: güzelliği, parası, asâleti ve dindarlığı" şeklindeki formülleri kadınlar bakımından söz konusu etmemiştir; örneğin "Bir erkekle yakışıklılığı, parası, akıllılığı, vs. için evlenilir" diyerek eşit bir ortam getirmemiştir.

Eğer "güzellik", "para", "asâlet" gibi şeyler erkekleri hoşlandıran mutlu kılan şeylerden ise kadınlar için de böyle olmak gerekir. Eğer evlilik, kadın-erkek eşitliğine dayalı olarak her iki tarafın birbirlerinden hoşlanacakları ögeler üzerine kurulacak ise, erkeğin seçimine olduğu kadar kadının da seçimine yer vermek gerekir. Eğer İslâm, söylendiği gibi, böyle bir eşitliğe ve kadın haklarına bağlı olmuş olsaydı, evliliği sadece erkeğin çıkarlarına ve rahatına uydurmazdı; her iki tarafa da aynı olanakları sağlardı. Oysa ki bunu yapmamıştır; aksine nikâh yolu ile kadını erkeğin sömürüsüne hazırlayıcı bir basamak haline sokmuştur.

II) EVLİLİKTE KOCA "SEYYİD/EFENDİ" KADIN İSE "TÂBİ -KÖLE" DURUMUNDADIR.

Şeriâtçının körü körüne saplandığı görüşlerden biri de evlilik kuruluşunun Muhammed sayesinde "kutsal" bir niteliğe kavuşturulduğu, kadın-erkek eşitliğine oturtulduğu, karşılıklı saygı ve sevgi içerisinde aile mutluluğunu sağlama amacına dayatıldığıdır. Bu görüşü kanıtlamak üzere öne sürdüğü hükümler arasında:

"Kocaların kadınlarda olan hakları gibi, kadınların da onlarda aynı hakları vardır" (2 Bakara 228).

"(Kadınlarınızla) iyi geçinin, iyi muaşerette bulunun" (4 Nisâ 19). "Yakınlara, yetimlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa iyilik edin..." (4 Nisâ 36)[437].

437. Bu âyet şöyledir: "... *Ana, babaya, yakınlara, yetimlere... yakın komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya ve elinizin altındaki kimseye iyilik edin..."* (4 Nisa 36).

Gazali, burada geçen arkadaş sözcüğünün kadın anlamına geldiğini söyler. Bk. Gazali, age, (1975), II, 111.

"Kadınlarınız hakkında Allah'tan korkun"

şeklindeki Kur'ân âyetleri yanında hadîsler de yer alır. Hele Muhammed'in, Arafat vadisinde, halka hitaben yaptığı bir konuşma vardır ki "Haccatü'l Veda" diye anılır ve Şeriat çevrelerince İslâm inkılâb tarihinin "bütün beşeriyete hitab eden" en etkili konuşması olarak kabul edilir[438]. Aslında beşeriyetle ilgili bulunmayan [439] bu konuşmasında kadın-erkek ilişkilerine de değindiği ve örneğin erkeklerin kadınlar ve kadınların erkekler üzerinde hakları bulunduğunu belirttiği ve "*ey Nâs, kadınların haklarına riayet etmenizi tavs iye ederim*" dediği söylenir. İşte buna ve yukarda zikrettiğimiz diğer benzerlerine dayanarak yazarlar; İslâm dininin kadın haklarına saygılı bulunduğunun söz getirmez bir gerçek olduğunu iddia ederler. Vedâ hutbesi sırasında kadınlardan söz ettiği doğrudur, ancak ne var ki söylediği şeylerde gerçek anlamıyla kadın hak ve özgürlüğünü öngören ya da eşitlik ilkesini içeren bir anlam yoktur. Aksine kadını erkeğin emrine ve köleliliğine terkeden bir anlam yatmaktadır. Onun bu sözlerini, kadın konusunda o zamana kadar tekrarlamaktan bıkmadığı aşağılamalarla birlikte ele alacak olursak bunun böyle olduğunu anlamamız kolaylaşır. Fakat her şeyden evvel Vedâ hutbesinde kadınlarla ilgili sözlerine göze atalım:

"Ey Nâs, kadınların haklarına riâyet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah emâneti olarak aldınız. Ve onların namuslarını ve ismetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız, onların aile harîmini sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer onlar, râzı olmadığınız herhangi bir kimseyi aile yuvanıza alırlarsa, onları hafif surette darb ve tahzîr edebilirsizin. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, memleket göreneğine göre, her türlü yiyim ve giyimlerini temin etmenizdir..." [440].

Dikkat edilecek olunursa Muhammed "Ey Nâs" diye başladığı bu sözleriyle, her şeyden önce, erkekler sınıfına hitab etmektedir; kadınları kendisine muhatap dahi edinmemiştir:

"Ey Nâs SİZ, kadınları... emânet olarak aldınız"

derken SİZ sözcüğünü erkekler için kullanmaktadır. Kullanırken de onlara Allah'tan "emânet" olarak, yani mal alır gibi aldıkları ve üzerlerinde *"tasarruf etme olanağına sahip bulundukları"* kadınlardan söz açmaktadır.

438. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..., X, 396.**

439. "Beşeriyetle ilgili bulunmayan..." diyoruz, çünkü bu konuşmasında Muhammed insanlararası sevgiden söz etmemiş, aksine "müslümanlararası kardeşlikten" ve kâfirlere karşı düşmanlıktan söz etmiş ve İslâm'dan gayrı bir dine yönelenleri düşman bilmiştir.

440. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..., X, 398.**

Yerleştirmiş olduğu bu zihniyet yüzündendir ki, müslüman kişi, cömertliğinin kabardığı hallerde karısını mal hediye eder gibi başkasına peşkeş çekmeyi meziyet bilmiştir. Sa'd İbn-i Rebî ile Abdurrahmân ibn-i Avf arasında geçen şu olay bunun ibret verici örneklerinden biridir.

Önce hatırlatalım ki Muhammed, Hicret'in ilk yılında bu iki taraftarı arasında kardeşlik tesis etmiştir. Her ikisi de Muhammed ile birlikte, çeşitli savaşlara katılmışlar kısa zamanda büyük varlığa konmuşlardır. Abdurrahman'ın rivâyetine dayalı olarak Buhârî'nin bildirdiği bir hadîs'e göre Sa'd İbn-i Rebî bir gün Abdurrahman'a şöyle der:

"Ben mal cihetiyle Ensâr'ın en zenginiyim; malımın yarısını sana ayırdım. Sonra bak! İki kadınımdan hangisini dilersen senin hisâbına talâkını veririm (boşarım). İddeti geçince onu tezevvüc edersin (kendine karı olarak alırsın)".

Fakat Abdullah, bu teklif karşısında, Sa'd'ın karısını almak yerine ondan daha kazançlı bir şey ister ve şöyle der:

"(Allah karını ve malını sana mübârek eylesin), benim bunlara ihtiyacım yoktur. İçinde ticâret yapılan bir çarşınız yok mu? (işte bana o pazarı sağlayınız)..."[440a].

Görülüyor ki Sa'd, elindeki karılarından birini, mal hediye eder gibi Abdurrahman'a devretmeğe hazırdır. Ve eğer Abdurrahman râzı olsa, zavallı kadıncağız bilmediği, istemediği bir adama gitmek zorunda kalacaktır.

Şunu da hatırlatalım ki Muhammed, her ne kadar yukarda söz konusu hutbesinde: "Kadınların haklarına riâyet etmenizi tavsiye ederim" demekle beraber, kadınlar bakımından bu hakların *"Giyim ve yiyim"* gibi belli ve sınırlı bir alana hasredildiğini anlatmaktadır.

Yani kadınını besleyen ve giydiren erkek kadın haklarına riâyet etmiş sayılacaktır, o da tabii kadından sağladığı hizmetler ve yararlar karşılığı olarak. Öte yandan bu sınırlı alanda dahi erkeği zorlayıcı bir "müeyyide" ile bağlamamıştır. Sadece: *"... Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim"* demiştir. Tavsiye'ye dayalı bir usul ile kadına güya teminat sağlamıştır.

Görülüyor ki halka hitaben yaptığı bu son genel konuşmada dahi *"yemek ve giyinmek"* sorunları dışında kadına, insan haysiyetiyle bağdaşır bir hak tanımamış ve kadın-erkek eşitliğine yanaşmamıştır. Örneğin "Boşanma hakkı kadın ve erkeğe aittir" şeklinde ya da "miras eşitlik üzere paylaşılır" filan diye bir şeyler söylememiştir. Aksine boşanma hakkını mutlak şekilde erkeğe bırakmış, mirasta kadının payını erkeğinkinin yarısı kılmış ve evlilik yaşamlarında erkeği "seyyid/efendi", kadını ise "tâbi/köle" olarak tanımlamıştır. Bütün bunlardan gayrı bir de kadını, *"aklen ve dînen eksik yaratık"* tanımın-

440a. Sahih-i..., VI, sh. 341-2 H. no. 958.

dan tutunuz da *"namaz kılanın önünden köpek, eşek, kadın geçerse namaz bozulmuş olur"* (ve daha buna benzer nice) küçültmelere muhatap kılmıştır.

Bu vesile ile şunu belitmek yerinde olacaktır ki söz konusu Vedâ hutbesinde kadınların "beslenmek ve giydirilmek" hakları bulunduğunu söyleyen Muhammed, erkeklerin onlar üzerindeki tasarruf hakkını anlatırken bunu kıskançlık duygularından gelme bir itişle yapmaktan geri kalmamıştır. O kadar k: *"Eğer onlar râzı olmadığınız kimseyi yuvanıza alırlarsa, onları dövebilirsiniz"* demekten kensidini alamamıştır. Bunu söylerken muhtemelen aklına, vaktiyle Zeyneb'e aşık oluşuyla ilgili olaylar gelmiş olmalıdır. Bilindiği gibi, yıllar önce bir gün oğulluğu olan Zeyd'i ziyaret için evine gittiğinde kapıyı Zeyneb açmış ve onu ev kıyafetiyle gören Muhammed aşkını mırıldanmış ve sonunda Tanrı'nın emriyle Zeyneb'i Zeyd'ten ayırtarak haremine almıştır.

Yine bunun gibi: *"Kadın da zevcinin evinde bir râidir (idârecidir) ve aile yuvasının (hüsnü idaresi)nden mesuldur"* derken gerçek anlamda bir eşitlikten değil fakat kadının kocasına karşı itaatkâr durumundan söz etmektedir. Çünkü hadîsi'n tamamı şöyledir:

"Sizin hepiniz râisiniz ve kendi râlyyesinden mesulsunuz: Devlet reisi bir râidir, kendi milletinden mesuldur. Er kişi de bir râidir, kendi âilesinden mesuldur. Kadın da râidir ve âile yuvasından mesuldur"[441].

"Râi" sözçüğü "Sürü otlatan", "yöneten" anlamlarına gelir. Her ne kadar yukardaki sözlere göre kadın dahi 'Râi" sayılmakla beraber bir âile yuvasından mesuliyet özellikle kocaya itaatkârlığı kapsar. Bu bakımından erkeklerin kadınlar üzerinde olduğu kadar kadınların da erkekler üzerinde hakları bulunduğuna dair var olduğu kabul edilen yukardaki hükümler aslında bir aldatmadan ibarettir. Kadını erkek ile eşit imiş gibi gösterip onu erkeğin köleliğine ve sömürüsüne terketme siyasetinin en verimli malzemesidir ki Şeriatçının elinde büyük bir ustalıkla ve kurnazlıkla iş görmüştür. Bu kurnaz siyaset Muhammed'in evlilik yaşamları örneğine dayatılmıştır. Ana hatlarını birazdan inceleyeceğimiz bu hükümler sayesinde Muhammed, evlilik denen kuruluşu, erkeğin rahat ve saltanatını sağlama amacına yönelik ve kadını kocasının günlük hizmetlerini görmeye, şehvetini gidermeye, gönlünü eğlendirmeye ve bu arada neslin üretilmesi için çocuk yapmaya zorlayan bir kuruluş haline getirmiştir.

Nasıl ki, yukardaki bölümlerde belirttiğimiz gibi, bir yandan "Dünyada faziletli kadından daha değerli bir şey yoktur" diyerek sanki kadının faziletlisine değer veriyormuş gibi görünürken, bu söylediğini tamamen inkâr edercesine *"Kadının iyisi olmaz, en iyisi bile kargalar arasında alaca karga gibidir"* diye (ya da buna benzer) küçültcü tanımlamalara girişmiş ise ve *"insanlığa*

441. Abdullah İbn-i Ömer'in rivâyetine dayalı bu hadîs için b. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VII, 306-7.

kadınlardan daha büyük müsibet bırakmadım" diyerek gerçek düşüncelerini sergilemiş ise, aynı şekilde evlilik yaşamlarında da bu taktiğe başvurmuş ve onu erkeğin kölesi durumuna indirmiştir. Bir yandan kadının, evlilik yaşamında erkeğe eşit haklara sahip olduğunu kanısını yaratırken, diğer yandan onu erkeği hizmetkârı yapmış ve erkeğin kadın üzerindeki haklarının mutlak ve sınırsız olduğu belirtmiş ve erkeği "efendi/seyyid" ve kadını ise "tâbi/köle" durumunda kılmış ve bu düzeni kadın için tahammül edilir hâle sokabilmek üzere çeşitli "okşama" usulleri yanında cennet vaadlerinde bulunmuş ve bu arada erkeğe de karısına karşı "sabırlı" ve "iyi" olmasının gereklerini hatırlatmıştır.

Ne ilginçtir ki bu hatırlatmayı yaparken ve örneğin "Karılarınıza karşı sabırlı olun, onlara iyi davranın" derken bile bunu, kadınların "eksik (dûn) akıllı" olmaları ve evlilik yaşamında "tâbi/köle" durumuna sokulmaları nedeniyle söylediğini açıklamaktan geri kalmamıştır.

Daha başka bir deyimle Muhammed, evlilik kuruluşunu iki ayrı insanın karşılıklı sevgi ve saygı duygularıyla ve özgür irâde beyanıyla oluşturdukları ve eşitliğe dayalı bir hayat arkadaşlığı kurma düşüncesiyle bir araya geldikleri bir kuruluş olarak öngörmemiştir. Onun öngördüğü evlilikte kadın, gerçek olarak kocasının ne hayat arkadaşıdır, ne can yoldaşıdır ve hattâ ne de gerçek anlamda "öz karısıdır". Sadece ve sadece bu yer yüzü yaşamları boyunca kocasını rahat ettiren ve onun kendisinden "koyun" gibi yararlanmasına olanak veren ve onu cennetlerdeki asıl (ve öz) eşlerine, yani hurîlere hazırlama işini gören bir kimsedir. Bundan dolayıdır ki koca, koyun cinsi hayvanlardan yukarı bir değere layık görmediği karısı için, ölümünden sonra üç günden fazla yas tutma külfetinden dahi azâde kılınmıştır. Oysa ki kendisi öldüğü zaman, karısının 4 ay on gün yas tutması, gözüne sürme çekmemesi, boyanmış kumaştan elbise giymemesi[441a] ve bir yıl boyunca evden çıkmamasıgerektiği emredilmiştir[441b].

Bütün bu hususları biraz ilerde özetleyeceğiz. Ve bu özetleme bize,

441a. Ümmü Atiyye'nin rivâyetine dayalı olarak Bulhârî'nin naklettiği hadîs şöyledir.

"*Biz, bir meyyit'in vefatı üzerine üç günden ziyâde ihdâd'dan (yas tutmaktan) nehyolunurduk. Meğer ki meyyit* (ölen kimse) *kadının zevci ola.* (Zevc için) *dört ay, on gün yas tutardık. (Yas içinde gözlerimize) sürme çekmez. (süs için) boyanmış kumaş giyinmezdik..."* Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, cilt I sh. 226, hadîs no. 211.

Muhammed bu yasağı öylesine mutlak şekilde uygulamıştır ki gözü ağrıyan ve sürme çekme ihtiyacında bulunan kadınlara bile izin vermemiştir. Ümmü Seleme'nin rivâyetine göre bir gün kocası ölen bir kadının akrabası, onun gözlerinin ağrımasından endişe ederek Muhammed'e gelip kadının gözlerine sürme çekmesine izin istemiş fakat Muhammed bu izni vermemiş ve *"O kadın iddet içinde sürme çekemez"* demiştir. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 369, Hadîs no. 1841.

441b. Muhammed bu izni reddederken, bahane olarak, cahiliyet dönemini em-

Şeriât yazarlarının: "İslâm'da evlilik kuruluşu karı ve koca'nın karşılıklı sevgi ve saygı duyguları üzerine bina olunmuştur" şeklindeki iddialarının[442] ne kerte yalana dayalı olduğunu bir kez daha kanıtlamış olacaktır.

A) Muhammed'e Göre Tanrı KADIN ve ERKEĞİ Birbirlerine Düşman Olarak ve Bir Süre Beraber Yaşamak Üzere Yeryüzüne İndirmiştir. Fakat Asıl Düşman Kadın'dır.

Daha önceki bölümlerde Muhammed'in, kadını fitne ve kötülük kaynağı yapmak üzere, Âdem ve Havva olayını ne şekilde ele aldığını belirtmiştik. Hatırlanacağı gibi Kur'ân'a yerleştirdiği hükümlerle Tanrı'nın Âdem'i yarattıktan sonra Havva'yı ondan var ettiğini ve sonra Âdem'e hitaben:

"Ey Âdem, eşin ve sen cennette kal, orada olandan istediğiniz yerde bol bol yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın..." (2 Bakara 35)

diyerek onları, belli bir yasağa uymak kaydıyla, cennete yerleştirdiğini, fakat bu yasağı dinlemedikleri için cennetten attığını söylemiştir.

Bu konuda yerleştirdiği diğer hükümlerden anlamaktayız ki Âdem ve Havva cennetten çıkarıldıktan sonra yeryüzüne gönderilmişlerdir; fakat her ne hikmetse *"birbirlerine düşman edilerek sadece bir süre beraber yaşamak"* üzere gönderilmişlerdir. Nitekim Bakara sûresinin 36. ve A'raf sûresinin 24. âyetlerinde, yekdiğerini tekrar eden şu sözler yer almıştır:

"... Birbirinize düşman olarak inin, siz yer yüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz" (K. 2: 36; 7: 24).

Eğer şeytana kanıp yasak ağaçtan meyve yemekle suç işledilerse, böylesine ortak bir suç yüzünden birbirilerine düşman olmaları gerekmezdi. Fakat tabii Muhammed, kadını suçlu göstermekle erkeğin çıkarlarına hizmet etmiş olacağını bildiği içindir ki Âdem'i Tanrı tarafından "affedilmiş" durumda kılmış ve Kur'ân 'a:

sal göstermiş ve daha doğrusu eski dönemi kötülemek fırsatını ihmâl etmemiş ve şöyle demiştir. "Sizden biriniz (in kocası öldüğünde) en kötü elbisesi içinde ve evinin en fena bir tarafında bir sene beklerdi. Bir sene tamam olup da yanından bir köpek geçip gittiği sırada kadın yerden bir deve tezeği (alıp omuzundan arkaya) atardı (ve bu suretle mateminden çıkardı)..."

Ümmü Seleme'nin bu rivâyeti için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 369. H. no. 1841.

Hatırlatılım ki bu gelenek kadının iddet hayatını bir deve pisliği kadar önemsiz geçirdiğine alâmet sayılırdı ve Muhammed bu vesile ile de abartma geleneğinden kurtulamamıştır. Çünkü aslında bir yıl bekleme süresini değiştirmiş değildir. Aksine **Bakara** sûresine koyduğu 239. ayet ile bu geleneği sürdürmüştür. Çünkü bu âyet ile kocalara, öldükleri zaman eşlerinin bir yıl boyunca evden çıkmamalarını temin için geçim sağlayıcı şey bırakmalarını emretmiştir. Daha başka bir deyimle cahiliyet geleneğini bir başka şekle sokarak sürdürmüştür.

442. Bk. Abdul-Rauf, age, 51977), 22-25; Ayrıca Diyanet İşleri Bşk.'nın yayınladığı **Hutbeler**, 65 ve d.

"... Âdem Rabbinden emirler aldı; onları yerine getirdi. Rabbi de bunun üzerine tevbesini kabul etti. Şüphesiz o tevbeleri daima kabul edendir..." (2 Bakara 37)

şeklinde âyet koymuştur. Neden Tanrı sadece Âdem'e emirler vermiş ve onun tevbesini kabul etmiştir de aynı işi Havva lehine yapmamıştır? Ve yine neden dolayı Âdem ile birlikte tevbe ettiği anlaşılan Havva'nın suçunu bağışmamıştır? (Çünkü A'raf sûresinin 23. âyetinde:

"... Her ikisi –'Rabbimiz! kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen biz kaybedenlerden oluruz'..."

diye yazılıdır).

Bu sorulara mantıkî bir yanıt bulmak mümkün değildir; fakat Muhammed'in inanç haline getirdiği şey şudur ki; Tanrı Havva'yı "ezeli ve ebedî" suçlu olarak ilân etmiştir. Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre şöyle demiştir:

"Havva anamız olmasaydı kadın cinsi zevcine hıyanet edip aldatmazdı..."[443].

Bununla da kalmamış fakat kadını erkeğin düşmanı yapabilmek için bir yandan;

"birbirinize düşman olarak inin" (2 Bakara 36)

dedikten sonra:

"Benden sonra erkekler için kadınlardan zararlı bir fitne bırakmadım" diye eklemiştir[444].

Söylemeye gerek yoktur ki bu tümcede yer alan "*düşman olarak inin*" sözlerinde asıl düşman "kadındır", çünkü Tanrı Âdem'i affettiği halde Havva'yı etmemiş ve onu fitne/kötülük kaynağı olarak erkek nesli için büyük tehlike ilân etmiştir. Bundan çıkan sonuç şu olmaktadır ki yeryüzü evlilikleri, birbirine düşman iki insanın, geçici olarak oluşturdukları bir birliktir. Ve bu birlik içerisinde kadının yeri içler acısı bir niteliktedir. Çünkü bir kere kadın, her zaman için kocasına ihânet ve kötülük yapabilecek bir durumda gösterilmiştir. Öte yandan kocasının gerçek anlamda eşi değildir; geçici bir süre bu işi görmek üzere görevlendirilmiştir. Kocasının gerçek karıları, biraz ilerde göreceğimiz gibi, cennette onu hasretle bekleyen güzel bâkire hurîlerdir. Kadının görevi, bu geçici süre içerisinde kocasını bu hurîlere kavuşturmaya çalışmaktır. Bu nedenle yeryüzü yaşamı boyunca nikâh, kadın bakımından "kölelik" olmak üzere tanımlanmıştır.

443. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, IX, 81.
444. İbid., 81.

B) "... Nikâh (Kadınlar İçin) Bir Nevi Köleliktir... Karılarınız, Sizin Elinizde Özgürlüklerini Yitirmişlerdir."

Muhammed'in evlilik kuruluşu konusunda yerleştirdiği Kur'ân ve hadîs hükümlerini sergilerken Gazali, ***"İhyâu 'ulûmi'd-dîn"*** adlı yapıtında aynen şöyle der: *"NİKÂH, (kadınlar bakımından) bir nevi kölelik ve esârettir. Kadın, tamamen efendisinin emrindedir"*[445]. Birazdan belirteceğimiz gibi bu sözler, esas itibarıyla, Muhammed'in ağzından çıkmadır ve :

"Karılarınız sizin elinizde özgürlüklerini yitirmişlerdir"

tümcesi ile bağlantılıdır.

Çünkü bir kere KADIN: *"Nefsimi sana bağışladım"* diyerek, yani nefsini hibe ederek, kocasına varır, ve bir ömür boyu sürecek olan bu köleliğe, haysiyetini bir kenara atmak suretiyle başlamış olur. Bu geleneği pekiştiren bizzat Muhammed'tir. Nikâh sırasında Kadın'ın nefsinden sıyrılmasına ve böylece mânen küçülerek kocaya varmasına öylesine önem verirdi ki kendi karılarını, hep onlara bu sözü söyleterek almağa çalışmıştır[445a].

ÇALIŞMIŞTIR diyoruz çünkü bazı kadınlar böylesine haysiyet kırıcı bir usule boyun eğmemişlerdir. Örneğin Hatice bunlardan ilkidir. Hatice örneğine benzer diğer bir örnek olarak Kinde emîri'nin kızı Ümeyme gösterilebilir. Ebû Üseyd'in rivâyetine dayalı olarak Buharî'nin naklettiği bir hadîs'e göre Ümeyme, nikâhlanmak üzere getirildiğinde Muhammed kendisine *"Nefsini bana bağışla"* demiştir. Fakat bu küçültücü hitâb karşısında Ümeyme: *"Hiç melike bir kadın nefsini teb'asına bağışlar mı?* diyerek Muhammed'e oldukça ağır bir cevap vermiştir. Bunun üzerine Muhammed onun asabiyetini yatıştırmak ümidiyle elini uzatıp başına koymak istediğinide kadın: *"Senden Allah'a sığınırım"* diyerek onun kendisine yaklaşmamasını ihsas etmiştir. Bunun üzerine Muhammed böylesine haysiyet sahibi bir kadınla birlikte yapamayacağını anladığı için kadını âilesine iâde etmiştir[445b].

Öte yandan İslâm anlayışı ve uygulaması açısından evlilik kuruluşu kadınlar için öylesine bir köleliktir ki, kadın kocasının emri ya da rızası hilâfına hiçbir şey yapamaz; kocasının izni olmadan adımını atamaz, sokağa çıkamaz, oruç tutamaz, komşularıyla konuşamaz, eve misafir alamaz (kadın misafir dahi olsa), anası ve babası ölüm döşeğinde olsa bile onların yardımına koşamaz, sadaka dağıtamaz, iş yapamaz ve tek bir deyimle kocasının haberi, izni ya da emri olmadan nefes dahi alamaz.

445. Gazali **age**, (1975), II, 108, 147.

445a. Hâris-i Hilâl'ın kızı Meymûne, ki HİLALLİYE nesebi ile yad olunur, nefsini Muhammed'e hibe ederek varmıştır. Böylesine tanınmış nesebe dahil bir kadını, nefis hibe ettirerek almak, muhtemelen Muhammed'in pek hoşuna gitmiş olmalıdır. Bu hususta bk. **Sahih-i...**, Cild V, sh. 300.

445b. **Sahih-i...**, Cild XI, sh. 342-343. Hadîs no. 1932 ve 1833.

Sadece bu yeryüzü yaşamları itibarıyle değil ve fakat gelecek dünyalara kavuşmak ve özellikle cennetlere alınmak bakımından dahi yine kocasının iznine, rızâsına muhtaçtır[446]. Öte yandan, karı-kocasının bir arada ve çatısı altında yaşar oldukları yer, yani "mesken" münhasıran kocaya ait sayılır. Çünkü Muhammed:

"... kadın, kocasının meskenine, onun izni olmadıkça kimsenin girmesine müsaade edemez"

derken[447] mesken denilen şey'in karı-koca birliğine değil fakat sadece "zevc'e" ait olduğunu anlatmıştır. Karı-kocanın beraberce oturdukları bu yer, farz-ı muhal kadının mülkiyetine dahil bulunsa bile, yine de burası kocanın meskeni sayılır ve kadın, yukardaki hadîs gereğince, kocasının izni olmadan kendi kadın ahbablarını eve alamaz. Ahbabı bir yana ve fakat anasını dahi kocasının izni olmadan eve sokamaz, babası ölmüş olsa onun cenazesine katılamaz bu izin olmadan. Kendine ait bir evde kocasının izni ile yaşamak zorundadır. Muhammed, her ne kadar:

"Kocaların kadınlarda olan hakları gibi, kadınların da onlarda hakları vardır" (K. 2 Bakara 228).

âyetiyle evlilik kuruluşunu sanki hak eşitliği tabanına oturtmuş gibi görünürse de aslında tüm hak ve üstünlükleri kocaya tanıdığını Tanrı'dan geldiğini söylediği hükümlerle ve bizzat kendi yaşamlarıyla ortaya vurmuştur. Bu hükümleri ve onun yaşamlarından alınma örnekleri birazdan göreceğiz. Fakat şimdiden şunu işâret edelim ki İslâmî evlilikte kocanın karısına karşı her bakımdan üstünlüğünü perçinlemek üzere Kur'ân'a koyduğu hükümler arasında:

"Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü... erkekler kadınlar üzerinde hakimdirler. İyi kadınlar gönülden boyun eğendir" (4 Nisâ 34).

"(Ey erkekler, kadınlarla) aranızdaki üstünlüğü unutmayın..." (2 Bakara 237)

"... Erkeklerin onlardan (kadınlardan) bir üstün dereceleri vardır" (2 Bakara 228)

şeklinde olanları çoktur ve bu hükümlere dayalı inancını son nefesini verinceye kadar taraftarlarına aşılamaktan geri kalmamıştır.

Arapça'da "ana ve baba" sözcüklerini birlikte kapsar nitelikte bulunan EBEVEYN sözcüğü dahi, aslında, babanın anaya üstün bulunduğunu ifade eder. Zira bu sözcük EB'in tesniye sigasıdır. EB ise BABA demektir. Böylece

446. Kocasının izni olmadan kadının namaz kılamayacağına, eve misafir alamacağına, sadaka dağıtamayacağına dair hadîsler D. İ. Başkanlığı'nın yayınladığı Sahih-i Buhari Muhtasarı'nda bulunur. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 313.

447. **Sahih-i...**, XI, 313 ve 324.

EBEVEYN sözcüğü taglib tarikiyle bu üstünlüğü ortaya vurmaya yetmektedir[448].

Gerçekten de kendisini ölüme götürecek olan hastalığa yakalandığında Vedâ haccı vesilesiyle söylediği hutbede şöyle konuşmuştur:

"Ey ahali; sözlerimi iyi dinleyiniz. Bu yıldan sonra sizinle burada bir daha buluşacak mıyım bilmiyorum... Sizin kadınlarınız üzerinde, kadınlarınız ında sizin üzerinizde hakları vardır. Onlardan, yatağınızı kirletmemelerini ve uygunsuz davranmamalarını istemek hakkınızdır. Bunu yaptıkları taktirde onları yataklarınızdan atmanıza (ayırmanıza) ve fazlaca hırpalamadan dövmenize Tanrı izin vermiştir; eğer bu şekilde hareket etmekten vazgeçecek olurlarsa iaşe ve ibadeye hak kazanırlar. Onlara iyilikle emrediniz çünkü onlar sizin kölelerinizdir (mahpuslarınızdır), kendi kişiliklerine sahip değillerdir. (Kendilerini idare etme yeteneğinden yoksunlardır). Tanrı onları size emânet etmiştir ve Tanrı emriyle onlardan yararlanmak (onları şehvetiniz için kullanmak) sizin için helâl olmuştur"[449].

Şeriâtçının anlatmasına göre bu üstünlük, kadını korumak ya da aile yaşamlarının ahengini sağlamak amacıyla ve belli sorunlara mahsur kalmak üzere öngörülmüştür[450]. Oysa ki gerçek olan bu değildir; zira bu ***üstünlük*** erkeğin çıkarlarını ve rahatını sağlamak üzere düşünülmüştür ve bu nedenle kocasının "hâkim" ve kadının ve "tâbi" durumda kılındığı eşitsiz bir düzenin gereği olarak öngörülmüştür. *Daha başka bir deyimle: "Kocaların kadınlarda olduğu gibi kadınların da onlarda aynı hakları vardır"* şeklinde konuşurken Muhammed'in kafasında yatan düşünce hiç kuşkusuz bu olmuştur. Ve bu düşüncesini o, kadınların sırtını okşar gibi davranıp erkeğin üstünlüğünü ve seyyidliğini ortaya vurmakla ve örneğin:

"Eğer bir ferdin bir başkasına secde etmesini emretseydim kocanın karısı üzerindeki hakkının üstünlüğünden dolayı, kadının kocasına secde etmesini emrederdim"

demek suretiyle açıklığa kavuşturmuştur[451]. Hem de bu sözleri kocalarının

448. Taglib bir edebi sanattır ki "herkesçe bilinen iki şeyden birini öbürüsüne üstün kılarak zikretmektir. Örneğin güneşle ay'a KAMEREYN dendiği gibi..." Bu hususta bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...,** cild XI., sh. 381.

449. İbn İshak, **age**, (1980), 651; Taberi, **age**, II, 819 (1966),

450. Çoğu Müslüman yazarlar bu hükümleri hep kadınların lehine imiş gibi gösterirler. Onlara göre erkek sadece ailenin geçimini sağlamak ve aileyi idare etmek durumundadır.

451. Ebû Hüreyre'nin ve Ayşe'nin rivâyetine dayalı bu hadis için bk. **Riyazü's...,** (1972), I, 325; İbn Hanbal, Musnad, III. 159. İbn Sa'd, **Tabakat**, VIII, 16, 182, Gazali, age, (1975), II, 150-1.

452. Muhammed'in kızlarından Fatıma ve Rukiye böyle söylerlerdi. Bu konuda bk. İbn Sa'd, **Tabakat**, VIII182-3.

kötü davranışlardan yakınan kadınları azarlayarak söylemiştir[452].

Bu sözlerden anlaşılacağı gibi kocanın karısı üzerindeki hakkı, karısının kendisine secde etmesini gerektirecek kadar üstün ve büyüktür. Muhammed bu konuda "*secde etmek*" deyimlerini dahi yeterli görmemiştir; yukardaki sözlerini biraz daha ağırlaştırmak için, bir genç kızın bir gün kendisine: "*Bir kocanın karısı üzerindeki hakları nelerdir anlatır mısın?*" şeklindeki sorusuna şöyle yanıt vermiştir:

"*Eğer erkek tepeden tırnağa cerâhat olsa, kadın da dili ile yalasa, yine de erkeğin hakkını ödeyemez*"[453].

Muhammed'in bu sözlerinde, evlilik kuruluşunun kadınlar için kölelik ve hizmetçilik olduğu havasını sezen genç kız: "O halde ben evlenmiyeyim mi?" diye sorunca, ondan "Evlen, zirâ evlenmek, hakkında daha hayırlıdır" karşılığını almıştır[454]. Bu yanıtın anlatmak istediği şey, kadının ancak evlenmek ve erkeğinin hizmetlerini görmek ve şehvetini gidermek ve onu rahat ettirmek suretiyle erkeğin hakkını ödeyebileceğidir.

Muhammed'in yukardaki şekilde verdiği emirler, onun adamları tarafından da aynı ısrarla halka aşılanmıştır. Mu'az örneğini vermek gerekirse: Yemen'i ele geçirme kararını verdikten sonra Muhammed, bu işin gerçekleştirilmesine Mu'az'ı memur eder; ederken de kendisine, ahaliye karşı fazla sert davranmamasını ve çünkü Yemen halkının "kitab ehli" olduğunu ve onlara Tanrı'dan başka mabud bulunmadığı gerçeğini anlatmasını bildirir. Mu'az, verilen talimat gereğince hareket eder. Fakat icraatı sırasında bir kadın kendisine: "*Ey Tanrı elçisinin yardımcısı, bir koca'nın* karısı *üzerindeki hakları nelerdir?*" diye sorar. Bu soruya Mu'az şöyle yanıt verir: "*Yazıklar olsun sana be kadın ki böyle bir soru sorarsın. Bilmez misin ki hiç bir kadın, kocasının kendi üzerindeki hakkını ödeyemez.*" Bununla demek istemiştir ki kocanın karısı üzerindeki hakkı sınırsız ve mutlaktır. Çünkü Muhammed'ten duyduğu ve öğrendiği budur.

Fakat ne var ki kadıncağız Mu'az'ın bu yanıtını yeterli görmez ve tekrar sorar: "Eğer sen hakikaten Tanrı elçisinin yardımcısı isen, bir kocanın karısı üzerindeki haklarının ne olduğunu bilmelisin." Bu cüretkâr soru üzerine Mu'az hiddetlenir ve kadına şu yanıtı verir:

"*Şayet eve döndüğünde kocanı, burnunda irin ve cerehat ve kan akar şekilde bulacak olsan ve dilinle bunları yalayarak temizlemiş bulunsan, yine de onun hakkını ve ona karşı borçlarını ödemiş olamazsın*"[455].

453. Ayşe'nin rivâyet ettiği bu hadîs'e göre: "*Genç bir kadın Resûl-i Ekrem'e gelerek, –... ben genç bir kızım, talibleri geliyor. Fakat evlenmek istemiyorum. Bir kocanın karısındaki hakları nelerdir, anlatır mısın? –diye sorar.* Muhammed de yukardaki yanıtı verir... Bk. Gazali, age, (1975), II, 149.

454. Ebû Hüreyre ile Hâkim'in, rivâyetilerine dayalı bu hadîs için bk. Gazali, Ibid., 149.

455. İbn İshak, age, (1980), 644.

Görüldüğü gibi bu yanıt Muhammed'in sözlerinin tekrarından başka bir şey değildir.

Bu örnekten anlaşılması gereken şudur ki İslâmî esasları uygulayanlar, kadını erkeğin dûnunda tutmak hususunda daha ilk anlardan itibaren Muhammed ile âdeta yarışa girişmişlerdir. Çünkü o, ilerde de göreceğimiz gibi, bir yandan cennet vaadleriyle iş görürken ve örneğin:

"Kendisinden kocası râzı olarak ölen her mü'min kadın Cennete girer" [456].

derken diğer yandan da kocayı "râzı" etmenin ancak onun hizmetini görmekle ve şehvetini gidermekle ve ona mutlak şekilde boyun eğmekle mümkün olduğunu söylemiş ve böylece kadının dünyevî ve uhrevî yaşamlarını kocanın keyfine ve dileğine bağlamıştır[457].

Gerçekten de yerleştirmiş olduğu İslâmî sistemde kadının, ibadet etmek, oruç tutmak, namaz kılmak, hac etmek, vs gibi Tanrı'ya karşı kulluktan doğma görevleri yanında kocasına yani "efendisine" karşı da görevleri vardır ki bunları da, tıpkı Tanrı'ya karşı olan görevleri gibi yerine getirmelidir. Cennete girmek isteyen kadın "iyi" ve "sâliha" kadın niteliğinde olmalıdır ve olabilmek için "*Benim bir Allah'a ve bir de kocama karşı vazifelerim var; ikisini de ihmal etmem*" sözlerini ağzından eksik etmemelidir. Davranışlarını da buna uydurmalıdır[458]. Tanrı'ya karşı görevleri, İslâm'ın şartlarını yerine getirmek, öneğin Muhammed'i peygamber bilmek ve onun emirlerini harfiyen yerine getirmek, namaz kılmak, oruç tutmak, vs. gibi şeylerdir.

Kocasına olan görevleri ise, ona mutlak bir şekilde boyun eğmek, itaat etmek, onun arzularını yerine getirmek, şehvetini gidermek, o evde olmadığı zamanlar bir kenara çekilip sûkut ederek oturmak, eve geldiği zaman neşelenip oynamak, onun gönlümü okşayıcı hareketlerde bulunmak ve kısacası onu kendisinden "râzı kılmaktır". Bunlar dinsel nitelikte görevlerdir, çünkü Tanrı ve peygamber tarafından emredilmiştir[459]. Daha başka bir deyimle kocasına karşı olan görevleri, Tanrı'ya karşı olan görevleri kadar, hattâ gerçeği söylemek gerekirse ondan da daha önemli şeylerdir. Çünkü Tanrı'ya karşı olan görevlerini kocasının izni olmadan yerine getiremez. Örneğin ondan izin almadan oruç tutamaz, camiye gidemez (böylece cemâatla kılınan namazın nîmetlerinden yararlanamaz); ve getirmeyince de cennetlere giremez.

456. İbn Hanbal, **Musnad**, I, 191.

457. Beyhaki'nin İbn Abbas ve İbn Ömer'den rivâyet ettiği bir hadise göre Has'am kabilesinden bir kadın Muhammed'e sorar: "ben evlenmek istiyorum. Kocanın karısı üzerindeki hakkı nedir?" Buna karşı Muhammed şöyle der: "*Kocanın karısındaki haklarından bazıları şunlardır: Koca hanımını cinsî münasebete çağırdığı zaman deve üzerinde de olsa, dâvete icâbet etmek... müsaadesi olmadan, nâfile oruç tutmamak... evden çıkmamak...*" bu konuda bk. Gazali, age, 159. (1975).

458. Gazali, İbid., 155.

459. İbid.

Öte yandan kocasına karşı olan görevlerini yapmaması, ya da aksatması halinde "kocasını kendisinden râzı etmemiş" olacağı için yine cennete girme olanağını bulamaz.

Ve nihayet kocasına olan görevlerini yerine getirmeyen bir kadın, yine Muhammed'in bildirdiğine göre, *"kocasına eziyet eden kadın"* durumuna düşeceği için, böyle bir halde kocasının gökyüzündeki hurîlerden olan asıl karılarının kendisine seslendiğine ve:

"Allah cezanı alsın (be kadın) bu adama eziyet etme; o, dünyada senin yanında misafirindir. Yakında senden ayrılıp bize kavuşacaktır"

diye kendisini azarladığına tanık olur[460].

Daha başka bir deyimle Muhammed'in getirdiği evlilik anlayışında kadının kocasında hakkı değil fakat "kölelikten" doğma görevleri vardır. Bunun böyle olduğunu Muhammed'in Kur'ân'a koyduğu âyetler ya da hadîs-sünnet hükümleri ortaya vurmuştur. Örneğin:

"... (erkekler) kadınlar üzerinde hâkimdir..." '4 Nisâ 34; 2 Bakara 228;12 Yusuf 25, vs.)

"Nikâh kadınlar için bir nevi köleliktir; nikâh kadınlar için cariyeliktir"[461].

şeklinde emirler bunlardan sadece bir kaçıdır.

Ve işte bu temel esaslara dayalı olaraktır ki İslâm'da evlilik, karı ve kocanın karşılıklı sevgi ve saygı duygularıyla beslenen bir kuruluş değil fakat erkeğin "efendi/seyyid", oysa ki kadının "Tâbi" "cariye""köle", "hizmetçi" durumularına sokulduğu bir işletme haline girmiştir. İslâm kaynaklarından ve örneğin Gazali'den bunun böyle olduğunu anlamak kolaydır. *"ihyâu ulumi'd-din"*adlı yapıtın bu ünlü yazarı, yukardaki emirleri ele alarak Muhammed'in erkeklere *"Seyyit-Efendi"* ve kadınlara ise *"köle" "tâbi"* ,deyimlerini layık gördüğünü ve:

"(Karılarınız) sizin elinizde özgürlüklerini yitirmişlerdir; onları Allah ile muahede ederek aldınız ve Allah adı ile onları kendinize helâl ettiniz"

diyerek[462] evlilikte erkeğin üstün ve kadının aşağı durumuna değinirken aynı zamanda bu kuruluşun kadın ve erkeğin Tanrı ile antlaşması sonucu oluştuğunu açıklar ve şunu hatırlatır: *"Nikâh kadınlar için kölelik ve esarettir. Kadın tamamen efendisinin emrindedir: Günâh olmayan bütün emirlerine itaat ve saygısına dair pek çok haberler vardır"* [463]. Ve yine Gazali'den öğrendiğimiz

460. Tırmızı'nin ve İbn Mâce'nin naklettikleri bu hadisler için bk. Gazali, İbid.

461. Ebû Ömer et-Tevkanî bu hadisi **Muâşeretü'l Ehleyn** adlı kitabında Ayşe ve Enes'ten rivâyet eder. Bk. Gazali İbid., 108, İbn Mâce'nin, İbn Seleme'den rivâyet ettiği aynı hadis için bk.; İbn İshak, **age** (1980), 651; Taberi, **age**, (1966), II, 819; Gazali, **age**, (1975), II, 108, 117.

462. Gazali, age (1975), II, 117.

463. İbid., 147.

odur ki itaatkârlık, kadının *"kölelik ve cariyelikten doğma en büyük görevidir"*. Muhammed bu görevi, İslâmî uygulamanın temel ilkesi yapmıştır; hem de öylesine yapmıştır ki kadına, bu bakımdan her şeyi fedâ etmesini ve hattâ ölüm döşeğinde yatan babasını dahi ihmal etmesini emretmiştir. Bunu kanıtlamak üzere Gazali, Teberani ve Enes gibi kaynaklara başvurarak şu örneği verir:

"Adamın biri harice giderken hanımıma evin üst katından aşağı inmemesini tenbih etti. Alt katta olan babası hastalandı. Kadın babasına hizmet için aşağı inmek istedi. Bunun için vaziyeti Resîl-i Ekrem'e –haber göndererek- arzetti. Resûl-i Ekrem: 'Kocana itaat eyle' buyurdu. Babası öldü. Kadın babasının cenazesine katılmak için tekrar Resîl-i Ekrem'den müsaade istedi. Resîl-i Ekrem tekrar: –'Kocana itaat eyle' –buyurdu. Bilâhere kadına şöyle haber gönderdi: 'Efendine olan itaatının mükâfatı olarak (Tanrı) babanı affetmiştir'... Yine Resûl-i Ekrem:

"Kadın kocasına itaat ederse Rabbinin Cennetine girer,"

diye buyurmuştur"[464]

Görülüyor ki Muhammed'in getirdiği evlilik sisteminde kadın, koca, emrine uymak için ölüm döşeğine düşen babasını dahi ihmâl zorunluluğundadır; babasının cenazesine bile gidememek durumundadır. Yani Muhammed, kadının kocaya itaat etmesi gereğini, *"babalık duygularını yok kılarcasına"* ve beşerî duygulara gem vururcasına mutlak bir katılığa sokmuştur. Ve hiç kuşku edilemez ki Şeriâtçıya göre bu pek gerekli, doğal ve olağandır.

Yukardaki örneği mantık ve vicdan süzgecinden geçirmeye kalkışmayınız. Kafanızı: "*Böylesine kör ve bilinçsiz bir itaatkârlık acaba kadını normal bir insan olmaktan çıkarmaz mı? Acaba babasına karşı insanî görevlerini böylesine insafsız bir emir gereğince yerine getiremeyen bir kadın, kocasına karşı da duygusuz olmaz mı? Ya da ona karşı saygı beslemeyi çok bulmaz mı?*" diyerek hiç yormayınız. Çünkü müspet eğitim görmüş bir kimse olarak sözlerin, Şeriâtçının mantığına akıl erdirmeniz mümkün değildir. Nice sayısız örneklerden bir ikisini daha eklemek gerekirse: Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir hadîs'ten öğrenmekteyiz ki Muhammed, kadınların oruç tutmalarını, sadaka vermelerini, eve misafir kabul etmelerini ve buna benzer şeyleri hep kocanın iznine bağlı kılmıştır:

"Bir kadına, zevci yanında hazır (ve mukîm) iken, onun rızası olmadıkça oruç tutmak, helâl olmaz. Yine bir kadın kocasının meskenine, onun izni olmadıkça kimsenin girmesine müsaade edemez..."[465].

Hemen işaret edelim ki yukardaki hadîs'te sözü geçen "misafir" sözcüğü sadece erkek misafiri kapsamaz; "zevcin gelmesini istemediği" herkesi kapsar. Binaenaleyh zevcin meskenine erkek olsun (ya da) zevcin hoşlan-

464. İbid., 147-8.
465. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, XI, 313 (7nci baskı).

madığı kadın olsun, girmesine müsaade etmek hakkına kadın hâiz değildir"[466].

Muhammed zamanında kadın, kocasının izni olmadan kendi öz anasını ziyâret edemez, ya da onun ziyâretini kabul edemez, ondan hediye alamaz olmuştur[467].

Nasıl ki kadın, namaz kılmak ya da oruç tutmak gibi hususlara varıncaya kadar kocasının iznine bağlı kılınmak suretiyle, ibadet özgürlüğünden yoksun edilmiş ise seyahat özgürlüğü bakımından da aynı kısıtlamalara bağlanmıştır. Beraberinde kocası, ya da babası ya da erkek kardeşi vs..., bulunmadan bir gün ve bir gecelik mesafede seyahata çıkması yasaklanmıştır[468].

Öte yandan evlilikte "itaat" durumu tek taraflı olup sadece kadına tahmil edilen bir şeydir. Koca için karısının sözünü dinlemek, onun dediğini yapmak diye bir şey söz konusu değlidir. Çünkü Muhammed'e göre Tanrı sadece erkeği "Seyyid efendi" olarak yaratmış ve emir verme hakkını sadece ona tanımıştır; kadın "tâbi" olarak ekreğin dediğini yapmak üzere yaratılmıştır. Bu düzen Tanrı'nın dileğine uygundur ve Tanrı bu şeklin bozulmamasını ve erkeğin kadına tâbi olmamasını istemiştir; kadına tâbi olanları da yermiştir. Zirâ verdiği emir şudur:

"Onlar Allah'ı bırakıp dişilere taparlar ve –'Elbette senin kullarından belli bir takımı alıp... (onlara) Allah'ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim' diyen, Allah'ın lânet ettiği şeytana taparlar..." (4 Nisâ 119).

İslâm bilginlerine göre bu âyetin anlatmak istediği şey, erkeğin "tâbi" değil "metbû" durumda bulunduğu ve "âmir" mevkiinde olanın kadın değil fakat erkek olduğudur. Eski Araplarda kadının sözü geçerli ve koca için kadının fikrini almak ve görüşlerine danışmak gerekli iken Tanrı bu geleneği değiştirmiş, yeni bir şekil getirmiş ve yukardaki âyeti de bu nedenle indirmiştir[469].

Bu itibarla kadının sözünü dinlemek demek Tanrı'nın koyduğu düzeni

466. Sahih-i..., XI, 313 Hadîs no. 1818.

467. Ebû Bekir'in kızı Esmâ, kendisini ziyâret için (ve kuru üzüm ve yağ ve hediye etmek üzere) Mekke'den kalkıp gelen anası Kuteyle'yi eve koymak istemez. Muhammed'e danışır. Muhammed de ona "Evet anana sıla ve iltifat eyle" der. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VIII, sh. 47, H. 1141.

Hatırlatalım ki Kuteyle, her ne kadar Ebû Bekir'in karısı olmakla beraber Mekke'li "müşriklerden" sayılırdı. Söz konusu i[illegible] Muhammed, muhtemelen Ebû Bekir'in hatırına vermiş olmalıdır. Fakat vermek iç[illegible] bir bahane yaratmıştır. Bu bahaneyi de, müslümanların Mekke'den çıkarılmalarına sebeb olmayanlarla müslümünlara saldırımayanlara karşı "İhsan ve adâlette bulunmak" şeklinde Kur'ân'a geçirmiştir. Kur'ân'ın MÜMTEHİNE sûresinin 8'nci ve 9'ncu âyetlerini bu vesile ile yerleştirmiştir.

468. Muhammed'in bu konudaki yasaklarıyla ilgili hadisler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, cild II, sh. 378. H. no. 565; cild VI, sh. 223, H. 877; cild VII, sh. 382, H. 1260.

469. Gazali, age, (1975) II, 117.

değiştirmek demek olur ki bu da şeytana uymaktan başka bir şey olmaz. Bundan dolayıdır ki Muhammed kadınların sözüne uymayı hem şeytana uymak ve hem de kadına kul olmak saymış ve:

"Kadına kulluk edenler (kılıbıklar) helâk olur"

şeklinde konuşmuş ve bu gibi kişilerin Tanrı'ya karşı gelmiş olacaklarını hatırlatmıştır[470].

Fakat Muhammed bununla da yetinmemiş ve bir adım daha ileri giderek, kadının sözüne uymamayı ve hattâ söylediklerinin tam aksini yapmayı öngörmüştür. Zirâ:

"Kadınlara danışmak lâzım ve (fakat) dediklerinin aksini yapmak lazımdır"

diye "buyurmuş" ve kadınların sözü ile hareket edenlere yeryüzünün dibinin, yeryüzünün üstünden daha hayırlı olacağını ve bu gibi erkeklerin doğruca cehennemlere gireceklerini açıklamıştır[471].

Muhammed'in bu emirlerine dayanarak Halife Ömer:

"Kadınlara muhalefet edin, onlara muhalefette bereket vardır"

demiş ve bu tür sözleri pek değerli bulan Gazali de şunları eklemiştir:

"...'kadınlarla istişâre edin fakat dediklerini yapmayın' denmiştir... Çünkü Tanrı erkekleri kadınlardan üstün yarattı ve kadını erkeğin emrine verdi. Adam kadının emrine girmekle (sözünü dinlemekle) hükmü değiştirip şeytana itaat etmiş oldu. Nitekim âyet-i celile'de şeytanın şöyle dediği haber verilmektedir: –'Allah'ın yarattığı şekli bozmalarını onlara emredeceğim'"[472].

Daha başka bir deyimle Muhammed'in getirdiği sistemde koca için, karısının sözüne aldırış etmemek ve hattâ onun dediklerinin tam aksini yapmak dinsel bir gerektir. Nasıl ki çoban, koyunlarını dilediği yere sürükler ve onların gitmek istediği yönün aksine gider ise, koca için de durum budur. Bundan dolayıdır ki Muhammed:

"İçinizden her biriniz birer çoban değil midir? Ve karınız ve çocuklarınız sürünüz değil midir?" [473].

diyerek aile birliğini, koca karı ve çocuklardan oluşan bir koyun sürüsü şeklinde tanımlamış, kadını ise, bu evlilik yaşamı içerisinde "koyun' (ya da "at", "davar") gibi hayvanlara eş değerde görerek "dünya hayatının metâı" olarak damgalamıştır. Bunun böyle olduğunu da Tanrı'dan geldiğini söylediği şu âyet ile kanıtlamıştır:

"Kadın... (ve) gümüş yüklerle atlar, davarlar... dünyâ hayatının metâıdır-

470,. İbid., 117. Ayrıca bk. Haddad, age, (1980), 63.
471. Gazali, **Kimya-ı...**, (1979), 178.
472. Gazali, **İhyau...**, (1975), II, 116-117.
473. İbid., 85.77

lar" (3 Al-i İmrân 12).

Böylece "sürü" olarak kabul ettiği âilenin sorumluluğunu da:

"İçinizden her biriniz kendi sürüsünden sorumlu(dur)"

diye kocaya mal etmiştir. Fakat bu sorumluluğu, âile çıkarlarından ziyade kocanın çıkarlarına yatkın koşullara bağlamıştır. Zira koca, bu sorumluluğu, karısından yararlanma karşılığı olarak yerine getirecektir. Nitekim Kur'ân'da:

"...(Karılarınızdan) yararlandığınıza karşılık..." (4 Nisâ 24)

diye yazılıdır.

Öte yandan kadını "koyun", "davar" gibi hayvanlara eş değerde tutması da bundandır, çünkü ona göre kadın ile bu tür hayvanlar arasında ortak yönler vardır. Nasıl ki koyunun ya da davarın her şeyinden (yününden, etinden sütünden, derisinden, vs.) yararlanmak mümkün ise kadından da her şeyi ile yararlanmak gerekir. Bu nedenlerdir ki kadının en makbul olan koyuna benzeyenidir[474].

C) Yeryüzü Evliliğinde Kadın, Kocasının Gerçek Anlamda Eşi Değildir; Zira Kocasının Asıl Ebedî ve Ezelî Eşleri Cennetteki "Kara Gözlü, Memeleri Yeni Sertleşmiş Hûrilerdir."

Biraz önce işaret ettiğimiz gibi Muhammed'in getirdiği evlilik sisteminde KARI ve KOCA, birbirlerinin "ebedî ve ezelî" hayat arkadaşı ya da can yoldaşı sayılmazlar. Sadece bir süre için ve daha doğrusu bu yeryüzü yaşamları boyunca, beraber bulunmak üzere bir araya gelmişlerdir. Kadın, gerçek anlamda kocasının EŞİ değildir; aynı şekilde kocası da gerçek anlamda onun eşi olmayıp sadece Cennete girene kadar onun yanında misafirdir. Bu itibarla Kur'ân'da:

"Eşlerinizle ağırlanmış olarak Cennet'e girin" (43 Zuhruf 69. Ayrıca bk. 57 Hadid 12)*

şeklindeki satırları, evlilik yaşamının Cennetlere uzayacağı ve orada devam edeceği anlamına almak yanlış ve aldatıcı olur. Bunu olsa olsa kadınlar için bir kandırma ya da gözdağı işareti saymak daha doğrudur. Çünkü Muhammed'e göre müslüman erkeğinin "ÖZ, EZELİ ve EBEDİ" nitelikteki karıları, eşleri, onu Cennetlerde hasret ve sabırsızlıkla bekleyen *"iri, kara gözlü" ve "memeleri yeni sertleşmiş"*[475a] hurîlerdir. Kur'ân diliyle *"El-Hûrî'l-îyn"* deyimi bir "mefharet" deyimi bir "mefharet" unvanıdır[475] ki "dilber dudaklı" ve "henüz hiçbir el değmemiş" güzel bâkire kızlar karşılığıdır. Bunlar Cennet ile yer ara-

474. Gazali, age, (1964), 164-6.

475. "El-Hûrû'l-İyn" sözcüğü Türkçe'ye "kara ve iri gözlü" kadın olarak çevrilir. Kur'ân'da mü'minlerin cennetteki karılarılarına verilmiş bir mefharet unvanı olarak kullanılmıştır. Bu sözcüğün Buhari Sahih'indeki lûgavî medlûlu için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VIII, 263 ve d.

475a. Kur'ân: 78 Neb'e 31-36.

sındaki fezâyi aydınlatmaya ve mis gibi kokularla doldurmaya yeter nefâsette kızlardır[476]. Bu hurîler öylesine câzib bir güzelliğe maliktirler ki, insan onlara bir göz atmakla hayret içinde kalır. Gözlerinin beyazı son derece ak, sihayı da son derece karadır[477].

Muhammed'in Tanrı'dan geldiğini söylediği âyetlere göre Tanrı Cennete girecek olan müslüman erkekleri (ve özellikle mücahidleri) bu güzel kızlarla nikâh edeceğini ve hattâ çiftleştireceğini vaad etmiştir. Örneğin Dûhan sûresinin 52-53. âyetlerinde "Allah'a karşı gelmekten sakınmış olan" müminlerin ince ipekten ve parlak atlastan giyinerek karşılıklı oturdukları belirtildikten sonra;

"... onları iri siyah gözlülerle eşlendiririz"

diye sevindirdiği görülür. Bu hûrîlere daha önce başka hiçbir erkek eli değmediği de Rahman sûresinde şöylece belirtilmiştir.

"... o hûrîlere sahiplerinden önce insan ve cin dokunmamıştır" (55 Rahman 74).

Yine kur'ân'da, örneğin Bakara sûresinde, mümin erkeklere cennette ebedî olarak hayat arkadaşı olacak bu hûrîlerin "tertemiz eşler" oldukları yazılıdır; (Bk. 2 Bakara 25). Bununla anlatılmak istenen şey *"fıtraten temiz ve dünyâ kadınları gibi aybaşı âdetinden ve sair bedenî ifrazattan âri oldukları"* ve bu şekilde yaratılmalarının onların *"mümeyyiz vasıflarından olduğudur"*[478].

Öte yandan yine Muhammed'in bildirdiğine göre Tanrı, "Cennet hurîlerinin hepsini bikir kızlar kılmış" olup hepsini "çılgın bir sevgi ile kocalarına bağlı" ve "hep bir yaşta" yapmıştır. Nitekim Vâkıa sûresinde şöyle yazılıdır:

"Biz ceylan gözlüleri, defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışsızdır; onları bâkire, eşlerine düşkün ve yaşıtları kılmışızdır." (56 Vakıa 35-38)[479].

Öte yandan Tanrı, yine Muhammed'in söylemesine göre, bu hurîleri "şurada burada gezen sürtük takımından değil ve fakat evlerinde oturup kocalarının işlerini görmek ve şehvet gâilesini gidermek" gibi işlerle görevlendirmiştir[480].

476. Cennetteki bu güzel hûrilerin tanımı için Kur'ân'ın Vakıa ve al-Naba ve al-Dahr sûrelerine bakınız. İlerdeki sayfalarımızda buna dair ayrıca bilgi verilecektir. Yukarda geçen "el Hûri'l-İyn" ile ilgili olarak Enes, İbn Mâlik'in rivâyetine dayalı bir hadîs'te Muhammed şöyle demiştir: "Cennet hûrîlerinden bir kadın yer halkına baksa hiç şüphesiz o cennetle yer arasında ki fezayı aydınlatır. Ve orayı güzel koku doldurur." Bkz. **Sahih-i...**, VIII, 263, Hadis no. 264.

477. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, VIII- 264.

478. **İbid.**, IX, 40.

479. İbid.; 40.

480. Tırmızî ve İbn Mâce'nin rivâyet ettikleri bu hadîs için bk. Gazali, age, (1975), II, 155.

Ç)Evlilikte Kadının Görevi, Kocasının Hizmetlerini Görüp Onu Cennetteki Öz Karıları Olan Hurilere Kavuşturmaktır.

Ve işte biraz önce sözünü ettiğimiz hurîler, kara gözlü bâkireler, yine Muhammed'in müjdelemesine göre, yer yüzünden gelecek olan kocalarını büyük bir sabırsızlıkla beklemektedirler. Hattâ beklemekle yetinmeyip gelinceye kadar onların yeryüzü yaşamlarıyla ve rahatlarıyla yakından ilgilidirler. Hem de öylesine ilgilidirler ki, yakında kavuşacakları bu kocalarının dünya yüzündeki *"geçici eşleriyle olan yaşamlarını"* gözetmeyi kendilerine dert edinmişlerdir. Eğer yeryüzünde bir kadının, "efendisine", yani kocasına iyi hizmet etmediğini, ona eziyet çektirdiğini görecek olurlarsa âhiretten seslenerek bu kadını azarlama hakkına sahiptirler. Bunun böyle olduğunu Mu'az b. Cebel'in rivâyetine dayalı şu hadîsten anlamak mümkündür:

"Dünyada bir kadın kocasına eziyet ederse, o erkeğin hurîlerden olan zevcesi o kadına hitap ederek –'Allah canını alsın (kadın) bu adama eziyet etme; o, dünyada senin yanında bir misafirdir. Yakında senden ayrılıp bize kavuşcaktır"[481].

Ve işte bu hurîlere, bu dilberlere ve daha doğrusu asıl gerçek karılarına kavuşabilmek için erkeğin, yeryüzü yaşamları sırasında Tanrı emirlerini yerine getirmesi ve özellikle ibadet işlerini görmesi, Muhammed'in emirlerine uyması gerekmektedir. Cennete girebilmenin ve *"memeleri yeni sertleşmiş yâkut gözlü dilberlere kavuşabilmenin"* başlıca koşulu budur. Ve işte ona bütün bunları sağlayacak olan şey bu safhaya ulaşma olanağını hazırlayan evliliktir. Çünkü Muhammed'in söylediğine göre evlilik denen şey, erkeğin yeryüzündeki zor ve süfli ve vakit alıcı işlerden kurtulmasını, şehvetinin doyurulmasını ve böylece hiçbir üzüntü ve derde saplanmadan tüm vaktini ibadete ayırıp cennetlere ve orada kendisini beklemekte olan hurîlere, yani asıl öz karılarına kavuşmasını sağlayan bir kuruluştur. Özellikle ev işleri zaman alıcı zor ve pis işlerdir; erkeğin din hükümleriyle uğraşmasına ve ibadette bulunmasına engel olan şeylerdir. İşte evlilik erkeği bu gibi işlerden ve dertlerden kurtarmaya yarar; bu bakımından erkek için yararlı bir kuruluştur. Gazali, *"İhyâu 'ulumi'd-dîn"* adlı yapıtının "Evlenmenin Faydaları" başlıklı bölümünde şöyle der: "Evlenmedeki dördüncü fayda, evi süpürmek, kapları temizlemek, yatak sermek, gibi ev işlerinden kurtulmaktır. İnsanoğlunun... ev işleriyle uğraşması çok zordur. Çünkü bu gibi zarurî işler, zamanının çoğunu alır. İlim, âmel ve benzeri işlere mani olur. Bu işlerin bozulup gayrı muntazam bir şekilde yürümesi, insanın huzurunu kaçırır ve geçimini zorlaştırır"[482].

Dikkat edilecek olursa Gazali, hani şu İslâm dünyasının Hüccet-ül İslâm diye yüceltttiği ve peygamberden sonra en önemli kişi olarak benimsediği bilgin, Muhammed'in yerleştirdiği hükümlere dayanarak kadını "insan"dan bile

481. Tırmızî ve İbn Mâce'nin rivâyet ettikleri bu hadîs için bk. Gazali age, (1975), II, 155.

482. Gazalî, İbid., 83.

saymamaktadır. Çünkü yukardaki satırlarında "*insanoğlu*" ya da "*insan*" sözcüklerini sadece erkekler için kullanmıştır. İnsandan saymadığı kadına da "zor, pis, zaman alıcı ve huzur kaçırıcı" işlerin yapılması görevinin verildiğini savunmuştur. Ona göre "iyi" kadınlara düşen şey ev hizmetlerini tüm güçleriyle görmek, kocalarını tüm üzüntülerden ve pis işlerden kurtarmak ve evin köşesinde sessizce oturmaktır, çünkü Muhammed bunun böyle olmasını buyurmuştur. Kadını kocasının hizmetcisi şeklinde tanımlamak üzere Muhammed'in bu buyruğunu dile getirirken Gazalî'nin verdiği örneklerden biri Esmâ'dır. Bilindiği gibi Esmân Ebû Bekir'in kızı olup Zübeyr İbn-i Avvâm ile evlenmişti. Evlendiği tarihte Zübeyr varlıksız bir kimseydi; Zübeyr'i biraz olsun palazlandırmak maksadiyle Muhammed, Benî Nazır'lardan ganîmet olarak aldığı hurmalıkların bir kısmını ona vermiştir. Buna rağmen Zübeyr, karısını hizmetci gibi kullanmaktan geri kalmamış, ona ev işlerinde yardımcı bile olmamıştır. Onun "at seyisliği edecek bir hizmetci gibi" iş görmesini doğal karşılamıştır. Zübeyr'in bu hodgamlığına rağmen Esmâ, sırf kocasını mutlu kılmak için bir hizmetci gibi çalışmaktan geri kalmamıştır[482a]. Ev işlerini nasıl canla başla yaptığını anlatırken şöyle konuşurdu:

"Zübeyr benimle evlendiğinde yeryüzünde atı ve devesi dışında ne bir tek malı ve ne de kölesi vardı. Atını yedirmek, tımar etmek ve gerekli her türlü işleri görmek suretiyle kocamı ata bakmak zahmetinden ben alıkordum. Hurma çekirdiğini döver devesine yedirirdim; suyu çekerdim, kovasını dökerdim. Hamurunu yoğururdum, odunları başımın üzerinde üç fersah mesafeye taşırdım"[483].

Ve işte Şerâtcı'ya göre müslüman kadın, evlilik yaşamları boyunca böylesine cefâkar, böylesine fedakâr ve kocasına böylesine vefakâr olmalı ve onu mutlu kılmalıdır. Fakat kılabilmek için sadece kocasını pis ve süflî işlerden uzak tutması yeterli değildir; ayni zamanda onun şehevî ihtiyaçlarını da kusursuz olarak karşılamalıdır. Erkeğinin şehvetini tatmin, müslüman kadının en büyük dinsel görevlerindendir, çünkü Muhammed'in söylemesine göre Tanrı böyle olmasının istemiştir, ve çünkü Tanrı'nın bu dileğini dile getirirken Muhammed:

" Evlenen dininin yarısını muhafaza altına almıştır"

diyerek bunu anlatmak istemiştir. Kadın'ı "iyi, faziletli ve dindar" müslüman niteliğine sokan şeylerin başında, kocasını "zor ve pis" ev işlerinden kurtarmak yanında bir de şehvet gâilesinden kurtarmak olduğunu belirtmiştir.

482a. Kızı Esmâ'nın bu halini gören Ebû Bekr, onun yükünü biraz olsun hafifletir diye kendisine bir cariye hediye eder. Bu vesile ile Esmâ şöyle demiştir: *"Bu âile yükünü (babam) Ebû Bekr, at seyisliği edecek bir hizmetci gönderinceye kadar çektim. Babam* (hizmetci göndermekle) *sanki beni cariyelikten âzadlamıştı"*.

Bu Hadîs için bkz. **Sahih-i...**, **XI**, **320** ve d. Hadîs **no**. 1824.

483. Buharî ve Müslim'den gelme bu hadîs için bkz. Gazalî, **age**, (1975), II, 156. Ayrıca bkz. **Sahih-i...**, XI, 320, Hadîs no. 1824.

Muhammed'in bu konudaki görüşleri, tıpkı her konuda olduğu gibi, müslüman eğitiminin esasaslarını oluşturur. Örneğin Ebû Süleyman Dârârî:

"İyi bir kadın... erkeğin şehevî hissini tatmin ve ev işlerini tedvir etmekle, onu huzur içinde hem diğer işlerini, ve hem de Allah'a karşı kulluk ve ibâdetini yapabilmesini te'min eder"

demiş ve Gazalî de evlenmenin yararlı yönlerini sayarken:

"Erkeklerin şehvet gâilesini defetmesi bakımından, evlenmenin dindeki yeri mühimdir"

diye eklemiştir[484].

D) "İyi ve Sâliha" Kadın, Kocasının Şehvet Gailesini Gideren Kadındır.

İslâm dinini kadın haklarının kaynağı ve Muhammed'i kadın hakları şampiyonu gibi göstermeye çalışanlar, her şeyden önce cahilliyye döneminde Arap kadınının şehvet aracı sayıldığını ve kadınların sokaklarda, köşe başlarında, duvar arkalarında açıkça cinsî münasebette bulunmaktan utanmadıklarını, üvey anne ile üvey oğul arasındaki cinsî münasebete kimsenin aldırmadığını, babalarının cariyeleriyle yatan ya da onları paylaşan oğullara rastlandığını, fuhuşun azıya aldığını ve işte bütün bu ahlâksızlıklara Muhammed'in son verdiğini iddia ederler[485].

Bu söylenenlerin doğruluğu üzerinde tartışılabilir. İslâm öncesi dönemde olumsuz gelenekler yanında çok olumlu geleneklerin de mevcut olduğu ve bu olumlu geleneklerin İslâm ile birlikte olumsuzluğa dönüştüğü de savunulabilir. Örneğin eski Araplarda bir kimsenin, kendi oğulluğunun karısına aşık olması ve onunla evlenmesi yasaklanmış iken, İslâmiyet bu geleneği değiştirmiş ve bu tür evlilikleri câiz görmüştür. Nitekim Muhammed kendi oğulluğu Zeyd'in karısı Zeyneb'e âşık olmuş ve Zeyd'in Zeyneb'i boşaması üzerine onunla evlenmiştir. Bu hususlara yeri geldikçe değindik ve değineceğiz. Fakat şimdilik üzerinde durmak istediğimiz husus şehvet giderme işinde kadının durumudur.

Her ne kadar Şeriâtçı, şehvet gâilesini giderme bakımından kadın ve erkeği, sanki eşit imişler gibi göstermeye çalışırsa da [486] birazdan belirteceğimiz hükümlerden bunun böyle olmadığı anlaşılacaktır. Ve görülecektir ki kadın, tıpkı diğer hususlarda olduğu gibi, hattâ fazlasıyla, cinsel yaşamlar bakımından erkeğin âdeta para ile tutulmuş kölesi durumundadır. Çünkü bir kere kocasının şehvet gâiesini, "nafaka" karşılığı gidermekle görevli kılınmıştır[487].

484. Gazalî, age, (1975), II, 76.
485. Malik, age, (1977), I, 7 ve d.
486. Demircan , age, (1986), I, sh. 111, ve d.
487. Din adamının elinde halkımız bu tür verilerle eğitilir. Cinsiyet konusunda kendisin otorite sanan bir din adamının bu konuda söylediği şudur: "Kadınlık görevinden kaçınan (yani) kocasının cinsel ihtiyacını, onun emrine ve dileğine göre karşılamayan kadın) suçludur. Çünkü... nafaka almasının sebebi olan cinsel görevlerini ye-

Öte yandan bu görevini, yine kocasının emri ve dileği gereğince karşılamadığı takdirde, sadece onun değil fakat aynı zamanda Tanrı'nın ve meleklerinin de lânetlemesine maruzdur. Kendisini yatağa çağıran kocasının dâvetine uymadığı takdirde, sadece onun tarafından terslenmek, ya da dövülmek ya da boş edilmekle kalmaz fakat aynı zamanda cennetlere girme şansını da yitirmiş ve Tanrı'nın gazabını üzerine çekmiş olur.

Muhammed'in, Tanrı'dan gelmedir diye ortaya vurduğu emirler kadına, kocasının şehvetini doyurduğu takdirde, mükâfata kavuşacağını ve bu görevden kaçındığı takdirde ise felâketlere uğrayacağını açıkça ortaya vurmaktadır. Kısaca bir fikir edinmek ve başlangıç olmak üzere din adamlarımızın Muhammed'in emirleri olarak halkımıza sundukları örneklerden bazılarına değinmek yararlı olacaktır.

Cennetlik kadınların tanımını yaparken Muhammed:

"Hiçbir kadına, nefsini kocasına sunmadan uyuması helâl değildir"

derdi. Ve "Kadın nefsini kocasına nasıl sunar?" diye soru soranlara 'da şu yanıtı verirdi:

"Elbisesini çıkarır. Kocası ile beraber aynı yatağa girer, tenini tenine dokundurur. İşte böyle yapabildiği zaman nefsini sunmuş olur"[488].

Yine bunun gibi kocasının cinsî münasebette bulunmak üzere karısının dâvet etmesi konusuna eğilerek:

"(Koca) cinsel ilişkide bulunmak için karısını çağırdığı zaman karısı ocak başında yemek pişirir olsa da kocasına icâbet etsin." "Kendisini arzulayarak cinsî ilişki çağrısında bulunduğu zaman (kadın)... deve üzerine binmiş olsa bile kocasının arzusuna karşı direnmemelidir"

şeklinde ihtarlarda bulunurdu. Hattâ bu ihtarlarını daha da açıklığa kavuşturmak maksadıyla:

"(Kadın) deveye binmiş ve semerine yerleşmiş iken bile kocasının cinsel ilişki isteğine karşı çıkamaz..."

derdi[489]. Ve işte kadını böylesine "hayatî" bir görevi yerine getirmekle sorumlu kıldıktan sonra görevi yerine getirmemekten doğabilecek kötü sonuçları ve cezaları sıralardı. Bunların başında meleklerin gazaba geleceğini ve böyle bir kadına lânetler yağdıracağını hatırlatırdı:

"(Şehvetini gidermek üzere) kişi karısını yatağa çağırdığı zaman kadın

rine getirmeyerek kocasının hakkına tecavüz etmektedir." Bk. Demircan, age, (1986), I, 238, 239. Görülüyor ki bu din adamı kadını, kocası tarafından adeta parayla tutulmuş kadınlara eş değerde saymaktadır

488. **El-Metalibül-Aliyetu**'den alınan bu hadis için bk. Demircan, **age**, I, 235.
489. Buhari ve Müslim'den alınma bu hadîs için bk. Demircan, **age**, I, 236.

gelmekten kaçınır, kocası da bu sebeple ona kırgın ve kızğın olarak gecelerse, melekler sabaha kadar o kadına lânet ederler[490].

Yine bunun gibi, kocasının cinsel isteğine karşı direnen kadınların, boş yere namaz kılmış olacaklarını ve oruç tutmalarının fayda sağlamayacağını ve çünkü namazların Tanrı katına yükselip kabul olunmayacağını ve omuzlarına üç haram günahın yükleneceğini söylerdi[491].

Bütün bunlardan gayrı bir de kadınlara bu yüzden yüklenecek cezaları sıralardı ki bunlar arasında şunlar vardı: Bir kere koca, dâvetini kabul etmeyen kadını dövme hakkına sahiptir. Ve karısını dövdüğü için hiçbir sorumluluğu yoktur; hiçbir soruşturmaya maruz kılınmayacağı rahatlığı içindedir[492]. Bundan gayrı kadıncağızı kolundan tuttuğu gibi sokağa atmak, boşamak olanağına sahiptir. Ve bunu yapmak için herhangi bir merciden, örneğin yargıçtan karar almak zorunluluğunda değildir.

Fakat kocasının şehvetini, onun dileği gereğince gidermeyen kadın için asıl büyük ceza Tanrı indinde günah işlemiş olmaktan doğar ki bu da cennete gidememektir. Hatırlatalım ki kadının bütün bu cezalara müstahak olmasını gerektiren şey sadece kocasının cinsel münasebette bulunma dâvetini reddetmek değildir; bu dâveti geç olarak yerine getirmek ya da yatağa çağırıldığı zaman "geliyorum, biraz bekle" şeklindeki oyalamalarda bulunmak dahi aynı korkunç sonuçları yaratmaya yeterlidir.

Kocayı şehvet açısından rahatlatmak için öngörülen yukardaki hükümler kadın lehine iş görmez. Yani kadın, cinsel ihtiyacını gidermek maksadıyla kocasını yatağa çağırmak ve gelmediği takdirde kocasının cennetlerden mahrum kaldığını görmek şansına sahip değildir. Olsa olsa kocasının iktidarsızlığı, ya da kötü bir hastalığı nedeniyle (ki ilerde Talak bahsinde ele alacağız) yargıçtan ayrılma isteyebilir (ki bu da sadece bazı mezheplere münhasırdır).

Evlilikte kadının görevinin bol çocuk yapıp yetiştirmek ve kocasının hizmetlerini görmek yanında onun şehvetini gidermek olduğunu söyleyen Muhammed, bu görevler içerisinde özellikle bu sonuncuyu ön plana almıştır. Gerçektende "aklı başında kimselere" verdiği öğüt şudur: "Zamanınızı üçe bölüp bir kısmını ibadet, bir kısmını nefis muhasebesi ve bir kısmını da şahsî işlerinizle geçirin"[493].

490. Demircan; ayrıca bkz. Sahih-i..., IX, 35-6. 238.
491. Demirca,n age, I, 238.
492. İbid., I, 239.
492. İbid., I, 239.
493. İbn Hibban'ın Ebû Zer'den rivâyet ettiği hadîs şöyledir: "Akıllı insan, ancak üç şey için harekete geçer; ahiret, dünya mâişeti ve haram olmamak şartiyle zevk almak için..." Bk. Gazali, age, (1975), II, 82.492. İbid., I, 239.

Bu konuda bütün müslümanların kendisini örnek almasını istemiştir[494]. Bilindiği gibi o, zamanının büyük bir kısmını her gün ve gece, sabah ve ikindi namazlarından sonra karılarını teker teker ziyaret edip onlarla cinsî münasebette bulunarak geçirirdi.

Onun bu tür emirlerinde "hikmet" yattığını kabul eden yöneticiler, halkı: "Zaman zaman gönlünüzü dinlendirin, çünkü gönül yorulduğu zaman körleşir" formülüne uygun olarak yetiştirmeye çalışmışlardır[495].

Hiç kuşku edilemez ki bu formülün, kadın-erkek ayırımı yapılmadan uygulanması halinde, isabetli yönü çoktur. Ancak ne var ki Muhammed, bunu sadece erkekler bakımından öngörmüştür. Çünkü "gönlü dinlendirilmek" istenilen kişi kadın değil erkektir. Kadın sadece bu işi yerine getirmekle görevli bir araçtır. Nitekim ilk kadın olarak yaratılan Havva'nın görevinin bu olduğunu anlatmak üzere Kur'ân'a şu âyeti koymuştur:

"Öyle bir mabuttur ki sizi tek bir kişiden yarattı; ülfet ve ünsiyet edinmesi için (gönlünün huzura kavuşacağı) eşini de ondan var etti" (7 A'râf 189).

Gölüyor ki Tanrı erkeği yaratmış ve kadını da ondan var kılmıştır; kılmasının nedeni de gönlünün eğlenmesini sağlamaktır[496].

Öte yandan Muhammed'in tekrarlar olduğu bir formül daha vardır ki o da şudur:

"Dünyanızdan üç şey sevdim: Güzel koku, kadınlar ve namaz"

Bu formülü o, "zikir", "fikir" ve "ibadette" bulunmak gibi işlerle yorulduğu zaman "gönlünü dinlendirmek" için iki düzineye yakın kadınlarıyla sevişmek suretiyle uygulamış ve böylece başkalarına örnek teşkil etmiştir[497]. Son nefesini vereceği sırada:

"Kadınlar sizin kölelerinizdir! Tanrı emriyle onlardan yararlanmak, cinsî münasebette bulunarak gönlünüzü eğlendirmek size helâl kılınmıştır"

diyerek bu konuya ne kadar önem verdiğini anlatmak istemiştir[498]. Muhammed'in sözlerinden ve davranışlarından anlaşılan şudur ki gönül eğlendirmenin ve böylece güçlenip ibadete yönelmenin yolu, cinsî münasebettir; ve

494. Taberânî'nin Abdullah B. Ömer'den rivâyet ettiği hadis şöyledir: ".. Her çalışanın da bir yorgunluğu ve istirahate ihtiyacı vardır. O, yorgunluğunu benim sünnetim üzere geçirenler hidayete ermişlerdir." Gazali, İbid., II, 82.

495. Gazali, İbid., 81.

496. Bu ayetin Gölpınarlı tarafından yapılan çevirisi şöyledi: *" Öyle bir mâbuttur ki sizi tek bir kişiden yarattı, ülfet ve ünsiyet edinmesi için ondan eşini yarattı..."* (K. 7, A'raf 189).

497. Bununla beraber bazı kişilerin, gönüllerini dinlendirmek için kadınlarla eğlenmekten ziyade akar sulara ve yeşilliklere bakmaktan zevk aldıklarını ekler. Bk. Gazali, age, II, 83.

498. İbn İshak, age, (1930), 651; Taberi, age, (1966) , II 819.

esasen evliliğin yararlı olan yönü de erkeğin şehvetinin tatminidir[499]. Çünkü "Takvą kuvvetiyle gemlenmeyen, gâleyana gelmiş bir şehvet", insanı sadece iş görmekten ve ibadetten önlemez ve fakat aynı zamanda fuhşa sürükler. Gazali'nin belirttiğine göre Kur'ân'daki:

"Eğer onu yapmazsanız, yer yüzünden fitne ve fesâd uyanır" (8 Enfâl 73)

şeklindeki âyet buna işâret etmektedir[500]. Bu bakımdan, erkeğin şehvetinin giderilmesi toplum düzenini sağlamak için koşuldur[501]. O kadar koşuldur ki, eğer erkek şehvetini söndürmek için "hür" bir kadın bulamayacak olursa "kalbinin huzurunu sağlamak ve zinayı önlemek" üzere cariye almalı, onunla yatmalıdır. Çünkü aksi takdirde din elden gider ve toplumun huzuru bozulur.

Fakat cariye ile "gönül eğlendirmenin" sakıncalı bir yönü vardır ki o da doğacak olan çocuğun, tıpkı anası gibi, köle durumunda olmasıdır. Bu ise çocuğun "helâk" olması demektir. Ancak ne var ki çocuğun helâk olması, "dinin elden gitmesinden" evlâ bulunduğundan, erkeğin şehvetinin döndirilmesi uğruna köleliğin sürdürülmesi câizdir[502]. Gönlü "huzura" kavuşturan şeylerin başında şehvet bulunduğuna göre Havva'nın görevimin ne anlama geldiğini anlamak güç değildir.

Öte yandan kocanın Tanrı inâyetine mazhar olabilmesi ve cennetlere girebilmesi için ibadette bulunması gerekir; bulunabilmesi için ise şehvet gâilesinden kurtulması gerekir: İşte "iyi" ve "sâliha" bir kadın bu hususlarda erkeğin dinine yardımcıdır; bundan dolayıdır ki onun gönlünü eğlendirmekle ve şehvetini gidermekle görevlidir. Ebû Süleyman Dârânî'nin anlatışıyla: "İyi bir kadın dünya metaı değil ahiret saadetidir. Çünkü erkeğin şehevî hissini tatmin ve ev işlerini tedvir etmekle onun huzur içinde hem diğer işlerini ve hem de Allah'a karşı kulluk ve ibadetini yapabilmesini temin eder". Bundan dolayıdır ki Tanrı:

"Onu (kocayı) temiz bir hayât ile ihyâ eder ve yaşatırız" (16 Nahl 97)

demiş[503] ve "temiz bir hayat" sözleriyle erkeğe "iyi ve sâliha" kadının yaraşır olduğunu anlatmak istemiştir[504]. Yine bundan dolayıdır ki Tanrı "inanan erkeklerden", bu tip bir kadına sahip olmak için duâ etmelerini ve:

499. Gazali, age, (1975) II, 16, 81,; Beyhanî, age, (1973), 23

500. Enfâl Sûresinin Gazali tarafından yorumlanan bu hükmü, Diyânet İşleri Beaşkanlığının çevirisinde şöyledir: "... Eğer siz aranızda dost olmazsanız, yeryüzünde kargaşalık, fitne ve büyük bozgun çıkar." (8 Enfal 73).

501. Mernissi, age.

502. Gazali, age, '1975), II, 79.

503. Diyânet İşleri Başkanlığı'nın çevirisinde şöyledir: "*Kadın, erkek, inanmış olarak kim iyi iş işlerse, ona hoş bir hayat yaşatacağız...*". Bu çeviri yanlıştır. Aslı Gazali'nin söylediği gibidir.

504. Gazali, age, II, 84.

"Rabbimiz bize dünyada hasene ver" (2 Bakara 201)

diye yalvarmalarını bildirmiştir[505]. Bu âyetteki "hasene" sözcüğünün "iyi" ve "kocasının hizmetlerini gören, şehvetini gideren sâliha kadın" anlamına geldiğinde din bilginleri müttefiktirler[506].

Nitekim Muhammed erkeklere hitap ederken:

"Sizler şükreden kalbe, zikreden lisâna ve âhiret hususunda sözlere yardımcı olacak sâliha mü'min bir kadına sahip olmaya çalışın"

demeyi gelenek edinmiştir[507].

Görülüyor ki Tanrı'dan geldiği kabul edilen bu hükümlere göre Tanrı'nın ve peygamberinin başlıca meşgâlesi, erkek kullarına "sâliha" kadın bulma yollarını öğretmek ve "sâliha" kadın sayesinde şehvet giderip cennete girme usullerini belletmektir. Çünkü şeriât'a göre toplum düzenini sağlamanın başka yolu yoktur!

Bütün bunlara ne denir, ne denmek gerekir, kuşkusuz takdir güç; fakat Şeriâtçının Tanrı'yı bu tür işlere karıştırarak kadını erkeğin şehvet aracı yapmaya kalkışmasına ve toplum düzenini sağlamak için başka bir çözüm yolu bulamamasına akıl erdirmek mümkün değildir.

1) " Kocasının Cinsî Münasebet Teklifini Kabul Etmeyen Kadın Dünyevî ve Uhrevî Cezalara Müstahaktır."

Kadına kocasının şehvet gâilesini giderme görevini yükleyen Muhammed'in, bir diğer azizliği de bu işi sadece kocasının keyfine ve dileğine uygun olarak yerine getirtmek olmuştur. Her ne kadar kadının da duygularına ve cinsî münsebetten zevk almasına önem veriyormuş gibi görünmek için, bu tür münasebet sırasında erkeğin kadını okşaması ve onun "ihtilâmını" ve "zevkini" düşünmesi gereğini hatırlatmakla beraber bu hayırhahlığını dahi yine erkeğin çıkarlarına göre ayarlamış ve her halükârda da "sevişme" işinde kadını erkeğin emrine terketmiştir.

Çünkü getirdiği sistemde kocanın kadın üzerindeki en büyük hakkı onu şehevî ihtiyaçlarında kullanmak, dilediği an ve dilediği gibi cinsî münasebete zorlamaktır. Onun bu mutlak hakkına karşı kadının mutlak itaati şarttır; o kadar ki:

"(Kadın bakımından) itaatın en mutlak olduğu alan, cinsî münasebet alanıdır ki evliliğin başlıca amacının teşkil eder"[508].

Daha başka bir deyimle kocasının cinsî münasebet dâvetine icâbet ka-

505. D. İ. Başkanlığı'nın çevrisi şöyledir: "*Rabbimiz, bize dünyada iyiyi, ahirette de iyiyi ver ...*".

506. Gazali, age, II, 83.

507. İbid., 84.508. Beyhani, age, (1973), 23.

508. İbn İshak, age, (1980), 651; Taberi, age. (1966), II, 819.

dın için dinsel bir zorunluluktur. Çünkü Muhammed, böyle bir teklif karşısında kadının, hiç tereddüd etmeden kocasına teslim olmasını istemiş ve bunun bir din gereği olduğunu söylemiştir. İbn Abbas'ın rivâyetine dayalı bir hadîse göre:

"Bir kadın (peygambere gelerek): 'Ben evlenmek istiyorum, kocanın hakları nelerdir' diye sordu. (Peygamber) kendisine; 'Kocanın kadın üzerindeki haklarından biri şudur: Ne zaman ki karısına cinsî münasebet teklifinde bulunacak olursa kadın bu teklifi asla reddetmeyip derhal kendisini kocasına vermelidir'".

Kadın için mazeret arama olanağını da yok kılmak maksadıyla Muhammed, hastalık ya da doğum gibi çok istisnai durumlar olmakdıkça kocasının dâvetini geri çeviren kadının günah işlemiş olacağını ve bu takdirde hem dünyevî ve hem de uhrevî cezalara müstahak sayılacağını bildirmiştir[509]. Böyle bir halde koca için karısını aç bırakmak, giyim ve kuşamdan yoksun tutmak, sopalamak ve boşamak gibi pek çeşitl imkânlar var olduğunu söylemiştir. Kendi yaşamlarından da buna bizzat kendisi örnekler vermiştir[510].

Hemen ekleyelim ki koca'nın bu hakkı, eskiden olduğu gibi bugün dahi en etkili şekliyle uygulanmaktadır. İslâm ülkeleri içerisinde "gelişmiş" diye bilinen ve kanunlarını uygar dünyanın ilkelerine göre değiştiren Arap ülkelerinde bile kadın, kocasının şehevî ihtiyaçlarını karşılamadığı takdirde cezalandırılma durumundadır.

Örneğin Fransız etkisiyle "uygarlaştığı" söylenen Fas'ta, 1958 yılı "devrim kanunlarına" göre koca, cinsî münesebetten kaçınan karısını aç bırakabilir, giyim kuşamdan yoksun edebilir, eve hapsedebilir. Kanunun getirdiği tek yenilik odur ki, daha önceleri koca bu hakkını kendi başına kullanabilirken, yeni kanuna göre Yargıç kararıyla kullanmak zorundadır[511].

Yine tekrarlayalım ki kocasının şehvet ihtiyacını gidermeyen kadın bakımından aç bırakılmak, ya da evden atılmak, azarlanmak vs. gibi cezalar yanında bir de cennetlere girme şansından yoksun bırakılmak vardır ki asıl korkunç olan da budur. Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir hadîs'ten öğrenmekteyiz ki erkeğinin yatağa dâvetini kabul etmeyen ya da geciktiren

509. Bu hadisler için bk. Buhari, **Kitabu'n-Nikâh,** Bab 85; Müslim, **Kitabu't-Talak,** 10-2; Abû Dâvûd, **Kitabu-Nikâh,** 32; Hanbel, **Musned**, II, 255, 348, 439, 468, 480, 519; Gazali, **age**, (1975), II, 106.

510.Bu hadîsler için bk. Buharî, **Kitab Manâkib al-Ansar,** Bab 3 ve **Kitâbu'l-eşriba,** Bab 30; İbn Mâce, **Kitabu't-Talâk**, II, İbn Sa'd, **Tabakat**, VIII, 101, 103.

511. 1958 tarihli bu kanunun 123. maddesi aynen şöyledir: "Hamile olmadığı halde kocasının cinsî münasebet teklifini redden kadına yargıç, kocasiyle yatması emrini verebilir. Bu emre riayet etmeyen kadını kocası iâşe ve ibâte'den yoksun kılabilir"

kadına Tanrı darılır, ve:

"Kocası râzı oluncaya kadar dargın kalır ve melekler sabaha kadar o kadına lânet ederler"[512].

Böyle bir durumda Tanrı sadece darılmakla ya da sadece meleklerini o kadına lânet ettirmekle yetinmez, fakat aynı zamanda onu cennetlere de almaz. Çünkü Tanrı'nın "iyi", kadın diye tanımladığı ve *"ayaklarının altından cennetler geçer"* diyerek okşadığı kadınlar sadece "çocuk yapan" kadınlar değil fakat asıl kocalarının cinsel isteklerine mutlak bir inkiyatla boyun eğen kadınlardır[513].

Yukardaki esasları ya da benzeri durumları izleyip de Şeriât'ın getirdiği Tanrı anlaşını, akıl süzgecinden geçirmek isteyenler kendilerini muhtemelen güç durumlarda bulacaklardır. Çünkü kocasının şehvetini gidermedi diye kadınlara darılan, onlarla küsüşen bir Tanrı tanımına akılcı bir davranışla yer vermek kolay değildir. Ve Muhammed'ten başka hiç kimse, hiçbir peygamber, Tanrı'nın karı koca arasındaki şehvet ilişkilerine böylesine merak sardığını ve karıştığını böylece açık bir dil ile bildirmemiştir.

Bunun böyle olduğunu, Muhammed'in bu konularda getirmiş olduğu esasları biraz daha incelemekle anlamak kolaydır. Gerçekten de kocasının şehvet gâilesini gidermenin kadın bakımından günü, saati ve yeri yoktur: Her ne zaman, her nerede ve her ne şekilde olursa olsun ve hattâ iki eli ateşte de olsa gidermelidir. Yeter ki kocası aşka gelmiş ve istemiş olsun. Çünkü Muhammed:

"Kadın, her ne durumda olursa olsun, velev ki ocak başında bulunsun, derhal erkeğin cinsî münasebet dâvetine icâbet etmelidir"

diye emretmiştir[514]. Sadece ocak başında yemek pişirirken ya da buna benzer işlerle meşgul iken değil fakat ibadet eder durumlarda iken (örneğin namaz kılarken, ya da oruca kalkarken) dahi kadın, bütün bunlardan vazgeçip kocasının cinsî münasebet dâvetine icabet etmelidir. Çünkü Muhammed açık olarak böyle yapmasını emretmiş ve bu emrini Saffan bin Mu'attal'ın karısının bir sorusu vesilesiyle açıkca belli etmiştir. Bu olayı İbn Hanbal'ın rivâyetine dayalı bir hadîsten öğrenmekteyiz: Genç ve şehvetine pek düşkün olan Saffan, olmadık zamanlarda karısını cinsî münasebete zorlama geleneğini edinmişti: örneğin karısı namaz kıldığı sırada ya da oruç tutmaya kalktığı anlarda onu ibadetinden vazgeçirip kendisiyle yatmaya çağırırdı. Bu ise karı-

512. Sahih-i Buhari Muhtasarı..., IX, sh. 35-6, Hadis no. 1337.

513. Enes ve Ebû Hüreyre'nin rivâyetlerine dayalı bu hadîslere göre Muhammed; kocayı "efendi'" ve kadını "köle" olarak tanıtmış ve kadın için cennete girmenin tek yolunun, kocasının cinsel isteklerini karşılamak olduğunu açıklamıştır. Bu konuda da bk. Gazali age, (1975), II, 147-8.

514. Ebu Alî Talik b. Ali'den rivâyet olunan bu hadîs için bk. **Riyazüs-Salihin**, I, 325. Ayrıca bk. Demircan, **age**, I, 237.

sını pek haklı olarak rahatsız ederdi. Saffan'ın bu tutumundan son derece müşteki kaldığı içindir ki kadıncağız durumu bir gün Muhammed'e anlatır ve kendisine bir çare bulmasını, kocasına öğütte bulunmasını ister. Bunun üzerine Muhammed, Saffan'ı çağırtır ve sebebini sorar; aldığı yanıt şudur: "Ey Tanrı elçisi, ben çok gencim, şehvetim kabardığı için sabredemiyorum ve oruç tuttuğu zamanlar (karıma) orucunu bozdurtup bu ihtiyacımı gideriyorum." Saffan'ın bu söylediklerini pek haklı bulan Muhammed şu emri verir:

"Hiç bir kadın, kocasının izni olmadan oruç tutmasın" [515].

Görülüyor ki Muhammed, kutsal nitelikte sayılmak gereken bir görevi, yani ibadeti, eğer bu görevi yerine getirmek durumunda olan KADIN ise, erkeğin şehveti uğruna "ihmal edilebilir" şekle sokmuş ve kadınların oruç tutmalarını kocalarının iznine bağlamakla, koca bakımından şehvet gâilesini gidermenin pratik bir yolunu bulmuştur.

Daha başka bir deyimle erkeğe, şehvetini giderip ibadet edebilmesi (ve böylece cennetlere girebilmesi) olanağını hazırlarken, kadına ibadetten vazgeçip erkeğinin şehvetini gidermesi ve böylece onun uğruna fedakârlıkta bulunması zorunluğunu yüklemiştir.

Öte yandan erkeğin aşka gelmesi ve şehvet ihtiyacını hissetmesi sadece evde, örneğin yatak odasında, mutfakta filan değil, fakat dışırda, sokakta da vuku bulmuş olabilir. Böyle bir halde yapacağı şey derhal evine dönüp eline geçirdiği kadınlarından biriyle yatmaktır. Müslîm'in ve Tırmızî'nin belirttikleri bir hadîs şöyledir:

"(Tanrı elçisi sokakta giderken) bir kadın gördü. Derhal evine koşup karısı Zeynep ile cinsî münasebette bulundu. Sonra evinden çıkarak: - 'Kadınlar insanın karşısına şeytan gibi çıkarlar. Bir kadın görüp heves ettiğiniz vakit, hemen kendi âilenize müracaat edin'"dedi..." [516].

Eğer koca sokakta giderken kendi karılarından biri yanında ise ve şehveti de kabarmış ise bu takdirde hemen oracıkta bu işi görme teklifinde bulunabilir; böyle bir teklif karşısında karısının derhal icabet edip altına yatması gereklidir,velevki devenin üstünde bile olsa. Çünkü Beyhakî'nin İbn Ömer'den rivâyetine agöre Muhammed şöyle demiştir:

"(Kadın) devenin üstünde de olsa, eğer kocası kendisiyle sevişmek istemiş ise, derhal deveden inip erkeğin şehvetini giderecek.. ve cennettin ayakları altında olduğunu düşünüp teselli bulacaktır" [517].

515. İbn Hanbel, **age**, III, 80; Haddad, **age**, 45.

516. Gazali, age, (1975), II, 78-9; Mernissi, age, 11.

517. Camilerimizde halka belletilen bu tür hadisler için bk. **Kadınlara Hitap Hadîsi Şerifler** (Derleyen, Tekirdağ Müftüsü Ali Arslan, İstanbul, 1971, sh. 30); Ayrıca bk. Aytunç Altındal, **Türkiye'de Kadın,** sh. 79; Ayrıca bk. Gazali, **age**, (1975), II, 150; Ayrıca bk. Demircan, **age**, I, 236 ve d.

Cennet vaadleriyle kadını kocasının kaprislerine boyun eğdirmenin bir başka yoludur bu. Şeriât sistemi bu tür usullerle kadını, arzulu olmadığı zamanlar dahi, kocasının şehvet ihtiyacının giderme çaresizliğinde bırakır. Aslında "cennet" vaadi bir kandırmadır; ve kadın bunun bir kandırma olduğunu ancak akılcı bir eğitim sayesinde Kur'ân'daki Cennet tanımlarına vakıf oldukça anlayabilir; Cennetlerin "yakut gözlü, beyaz tenli, el değmemiş güzel hurîlerle" dolu olduğunu ve cennete gittiğinde kocasını bu hurîlerin kolları arasında ve hiç kuşkusuz kendisini unutmuş olarak bulacağını öğrendiği zaman kavrayabilir. Ve ancak o zaman Şeriât'ın bu kurnaz usullerine kanarak kocası için yapmış olduğu fedakârlıkların budalalıktan başka bir şey olmadığına kanaat getirir.

*

* *

Bu vesile ile şunu da ekleyelim ki Muhammed, Tanrı'dan geldiğini söylediği vahiyler gereğince kadınlara yukardaki şekilde *"Devenin üstünde de olsanız, ya da namaz kılar durumda da bulunsanız kocanız çağırınca onun altına derhal yatın, onun şehvet ihtiyacını giderin, aksi takdirde cehennemlik olursunuz"* şeklinde konuşmuştur ama, buna karşılık kadının aynı nitelikteki ihtiyacının giderilmesi için "koca"ya benzeri bir emir vermemiştir. Aksine, kocayı, karısının şehvet ihtiyacını karşılayacak yerde, Cennet'e kavuşabilmek için ibadet görevlerini yerine getirme olanağı içerisinde tutmuştur.

Abdullah İbn Amr, İbn el Asî'nin rivâyetine dayalı şu hadîs bunun güzel örneklerinden biridir.

Abdullah, kendi deyimiyle, babası tarafından "asâletli" bir kadınla evlendirilmiştir. Fakat karısıyla cinsî müsabette bulunmamıştır. Çünkü hurîlerle ve yakût gözlü dilber bâkirelerle dolu cennete girebilmenin, bol bol Kur'ân okumakla ve namaz kılıp oruç tutmakla mümkün olduğuna öylesine inanmıştır ki, vakit bulup da karısıyla bir yatakta yatamamıştır.

Bu durumdan kadıncağız haklı olarak şikâyetçidir. Bir gün şikâyetini kayınpederine, yani Abdullah'ın babasına yansıtır ve münasip bir dil ile kocasının namaz kılmaktan, oruç tutmaktan, hatîm sürmekten kocalık hakkını ifâya vakit bulamadığını anlatır ve şöyle der:

"Abdullah erkek nev'i arasından güzel (iyi) bir kocadır. Ben ona geleliberi aile döşeğimize ayak basmadı (benimle yatmadı), örtülü eteğimizi araştırıp yoklamadı" [518]. Kadının bu sözlerini dinleyen adam durumu Muhammed'e anlatır. Muhammed Abdullah'ı huzuruna getirtir ve sorar: "Nasıl oruç tutarsın?". Abdullah "Her gün" diye cevap verir. Muhammed yine sorar: "Nasıl hatîm edersin?". Abdullah: "Her gece" diye cevap verir.

Abdullah'ın her gün oruç tutmasını ve her gece hatîm etmesini biraz

518. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 244 ve d. Hadis no. 1782.

fazla bulan Muhammed onunla âdeta pazarlığa girişir: "*Her ayın üç gününde oruç tut, her ayda bir gece de Kur'ân okuyup hatmeyle*" der. Abdullah bunu yeterli bulmaz ve "*Benim bundan çoğuna da gücüm yetişir*" der. Ve bu pazarlık bu şekilde devam eder ve Abdullah'ın bir gün oruç tutup bir gün iftar etmesi ve yedigecede bir Kur'ân okuyup hatîm eylemesi şeklinde sona erer. Böylece gece okuması hafifleyen Abdullah, muhtemelen karısının örtülü eteğini araştırıp yoklama fırsatını bulabilecektir.

Görülüyor ki Muhammed'in getirdiği sistemde koca, dilediği gibi dilediği an şehvetini giderecek ve fakat kadın, kocasının keyfini bekleyecektir.

Erkeğin şehvet gâilesini gidermeyi dinsel bir sorun bilen Muhammed, yukarda değindimiz gibi, kadını sadece ocak başında ya da deve sırtında bulunduğu hallerde değil fakat "pis" diye tanımladığı "hayızlı" hallerde dahi şehvet giderici durumda tutmaktan geri kalmamıştır. Şu farkla ki bu durumlarda "öpüşerek sevişmeyi", ya da "tenasül aletini kadının eline vermeyi" ya da buna benzer bir başka şekli uygun bulmuştur. Yani kadına "duhul" etmeden şehvet ihtiyacının tatmin usullerini öngörmüştür. Ne var ki bunu yaparken Kur'ân'a yerleştirdiği bazı hükümlerle çelişmeye düşmüştür. Şöyle ki: Sık sık belirttiğimiz gibi Muhammed, kadınların dînen eksik (dûn) olduklarını söylerken bunun nedenini, onların "hayız" görmelerine bağlamıştır. Niketim bu düşüncesini, kadınlara hitaben söylediği şu sözlerle açığa vurmuştur:

"Hayız gördüğünüz zaman namaz kılmaz, oruç tutmazsınız değil mi?... İşte bu... dininizin eksikliğindendir"[519].

Fakat "hayızlı" olmayı aynı zamanda kadınların "pis" olmaları durumu ile eş tutmuştur. Bunun içindir ki hayızlı iken kadınları oruç tutmaktan ya da hac sırasında Kâbe etrafında dolaşmaktan, cami gibi yerlere ayak basmaktan, cenaze arkasına katılmaktan yasaklamıştır[520].

Bunu yaparken aynı zamanda erkeklere de "hayızlı" olan kadınlara yanaşmamalarını öngören şu âyeti bildirmiştir:

"... Aybaşı halinde iken kadınlardan el çekin, temizlenmelerine kadar onlara yanaşmayın. Temizlendikten sonra, Allah'ın size buyurduğu yoldan yaklaşın..." (2 Bakara 222).

Fakat bizzat kendi yaşamlarından verdiği örneklerden anlaşılmaktadır ki Kur'ân'ın bu yasağına rağmen hayızlı kadınlarla "koyun koyuna sarılı" olarak yatmak, onları okşamak, tenlerine dokunmak suretiyle bedenlerinden yararlanmak câizdir. Ümmü Seleme'nin rivâyetine dayalı hadîs şöyledir:

519. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, (1970), i, 224-5; Ayrıca bk. Bokhari (Houdas), 1903, I, 113-119.

520. Ayşe'nin rivâyetine dayalı bu hadîs'e göre Muhammed, hac eden kadınların hayız gördükleri sırada Kâbe etrafında dolaşmalarına izin vermemiş, fakat farz olan diğer işleri görebileceklerini bildirmiştir. Bokhari (Houdas), 1903, I, 113.

"Tanrı elçisi ile bir abaya bürünerek yatıyorduk. Derken âdetimi gördüm. (Yavaşçacık) sıvışıp hayza mahsus elbisemi giydim. –'Adetin mi geldi? diye sordular. 'Evet', dedim. Bunun üzerine beni çağırdılar. Saçaklı kadifenin altında kendileriyle yattım"[521].

Bu konuda diğer bir eşinin (Ayşe'nin) bildirdiği şudur:

"(Tanrı elçişi ile) birlikte her ikimiz de cünüp iken bir kaptan yıkanırdık. (Âdet gördüğümde) onun emri üzerine futa bağlardım. Ben hayız iken... tenini tenine dokundururdu"[522].

Karıları âdetli iken sadece onların tenlerine dokunmakla kalmayıp onlarla kucaklaştığı ya da memelerini sıkıştırdığı haller bulunduğunu da Ayşe'den öğrenmekteyiz:

"Eşleri olan bizlerden biri âdet gördüğü zaman Allah'ın Resûlü (âdet gören eşine göbekle dizler arasını örten) genişçe bir örtü örtünmesini emreder, sonra onun memelerine yönelirdi"[523].

Hattâ Ebû Davûd'un, Abdullah b. Sa'idil-Ensârî'den naklen yer verdiği hadîs'e göre kadınlardan bu şekilde yararlanmayı Tanrı'nın dahi uygun bulduğunu bildirmiştir:

"Göbekle dizler arasını örten örtünün yukarı kısmından, göbek üstü vücüd kısımlarından yararlanman helâl olundu"[524].

Yine Ayşe'den öğrenmekteyiz ki Muhammed, hayızlı kadının kucağına yaslanıp Kur'ân okumayı, ya da saç taratmayı uygun bulmuştur:

"Ben hayız iken Nebiyyi Mükerrem... başını kucağıma yaslar, sonra Kur'ân okurlardı... onun başını hayız iken tarardım"[525].

Görülüyor ki kadını, hayızlı iken "pis"tir diye dînen eksik sayan, camiye sokmayan, Kâbe etrafında dolaştırtmayan ve oruç tutturmayan Muhammed, iş erkeğin şehevî isteklerini doyurmaya gelince, bu "pis" durumuna rağmen kadının güzel vücudundan yararlanmayı, tenine dokunmayı, memelerine sa-

521. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, I, (1970), 221, Hadîs no. 206.

522. Gazalî, yukardaki hükümlere dayanarak, hayızlı kadının bedeninden faydalanmanın, onunla yatıp kalkmanını, onu öpmenin câiz olduğunu söyler. Muhamed'in emirlerini göz önünde tutarak hayızlı kadının göbek kısmından diz kapağına kadar futa kullanmasını gerekli bulur. Bk. Gazali age, II, 131. Hanefilere göre hayızlı kadının göbekten aşağı olan çıplak bedeninden faydalanmak doğru değildir. Fakat göbek üstünden faydalanmadan sakınca yoktur. Nitekim Muhammed böyle yapar ve kadının memelerine sarılmanın uygun olduğunu söylerdi.

523. **Sahih-i...**, I, 222, Hadîs no. 208; Ayrıca bkz. Demircan, age, (1986). I, 218-220.

524. S. Ebû Davûd, K. Tahâreti, B. 83 (Hn. 212); bu husuta bkz. Demircan, age, I, 220.

525. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, (1970), I, 219-220.

rılmayı ve nihayet kucağına yaslanıp Kur'ân okumayı sakıncalı bulmamıştır. Hatta bununla da kalmamış, bir de hayızlı kadının bedeninin her tarafından tutarak ve "gömlek altından da olsa" el ile onu okşayarak, zevk alma olanağından yararlanmıştır[526]. Öte yandan hayızlı kadınları da, kocalarının tenasül aletiyle oynamak ve bu yoldan şehvet arzularını doyurmak zorunluluğunda bırakmıştır. Nitekim bununla ilgili bir hadîs şöyledir:

"Koca, (hayızlı durumda bulunan) karısından, iki eliyle tenasül âletini tutup istimna etmesini isteyebilir; onun vucudunu elbisesinin altından okşayıp zevk alabilir, yeter ki duhul etmeye..." [527].

Bu çareyi, hayızlı kadınla cinsî münasebette bulunamayan erkeğin şehvet ihtiyacını hiç olmazsa bu yoldan gidermek ve sırf erkeğin zevkini karşılamak amacıyla öngörmüştür [527a]. Hatırlatım ki hayızlı kadınla cinsî münasebette bulunma yasağı, aslında Yahudi dininin uyguladığı bir kuraldır ve Muhammed bunu da onlardan almıştır; şu farkla ki kocaya, yukardaki şekillerde kadının vucudundan yararlanma olanağını tanımıştır. Gerçekten de Yahudilerin "niddeh" tâbir ettikleri din yasaklarında yer alan kural şöyledir: "hayızlı kadına yaklaşıp onun çıplaklığından yararlanmak yasaktır"[528]. Bu yasak, hayız halini izleyen 7 gün boyunca sürer. Bu süre yen 7 gün boyunca sürer. Bu süre içerisinde cinsî münasebette bulunmak şöyle dursun fakat kadına "küçük parmakla" dahi dokunmak günâh

526. Bu tür Hadisleri "cinsel eğitim" olarak halkımıza belleten din adamlarımızın yayınlarından bir örnek verelim: "Cümey'b Ümeyr anlatıyor: "Annemle teyzem Hz . Ayşe âdet gördüğü zaman Allah'ın Resûlü'nün nasıl seviştiğini sordular; şu cevabı verdi: 'eşleri olan bizlerden biri âdet gördüğü zaman, âdet gören eşine genişçe bir altlık giymesini emreder, sonra da onun memelerine yönelirdi..."

Bu Hadis için bk. Demircan, age, (1986), 216 ve d.

Bir başka örnek şudur:

"Abdullah b. Sa'dil (Muhammed) şöyle anlatıyor...: 'Adet görürken karımdan yararlanmama bana helâl olur?' Allah Resûlü şöyle buyurdu: 'Göbekle dizler arasındı örten örtünün yukarı kısmından, göbek üstü vücud kısımlarından yararlanman helâl olur'..." Bk. Demircan; age, I, 216 ve d.; Ayrıca bk. Gazali, age, (1975), II, 131.

527. Gazali, age, (1951), 50, 87 ve Mernissi, age, 22.

527a. Dîn ulemasından öğrenmekteyiz ki kadın, sadece hayızlı olduğu zaman değil, fakat olmadığı zaman dahi kocasının tenasül aletini eline alıp onun "boşalmasını" sağlamakla görevlidir. Böylece kocasını rahatlamalıdır. Kadının dahi kocasının yardımiyle boşalmasının "helâl" olduğu anlaşılmaktadır.

Gazalî ve İbn-i Abidin gibi kaynaklardan çıkma hadîs'ler için bkz. Demircan, age, II, 53.

528. Hayızlı kadınla cinsî münasebette bulunma yasağını Muhammed, Yahudileri takliden koymuş, fakat onlardan farklı olarak erkeğe kadının vücudundan yukardaki şekilde yararlanma olanağını tanımıştır. Gerçekten de Yahudilerin "Niddah" tâbir ettikleri kurallarda "Hayızlı kadına yaklaşıp onun çıplaklığından yararlanamayacaksın" şeklinde hüküm olduğu halde (bk. Leviticus, 18, 19), Muhammed böyle bir halde dahi kadından yararlanmayı ihmal etmemiştir.

tır. Bu yasağa riayet etmeyen erkeğe falaka cezası uygulanır. Yine bu süre içinde erkek, kadının elinden hiçbir şey alamayacağı gibi kadın da erkeğin elinden bir şey alamaz. Erkek kadının oturduğu yere oturamaz, onun pişirdiği yemekten yiyemez, onun bardağından su içemez (meğer ki kadın, onun evde olmadığı bir sırada yemek pişirmiş olsun). Hayızlılıktan mütevellit pislik durumunun 12 gün sürdüğü kabul edildiğinden bu süre boyunca kadın her gün rahmini muayene ederek kan pıhtısı kalıp kalmadığını araştırır. Hattâ beyaz bir bezi, erkek uzvunun rahim içerisinde gidebileceği mesafeye kadar sokup, kan izi olup olmadığına bakmalıdır. Yahudi bir kadın yazar, kendi mensup bulunduğu dinin bu ilkel yönlerine değinerek: "*Bu tür din kanunlarımıza tiksinti ile bakmamak imkânsızdır*" der[529].

Biraz farklı şekilde de olsa, hayızlı kadına yaklaşma yasaklarını taklid eden Şeriat esaslarını daha az tiksinti verici bulmak mümkün değildir.

Şeriat'ın uyguladığı usullerin daha da yerilmeye değer olan yönü erkekler bakımından günâh sayılan şeyleri kadınlara yaptırmaktır. Örneğin el ile istimnâ işini erkekler için yasak kılan Muhammed, sırf erkeğin cinsel ihtiyacına yatkındır diye, aynı işi kadınlara yaptırtmaktan ve örneğin koca larının temasül âletini ellerine alıp boşalttırtmaktan geri kalmamıştır[530]. Öte yandan âdetli kadına oruç tutmayı yasakladığı halde oruçlu olan erkeğe kadınla sevişme olanağını öngörmüştür. Kur'ân'a koyduğu şu hüküm bunu doğrulamaktadır:

"Oruçlu olduğunuz günün gecesinde kadınlarınızla buluşmanız, size helâl edilmiştir... Allah bildi ki nefsinizi yenemeyecek, sabredemeyecek, bir iştir işleyeceksiniz, bu yüzden tövbenizi kabul etti, sizi bağışladı. Gayrı (kadınlarınızla) buluşun". (2 Bakara 187).

Hatırlatalım ki ilk başlarda, Ramazan ayı boyunca cinsî münasebetin yasak olduğu kuralını koymuş olduğu halde, sonradan bunun güç bir şey olduğunu ve bir ay boyunca kadınsız kalmayacağını anladığı için kararını değiştirmiş ve yukardaki izni çıkarmıştır.

Fakat oruçlu bulunan erkekler için işi biraz daha kolaylaştırmak maksadıyla, iftar zamanını ya da "oruçlu günün gecesini" bekleme zorunluluğunu dahi hafifletmiştir. Daha başka bir deyimle oruçlu erkeğe, kadının vücudunun her yerinden yararlanma olanağını vermiştir yeterki duhul etmeye. Gerçekten de Ayşe'nin ve Ümmü Seleme'nin rivâyetine dayalı hadîslerden anla-

529. Hazleton, age, 53-59.

530. El ile istimnanın günah olduğunu İbn Abbas, Muhammed'e atfen bildirir. Gerçekten de Muhammed, kendisine başvuran bir gencin: "*Zina'dan korunmak için el ile istimna ediyorum, bunda günah var mıdır?*" sorusuna: "*Yazıklar olsun sana, bu bir) çirkin harekettir. Gerçi zinadan ehvendir... şehveti gaalib gelen bekârlar üç kötülük arasında tereddüt ederler. Bunların en ehveni cariye nikâhlamak, ki burada doğan çocuğun köle olması vardır, bundan ağırı el ile istimna, en ağırı da zinâ etmektir*" şeklinde yanıt vermiştir. Bk. Gazali age, (1975),. II, 80.

maktayız ki Muhammed, oruçlu bulunduğu zamanlar karılarıyla sevişir ve onların vucudlarının her yerini öper koklar ve oruçlu erkeklere böyle yapabilmeleri için kendinden örnekler verirdi[531].

Ayşe bu konu ile ilgili olarak:

"(Peygamber) oruçlu iken (kadınlarını) takbil eder (öper), mulâmese (temas) ve muaneka buyururdu (sarılıp sevişirdi...)"[532]

diye cevaplandırırdı[533].

Yani oruçlu durumda bulunan bir erkeğe, karısının sadece avret yerini haram kılmıştı. Bunun dışında vucudunun geri kalan her noktasından yararlanmayı helâl saymıştı. Bununla beraber oruçlu iken karısının avret yerine giren kocalar için dahi kolaylıklar sağlamaktan geri kalmamıştır. Böyle bir durumda kocaya köle azad etmek, eğer kölesi yoksa yoksul doyurmak, eğer doyuracak parası yoksa hurma dağıtmak ve eğer bu da yoksa birisinden bir hurma alıp onu bir yoksula vermek görevini yüklemiştir[534]. Yine Ayşe'nin rivâyetine dayalı olarak Abû Davûd'un naklettiği bir başka hadîs şöyledir:

"Tanrı elçisi oruçlu iken beni öper dilimi emerdi..."[535].

Yine Abû Davûd'un naklettiği ve Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir başka hadîs'e göre Muhammed bu izni sadece yaşlı erkeklere tanımış fakat gençten kişileri bundan mahrum etmiştir[536]. Muhtemelen yaşlı kimselerin bu gibi durumlarda nefislerine hâkim olup kirlenmeyeceklerini düşünmüş olmalıdır. Ancak ne var ki yaşlıların bu çeşit faaliyetlere tahammül edemeyip kalbden gidebileceğini hesaba katmamıştır. Her ne olursa olsun, öpüşme sırasında karısının dilini emen kişinin, isteyerek ya da istemeyerek onun tükürüğünü yutma durumunda kalacağı muhakkatır. Böyle bir halde orucunun bozulmuş olması gerekirken "kaza" ya da "keffaret" orucu tutma zorunluluğunda bırakılmamıştır. Oysa ki oruçlu kadına böyle bir zorunluluk yüklenmiştir. Bununla ilgili hadîs şöyledir:

"(Karısının) kocasının veya sevdiği bir kimsenin tükürüğünü isteyerek yutması (kaza ve keffaret gerektiren hallerdendir)..."[537].

Öte yandan bir erkeğin, oruçlu iken kadına bakarak ya da bir kadını düşünerek "inzâl'e uğramasını", ya da tenasül uzvuna sıvı ve katı ilaçlar sürme-

531. Bu konudaki hadisler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VI, sh. 272 ve d. Hadîs no. 915-916. Ayrıca bk. Bokhari, (Houdas, 1903), I, 119.

532. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VI, sh. 273, H. 916.

533. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VI, sh. 273.

534. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, VI, sh. 275 ve d. H. 918.

535 al-Kâtib (Khatib), **age**, (1960), Bölüm VII, 427.

536. İbid.

537. Hadîs şöyledir: "Karısının, kocasının veya sevdiği bir kimsenin tükürüğünü isteyerek yutması (kaza ve kefareti gerektiren hallerdendir)...". Bu ve benzeri hadisler için bk. **Diyanet Gazetesi,** 1 Kasım 1970, No. 3, sh. 14.

sini, inzal vaki olmaksızın bir kadını öpmesini, orucu bozan hallerden saymamıştır[538]. Sadece öperken "meni"nin gelmesi, ya da ön ve arka mahallinden gayrı bir yerine (uyluk ve karın gibi) sürtmesi, ya da el ile istimna ederek inzale uğraması, arada bir özrü yokken kadının herhangi bir yerine dokunarak menisini getirmesi hallerini orucu bozan hallerden saymış ve kaza orucunu şart kılmıştır.

Bundan başka bir de oruçlu olduğunu bilerek "diri bir insanla, hangi yolla olursa olsun" münasebette bulunan bir erkeğin hem kaza ve hem de keffaret orucu tutması zorunluluğunu koymuştur[539].

Fakat bütün bunlardan gayrı erkeğin şehvet gâilesiyle ilgili olarak Muhammed'in getirdiği bazı hükümler daha vardır ki bunlara akıl erdirmek gerçekten imkânsızdır: Örneğin "*ölü insanla*" ya da "*hayvanlarla*" cinsî münasebette bulunma hallerinde "kaza"ya da "keffaret" orucunu öngörmesi bunlardan biridir. Gerçekten de Celâleddin es-Suyûti'nin *"Feth-ül Kebir"* adlı yapıtında yer alan ve T. C. Devletinin Diyânet İşleri Başkanlığınca halkımıza Tanrı ve peygamber emirleri olarak anlatılan hükümlerden anlaşılmaktadır ki Muhammed, ölü bir insanla ya da canlı bir hayvanla cinsî münasebette bulunmayı yasaklamıştır. Ancak bu gibi münasebetleri, eğer "inzâl vuku bulmamış ise" orucu bozmayan hallerden saymış, yok eğer bulmuş ise "kaza" orucu tutulması gerektiğini bildirmiştir[540].

Fakat akla daha da ters düşen şey şudur ki ölü ile yapılan cinsî münasebette "*inzâlin vâki olması*", orucu bozup sadece kaza orucunu gerektiği halde, diri bir insanla yapılan münasebet, hem kaza ve hem de kefareti gerektirmektedir[541]. Daha başka bir deyimle Muhammed, o kendine özgü ve Arap ahlâk anlayışına yatkın zihniyetiyle, ölü ile yapılan cinsî münasebeti diri insanla yapılandan daha "uygun", daha "isabetli" ve daha "ahlâkî" saymış ve bundan dolayıdır ki sadece kaza orucuna bağlamıştır.

538. Celâleddin e-Suyutî'nin **Feth-ül Kebir'inde** yer alan bu Hadîs-i şerif'ler, Diyânet İşleri Başkanlığının resmi yayınları halinde halkımıza sunulur. Bk. **Diyanet Dergisi** 1972, cild XI, sayı 6, sh. 338-42. Ayrıca bk. Diyanet Gazetesi, Kasım 1970, sayı 3, sh. 14.

539. Bu Hadîs-i Şerif'ler için bk. **Diyânet Dergisi** 1972, XII, sayı 6, sh. 338 342, **Diyanet Gazetesi** 'Ankara 1970, sayı 3, sh. 14).

540. **Diyânet Dergisi** (1972), X, 6, sh. 338-342; Diyânet Gazetesi (1970), 3, sh. 14.

541. Diyânet İşleri Başkanlığı'nın resmi yayınlarında Muhammed'in sözleri olarak aynen şöyle denmektedir: "*Orucu bozup kazayı gerektiren şeyler; ölü ile ve hayvanla yapılan münasebette inzâlin vâki olması. Kaza ve kefareti gerektiren haller; oruçlu olduğunu bilerek diri bir insanla hangi yoldan olursa olsun münasebette bulunmak (inzâl vâki olsun veya olmasın, farkı yoktur...)*".

Bu satırlar için bk. **Diyânet Gazetesi** (1970), sayı 3, sh. 14.

Kadının oruç tutmasını erkeğin iznine tâbi kılarken ya da kadına kocasının tükrüğünü yutmasını yasaklarken, oruçlu erkeğe "*ölü ile veya hayvanla*" cinsî münasebette bulunmayı câiz ve "inzâl" vukuunda kaza orucunu gerekli kılan bir başka peygambere bilmem rastlamak mümkün olur mu? Yine aynı şekilde hayızlı iken kadın pis'tir diye Tanrı'nın:

"Aybaşı halinde iken kadınlardan el çekin..." (2 Bakara222)

şeklinde âyet gönderdiğini söyleyen fakat öte yandan ölü ile ya da hayvanla cinsî münasebeti sadece "kaza" orucuna bağlayan bir başka Tanrı elçisi göstermek bilmem kolay olur mu?

2)Kocasının Şehvet "Gâilesini" Kadın, Onun Dileğine ve Kaprislerine Göre ve Tanrı'nın Emrettiği Biçimlerde Gidermelidir.

Cinsî münasebetin ne şekillerde ve biçimde yapılacağı hususunu Kur'ân şu temel kurala bağlamıştır:

"(kadınlarınıza)... Allah'ın size buyurduğu yoldan yaklaşın..." (2 Bakara 222).

Din adamlarımızın kaleminde bu âyet şu şekilde yorumlanır: "*Nefislerinizin tatmini için (besmeleyi şeytandan Allah'a sığınmayı ve sevişmeyi) öne alın. Allah'ın emirleri ve yasaklarına aykırılıktan korunun. O'nun huruzuna varacağınızı da bilin*"[542].

Hemen belirtelim ki âyetteki "size" sözcüğü, "inanan erkekler" anlamınadır ve Muhammed'in bildirdiğine göre Tanrı, bu emri ile cinsî münasebeti erkek kullarının zevkine ve keyfine fakat kendi emrine göre yapılmasını istemiştir. Örneğin sevişme esnasında karı ve kocanın çırılçıplak soyunmamalarını ve bu işi görürken fazla konuşmamalarını, erkeklerin karılarına arka organdan yaklaşmamalarını, vs. emretmiştir.

Cinsî münasebetin yapılış şekline ilâhi iradenin böylesine karışmasının yüce bir Tanrı anlayışı ile bağdaşıp bağdaşmadığı ayrıca tartışılabilecek bir şey olmakla beraber, Muhammed'in Tanrı sözleri olarak indiğini bildirdiği Kur'ân âyetlerine şöyle bir göz atmakla anladığımız şudur ki Tanrı, kadınlara arka organlarından yaklaşmanın câiz olmadığını fakat arkalarından yapışmak ve önden duhul etmek suretiyle cinsî münasebette bulunma şekline izin verdiğini açıklamaktadır. Gerçekten de yukarıya aldığımız âyetin ardından hemen şu hüküm gelmektedir.

"... Karılar tarlalarınızdır; tarlalarınıza dilediğiniz gibi girin..."
(2 Bakara 223).

Bu âyet'deki "Tarla" deyimiyle kadının ön organının (rahim'in) kast'edildiğini anlatmak üzere dîn adamları şu çeviriyi tercih ederler:

"Kadınlarınız sizin ekim alanınız, tarlanızdır. O halde (ön organ olan)

542. Demircan, age, (1986), I, 227.

tarlanıza ne şekilde isterseniz o şekilde varın..." [542a].

Muhammed'in açıklamalarına göre Tanrı, bu emirleriyle şunu anlatmak istemiştir ki, cinsî münasebet erkek kullarının arzu ve keyfine uygun tarzda yapılabilir yeter ki kadına *"arka organdan değil fakat ön organdan (rahimden) duhûl etmiş olsunlar"*.

Kadınlara arka ogranlarından yaklaşmanın hükmünü biraz daha açıklığa kavuşturmak amaciyle Muhammed, kadına arkadan yaklaşıp önden temas etmenin helâl olduğunu ve bu şekilde hareket eden erkek kullarına Tanrı'nın müjdeler yolladığını bildirmiş[542b]. ve fakat arkadan yaklaşarak arka organdan temas etmenin haram olduğunu ve bu şekilde hareket edenlere Tanrı'nın lânetler yağdırdığını söylemiştir[542c].

Her ne kadar din bilginleri, örneğin Gazalî, kadınlara arka organlarından temas yasağının sağlık mülâhazasına dayandığını, ve çünkü arka organda daima pislik bulunduğunu söylerlerse de [543] asıl gerçek bu değildir. Asıl gerçek Muhammed'in, müslümanlar için Yahudilerden farklı bir cinsî münasebet şekli getirmek istemesidir. Nitekim Buharî'nin ve Müslüm'in İbn Abbas'tan ve Câbir'den naklettikleri hadîslerden öğrenmekteyiz ki Muhammed, Yahudilerin gelenekleri arasında kadına arkadan yaklaşma usulünün bulunduğunu ve fakat arkadan rahime duhul etmenin yasaklandığını çünkü Yahudi dininde *"Eğer bir erkek karısıyla cinsî münasebette bulunurken sırtına geçmiş olarak onun rahmine girecek olursa, doğacak çocuk şaşı olur"* şeklinde kural bulunduğunu ve bundan dolayıdır ki Tanrı'nın müslümanlar için farklı bir şekil uygun görerek yukardaki âyetleri indirdiğini bildirmiştir. Bu âyetler gereğince İslâm'da cinsî münasebetin, kadının sırtına geçmiş olarak yapılabileceğini, yeterki "duhul" işinin "makattan" değil fakat "rahimden" girme suretiyle olmuş olmasının koşul bulunduğunu söylemiş, aksi takdirde doğacak olan çocuğun şaşı olacağını[544] ve bu şekilde çiftleşenlerin suratına

542a. Ayet'in geri akalan kısmını da şöyle çevirirler: *"Nefisleriniz(in tatmini) için (besmeleyi, şeytandan Allah'a sığınmayı ve sevişmeyi) öne alın. Allah(ın emirlerine ve yasaklarına aykırılık)tan korunun... (Ey Peygamber! Adet hali) teması ve ters yol ilişkisi gibi haramlardan kaçınan) mü'minleri müjdele".*

İbn-ü Kesir'in **"Tefsirul-Kur'ânîl-Azîm'** adlı yapıtında yer alan bu hadîsler için Bkz. Demircan, age., I, 182, 218, 227 ve d.

542b. Bkz. Demircan, age, I, 182, 218, 228

"Adet ve lohusalık" halleri dışında da temas yasağı olduğunu hatırlatalım.

542c. Örneğin şöyle demiştir:

"Karısına arka organından temas eden kişi mel'undur; Allah'ın rahmetine ermekten uzaktır";

"Karısına ters yoldan temas eden kişiye Allah rahmet nazariyle bakmaz". Bkz. Demircan , age, I, 229.

543. Gazali, age, (1975), II, 131.

544. el-Katib (Khatib), age, (1961), II, 6870-78; al-Hacc Kerim, age, (1938), II, K. XXVII, 672.

Tanrı'mn asla bakmayacağını eklemiştir[545].

Daha başka bir deyimle Tanrı, kadının arka organından girmeleri şartıyla erkek kullarına, diledikleri şekilde cinsî münasebette bulunabileceklerini söylemiştir[546]. Örneğin erkek, kadının *"dört şubesi* (yani iki kolu, iki bacağı) *arasına yerleşip dokundurmak suretiyle"* bu işi yapabilir[547]. Ya da dilerse kadının arka tarafına geçerek (fakat makatdan duhul etmeyip rahmine girerek) şehvetini giderebilir. Ve işte bütün bu durumlara kadınınkatlanması gerekir, çünkü Tanrı ve peygamberi böyle emretmişlerdir.

Fakat hangi pozisyonda olursa olsun, kadın ve erkeğin çırılçıplak soyunmadan, yani giyimli olarak cinsî münesebette bulunmaları gerekir, çünkü Muhammed'e göre çıplak halde sevişmek hayvanlara yaraşan bir şeydir. Nitekim bunu anlatmak üzere şöyle demiştir: *"Biriniz eşiyle cinsî münasebette bulunduğu zaman eşi ile kendisinin arkasına bir örtü alsın. Eşler iki vahşi eşek gibi örtüden büsbütün arınmasın"*[548].

Kendisini peygamber diye tanıtan bir kimsenin *"Eşler iki vahşi eşek gibi örtüden arınmasın"* şeklinde kaba bir dil kullanması bir yana, fakat siz şimdi bu satırları okurken kendi kendinize: "Çıplak şekilde cinsî münasebette bulunmak neden hayvanlık olsun? madem ki önemli olan şey şehveti tahrik etmek ve zevk almaktır, o halde eşlerin çıplak şekilde birbirlerine sarılıp sevişmeleri daha iyi değil mi?" diye soracaksınızdır. Fakat bunu sormadan önce muhtemelen şöyle düşüneceksinizdir: "İnsanların giyimli ya da çıplak olarak sevişmelerine Tanrı neden karışsın?".

Öte yandan müminlerin hayvanlarla cinsî münasebette bulunmalarını yasaklamayan ve böyle bir halde sadece kaza orucunu öngören bir sistemin, çıplak olarak sevişme şeklini "hayvanilik" olarak tanımlamasını da açıklamaya muhtaç göreceksinizdir.

Bütün bunlar bir yana fakat çıplak şekilde sevişme yasağını koyarken Muhammed, her hususta olduğu gibi, yine çelişmeli durumlara sebebiyet vermiştir. Çünkü yatakta sevişme usullerini açıklarken ve örneğin kadına dü-

545. al-Hacc Kerim, age, 672.

546. Ünlü yazarlar Kur'ân'daki bu yasağa büyük önem verirler. Örneğin Gazali, hayızlı kadınla cinsî münasebeti makat'dan duhul usulüne oranla daha hafif günâh şeklinde görür. Bk. Gazali, age, (1975), II, 131, 87.

547. Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bu hadis şöyledir: "*Erkek kadının dört şubesi arasında oturupta dokundurdu mu her ikisine gusül vâcip olur.*" Bk. **Sahih-i...,** (1970), I, 212, Hadîs no. 201.

548. Muhammed'e göre çırıl çıplak sevişmek eşeklere mahsustur. Buhari'de yer alan bu hadis için bk. Demircan, **age,** (1986), I, 189.

Örtü alınmayacak olursa işe şeytan karışacağını belirten Muhammed doğacak çocuğun üzerinde "şeytanların ortaklığı olur" diye eklemiştir. Dârekudni ve Taberâni'den alınma bu hadisler için bk. Demircan, **age,** I, 189.

şen görevleri anlatırken:

"Hiç bir kadına, nefsini kocasına sunmadan uyumak helâl değildir... (Kadın nefsini kocasına sunarken) elbisesini çıkarır. Kocasıyle ile aynı yatağa girer, tenini tenine dokundurur"'

demiştir. Bundan anlaşılmak gereken şey, hiç kuşkusuz karı ve kocanın çıplak olarak sevişmeleridir. Her ne kadar Muhammed "arkalarına örtü alsınlar" şeklinde açıklamada bulunmuş ise de, hem arkalarını örtüp hem de tenlerini dokundurmalarının pek kolay olmadığını kabul etmek gerekir. Öte yandan hem kadına, nefsini kocasına vermek üzere:

"(Kadın) elbisesini çıkarır. Kocası ile beraber aynı yatağa girer, tenini tenine dokundurur"

derken hem de "çırılçıplak münasebette bulunmayın" diye emretmesinin de karı-kocayı şaşkınlık içerisinde bocalatmaktan farkı yoktur[549].

Yine Muhammed'in bu konularda yerleştirdiği kurallara göre mümin erkeğin, cinsî münasebete başlarken, kadına birden bire "çullanmayıp" dil şakaları yapması, kadını öpüp severek ve tahrik edici sözler söyleyerek bu işe girişmesi gereklidir. Bunları yapmadan ve sadece kendi işini bitirip kalkması "acziyet" ve "hayvanlıktır"[550].

Görülüyor ki "öpüşüp, elleşmeden sevişmek" Muhammed'e göre hayvanlara özgü bir şeydir. Bilmem siz hiç hayvanların, birbirlerine kur yapmadan, birbirlerini tahrik etmeden ve birbirlerinin etrafında dönmeden çiftleştiklerini gördünüz mü? Öyle anlaşılıyor ki Muhammed:

"İçinizden biriniz (münasebette bulunacağı zaman) âilesine hayvan gibi çullanmasın, öpüşsün, şehveti tahrik edici sözler söylesin"[551]

derken bu benzerliğe atıf yapmıştır. Ve yine muhtemelen bundan dolayıdır ki müslüman yazarlar, yukardakine benzer hükümleri İslâm'ın kadına önem verdiğinin kanıtı saymışlardır. Örneğin Gazali Şeriatın bu emirlerine dayanarak:

"Erkek kendi şehveti sona erince hemen ayrılmamalı, kadının şehvetinin tamamlanması için ona mühlet vermelidir. Kadının şehvetini tahrik ettikten sonra, onu sona erdirmeden kendi işini bitirip ayrılan, kadına eziyet etmiş olur. Önce erkek inzâl olursa, nefreti mücip olur. Ama iki şehvet birleşirse, o zaman kadına göre daha zevkli olur; çünkü erkek

549. Muhammed 'in bu tür sözlerini halkımıza "ilâhi birer gerçek!" şeklinde belleten din adamlarımızın yayınlarından örnek olarak bk. Demircan, **age**, (1986), I, 234 ve d.

550. Gazali, age, (1975), II, 129-131. Ebû Mansur ed-Deylemi'nin rivâyetine dayalı bir Hadis'e göre Muhammed: "Konuşup şakalaşmadan, öpüşüp elleşmeden, hemen âilesiyle münasebette bulunup kadının zevkini tamamlamadan, yalnız kendi işini bitirip kalkan" erkeğin davranışını "acziyet" olarak damgalamıştır.

551. Ebû ed-Deylemi'nin **El-Müsnedü'l-Firdevs** adlı yapıtında Enes'ten rivâyet ettiği bu Hadis için bk. Gazali, age, (1975), I, 129-130.

kendi zevki ile meşgul olurken kadın da, sıkılmadan kendi zevki ile meşgul olur."
diye mantık yürütür[552].

Hemen belirtmek gerekir ki yukardaki hususları öngörürken Gazali, kadının değil fakat kadından ziyade erkeğin keyfini hesaplamıştır.

Çünkü kadının zevk'e gelmesi, erkeğin şehvetini arttıran bir şeydir. Öte yandan, çocuk edinmek için dahi erkek menisinin kadının menisiyle (yani hayız suyu ile), döl yatağında yerleşmesi gerekir[553]. Bu hale göre cinsî münasebet sırasında kadının ve erkeğin şehvetlerinin birleşmesi, kadın lehine olan bir düşünceden değil fakat kadının hamile kalmasını sağlamak amacındandır. Esasen kadın, istese de istemese de cinsî münasebete rızâ göstermekle ve örneğin ocak başında ya da devenin sırtında bile olsa, erkeğin davetini kabul edip hemen onun altına yatmakla görevlendirilmiştir. Çünkü aksi takdirde Tanrı'ya karşı gelmiş olcaktır. Bunun böyle olduğunu bildiren zihniyetin, yukardaki hükümleri kadın lehine konmuş gibi göstermeye çalışması şaşırtıcıdır. Fakat daha da şaşırtıcı olan şey kutsallık anlayışını cinsî münasebetin yapılış şekliyle orantılı kılıcı esaslardır. Bu konuda verilecek örnekler pek çoktur; bular arasında bazılarını zikretmek gerekirse:

Muhammed'in bildirdiğine göre Tanrı, karısı (ya da kadınları) ile cinsî münasebette bulunacak olan erkek kuluna, bu işi kıbleye yönelik olarak yapmamasını ve kadına duhul ederken kıbleyi karşısına almamasını emretmiştir; aksine davrananların Tanrı'ya saygısızlıkta bulunmuş olacaklarını hatırlatmıştır[554].

Öte yandan cinsî münasebete girişmeden önce Kur'ân'ın "Besmele ve ihlâs" sûrelerini okumasını, "tekbir ve tehlîl" getirmesini, örneğin:

"Allah tektir, Allah'tan büyük yoktur; âzim olan Allah'ın adıyla. Allahım eğer sulbümden bir çocuğum meydana gelmesini takdir etmişsen, onu hayırlı bir züriyet kıl"

diye duâ etmesini ve doğacak olan çocuğunu şeytanlardan korumak üzere:

"Allah'ım beni şeytandan, şeytanı da bize takdir ettiğin çocuktan uzaklaştır"

şeklinde niyazda bulunmasını ve bu arada kadına duhul ederken onun kulağına "ağır ol" diye seslenmesini emretmiştir[555].

552. Ibid.
553. Gazalî, age, (1975), 133.
554. Gazalî, age, (1975), II, 129.
555. Eğer cinsî münasebete başlarken şeytan'dan Tanrı'ya sığınmayacak olursa doğacak çocuğun başına çok belâlar geleceği anlaşılamaktadır. Bu konuda Feyzül-Kadîr'de yer alan hadîs'lere göre Tanrı, besmeleli ve dua'lı çocuğu büyük günahlardan korur, ve işlediği günahlardan ötürü tevbesine engel olmaz, ve çocuğu "imandan saptırıp materyalizme düşeremez!". Bu hususlar için bkz. Gazalî, age, (1975), II, 128; Ayrıca bkz. **Sahih-i...**, XI, 303; ayrıca bkz. al-Hacc, age, (1938), 82; ayrıca bkz. Demircan, age, I, 173-4.

Ve nihayet inzâl zamanı yaklaşınca:

"O Allah'a hamd ederim ki sudan (nutfeden) insan yaratmıştır"

âyetini hatırlayıp yüksek sesle tekbir getirmesini söylemiştir[556]. Ancak ne var ki, yine Muhammed'in söylemesine göre cinsel ilişki sırasında çok konuşmamak gerekir. Çünkü çok konuşma'dan ötürü eşlerin dilsiz ya da kekeme olmaları yanında doğacak çocuklarının dahi öyle olmaları mümkündür[556a].

Fakat her ne olursa olsun eşlerin, cinsel ilişki sırasında özellikle dikkat etmeleri gereken bir şey daha vardır ki o da birbirlerinin organlarına bakmamamlarıdır, çünkü Muhammed:

"Sizden biriniz cinsî münasebette bulunduğu zaman eşinin cinsel organına bakmasın. Zirâ cinsel organa bakma körlüğe sebeb olabilir"

demiştir[556b].

Şeriâtcıların "Sevişme ilmi" niteliğinde kâbul ettikleri bu "Kutsal!" hükümleri bellerken, yine kalkıp kendi kendinize:

"Sevişme sırasında cinsel organa bakmak insanı neye kör etsin? diyemerak gidermeye çalışmayınız. Ya da:

"Pek iyi ama, cinsî münasebete başlarken Kıble'ye yönelmek Tanrı'ya saygısızlık oluyor da, inzâl'den önce ya da inzâl sırasında Tanrı'nın adını anmak, Tanrı'ya niyazlarda bulunmak, Kur'ân'dan âyet'ler okumak ve bütün bunları yaparken, men'i'yi kadının döl yatağına akıtmak, neden saygısızlık olmuyor?" diye sormayınız. Çünkü şeriâtcı'nın "ilim" diye ileri sürdüğü bu seks kurallarının sırrını çözemezsiniz. Esasen çözmeye kalkmanız ve soru sormanız Tanrı'ya ve elçisine karşı bir başka saygısızlık ve hattâ suç olur ki sizi, dilsiz, kekeme ya da kör etmek bir yana ve fakat bir de Cehennem'lerin dibine sürüklemeye yeter.

Saygısızlığı önlemek ve cennetlere gitmek istiyorsanız, kafanızı hiç yıpratmadan Muhammed'in söylediklerini harfiyen yerine getiriniz. Örneğin o size:

"İçinizden biriniz kadına yaklaştığı zaman eşekler gibi çıplak olmayın, inzâl zamanı yaklaştığında başınızı bir örtü ile kapatıp tekbir getirin, altınızdaki kadına 'ağır ol' diye seslenin"

dediğine göre, onun bu emrini gözü kapalı şekilde yerine getirin. Eğer karınız size: "Sen nasıl bir adamsın, bütün bu işleri de mi Şeriâtın emirlerine göre yapacaksın? Senin kendi aklın, izânın yok mu? Bırak bu emirleri de keyfimiz nasıl istiyor ise o şekilde sevişelim" diyecek olursa ona: "Kes sesini be

556. Gazalî, age, (1975), II- 129;

556a. "Feyzül-Kadîr" 'de geçen bu hadîs'in açıklamasında kullanılan İbn-i Asâkir hadîs'i için bkz. Demircan, age., I, 193. Her ne kadar bu hadîs'in zayıf olduğu söylenirse de, söyleyenler dahi bunu kendilerine malzeme yapmaktan geri kalmazlar. Bkz. Demircan, age, I, 193.

556b. "Feyzül-Kadîr (1/326) kaynağından alınma bu hadîs için bkz. Demircan, age, I, 190.

kadın, yoksa boşarım seni" diye homurdanıverirsiniz, olur biter. Öte yandan cinsî münasebetin ne zamanlar haram ve ne zamanlar sevap olduğunu, hangi gün ve hangi saatlerde yapılması gerektiğini düşünmenize de gerek kalmamıştır. Çünkü sizin adınıza peygamberiniz bütün bunları en ince noktasına kadar Tanrı'ya danışarak ayarlamıştır. Her ne kadar Tanrı sizi akıl ve zekâ ile "ibram" etmişse de, her konuda olduğu gibi bu konuda da aklınızı kullanmanıza ve yormanıza kıyamamış ve bu işi de elçisine yaptırtmayı uygun bulmuştur.

Ve işte yukardaki hususlarda Muhammed'in Tanrı ağzıyla yerleştirdiği esaslar odur ki cinsî münasebet, her ayın ilk başlangıcına, ortasına ve sonuna rastlayan günler, yani ayda üç gün hariç (çünkü bu günlerin gecelerinde şeytan işe karışır) diğer günlerde olmalıdır.

Hayızlı kadın ile münasebetin "Nass-ı Kur'ân" ile haram olduğunu daha önce belirtmiştik. Uygun olan şey kocanın "her dört gecede bir karısına yaklaşmasıdır" çünkü dört kadınla evlenmiş olabilir[557].

Burada aklınıza: "Dört karıdan gayrı cariyeleri varsa ne olacaktır?" diye bir soru gelecek olursa, bu takdirde cinsî münasebetin cuma günleri dahi "müstehab" olacağını düşünerek hareket etmenizde sakınca yoktur[558]. Yalnız unutmayınız ki gecenin ilk saatlerinde cinsî münasebet yasaklanmıştır size. Çünkü abdest almadan uyuyup kalmanızın mümkün olduğu gözönünde tutulmuştur[559]. Bununla beraber Muhammed'in, bazı geceler, özellikle karıla-

557. Gazali, age, (1951), sh. 86, 131.

Bir yazarımızın, 28 Şubat1988 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi'nin Maarîfetnâme adlı kitabından okuycusuna sunmuş olduğu şu İslâmî bilgiler, halkımızın seks eğitiminin ne merkezde bulunduğunu göstermek bakımından ilginçtir:

"Muharrem'in 1-2-3'ncü geceleri (hilâl gecesi) cima edilirse çocuk güzel olur. Öğleden evvel cima yapılırsa çocuk hikmet ve ilim sahibi olur. Eğer Arabî ayının ilk gecesi, 15. gecesi ve son gecesi cima edersen veled deli olur. Eğer pazar gecesi cima edersen velet yol kesen, eşkiya olur. Eğer Çarşamba gecesi edersen velet kâtil olur. Eğer gündüzün öğleden sonra yaparsan veledin gözü şaşı olur... Eğer cima esnasında fecre bakarsan veled âmâ olur... Meyve ağacı altında cima edersen veled zâlim olur... Taharetsiz yaparsan veled cimri olur... Eğer cuma gecesi cima edersen veled hem sofu ve hem de bilgiç olur. Eğer cuma günü namazdan evvel edersen veled mesut olur, ölümü gelince şehit olur. Bk. "*Uygarlığa Alışma Korkusu*", Melih Cevdet Anday, *Cumhuriyet Gazetesi,* 28 Şubat 1938, sh. 2. Bu hususlarda sunulan yayınlardan örnek olarak bk. Zeynep Atasoy Y. Kavacı, Din Bu Değil, İstanbul, 1991 Sh. 124 ve d.

558. *"Cuma günü yıkanan ve âilesini yıkatana Allah rahmet etsin*" şeklindeki hadîs'in bu anlamı taşıdığı kabul ediri. Bk. Gazali, age, (1975), I, 491 ve II, 130.

559. Gazali, age, (1951), 87. Söylemeye gerek yoktur ki bu yasağı sağlık düşüncesiyle koymuş değildir.

rından Ayşe'nin yanında yatarken, cinsî münasebetten sonra yıkanmadan uyuyup kalmış olduğunu düşünerek ve bunun bir "sünnet" hükmü olduğunu hesap ederek, aynı şekilde hareket etmenizde muhtemelen sakınca olmamalıdır[560].

Bütün bunlar gösteriyor ki Şeriatçıya göre, müslüman erkeğinin şehvet işi Tanrı tarafından pek çeşitli usullerle ayarlanmıştır. Ve her alanda olduğu gibi bu alanda da kadın, kocasının kaprislerine, keyfine ve emrine tâbi kılınmıştır.

Tanrı ve peygamber emirleri olarak Şeriatçının uygular olduğu bu hükümleri şöyle bir gözden geçirirken kendi kendinize: "Tanrı bunlarla mı meşgul olur? Kocasının yatak dâvetini kabul etmeyen ya da geciktiren kadınlarla mı bozuşur? Ya da onları ocak başında ve deve sırtında oldukları zaman yemek işini bırakıp ya da devenin sırtından inip kocalarının altına yatmaya mı zorlar?" şeklinde ve buna benzer nice sorular sormak isteseniz de sormayın. Çünkü Tanrı anlayışını böylesine küçülten bir zihniyetten ne Tanrı'yı yüceltici ve ne de kadını haysiyet sahibi edici bir davranış bekliyebilirsiniz. Bırakınız böyle bir davranışı fakat Şeriatçının inandığı odur ki bütün bu hükümler "seks eğitimi" niteliğini taşır ve çağımızın uygar ülkelerinde yer alan sistemin Muhammed tarafından bin dört yüz yıl önceleri ortaya atılmış esaslarıdır.

Seks sorunlarının Batı'da çağdaş bilim konusu haline getirildiği doğrudur; bu yoldan yeni kuşakların fikren, ruhen ve bedenen daha gelişmiş şekilde yetiştirildikleri de doğrudur. Ancak ne var ki Batı'daki bu sistem gökten inmiş hükümlere değil fakat akıl ve tecrübe verilerine dayalı bir ilimdir. Oysa ki Şeriatçının seks kuralları olmak üzere uyguladığı şeyler Tanrı'dan geldiği iddia olunan ve bilimsel hiçbir yönü bulunmayan ve aslında Tanrı'nın yüceliği anlayışı ile çatışan şeylerdir. Siz hiç Tanrı'nın: "*Ey kadınlar, mutfakta eliniz ateşte olsa ya da sokakta devenin üstünde bulunsanız da kocanızın cinsî münasebet çağrısına icâbet etmezseniz Tanrı size darılır, sizi cennete almaz; Ey erkekler, cinsî münasebete başlarken altınızdaki kadını kıble yönüne çevirmeyin, fakat duhul ederken Tanrı'nın adını anın, inzâl sırasında başınıza örtü atıp tekbir getirin; ve yine ey erkekler ölü insan ya da hayvan ile cinsî münasebette bulunacak olursanız kaza orucu tutun*" şeklinde ya da buna benzer konuşmalar yapabileceğini ve hükümler göndereceğini düşünebilir misiniz? Ve bütün bu yukardaki emirleri "seks ilmidir" diye benimseyebilir misiniz?

Düşünebilmeniz ve benimseyebilmeniz için uygar kafa yapısını terkedip bin dört yüz yıl gerilere, çöl Arap'ının o günlerine ve ilkel değer ölçülerine dönmeniz gerekmez mi? Şeriâtçının "cinsel yaşam kuralları" şeklinde ileriye sürdüğü yukardaki ve benzeri hükümler, "seks ilmi" alanına değil ve fakat olsa olsa "pornografi" alanına girer ki, din anlayışına hâkim kutsallığın dışında kalır. Eğer şehvet gıcıklayıcı bu gibi hükümleri dinsel nitelikte sayacak olur-

560. Ayşe'nin rivâyetine dayalı bu hadîs için bk. Gazali, age, (1951), 88.

sak, ya da bunları sergileyen din adamlarını "kültürlü" diye saygın kılarsak bu topluma büyük kötülük yapmış oluruz.

E) Kocasının Hizmetlerini Görmek ve Şehvetini Gidermek Yanında Kadına Düşen Bir Diğer Görev: Ona Secde Etmek ve Onu Eğlendirmektir.

Kocasının hizmetini görmek ve şehvetini gidermek yanında kadına düşen önemli görevlerden biri de onun gönlünü eğlendirmek ve her hususta çıkarlarını korumak ve nihayet ona tapmaktır.

Daha başka bir deyimle kadın, her zaman için kocasının elinde bir oyuncak olduğunu unutmamalıdır. Bundan dolayıdır ki Muhammed'in en çok sevdiği ve saydığı kimselerden biri olan Ömer, ikide bir karısına:

"*Sen evin köşesinde bir oyuncak gibisin; ihtiyacımız olduğu zaman seninle oynarız; ihtiyacamız olmadı mı orada durursun*" derdi[561].

"Tapmak"tan maksat da kadın'ın, kocasını daima "seyyid/efendi" mevkiinde tutması ve secde edilmeye lâyık saymasıdır. Çünkü Muhammed şöyle emretmiştir.

"Eğer bir kimsenin, bir kimse karşısında secde etmesini emretmiş olsaydım, kocanın kadın üzerindeki hakkına binaen kadına kocası önünde diz çökmesini, secde etmesini emrederdim".

Bunu söylerken aynı zamanda kadını, her bakımdan kocasına kölevari bir şekilde boyun eğmeye, öncelik vermeye, varını yoğunu ve her şeyini (hattâ öz babasına varıncaya kadar tüm yakınlarını) fedâ etmeye ve kendini ona adamış bilmeye hazırlamıştır.

"*İyi ve saliha kadın*" tanımını yaparken aklından geçirdiği kadın tipi şudur: "*Yer yüzü yaşamları boyunca yanında misafir olarak bulunduğu erkeğine hizmet eden, onun cennetlere girebilmesi ve hûrilerden olan gerçek karılarına kavuşabilmesi için gereken her şeyi yerine getiren, kocasıyla daima iyi geçinen*[562]*, onun kıskançlığını körüklemeyen ve ona karşı hiç kıskançlık göstermeyen*[563]*, iffetli bir yaşam süren, kocası evde bulunmalığı zaman işlerini görüp bir kenara çekilip büzülen, kocası eve geldiğinde onun gönlünü eğlendiren*[564] *kadın*".

561. Ve bu sözleri, çoğu zaman, karısını susturmak için söylerdi. Bk. Gazali, age, (1975), II, sh. 118-119.

562. Muhammed'e göre "*Cuma yoksulların haccıdır. Kadını n cihadı ise kocası ile iyi geçinmektir.*" Bk. Gazali, age, (1975), VII, 248. Görülüyor ki kadını kocasının emrinde tutabilmek için Muhammed iyi geçinme zorunluğunu dahi kadına yüklemektedir.

563. Ebû'l Havârî, karısı Rabia'nın iyiliğinden söz ederken şöyle derdi: "*Bu kadının üzerine üç kadın aldım, o bana iyi yemekler yedirir, güzel kokular sürer ve 'Haydi güle güle hanımlarının yanına git'* derdi." BK. Gazali age, (1975), II- 152.

564. Gazali, age, II- 155.

Kadına düşen diğer görevlere gelince, bunlardan biri kocasından az şey istemesi, asgari ihtiyaçlar dışında hiçbir şey dilememesi yaptığı hizmetlerin karşılığını beklemeden kıt kanaat geçinmesidir[565].

Öte yandan kocasının izni olmadan hiç kimseye (velev ki bu kimse kendi öz evladı olsun) eve ait bir şey vermemelidir[566]. Kadının bir de kocasına karşı dürüst olmak görevi vardır. Her ne kadar kocası kendisine yalan söyleyebilir ve hattâ kendini aldatabilirse de (çünkü Muhammed'in bıraktığı hadîslerden anlaşılmaktadır ki erkeğin karısına söz vermek maksadıyla yalan söylemesi mubahtır), kadının böyle bir şey yapması asla câiz değildir[567]. Bütün bu hususları göz önünde tutan Gazali "iyi ve sâliha kadın" tipini, Muhammed'in düşüncelerine uygun düşecek şekilde şöyle belirtir: "Kadın evinde oturup yününü örmeli, ve ev işleriyle meşgul olmalıdır. Yüksek yerlere çıkıp etrafı uzun boylu gözetmemeli, komşulara, gelen ve geçene bakmamalıdır. Civardaki kimselerle ve komşularla konuşmamalı ve temasa geçmemelidir. Kocasının huzurunda ve gıyabında şerefini korumalıdır. Her işte onun rizâsını kazanıp gönlünü hoş etmeye çalışmalıdır... (onun) müsaadesi olmadan sokağa çıkmamalı; izin verdiğinde tesettürlü bir şekilde çıkmalı, süs ve ziynetini teşhir etmeyip, efendisine saklamadır. Sokağa çıkarken nazarı dikkati çekmeyecek bir kılıkta çıkmalıdır... (sokakta) kalabalığa karışmamalı, mümkün olduğu kadar tenhâ ve kenardan yürümelidir. Yabancıların kendisini bilmesinden kaçınmalıdır. Hattâ tanıdıklarından da sakınmalı ve işine devam etmelidir... Beş vakit namaz kılıp orucunu tutmalıdır. Kocası evde bulunmadığı zaman kocasının kıskançlığını düşünerek kapıyı çalınlara iltifat etmemelidir. Kocasının akrabalarını kendi akrabaları üzerine tercih etmelidir. Kocasına karşı daima saygılı ve emrine amade olmalıdır"[568].

İşte her müslüman erkeğinin ideal edinmesi gereken kadın tipi, böylesine köle ruhlu bir kadındır. Bundan dolayıdır ki ona: *"Rabbimiz bize dünyada hasene, âhirette de iyiyi ver..."* şeklinde duâ etmesi emredilmiştir. "Dünyada hasene" deyimi, yukarda belirtilen "iyi ve sâliha" kadın anlamınadır. "Âhirette iyi kadın" deyimi de "yâkut" gözlü, bâkire hurîler"den başka bir şey değildir[569].

Nitekim Tırmızî'nin ve İbn Mâce'nin rivâyetlerine dayalı bir hadîs'inde

565. Bu bakımdan cimri olmasını ister. Bk. Gazali, age. II, 110 ved.

566. İbn Abbas'ın naklettiği bir hadîs'e göre kadın, kendi başına ve takdirini kullanarak hiç kimseye, velev ki kendi öz evladı olsun, eve ait bir şeyi vermemelidir. Bk. Gazali, İbid., 106.

567. Muhammed'e göre üç halde yalan meşrû ve caizdir: "1) İki erkeği barıştırmak için söylenen yalan; 2) Savaş vesilesiyle bir erkeğin söz vermesi ya da tehdit savurması vesilesiyle söylediği yalan; 3) **Bir erkeğin karısına söz vermek maksadıyla söylediği yalan."**

568. Gazali, age, (1975), II, 154.

569. Gazali, age, (1951), 34.

Muhammed "hasene" sözcüğünün "iyi ve sâliha kadın" anlamına geldiğini söylemiş ve:

"Sizler (siz mümin erkekler) şükreden kalbe, zikreden lisana ve âhiret hususunda sizlere yardımcı olcak sâliha bir kadına sahip olmaya çalışın"

diye eklemiştir[570].

Daha başka bir deyimle: "...âhiret hususunda sizlere yardımcı olacak sâliha kadına sahip olmaya çalışın" derken evlilik kuruluşunun amacını, eşlerin karşılıklı bağlılığında değil fakat sadece erkeğin yeryüzü rahatının ve cennet hazırlıklarının sağlanmasında yattığını ortaya vurmuştur.

Her ne kadar "iyi ve sâliha" kadınların cennete gireceklerini belirtmiş ve "anaların ayaklar altından cennetler geçer" şeklinde sözler söylemiş ise de bütün bunları, kadını erkeğin hizmetlerini biraz daha iyi yapar hale getirmenin ve kaderine râzı etmenin taktiği bilmiştir. Bu hususu ilerde tekrar ele alacağız, fakat şimdilik şunu hatırlatalım ki kadının cennete girebilmesini kocasının kendisinden "razı" olması şartına bağlamakla yukardaki taktiği geçerli şekle sokmak istemiştir.

Öte yandan "anaların ayakları altından cennetler geçer" sözleri ile yaptırtmak istediği şey kadınların kocalarına iyi bakmalarını ve bol çocuk yapmalarını sağlamak içindir. Çünkü kadının "müslümanlığı" ancak bu tür davranışlarıyla oluşur; cennete girebilmesi için kocasını memnun etmesi ve onun rızâsına mazhar olması şarttır. Ancak ne var ki cennetleri, kadınların zevk alamayacağı ve hattâ üzüntü duyacağı bir yer olarak tanımlamıştır. Çünkü cennetler, güzel bâkire kızlarla dolu ve ancak erkeklerin zevkine ve keyfine uygun bir yerdir. Kadınların böyle bir yere gitmekle kazanacakarı bir şey söz konusu değildir. Kocasına iyi hizmet etmek ve onu kendisinden râzı etmek suretiyle cennete girmeye hak kazansa bile kadın, orada kocasına kavuşacak değildir. Yeryüzü yaşamları boyunca saçını süpürge ettiği ve sırf âhirete göndermek amacıyla hizmetlerini gördüğü kocasını orada hurîlerle sarmaş dolaş bulmak hiç kuşkusuz kadın için azab verici bir şey olmalıdır. Hani hiç olmazsa cennette, kocası hurîlerle sevişirken kadın kendisine de sevgililer edinebilmiş olsa, yine bir derece; fakat ne var ki zavallı bunlardan yoksun bırakılmıştır.

F) Muhammed'e Göre Kadınlarla İyi Geçinmek ve Onlara İyi Muamele Etmek* "Akıllarının Noksan Olduğunu Düşünüp Onlara Acıyarak Eziyetlerine Katlanmak" *Gereğinden Doğar.

Kur'ân ve hadîs hükümleri arasında kocanın karısına karşı sabırlı ve

570. Muhammed bir başka hadîsinde şöyle demiştir: "İçinizden her biriniz üç şeye sahip olsun: minnettar bir kalb; her daim Tanrı'yı anan bir dil; ve... (Cennetlere) kavuşmanızda size yardımcı (yararlı) olacak faziletli bir mü'min bir kadın..." Bk. Gazali, age, (1951), 34

müşfik davranmasını öngören bazıları vardır ki, bunlara bakılarak İslâm'da evlilik kuruluşunun "karşılıklı sevgi ve saygı" esasına dayandığı ileri sürülür[571]. Verilen örnekler arasında şunlar vardır:

"Ve delillerimizdendir ki sizin cinsinizden eşler yaratmıştır size; onlarla uzlaşıp geçinesiniz diye ve aranızda sevgi ve merhamet ihsan etmiştir". (30 al-Rûm 21).

"(Karılarınızla) iyi geçinin, iyi muâşerette bulunun; eğer onlardan hoşlanmıyorsanız sabredin" (4 Nisâ 19);

"(Karılarınızı) güzellikle tutun, güzellikle bırakın" (2 Bakara 231).

"(Karılarınıza) karşı haksızlıktan sakınırsanız, bilin ki Allah, işlediklerinizden şüphesiz haberdardır". (4 Nisâ 128).

Hadîs hükümleri arasından da şunlar gösterilir:

"İçinizden en iyi olanınız, karısına en iyi davrananızdır[572].

"Bir kimse karısına buğzetmesin"[573]

"Kadınların kusurlarını görmezden gelin, onları idare etmesini bilin... Kadın kısmını sevindirin... Müminlerin iman yüzünden en kâmili... ailesine karşı en lütufkâr davrananıdır... hayırlınız, ailesine karşı iyi davrananıdır"[574].

İşte bu ve buna benzer hükümlerin varlığını ileri sürenler Muhammed'i kadın haklarının şampiyonu gibi göstermeyen çalışırlar. Hoşgörüyü, iyiliği ve sabır denilen şeyi öngören bu hükümlerin, kadına karşı sevgi ve saygıdan doğma şeyler olduğunu savunurlar.

Oysa ki bu hükümlerin gerçek anlamda ne kadın haklarına bağlılıkla ve ne de kadını erkeğin eşiti kılmakla ve hattâ "özgür insan" niteliğinde saymakla ilgisi vardır; sadece ve sadece kadını erkeğin hizmetlerine hazır hale getirmekle ve kocasına itaat ettirmekle ilgisi vardır. Muhammed'in getirdiği bu hükümlerde ve örneğin *"Kadınları sevindirin, onlara buğzetmeyin, onlara merhamet ihsan edin, sabır gösterin"* şeklindeki sözlerde, kadınlara hak ve özgürlük gibi şeyleri lâyık gören bir davranış yatmaz; bu hükümler bu amaçla konmamıştır. Aksine, kadınların hak ve özgürlükten yoksun oldukları ve bu nedenle acınacak durumda bulundukları için ve bu durumu onlara belli ettirmeden kabul ettirmek maksadıyla düşünülmüştür. Nasıl ki hayvanlara, "akıl ve idrâk" yeteneklerinden yoksun birer zavallı yaratık gözüyle bakmak, acımak ve merhamette bulunmak ve bize yararlı oldukları ölçüde onları beslemek ve yetiştirmek gerekirse, kadınlara da "akıllarının eksik" olduğunu düşünüp acımak ve merhamet etmek gerekir.

571. İbn Mâçâ, age, (1953), II, 1207.
572. Hutbeler, 67.
572. Hutbeler, 67.
574. Gazali, İbid., 91 ve 115, 138; ayrıca bk. Muhammed Pickthall, **The Cultural Side of İslam** (Lahore 1969), 138.

Bundan dolayıdır ki Muhammed, bir yandan yukardaki hükümleri koyarken ve örneğin:

"(Kadınlarınızla) iyi geçinin, iyi muâşerette bulunun; bir kimse karısına buğzemtesin; Kadın kısmını sevindirin, vs."

şeklinde konuşurken, diğer yandan da:

"Kadınlar aklen ve dinen dîn (eksik) yaratılmışlardır, bundan dolayıdır ki onlarla iyi geçinmek, akıllarının noksan olduğunu düşünüp onlara acıyarak eziyetlerine katlanmak gerekir... Kadınlarınız hakkında Allah'tan korkun. (çünkü) onlar sizin elinizden hürriyetlerini kaybetmişlerdir, onlar sizin kölelerinizdir"

şeklinde sözler sarfetmekten geri kalmamıştır[575]. Ve yine bundan dolayıdır ki onu takliden din adamları ve din bilginleri, başta Gazali olmak üzere:

"Kadınlarla iyi geçinmek, ve akıllarının noksan olduğunu düşünüp onlara acıyarak eziyetlerine katlanmaktır"

şeklindeki formülllere sarılmayı maarifet bilmişlerdir[576]. Görülüyor ki kadınlara karşı "iyi sabırlı ve müşfik" davranma gereğini Muhammed, gerçek anlamda insancıl duygularla, kadının hak ve özgürlük sahibi bir varlık olduğunu kabul ederek değil, fakat yaratılıştan zavallı olduğunu düşünerek ve daha doğrusu erkeğin çıkarları uğruna onu bu durumlarda tutmak amacıyla öngörmüştür.

Öte yandan kocalara hitap ederek karılarını korkutmalarını, yıldırmalarını ve her fırsatta azarlamalarını, onların söylediklerine aldırmamalarını, hattâ söylediklerinin zıddını yapmalarını, onlara dayak atmalarını ve diledikleri zamana boşamalarını emretmiş olması da, yukarda değindimiz kadın lehinde görünen sözlerinin en kerte yapmacık ya da maksatlı olduğunu ortaya vurmaya yeterlidir.

Kadına söz geçerebilmek ve onu itaatli kılabilmek için "sert ve haşin davranma" siyasetini uygun gören, kadını aklen ve dinen eksik, "eşek ve köpek" vs. gibi namazı kateder nitelikte ya da "uğursuz" ve "şeytan" kertesinde gören Muhammed'in "Karılarınıza iyi davranın" şeklinde ki sözlerini kadın lehine saymak ve bu sözlerde samimiyet bulunabilceğine inanmak ebette ki kolay değildir. Bunun böyle olduğunu bundan sonraki bölümlerde biraz daha iyi anlamak mümkün olacaktır. Fakat şimdilik şunu belirtelim ki bu samimiyet yokluğunun kanıtını, onun kendi karılarına karşı olan davranışlarından dahi çıkarmak mümkündür.

Gerçekten de İbn İshak, İbn Hişam, İbn Hanbal, Taberî, Vakidî, Beyzâvî ve diğer benzeri temel kaynaklardan ve Muhammed'in kendi karılarının ağzından öğrenmekteyiz ki o, kendi karılarına karşı hoşgörülü ve saygılı bir koca gibi davranmamıştır. Her ne kadar onlar hakkında "iltifatkâr" sözler sar-

575. Gazali, age, (1975), II, 56, 111.
576. İbid., 111.

feder gibi görünmekle beraber, karılarına karşı içten gelme ne sevgisi ve ne de saygısı olmuştur. Onları sık sık azarlaması, olmadık nedenlerle onlara darılması ve kendi sebebiyet verdiği kıskançlık olaylarından dolayı hıncını onlardan çıkarması, genellikle kadın sınıfını küçültücü nitelikteki sözlerini onlar vesilesiyle söylemiş olması, bunun kanıtlarındahdır.

Bazı karılarını, diğer bazılarından daha fazla sever görünmüş, sevdiği bazılarına karşı hiç olmadık nedenlerle ilgisini yitirmiş ve tüm ömrünü, karıları arasında bu tür eşitsizlikler yaratmakla geçmiştir. Örneğin Safiyye lehine olmak üzere karılar arasında eşitliği bozduğu fakat daha sonraları Safiyye'ye karşı ilgisini yitirdiği yine aynı şekilde çoğu zaman Ayşe lehine, zaman zaman Mariya ya da Zeyneb lehine olmak üzere eşitliği bozduğu haller çok görülmüştür[577].

Fakat genellilkle söylenebilir ki bir düzineye yakın kadınla aynı anda evli bulunduğu süre boyunca Ayşe, Zeyneb ve Ümmi Seleme hariç, diğer kadınlarına fazla itibar göstermemiştir. İtibar gösterdiklerine de değer vermiş değildir. Onun imdinde kadın'ın değeri "tirit yemeğinden," ileri geçmemiştir. Nitekim en fazla itibar eder olduğu Ayşe için şöyle derdi: "Ayşe'nin diğer kadınlara üstünlüğü tirit yemeğinin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir. [577a]Karılarından bazılarına karşı "sevgi" ve "yakınlık" duyar görünmesi dahi bir takım çıkar hesaplarına dayalıdır. Örneğin Ayşe'yi el üstünde tutarak onu diğer eşlerinden fazla seviyormuş gibi görünürken ve:

"Ayşe hakkında bana eziyet etmeyin, zira vallahi Ayşe'den başka hiçbirinizin yorganına bürünmüşken bana vahiy gelmemiştir."

derken düşündüğü şey gerçek anlamda sevgi izhârı değildi. Sadece Ayşe'nin güzelliği ve kendisine bâkire olarak gelmiş olması nedeniyle ona karşı beslediği şehevî tercihin diğer eşler arasında yaratmış olduğu kıskançlıkları ve bundan doğma huzursuzluğu kendi rahatı adına sona erdirmek içindir.

Nitekim Ayşe, ona inanmaz ve Muhammed'in kendisine karşı beslediği özel ilginin sevgi ve saygıdan değil fakat şehvet düşüncesinden gelme olduğunu çok iyi bilirdi. Bundan dolayıdır ki Muhammed'e:

"Ölümümden sonra yapacağın ilk iş güzel bir kadınla benimle odamda sevişmek olacaktır"

derdi. Bu olayı İbn Sa'd, ünlü yapıtı olan "**Tabakat**"da şöyle anlatır: *"Bir gün Ayşe ile sohbet ederken Tanrı elçisi ona –'Eğer ölmüş olsaydın, senin için öylesine güzel bir cenaze merasimi tertiplerdim ki (herkesin ağzı açık kalırdı)–'dedi. Daha lâfını bitirmeden Ayşe ona şu yanıtı verdi: –'Evet bilirim (ki) öyle yapacaksındır; fakat yine bilirim ki cenazemden döndüğün an, bütün üzüntünü benim odamda (ve benim yatağımda) diğer karılarından birinin*

577. Bu hususlar için bk. İbn Sa'd **Tabakat** (1905-10), VIII, sh. 49, 81, 117, 122, 141.
577a. Gazali, age, (1975) II, 43.

koynuna girmiş olarak giderecek ve teselli bulacaksındır'..."[578]. Bu vesile ile İbn Hanbal'ın "**Musnad**" adlı yapıtında yer alan şu olayı da eklemekte yarar vardır ki Ayşe'nin bu sözlerinde ne büyük bir isabet bulunduğunu gösterir. Günlerden birgün Muhammed, Ayşe'nin odasına girdiğinde Ümmi Seleme adındaki diğer bir karısının orada bulunduğunu görür, fakat görmezlikten gelir. Her ne kadar Ayşe, göz ve kaş işaretleriyle Muhammed'e, Ümmi Seleme'nin mevcudiyetine ilgi göstermesi için bir şeyler anlatmak isterse de Muhammed aldırış etmez ve Ümmi Seleme'nin varlığından habersizmiş gibi davranmaya devam eder ve Ayşe ile meşgul olur. Buna fena halde sinirlenen Ümmi Seleme, dayanamaz ve Muhammed'e hitaben: '*Öyle hissediyorum ki senin indinde diğer karılarının hiçbir önemi ve yeri yok*', diye bağırır; hattâ hırsını alamayarak ağır bazı sözler sarfeder. Onun bu hiddetine karşı Muhammed, yatıştırma yoluna başvurmakla beraber, özür filan dilemez; sadece Ayşe'ye dönerek: –'Bu kadının hakâretlerine sen cevap ver–' diye seslenir. Ayşe de Ümmi Seleme'nin hakkından gelir. Ümmi Seleme odadan çıkar ve soluğu Muhammed'in kızı Fatıma'nın yanında alır ve olanları anlatır. Çünkü Fatıma ve kocası Ali, Ayşe'nin hasım ve âdeta düşmanıdırlar.

Olup bitenleri onlara anlatırken aynı zamanda Ayşe'nin kendileri hakkında sarfettiği küçültücü konuşmaları da nakleder. Bunları duyan Ali küplere biner ve karısı Fatıma'ya, derhal gidip babasını görmesini ve Ayşe'yi şikâyet etmesini söyler. Fatıma da öyle yapar ve Muhammed'in yanına giderek Ayşe'nin yersiz tutumundan yakınır ve bu şekilde davranmaktan Ayşe'yi alıkoymasını ister. Fatıma'nın sözlerini dikkatle dinleyen Muhammed, âdeta Ayşe'yi haklı çıkarırcasına bir tutum takınır ve Fatıma'ya şöyle der: –'*Ayşe senin babanın en tercihlisidir*'.

Bunları söylemekle aynı zamanda Ayşe'nin Fatıma ve Ali hakkında yaptığı hakaretleri dahi bir bakıma desteklemiş olur[579].

Görülüyor ki Muhammed, bir düzineye yakın nikâhlı karılarına karşı, herkesin dikkatini çekercesine eşitlik dışı ve haksız davranışlarda bulunmaktan kaçınmamıştır.

Öte yandan Ayşe'ye karşı hoş görünmek için, diğer karılarını yukardaki şekilde küçültürken, Safiyye'ye hoş görünmek için Ayşe'yi küçük durumlara düşürmekten geri kalmazdı.

Hatırlatalım ki Safiyye, tıpkı diğerleri gibi, güzel bir kadındı. Safiyye'nin güzelliğini kıskanan Ayşe, diğer bazı eşlerle birlik olup onu alaya alır ve Yahudi asıllı olduğu için ona hakâret etmek fırsatları arardı. Bu alaylardan çok rahatsız olan Safiyye, durumu Muhammed'e şikayet ettiğinde, sırf onu teskin etmek ve hoşlandırmak maksadıyla Muhammed, Ayşe'yi küçük düşürtücü şu

578. İbn Sa'd, age, II, 24 ve ayrıca bk. I, 25. Ayrıca bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XII sh. 69 Hadîs no. 1915.
579. İbn. Hanbel, **Musnad**, VI- 30, Müslim, **Sahih...**, II, 35.

yanıtı verir:

"(Senin hakkında bu şekilde konuştuğu zaman) Ayşe'ye senin babanın Harun ve amcanın da Musa olduğunu... söylersin ve böylece ecdadının peygamberler sülâlesinden geldiğini belirtirsin... Ayşe'nin ecdadı nedir ki? Tümü ile kâfir'(lerden oluşma değil mi)"[580].

Daha başka bir deyimle Musa'yı ve Harun'u müslüman imanından kimseler olarak tanımlayıp Safiyye'nin ecdadını üstün, fakat buna karşılık Ayşe'nin ecdadını müslüman değil fakat kâfir imiş gibi göstermeye çalışırdı; tıpkı kendi öz annesi olan Emine'yi, müslüman olarak ölmedi diye, mağfiret dilemeye değmez gördüğü gibi.

Örnek verilebilecek bir diğer olay da Hatice ile ilgilidir. Hatice hakkında sonsuz bir sevgi ve saygı beslediği iddialarını da ihtiyatla karşılamak gerekir. Ayşe'ye karşı bağlılığı, biraz önce değindimiz gibi, şehvet duygusundan doğduğu halde Hatice'ye karşı bağlı görünmesi, daha ziyade Ayşe'nin yersiz övünmelerine fırsat bırakmamak içindi. Geçekten de Ayşe, çoğu kez Hatice hakkında kötü şeyler söyler ve örneğin *"O dişsiz ihtiyar karı"* diyerek Muhammed'in bu ilk karısına hakâretler yağdırırdı. Hattâ daha da ileri gider ve: *"Tanrı onu* (benim gibi) *bir başkasıyla, değiştirdi"* diyerek Tanrı'nın kendisini "bâkire, taze ve güzel" bir kız olarak Hatice gibi ihtiyar bir kadının yerini almak üzere verdiğini belirtmek ve Muhammed indinde değerini arttırmak isterdi. Fakat onun bu böbürlenmesini engellemek ve onu susturmak maksadıyla Muhammed şöyle derdi:

"Hayır Tanrı (Hatice'yi) daha iyi bir başkasıyla değiştirmedi. (Çünkü) Başkaları beni red ettiği zaman o bana inandı; başkaları beni yalancılıkla suçladığında o beni gerçeği söyleyen kişi olarak gördü; yoksul olduğum yıllar, o benimle kendi varlığını paylaştı"[581].

Fakat Ayşe'nin kendisine karşı böbürlenmesini bu şekilde önlerken ve bu maksatla Hatice'yi savunurken, aslında her şeyini kendisine medyun bulunduğu Hatice'ye karşı da vefalı davranmaz ve şu âyetleri okurdu:

"... (Rabbin) seni öksüz bulup da barındırmadı mı?... Seni fakir bulup zenginleştirmedi mi?" (93 Duhâ 6,8).

Yani Hatice'nin servetine konmuş olmayı ve Hatice'den gördüğü yardımları Hatice'nin iyiliğine değil fakat Tanrı inayetine hamleder görünürdü.

Bütün varlığını ve hattâ "peygamberliğini" aslında Hatice'ye medyun olduğu halde[582], onun hatırasına en ufak bir saygı duymamış ve yas dahi tutmamıştır. O kadar ki:

580. Malik, **age**, (1977), 158.

581. İbn Hacerül Askalanı, **el-ısâbe Fi Temyizi'l Sahabe** (Kahire 1323-1325), IV, 546; İbn Hanbal, age, VI, 17, 154.

582. Çünkü eğer Hatice gibi zengin ve bilgili bir kadına rastlamasaydı Peygamberlik iddialarını dahi geçerli kılamazdı.

"Ölen kadının ardından 3 günden fazla yas tutulmaz; eğer ölen koca ise, karısının 4 ay 10 gün yas tutması gerekir"
şeklinde yerleştirdiği kuralı, herkesten önce kendi lehine olmak üzere uygulamıştır[583].

Kadıncağızın ölümünden çok az sonra da Ayşe ve Sevde ile, yani birisi bâkire ve diğeri dul iki kadınla evlenerek Hatice'ye karşı bu ilgisizliğini ortaya vurmuştur. Bu itibarla Ayşe'nin, biraz yukarıda belirttiğimiz konuşması, yani Muhammed'e hitaben söylediği: *"Eğer ben ölürsem muhakkak sen o son günün gecesinde kadınlarının birisiyle gerdek olup yaşayacaksın"*[584] şeklindeki sözler, Muhammed'in karılarına karşı ne kadar az saygı ve sevgi beslediğinin kanıtlarından sayılmalıdır.

*

* *

Belirtmek yerinde olacaktır ki kocaların, karılarına karşı iyi davranmaları gereğini, sırf kadınların *"eksik akıllı olduklarını düşünüp onlara acımak gerektiği"* nedenine dayatan Muhammed, böyle bir düşünceye yer vermek suretiyle, kadın sınıfına karşı yeni bir azizlikte bulunmuş olmaktadır. Çünkü böyle bir düşüncenin altında kadına hakâret tohumları ekilidir. Fakat bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir de "iyi muamele" gereğini sıfıra müncer kılacak bir tutum takınmıştır ki o da kocaların kötü ve haşin muamelelerine karşı kadınlara tahmil ettiği mutlak itaatkârlıktır. Ve bu itaatkârlığı herkesten önce kızı Fatıma'ya verdiği öğütlerle ortaya vurmuştur.

Gerçekten de, Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki Fatıma, babasının kendisini zorla evlendirdiği Ali ile pek iyi geçinemezdi. Sık sık onunla kavgalaşırdı. Bunun da nedeni, Ali'nin Fatıma'ya karşı sert ve haşin davranışları idi. Her ne kadar Muhammed, genel olarak kocalara: "Karılarınıza karşı iyi davranın" şeklinde emirler verirse de, kocaların kötü davranışlarına karşı kadınların susmalarını, boyun eğmelerini söylerdi. Ve işte kendi kızı Fatıma'ya söylediği de daima şu idi:

"Kocan sana kötü davransa dahi sen onun mizacına uy".

Hattâ bunu söylemekle dahi yetinmez ve şöyle eklerdi:

"Eğer bir insanın, bir başka insan önünde secde etmesini emretseydim, kadınlara kocaları önünde secde etmelerini söylerdim"[585].

Bu tür sözlerini, zaman zaman Fatıma'ya sert ve haşin davranışlarda

583. Ümmü Atiyye'nin rivâyetine dayalı bir hâdis'e göre Muhammed ölen kadının ardından 3 günden fazla yas tutmayı yasaklamıştır. Koca öldüğü zaman kadınların 4 ay 10 gün yas tutmalarını emretmiş, ve gözlerine sürme çekmelerini, boyanmış kumaştan elbise giymelerini yasak kılmıştır. Bk. **Sahih-i Buhari muhtasarı...**, I, sh. 226, H. 211.

584. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XVI, sh. 69, H. 1915.

585. İbn Hanbal, **age**, III, 159,

bulunmakla bizzat uygulamış olurdu. İbn Hanbal'ın ve Vakidi'nin naklettiklerinden bunun böyle olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin bir gün öğle vakti Fatıma'nın evine giden Muhammed, onu dinlenmek üzere yatmış bulur. Kadıncağız zaten hastalıklı ve zayıf bünyeli olduğu için istirahate muhtaçtır. Uyumakta olan Fatıma'yı ayağı ile dürterek uyandırır ve kocasının işlerini geri bırakmamasını hatırlatır.

Arap kaynaklarının bildirdiğine göre bu şekilde davranmak Muhammed'in her zaman yaptığı şeylerdendir[586].

G) "(Evlilikte) Koca, Karısını Sindirmeli, Her Dediğini Geri Çevirmeli" Gerektiğinde Dövmelidir.

İslâm'ın savunucuları, âile kuruluşunun karı ve koca arasında "sevgi ve saygıya" dayalı olduğunu ve bu nedenle İslâm dininin karı koca arasında sevgi ve "muhabet" unsuruna önem verdiğini ve buna yararlı esaslar getirdiğini iddia ederler. Örneğin Kur'ân'ın:

"Allah aranızda sevgi ve birbirinize rahmet ve şefkat yarattı" (30 Rum 21)

şeklindeki hükümlerini zikrederler.

Her ne kadar Kur'ân ve hadîs hükümleri arasında bu ve buna benzer olanlar bulunmakla beraber, bütün bunların göz boyayıcı ve kadını kandırıcı olmaktan ileri geçen bir değeri yoktur. Evlilik yaşamları içerisinde kadını, sınırsız şekilde aşağılatan ve zavallı hale getiren, haysiyet duygusundan yoksun eden bir sistemin "karı koca arasında sevgi ve saygı yarattığı" iddiasında bulunması gülünçtür.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Muhammed, evlilik birliğini kadınlar bakımından "kölelik" olarak tanımlamış ve nikâh anından itibaren kadının kaderinin erkeğin eline geçtiğini açıklamış ve kocanın "seyyid" olarak karısının hâkimi bulunduğunu hatırlatmıştır. Muhammed'e göre erkeğin üstünlüğü demek evlilik yaşamında her şeyin onun emrine ve keyfine göre ayarlanması demektir. Bu üstünlüğü sürdürebilmesi için kadını sindirmesi, gerektiğinde dövmesi ve her halükârda onun dediklerini bilmezlikten gelmesi gerekir; çünkü kadın denilen yaratık iyilikten, hoşgörüden anlamaz; daha doğrusu bu gibi davranışları erkeğin aczine verir ve ona üstünlük sağlamak için fırsat edinir. Bundan dolayıdır ki en büyük tehlike, kocanın karısını dinler olması, kadnın da kocasına söz geçirir duruma girmesi gibi hallerdir. Kadının kocasına kölevari şekilde hizmette bulunmasını doğal saydığı halde, kocanın karısına hizmette bulunmasını ya da onun sözüne uymasını utanç verici saymıştır. Bundan dolayıdır ki erkeklere hitaben şöyle konuşurdu:

"Artık sizin için en çok korktuğum şey, kadınlara uymanızdır"[587].

586. İbn Hanbal, age, VI, 457; Vakidî, **Kitab al-Magazi** (Ed. Keremer) 336: Cahîz, **Kitabu'l-Mahasîn** (Leiden 1898), 349.
587. Sena, age, (1979), sh: 444

Bununla da yetinmemiş, fakat kadının sözüne uymayı erkek için "kölelik" ve "sapıklık" olarak tanımlamıştır.

"Kim ki kendisini karısının kölesi yapar, o mutlaka sapıktır... Tanrı kocaya karısının üzerine mutlak üstünlük (hâkimiyet) tanımıştır; şayet koca bu durumu ters yüz edecek olursa bu takdirde şeytanı haklı kılmış ve kendisine dost edinmiş olanlardan olur"[588].

Daha başka bir deyimle Muhammed'e göre kadının sözü ile hareket etmek demek kadının emrine girmek, ona köle olmak demektir; oysa ki Tanrı, erkeği üstün yaratıp, kadını erkeğin emrine vermiş ve bu durumu Kur'ân'da:

"Erkekler kadınlara üstündür" (2 Bakar 228)

diye açıklamış ve ayrıca:

"Aranızdaki üstünlüğü unutmayın (2 Bakara 237)

diye hatırlatmada bulunmuştur. Sadece hatırlatmakla kalmamış ve bu durumu değiştirmeyi yasaklamış ve değiştirmeye kalkışanları şeytana uymakla suçlamıştır.

"Onlar Allah'ı bırakıp dişilere taparlar, ve –'Elbet de senin kullarından belli bir takımı alıp onları saptıracağım... Allah'a yarattığını değiştirmelerini emredeceğim' diyen şeytana taparlar." (4 Nisâ 117-119)

İşte Muhammed, yukardakine benzer hükümleri yerleştirmek suretiyle evlilikte kocaya düşen ilk işin, karısının yularlarına hâkim olmak olduğunu söyler ve bu yularları gevşettiği an karısına söz geçiremeyeceğini ve ona boyun eğdiremeyeceğini belirtirdi[589].

O halde kocanın yapacağı şey, nikâh ânından itibaren kadını ikinci planda yaşamaya alıştırmaktır. Kadına fazla itibar etmemek, değer vermemek ve onu daima aşağı mevkilerde tutmak hususunda Muhammed'in söylediği sözler, Arap ata sözleri şeklini almış ve yüzyıllar boyunca kullanıla gelmiştir. Bu ata sözlerini kitap halinde yayınlayan bir Arap yazarının sıraladıkları arasında şunlar vardır:

"Karılarınızı yer seviyesinden yukarıda oturmaya alıştırmayın";"Kızını okutma ve onu taban seviyesinden yukarıda oturtma"
"Karılarınızı her daim –'Hayır, olmaz' sözlerine alıştırın, çünkü onların isteklerine uymak onları küstah kılar";
"Karılarınızı aşağı yerlerde oturtmaya zorlayın"[590].

Sadece kadını alt seviyelerde oturtmaya zorlamak değil, fakat aynı zamanda sindirmek ve gerektiğinde köteklemek gerekir. Köteklemek için kadının herhangi kötü bir davranışına tanık olmak gerekmez: şüphe etmek bile yeterlidir. Nitekim Kur'ân da bu koşula bağlamıştır:

588. Gazali, age, (1975) II, 118.
589. Gazali, **Kimya'yı Saadet...**, (1979), 178.
590. Muhammed ben Şeneb (Cheneb), **Proverbes Arabes de L'Algerie et du Magreb** (Paris 1906), II, 27, 248.

"... erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler. İyi kadınlar, gönülden boyun eğenler (dir)... Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövün. Size itaat ediyorlarsa aleyhlerinde yol aramayın" (4 Nisâ 34).

Görülüyor ki, koca, eğer karısının serkeşliğinden, inatçlığından, itaatkârsızlığından endişe[591] edecek olursa, daha doğrusu böyle bir durumun oluşabileceğini sezerse, yukardaki usullere başvurabilecek ve karısını kötekleyecektir. Abdullah İbn-i Zem'anın rivayetine dayalı olarak Buhârî'nin nakleттiği bir hadîs'ten öğrenmekteyiz ki Muhammed kadına dayak atılırken fazla aşırı davranılmamasını ve kadının orasının burasının kırılmamasını öngörmüş ve bunun için:

"... Sizden biriniz karısını köle döver gibi dayakla dövmek ister; caiz ki, o günün sonunda o karısının yatak eşidir"[592].

şeklinde hüküm getirmiştir. Bundan anlaşılmaktadır ki kişi kölesini istediği gibi dövebilir, fakat karısını bu şekilde dövmemelidir. Köleyi döverken orasını burasını kırabilir, fakat karısını döverken böyle yapmamaladır: Çünkü o günün sonunda onunla cinsî münasebette bulunabilecektir. Din adamlarımız, karısını döven kocaları, yukardaki şekilde "insafsız" harekete zorlayan emirleri yüceltirler. Oysa ki bunda yüceltici değil haysiyet kırıcı bir nitelik yattığını farketmezler. Kadını "köle döver gibi" dövmekle "insaflı şekilde dövmek" arasında fark olmadığını ve her ne şekilde olursa olsun dövülen bir kadınla "o günün sonunda yatakta buluşmanın" karı koca ilişkilerini saygınlığa kavuşturamayacağını anlayamazlar.

Her ne olursa olsun durum şudur ki koca için önemli olan şey karısını yıldırmak, korkutmak ve "kadınların düzenlerinin büyük olduğunu" (12 Yûsuf 28-29) düşünüp onların kötülüklerine karşı her şeyi yapmaktır. Yaparken de Muhammed'in:

"Kadına karşı yumuşak davranırsan ondan sana ihânet gelir. Sert davranırsan iyilik gelir"[593].

şeklinde ki sözlerini unutmamaktır. Fakat bunları yaparken, yine Muhammed'in öğütlerine uyarak kurnazca hareket etmeyi, yani sabretmeyi ve kadının "suyuna" gitmeyi ihmal etmemektir. Çünkü Muhammed, bu konuda da şöyle konuşmuştur.

"Kadın kaburga kemiği gibidir, doğrultmak istersen kırılır"[594].

Bu hadîsi yorumlayan Gazali şöyle der: "Erkek mükemmel bir hekim gibi olup, her ilacı vaktinde verilmesini bilmelidir. Sabretmek ve kadınlardan

591. Diyânet'in çevirisinde "endişe" olarak yer alan sözcük, Gölpınarlı çevirisinde "korkunca" şeklindedir.
592. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, (7'nci baskı), XI, 218.
593. Gazali, age (1975) II, 117.
594. Gazali, **Kimya..**, ((1979), 178.

gelenlere katlanmak mühimdir"[595]. Görülüyor ki hâkim olan zihniyet kadının "doğuştan kötü ve düzelmesine imkân olmayan bir yaratık" niteliğinde olduğu ve onu bu şekliyle kabul edip idare etmeye çalışmak gerektiği merkezindedir. Öte yandan Muhammed, kadın sınıfını öylesine aklen ve zihnen eksik saymıştır ki:

*"Kadınlara danışmak, fakat dediklerinin aksini yapmak lâzım (dır)"*diyerek[596], her kocaya Makyavel'ce bir yol daha belletmiştir: Bu yol, evlilik yaşamında kadının ne kadar değersiz ve önemsiz bir yer işgâl ettiğini göstermeye yeterlidir.

Karı koca ilişkileri bakımından Muhammed'in öngördüğü yukardaki tedbirleri, İslâm bilginleri bütün yüzyıllar boyunca canlı tutmaya ve toplumun tüm sınıflarının beynini bunlarla yoğurmaya çalışmışlardır. Örneğin İmam Şafii, kadına her daim sert ve haşin davranmak gerektiğini belirtirken şöyle demiştir:

"Üç kimse vardır ki, onlara yumuşak davranırsan onlar sana ihânet eder, sert davranırsan iyilik ederler. Bunlar da 'kadın', 'hizmetkâr' ve 'işçi'dir..."[597].

Gazali bu yukardaki sözleri biraz daha açıklığa kavuşturarak şu şekle sokmuştur:

"Kadının yularını azıcık salıverirsen o süratle senden uzaklaşır; yularını azıcık gevşetirsen, o seni bir metre kendine çeker; eğer onu kendine çeker, kuvvetle tutarsan, ancak o zaman ona sahip olabilirsin"[598].

Yine aynı şekilde Tusî ve Asaad gibi ünlü ahlâkiyatçıların işledikleri tema şu olmuştur ki eğer koca, karısı üzerinde korku yaratmayacak olursa, ya da onun sözünü dinlemeye kalkarsa, karısının uşağı durumuna girer, bu ise Tanrı'nın yarattığı düzene aykırılık olur[599].

Bu bilginlerin düşündükleri odur ki, eski bir Arap geleneği gereğince kadın, tabiatı icabı, daha ilk evlilik ânından itibaren kocasına hâkim olmak, onu elinde oynatmak ister. İslâm öncesi dönemde Arap kadınlarının kızlarını nikâhlandırırlarken bu konuda tenbihte bulunmaları ve örneğin: "Kocanın yanına çıktığın anda onu dene, süngüsünü kınından çıkar. Eğer bir şey söylemeyecek olursa kalkam'nın üzerinde et doğra. Bana da ses çıkarmayacak olursa kılıcı ile bir kemik kır. Buna da aldırmazsa, artık mesele kalmadı demektir; bu takdirde sırtına çulu vur ve üzerine bin gezin; çünkü artık o senin merkebin olmuş demektir"[600].

595. İbid.
596.. Gazali, Kimya... Sh. 177-8.
597. Gazali, age, (1975), II, 117.
598. ibid., 117.
599. İbid., 111-123; Ayrıca bk. Tusî age, (1964), 162-4.
600. Gazali, (1951), 77.

Ve işte yine bu ilkel zihniyetin temsilcilerine göre, eğer koca karısının merkebi olmak istemiyor ise, her şeyden önce karısını merkep haline getirmelidir. Bunu sağlayabilmenin tek yolu, karısına karşı fazla sevgi göstermemek, onu seviyor olsa bile sevgisini gizlemek, her vesile ile memnuniyetsizlik izhar etmek, en ufak bir hata ve kusur halinde bunları karısının yüzüne vurmak, azarlamak, hattâ kusur işlememiş olsa dahi ara sıra ona karşı öfkelenmek, her fırsatta onu nakzetmek ve yermek ve tabii zaman zaman dövmektir[601].

Öte yandan kadın, sadece sert ve haşin muamele görmeye değil, fakat her konuda terslenmeye ve "Hayır, olmaz" şeklindeki sözleri işitmeye alıştırılmalıdır. Nitekim Halife Ömer'in, İslâmî esaslara uygun olarak kocalara verdiği öğüt şudur:

"Karılarınızı, her daim her hususta HAYIR, OLMAZ gibi olumsuz sözlere alıştırın"[602].

Çünkü inandığı odur ki kadın, kendisine "hayır, olmaz" demeyen ve isteklerini yerine getiren erkekten hoşlanmaz ve ona saygı duymaz. Kadınların saydığı erkek tipi, kendilerine hükmeden, emreden, hiddet ve şiddet gösteren, kendilerini ezen erkektir. Kadının erkeğine karşı bağlılığı, saygı ve itaatkârlığı, onun sert ve haşin tutumu ile "mepsuten" orantılıdır.

Bütün bunlardan gayrı koca, hiçbir hususta karısıyla ortaklaşa karar almamalı ve önemli hiçbir işini ona danışarak yapmamalı, sırlarını ona açmamalıdır. Ara sıra karısının fikrini almak istese dahi, bu yola, sırf karısının dediklerinin aksini yapmış olmak için başvurmalıdır. Aksi takdirde karısının saygısını yitirmiş olur.

Meslek hayatıyla ya da malî durumu ile ilgili işlere gelince, bu konularda da koca, karısına hiçbir şey söylememeli, malını, kazancını, sermayesini belli etmemeli, gelir ve giderlerini bildirmemelidir. Şunu bilmelidir ki kadınlar "hileleri büyük, kötülükleri büyük ve ahlâkilikleri zayıf" olup aynı zamanda "boş boğaz, sır tutmayan ve kocalarının her şeyini ortaya yaymaktan kaçınmayan" yaratıklardır. Çünkü Muhammed bunun böyle olduğunu söylemiştir[603].

Söylerken de kadınlara, bütün bu hususlarda kocalarından bir şey sormamalarını ve kocalarının gizli tuttuğu şeyler yüzünden kocalarına tarizde bulunmamalarını, sadece söylenilen ile kanaat etmelerini ve her şey için kocalarına şükretmelerini emretmiştir. Daha başka bir deyimle kadın, tıpkı evdeki köpek gibi, önüne ne verilirse onu yemeli, azarlandığında ve dövüldüğünde kulakların indirmelidir. Müslüman yazar ve bilginlerin savundukları

601. İbid., 116-7; Tusî, age, 164.
602. Gazali, (1951), 77.
603. Asaad, age, 269; Tusî, age, 165.

hep budur.

Bin dört yüz yıl boyunca bu tür olumsuz görüşleri halkın beynine tıkan bu yazarlar, esas itibarıyla kadının doğuştan kötü ruhlu, fitneci ve düzenbaz, eksik akıllı, güvenilmez bir yaratık olduğunu hep Muhammed'ten gelme birer gerçek olarak kabul etmişlerdir. Bir an için bu "gerçeğin" bilimsel bir niteliği olmayacağını, bütün bu yukardaki olumsuzlukların doğal değil, fakat "gelenek" sonucu yerleşmiş inanışlar olabileceğini düşünmemişlerdir. Çünkü kadını aşağılatmak üzere Muhammed'in yerleştirdiği hükümlerin gerçekten Tanrı sözleri olduğuna inanmışlardır. Örneğin:

"... kadınların düzeni büyüktür... akıl sahipleri içinde kadınlardan daha noksan akıllı olanı yoktur... kadınlar kocalarına karşı küfrânı nîmet bilirler... kadının iyisi olmaz... kadınlar arasında sâliha kadın, siyah kargalar arasında alaca karga gibidir... kadınlar insanın karşısına şeytan gib çıkarlar... vs."

şeklinde ya da benzerî daha nice sözlerin gerçekten Tanrı'nın ağzından çıkmış olduğunu sanmışlardır. Bu böyle olunca Tanrı'nın ve elçisinin böylesine kötülediği kadına karşı olumlu bir davranışa yönelmelerini onlardan beklemek elbette ki mümkün değildir.

Öte yandan müslüman kadının beyni bu verilerle öylesine yıkanmıştır ki, kocasının kendisine yardımcı ya da saygılı olmasını, kendisine değer verir bulunmasını hazmedemez hale gelmiştir; böyle bir kocayı küçümsemeyi ve "utanılacak bir adam" olarak nitelendirmeyi kadınlığının şanından bilmiştir. Bu hususta Gazali'nin verdiği şu örnek ilginçtir: "Marid'lerden biri bir kadınla evlendi. Bu adam durmadan kadına hizmet eder, kadın bunun hizmetinden bunalır ve utanır, annesine vaziyeti anlatır ve der ki –'Tuvalete gideceğim sırada bile benden evvel davranıp suyu oraya götürür. Senelerdir bu hâl böyle devam ediyor'..." [604]. Görülüyor ki bu sözleri söyleyen kadın, kendisine ilgi gösteren kocasını hor görmektedir. Biraz önce dediğimiz gibi kadının bu davranışı doğaldır. Siz kadını, Tanrı ve peygamber emirleridir diye yukardaki şekilde yetiştirir ve kocasına "seyyid/efendi" gözüyle bakmayı ve ona köle gibi hizmette bulunmayı dinsel görev saymaya alıştırırsanız, bu sonuctam başkasını alamazsınız..

Ancak ne var ki kadını böylesine ezik durumlara iten bir sistemin sorumlusu ve suç ortağı olma kanısı içerisinde bizler, yani akılcı düşün özlemcileri, vicdan muhasebesi yaparak sesimizi yükseltmeli ve "kılıbık" damgası yeme tehlikesine dahi aldırış etmeden eşlerimize "gerekli olandan da" daha aşırı bir ilgi göstermeliyiz. Bu örneklerle Şeriatçıyı sindirebiliriz.

604. Gazali, age, (1975), III, 231.

H) Kadını Kapatmak, Tanınmayacak Kılıklara Sokmak, Erkekten Ayırmak ve Uzak Tutmak İslâmî Emirlere Dayalı Bir Gelenektir ki, Müslüman Toplumların Geriliklerinde Rol Oynamıştır; Halen de Oynar.

Yer yüzünde hiçbir toplum, Şeriat toplumlarında olduğu kadar kadını ilkel ve çirkin giysilere zorlamamış, çuvala tıkarcasına çarşafa sarmamış, umacı kılığında dolaştırmamış ve mezara sokarcasına eve kapamamış ve erkekle temastan kaçırmamıştır.

Eskiden olduğu gibi bugün dahi müslüman ülkelerde, kozmapolit kentlerin modernleşmeye yönelik bölgeleri hariç, kız çocuklar daha altı yaşında itibaren erek çocuklardan ayrı tutulur; okul varsa ayrı okullara yollanır, on bir yaşına geldiğinde çarşafa sokulur ve ömrünün geri kalan kısmını da bu zevksiz ve kendi kişiliğini yok edici giysiler içerisinde yaşamaya mahkûm bıkarılır. Ve bütün bunlar erkeğin kıskançlığı ve hodgamlığı uğruna...

Türkiye gibi Atatürk sayesinde bu baskılardan ve dinsel bağnazlıktan kendisini kurtarmış bir ülkede bile bugün Şeriatçılığın şahlanması nedeniyle, bu tür çağdışılıklara dönüş başlamıştır. Türkiye gibi lâikliğe yönelememiş diğer müslüman ülkelerde ise bu uygulama, geçmiş yüzyılları hiç de aratmayacak şekilde sürüp gitmektedir.

Hemen belirtelim ki bu uygulamanın, söylendiği gibi ekonomik yoksulluklarla, ya da geriliklerle ilgisi yoktur; sadece Şeriata saplanmışlıkla ilgisi vardır. Hangi ülkede ki Şeriat dini, esas özüne en uygun şekliyle uygulanmaktadır, o ülkede kadın en insafsız "kapatılmalara" mahkûm demektir. Örneğin Suudi Arabistan, ki petrol gelirleri sayesinde yeryüzünün en zengin ülkeleri arasında sayılır, kadın sınıfına dünyayı zindan etmek hususunda en ileri gidenidir. Bu ülkede kızlar, altı yaşından itibaren oğlanlardan ayrılır, ayrı okullara yollanır, Üniversiteye geldiklerinde erkek öğrencilerden ayrı sınıflara sokulur; erkek hocalardan ders almaları yasaktır. Sınıfta dersleri televizyondan izler ve hocaya soru sormak için sınıftaki telefonlara sarılırlar. Haftada bir gün okulun kitaplığından yararlanırlar, fakat orada bulundukları sırada erkek öğrenciler kitaplığa alınmazlar[605]. Tüm Suudi Arabistan'da ne tiyatro, ne sinema, ne konser yeri, ne dans yeri hiçbir şey yoktur: Kadın erkek bir araya gelmesin diye... Kadınlara araba kullanmak yasaklanmıştır. Diğer müslüman ülkelerde de durum aşağı yukarı aynıdır. Nikâh ânında itibaren kadının kaderi, evin dört duvarı arasında kapanmış olarak yaşamaktır. Kocaya düşen dinsel görev, karısının sokağa çıkmasına, yabancılarla (hattâ komşularla) konuşmasına engel olmaktır. Sokağa çıkmasına izin verdiği hallerde, kadının tanınmayacak kılıkta ve erkeklerin bulunmadığı yerlerde dolaşmasına mukayyet olmaktır.

Müslüman yazarlar, her alanda olduğu gibi, bu alanda da Muhammed'i

605. S. Grav. **Bevond The Veil**, (New York 1983), 27, 221, 322.

körü körüne savunmak amacıyla, İslâm dininde kadını kapatmak, çarşaf ve peçeye zorlamak diye bir şey olmadığını, Kur'ân'da "peçe", "çarşaf" ya da"Başörtüsü" gibi şeylerle ilgili hüküm bulunmadığını, ve müslüman toplumlarda uygulanan bu geleneğin İslâm'a yabancı kaynaklardan (örneğin İran, Bizans, Hint ve Türk yaşamlarından) gelme olduğunu söylerler[606]. Onlara göre Muhammed, toplum düzeninin belli bir ahlâkîlikle sağlanabileceği tezine dayalı olarak kadını "kem gözlerden" korumak istemiş, kadının örtünmesini emretmiş, fakat hiçbir zaman "makul" sınırlar dışına çıkmamıştır, peçe ve çarşaf gibi giysilere zorlamamıştır.

Bu tür görüşleri savunanlar Arap yaşamlarından örnekler vermek suretiyle iddalarını kanıtlamaya çalışırlar Bir yazar, 17 yüzyılda Hama kentindeki evlenme törenlerinde kadınların erkeklerle beraberce eğlendiklerini, kapanma nedir bilmediklerini, ziynetlerini ve güzelliklerini sergilediklerini ve 18. yüzyıldan kalma kitaplarda kadınların ziynet takarak ve makyaj yaparak camiye gittiklerinin yazılı olduğunu söyler[607]. Yazara göre bugün dahi buralarda aynı şeyleri görmek mümkündür ve Suriye sınırlarından Doğu'ya doğru gidildiğinde, yani Arap ırkının yaşadığı yerlerden uzaklaşıp da İran, Azerbaycan, Afganistan ve Hindistan gibi bölgelere gidildiğinde, kadınların kapandıklarını, çarşafa sarıldıklarını, eve kapatıldıklarını izlemek mümkündür. Kadının tanınmayacak kılıklara sokulması geleneği konusunda Şeriatçının diğer bir uydurması da şudur: Derler ki "Bu gelenek 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç eden müslümanların oradaki yaşamlarından doğma bir ihtiyacı karşılamak üzere yerleşmiştir. Zira Mekke'de iken müslüman kadınlar aynı giysiler içerisinde dolaşırlardı ve herkes birbirini tanıdığı için hür kadınlara sataşan olmazdı. Fakat Medine'ye geldiklerinde, Medinelilerin hür kadınlara sataşır olduklarını gördüler. Sebebini araştırdıklarında öğrendiler ki Medineliler, hür kadınları aynı giysiler içerisinde dolaşan cariyelerden ayırdedemedikleri içindir ki böyle yapmaktadırlar. İşte bundan dolayıdır ki Muhammed kadınların tanınmayacak kılıklarda dolaşmasını emretmiştir."

1) Kadın'ın Tanınmayacak Kılaklara Sokulması, Eve Kapatılması ve Erkekten Uzak Tutulması Geleneğinin Gerçek Kökeni, Muhammed'in Kıskançlığında Aranmalıdır:

Hemen belirtelim ki yukardaki iddiaların gerçeğe yatkın tek bir yönü yoktur. Gerçek olan şey bütün bu durumların Muhammed'in kıskançlığından çıktığı ve Kur'ân ve Hadîs emirlerine dayalı olarak uygulandığıdır. Birazdan

606. 1985 yılında Su'ud'lu kadınlar hakkında röportaj yapan bir yazar, Suad e'd-Dabbah adındaki Su'ud'lu bir tanınmış iş kadının şu sözlerini nakleder: "Kadınların peçe kullanmaları ve çarşaf giymeleri geleneği İslâmî bir kural değildir; Türk'lerden gelme bir gelenektir." Bk. "Saudi Women Start to Peek From Behind the Veil", by Elaine Sciolino, **The New York Times**, April 13, 1985.

607. H. I. Katibah, The **New Spirit in Arab Lands** (New York 1940), 203-4.

kısaca değineceğimiz gibi Kur'ân'ın özellikle Nûr ve Ahzâb Sûre'lerine, ve çeşitli Hadîs'lere şöyle bir göz atmak bunun böyle olduğunu anlamağa yeter. Her ne kadar Kur'ân'da "peçe", "çarşaf" ya da "Başörtüsü" gibi sözçüklerin geçmediği iddiâ edilirse de, kadınların hiç tanınmayacak ve bilinmeyecek şekilde örtünmeleri öngörülmüştür ki bu tür giyleri gerektirir.

Daha başka bir deyimle kadını tanınmayacak şekilde örtülere tıkama, eve kapama ve erkekten uzaklaştırma geleneği ne Bizans'tan, İran'dan, Hint'ten ya da Türk'lerden gelmedir ve ne de Mekkeli müslüman kadınların Medine'de karşılaştıkları söylenen davranışları önleme ihtiyacındandır. Çünkü bir kere Bizans'ta, İran'da ya da hele Türk'lerde böyle bir gelenek söz konusu olmamıştır. Kitabımızın ilk bölümlerinde (ve diğer yayınlarımızda) bunun böyle olduğunu açıklamıştık[608].

Müslüman kadınların Medine'de karşılaştıkları söylenen durumlara gelince, bu iddianın da tutar tarafı yoktur. Her ne kadar Mekkelilerle Medineliler arasında kavgalar olmamış değilse de bunun nedenleri bambaşkadır[609]. Bir an için söylenenin doğru olduğunu kabul etsek bile, kadını sataşmalara karşı korumak için zindana kapatır gibi çarşafa tıkmak değil, sataşmaları önlemek gerekirdi. Erkeğin hayvana yaraşır davranışları yüzünden kadına dünyayı haram etmek, herhalde Tanrı'nın başvuracağı bir yol olamaz.

Öte yandan Muhammed'in yerleştirdiği hükümler, herhangi bir sataşma olayı vesilesiyle konmamıştır. Doğrudan doğruya kıskançlık duygularından doğma bir itişle konmuştur. Maksat kadını erkeğin malı bilip başka erkeklerin "nazarından ve temasından" uzak tutmaktır. Hatırlatmak yerinde olacaktır ki Muhammed, kıskançlık denen şeyi frenlemek değil, fakat dinsel fazilet şeklinde bilmek ve bunu erkeğin karakterinde güçlendirmek ve herkesten önce kendisinden örnek vermek suretiyle kişisel ve toplumsal yaşamlara yön çiz-

608. Eski Türklerde kadını kapatma ya da erkekten kaçırma diye bir şey olmadığı tarihi bir gerçektir. İbn Batuta'nın **Seyahatname**'si en sağlam kanıtlarından biridir bu konuda.

Eski Türkler'de, özellikle Şamani dönemde, kadınlı erkekli dini toplantılar tertip edildiği, aynı mahalde hep birlikte ayinler düzenlendiği, tolantıya katılanların bir daire halinde yere oturdukları, kadın ve erkeklerin mevki ve yaşlarına göre sıralandıkları anlaşılmaktadır. Yakut'larda Isı-ah denilen bir âyin yapıldığı ve bu âyin sırasında kadın erkek bir yerde toplanıp birbirlerinin ellerini tutarak ve "hû hû" diyerek raks ettikleri, hep birlikte kımız içtikleri ve dini merasimi yürüttükleri bu kaynakların ortaya vurduğu bir gerçektir. Kadınlı ve erkekli dini âyin ve merasimlerin, müslümanlığı kabuld'en sonra dahi (özellikle göçebe Türkler arasında) devam ettiği görülmüştür. Bu konuda bk. Ahmed Yaşar Ocak, **Bektaşi Menakibnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri** (İstanbul 1983) 125 ve d.

609. Bu nedenler, Muhammed'in Medine'lileri kendisine boyun eğdirtmek istemesi ve fakat direnme görmesi ile ilgilidir ki İslâm tarihinden haberi olanlarca bilinir.

mıştır. Kendisini insanların en kıskancı bilerek övünürken Tanrı'yı da kendisi gibi, hattâ daha da kıskanç gösterirdi. Örneğin Sa'd b. Ubâde'nin, son derece kıskanç bir insan olduğunu öğrendiğinde:

> *"Sa'd'ın kıskançlığı sizi şaşırtıyor, değil mi? Hayır, şaşırtmasın, çünkü Tanrı ve ben, her ikimiz de ondan çok daha kıskancız ve Tanrı benden de daha kıskançtır"*

demiştir[610].

Kadınların erkeklerle bir arada bulunmalarına ve konuşmalarına tahammül etmek şöyle dursun, fakat birbirlerine uzaktan bakmalarına dahi göz yummaz ve önlerdi. Örneğin bir gün halkla konuşurken, ve "Kutsal" şeylerden söz ederken, kendisini dinleyenler arasında güzelce bir kadın görür. Kadının yanına genç ve yakışıklı bir delikanlının çömeldiğini ve kadını gözleriyle süzdüğünü farkeder. Derhal konuşmasını keser ve gencin yanına giderek çene sakalına yapışır ve başını bir başka yöne çevirir. Böylece içi rahatlamış olarak kürsüsüne döner ve "Kutsal" nitelikteki konuşmasına devam eder[611].

Bu tür müdahaleleri bazan mantık dışı boyutlara ulaşırdı. Örneğin erkeklik duygusu olmayan Muhannes'in çirkin denecek kadar şişman bir kadına fazlasiyle bakması, onu gazaba getirmeğe ve adamcağızı sürgüne göndermeğe yetmiştir[611a].

Kıskançlıklarının tezahürü bazı hallerde çok daha farklı ve korkunç sonuçlara ulaşmıştır. Ifk olayı dolayısiyle Ayşe ile küsüşmesi, ve olayda adı geçen kişilerden Hamne ile Hasan'ı ölesiye dövdürtmesi, Mıstah'ı kör etmesi ve Safvan'ı da savaşlardan birine göndererek savaş alanında ölmesine vesile olması; ya da câriyesi Mariya'nın suçladığı Hasan'ı, hiç araştırma yapmadan öldürtmeye kalkması[611b]; ya da Müslüman kadınlar aleyhinde şiirler yazdı diye Ka'b İbn-i Eşref'i en feci şekilde öldürtmesi, verilebilecek nice

610. Bu hadîsler için bk. Gazali, **age**, (1975), II, 120, **Sahih-i...**, XI, 287.

611. Buna benzer olayları Gazali ya da İbn İshak ve İbn Hişam kaynaklarında bulmak kolaydır.

611a. Muhannes, iki elini ve iki ayağını kınaya boyayıp hal ve tavrı kadına benzeyen ve kadınlara temayül edecek erlik hissi bulunmayan bir kimse idi. Bu cihetle kadınların olduğu yere girmesinde bir sakınca görülmezdi. Söylendiğine göre bir gün Ümm-i Seleme'nin erkek kardeşine: *"Tanrı yarın size Tâif'in fethini müyesser kılarsa sana gereken Gaylân'ın (şişman) kızını yakalamaktır.*

O kız ki (semizlikten karnı) dört büklüm karşılar, sekiz büklümle de arkaya döner." demiştir.

Bu sözlerden anlaşılan o'dur ki Muhannes bu kıza iyice bakmış ve onun şekli şemailini aklında tutmuştur. İşte bu sözler Muhammed'e nakledildiğinde Muhammed fena halde kızar ve derhal onu huzuruna çağırtarak: *"Ey Allah'ın düşmanı! O kızcağıza bu derece baktın ha?"* diyerek azarlar ve onu tenha bir yere "nefyeder", sürer. Bk. **Sahih-i..**, X, sh. 332 ve d., H. no. 1630.

611b. Bu konularda bk. Taberî, **age**, II, sh. 528 ve d., al-Şati, **age**, sh. 89 ve d.

örnekler sadece bir kaçıdır[612].

Hiç kuşkusuz bu ve buna benzer olaylar yüzündendir ki Kur'ân'a erkeklerin kadınlara ve kadınların da erkeklere bakmalarını yasaklayan hükümler koymuştur.

"Ey Muhammed! Mü'min erkeklere söyle; gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler..." (24 Nûr 30).

"Mü'min kadınlara da söyle: gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler..." (24 Nûr 31)

Bu sınırsız kıskançlığı nedeniyledir ki herkesten önce kendi karılarını giyim kuşam özgürlüğünden, başkalariyle temastan yoksun kılmakla ve evin duvarları arasına kapamakla işe başlamış, ve ayni şeylerin tüm müslüman kadınlara uygulanması yolunu açmıştır. Kur'ân'ın Ahzâb Sûre'sinin 33, 53, 55 ve 59 cu âyetleriyle, Nûr Sûre'si'nin 31ci âyetleri bu konuda verilebilecek örneklerden bazılarıdır.

2- Kadınların hiç tanınmayacak şekilde örtünmelerini öngören "Hicâb âyetleri": (Ahzâb 33, 53, 59; Nûr 31)

Kadınların hiç tanınmayacak şekilde örtünmek üzere yüzlerini ve her yerlerini kapamaları, ve erkeklerle bir arada bulunmaktan kaçınmaları, ve zaruret olmadıkca evden çıkmamaları konusunda Kur'ân'da yer alan âyet'lere "*Hicâb âyetleri*" adı verilir, ki bunlar genellikle Ahzâb Sûresi'nin 33 ve 53 59cu âyet'leriyle Nûr Sûresi'nin 30 ve 31ci âyetleridir. Bunlara eklenebilecek diğer âyet'ler yanında Muhammed'in vahy ile idindiğini söylediği pek çok hadîs'ler de vardır.

Kadınları, daha pek küçük yaşlardan itibaren âdeta zindan âlemine tıkarcasına örtünmeye zorlayan bu hükümlere göre kadının her şeyi "Avret" sayılmıştır. "Avret" sözcüğünün lügavî anlamı, kadının dince görünmesi haram sayılan yerleridir ki, saçından ayak tırnağına varıncaya kadar vücudunun tümünü kapsar; şu amaçla ki iyice örtünmüş olsunlar da hiç kimse onları tanıyamasın.

Bununla ilgili olarak Ayşe'nin bir rivâyeti şöyledir:

"(Şuna ant içerim ki) Resûlu'llâh... (sabah namazını) kılarlardı da mü'minâtdan kadınlar (başlarını ve bedenlerini) mırtları [612a] ile örterek hazır bulunurlar, sonra evlerine dönerlerdi, (henüz ortalık ağarmamış

612. Ka'b'ı öldürtmesinin asıl nedeni , bu ünlü şairin kendisini hicveder şekilde şiirler yazmış olmasıdır. Fakat Muhammed, bir yandan Kâ'b'ın Mekkelileri kendi aleyhinde kışkırttığını söylerken diğer yandan müslüman kadınlara laf attığı bahanesine yer vermiştir. İfk olayına ayrıca değineceğiz.

612a. "Mırt" sözcüğünün başa örtülüp bütün vücudu kaplayan, yünden, tiftikten, kıldan vs yapılmış ve kadınlara mahsus bir örtünün adı olarak kullanıldığı bildirilmekte. bkz. **Sahih-i ...**, II, 311-2.

ve kendileri iyice örtünmüş oldukları için) onları kimse tanıyamazdı"[612b].

Ahmed İbn-i Hanbel ve Mâlik ve Şâfii gibi İslâm üstüdları ve mezheb kurucuları, kadının ayaklarının dahi "Avret" olduğunu kabûl ettikleri için: *"Ayakları çıplak olarak namaz kılan kadın, namazı iâde etmelidir"* demişlerdir[612c].

Bununla beraber Ebû Dâvud'un **Müsned**'inde rivâyetine göre kadınlar, elleri ve yüzleri açık olarak namaz kılabilirler, çünkü güyâ Muhammed, bir def'asında Esmâ'ya: *"Kadın büluga erince ondan görülmesi câiz olan a'za ancak şudur"* demiş ve derken de Esmâ'nın elleriyle yüzünü işâret etmiştir[612d].

İslâm kaynaklarının bildirmesine göre örtünme ile ilgili "Hicâb âyetleri", güyâ üç def'ada ve "üç mertebeyi nâtık" olmak üzere inmiştir ki birincisi şöyledir:

"Ey peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mü"minlerin kadınlarına, dışarı çıkarken üstlerine örtü almalarını söyle; bu onların (tanınmamalarını)... sağlar" (K. 33 Ahzâb 59)[612e]

Görülüyor ki emredilen şey kadınların tanınmayacak şekilde giyinmeleridir. Hem de öylesine tanınmayacak şekilde giyinmeleri emredilmiştir ki, hem ellerinden gayrı yerleri görünmemelidir, ve hem de *"Vücudlarının karaltasından kim olduklarının anlaşımaması"* gerekir[612f].

Öte yandan bu emirler hem Peygamber eşlerine ve hem de tüm müslüman kadınlara şamildir. Bu itibarla bazı kimselerin "Kurân'da müslüman kadınlara örtünmesi emredilmemiştir" ya da "Örtünme emirleri sadece Peygamber eşleri için getirilmiştir" şeklindeki iddiaları temelsizdir.

İkincisi kadınlarla erkekleri birbirlerinden uzak kılan, her türlü temastan yasaklayan âyetlerdir ki "Harem ile selâmlığı" ayırmak anlamında olmak üzere "İrhâ-yı hicâb" diye anılır. Ahzâb sûre'sinin 53 cü âyeti buna örnektir:

612b. Sahih-i..., II, 311, hadîs no. 242.

612c. Her ne kadar Ebû Hanife ile Sevriye'nin: "*Eğer kadın, ayakları çıplak olduğu halde namaz kıldı ise namazın iâdesi gerekmez*" şeklinde konuştukları söylenirse de, Ebû Hanife'den olan rivâyet'in ikili olduğu, ve bir rivâyetinin "Namazın iâdesi gerekir" şeklinde bulunduğu anlaşılmaktadır. İkrime ve İbn-i Abbâs ve diğer temel kaynakların bildirmelerine göre kadının vücudunun hiç bir yerinin görünmemek üzere örtünmesi gerekir.

612d. Hanefî mezhebinin inanışına göre kadın tanıklık yaparken ya da nikâhta yüzünü açabilir, eline kına sürebilir, yüzük takabilir. Bkz. **Sahih-i...**, VI, 56.

612e. Diyânet İşleri Başkanlığı'nın çevirisinde "**Bu onların tanınmasını ve bundan dolayı inciltilmemelerini sağlar.**" şeklindedir. Gölpınarlı çevirisinde de şöyledir:" **Bu onların tanınıp incinmemelerini daha iyi sağlar**".

612f. Bk. **Sahih- i...**, I sh. 140 ve d.; Ayrıca bk. **Sahih-i...**, VI, 156 ve **Sahih-i...**, II, 312.

"Ey inanlar!... Peygamber eşlerinden bir şey isteyeceğinizde onu pede arkasından isteyin..." (Fk. 33 Ahzâb 53).

Üçüncüsü ise kadınların zaruret olmadıkça evlerinden çıkmalarını ya da başkalarına bakmalarını ya da ziynetlerini ve süslerini kendi yakınlardan gayrı kişilere göstermelerini yasaklayan âyetlerdir. Örneğin Nûr sûre'sinde şöyle yazılıdır:

"Mü'min kadırlara da söyle: gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler... Süslerini.... açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Süslerini kocaları veya babaları, veya kayınpederleri, veya oğulları... veya cariyeleri, veya erkekliği kalmamış hizmetçiler veya kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkalarına göstermesinler..." (24 Nûr 31).

Ahzâb sûres'sinin 33cü âyet'inde de şöyle denmiştir:

"Evlerinizde oturun, eski cahiliyede olduğu gibi açılıp saçılmayın" (K. 33:33).

Bu ve benzeri hükümleri Muhammed, hiç kuşkusuz kendi kıskançlık duygularının kabarmasına vesile olan olaylar vesilesiyle koymuştur ki bu olaylar arasında Hicret'in 5 cü yılında Zeydin eşi Zeyneb'e aşık olup onunla evlenmesi ve daha sonra eşi Ayşe'nin Safvan bin Muattal adında bir delikanlı ile seviştiğine dair halk arasında dedikodu yapılması (yani İfk olayı), ve bu arada karılarının "Kazâyı hâcet" maksadiyle evlerinin dışına çıkmalarında sakınca bulunması gibi olanları vardır-

Hele Ahzâb sûre'sindeki "*Ey mü'minler... Peygamberin eşlerinden bir şey isteyeceğinizde onu perde arkasından isteyin*" (K. 33:53) şeklindeki hükmü koyarken Zeyneb'le olan ilişkilerinin ışığı altında hareket etmiştir. Bilindiği gibi oğulluğu olan Zeyd'in karısı Zeyneb'e aşık oluşu Zeyd'i ziyaret için evine gittiği sırada vuku bulmuştur. Zeyd evde olmadığı için Zeynep, kapıda asılı bulunan perdeyi açmış fakat aceleye geldiği için libasını giymeden Muhammed'e görünmüştü; Zeyneb'in bu yarı çıplak hali Muhammed'in hoşuna gitmiş ve o an ona aşık düşmüştür. Ve işte bu tür bir olayın kendi başına gelmesinden korktuğu içindir ki yukardakine benzer hükümler yerleştirmeyi gerekli görmüştür.

Fakat bütün bunları yaparken aynı zamanda müslüman erkeğine de hem kendinden örnekler ve hem de öğütler verirdi. Nitekim inanan erkeklere, bir yandan kıskançlığın dinsel bir gerek olduğunu belirtir ve "Kıskanç olmayan kimsenin kalbi terstir" ya da "*Tanrı ve ben her ikimiz de kıskancız*" der ve diğer yandan da şunu söylerdi:

"Kıskanç olmamak için, kadını yabancı erkeklerle temas ettirmemeli, sokaklarda gezmesine izin vermemelidir; tepeden tırnağa kadar örtünmesine, örtünürken dahi kötü-çirkin giysilere bürünmesine dikkat etmelidir (çünkü böyle giyinirlerse erkekleri cezbetmezler, erkekler de onlara bakmaz)."

Muhammed'in bu sözlerini kendisine şiâr edinen ashab-ı kirâm'dan Ömer şöyle eklerdi.

"Kadınlarınızın sokaklarda gezmesini istemiyorsanız onlara sevimli (güzel) elbiseler giydirmeyin. Çünkü onlar (kadınlar) güzel, sevimli olmayan elbise ile görünmek istemezler"[612g].

Görülüyor ki kıskançlık yüzünden erkeğin huzursuz olmaması için Muhammed'in bulduğu çare kadını erkeğin hodgamlığına feda etmektir. Bundan dolayıdır ki eski Arap yaşamlarında zaten uygulana gelmekte olan geleneği, temsilcisi bulunduğu erkek sınıfının mutluluğunu sağlamak maksadıyla daha da katılaştırarak uygulamak istemiştir. Böylece Şeriat yaşamları içerisinde bu gelenek, kadının kişilik yitirmesi, erkek sınıfının yabanileşmesi ve iki cinsiyetin birbirleriyle temassızlığı yüzünden ruhen, fikren ve ahlâken geri kalması sonuçlarını yaratmıştır.

Daha başka bir deyimle İslâm'ın, kadını çarşafa tıkmak, eve kapamak ve erkekten uzaklaştırmak için öngördüğü kuralların, sanıldığı ve iddiâ olunduğu gibi kadını korumaga matuf mantıkî bir nedeni yoktur; örneğin Medine'ye göç etmiş müslüman kadınlarını sarkıntılıktan korumak ya da genel olarak kadına şeref ve haysiyet kazandırmak için konmamıştır. Eski bir geleneğin Muhammed tarafından pekiştirilip duygusal şartlara oturtulması sonucu konmuştur.

Her ne kadar "cahiliyye" diye tanımlanan dönemde ve özellikle çöl bedevisinin yaşamlarında kadınların yüzlerini örtmeyip erkeklerle bir arada bulundukları gerçek ise de, kentlerde durum bundan farklıydı: Bir nevi örtünme geleneği vardı. Muhammed'in kendi kabilesi Kureyş'te bu gelenek oldukça sıkı bir şekilde uygulanırdı. Fakat yine de aileler, kızlarına damat ve kölelerine alıcı bulabilmek için onları sokaklarda yüzleri açık dolaştırırlardı.

Kocaya vardıktan sonra kadının örtünmesi ve muhafazakâr şekilde giyinmesi gerekli olmakla beraber peçe ve çarşafa sarılması diye bir şey yoktu. Daha doğrusu Arap kadını, İslâmî uygulamalardan önce yüzünü, ellerini vs. örtmez ve fakat hayasız bir şekilde de dolaşmazdı. Bu yaşam tarzını Hicret'ten sonra da koruduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Sakif halkı kadınlarının Hicret'in sekizinci yılına kadar bu şekilde dolaştıklarnı gösterir örnekler bulunmaktadır. Bilindiği gibi Muhammed, Sakif'lerin putlarının yok edilmesini Mugira'ya emrettiğinde Sakifli kadınlar, yüzleri açık olarak onun karşısına çıkmışlar ve üzüntülerini şiirler okuyarak açığa vurmuşlardır[613].

Tarihî gerçek odur ki Muhammed, kadının tanınmayacak şekillerde örtünmesi gereğini Medine'ye hicret ettikten sonra yerleştirmiştir. Daha başta bir deyimle, peygamberliğini ilân ettiği tarihten sonraki 15 yıl boyunca kadın-

612g. Gazali, **age**, (1975), II, 122.
613. İbn İshak, **age**, (1980), 616.

ların örtünmesi konusunda bir şey düşünmemiştir. Bunun böyle olduğunu Ayşe'nin beyanlarından anlamak mümkündür. Zira Ayşe'nin, daha henüz Medine'ye hicret tarihleri sırasında anlattıklarına göre o zamana gelinceye kadar Arap kadınları arasında kapanan yoktur. Gerçekten de o tarihlerde Muhammed ile birlikte Medine'ye gelen müslümanlar, bu şehirde hüküm sürmekte olan humma hastalığına yakalanmışlardı; onları ziyaret ederek hatırlarını soran ve bu arada babasının azad etmiş bulunduğu köle Bilal'i gören Ayşe şöyle der: *"O zamanlar (biz kadınlara) çarşaf (ve peçe) gibi giysilere bürünme (ve kapanma) zorunluluğu yüklenmemişti"*[614]. Demek istediği şey Muhammed'in daha henüz o tarihlerde Arap kadınına bu tür giysileri emretmemiş olmasıydı. Neden o zamanlar emretmemişti? Çünkü o tarihlere gelinceye kadar buna kendi bakımından gerek görmemişti. Hatice ile evli bulunduğu sürece esasen böyle bir emir veremezdi; Hatice'den çekinir ve onun böyle bir zorunluluğa boyun eğmeyecek kadar haysiyetli olduğunu düşünerek bunu teklif etmeye cesaret edemezdi.

Öte yandan Hatice, nispeten yaşlı bir kadındı; onu kıskanmak için gerek de yoktu. Fakat Hatice'nin ölümünden sonra durum değişmiştir. Evlendiği kadınlar genç ve güzel kadınlardır. Kıskançlık duygularını kabartacak durumlar doğmuştur artık. Hiç kuşku edilemez ki kadını tanınmayacak kılıklara tıkan çarşaf ve peçe felâketine mahkûm kılan bizzat Muhammed olmuştur. Ve o bunu, her şeyden önce kendi kıskançlıklarını tatmin için yapmıştır. Bunun böyle olduğunu ve kadının örtünmesinin Hicret'in 5.yılından itibaren uygulanmaya başlanmış olmasından anlamak kolaydır. O zamana kadar böyle bir giyim zorunluluğunun bulunmadığını Sakifli kadınlar örneğinden gayrı Ayşe'nin Hendek Gaza'sından sonra bir vesile ile söylediklerinden de çıkarmak mümkündür[615]. Hatırlanacağı üzere Hendek Gazası Hicret'in 5. yılına rastlar. Ne ilginçtir ki Muhammed'in Zeyneb'e (yani oğulluğu Zeyd'in eşine) aşık olup onunla evlenmesi de bu tarihlerdedir. Daha önce gördüğümüz gibi Zeyd'i ziyaret vesilesiyle evine gittiğinde kapıyı Zeyneb açmış ve Zeyneb'i libasız şekilde görmek Muhammed'in aklını başından almıştı. Ve işte buna benzer olaylar vesilesiyle yaptıklarının muhtemelen kendi başına gelmesini önlemek maksadıyla tedbir almayı düşünmüştür. Bunun içindir ki eski Arap geleneğini kötülemiş ve o dönemlerin giyim tarzını daha da kötü göstermek için Kur'ân'a:

"(Ey kadınlar)... eski cahiliyye'de olduğu gibi açılıp saçılmayın..." (33 Ahzâb 33)

şeklinde hükümler koymuş ve örtünme geleneğini olmadık boyutlara ulaştırmıştır. Ulaştırırken de bunun bir ahlâk gereği olduğunu, zinayı önlemenin ve toplum huzurunu sağlamanın ancak kadını örtmekle, tanınmayacak kılıklarda dolaştırtmakla ve erkekten uzak tutmakla mümkün olacağı kanısını yerleştir-

614. İbid., 280. 458
615. İbid., 457.

miştir.

Bazı yazarlar Zeyneb olayının buna sebep olmadığını, hattâ örtünme zorunluğunun tüm müslüman kadınlara değil fakat sadece peygamber karılarına yüklendiğini söylerler[616]. Örneğin şârih Aynî'nin Kâdı İyâz'dan nakline göre, Kur'ân'ın Ahzâb Sûresindeki Hicâb âyeti (33:59), peygamberin kadınlarının el ve yüz dahil hiçbir yerlerinin görünmeyecek şekilde kapatılmasını öngörür; sair kadınlara gelince onlar için bu derece kapanmak gerekmez[617].

Bu söylenenler doğru değildir; çünkü örtünmeyi öngören Kur'ân hükmü Zeyneb olayını izleyen günlerde konmuş olup sadece peygamber kadınlarını değil fakat "müminlerin kadınlarını" dahi kapsayacak şekildedir ve şöyledir:

"Ey peygamber, eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına, dışarı çıkarken üstlerine örtü atmalarını söyle; bu onların tanınmasını ve bundan dolayı incitilmemelerini sağlar" (33 Ahzâb 59).

Zeyneb olayını izleyen Ifk olayının da bunda rolü olduğunu belirtmek mümkündür.

Daha başka bir deyimle Muhammed, kadınlara örtünme zorunluğunu Zeyneb olayından (ki Hicret'in 5. yılına rastlar) sonra yükleyip, bu zorunluğu Benî Mustâlik gaza'sı sırasında oluşan Ifk olayından (ki Hicret'in 6. yılına rastlar) sonra pekiştirdiği söylenebilir; çünkü bu gaza sırasında Ayşe gerdanlığını kaybettiği için geride kalmış Safvan bin Muattal onu tanımış ve devesine bindirerek Medîne'ye getirmiştir. Bu vesile ile Ayşe'nin söylediği şöyledir:

"Ben gerdanlığımı bulduktan sonra ordugâha döndüm. Fakat ordugâhta ses seda yoktu... Ben uzanmış bir halde bulunduğum vakit Safvan bin Muattal Sulemî yanımdan geçti... benim yerde yattığımı gördüğünde yanımda durdu. Çünkü (o tarihlerde), Kadınlar hicab altına alınmadan önce olduğu için yüzümü görüyordu... O bundan sonra devesini bana yaklaştırdı... O arkaya çekildi, ben deve'ye bindim... Biz ancak sabah vaktinde askerin arkasından yetişebildik"

Hatırlatalım ki bu olay üzerine Ayşe'nin Safvan ile seviştiğine dair halk arasında dedikodu çıkar ve bunu duyan Muhammed fena halde kızar. Bir süre Ayşe ile konuşmaz. Fakat Ayşe'ye za'fı bulunduğundan fazla dayanamaz ve Tanrı'dan âyet geldiğini ve âyet'e göre Ayşe'nin suçsuz olduğunun anlaşıldığını söyleyerek onunla barışır[617a].

Görülüyor ki Muhammed, kendisini Peygamber ilân ettikten sonra on beş yıl boyunca örtünme zorunluğu koymak diye bir şey akıl etmemiştir. Fakat ne zaman ki kıskançlık sorunu yaratan olaylarla karşılaşmıştır, işte o za-

616. Muhammed H. Haykal, **Hayatu Muhammed** (Kahire, 1965) sh. 350.
617. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 158.
617a. Taberi, **age**, II, sh. 530 **ve d.**; İbn İshak, **age**; 457, 494. Sahih-i..., VI, Hadîs no. 910, 922, 929

man kadınları örtmenin erkeklerin çıkarlarına daha uygun olacağını düşünmüştür.

Nitekim Benî mustâlik gaza'sından sonra çıktığı diğer seferlerinden her birinde yanına aldığı karılarının iyice örtünmelerine dikkat etmiş ve örtüsüz kadınlara bakmanın erkekler için günâh olduğunu söylemiştir.

Tebuk seferinden döndüğü sırada başına gelen bir olay bunun güzel kanıtlarından bir diğeridir. Bu sefere çıkarken Muhammed, Safiye Bint-i Huyeyy'i yanına alır. Lihyan oğullarına karşı giriştiği Usfan savaşından dönerken, devesinin arkasına Safiyye'yi bindirir. Kafile yürürken devesinin ayağı bir şeye takılır, sürcer ve bu nedenle Muhammed ile safiyye, her ikiside birden deve'den düşerler. Muhafızlarından Ebû Talha hemen Muhammed'in yardımına koşar. –**'Sen kadına ihtimam et'** diyerek Safiyye'yi yerden kaldırmasını ister. Safiyye yere düşerken örtüsünü kaybettiği için Ebû Talha,hemen elindeki "Hamisa" denilen örtüyü Safiyye'nin üstüne örter. Böylece kadını devenin üstüne bindirir iken yüzünü görmemiş olur[617b].

Kadınların hiç tanımayacak şekilde örtünüp kapanmaları zorunluğu, birazdan değineceğimiz Sevde olaya vesilesiyle oldukça gülünç denebilecek raddeye getirilmiştir. Zira bu olay sırasında Muhammed, biraz da Ömer'in ısrarlarına kanarak kadınların, "*vücudlarının karaltısından kim olduklarının anlaşılmasına imkân vermeyecek şekilde örtünmeleri*" gereğini öngörmüştür[617c].

Nûr sûresinin 30-31. âyetlerinde kadınların ziynetlerini göstermemeleri belirtilirken:

> *".. ve ırzlarını muhafaza etsinler, ziynetlerini açmasınlar. Ancak zâhir olan müstesna. Baş örtülerini yakalarının üzerine atsınlar..."(24 Nur 30-31)*

diye eklenmiştir.

Bundan anlaşılmak gereken şey elleri dışında hiçbir yerlerini göstermemeleridir. Nitekim Ebû Dâvud'un *Musned*'inde Muhammed'in bir gün Esma'ya;

> *"Ey Esmâ 'Kadın buluğa erince ondan görülmesi câiz olan a'zâ ancak şudur' diyerek onun iki eline işâret ettiği yazılıdır'*[617d].

diyerek "*zahir*" sözcüğü ile sadece kadının ellerini kastetmiş olduğunu ve bunun dışında kadının hiçbir yerinin görünmemesini istediğini anlatmıştır[617e].

Denilebilir ki tarih boyunca hiç kimse Muhammed'in giriştiği ölçüde ka-

617b. Enes İbn-i Mâlik'in rivâyetine dayalı bu hadis için bk. **Sahih-i...**, VIII, sh. 429 ve d. Hadîs no. 1286.

617c. **Sahih-i..**, XI, sh. 155 ve d.: Ayrıca bk. Sahih-i..., I, sh. 140-1.

617d. **Sahih-i...**, VI, 56.

617e. Nûr sûresi'nin 30-31 ci âyetlerin'de geçen "**Hımır**" sözcüğü "örtü" anlamında olup "**başörtüsü**" şeklinde de çevrilebilir. Çünkü maksat kadının tanınmayacak tarzda örtünmesidir.

dını kişiliğinden sıyıracak şekilde tanınmaz ve çirkin kılıklara tıkmamıştır; kendini Peygamber olarak kabul ettiren hiç kimse, onun aşırılıkları içerisinde kadını "toplum düzeni için tehlike" saymamıştır.

Genellikle Ayşe'nin rivâyetine dayalı hadîslerden öğrenmekteyiz ki Muhammed, kadın denilen yaratığın *"tırnağına kadar avret olduğunu"* ve hiçbir yerinin görünmeyecek şekilde örtünmesinin şart bulunduğunu söylemiştir. *"Resullulâh... (salat-ı) fecri kılardı da müminatdan kadınlar (başlarını ve bedenlerini) mırtları ile örterek hazır bulunurlar sonra evlerine dönerlerdi ki* (henüz ortalık ağırmamış ve kendileri iyice örtünmüş oldukları için) *onları kimse tanımazdı."*[618]. "Mırtları" deyimi bir cins futaya verilen adtır ki aba gibi yünden ya da keten ve yünden mamul, kadınlara mahsus bir örtüdür. Bu hadis, Buharî tarafından kadınların kaç parça "Libas ile sahih olabileceğine" tanık olmak üzere ele alınmıştır. İkrimî'nin rivâyetine bakılırsa Muhamed, kadınların başlarını "câr" ile örttükten sonra vücudlarından hiçbir şey görünmemek üzere bürünürlerse kıldıkları namazın "sahih" olcağını bildirmiştir. İbn Abbas ya da Ahmed İbn-i Hanbel ve İbnü'l-Münzir gibi ünlüler kadınların kaç parça giymeleri gerektiği konusunda Muhammed'e atfen görüşler ileri sürmüşlerdir. Mâlik ve Şafiî gibi kimseler kadının çıplak ayakla namaz kılması halinde namazını iade etmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Biraz önce değindiğimiz gibi Ebû Hanife gibi "kademi"(ayakları) avret saymayıp çıplak ayakla kılınan namazın iadesini gerekli görmeyenler de vardır. Fakat ittifak olunan şey şudur ki kadınlar, hiç tanınmayacak ve hiçbir yerleri görünmeyecek şekilde örtünmelidirler. İhtilaf daha ziyade *"Sabah namazı kılmak için kadınlar, ortalığın iyice aydınlanmasından önceki vakti mi beklemelidirler, yoksa aydınlığa kadar gecikmeli midirler?"* gibi sorunlardadır. Öte yandan hiç tanınmayacak şekilde örtünmüş olsalar dahi kadınların cemaatla namaza çıkmaları hususunda ihtilaf vardır. Kimisi gençlerin çıkmasını günah sayar, kimisi (örneğin Ebû Hanife) öğlen ve ikindi namazlarından maadası için sadece kocakarıların çıkabilceğini söyler, kimisi de (Şarih-i Buhari Aynî gibi). *"Fesad ve fitne olur"* korkusu ile Muhammed'in genç ve ihtiyar tüm kadınları namaza çıkmaktan alıkoyduğunu ekler[619]. Anlaşılan odur ki Muhammed'in istediği şey kadının tanınmaz kılık içerisinde dolaşmasıdır, çünkü ancak bu suretledir ki kadından doğma "fesad ve fitne" önlenebilecektir.

Kadını bu şekilde örtünmeye zorlamasının ve tehlike saymasının başlıca nedeni "erkek kullarını" iradece zayıf, karaterce zayıf ve iç güdülerine kapılarak kadına saldırmaya hazır bir yaratık şeklinde görmesindendir. İnsan varlığına ve insan aklına karşı beslediği güvensizlik onu, eğitim yolu ile insanın uygarlaşabileceği ve örneğin kıskançlık ya da Şehevilik gibi duygulara "hâkim" olunabileceği fikrine yabancı kılmıştır. Kadını kapamakla, çarşafa sarmakla ve erkekten uzaklaştırmakla, kişiyi uygarlaştırımayacağını ve kıs-

618. Sahih-i..., II, 311, Hadîs no. 242.
619. İbid., II, 318 ve d.

kançlıktan kurtaramayacağını ve hayvandan farklı kılamayacağını hesaplayamamıştır. Düşündüğü tek şey, kısa vâdeli tedbirlerle, erkeği (ve herkesten önce kendisini) kıskançlıktan uzak tutmak ve rahata kavuşturmak olmuştur. Onun bu düşüncelerini Gazali:

"Kıskanç olmamak için kadını yabancı erkeklerle temas ettirmemeli; sokaklarda gezmesine izin vermemelidir"

diyerek açıklığa kavuşturmuştur[620].

Zirâ Muhammed'in düşüncelerinde yatan şey kadınların erkeklerle bir arada bulunmamaları gereğidir. Nitekim Ukbe İbn-i Amir'den rivâyete göre bir hutbesinde:

"Ashâbım (yanında mahremi bulunmaksızın) kadınların yanına girmekten sakınınız"

diye konuşurken dinleyenlerden birinin: "Ya erkek akrabâsına ne dersiniz?" diye sorması üzerine:

"Onlarla halvet ölümdür" demiştir[620a].

"Halvet" sözcüğü: "Yanında nikâh geçmez bir mahremi ollmıyan bir kadınla bir erkeğin bir arada yanlız bulunması" anlamına geldiğini göz önünde tutan din üstadları kimlerin buna dahil edilebileceği konusunda tartışmışlardır. Genellikle kayın peder ile büyük baba ve oğulları dışında kalan erkek akraba ile kadının bir arada yalnız başına kalamayacağı görüşü hakimdir[620b].

Şunu belirtmek yerinde olacaktır ki Muhammed, kendi çevresindekileri ve özellikle Sahabe'yi, kendisinden de daha kıskanç durumlara sokmasını ve onların bu konuda son derece bağnaz davranışlarını karşılamasını bilmiştir. Ömer İbn Hattâb'ın "Hicâb" âyetinin inmesiyle ilgili tutumu, verilecek örneklerden biridir.

Belirttiğimiz gibi Hicâb âyeti, Ahzâb sûresinin 59. âyeti olarak kadınların "tanınmayacak" şekilde örtünmelerini emreden âyettir. Buharî ve Müslim kaynaklarında yer alan hadîs'lerden anlaşılmaktadır ki kadınların örtünmeleri konusundaÖmer b. Hattab, bir çok vesilelerle Muhammed'in dikkatini çekmeye çalışmış ve örneğin *"Huzûru saâdetinize hayırsız kimseler giriyor, kadınlarınıza örtünmelerini emretseniz"* şeklinde müracaatlarda bulunmuştur. Söylendiğine göre onun bu devamlı ikazları sayesindedir ki Muhammed, sözünü ettiğimiz âyetlerin inmesini sağlamıştır[620c].

620. Gazali, age, (1975), II, 121.

620a. Sahih-i..., XI, 323-5, hadîs no. 1826.

620b. Hadîs metninde yer alan "Hamiv" sözcüğünün hangi yakın akrabayı kapsadığı hususundaki tartışmalar için bkz. **Sahih-i...**, XI, sh. 324. 325

620c. Bundan dolayıdır ki evlenme ümidi kalmayan, ihtiyarlayıp oturan kadınları "tanınmayacak" şekilde örtünme zorunluğundan muaf kılmıştır. Dış esvaplarını çıkarmaları halinde onlara sorumluluk yüklenmeyeceğini, fakat çıkarmamalarının daha iyi olacağını, ancak her hâlükârda süslerini açığa vurmamalarını bildirmiş, Kur'ân'a âyet'ler koymuştur. Örneğin Bk. **24 Nûr** 31 ve 60; 33 **Ahzab** 33 ve 59.

Fakat Ömer, peygamberin kadınlarının "çâr ve çarşaf" giymelerini kâfi bulmamıştır. Onların, diğer kadınlardan daha fazla "muhadder (kapalı)" olmalarını istemiştir; yani gölge ve karartılarını da erkeklerin görmesini asla uygun bulmamıştır. Bundan dolayıdır ki onların hiçbir vesile ile evden dışırıya çıkmalarına izin verilmemesini beklemiştir. Yine bundan dolayıdır ki Sevde'nin "hâcet" görmek için evden çıkmasına karşı itirazda bulunduğu olaya sebebiyet vermiştir. Olay şudur: Yukardaki âyetin "nâzil" olmasından sonra bir gün Muhammed'in karılarından Sevde, "bir lüzûm ve ihtiyâç" üzerine evden çıkar. O zamanlar evlerde "helâ" olmadığı ve bu ihtiyaç dışarda bir yerde görülür olduğu için, herkesin yaptığı gibi o da işini bitirmek istemiş ve üzerine çarşafını giyerek kendine bir yer aramış. Sevde iri yapılı bir kadın olduğundan çarşaf içinde bile olsa endamıyla onu tanımak kolaymış. Nitekim Ömer İbn Hattâb onu görünce, evin dışına çıkmasına itiraz etmiş ve: "*Ya Sevde, iyi bil ki, Vallâhi sen bizce tanınmamış değilsin... ne cesaretle evinin dışına çıkıyorsun?*" diyerek kadıncağızı daha işini görmeye vakit bırakmadan, eve döndürmüş. Olayı anlatan Ayşe şöyle devam eder: "*O sırada Resullah, benim odamda akşam yemeğinde idi. Elinde de etli bir kemik vardı. Bu halde iken Sevde girdi ve –'Ya Resulullah! Bazı hâcetim için evimden çıkmıştım. Ömer bana şöyle şöyle söyleyerek itiraz etti,' diye şikâyet eyledi.. Bunun üzerine (Tanrı) Resûl-i Ekrem'e vahiy gönderdi. Vahiy asâri (peygamberden) kaldırıldıktan sonra ve elinde tutmakta olduğu et (kemik) parçasını yere koymaksızın Sevde'ye şöyle cevâp verdi: –'Siz kadınların lüzûm ve ihtiyaç üzerine (mestûre olarak) evlerinden çıkmalarına izin verildi' buyurdu*"[621].

Görülüyor ki Ömer, zavallı kadınların "hacet" için dahi olsa evden dışıra çıkmalarına izin verilmemesi taraftarıdır. Böyle bir durumda kadının muhtelemelen evin içinde bir yere pisliğini yapması gerekecektir ki bu da evi oturulmaz hale sokmaya yetecektir. Bununla beraber kadınların evden çıkmalarına esas itibarıyla karşıdır. Bunu farkettiği içindir ki Muhammed, örtünme gereği yanında bir diğer tedbir olarak onların ortalıklarda fazla görünmemelerini uygun bulmuştur. Ahzâb sûresine yerleştirdiği:

"*.... Ey peygamberin hanımları... edalı konuşmayın... evlerinizde oturun; eski Câhiliyye'de olduğu gibi açılıp saçılmayın...*" *(33 Ahzâb 32--33)*

âyeti ile bu sorunu da halledivermiş ve böylece Ömer gibi kilişeri tatmin etmiştir. Fakat bunu da yeterli görmemiştir; kadınların dışarı çıkma heveslerini iyice yok etmek üzere her şeyi düşünmüştür. Bir kere kaşlarını inceltmelerini, yüz tüylerini almalarını, ziynetlerini göstermelerini ve buna benzer şeyleri yasak etmiştir. Öte yandan, hiç bir kadının çirkin kılıkta kendini teşhir etmeyeceğini bildiği için, kadınların güzel ve göz alıcı giysilerle dolaşmalarını önlemeye çalışmıştır. Onun bu düşüncelerine vâkıf olup açıklayan Ömer şöyle der:

621. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 155, H. no. 1723.

"Kadınla(rınıza), evlerinin kapısında oturmamaları için, yeni elbise yaptırtmayın. Çünkü elbiseleri (güzel ve yeni) olursa kalblerinden dışarı çıkmak (dolaşmak) arzusu gelir"[622].

Gazali bu düşünceleri daha da açıklığa kavuşturarak şöyle öğüt verir kocalara:

"Kadınlarınızın sokaklarda gezmemelerini istiyorsanız, onlara sevimli elbise gidirmeyin"[623].

Çünkü Şeriatçıya göre makbul olan kadın, sokağa çıkmayan, başka erkek görmeyen ve kendi erkeğinin içini böylece rahat ettiren bu tip kadınlardır. Ve çünkü Muhammed, bu tip kadınları tasvip eder olduğunu pek çeşitli vesilelerle ortaya vurmuştur. Bir hadîs şöyledir:

"(peygamber bir gün) kızı Fatıma'ya... buyurdu ki –'Kadınlar için ne daha iyidir?'. Dedi ki: –'Hiç bir erkeğin onları görmemesi (Bu cevap) Peygamber efendimizin hoşuna gitti, kızını kucakladı ve –'bazılarının zürriyeti bazılarındandır' buyurdu..."[624].

Bundan dolayıdır ki kocalara düşen dinsel görev, evlendikleri andan itibaren karılarının giyim ve kuşamına göz kulak olmak, onları tanınmayacak çirkin kılıklarda dolaşmaya bırakmak ve mümkün mertebe az dolaşmaları için yeni ve güzel giysilerden yoksun kılmaktır[625].

Fakat bütün bunlar yanında koca, bir de karısının yabancı erkek görmesine engel olmalıdır.

Her ne kadar Kur'ân'da, Nûr sûresinde:

"Mümin erkeklere söyle harama bakmaktan gözlerini esirgesinler... Mümin kadınlara da söyle onlar da helâl olmaan erkekere bakmaktan gözlerini sakınsınlar" (24 nûr 30-31)

yazılı ve bunu garantiye bağlamak için de:

"Allah yaptıklarından şüphesiz haberdardır"

diye kayıt bulunursa da[626] asıl sorumluluk kadına yüklenmiştir. Bu sorumluluk kadına olan güvensizliğin aşırı bir sonucudur. Ancak ne var ki Muhammed bütün tehlikenin kadını ve erkeği, iki ayrı dünyanın insanları haline getirmekten doğabileceğini hiçbir zaman anlayamamıştır. Kafasında yer eden tek düşünce kadını mezara tıkar şekilde eve kapamak, erkekten kaçırmak ve ona baktırmamak olmuştur. Sanki kadın erkeğe baktığı an dünyanın sonu gelirmiş gibi!

622. Gazali, **Kimya-i...**, (1979), 178.
623. Gazali, **İhyau...**, (1975), II, 122.
624. Gazali, **Kimya-ı...**, (1979), 178.
625. Gazali, **İhyau...**, (1975), II, 123; Tûsî, age, 163.
626. Kadın ve erkeğin bir arada bulunmamaları ve birbirlerine bakmamaları konusunda bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, VI, sh. 55-6; ayrıca bk. cild, VII, 381. H. 1260; ayrıca bk. cild XII, 170-1.

Ebû Hûreyre'nin rivâyetine göre Muhammed bu hususun kocalar tarafından titizlikle izlenmesini emretmiştir. Bu nedenlerdir ki Ashab-ı Kirâm, kendi karılarımn pencere ve kapı aralıklarından dışarıyı seyretmelerini ve erkek görmelerini önlemek üzere evlerinin pencerelerini ve deliklerini sıkı sıkıya kapatırlar, şu ya da bu şekilde dışarıya bakanlara dayak atarlardı[627]. Yine bunun gibi, kocasının izni olmadan bir kadının, herhangi bir erkeği (velev ki bu erkek kendi akrabası olsun) eve alması, onunla görüşmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Çünkü Muhammed, müslüman bir erkeğin "huzurunun" varlığını, karısının başka bir erkekle görüşmemesine bağlı olduğunu söylemiştir[628]; söylerken de başka erkek gören kadınların, kocalarını onlarla kıyaslayacağını ve belki de beğenmeyip küçük göreceğini belirtmiş ve bunun ise "*ne bu dünyada ve ne de gelecek dünyada hayırlı sonuçlar doğurmayacağını*" bildirmiştir[629].

Bundan dolayıdır ki müslüman bir kocanın yapması gereken şeylerden biri de karısını eve kapatmaktır; hem de öylesine kapatmak ki hiç kimse karısının "güzelliğinden", "tabiatından" haberdar olmasın ve kendisini başka erkeklerle kıyaslamasın.

Her ne kadar erkeğin yabancı kardınlara bakması haram olmakla beraber, kadına yüklenen bu cehennemî kısıtlamalar erkek için söz konusu değildir[630].

Görülüyor ki kadın için evlilik demek, ömrünü evinin dört duvarı arasında geçirmek demektir; evin tarasında dolaşmak, balkonundan aşağı bakmak, pencereden komşularla konuşmak dahi yasaktır. Hava almak için ya da ahbaplarını ziyaret etmek üzere kocasından izin istemesi dahi uygun değlidir. İstemiş olsa dahi koca için bu izni vermemek gereklidir. İzinsiz olarak sokağa çıkan kadını melekler kötüleyeceği gibi, evine dönünceye kadar da ona lânet ederler; böyle bir şey yapan kadın Tanrı indinde itibarını yitirir ve şeytan ile başbaşa kalır.

Öte yandan, kocasının iznini alarak sokağa çıkmış olsa dahi sanki evden hiç çıkmamış gibi davranmalıdır; başını önüne eğip kimsenin yüzüne bakmamalıdır, kalabalığa karışmamalıdır, erkeklerin bulunduğu yerlere yanaşmamalı, herkesin dolaştığı sokaklardan uzak durmalıdır ve daima tenhalık yerlerden yürümeli ve işini bir an önce bitirip evine dönmelidir[631].

İbadet etmek üzere camiye gitme hususunda da kadın, benzerî yasaklara bağlıdır. Aslında camiye hiç gitmemesi daha uygundur. Şöyle ki: İlk başlarda Muhammed, kadınların mescitte namaz kılmalarına pek ses çıkarmaz

627. Gazali, İhyau..., sh. 122.
628. Riyazu's..., (1972), I, 324.
629. Gazali, age, (1964), 168; Tûsî, age, 163-4.
630. Gazali, age, (1964), 168.
631. Gazali, age, (1975), II, 120; Tûsî, age, 164.

görünmüştür. Fakat bu işi Abdullah b. Ömer'in rivâyetine göre, kocaların iznine bağlamıştır:

"Kadınlarınız sizden (gece olsun, gündüz olsun) mescide (gidip ibadet için) izin istediklerinde, kendilerine izin veriniz"[632].

Her ne kadar burada emir sigası kullanılmış gibi bir hava varsa da koca bakımından izin verme zorunluluğunun bulunmadığı anlaşılmıştır[633].

Nitekim al-Hattâb'ın rivâyetine dayalı bir hadîs'de, kadınlar için evde namaz kılmanın, camide namaz kılmaktan çok daha hayırlı olduğunu söylemiş ve şöyle kandırıcı bir formüle bağlamıştır:

"(Kadınlar için) evin avlusunda yapılan ibâdet, camide yapılandan daha değerlidir; evin odasında yapılan ibadet, evin avlusunda yapılandan daha hayırlıdır; ve hele evin cunbasında yapılan ibâdet, her şeyden daha hayırlıdır..."[634].

Görülüyor ki sırf kadınları sokağa, dışarıya çıkmaktan alıkoymak ve erkeklerden kaçırmak için, ibâdeti bile nerede ise yatak odasında yaptırtmak hevesindedir. Evde namaz kılmanın kadınlar için sevap sayılacağını söylemek suretiyle onları, bir evin dört duvarı arasında, tek başlarına ibâdete zorlamak gibi kurnaz bir yol bulmuştur. Hem de öylesine kurnaz bir yol ki:

"Cemaatla kılınan bir namaz, tek başına kılınan 27 namaz gibidir"

şeklindeki emriyle erkeklere sağladığı avantajlardan kadınları yoksun kıldığını belli etmez görünmüştür[635]. Böylece camide namaz kılan erkeği, evde tek başına namaz kılan kadına nazaran 27 kez fazla sevap işler duruma sokmuştur. Tabii bütün bunları, kadının saflığından yararlanarak ve hiçbir şeyi farketmesine olanak bırakmayarak. Kadınlar için kocalarının ya da babalarının izni ile mescitte (camide) namaz kılma olanağını tamamen yok etmemekle beraber, erkeklerin gerisinde, arka saflarda namaza durmalarını emretmiştir. Emrederken de bir başka kurnazlığa başvurmuştur ki o da şudur: *"Melekler, Allah'ın huzurunda, birinci saftan itibaren safları tamamlayarak dururlar. ERKEK saflarının en hayırlısı, BİRİNCİ saftan itibaren başlar, en az fazilet en geriye kalır. KADIN saflarının en hayırlısı ise EN GERİDEN başlar; en az hayırlısı ön safa kalır"*[636].

Ve işte bu formüle uygun olarak kadınları camide en arkada, yani er-

632. Abdullah İbn Ömer'in rivâyetine dayalı bu hadis için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, II, sh. 944, H. 477.

Bu iznin gerek mescide ve gerek diğer bir yere gitmek için olduğuna işaret edilmiştir.

633. Bu husus için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, II, sh. 945, not 1.

634. Buhari **Kitâbu'n-Nikâh,** Bab 116; ayrıca bk. Müslim, **Kitâbu's-Salat**, 134-140.

635. Gazali, **Kimya...**, (1979), 105.

636. Bu hadisler için bk. **Diyanet Gazetesi,** Mart 1966, sh. 17; Ayrıca bk. **Riyazu's-Salihin,** cild 2, Hadîs no. 1062.

keklerin geri safında ibâdete zorlamış ve bu emrini daha da etkili kılmak üzere kadınları arka saflara atmak suretiyle kendinden örnekler vermiştir. Mescide giriş çıkışı dahi bunu sağlayacak şekilde ayarladığı anlaşılmaktadır[637]. Nitekim Enes b. Malik'in rivâyetine dayalı hadîs'lerin bildirdiğine göre Muhammed, kadınların arka saflarda, cemaatin tamamen arkasında namaza durmaları, ya da "iktida" etmeleri (yani uymaları) hususunu önemli bir İslâmi kural olarak yerleştirmiştir[638]. Ve bu kural uygulanırken kadının yaşlı ya da genç olmasına bakılmaz; ihtiyar kadınlar dahi erkeklerin arkasında durmak ve kalmak zorunluluğundadırlar.

Erkek çocuklar, diğer erkeklerle birlikte ön saflarda durabildikleri halde, kadınlar, velev ki yaşlı olsunlar, erkek çocukların dahi geresinde yer almak durumundadırlar. Enes b. Malik'in rivâyet ettiği hadis bunu açıkça ortaya vurmaktadır. Hadîsten anlaşıldığına göre bir gün Enes'in büyük annesi Müleyke, Muhammed'i bir yemeğe çağırır. Yemekten sonra namaz kılınır: *"Enes der ki –'Yetim ile beraber ben de ardından bir (saf) olduk. Kocakarı da arkamızda durdu.."*[639].

Enes'in "yetim" diye belirttiği yetim çocuk Ebû Zumeyre'nin oğludur. "Kocakarı" diye zikrettiği kimse de kendi büyük annesidir. Hadîs'in anlatmak istediği şey kadınların, namaz kılarken erkeklerin arkasında, ayrı bir safta duracaklarıdır. Böylece ihtiyar kadınlar bile erkek çocuğunun gerisinde durmak zorundadırlar[640].

Öte yandan bu konuyla ilgili olarak Kur'ân'da şu âyet yer almıştır:

"And olsun ki, sizden öne geçenleri biliriz... Geri kalanları da biliriz..." (15 Hicr 24).

Her ne kadar bu âyetin çeşitli anlamlara geldiği ve örneğin insanların dünyaya farklı zamanlarda gelip farklı zamanlarda gitmeleriyle ilgili bulunduğu, ya da savaş sırasında müslüman askerlerin geride kalmayıp ön safta gitmelerini sağlama amacına yönelik olduğu söylenirse de, esas itibarıyla Muhammed'in kıskanç tabiatıyla ve Tanrı'yı da kıskanç imiş gibi gösterme çabalarıyla ilgili olduğu kuşkusuzdur. Bunun böyle olduğunu Beyzâvi'den öğrenmekteyiz. Zira yukardaki âyetin yorumu vesilesiyle Beyzâvi, kadınların camiye gitmelerine henüz ses çıkarılmadığı sıralarda bazı erkeklerin, sırf güzel kadın seyretmek ve onlar arasında namaz kılabilmek için camiye erken

637. Ümmü Seleme'nin ve Nesi'nin rivâyetlerine dayalı hadîs'lerden anlaşılmaktadır ki Muhammed, kadınların Mescid'te namaz kılmalarına engel olmadığı zamanlar, namazını bitirince ayağa kalkmadan önce biraz beklermiş, kendisiyle birlikte diğer bütün erkekleri de bekletirmiş; kadınlar önceden çıkıp gitsinler diye. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, II, sh. 891, H. 463.

638. Kadınların arkak saflarda namaz kılmalarıyla ilgili hadisler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtsarı...**, II, sh. 944 ve d. Ayrıca **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, serisinde 87. 209, 217, 242 ve 338. hadis'lere bakınız.

639. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, II, 325, H. no. 248.

640. İbid., II, 326, H. no. 248; ve 327 not, 1.

geldiklerini, ya da camiden geç çıkan kadınları görmek amacıyla geride kaldıklarını ve işte bunu önlemek üzere söz konusu âyetin indiğini söyler ki doğrudur. Bundan dolayıdır ki Muhammed, kadınların camiye gitmelerini yavaş yavaş önlemeye başlamış ve kadınlar bakımından evde kılınan namazın camide kılınandan daha hayırlı olduğuna dair yukarda belirttiğimiz hükümleri koymuştur. Fakat onun koyduğu yasaklar daha sonraları, örneğin Ashab-ı Kirâm zamanında gevşemiş ve kocaların izniyle camiye giden kadınların sayısında artma görülmüştür. Bu durum Şeriatçıları rahatsız etmeye başlayınca, yukardaki yasakların uygulanmasına yeniden özlem duyulur olmuştur. Nitekim Ayşe bile:

> *"eğer (Tanrı elçisi) hayatta olup bu kadınların camiye gittiklerini görseydi, buna mutlaka engel olurdu"*

demekten kendini alamaz olmuştur[641]. Ayşe'nin bu sözlerini kendisine dayanak yapan Gazali:

> *"kadınları camiye ve meclislere ve erkeklerin bulunduğu yerlere gitmekten men'etmek (dinsel) görevdir (farz'dır). Sadece eski elbiseler giymiş ihtiyar kadınları bundan istisna etmek gerekir"*

diyerek hortlayan Şeriatçı zihniyetin temsilciliğini yapmıştır[642].

Aradan yüzyıllar geçmiş olmasına rağmen bugün hâlâ durumda değişen bir şey yoktur. Kadınların ibâdet etmek üzere camiye gitmeleri, müslüman ülkelerin hiç birinde câiz görülmez. Bu vesile ile laik T.C. Devletinin resmî organlarından biri sayılan Diyânet İşleri Başkanlığının şu fetvasını belirtmek ilginç olacaktır:

> *"Hanefiyye'nin kavl-i muhtarına göre genç kadının iydeyn ile cuma ve sair namazlar için mescide çıkmasına cevâz yoktur. İhtiyar kadınların çıkmaları câiz ise de çıkmamaları efdâldir. Bayram namazına çıkanlar Ebû Hanife'den bir rivâyete göre salat-ı iydi kılarlar, diğer rivâyete göre ise kılmazlar... Hayız olanlar ise musallânın haricinde kalıp yalnız duâ'ya iştirak ederler"*[643].

Her kesin anlayamayacağı bir dil ile Diyânet'in söylemek istediği şey, genç olsun ihtiyar olsun kadınlarını, mescide çıkmalarının doğru olmadığıdır.

*

* *

Camiye gitmeyi ya da sokağa çıkmayı önleyen yukardaki yasaklar nedeniyle müslüman toplumlarda kadın, bugün hâlâ mezarda yaşar gibidir. Ve

641. Gazali, **Kimya-ı,** (1979), 178, İbadet sırasında kadınların erkeklerin arkasına geçmelerini öngören hadisler için bk. Buhari **Kitabül-Ezân** 164, Müslim **Kitabül Salat** 132, Tırmızî **Mevakitül-Salat** 59.

642. Gazali, İbid.

643. **Sahih-i...**, I, sh. 224-5.

ne hazindir ki erkeğin kıskançlıklarına çözüm yolu buluyorum diye kadını böylesine zavallı yaşamlara mahkûm eden Muhammed, bütün bunları sanki kadının hayrına yapıyormuş gibi görünmek için:

"Kocasının izni olmadan sokağa çıkan kadını melekler kötüler, lânetler ve bu durum kadının eve dönmesine kadar devam eder"

şeklinde konuşmuştur. İbn Abbas'ın rivâyetine dayalı bu ve benzeri hadîslerle kadınların evden çıkmamalarının onların lehine bir şey olduğunu, çünkü böyle yaptıkları takdirde Tanrının ve meleklerinin kendileriyle birlikte olacaklarını, aksi takdirde Tanrı indinde itibarlarını yitireceklerini ve şeytan ile başbaşa kalacaklarını anlatmıştır. Fakat yine tekrar edelim ki bunu yaparken onları, "cemaat ile kılınan namazın nîmetlmerinden" yoksun bırakmayı da unutmamıştır[644].

3) Kadını Kapatmak ve Erkekten Uzak Tutmak, Kişilerin ve Toplumların Fikren ve Ahlâken Geri ve İlkel Kalmaları Sonucunu Doğurmuştur.

İnsanlık tarihinin ortaya vurduğu gerçek şudur ki, kadını kapatan, erkekten ayıran ve kaçıran sistemler, sadece kadın sınıfını hak ve özgürlükten yoksun kılmaya değil fakat aynı zamanda erkek sınıfını da fikren ve ahlâken ilkel tukmaya sebep olurken, kadına serbestlik tanıyan toplumlar her alanda uygarlaşmışlardır. Eski çağların en büyük uygarlığını yaratan Mısır'da kadınların yüzlerini gözlerini örtmeleri, erkekten gizlemeleri diye bir şey görülmemiştir. Eski Yunan uygarlağının parladığı dönemlerde kadın, her ne kadar kocasına sadakatla bağlı ve evinde kapalı şekilde yaşamakla beraber, hiçbir zaman erkeğin sömürü aracı haline sokulmamıştır. Aristo, Yunan toplumunun "barbar" toplumlara üstünlüğünü ele alırken, başka yerlerde olduğu gibi kadının erkeğin kölesi durumuna getirilmediğini, kocasının arkadaşı ve yardımcısı sayıldığını sıralar. Roma'da kadın, evin en şerefli insanı kertesindedir; sofrada baş köşede yer alırdı. Romalı kocalar, her gittikleri ziyafete eşlerini de beraberlerinde götürürlerdi: Tarih uzmanları, böyle bir geleneğin Yunanda bulunmadığını ve bundan dolayıdır ki Roma uygarlığının Yunan uygarlığından daha üstün olduğunu söylerler[645].

Hiç kuşku edilmemelidir ki Batı uygarlığının oluşumunda kadın-erkek ilişkileri gelişmesinin büyük rolü olmuştur. Batı rasyonalizmi, Hıristiyanlığın kadını arka plana atan ve kadını kötülük kaynağı sayan ilkelerine karşı savaş açmakla ve eğitim sayesinde kadın erkek eşitliği zihniyetini oluşturmakla ve erkeğin kafa yapısını bu gelişmeye alıştırmakla en verimli ürünlerini verir olmuştur. Kadını "kötü" ve "şeytân" niteliğinde bilen ve erkeğin baştan çıkmasına "sebep" kabul eden ve bu nedenle kapalı tutan ve toplum yaşamlarından uzaklaştıran zihniyet, bugün artık sadece geri kalmış ülkelerde ve özellikle Şeriat ülkelerinde, geçerliliğini koruyabilmiştir. Çünkü bu toplumlar

644. Gazali, **Kimya...**, (1979), 105.
645. Lecky, age, II, 301; ayrıca bk. Rainneville, **Le Femme Dans l'Antiquité** (Paris 1865), 144

hâlâ "ahlâkiliğin ve toplum düzeninin", doğuştan "kötü" sanılan kadının, erkekten ve "kem gözlerden" uzak tutulmasıyla, çarşafa sarılmasıyla, eve kapatılmasıyla sağlanabileceği yalanlarına saplanmışlardır[646]. Ancak ne var ki bu zihniyet, erkeğin "yabanî" ve kadının ise "zavallı" ve her iki cinsin de fikren ve ahlâken geri kalması ve müslüman ülkelerinin de yeryüzününün en az gelişmiş ülkeleri şeklinde yaşamaları sonucunu yaratmıştır. Ne ilginçtir ki bu ülkeler arasında İslâm dinini en koyu ve özüne en sadık şekliyle uygulayanlar örneğin Suudi Arabistan, Yemen, Pakistan, Bangladeş, vz. gibi ülkeler, Türkiye gibi (ya da Arnavutluk örneği) laiklik esasına yönelen ve kadın-erkek eşitiğine yer veren ülkelere oranla her bakımdan çok geridirler. Bunları Mısır, Cezayir, Fas gibi Batı etkisiyle din sorunlarına ılımlı bir çözüm getirmeye çalışan ülkelerle dahi kıyaslamak bu konuda fikir edinmeye yetelidir[647]. Şeriat ülkelerinin tolumsal geriliklerinde kadın sorununun dahli büyüktür. Çünkü erkeğin kıskançlığını yatıştıracağım ve onu rahata kavuşturacağım ve güya ahlâkiliğe doğrultacağım diye toplum nüfusunun yarısından fazlasını oluşturan kadın sınıfını eğitimden ve çalışma gücünden uzak tutarlar. Sosyal ve ekonomik gerilikler içerisinde çırpınmaları bundandır; ahlâkiliğe değil fakat ahlâk yoksunluğuna saplanmaları da bundandır.

Öte yandan bu zihniyet erkeği de küçültücü durumlarda tutar. Çünkü erkek denilen varlık, karakter bakımından ne kadar zayıf ve kendisini kontrolden ne kadar âciz ve iç güdülerine sürüklenmede ne kadar biçâre olmalıdır ki kadını çarşafsız, peçesiz gördüğü an kendisini kaybetsin, vahşileşsin ve kadına saldırsın ya da kıskançlıklarına kapılıp kadın için cinayetler işlesin. Şayet erkeğin bu ilkelliklerden ve bu seviyesizliklerden ancak kadını çarşafa sokmakla kurulacağı düşünülüyorsa, bu her şeyden önce Tanrı'ya ve aynı zamanda insan varlığının kutsallığına hakâret sayılmalıdır. Böylesine olumsuz ve insan varlığına karşı böylesine güvensiz bir tutuma dayalı bir din kuruluşunun, kişiyi fikren ve ahlâken geliştirmesi mümkün değildir. Bin dört yüz yıllık Şeriât uygulaması şunu kanıtlamaktadır ki kadını kapatmakla, erkekten kaçırmakla hiçbir olumlu sonuca varılamamaktadır. Bilâkis, kadını örttükçe kişi ilkelleşmektedir[648]. Çarşaf ve peçe nedir bilmeyen ve kadını "kem gözlerden" gizlemeyen Batı ülkelerinde erkek, sokakta yanından geçen yarı çıplak kadına sataşmaz, başını çevirip bakmaz bile. Kıskançlık yüzünden suç diye bir şey , hemen hemen kalmamıştır. Öysa ki ahlâkiliği ve toplum düzenini sağlama bahanesiyle kadına zindan hayatı yaşatan Şeriât

646. Ali, age, 904, 1126-7; Buksh, age, 1912, 253-9.

647. Müslüman ülkeler arasında Türkiye'den sonra peçe, çarşaf ve çok karılı evlilik sistemini kaldıran tek ülke Arnavutluk olmuştur. 1829 tarihli Anayasa, 4 müftüden oluşan bir kurula geniş yetkiler vermiş ve bu kurul söz konusu değişikleri yapmıştır. Bu konuda bk. Wayne S. Vucunich, "*Islam in the Balkans*" (in "Religion in the Middle East", Ed. by. A. J. Arberry, Cambridge. England 1969), 243.

648. Sena, age, (1979), 434 ve d.

ülkelerinde erkek, kadınla yan yana bulunduğu an iç güdülerine kapılıp kadına saldırmaktan, kıskançlığını söndürmek için olmadık aşağılıklara doğrulmaktan kaçınmaz. Kadına karşı saldırı ve saygısız davranışlar ve kıskançlık yüzünden işlenen cinayetler bakımından Şeriât ülkeleriyle yarışabilecek bir ülke bulmak kolay değildir yeryüzünde.

4) Kadının "Kurtuluşunun" Çarşaf ve Peçe Köleliğine Son Vermekle Sağlanabileceği.

Kahire'de, evvelce El-Hadid istasyonu meydanında dikili iken sonradan Üniversite avlusuna nakledilen bir heykel vardır ki bir eliyle yüzündeki kara peçeyi kaldırıp atan ve diğer eliyle Sfenks'in başına dayanan modern Mısır kadınını canlandırır. Mısırlı heykeltraş Mahmud Muhtar'ın güzel anlamlı bir yapıtıdır bu. Heykelin tabanına çakılı bir plakada: *"Mısır'ın Kurtuluşu"* satırları yazılıdır. Bu heykel ve bu yazı, Mısır'ın kalkınmasının ve gelişen dünyaya ayak uydurmasının ancak kadını özgürlüğe kavuşturmakla, serbest kılmakla, peçe ve çarşaf köleliğinden kurtarmakla mümkün olabileceğini anlatmaktadır. Bilindiği gibi Sfenks, Mısır'ın İslâm öncesi dönemlerdeki muhteşem uygarlığını temsil eder. O dönemlerde Mısırlı kadın, imrenilecek bir özgürlüğe ve devlet yönetebilecek üstünlüğe sahip bulunduğundan, söz konusu heykel, Şeriât belâsından kurtulmanın ve kadına değer vermenin mutlak bir koşul olduğu anlamına gelmektedir.

Çünkü Şeriât'ın zorladığı giysilerden ve daha doğrusu çarşaf felâketinden kurtulmak demek, kadın için bir bakıma "kişiliğe ve özgürlüğe" kavuşmak demektir. Kendisini tanınmaz hale getiren kılıktan ve bu kılığı Tanrı emridir diye zorlayan Şeriat baskısından uzaklaşmakla hiç kuşkusuz bağımsızlığına ve insanlığına kavuşması demektir.

Kadını kapamakla ve çarşafa sarmakla ne sosyal ve ne de ahlâksal gelişme olamayacağını Mısırlı aydın az çok anlamışa benzer. Nitekim 1950'lerde bir Mısırlı yazar, Halid Muhammed Halid, oldukça cesur sayılacak şu satırları yazmıştır: "*Gerici yığınlara biz şunu anlatmak isteriz ki kadın ancak haklarını kullanma olanağına sahip bulunduğu takdirde değer kazanır ve kendi kendisine saygınlık besler. (Özgürlüğe ve bağımsızlığa) kavuştuğu takdirde yok olacağından endişe ettiğiniz iffet duygusu, kadınlarınızı boyunduruk altında tuttuğunuz ve haklardan yoksun kıldığınız ve efendilerinin (yani kocalarının) oyuncağı olduğu fikrine saplandığınız takdirde zarar görür. İffet ve namus duygusunu kadını çarşafa tıkmakla ve evin dört duvarları arasına hapsetmekle değil, fakat onun ruhunda nefs duygusunu yaratmakla ve şahsiyetinin haysiyetine saygılı olmakla sağlayabilirsiniz*"[649].

Fakat belirtelim ki kadını umacı kılıklarından çıkarıp sosyal yaşamlara sokmanın bir uygarlık sorunu olduğu bilincine Mısır ve diğer bazı müslüman

649. Halid M. Halid, age, (1950), 159, Halid M. Halid'in Arapça'dan İngilizce'ye çevirisi için bk. **From Here We Start** (1953), 159.

ülkeleri, Türkiye örneğiyle erişmişlerdir[650]. Atatürk devrimleri, bu alanda da İslâm dünyasına rehberlik etmiştir. İlginç olan şudur ki bu devrimler Türk kadınını, eski Türk geleneklerine yöneltmek amacına dayanır. Bu gelenekler arasında kadını kapamak ve erkekten kaçırmak ve çarşafa sarmak gibi ilkellikler yer almamıştır. Muhammed'in yerleştirdiği hükümlere ve örneğin kocası "*evde yokken kadının hiç kimseye* (velev ki akrabası olsun) *kapı açmaması gerekir*" şeklindeki emirlere karşılık Dede Korkut'un dile getirdiği şu asîl Türk geleneği bunun en güzel kanıtlarından biridir: "*Eve bir konuk gelse ve er adam evde olmasa, ol* (karısı) *onu yedirir, içirir, ağırlar, azizler (ve) gönderir*"[651]. İbn Batuta'nın "*Seyahatname*" adlı yapıtında tanımladığı Türk kadınının uygar yaşamı bir başka örnektir ki daha önceki bölümlerde değinilmiştir.

Kadını özgürlüğe ve eşitliğe sahip bir varlık şeklinde değerlendiren eski Türk geleneği, Türklerin İslâmı kabul etmeleriyle giderek zayıflamış olmakla beraber tamamen yok olmuş değildir. Türk kadını çarşafa sokulmuş olma durumlarına karşı için için tiksinti beslerken, özgürlüğüne, giyim ve kuşam uygarlığına daima özlem duymuştur. Eski Türk geleneklerine en fazla bağlı kalabilen kuruluşlarda ve örneğin orduda (ve kentlerden uzak köylerde) bunun böyle olduğu görülmüştür. Atatürk devrimlerinden çok önce, daha Osmanlı döneminde Kahire, Beyrut, Bağdat ve Şam, hattâ daha küçük yerlerde görevli bulunan Türk subay eşlerinin uygar yaşamları Arap toplumlarını daima etkilemiş kadın sorunları konusunda uyandırmaya başlamıştır.

Arap yazarlardan öğrenmekteyiz ki bu subayların "beyaz tenli, mavi gözlü eşlerinin", sigara tüttürerek, kahve içerek ve modern giysilerle son derece zarif ve "efsunkâr" tavırlarla oluşturdukları "sosyetik" yaşamlar Arap'ın gözünde rüya âlemleri yaratırdı[652]. Yine bir başka Arap yazarının bildirdiğine göre hemen her Arap insanının gönlünde bir Türk kadını yatardı[652a].

Arap ülkelerinde kadın hakları için girişilen çabaların temelinde bu etkilerin yattığı inkâr edilemez. Nitekim bir Arap yazar şöyle der: "*(Türk kadınının bu) etkisi aslında çarşaf ve peçeden kurtulmaya doğru en büyük bir adım olmuştur. Müslüman kadının kurtuluş savaşımı ile ilgili olayların tarihçesi anlatılırken, İstanbul'dan, Edirne'den, İzmir'den... (bu Arap ülkelerine) gelen Türk subaylarının (erkekten kaçınmak nedir bilmeyen ve herkesin önünde sigara tüttüren ve bacak bacak üstüne atıp kahve köpürten uygar davranışlı) eşlerine, ya da kız kardeşlerine ya da diğer kadın akrabalarına, Arap dünyasındaki kadın hakları davasının öncüleri olarak şerefli bir mevki tanımak gerekir*"[652b].

650. Katibah, age, (1940), 208-9
651. **Türk Dili Dergisi** (1974), sayı 268, sh. 326.
652. Arsel, **Arap Milliyetçiliği..** ve Türkler (1977), 190 ve d.
652a. Katibah, **age**, 209.
652b. İbid, 210.

Subay eşleri kadar aynı uygar yaşamlara sahip Türk kadın öğretmenlerin de etkisini unutmamak gerekir. Gerek Cemâl Paşa'nın ve gerek Beyrut valisi Azmi Bey'in Beyrut'a getirttikleri kadın öğretmenler, Arap yaşantılarına uygarlık havası sağlayan örneklerdendir.

Halide Edip'lerin, ya da Nigâr hânımların ve benzerlerinin Arap ülkelerine yaptıkları ziyaretler, Arap yöneticeleri ve Arap aydınları üzerinde unutulmaz izler bırakmıştır. Bir Arap tarihçisi, Muhammed Cemil Beyhum, Türk kadınının yarattığı bu etkiye değinirken aynı zamanda gerici Arap çevrelerin davranışlarını da sergiler. Gerçek odur ki Türk düşmanlığı ile şişirilmiş bu çevreler Türk kadınının bu tür yaşamlarını İslâm'a karşı "küfür" olarak tanımlamışlardır. Örneğin Ürdün Kralı Hüseyin 9 Eylül 1919'da yayınladığı bir bildiride, Arap'ın Türk yönetimine karşı ayaklanmasının nedenlerinden birinin bu olduğunu ve çünkü Suriye Valisi Cemâl Paşa'nın kadınlar için kongreler tertip ettirdiğini, bu kongrelerde kadınların erkeklerle birlikte aynı salonda oturup konuştuklarını, bazı kadınların bu toplantılar sırasında erkekler önünde şiirler okuyup demeçler verdiğini ve toplantının şeref mevkiine getirildiklerini, oysa ki bütün bunların İslâm dinine ve Arap geleneklerine ters davranış içerisinde bulunduğunu ve bu nedenle Türklere karşı ayaklanmanın dinsel bir görev olduğunu belirtmiştir[652c].

Öte yandan çarşaf ve peçe gibi İslâmi giysilere karşı nefret, Osmanlı toplumununun en muhafazakâr sanılan varlıklı ve mevki sahibi ailelerin kadınlarına da yayılmıştı. Ancak ne var ki koyu taassubun olşuturduğu korku içerisinde bu nefret duygularını ortaya vuran görülmezdi. Bu ortamdan uzaklaşıp yabancı diyarlara göç edebilenler ve duygularını açıklama serbestisine kavuşanlar haklı olarak hınçlarını çıkarma fırsatını ararlardı. Selma Ekrem adındaki bir genç kızımızın 1930 yıllarında Amerika'da yayınladığı bir kitap ilginç örneklerden biridir. Çocukluk döneminin anılarıyla dolu bu kitabında kendisinden birkaç yaş büyük ablasına ilk kez çarsaf giydirilmesi olayını anlatırken duyduğu üzüntü nakledilmeye değer:

"... Ablama giydirilen (kara) çarşaf, başını ve kollarını (ve her tarafını) kavrayan bir pelerin ve ayak bileklerine kadar inen bir eteklik şeklinde kalın siyah ipek kumaştan yapılmış bir şeydi. Yüzüne de kalın bir peçe geçirillmişti... (Onu bu halde görünce) Salonda bulunan kalabalık gözlerimin önünden silindi ve karşımda bambaşka bir kılığa bürünmüş bir abla belirdi. Bana şimdi tamamıyla yabancı bu bohçanın kapkara örtüleri, beni (âdeta) gölge gibi sardı; tıpkı tüm hayatımı pençesi arasına alıp dev gibi büyüyen bir gölgeydi bu.. Hiddet ve dehşet içerisinde taş kesildiğimi hissetim. Ablamı kara bir çarşaf içerisinde zindana tıkılmış gibi görmek istemezdim... (Diyebilirim ki) çarşaf (korkusu) benim yaşantıma işte böyiece, pek zâlim bir şekilde girmiş oldu ve o andan itibaren (bu olumsuz etkisiyle) çocukluğum boyunca belli

652c. Arsel age, (1977), 191, not 187.

edecek şekilde zihnimin içine çöreklendi. Bu (tiksinti verici) düşünceyi kafamdan çıkarmam mümkün değildi; (Çarşafa sokulma düşüncesi) öldürücü bir düşünce olarak o ana kadar tanık olduğum her türlü korkudan çok daha korkunç bir nitelik taşımaktaydı. Miyonlarca kadın bunu, benden önce giymişti. Gözlerimin önüne, kalın kara çarşafa bürünmüş, yüzleri kapalı, hep bu kadınlar gelir oldu. Kara bohçalar şeklindeki bu milyonların (bilinçsiz) teslimiyeti beni nefessiz bırakmaya yeterliydi. Üstüme büyük bir fırtınanın çöktüğünü duyar oldum; fakat başımı azimle dolu olarak kaldırıp bu fırtınaya karşı savaşmaya ve beni saran bu gölgeyi yırtmaya hazırdım. (Kara bohçalara sarılı) milyonlarca insan bana gülebilir, benimle alay edebilir, beni küçük görebilir (beni dinsiz bilebilirdi); fakat ben (her ne olursa olsun) bir bohça haline girmeyecektim. Ben yaşamım boyunca temiz havayı ve rüzgârı yüzümde hissetmek istiyordum. Ruh çökerten bu kara ağıl beni pençesine alamayacaktı. Ne demekti *dinsel* emirler ya da benim büyüklerimin *emir* denen sözleri? Gençliğimin verdiği pervasızlıkla bütün bunlara karşı direnecektim"[652d].

Ve işte Türk kadınına bu güzel özlemi gerçekleştirme fırsatını Atatürk devrimleri verecektir. Bu devrimleri bazı müslüman ülkeler, örneğin Afganistan izlemek isteyecek fakat Şeriatçının melâneti ve tepkisiyle çabuk vazgeçecektir[653]. Bu devrimleri tek başına sürdüren Türk toplumu ise, Atatürk'ün ölümünden az sonra kafasını kaldırmaya çalışan yedi başlı Şeriât yılanının zehiriyle sendelemeye başlayacak ve o eski felâket vadisine doğrulacak ve ilk iş olarak kadını çarşafa sokma yollarını arayacaktır.

III) KADINI HAYSİYET DUYSUNDAN YOKSUN KILAN, AZAB İÇİNDE YAŞATAN BİR SİSTEM: "ÇOK KARILI EVLİLİK" (Taaddüt-ül Zevcât)

Müslüman erkeğinin dörte kadar evlenebilmesini sağlamak üzere Muhammed, Kur'ân'a şu hükmü koymuştur.

"Hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz" (4Nisâ 3).

Bu hükmü daha da etkili kılabilmek amacıyla, fazla sayıda kadınla evlenmenin "fazilet" sayılacağı inancını yerleştirmiştir. Gerçekten de İbn Abbâs'ın rivâyet ettiği bir hadîs'e göre, bir gün Sa'd bin Cubayr'e Muhammed: "Evli misin?" diye sormuş ve ondan "Hayır" cevabını alınca:

"Evlenmeye bak; çünkü inananlar arasında en makbul kişi fazla sayıda kadınla evli olan kişidir"

diye konuşmuştur[654].

652d. Selma Ekrem, **Unveiled; The Autobiography of a Turkish Girl**, (New York 1930), 178-180.

653. Afganistan kıralı 1927 yılında, Atatürk'ü takliden peçe ve çarşafı yasaklamıştır. Kıraliyet ailesine mensup bazı prensesler, halka örnek olmak için sokağa çarşafsız ve peçesiz çıkmaya başlamışlar, fakat din adamları bu davranışı "gâvurluk" ilân ederek halkı isyana çağırmışlardır.

654. Bokhari (Houdas), age, LXVII, Ch. IV. 546.

Fakat bununla da kalmamış, bizzat kendisi iki düzineye yakın kadınla evlenmek ve aynı anda 11 kadınla evli bulunmak ve buluşmak, ayrıca cariyelere sahip olmak suretiyle "faziletli" bir müslüman görünmenin en kesin örneğini vermiştir. Altmış üç yaşında iken öldüğü zaman dokuz kadınla evli bulunmaktaydı.

Her ne kadar İbn Sa'd ve ona Hişam bin Muhammed'ten gelen haberlere göre Harîs, Muhammed'in 15 kadınla evlendiğini ve 13'ü ile zifâf olduğunu bildirmekle beraber Taberî'nin belirtmesine göre Muhammed'in evlendiği kadınların sayısı 23'ü bulmaktadır. Bunlar şunlardır:

1) Huveylid bin Esed bin Abdul'Uzza'ın kızı *Hatice*; 2) Ebû Bekir'in kızı *Ayşe;* 3) Zam'a bin Kays bin Abdişems bin Abdi Vedd el-Vudd bin Nasır'ın kızı *Sevde;* 4) Ömer bin Hattab'ın kızı *Hafza*; 5) Ebû ümeyye bin Mugire'nin kızı *Ümmi Seleme;* 6) Harîs bin Ebû Zirâr'ın kızı *Cuveyre*; 7) *Ümmi Habibe*; 8) Cahs bin Ribab'ın kızı *Zeyneb*; 9) Ubeyd bin Ka'b'ın kızı *Safiye*; 10) Hârîs bin Hûz'un kızı *Meymune*; 11) Rifaa'nın kızı *Neşat;* 12) Amr'in kızı *Şenba*; 13) Cabir'in kızı *Gaziyye*; 14) Numan bin Esved'in kızı *Esmâ*; 15) Beni Kurayza'dan Zeyd'in kızı *Reyhane* ; 16) Kıbt kavminden *Marya* (cariye olarak kullanmıştır. İbrahim adındaki oğlu bu kadından olmuştur); 17) Huzeyme kızı *Zeyneb*; 18) Dihye bin Halife Kelbi'nin kız kardeşi *Şerafi*; 19) Zayba'nın kızı *Aliye*; 20) Kays bin Ma'di Ker'b'in kızı *Kutayle;* 21) Şurayh'ın kızı *Fatıma*; 22) Huzeyl bin Hubeyre'nin kızı *Havle;* 23) Hazrec'in kızı *Leylâ*; 24) Yezid'in kızı *Umre.*

Bütün bu kadınlar arasında Marya ve Reyhâne Muhammed'in odalıklarından sayılır. Gaziyye'yi, zifâf gecesi yaşlı bir kadın olduğunu anladığı için, derhal boşamıştır. Şenba adındaki kadını ise, zifâf olacağı zaman hastalığı tuttuğu için koynuna almamış ve fakat bu sırada oğlu İbrahim'in ölümü üzerine Şenba "Muhammed Tanrı elçisi olsaydı oğlu ölmezdi" diye konuştuğu için derhal boşamıştır. Esmâ'yı da, sırtında lekeler gördüğü için boşamıştır[655]. Bütün bu yukardaki evliliklerini Muhammed, 25 yaşında iken evlendiği ve kendisinden 15 yaş büyük olan Hatice'nin ölümünden sonra yapmıştır.

Her ne kadar Şeriatçı yazarlar onun bu evliliklerini şehvet gâilesine değil fakat siyasal ve sosyal nedenlere dayatırlarsa da bu husus, gerçek dışı olmak yanında, çok karılı evlilik sisteminin sakıncalı sonuçlar yaratmasını önlemeye yetmemiştir. Bu sistem İslâm ülkelerinin geriliklerinde çok yıkıcı bir rol oynamış ve bu yıkıcılığını, çok karılı evliliklerin genelleşmemiş olmasına ve toplumun tüm sınıflarınca uygulanmamış bulunmasına rağmen belli etmiştir. Sadece aile birliğini kümes yaşamlarına dönüştürerek evliliğin kudsiyetini yok etmek bakımından değil ve fakat aynı zamanda erkeğin hodgamlığını şehvet ve sömürü duygularını canlı tutması ve böylece kadını

655. Bu hususlar için bk. Taberî **age**, (1966), II, sh. 834-848.
Evli bulunduğu karılarının sayısı hakkında ayrıca bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 284-289.

aşağılatması, haysiyet duygusundan uzaklaştırması, üzüntü ve azab içinde yaşatması bakımından da olumsuz sonuçlar yaratmıştır. İlerdeki sayfalarda bu sistemin kötü yönlerine ve kadını olduğu kadar erkeği de ne düşük kerteye indirdiğine değineceğiz. Fakat her şeyden önce şuna işâret edelim ki bütün bu olumsuzluklarına rağmen çok karılı evlilik sistemi, bugün hâlâ geri kalmış ülke haklarını cezbeden bir kuruluş olarak iş görmektedir. Afrika'da İslâmiyetin tutunmasında ve diğer dinlere oranla daha yaygın bulunmasında bu sistemin katkısı olmuştur[656].

Bir evin dört duvarı arasına kapatılmış olarak tek bir erkeğin tüm yaşamlarını paylaşan, onun ilgisini kazanmak çaresizliiğiyle rekâbet halinde bulunan kadınlarla ve bu ortam içerisinde yetişen çocuklarla oluşan bir "yuvada" âilenin yüceldiği, kudsiyeti diye bir şey olmayacağı, insanî ve asîl duyguların yer alamayacağı aşikârdır[657].

Öte yandan, birden fazla kadınla bir arada yaşamanın, bencil erkekler bakımından avantajlar sağlayan yönleri bulunduğu da yadsınamaz; şehvet "gâilesini" çeşitli şekilde gidermek yanında hizmetlerinin daha iyi görülmesi nedeniyle erkeklerin bir çoğu bu sisteme taraftardırlar. Üstelik de kadını aşağılatıcı ve küçültücü yönleriyle bu sistemin, kendi mutlulukları bakımından bulunmaz bir şey olduğunu da müdriktirler. Nitekim eski çağlar boyunca hemen her toplumda, bunun böyle olduğu görülmüştür. Yahudiler gibi Araplar arasında da çok eskiden beri uygulanmıştır. Ve işte Muhammed, bu eski Arap geleneğini sürdürmüştür. Sürdürmek istemesinin izahı kolaydır. Zira bu suretle Arap bedevisini İslâm'a sokma kolaylıklarından birini daha sağlamış olacağını düşünmüştür.

Hatırlatalım ki Muhammed, Arap psikolojisini herkesten iyi bilen bir kimseydi. Arap bedevisinin şehevî ihtiyaçlarını en cömert ve cazip yollardan gidermenin ve aynı zamanda kadını aşağılatmanın, yani bir taşla iki kuş vurmanın "çok karılı evlilik" sistemiyle sağlanabileceğini bilirdi. Kadını küçültücü ve erkeğe köle edici her sistemin (hele bu sistem aynı zamanda şehvet arzularını da karlışılıyor ise), Arap bedevisini mutlu kılacağını takdir ederdi. Nitekim kadını dövülecek, sövülecek ve hâkir görülecek bir yaratık halinde tutmaya matuf hükümlere sarılırken aynı zamanda çok karılı evlilik geleneğini de işler halde tutması bundandır. Arap bedevisinin bu düşüncelerine vakıf olduğu içindir ki çok karılı evliliği en makbul kişi olmanın yolu olarak gösterir ve:

> *"(İslâm'da) en makbul kişi (En faziletli kul), fazla sayıda kadınla evli olan kişidir"*

diye salık verirdi.

Fakat yine bunun gibi, aynı çatı altında ve bir tek kocaya bağlı olarak diğer kadınlarla birlikte yaşamanın her kadın için fevkalâde haysiyet yıkıcı,

656. Geoffrey Parrinder, **Religion in Africa** (New York 1969), 218 ve d.
657. Buksh, **age** (1912), 257; Lecky, **age** (1869), 278.

aşağılatıcı ve azab verici bir şey olduğunu da çok iyi bildiği içindir ki müminlere şu öğüdü verirdi:

"Bir kadını aşağılatmak istiyorsan evine (evlendiğin kadının üstüne) başka bir kadını daha al"[658].

Bu sistemin kadın bakımından ne kadar azab verici olduğunu bildiği içindir ki canı kadar sever göründüğü kızı Fatıma'yı bu azab'tan uzak kılmak istemiş ve damadı Ali'nin, Fatıma'dan gayrı başka bir kadınla evlenmesine izin vermemiştir. Bilindiği gibi Fatıma, Muhammed'in ilk eşi olan Hatice'den olma ve sağlığında hayatta kalan tek evlâdıdır[659]. Her ne kadar diğer eşlerinden başkaca kız çocukları olmuş ise de, bütün kızları arasında Fatıma'ya karşı özel bir ilgi duymuştur:

"Fatıma benim bir parçamdır; kim ki Fatıma'ya kötülük eder, tıpkı bana etmiş gibidir; kim ki onu hoşnud eder, beni hoşnud etmiş olur"[659a].

derdi. İbn Hanbal'ın *"Musnad"* (IV, 326) ve Belâzurî'nin *"Ansab'ul-Eşraf"* adlı yapıtlarında bununla ilgil hususlar açıklanmıştır.

Böylesine düşkün göründüğü Fatıma'sına varını yoğunu vermekten ve hiç kimseye karşı göstermediği cömertlikten kaçınmadığı söylenir. Örneğin Hicaz'ın zengin vahalarına sahip olduğu zaman bunların büyük bir kısmını Fatıma'ya tahsis etmiştir[660].

Ve işte bu çok sevdiği kızını Muhammed, yakın akrabalarından Ali ile evlendimişti.

658. Buharî **Kitabu'l Cami**, 428 ve ayrıca bk. **Kitabu'n-Nikâh**, Bab, 31.

659. Diğer çocukları kendi hayatta iken ölmüşlerdir. Ölümünden sonra hayatta kalan tek kızı Fatima'dır.

659a. Muhammed kendi öz anasına Tanrı'dan "mağrifet" dilemez ve onu Cennet'lere lâyık görmez iken Fatıma için: "Cennet'teki kadınların seyyidesidir" derdi. Bkz. İbn Sa'd, **Tabakat** ve ayrıca **Sahih-i...**, VI, 397.

660. Bu hususlar için bk. Balazurî, **Feth-u al-Buldan** (Ed. de Goeje), 30; İbn Hişam, **Sirat al-Re'sul** (Ed. Wustenfeld) 776; İbn Sa'd, **Tabakat** (Ed. Sauccha), VIII, 17; Ya'kubî, **Tarihu al-Ya'kubî** (al-Yaqoubi, Historia; Ed M. Th. Houstma), II, 142; İbn'ül Esir, **Ust al-Gaba** (Kahire baskısı tarihsizdir), V, 521; İbn Mâca Sun'a, I, 644; Hamia, **Tarihu'l-Hamis** (Diyarbakır, tarihsizdir) I, 464.

İbn Hanbel'in **Musned**'inde "Fatima benim için çok sevgilidir" şeklinde bir hadîs bulunur. (Bk. III, 332). İbn Sa'd'ın **Tabakat**'ında Muhammed'in Useme İbn Zeyd'i en fazla tercih ettiği kişiler arasında belirtirken: "**Fatima** hariç" sözlerini sarfettitiğine dair, bir hadis vardır. (Bk. **Tabakat** II, 42-6). Ayrıca bk. Lammens, H. **Fatima et les Filles de Mahomet**, (Rome 1912), 140 Buhari'nin ve Müslim'in naklettikleri hadislere göre Muhammed: "**Şayet Peygamber kızı Fâtıma hırsızlık yapmış olsa, onun bile bileğinin kesilmesini emrederdim"** şeklinde konuşmuştur. Bk. **Buharî Sahih** (1327), II, 42, ayrıca bk. Lammens, age, 105.

Bu hadîsler, Mekke'nin ünlü bir âilesine mensup bir kadının bu cezaya mahkûm edilmesi üzerine Kureyşlilerin şafaat dilemeleri vesilesiyle yerleşmiştir. Kureyşlilerin dileğini reddetmek için Muhammed, hırsızlık yapanın Fatima olması halinde dahi af kararı vermeyeceğini açığa vurmuş kabul edilir.

Ali bir süre boyunca Fatıma'ya fazlasıyla bağlı kalmış ve fakat her şeye rağmen haremine yeni kadınlar katmak istemiştir. Çünkü Fatıma'yı tek karı olarak görmekten bıkmaya başlamıştır. Tıpkı diğer başka kocalar gibi o da çeşitli kadınlarla yatıp kalkmak arzusuna kapılmıştır. Hele kayınpederi olan Muhammed'in birbirinden güzel kadınlarla keyf çıkardığını görmekle aynı mutluluğa kendisini de pek haklı olarak layık görmüştür.

İşte bu heves içerisinde hayaller kurarken günlerden bir gün Ebû Cehl'in kızını gözüne kestirir ve güyâ ondan evlenme teklifi aldığını ve gönlünün eğilimlerine kapıldığını ileri sürerek onunla evlenmeye karar verir. Ancak ne var ki bu haberi duyan Muhammed küplere biner; çünkü eğer Ali başka bir kadınla evlenecek olursa, sevgili kızı Fatıma'nın buna çok üzüleceğini ve başka kadınlarla aynı çatı altında yaşamaktan dolayı azab çekeceğini bilir. Derhal halkı camide toplar ve Ali'nin bu evliliğine razı olmayacağını bildiren bir hutbe irâd eder ve şöyle der:

"Ali İbn Abû Tâlib'in (kızım Fatıma'dan başka) bir kadın almasına izin vermeyeceğim, meğer ki kızımı boşamış olsun. Fatıma benim bir parçamdır ve onu üzüntüye sokacak olan her şey beni de üzer"[661].

Bazı kaynaklar Muhammed'in bu davranışını, kızına olan sevgisine değil ve fakat Ebû Cehl'e olan husumetine hamlederler ve derler ki Ebû Cehl'i kendisine düşman bildiği içindir ki Ali'nin başka bir kadınla evlenmesine engel olmuştur. Oysa ki bu yanlış bir değerlendirmedir, çünkü eğer öyle olmuş olsaydı, daha önce Zeyd'i, Ebû Cehl'in kızıyla evlendirmezdi[662].

Fakat her ne olursa olsun olay şudur ki Ali, Muhammed'in direnmesine karşı fazla bir şey yapamayacağını anlayarak bu evlilikten vazgeçer[663], ve söylendiğine göre Fatıma'nın ölümüne kadar bir başka kadınla evlenmeyi düşünmez[664].

661. Buhari, **Kitabul al-Cami,** 453 ve **Kitabu'n-Nikâh,** Bab 109; ayrıca bk. **Sahih-i Buharî...,** IX 378-9.

662. Bu hususlar için bk. İbn Hanbal, Müsned, IV, 326. Ayrıca bk. Belâzurî, Ansabul-Eşraf, 259.

663. Buhârî, **Sahih,** (Mısır, 1296), IV, 197 ve ayrıca cild II, 248. Ayrıca bk. Eskelanî, **Fethül-bari,** (Bulak 1301), VII, 63.

664. Her ne kadar Ali'nin, Muhammed hayatta bulunduğu sürece, Fatima'dan başkasiyle evlenmediği söylenirse 'de Muhammed'in birgün Ali'ye ipek kumaştan urbalar hediye ederek: *"Bunları kadınlarının arasında paylaştır"* dediği bildirilir. Bk. Müslim, **Sahîh...** (Kahire 1327), II, 205. Ayrıca bk. Lammens, **age,** 72. Bununla beraber Ali'nin ipekli kumaştan bir elbisesini, *"Kadınlarım arasında taksim ettim"* diye konuştuğuna dair bir hadisî vardır ki burada sözü geçen kadınların karıları olmayıp akraba kadınları olduğu ve örneğin bunlar arasında kendi anası ve Hamza'nın kız Fatima'nın bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu hususta bk. **Sahih-i Buhârî Muhtasarı..** VIII, sh. 41-42, Hadîs no. 1139. Fakat bir an için Ali'nin başkaca kadınları olduğu kabul edilse bile, hatırlatmak gerekir ki, Muhammed'in Fatima'ya olan düşkünlüğü

Bununla beraber sanılmamalıdır ki Fatıma ile yetinme zorunluğunda kalmıştır. Hayırl Cariye edinmek suretiyle başka kadınları koynuna alma kolaylığından ömrü boyunca yararlanmıştır[665].

Muhammed kendisi de ayni kolaylıktan yararlandığı içindir ki Ali'nin güzel cariyeler edinmesine ve cariyelerle yatmasına ses çıkarmamıştır: muhtemelen cariye'yi insandan saymadığı için ve yine bu nedenle cariye'nin varlığının, kızı Fatıma'nın kıskançlığını tahrik etmeyeceğini hesapladığı için.

Bu vesileyle belirtelim ki çok karılı evlilik her ne kadar eski bir Arap geleneği olmakla beraber, aklı başında ve tanınmış âile'ler indinde pek iyi gözle görülmezdi. Bundan dolayıdır ki bazı kimseler, özellikle Ensar ya da Muhammed'in diğer yakınları, kızlarını çok karılı adamlarla evlendirmekten kaçınırlardı. Nitekim Mübari er Rih Hutaym'ın kızı Leylâ, Muhammed ile evlendikten sonra bir aralık kavminin yanına dönüp'de: "Tanrı elçisi benimle evlendi" haberini verdiğinde, onlar tarafından terslenmişti. Hattâ kendisine: "*Çot kötü yapmışsın, sen kıskanan bir kadınsın; Tanrı elçisinin kadınları var, onun yanına gidip akdini boz"* dedikleri için Leylâ Muhammed'e giderek "*Aramızdaki akdi boz"* deyip boşanmıştır[666]. Bütün bunları söylemekle anlatmak istediğimiz şudur ki Muhammed, çok karılı evliliğin kadınlar için azab verici ve küçültücü bir sistem olduğunu bildiği[667] ve kendi kızını bu azabtan kurtarmak istediği halde, başka kadınların (ki bunlar arasında kendi karıları da vardır) aynı azaba düşer olmalarına aldırmamıştır.

Müslüman erkeğine dörde kadar kadın alma hakkını tanırken, bu tür yaşamları haysiyetsizlik sayacak olan kadınların mutsuzluğu onu rahatsız etmemiştir. Rahatsız etmek şöyle dursun fakat Arap kaynaklarına bakacak

ömrünün sonuna kadar sürmüş değildir. Medîne'ye hicret edip de fetihlere giriştiği andan itibaren, Fatima'ya karşı eski ilgisini yitirmiştir. Öte yandan damadı Ali'ye karşı da zamanla, o ilk anlardaki bağlılığı kalmamıştır. Söylendiğine göre başlarda Ali'yi, Fatima'dan sonra en çok sevdiği kişiler arasında sayarken (Bk. Hanbal, age, III, 332), daha sonra Ali'nin beceriksizliklerini ve iyi bir asker olmadığını anladıkça, ya da bu inanca saplandıkça, ondan soğumağa başlamış ve Ebû Bekir'i ona tercih eder olmuştur. Öte yandan Ayşe'ye olan sevgisinin artmasıyla da Ayşe'nin babası olan Ebû Bekir'e yaklaştığını ve dolayısıyla damadı Ali'ye ve kızı Fatima'ya olan sevgisinin azaldığını kabul etmek yanlış olmayacaktır. Bu itibarla daha sonraki yıllarda Ali'nin bu durumdan yararlanarak, haremine başka kadınlar katması muhtemeldir. Muhammed'in Fatima'ya karşı giderek azalan bağlılığını, böylece kendisi bakımından bahane yapmış olmalıdır (Bu hususlar için bk. İbn'ül Esir, **Usüdü'l-Gabe**, IV, 52).

665. Bu hususlar için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...,** cild X, sh. 353, H. 1641.

666. Taberi, (1966), II, 847.

667. Muhammed'i her yaptığı şey için öven bir kadın yazar şöyle diyor: *"Öyle anlaşılıyor ki Muhammed, başka eşlerle bir tek kocayı paylaşmanın her kadın için azab verici bir şey olduğunu bilmekteydi."* Bk. Mernissi, age, 31.

olursak, aksine memnun dahi etmiştir. Nitekim bu memnunluğunu, çeşitli vesilelerle ortaya vurduğu olmuştur. Birbirinden güzel kadınlarla evlenirken, haremindeki diğer kadınlarına verdiği üzüntü, bunun en açık kanıtlarındandır. Nice örneklerden biri olmak üzere belirtelim ki oğulluğu Zeyd'in eşi Zeyneb'e aşık düşüp onunla evlenirken ve bu evliliğin güyâ Tanrı tarafından düzenlendiğine dair âyet'i Ayşe'ye okurken, sevincinden "dişleri görünmekteydi". Haberi içi kanayarak dinleyen ve yeni bir rakip yüzünden perişan hale giren Ayşe'nin üzüntüsü, onu bu sevincinde muhtemelen daha da mutlu etmekteydi. Bu olay vesilesiyle zavallı Ayşe şöyle konuşmuştur: "*Bu âyet indikten sonra Zeyneb'in güzellik bakımından bizden üstün olduğu (görüldü) ve diğer cihetten en büyük ve en şerefli bir hadise olmak üzere onun Tanrı tarafından peygamberle evlendirilmesi, beni her cihetten üzdü. Ben kendi kendime: '(Zeylneb) bu şerefle bize karşı övünecektir*', diyordum"[668].

Aynı üzüntüye Ayşe, bir başka vesile ile de, yani Muhammed'in Ümmi Seleme ile evlenmesi sırasında da düşmüş ve şunları söylemiştir: "*Tanrı elçisi Ümmi Seleme ile evlendiğinde çok üzüldüm, çünkü bu kadının güzelliğini çok işitmiştim*"[669].

Haybar Gaza'sı sonucu ele geçirilen gânimetler arasında güzelliğiyle Muhammed'i cezbeden ve böylece onun haremine yerleşen Safiye vesilesiyle Ayşe'nin üzüntüye kapılması ve bundan dolayı Safiye'ye düşman kesilmesi, diğer bir örnek olarak karşımızdadır[670].

Söylemeye gerek yoktur ki Ayşe gibi Muhammed'in haremine dahil diğer eşlerin çektiği üzüntü daha az olmamıştır ve Muhammed, onların üzüntüsüne karşı da duygusuz kalmıştır. Ancak ne var ki bu tutumunun cezasını huzursuz kalmakla ödemiştir. Bu vesile ile hatırlatalım ki çok karılı evlilik yaşamı, kadın bakımından olduğu kadar erkek bakımından da sakıncalı olan bir sistemdir. Çünkü hareme dahil kadınların birbirlerine karşı besledikleri kıskançlıklar (ki doğaldır) ve bu kıskançlıkların yarattığı düşmanlıklar, özellikle yaşlanmaya başlayan bir eşin, genç rakiplerle olan çekişmesi, her koca için başlı başına bir rahatsızlık sorunu olmuştur. Muhammed, kendisi bile bu tür yaşamın huzursuzluklarından yılmış, karılarının bitmek tükenmek bilmeyen çekişmelerinden bıkmış ve çoğu kez onlarla bu yüzden bozuşmuştur[671]. Tanrı'yı kendine destek yaparak tüm sorunlarını onun yardımı ile çözümlediğini söylemiş olmasına ve bununla övünmesine rağmen, çok sayıdaki eşlerinden oluşan evindeki kargaşalıklara bir çare bulamamış ve kendisini bu ça-

668. Taberi, **age** (1966), II, 463; İbn Sa'd, **age**, VIII, 81.
669. İbn Sa'd, age, VIII, 66; ayrıca bk. **İşabah**, age, IV, 888.
670. Taberî, **age**, II, 610 ve d.: İbn İshak **age** (1980), 510-19; Malik, **age** (1977), 158.
671. İbn Sa'd, **age**, VIII- 31, 80; Hanbal, **age**, VI, 68; **İşabah**, IV, 668.

resizliğe sürükleyen bir sistemin, Tanrı'nın bu dostluğundan yoksun diğer kocalar bakımından ne belâlar doğuracağını düşünememiştir. Nasıl ki bir kocayı başka karılarla paylaşmanın kızı Fatıma için üzüntü kaynağı olabileceğini göz önünde tutarken aynı yaşama mahkûm ettiği başka kadınların kaderine aldırış etmemiş ise, kendi keyfi için Tanrı emirlerine bağladığı bu sistemin, genel olarak kocalar bakımından yaratabileceği huzursuzlukları ve olumsuzlukları da bilmezlikten gelmiştir.

A) İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmaz Olmasına Rağmen "Çok Karılı Evlilik" Kuruluşu, Şeriat Ülkelerinde ***"Kutsal"*** *Bilinmiş ve Bu Niteliğini Günümüze Dek Sürdürmüştür.*

Kadınlık haysiyetiyle ve insan haklarıyla bağdaşmaz olmasına rağmen çok karılı evlilik kuruluşu müslüman toplumlarda, resmî bir kuruluş olarak günümüze dek süregelmiştir. Bu sistemin uygulanmasını yasaklayan ve kökünden yok olmasına çalışan tek müslüman ülke Türkiye'dir; Türkiye'den gayrı bütün müslüman ülkelerde çok karılı sistem, Kur'ân'a dayalı olarak "kutsal" niteliğini korumuştur. Cemâl Abdu'n-Nasır ve Sedat gibi güçlü liderlerin bu zihniyete karşı savaş açtıkları Mısır gibi bir ülke dahi kendisini bu belâ'dan kurtaramamıştır[672]. Bütün bunların başlıca nedeni, çağdaş zihniyete ve akıl verilerine ters düşen bu Şeriât kuruluşuna karşı aydın direnişinin olmamasıdır. Direniş şöyle dusun, fakat gerçek olan şudur ki 8. ve 9. yüzyıllarda görülen mu'tezile tepkisi hariç müslüman yazar ve düşünürler bu kuruluşu meşru ve mazûr kılma hevesiyle, bin dört yüz yıl boyunca birbirleriyle âdeta yarışmışlardır.

"Mu'tezile tepkisi" diyoruz, çünkü bağlı bulundukları akılcı tutum nedeniyle Mu'tezile mensupları, evlilik denen şeyin, kadın-erkek iki tarafın karşılıklı olarak ve serbest iradeleriyle oluşturdukları bir kuruluş şeklinde tanımlamışlardır. Onlara göre böyle bir kuruluş çok karılı değil fakat ancak tek karılı evlilik şeklinde olabilirdi.

Söylemeye gerek yoktur ki İslâmî esasları akıl temeline oturtmak isteyen mu'tezile sınıfı mensuplarının son derece insanî bir anlayışla kadın haysiyetine değer vermeleri ve evliliği kümes yaşamı dışında ele almaları doğaldır, çünkü hareket noktaları akılcılıktır.

Bilindiği gibi Mu'tezile sınıfı, akılcı davranış yüzünden, daha ilk anlardan itibaren bağnaz Şeriatçının saldırılarına uğrayacak ve Abbasî halifelerinden bazılarının himayesinden yoksun kalmakla, yavaş yavaş yok olacaktır. Yok olmasıyla birlikte Şeriatçı şahlanacak, ve her alanda olduğu gibi evlilik kuruluşu konusunda da kadın bakımından zillet olmak gereken bu kuruluşu Tanrısal bir sistem imiş gibi göstermeye devam ederek günümüze kadar getirecektir. İslâm'ın savunucuları her hususta olduğu gibi çok karılı evlilik konusunda da Muhammed'i yüceltmekten ve onu "reformcu" bir peygamber

672. Ameer (Amir), age, 232.

niteliğinde görmekten geri kalmamışlardır. Müslüman ülkelerin aydın sayılan sınıfları arasında bugün dahi hâlâ bu kuruluşu savunanların sayısı inanılmayacak kadar çoktur; savunmak için öne sürdükleri gerekçeler de inanılmayacak kadar çocuksudur. Aralarında 1400 yıl öncesinin çöl felsefesine sarılarak bu sistemin gerek kadınlar ve gerek çocuklar bakımından "insanî"ve "ahlâkî" sayılması gerektiğini, çünkü aksi takdirde "fuhuş"un ve benzeri "gayrı meşru" ilişkilerin çoğalacağını, ya da kadının kısır olması ya da hayızdan kesilmesi hallerinde erkeğin kadını boşamaktansa başka bir kadın alabilmesinin aile yaşamları için hayırlı(!) ve yararlı (!) olduğunu söyleyen Profesörler ve Felsefe doktorları vardır. Buna benzer görüşleri benimseyen kadın "bilginlere"de rastlanır[673]. Bunlar arasında çok karılı evlilikle ilgili Kur'ân hükümlerinin uygulanmasını akıl almaz bir tutuculukla isteyenler vardır. Örneğin Ayşe Abdurrahman adındaki bir Mısırlı kadın yazar, 1970 yılında yayınladığı "*el-Kur'ân ve Tefsirü'l-Asrî*" adlı kitabında, çok karılı evlilik sistemini yok etmenin ya da sınırlandırmanın ve bunu yapmak için Kurân âyetlerini yorumlamanın Tanrı'ya karşı gelmek olduğunu savunmuştur[674].

Öte yandan din adamlarının kılavuzluk ettiği bazı çevreler, çok karılı evliliği, İslâm dininin *"insanlığa sunduğu âbidevî bir müessese"* sayarlar ve bu sistemi eleştiren ya da tenkid edenleri "kâfir" diye suçlandırırlar[675]. Çok karılı evliliği bazı koşullara bağlamak için Mısır hükümetince alınmak istenen tedbirlere karşı ayaklananlar arasında erkek yazarlar kadar kadın yazarlar dahi çoktur[676]. Modern yazarlardan bazıları, kendi iç düşüncelerinde, bu sistemin utanç verici olduğu bilincine erişmişlerdir; fakat bunu açığa vuramazlar ve dolambaçlı yollara başvururlar. İslâm dininin böyle bir sisteme yer vermediğini, aslında bu kuruluşun *"cahiliyye dönemine ait"* bulunduğunu ve Muhammed'in bunu bazı nedenlerle devam ettirmiş olduğunu fakat ıslâh ettiğini ve insanî bir şekle soktuğunu, örneğin dört kadınla sınırlandırdığını; ve hattâ tamamen yok edebilmek için kocaya eşler arasında eşitlik sağlama zorunluğunu yüklediğini oysa ki eşitliğin sağlanamayacağını bildiğini; kendisinin çok sayıda kadınla evlenmiş olmasının siyasal ve sosyal nedenlere dayandığını; bu tür evliliklerin zamanla azalır olduğunu ve Muhammed'in emirlerinin izlenmesiyle kökünden yok olacağını; bu nedenle toplumu tedirgin edecek ve dinsel duyguları zedeleyecek şekilde "reformlara" gidilmemesinin, örneğin çok

673. Kheirallah (Hayrullah), **İslam and the Arabian Proverbes**, (New York 1938), 158; Jameelah (Cemile), **age**, 138,

674. Aişe Abd al-Rahman, **al-Kur'an ve al-Tafsir al-Asrî**, (Kahire 1970), 57-8.

675. Halkı eğittiğine inanan bir din adamımız şöyle diyor: *"Taadüd-i zevcât Kur'ân'la sâbittir. Bu kurumu gereksiz ve gayr-I medenî görmek Allah'a acz İsnad etmektir ki bu İsnad müslümanı kâfirlerden kılar... Taaddüd-i zevcât... İslâm dininin insanlığa sunduğu âbidevî bir müessesedir."* Bk. Demircan, **age**, (1986), II- 186. Orta Çağ kafalı bu zihniyetle savaşmak her aydının görevi olmalıdır.

676. Shaltut, age, (1964), 201-3.

karılı kadınla evlenme hakkının kanunlarla kısıtlandırılmamasını n gerektiğin. salık verirler[677].

Ancak ne var ki bu miskin ve tavizci zihniyet ile çok karılı evlilik sisteminin âile birliği bakımından olumsuz etkilerini ve özellikle kadın bakımından haysiyet zedeleyici verilerini yok etmenin mümkün bulunmadığı muhakkaktır. Yok edebilmek için, sistemi var kılan Şeriât hükümlerini akılcı usullerle eleştirip bunların "çağdaş" zihniyete yatkın bir yönü olmadığını belirtmek ve Muhammed'in çok karılı yaşamlarının sanıldığı gibi siyasal ve sosyal nedenlere değil fakat şehevî nedenlere dayandığını ortaya vurmak gerekir.

İslâmî uygulamayı mâzur göstermek amacıyla müslüman yazarlar, çok karılı evliliğin başka dinlerde ve başka toplumlarda da benimsendiğini söylerler. Örneğin Babilonya'da, Hint'te, Yahudilik'te, Farisî'lerde, Fenike'lilerde, Trakya'lılarda, eski Yunan ve Romada, Etrüsklerde ve Jüstünyen'e gelinceye kadar hıristiyanlarda var olduğunu; Jüstinyen ile birlikte kaldırıldığını fakat kaldırılmasında Hıristiyanlığın rolü olmadığını, gelmiş geçmiş peygamberlerin çoğunun sayısız kadınlarla evlendiklerini belirtirler[678].

Bu iddâ'ların doğru olduğu söylenebilir. Özellikle Yahudiliğin bu kuruluşa yer verdiği ve 16. yüzyıla gelinceye kadar uyguladığı[679] ve Yahudi peygamberlerinin (Musa, Davud, Süleyman vs.) yüzlerce kadınla evli oldukları dinsel kaynakların ortaya vurduğu şeylerdir. Öte yandan Hıristiyanlığın gelişme dönemlerinde "barbar" diye bilinen kralların (örneğin Charlemagne, Dagobert, Chilperic, Caribert, gibi) çok sayıda kadınla evli oldukları görülmüştür.

Fakat ne var ki bu örneklere sarılarak İslâmı'ın bu sisteme yer vermiş olmasını savunulur göstermeye çalışmak yersizdir. "Son ve en mükemmel" olduğu iddiâ olunan bir dînin çok karılı evlilik gibi olumsuz bir kuruluşa yer vermemesi gerekirdi, çünkü söz konusu '"olumsuzluk" ile "mükemmel"lik bağdaşmayan şeylerdir.

Öte yandan bu kuruluşu uygulamış olan dinlerde ve toplumlarda, sistemin kendisine ve uygulanmasına karşı tepki ve direnmeler olmuştur. Örneğin Yahudi hahamları arasında bu kuruluşu, bundan bin yıl önce yasaklamaya çalışanlar çıkmıştır[680]. Hıristiyanlık ise bu sistemi daha ilk başlarda

677. Ameer (Amir Ali), **The Spirit of Islam** (London 1922), sh. 222.

678. Örneğin Mısırlı yazar Amir Ali, 1922 yılında yayınladığı bir kitabında çok karılı evliliğin kaldırılmasında Hıristiyan dininin rol oynamadığını, bunda sadece Justinler'in danışmanlarının etkili olduğunu ve danışmanların Tanrısız kimseler olduğunu söyler. Ahlâk'a aykırı bulduğu bu sistemin kaldırılmasındaki şerefi Tanrısız diye tanımladığı kişilere atfetmekle gurur duyar, sırf Hıristiyanlara iftihar payı kalmasın diye.

679. Doğu'da yaşayan Yahudilerin bu geleneği günümüze dek sürdürdükleri görülür. Bk. Hazleton, **age**, (1977), 45.

680. Goitein gibi tanınmış yazarlar bu konuyu işlerler. Bk. age, (1975), 218.

terketmiştir; hıristiyan ülkelerde usulün uygulanması bu yasağın ihlâli şeklinde kendini göstermiştir.

Oysa ki müslüman ülkelerde bu kuruluş, toplumun yararına olmak üzere Tanrı tarafından emredilen bir kuruluş imiş gibi benimsenmiştir. Biraz ilerde bu benimseyişin nedenlerini özetleyeceğiz.

B) *Çok Karılı Evlilik Kuruluşunu Savunanların Çağ Dışı Gerekçeleri:*

Çok karılı evlilik sistemi vesilesiyle Muhammed'i savunanların ortaklaşa sarıldıkları "gerekcelerin" başında şunlar gelir: "Bu kuruluşu İslâm'a sokan Muhammed değildir; cahiliyye döneminde zaten yaygın olan ve en kötü şekliyle uygulanan bu geleneği Muhammed kökünden yok etmek istemiş fakat vazgeçmiştir. Çünkü bir yandan toplumun tepkisinden çekinmiş ve diğer yandan da sosyal, siyasal ve insancıl nedenlerle bundan vazgeçilemeyeceğini takdir etmiş ve bu düşünce ile ıslah etmiş ve zor koşullara bağlamak suretiyle yavaş yavaş ortadan kalkması sonucunu hazırlamıştır[681].

Hemen söylemek gerekir ki: "Bu kötü geleneği Muhammed halkın tepkisinden çekindiği için kaldırmadı" iddiâ'sını, İslâm'ın bağlı bulunduğu *"Her şeye kâdir Tanrı"* fikriyle bağdaştırmak güçtür. Her kötülüğü önlemeye, her şeyi düzeltmeye muktedir bir Tanrı'nın ve onun "kudretli" elçisinin, "toplum ayaklanır" mazeretini ileri sürerek çok karılı evlilik sistemine ses çıkarmaması, ya da tavizci yollarla bunu ıslâh eder görünmesi, aklın alacağı bir şey değildir. Öte yandan bu kuruluşun, İslâm'dan önceki dönemde Araplar arasındaki uygulanmasının, İslâm'dan sonrakine nazaran daha kötü olduğu ve Muhammed'in bunu islâh ettiği iddiasının da gerçeklere yatkın bir yönü yoktur. Bütün bu hususları kısaca görmeye çalışalım.

1) Çok Karılı Evlilik Sisteminin Kadınlar İçin Hayırlı ve "Yararlı" Olduğu İddiaları.

Çok karılı evliliğin "meşrû" ve "yararlı" olduğunu izaha çalışan bir kadın yazar şöyle der: "Bu kuruluş bize, (arap kadınını) *köleliğe iten ve erkeğin zevk ve şehvetine araç eden bir kuruluş gibi görünebilir. Oysa ki gerçekte erkeğin omuzlarına büyük bir yük yükleyen ve Arap kadınını aşağılıklardan kurtaran bir kuruluştur*"[682].

Çağımız Arap yazarlarının pek çoğunun paylaştığı bu görüşe nazaran söz konusu kuruluş sayesinde müslüman kadını "modern kölelikten", yani "fuhuştan" kurtarılmıştır. Çünkü erkeğin gözü dışarda, yani başka kadınlarda iken bu kuruluş sayesinde bu önlenmiştir. Şehvetini elinin altındaki çeşitli kadınlarla gidermek suretiyle evlilik dışı ilişkilere kalkışmaktan vazgeçmiştir. Oysa ki tek karılı sistemde, karısından başka kadınlarla buluşmak isteyeceğinden, bu ilişkiler hem erkeği ve hem de kadını toplum gözünde küçültür;

681. Ameer (Emir Ali), **age**, (1935), 222, 241; Perveen, **age**, (1975), 71; Malik, **age**, (1977), 3, 7, 90, 135, Abdul Rauf, **age**, 119.
682. al-Şati (Shati), age, (1971), 14.

evlilik dışı doğan çocuklar da ayrı bir sorun yaratır. Yani tek karılı sistemde kadın, kolaylıkla "fahişe" durumuna girebilir ve toplum gayrı meşrû çocuklardan oluşur. Ve işte Muhammed'in getirdiği çok karılı evlilik, müslüman toplumları güyâ bu tehlikelerden uzak kılmıştır[683].

Kadının kadınlık gururunu ve haysiyetini hiçe sayan bu mantık, Şeriat'ın dörde kadar kadın alma hakkını tanıyan esaslarını "kutsal" ve "ahlâkî" şeyler gibi göstermeye destek olmuştur. Sanki aynı çatı altında erkeğin şehvetini paylaşan kadınların "nikâh" altında bulunmalarının "ahlâkilik" yaratması gerekirmiş gibi; ve sanki nikâh altında bulunmayan fakat hareme dahil cariyelerden doğma çocukların durumunun "gayrı meşru" olmaktan ileri bir değeri bulunurmuş gibi!

Ve asıl hazin olan şudur ki, bu görüşü savunanlara göre: "Her kadın için önemli olan şey, hoşlandığı bir erkeğin hayatına girmektir. Velev ki onun hayatını başka kadınlarla paylaşmış olacağını ve kıskançlık duyacağını bilmiş olsun..." Nitekim bir Mısırlı kadın profesör şöyle der: "*Kadın (bazan) tek bir erkeğin tüm yaşamlarına sahip olmaktansa (arzuladığı) bir erkeğin hayatının yarısına sahip olarak (ve onu başka kadınlarla paylaşarak) onunla yaşamayı tercih eder...*"[684]. Ve bu görüşünü kanıtlamak üzere sarıldığı örnek Muhammed örneğidir, çünkü ona göre Muhammed, bu tip erkeklerden biridir, yani kadınların ortaklaşa sahip olmakla şeref duyacakları bir kimsedir: "Kesinlikle konuşmak gerekirse şunu söylemek gerekir ki Muhammed, kadınların koskoca bir krallığa sahip olmaktansa, onun evinin küçücük bir köşesinde ve onun yanında yaşamayı tercih edecekleri nâdir erkeklerden biridir"[685]. Ve kadınların böyle bir erkeği aralarında paylaşmaktan gurur duyacaklarını hatırlatarak yazar öyle devam eder:"*(Muhamedd'in)karıları onunla evlenirlerken çok karılı bir eve girdiklerini ve muhtemelen kendilerinden güzel başka rakiplerle bir arada bulunacaklarını ve tek başlarına ona sahip kalamayacaklarını bilmekteydiler. Örneğin Meymune, Muhammed ile evlenirken onun evinde bir düzineye yakın başka kadın olduğunu bilmekteydi; buna rağmen kendisini ona seve seve vermekten zevk ve şeref duymuştur. Meymune gibi diğer eşler için de durum aynıdır. Eğer bu kadınlar, Muhammed'in eşleri olarak onunla bir çatı altında ve onu paylaşarak yaşamak ile, başka bir erkeğe, tek başlarına sahip olmak şıkkından birini tercih karşısında kalmış olsalardı, mutlaka birinciyi tercih ederlerdi. Her ne kadar ona tek başlarına sahip olmamak nedeniyle ve güzellikte birbirlerinden farklı bulunmak yüzünden aralarında kavgalaşmalar, kıskançlıklar olmuş ise de bu dahi onları mutlu kılmaya yetmiştir; çünkü her biri bu kavgalaşmalarda aile yaşamını canlı tutan bir ne-*

683. İbid, 14.
684. İbid, 14.
685. İbid, 15.

den yattığını, çünkü kıskançlık ve bencil bir arzu duygusu ile Muhammed'i kazanmak için çaba harcayıp onu mutlu kılmaya çalıştıklarını ve işte bu kavgaların bundan ibaret olduğunu bilmekteydiler"[686].

Düşününüz ki böylesine şaşırtıcı bir düşünceye saplı bu yazar üniversitede ders veren ve yarının kuşaklarını yetiştiren ve çevresinde "değerli bilgin" diye bilinen bir kadın yazardır. Kadın sınıfını "aklen ve dînen dûn (eksik)" olarak tanımlayan, ya da "kötü, fitneci, düzenbaz, şeytan vs..." gibi deyimlerle küçülten ve dövülmeye layık gören zihniyetteki erkekleri: "Her kadının haremine girmekle şeref duyacağı bir kimse" olarak değerlendirmeyi bilimsellik saymaktadır. Çok karılı bir sistemi "makbul bir şeymiş gibi" sergilemek için başvurduğu formülün, kadın bakımından olduğu kadar erkek bakımından dahi ne kadar küçültücü olduğunu düşünmekten âciz bulunması bir yana, fakat Muhammed'in evlilikleri konusunda tarihî gerçekleri dahi tahriften geri kalmamıştır. Çünkü Muhammed'in eşlerinin çok karılı evliliğe "cânı gönülden razı oldukları"na ya da her türlü kıskançlığı ve üzüntüyü göze alıp sırf onun eşi olmak maksadıyla ve sırf onun hayatını başka kadınlarla paylaşmaktan şeref duymak için onunla evlendiklerine dair öne sürdüğü iddialar temelsizdir. Zira Arap kaynaklarının bildirdiğine göre Muhammed'in evliliklerinden pek çoğu, eşlerinin dileğine ve isteklerine dayanmamıştır. Eşlerinden bir kısmı, çaresizlik yüzünden, bir kısmı da buna zorlandıkları için evlenmişlerdir.Örneğin Cüveyriye, el-Muraysi gaza'sında ele geçirilen esirlerden olup gânimet dağıtımı sırasında Muhammed'in payına düşmüş ve Muhammed de onu güzelliği nedeniyle almıştır. Safiyye, Hayber savaşında alınan esirlerdendir; Hayber olayı gününde Muhammed esirleri gözden geçirirken, güzelliğine kapıldığı bu kadının üzerine hırkasını atmış ve onu haremine almıştır. Reyhâne, gânimet malı olarak Muhammed'e "İhsan" edilmiştir. Mariya, İskenderiye sahibi Mukavkis tarafından ona hediye olarak gönderilen bir köledir.

Söylemeye gerek yoktur ki bu evliliklerin hiçbiri yukarıda sözü edilen kadınların rızâ'ları üzerine bina edilmemiştir; zorlama ile olmuştur.

Öte yandan Ayşe, bilindiği gibi, daha 6 yaşında iken Muhammed ile nişanlandırılmış ve 9 yaşına bastığında nikâhlanmış bulunduğuna ve rızâ gösterecek durumda olmadığına göre onun hakkında da aynı şeyleri söylemek gerekir.

Zeyd'in karısı Zeyneb, daha önce değindiğimiz gibi, Muhammed'in kendisine âşık olduğunun kocası tarafından anlaşılıp boş edilmesi üzerine ve Muhammed'in Tanrı'dan geldiğini söylediği âyet gereğince onunla evlenmiştir. O zamana kadar kocası Zeyd ile pekâlâ geçinip giderken ve hattâ Zeyd'in ifadesine göre mutlu bir yaşam sürerken, Muhammed'in kendisine olan aşkının Tanrı planlarına (!) uygun olduğunun açıklanması sonucu kendi-

686. İbid, 14-5.

sini "Tanrı elçisinin" hareminde bulmuştur. Muhammed, ona, "Benimle evlenmek ister misin?" diye sormamıştır bile. Sadece Tanrı'nın böyle istediğini bildirmiş ve Tanrı'dan geldiğini söylediği âyetleri ona okumuş ve onunla evlenmiştir. Hatırlanacağı gibi bu konuda Kur'ân'a koyduğu hükümler arasında:

"... Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde (Zeyneb'i) seninle evlendirdik... Allah ve peygamberi bir şeye hükmettiği zaman, inanan erkek ve kadına artık işlerinde başka yolu seçmek yaramaz" (33 Ahzâb 36-38).

şeklinde olanları vardır ki Zeyneb'in Muhammed ile evlenmesinin kadının rızâ ve muvafakatı ile hiçbir ilgisi bulunmadığını gösterir.

Cabir'in kızı Gaziyye, tıpkı diğerleri gibi, rızâsı alınmadan Muhammed ile evlendirilenlerdendir.

Hemen ekleyelim ki, kendisini Tanrı elçisi olarak kabul ettiren bir kimseye, "Hayır" demek, ya da ona vardıktan sonra artık ayrılmak mümkün bulunmadığından bu evlilikler sürüp gitmiştir.

Evlendiği kadınlar arasında onun başka kadınları olduğunu bilen ve bu tür bir yaşamı göze alarak onunla evlenenler yok değildir; fakat onlar dahi gerçek anlamda özgür bir irade ile evlenmiş sayılmazlar. Kimisi sırf peygamber eşi olarak bir takım imtiyazlara konmak için, örneğin Cennetlerde bu sıfatla yer almak hevesiyle (Sevde'nin yaptığı gibi), kimisi tavuk kümesinden farksız çok karılı yaşamın haysiyet kırıcı bir şey olmadığına kandırılmış olarak, bu evliliklere ses çıkarmamışlardır.

Bununla beraber Muhammed ile şu ya da bu şekilde evlenenler arasında haysiyetine ve kadınlık gururuna bağlı olarak çok karılı bir evliliğe tahammül edemeyeceğini farkedip, haysiyetli bir davranışı seçenler ve Muhammed'ten ayrılanlar olmuştur. Örneğin Cabir'in kızı Gaziyye bunlardan biridir. Muhammed'i karşısına alıp, *"Seninle evlenmem hususunda benim fikrim sorulmadı, seninle evlenmektense Tanrı'ya sığınırım"* demiştir. Söylendiğine göre Muhammed, bu kadının güzelliğini ve vücudunun mükemmeliyetini işitmiş ve Said'lerden Ebû Esid Ensarî'nin aracılığıyla onunla evlenmişti. Fakat Gaziyye, kendisini hiçe sayan ve hareminde bir çok kadın tutan bir kimse ile evli kalmanın haysiyet yıkıcı olduğunu görmüş ve düşüncesini yukardaki şekilde açıklamıştır.

Daha o zamanlar Muhammed, boşanma hakkını erkeğin imtiyazları arasına henüz almadığı için isteği vechile kadını ailesine iade etmek zorunluğunda kalmıştır[687].

Gaziyye gibi karakterce sağlam kadınlardan biri da Reşame kızı Safiye'dir. Ganimet malı olarak müslümanlara esir düştükten sonra Muhammed ile evlenmek ya da kocasına dönmek şıklarından birini tercih karşısında kocasını seçmek istediğini söylemiştir[688].

687. Taberî, age, (1966), II, 844.
688. İbid, 848.

Mübari'er-Rih Hutaymın kızı Leylâ'ya gelince, her ne kadar kendi isteğiyle Muhammed'in eşi olmuş ise de, çok karılı evliliğin kötülüğünü idrâk ettiği için evlenme akdinin bozulmasını istemiştir[689].

2) Çok Karılı Evliliğin, Kadınları Kocasız Kalmaktan ve Toplumu "Kısır Kadının Zararlarından" Kurtardığı İddiâ'ları:

Çok karılı evlilik sistemini savunanlar Muhammed zamanında müslümanlara karşı her yönden saldırılar geldiğini ve bu savaşlarda erkek nüfusunun azaldığını söylerler. Bu nedenle kadınlar için kocasız kalma tehlikesinin belirdiğini ve işte çok karılı usulün buna bir çare sağladığını belirtirler.

Yine aynı şekilde, kadınım kısır çıkması halinde ailenin çocuksuz kalmış olacağı nediniyle Tanrı elçisinden bu sistemin uygulanmasının istendiği eklenir[690].

Öte yandan yoksul ve kimsesiz kadınlara yuva sağlamanın ancak çok karılı evlilik yolu ile bir çözüm bulunacağı ve nitekim Muhammed'in evliliklerinin bazılarının bu düşünceye dayandığı ve örneğin kocamakta olan Sevde'yi ve kimsesiz kalan Cüveyre'yi bu düşünce ile aldığı ileri sürülür[691]. Bu iddiâ'lar temelsizdir ve bunlara karşı verilecek yanıt şudur:

Bir kere Muhammed zamanında müslümanlara karşı savaşlar açıldığı ve bu savaşlar yüzünden Müslüman toplumunda erkek nufusunun azaldığı, ters yüz edilmiş bir gerçektir. Çünkü savaşlar müsülümanlara karşı açılmış değil ve fakat genellikle Muhammed tarafından müslüman olmıyanlara karşı açılmıştır[691a], ve savaşlar yüzünden müslüman toplumunun erkek nufusu fazla azalmamıştır; azalma karşı tarafta ve özellikle Yahudi kavimlerinde olmuştur. Savaşta yenik düşen bu kavimlerin erkeklerinin, gerek savaş meydanında öldürülmeleri ve gerek esiralındıktan sonra kesilmeleri nedeniyledir ki bu kavimlerin kadınları Müslüman askerler arasında paylaşılmıştır. Nice örneklerden biri olarak Benî Kureyza kavmine karşı girişilen savaşı ele alacak olursak, bu kavmi yendiği zaman Muhammed, kavmin esir olarak ele geçirilen bütün erkeklerini (ki söylendiğine nazaran 800-900 civarındadır) bir araya toplamış, ve hepsinin de kafalarını teker teker kılıçla doğratmıştır[691b]. Bunların karılarını ve kızlarını da, kendisi başta olmak üzere, askerleri arasında paylaşmıştır. Böylesine kadın bolluğu karşısında kişilere çok karılı evlilik yapma olanağını tanıması bundandır.

Kısırlık yüzünden toplum nufusunun tehlikeye düştüğü, ve bu nedenle çok karılı evlilik sistemine yer verdiği de yalandır. Çünkü kısırlık nadir görü-

689. İbid, 847.
690. Ameer, age, (1935), 222; Malik, age, (1977), 1, 3, 135.
691. Ameer, age, 198; Malik, age, 108, 145.
691a. Ki bu saldırılar 45 çete saldırısı ve 29 savaş şeklinde oluşmuştur.
691b. Taberî, age (1966), II, sh. 500 ve d.

len bir olaydır, ve her halü kârda nufus azlığını yaratacak bir tehlike yaratmaktan uzaktır.

Tabiat'ın cilvelerinden biri de şudur ki genellikle erkek nufusu, bütün savaşlara ya da çatışmalara ve her şeye rağmen, kadın nufusundan genellikle çok olmaktadır. Nitekim bugün dahi dünyâ nufusu 5 milya r300 milyon olup bunun 2 milyar 63 milyon kadın ve geri kalan 3 milyar 237 milyonu ise erkektir. Yani erkek nufusu kadın nufusa oranla bir milyardan fazla fazlalık göstermektedir, ve ne ilginçtir ki bu fazlalık, genellikle Asya ve Afrika ve Güney Amerika itibariyle, beslenme ve sağlık konusunda kadınların 2ci plana atılması, ya da çocuk düşürmede kız çocukların feda edilmesi gibi nedenlere dayalıdır. Bu bölgelerde her 95 kadına 100 erkek isabet etmektedir. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde durum aksine olup her 100 erkeğe karşılık 106 kadın bulunmaktadır[691c].

Her ne olursa olsun şu bir gerçektir ki çok karılı evlilik sistemi, âile kavramının kudsiyeti ve kadın haysiyeti fikri ile bağdaşmadığı içindir ki gelişen hiç bir toplumda tutunamamış, ve uygulanan yerlede de, uygarlığın oluşmasına ters düştüğü içindir ki giderek kaldırılmıştır.

Öte yandan Muhammed'in bazı kadınları kimsesizlikten ya da yoksulluktan kurtarmak amacıyla evlilikler yaptığı da doğru değildir, çünkü evliilklerininhepsini o "güzel kadınla evlenmenin Tanrı emri olduğu" formülüne uyarak ve Tanrı tarfından üstün bir şehvet gücü ile donatılmış bulunduğunu hesaba katarak yapmıştır. Sevde ile evlenmesi, yukardaki nedenle değil, fakat Hatice'nin ölümünden sonra bekârlıktan kurtulma ihtiyacındandır. Cüveyriye ile evlenmesi nedeni ise bu kadının güzelliğinde aramak gerekir.

Çok karılı sistemin, kısır kadının kusurunu bereketli kadın sayesinde giderip aileyi çocuksuzluktan kurtarma gibi bir yönü olduğunu ileri sürenlere sorulacak soru kısırlığın kadında değil erkekte olması halinde kadınlara da çok kocalı evliik olanağının sağlanmasına râzı olup olmayacaklarıdır. Eşitlik esasına bağlı olduklarını söyledikleri Muhammed'in kısır kadınla evlenen erkeğe başka kadın alma hakkını tanırken, kısır koca ile evlenen kadına başka koca alma hakkını tanımamış olması nedenlerini de kendi kendilerine sormalıdırlar.

3) "Sünnetli" Erkeği nŞehvet ihtiyacını Karşılamaya Elverişli Bir Kuruluş Olduğu İddiası.

Çok karılı evlilik sisteminin "'hayırlı" bir sistem olduğunu savunanlara göre Müslüman erkeğinin şehvet bakımından güçlü oluşunun ve dolayısıyla kadına fazlasıyla düşkün bulunuşunun başlıca nedeni "sünnetli" olmasındandır. Bu itibarla şehvet gâilesini bir tek kadınla gidermesine imkân yoktur. Şehvetinin çokluğu onu, bazen aynı anda bir çok kadınla cinsî münasebette

691c. Bkz. **"The World's Women 1970-1990" , (the United Nations Publications,** Newyork 1991).

bulunmaya zorlayabilir. Batı'da böyle bir kuruluşa gerek görülmemiştir. Çünkü Batılı erkeğin sünnet olması söz konusu değildir. Bu nedenle aşırı şehvet sorunu diye bir şey yortur. Bu nedenle Batılı erkek, bir tek kadının bile şehvet ihtiyacını karşılayacak durumda değildir. Bundan dolayıdır ki Batı'da kadınlar, şehevî ihtiyaclarını tatmin için, kocalarından gayrı erkeklerle yatıp kalkarlar, Batı'da zinâ'nın "doğal" sayılması bundandır[692].

Bu gülünç iddiâ'nın yanıtlanmaya değer bir yönü olmamakla beraber kısaca hatırlatmakta yarar vardır ki sünnet olmanın şehveti artırıcı bir "tılsımı" olmadıktan gayrı, sağlığa da yararlı bulunmadığı bâzı bilimsel araştırmaların ortaya vurduğu bir gerçektir. Bu husus bir yana, fakat sünnet nedir bilmeyen dinlerde erkeğin şehvet gücünün, müslüman kişiden daha az olmadığı, yine zinâ bakımından müslüman ülkelerin Batı ülkelerinden aşağı kalır yeri bulunmadığı da ortadadır. Öte andan Arap erkeği gibi Arap kadınının da şehvet çokluğuna sahip olduğunu ve nitekim Arap peygamberinin kadınlardaki aşırı şehvete değinen hadîs'ler bıraktığını da unutmamak gerekir[693]. Şu durumda yapılacak şey, çok karılı evlilik sistemi yanında, çok kocalı evliliğe de yer vermek değil midir?

C) "Çok Karılı Evlilik" Sistemim Muhammed, Erkeğin Şehvet "Gâilesini" Giderici Bir Çare Olmak Üzere Sürdürmüştür.

Çağdaş yazarlardan bazıları ve özellikle Batı eğitiminden geçmiş olanları, çok karılı evliliğin kötü ve kadın haysiyeti ve hakları bakımından sakıncalı bulunduğu görüşündedirler. İddiâ'ları odur ki Muhammed, bu kötü kuruluşun uygulanmasını zor koşullara bağlamak suretiyle onu yok etme amacını gütmüştür. Ve yine iddiâ'ları şudur ki Muhammed, çok karılı sisteme muhalif olmakla beraber kendisi bazı siyasal, sosyal ya da insancıl nedenlerle çok sayıda kadınla evlenmek durumunda kalmıştır.

Bütün bu iddiâ'ların tutar bir yönü olmadığını anlamak için İslâmî kaynakları ve Muhammed'in yaşamlarını ve evliliklerini incelemek gerekir. Bu yapılacak olursa görülecektir ki Muhammed, ne bu kuruluşu zor koşullar yaratmak suretiyle yok etmeyi düşünmüştür ve ne de kendisi, söylendiği gibi sosyal, siyasal ya da insancıl nedenler yüzünden çok kadınla evlenmiştir. Arap kaynaklarının ortaya vurduğu gerçek odur ki Muhammed, çok karılı evliliğin kadın bakımından sakıncalı ve azab verici olduğunu bilmekle beraber, erkeğin şehvet gâilesini karşılamak üzere bu kuruluşu sürdürmüştür. Fazla sayıda kadınla evlenmesinin nedeni de Tanrı'nın kendisine verdiğini söylediği "üstün şehvet gücü"nü karşılamaktır.

692. Women..., (1977), 568.
693. Gazalî, age, (1975), II, 77.

1)Şehvet Gücü Bakımından "Üstün" Bulunduğunu ve Güzel Kadına Düşkün Olduğunu Bizzat Kendi Ağzıyla Söyleyen Muhammed, Çok karılı Evliliklerini "Şehvet Gâilesini Karşılamak" Amacıyla Yapmıştır:

Biraz önce belirttiğimiz gibi Muhammed, eski bir Arap geleneği olan çok karılı evlilik sisteminin kadınlar bakımından azab yaratıcı ve haysiyet kırıcı olduğunu bilirdi. Bundan dolayıdır ki çok sevdiği kızı Fatıma'nın üzüntüsüz bir evlilik yaşamı sürdürebilmesi için kocası Ali'ye başka kadınla evlenme olanağını tanımamıştı. Fakat buna karşılık çok karılı evliliğin, müslüman erkek için "şehvet gâilesini" gidermek açısından câzib olduğunu da çok iyi bilmekteydi. Bundan dolayıdır ki bu kuruluşu Kur'ân'a Tanrı sözleri olarak ve "ezelî ve ebedî" nitelikte kalmak üzere yerleştirmiş ve kendisi de çok sayıda kadınla evlenerek bu niteliği kökleştirici bir örnek teşkil etmiştir. Daha başka bir deyimle Muhammed'in aklından, söylendiği gibi bu sistemi ıslâh etmek ya da zor koşullara bağlayıp yok etmek gibi bir fikir geçmemiştir. Geçmediğini "şehvet çokluğu" ile övünerek ve "güzel kadına düşkün olduğunu" söyleyerek ve yaşamı boyunca bu düşüncelerini davranışlarıyla gerçekleştirerek bizzat kendisi kanıtlamıştır.

Bir kere çok kadınla evli olmanın erkekler için fazilet sayılacağını söylemiş ve:

"... (inananlar) arasında en makbul kişi, fazla sayıda kadınla evli olanlardır"

demiştir. Bu formülü, bizzat kendinden örnekler yaratmak suretiyle doğrulamıştır.

Öte yandan güzel kadına fazlasıyla düşkün olduğunu bizzat kendi ağzıyla ve pek çok vesilelerle açıklamaktan geri kalmamıştır.

"Benim sevdiğim üç şey vardır: (güzel) kadın, güzel koku ve güzel yemek (ve ibadet)";

"Kadınların hayırlısı yüzce güzel olanıdır"

şeklinde ki sözlerine daha önce değinmiştik. İbn Hanbel'in "*Musnad*" adlı yapıtında (VI, 409) bununla ilgili hadîs'ler çoktur.

Yine bunun gibi üstün bir şehvete sahip olduğunu saklamamış ve bunun peygamberliğinin bir işâreti olduğunu kendi ağzıyla açıklamıştır. Nitekim:

"Ben cömertlikte, yiğitlikte, cinsî güçte ve bedenî kuvvette bu dört özellikte insanlara üstün kılıdım"

diyerek övünmeyi gelenek edinmiştir[694].

İslâm dünyasının bilginleri, Muhamed'in bu sözlerini ve cinsel hayatını Tanrısal bir nitelikte bulmuşlar ve onun "evrensel peygamberliğinin simgesi" saymışlardır. Ebû Nuaym'ın Hilye'sinden müfessir Mücahid'in sözlerini nak-

694. Feyzü-Kadir ve M. Zevâid kaynaklarından alınma bu sözler için bk. Demircan, age, (1986), I, 223.

leden Buharî'ye göre Muhammed'e "her biri yüz erkek kuvvetinde olan cennet erkeklerinden kırk erkek gücü verilmiştir". Enes'in anlattıklarına göre Muhammed "gecenin veya gündüzün belirli bir zamanında dokuz eşiyle cinsel ilişkide bulunurdu". Buharî Şârihi Aynî'de, Muhammed'in her gün sabah namazını kıldıktan sonra kadınlarının(ki sayılarının 9 veya 11 olduğu kabul edilir) birer birer hücrelerine girip, yoklamak ve onlarla cinsî münasebette bulunmak gibi bir geleneği olduğu açıklamıştır[695].

Ayşe'nin rivâyetine göre ise: "*Resûllah... ikinci namazından döndüğü zaman kadınlarının yanına girerdi...*[696]

Ve işte Tanrı'nın Muhammed'i böylesine üstün bir şehvet gücü ile donatmış olmasının nedeni, onu "iman'da, ibâdette, ahlâkta, adâlette... vs. olduğu gibi... cinsellikte de en üstün kişi" olarak müslüman erkeklere örnek yapmak istemesidir. Çünkü, Şeriatçının inanışına göre "cinsellikte örnek olmayan bir peygamber, evrensel ve ebedî önder olamaz"[697]. Bütün bunlar İslâmî kaynaklara göre böyle iken, Muhammed'in çok karılı evliliği kaldırmak istediğini iddiâ etmek elbette ki yersiz olur.

*

* *

Biraz yukarda değinmiş olmakla beraber kısaca tekrarlamakta yarar vardır ki, iki düzineye yakın kadınla yaşamış olmasının başlıca nedeni, şehvetinin çok fazla oluşudur. Şunu söylemek mümkündür ki insanlık tarihi Muhammed kadar şehvetine düşkün ve şehvet uğruna değer ölçülerine küskün pek az örnek çıkarmıştır. Gerçekten de:

"Dünyânızda üç şey sevdim: Güzel kadın, güzel koku ve güzel yemek (ya da ibadet)..."

diyerek övünen[698] ve ömrünü bu formüle uydurarak geçiren ve öte yandan:

"Tanrı'nın izni olmadan hiçbir kadına dokunmadım, hiçbir kadınla (cinsî münasebette bulunmadım) buluşmadım"

mazeretine sarılan ve böylece Tanrı'yı bu tür yaşamlarının tanığı yapan bir başka peygambere pek rastlanmamıştır. Hiç kuşkusuz Muhammed'in, kendi ecdadından saydığı ve "müslüman" olarak tanımladığı peygamberler arasında (ki İbrahim'den İsâ'ya kadar Yahudi ve Hıristiyan tüm peygamberleri kapsar) şehvet gâilesine ya da azgınlığına kapılanlar olmamış değildir. Örneğin

695. İbid, I, 222 ve d. Ayrıca bk. **Sahih-i...**, cild I, sh. 208-9.

696. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, XI, 362. Hadîs no: 1835.

697. Yaşar Nuri Öztürk, **Kendi Dilinden Son Peygamber** (Kırk Hadîs Şerhi), İstanbul, 1984. sh. 59-65. Ayrıca bk. Demircan, age, I, 224 ve d.

698. Nesei'nin Enes'ten rivayetine dayalıdır. Bk. Gazalî age, (1975), II, 83. Buna benzer bir diğer hadîsi Neseî ve Hâkim "İsnad-ı Ceyyed" ile Enes'den rivayet eder. Hadîs şöyledir: *"Dünyanızdan üç şey sevdim, güzel koku, kadın ve namaz"*. Ayrıca bk. Hanbal, **Musned**, VI, 409.

Dâvud, ya da Süleyman gibi *haremlerini* yüzlerce kadınla dolduranlar çoktur[699]. Dâvud en yakın bir arkadaşının karısına (Betşabe'ye) aşık olmuş, onunla sevişmiş ve sonra da kadına sahip olabilmek için kocasını ölüme yollamıştır[700]. Yıllar geçip kocamaya başladığı tarihlerde ise ısınabilmek için koynuna güzel kızlar doldurmuştur. Bu listeyi hiç kuşkusuz uzatmak mümkündür. Fakat ne kadar uzatırsak uzatalım, yine de Muhammed ile yarışabilecek birini bulamamız kolay değildir.

Bunun böyle olduğunu herkesten önce bizzat Muhammed kendisi, sözleriyle ve davranışlarıyla ortaya vurmuştur. Bir kere her alanda olduğu gibi şehvet alanında rakipsiz yaratılışta olduğunu belirtmek üzere:

"Ben... cinsî güçte... insanlara üstün yaratıldım"[701]

demeyi maarifet bilmiştir.

Her ne kadar bu üstün şehvet gücü ile donatılmış bulunmasına rağmen şehvetine "hâkim" oluyormuş gibi görünmek için:

"Ben insanların en az cinsî münasebette bulunanlarındanım. Fakat Allah bana Kefiti verdi. Kefitten sonradır ki istediğim her an kendimde güç bulurum."[702]

demiş ise de bu dediklerine muhtemelen kendisi de inanmış değlidir. Çünkü gecenin ve gündüzün belirli zamanlarında ve daha doğrusu öğle ve akşam namazlarından sonra dokuz eşini ardı ardına ziyaret ederek onlarla cinsî münasebette bulunan bir kimsenin "*ben insanların en az cinsî münasebette bulunanlarındanım*" şeklinde konuşması inandırıcı olmaktan elbetteki uzaktır.

Kaldı ki bu kadar çok kadınla ve bu kadar fazla sayıda cinsî münabette bulunmakla dahi tatmin olmaz ve Tanrı'dan kendisine biraz daha fazla cinsî güç vermesi için yalvarıda bulunurdu. Nitekim Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir hadîs'inde şöyle demiştir.

"Cebrâil'e cinsî münasebetteki zâfiyetimden şikâyet ettim. Cebrâil bana keşkeş(Herise) yememi tavsiye etti"[703].

Cinsel irâdesinin "son derece sağlam" olduğunu söyleyenler, genellikle Ayşe'nin rivâyetine dayalı şu hadîsi örnek verirler:

"Ben âdet görürken Allah'ın Resûlü bana bedenî temasta bulunurdu.

699. Ahd-i Atik'de Süleyman peygamberin 700, Mûsâ peygaberin ise 300 kadınla harem hayatı yaşadıkları yazılıdır. Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Lloyd Garaham, **Deceptions and Myths of the Bible** (New York 1979), 221.

700.Lloyd M. Graham, **Deceptions and Myths of the Bible,** (New York 1975), sh. 215.

701. Feyzül-Kadîr'den alınma hadisler için bk. Demircan, **age**, II, 223.

702. "Kefit" sözcüğünün cinsel güç ya da cinsel gücü sağlayan ve içinde et bulunan bir kab olduğu söylenir. Bu hususta bk. M. K. Ummall. 6/415; **El-Hasafisul-Kubra** 1/174; Demircan, age,. II, 325.

703. Gazalî, age, (1975), II, 82.

Ben âdetli iken benimle bir yorgan altına girerdi. Ne var ki O sizin cinsel arzularına en ziyade hâkim olanınızdı..."[704].

Yine Ayşe'nin bildirdiğine göre Muhammed, âdet gören eşleriyle sevişmekten kendini alamaz ve her ne kadar "duhul" yoluna gitmez ise de karılarının memelerine sarılmaktan da geri kalmazdı. Nitekim Cumey b. Umeyr'in anlatmasına göre Ayşe şöyle konuşmuştur:

"Eşleri olan bizlerden biri âdet gördüğü zaman, âdet gören eşine genişçe bir altlık giymesini emreder, sonra da onun memelerine yönelirdi"[705].

Görülüyor ki Muhammed'in doymak bilmez bir şehvet gâilesi vardır ve kadınlarıyla, onların âdet durumlarına rağmen, sevişmekten kendisini alamamaktadır.

İslâm bilginlerini yüzyıllar içerisinde en fazla meşgul eden "bilimsel!" sorunlardan biri de Muhammed'in bu "üstün cinsel" güce Tanrı tarafından ne zaman sahip kılındığıdır: Buluğ çağına erdiği dönemde mi yoksa çok karılı evlilik yaşamlarını gerçekleştirmek zorunda (!) kaldığı durumlarda mı?

Muhammed'in "temiz ve ma'sum" bir gençlik devresi geçirmiş bulunduğunu ispata çalışanlar "üstün cinsel" gücün ilk Mekke döneminde verildiğini ve fakat buna rağmen Muhammed'in şehvetine hakim olduğunu ve yirmi beş yaşına kadar bekâr yaşadığını, Hatice ile evlendikten sonra yirmi sekiz yıl boyunca ondan başka bir kadına bakmadığını, haremine başkaca bir kadın katmadığını savunurlar.

Oysa ki Mekke döneminde bu tür bir yaşam sürdürmesinin şehvete hâkim olmakla ilgili bir yönü yoktur, sadece ve sadece bu şekilde yaşama zorunda kalmış olmasıyla ilgisi vardır. Çünkü ilerdeki bölümlerde de ayrıca göreceğimiz gibi ilk gençlik döneminde "çapkınlık" yapabilecek bir olanağa sahip bulunmamış, Hatice ile evlendikten sonra ise[706] başka kadınlara heves edecek cesareti göstererememiştir[707]. Bu itibarla Mekke dönemi yaşamlarını, cinsî gücünün üstünlüğüne rağmen "nefse hâkimiyet" örneği olarak ve "mu'cizevî bir fazîlet" şeklinde tanımlamak yanlıştır[708].

Muhammed'in cinsel yaşamları ve evlilikleri Batılı yazarların da çoğu kez haklı olarak eleştirip yerdikleri bir konudur. Genellikle İslâm'a ilgi gösteren müsteşrikler arasıda dahi[709] onun bu şehevîliğini yerenler, ya da evliliği başka erkekler için dörde kadar sınırlarken kendisini bu sınırların dışında tut-

704. Hanbal, **Musned**, I, 1243; Demircan, age, II, 226.
705. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, c. sh. 221, Hadîs no: 207; Demircan, age, I, sh. 219, ayrıca bk. İbn Sinan b. Dinar En-Nesaî,**Sunennun-Nesai**, I/189.
706. Hatice ile evlendiğinde 25 yaşında olduğu söylenir.
707. İlk eşi Hatice'nin sağlığı boyunca başka kadınlarla ilgilenmemesi, geçimini Hatice'ye borçlu bulunmasından ve ondan çekinir olmasındadır.
708. Demircan, age, II, 222-3 ve d.
709. Örneğin **Washington Irving** ve **Lammens ve Muir** ve **Dermengham** gibi yazarlar.

masını, ya da eski bir Arap geleneğini hiçe sayarak oğulluğunun karısı ile evlenmesini ve bunu Tanrı dileği şeklinde gösdermesini, ya da savaşlar sırasında aldığı esirlerin karılarına sahip çıkmak için onlari öldürtmesini ve daha buna benzer diğer nice davranışlarını "skandal" (rezâlet)şeklinde tanımlayanlar çoktur.

Bu yermelere ve eleştirilere karşı müslüman yazarlar, âdeta tek bir saf halinde tepki göstermişler ve Muhammed'in tüm davranışlarını temize çıkarmak ve ahlâkîliğe uygunmuş gibi göstermek gayretkeşliğiyle olmadık mantık oyunlarına başvurmuşlardır. Bu çabalarının başında Muhammed'in şehvet düşkünü bir kimse olmayıp "nefsine daima hâkim" olduğunu, çok sayıda kadınla evlenmesinin şehvet azgınlığından doğmadığını, nitekim ilk karısı Hatice ile evli kaldığı 25 yıl boyunca başkaca hiçbir kadınla meşgul olmadığı, fakat onun ölümünden sonra bir takım siyasal, sosyal ve insancıl nedenlerle çok karılı evlilikler yaptığıını ileri sürmek gelir. Öte yandan "skandal" diye söylenen olaylarda (örneğin Zeyd'in yani oğulluğunun karısına aşık olup onunla evlenmesi gibi) bu niteliği taşıyan bir şey olmadığı ve bütün bunların Batılılar tarafından uydurulan yalanlardan ibaret bulunduğu eklenir[710]. Ancak ne var ki Arap kaynaklarının ortaya vurduğu tarihî gerçekler, bu gibi iddiaların ve Muhammed'i temize çıkarma çabalarının sağlam bir temele dayanmadığını, ona atfolunan suçlamalrda aşırılık bulunmadığını kanıtlamaktadır. Gerek daha önce yazdıklarımız ve gerek daha ilerde yazacaklarımızdan anlaşılacaktır ki Muhammed'in şehvet insanı olmadığı iddialarında isabet yoktur; aksine şehvetine aşırı şekilde düşkün ve her an şehvetini gidermeye hazır bir kimse olduğu muhakkaktır. Bu nedenle kadın denilen "yaratığı" o, her şeyden önce "seks objesi" saymış ve bunun dışında bir değere eş tutmamıştır. Karıları içerisinde en çok sever göründüğü Ayşe'ye karşı bile cinsel ihtiyaçtan öteye geçen bir ilgisi, bir sevgisi ya da değerlemesi olmamıştır.

Her ne kadar:

"Ayşe'den başka hiçbirinizin yorganına bürünmüşken bana vahiy gelmedi"

diyecek kadar, ya da kendisini ölüme götürecek olan hastalığa yakalandığı zamanlar dahi:

"Beni Ayşe'nin evine götürün"

dileğinde bulunacak kadar Ayşe'yi diğer bütün eşlerine üstün tutuğunu belli etmiş görünmekle beraber Ayşe'yi kendisine "eş" olarak değerlendirmiş değildir. Bunun böyle olduğunu herkesten önce Ayşe bildiği içindir ki, eğer Muhammed'ten önce ölecek olursa Muhammed'in kendisini bir an için bile düşünmeyeceğini, kendisi için üzülmeyeceğini ve daha öldüğü gün diğer

710. Muhammed Haykal, **age**, (1965), (Bu kitabın İngilizce çevirisi için bk. Life of Mohamed, 318); ayrıca bk. el-Akkad Abbas, **El Mer'e fi al-Kur'an** (Kahire 1959), 93-119. (Yabancı kitaplıklarda yazarın adı "ad Aqcad" olarak yazılıdır); ayrıca bk. al-Şati (Shati), **age**, 14.

karılarından birinin koynuna girerek (ve hem de bu işi kendi odasında ve kendi yatağında yaparak) kendisini unutacağını söylerdi[711]. Ayşe'nin bu sözleri Muhammed'in kadın sınıfına karşı şehvet dışında hiçbir ilgi duymadığının en güzel kanıtlarından biridir.

Öte yandan Muhammed, şehvetini her şeyin üstünde tutmuş ve şehvet gücü ile övünmeyi kendisine gelenek yapmış ve bunu tüm yaşamlarıyla ortaya vurmuştur.

Nitekim dünyada en çok sevdiği üç şeyden birinin "kadın" olduğunu ilân ederken, ya da:

"Şehvetimin heyecenından (Ey Tanrım Sana) sığınırım"

diyerek şehevî sabırsızlığından Tanrı'yı haberdar ederken ve Kur'ân'a koyduğu:

"İnsan Tahammülsüz ve zayıf olarak yaratıldı" (4 Nisâ 28)

âyetini bahane edinirken, ya da

"Bir kadın görmekle şehveti uyanan kimse, hemen ailesiyle halvet olsun (cinsî münasebette bulunsun)"

şeklinde öğütlerine herkesten önce kendi uyup hoşlandığı bir kadını gördüğünde hemencecik şehvet giderme çarelerini düşünürken[712] ve nihayet haremine soktuğu kadınları her sabah ve öğle namazından sonra sıra ile elden geçirirken, kadınlarının birinden çıkıp diğerinin koynuna girerken ve bütün bunları şehvet üstünlüğü bakımından "delil" sayarken[713], Muhammed'i kadına değer veren ya da şehvetini frenleyen bir kimse gibi göstermenin abesliği ortadadır.

Nasıl ki kıskançlık denen şeyi başlı başına bir "meziyet" bilmiş ise ve örneğin:

"Muhakkak ki ben kıskancım, kıskanç olmayanın kalbi terstir"

diyerek bu meziyeti erkekliğin şanından sanmış ise, şehvet çokluğunu da aynı değerde saymıştır. Şehvetinin çokluğunu Tanrı'dan gelme bir "nimet" gibi göstermek için kendi karakterinin özelliklerini:

"Ben, cömertlikte, yiğitlikte, cinsî güçte ve bedenî kuvvetle, bu dört özellikte, insanlara (üstün kılındım)"

şeklinde tanıtmayı maarifet bilmiştir. Şehvet gücünün fazlalığını sadece kendi bakımından değil fakat müslüman erkekler bakımından da böylesine meziyet sayılmak gereken bir şey olarak belirlemişti. Örneğin damadı Ali'nin oğlu

711. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XII, 69. Ayrıca bk. İbn İshak, **age**, 678-9; İbn Sa'd, **age**, II.24; Lammens, **age**, (1912), 122.

712. Câbir'in rivayetine göre Muhammed: "... bir kadın gördü ve hemen hanımı Zeyneb'in odasına giderek onunla halvet olduktan sonra: 'Kadınlar insanın karşısına şeytan gibi çıkarlar. Bir kadın görüp, heves ettiğiniz vakit, hemen kendi ailenize müracaat edin'..."diye konuşmuştur. Bu konuda bk. Gazali, age, II, 78.

713. Şehvetinin gücü konusunda söylediği sözler için bk. İbn Sa'd, **age**, I, II, 96; Gazali, **age**, II, 83.

olan Hasan'a, yani torununa, karşı beslediği aşırı sevgiyi, şehvet bolluğu açısından onu kendisiyle ayni karaktere sahib imiş gibi gösterme noktasına götürmüş ve bunu övünme vesilesi edinmiştir. Hasan'ın iki yüzden fazla kadınla cinsel yaşam sürdürmüş olması, Muhammed'i bu övünmesinde haklı çıkarmışa benzer.

Bilindiği gibi kızı Fatıma'nın, Ali'den Hasan ve Hüseyin adında iki oğlu olmuştur. İbn Hişam'ın söylemesine göre Muhammed, her ne hikmetse bu iki torunundan Hasan'a karşı büyük bir sevgi besler, Hüseyin'e pek aldırış etmezdi. Hasan'a olan sevgisini açığa vurmaktan çekinmez ve her vesile ile onu karşısına alıp:

"Sûret ve siyret bakımından bana benziyorsun"

demekten zevk duyar[714], ve sırf bu yüzden Hasan'ı Hüseyin'e tercih ettiğini anlatmak üzere etrafındakilere:

"Hasan benden, Hüseyin ise Ali'dendir"

diye eklerdi[714a]

Muhammed'in bu sözlerini konu olarak ele alan Gazalî, *İhyâu ulumi'd-Dîn* adlı ünlü yapıtında: "Şehveti gaalib olan bâzı tabiatlar vardır ki onlar bir kadın ile teskin olmazlar. Bunlar aralarında meveddet, muhabbet ve kalb huzurunu sağlamak mümkün olursa dörde kadar evlenebilirler. Eğer bunlar ile sevgi ve düzeni sağlayamazsa fazla alamaz, değiştirilebilirler"der, ve derken de örnek olarak Hasan'ı gösderir[714b]. Gerçekten de Hasan'ın "bir anda dört Kadından fazla bulundurmamak şartiyle" ikiyüzden fazla kadınla evlendiği söylenir. Bir anda dört kadını boşayıp yerine yenilerini almak sûretiyle düzinelerle kadını haremine katabilmiştir[714c]. Bu cihetle kendisine "Mitlak" ("boşayıcı") lakabı verilmiştir. Ve işte Muhammed'in "Hüseyin Ali'dendir, Hasan benden'dir" demekle övündüğü Hasan, bu Hasan'dır. Bununla ilgili olarak Gazalî şöyle der: "Denildi ki (Hasan'ın) çok evlenmesi Resûl-i Ekrem'e benzeyen huylarından biridir"[714d].

714. Buhârî ile Müslim'in Berâ'dan rivâyet ettikleri bu hadîs'ler için bkz. Gazalî, age, II, 80-1

714a. Gazalî'nin bildirmesine göre bu hadîs'i Ahmed, Mikdâd b. Ma'di Kerib'den, **"Sened-i ceyyid"** (sağlam senet ile) rivâyet etmiştir. Bkz. Gazalî, age, II, 81.

714b. Gazalî, age, II, 80.

714c. Gazalî, age, II, 80,

714d. Gazalî, age, II, 81. Bu vesile ile hatırlatalım ki Muhammed'in yukardaki şekilde konuştuğu tarihlerde Hasan henüz küçük bir çocuk idi. Öyle anlaşılıyor ki Muhammed, şehvet bolluğu bakımından Hasan'ın kendisine benzeyeceğini ve yukarda belirtğitimiz ma'arifetlere girişeceğini hep Tanrı'dan öğrenmiştir. Şeriâtçılar için bunda şaşılacak bir şey olmamak gerekir, çünkü inandıkları o'dur ki kendisini Tanrı ile her dâim temas halinde gören Muhammed , gizli ve bilinmeyen şeyleri bilir, gelecekten haberler verir. Örneğin kaybolan devesinin yerini Tanrı'dan öğrenmiştir! Tebük seferinden dönerken kendisini Mescid'e dâvet edenlerin kötü niyetli olduklarına dair Tanrı'dan haber edindiğini söylemiş ve teklifi kabûl etmemiştir (Bkz. Tevbe

Düşününüz ki Ali, eşi Fatıma'nın ölümünden sonra yedi gün dahi sabredemeyip, kabaran şehvetini gidermek üzere evlenmiş olduğu hâlde [714e], Muhammed onun şehvet gücünü dahi yeterli saymamış, ve Ali'den kat, kat fazla şehvete sahib olacağını bildiği Hasan'ı, örnek erkek tipi olarak tanımlamıştır; şehvet bakımından Hasan'a benzemeyi de her erkek için iftihar vesilesi saymıştır[714f]

Esasen kim ki şehvet bakımından azgındır ve kabaran şehvetini zabtedemeyecek kadar sabırsızdır, işte Muhammed için en makbul erkek o olmuştur. Bu tip erkek sınfının ihtiyacını ön plana alması ve cinsiyet sorunlarını buna göre kurallara bağlaması bundandır. Saffan b. Mu'attal adındaki genç bir adamın, bir gün kendisine gelip:

"Ey Tanrı elçisi, ben genç ve zinde bir kimseyim, şehvetliyim, ve şehvetime karşı gelememekteyim. Fakat ne var ki karım oruç tutmak ya da namaz kılmak bahanesiyle benimle cinsî münasebette bulunmaktan ara sıra kaçıyor. Ben de ona orucunu ve namazını bozduruyorum ve onu benimle yatmaya zorluyorum"

diye şikâyette bulunması üzerine Muhammed'in:

"Hiç bir kadın, kocasının izni olmadan oruç tutamaz"

şeklinde bir kuralı Tanrı'dan gelmiş gibi yerleştirmesi, bu vesile ile verilebile-

107-108). Bu arada fırtına çıkacağını bildirmiş ve güyâ fırtına çıkmıştır. Hicret'in 6cı yılında Hüdeybiye seferi sırasında, rü'yâsında Mekke'ye girilip umre edileceğini gördüğünü söyleyerek iş görmüştür. Mekke seferi hazırlığına dair gizli haberleri Mekkelilere götüren kadını, Tanrı'dan aldığı işâret üzerine yakalattığını söylemiştir. Mekke'nin fethi günü kendi aleyhinde gizlice konuşma yapanları yine güyâ Tanrı ona bildirmiştir. Taif kuşatması sırasında sonucun ne olacağının rü'yâ ile kendisine haber verildiğini bildirmiş kuşatmayı kaldırmıştır. Kızı Fatima'nın, Cennet kadınlarının seyyidesi olacağını haber vermiştir. (Sahih-i..., VI, 397). Buna benzer nice örneklere inanan şeriâtcıların, Hasan ile ilgili yukardaki kehâneti ciddiye almaları gerekmez mi? Fatıma'nın "Seyyide" olcağını öngören Muhammed'in, Hasan'ın bol şehvetli olacağını bildirerek övünmesi kadar doğal ne olabilir ki?

714e. Gazalî, age (1975), II, 80.

714f. Nitekim Hasan'ın uyguladığı usullere heveslenerek çoğu kişilerin çok sayıda kadınla evlendikleri söylenir. Gazalî'nin verdiği örneklerden biri Mugiyre b. Şû be'adında biridir ki Hasan'ın taktiğini izleyerek, yani bir anda dört kadını boşayıp yerine hemen dört kadın alarak, seksen kadın ile evlenmiştir. (Bkz. Gazalî , age, II, 81). O tarihten bu yana uygulanagelen bu usûl, Yirminci yüzyılın sona ermek üzere bulunduğu bu dönemde dahi çoğu Arap şeyhleri arasında, rağbettedir. Örneğin Kuveyt şeyhi'nin bu şekilde 40 kadınla evlilikler yaptığı, ve bu sayede her hafta koynuna bakire kızlar aldığı açıklanmıştır.

cek örneklerden bir diğeridir[715]. Erkeğin şehvet ihtiyacını gidermek için kadını ibâdet etmek, oruç tutmak, vs. gibi dinsel görevlerinden dahi uzak kılması düşündürücüdür.

Sadece sözleriyle değil fakat tüm yaşamlarıyla da başa çıkılmaz ve yarışılmaz bir şehvet şampiyonu olduğu söz götürmez bir gerçektir. Bir kere müslüman erkeğini dörde kadar kadını nikâh ederek ve sayısız cariyeyi de nikâhsız olarak alma olanağı ile donatmış iken kendisini bu geniş sınırlamadan dahi azâde tutması ve haremine iki düzine kadın katması ve bunlardan onbiri ile aynı zamanda buluşması, konumuz bakımından ilk parmak basılması gereken husustur.

Gerçekten de Arap kaynaklarının bildirdiğine göre Muhammed, Hatice'nin ölümünden sonra 24 kadınla evlenmiştir[716]. Hâris'in, ibn Sa'd ve Hişam bin Muhammed'ten rivâyetine göre ise 15 kadınla aynı zamanda evli olup on üçü ile zifâf olmuştur. Bunlardan on bir kadını aynı zamanda bir araya topladığı vakitler olmuştur. Öldüğü sırada dokuz kadınla evli bulunmaktaydı. Bunlar dışında nikâhsız tuttuğu cariyeleri de vardı.

Gerek Kur'ân ve hadîs esaslarından ve gerek İbn İshak, İbn Hişam, Vakidî, Taberî, Beyzâvî, Gazali, vs. gibi en sağlam kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla Muhammed bütün evliliklerini sırf şehvetini doyurmak için sırf güzelliğine ve şuhluğuna dayanamadığı kadınlara sahib olmak hırsıyla yapmıştır. Tüm bu kaynakların ortaya vurduğu gerçek odur ki kadına olan düşkünlüğü ve şehvetinin güçlülüğü bakımından Muhammed eşine ve örneğine ratlanmayan bir kimsedir. "*Her biri yüz erkek kuvvetinde olan Cennet erkeklerinden kırk erkek gücüne bedel*" şehveti ile haremini dolduran, kadınları nöbete koyarak sıra esasına göre bunlarla cinsî münasebette bulunan ve bu işi çoğu zaman bir saatlık zamana sıkıştıran bir insandır. Açıklandığına göre bazen bu işe akşamları erken saatlerde başladığı ve sıraya bağlı olarak dolaşabildiği kadar dolaştığı, yetirtiremediklerini ertesi güne bıraktığı olurdu[717]. Bazen bununla yetinmez, çok arzuladığı bir eşiyle tekrar yatar ve sırayı bozduğu için diğer kadınlarıyla tekrar yatmak durumunda kalırdı. Böylece bütün gece, bir eşinin koynundan bir diğerine atlar ve bu işi sabaha kadar sürdürürdü[718].

Sadece geceleri ve sabahları değil fakat güpegündüz kabaran şehvetini gidermenin yollarını bulmuştu. Hemen her gün öğle üstü, sıra eşlerinden hangisinde ise onu ziyaret eder, ihtiyacını giderirdi[719].

715. Hanbel, age, III, 80; Haddad, age, (1975), 45.

716. Hatice'nin ölümünden sonra Muhammed'in evlendiği kadınlar için bk. Taberî, age, II, 834 ve d.

717. İbn Sa'd, age, II.; Gazalî, age, II, 79.

718. İbn Sa'd, İbid.: Gazalî'nin **Nasihat-ül Mülk** adlı kitabının Bagley tarafından çevirisi için bk. **"Councel for Kings"** (1964), 33.

719. Gazalî, age, (1975), II- 79.

Ancak ne var ki halktan kişilerin kendisiyle görüşmek istemeleri nedeniyle cinsî münasebetini yarıda bıraktığı haller olurdu. İşte bu şekilde rahatsız edilmekten kurtulmak için Tanrı'nın kendisine vahiyde bulunduğunu söyleyerek Kur'ân'a şunu koymuştu:

"Seni odaların ötesinden çağıranların çoğu (sana gösterilmek gereken saygıdan habersiz) kimselerdir. Eğer onlar... sen yanlarına çıkıncaya kadar sabredebilmiş olsalar, hiç kuşkusuz onlar için daha iyi olurdu..." (49 Hucurât 4,5).

Yukardaki durumlarda[720], ya da başka vesilelerle "meni kahtına" uğramanın mümkün olacağını düşünerek ve tabii kolaylık olsun diye sadece "namaz abdestini" yeterli görmüş ve Ebû Saîd-i Hudri'nin rivâyet ettiği şu hadîsî bırakmıştı:

"(Peygamber) Ensârdan bir zâtı istedi. (O zât) başı damlaya, damlaya geldi. (Peygamber) –'Gâliba seni aceleye getirdik' buyurdu.–'Evet', dedi. Bunun üzerine (Peygamber) buyurdu ki şâyed işin aceleye gelir yahud (menî) kahtına uğrarsan sana (yalnız namaz) abdesti lazım olur"[721].

Denilebilir ki Muhammed, cinsî münasebet işini, kutsal görevleri yerine getirmek için olduğu kadar ibadeti de yapabilmenin vesilesi haline getirmiştir. Ayşe'nin yorganına bürünmüş ve onunla koyun koyuna yatarken Tanrı'nın kendisine vahiy gönderdiğini söylemesinden bu anlaşılmaktadır[722]. Bu yukardaki davranışları nedeniye Sahâbe'den bazı kişilerin onu taklide kalktıkları ve örneğin Ramazan'da, oruçlu iken karılarıyla cinsî münasebette bulunarak iftar ettikleri ve sonra yıkanıp namaz kıldıkları, yatsıdan önce cariyeleriyle "buluşmayı" gelenek haline getirdikleri anlaşılmaktadır[723]. "Kutsal" diye tanımladığı ve güyâ İslâm'ı yaymak için açtığı savaşlara çıkarken bile karılarından birini ya da ikisini beraberinde götürmeyi usul edinmişti. Ve bu usulü, eski bir Arap geleneğini kendi şehevî ihtiyaçlarına uydurmak suretiyle yerleştirmişti. Gerçekten de Vakidî'nin bildirdiğine göre İslâm öncesi dönemde Araplar, savaşa giderlerken karılarını da beraberlerinde götürürlerdi. Böylece kadınlarda da savaşta önemli bazı işler görmüş olur ve orduya yardımda bulunurlardı. İşte bu Arap geleneğini Muhammed, kenidi ihtiyaçlarına yatkın bulmuş ve kur'a çekmek suretiyle karılarından birini (ya da bazen iki-

720. Bunun böyle olduğunu Beyzavî bildirmektedir. İlerde buna benzer diğer örnekler vereceğiz.

721. Eb Saidi'l-Hudri 'nin rivayet ettiği hadisi bkz. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...,** (1970),. I, 156, Hadîs no. 139.

722. Buharî kaynaklı bir hadîse göre Muhammed şöyle konuşmuştur: *"Ayşe hakkında bana eziyet etmeyin, zira vallahi, Ayşe'den başka hiçbirinizin yorganına bürünmüşken bana vahiy gelmedi." Bk. Gazalî,* **age**, (1975), II, 114.

723. Sahabe'nin en "zâhid'lerinden" sayılan Abdullah b. Ömer'den böyle rivâyet edilmiştir. Bkz. Gazalî, age (1975), II, 79.

sini) beraberine alır olmuştur;[723a] her konakladığı yerde onlara ayrı çadırlar kurdurup cinsel ihtiyacını sıra esasını bozmadan (!) gidermiştir.

Söylemeye gerek yoktur ki bu usulü sadece kendisi için uygulamış ve başkalarına aynı imtiyazı tanımamıştır. Öte yandan Muhammed için cinsî münesebet, bir "gençlik" ya da "yaşlılık" sorunu olmamıştır. Yaşlandığı zamanlarda ve hattâ hastalık nedeniyle ayakta duramayacak durumlara girdiği anlarda bile onu, sıra esasına göre eşlerinin odalarına taşımışlardır: Cinsî ihtayacını gidersin diye[724]. Her ne kadar eşlerini sıra esasına göre ziyaret etmekle beraber, her eşinin odasına gittiğinde, ilk işi: "Yarın sıra kimindir? Kimin odasına giderek başlayacağım?" diye sormak olurdu; sırayı unutmuş olduğundan değil ve fakat en fazla zevk aldığı Ayşe'siyle ne zaman buluşacağını öğrenme kurnazlığından. Ya da eşlerini muhtemelen kıskandırma arzusundan.

Nitekim diğer eşleri, onun bu soruyu sormasındaki maksadı anlarlar ve yaşlı çağında onu memnun tutabilmek için, sıralarını Ayşe'ye terkederlerdi.

Hatırlatalım ki o daha önce de Ayşe'yi fazlaca ziyaret edebilmenin yolunu bulmuştu: Örneğin yaşlanmakta olan Sevde'yi boşamaya kalkması bundandı. Onu boşamak suretiyle ondan boş kalacak yeri Ayşe'ye ayırmayı düşünmüştü. Fakat Sevde, kendisini boşamasın diye, bilindiği gibi, Muhammed'in ayaklarına kapanmış, yalvar yakar olmuş ve sırasını Ayşe'ye terkedeceğini söylemiş, işte sırf onun bu feragatı üzerinedir ki Muhammed boşamaktan vazgeçmiştir. Böylece Sevde'den boşalan sırayı Ayşe'ye tahsis ederek cinsî münasebet işini, Ayşe'yi diğer karılarından iki kez fazla ziyaret etmek suretiyle, kendi arzusuna uydurmuştur[725].

Ömrünün son günlerinde hasta ve ayakta duramaz halde dahi, hemen her gün ve her gece, karılarıyla bu şekilde buluşmak istemesi, şehvet bakımından doymazlığının derecesini göstermeye yeterlidir.

Bir peygamber ve bir Tanrı elçisi olarak şehvetine böylesine düşkün oluşu, her ne kadar hoş bir şey değilse de o buna aldırış etmez ve hakkında çıkarılan dedikodulara ve söylenen sözlere, âdeti veçhile, Tanrı'yı araç yaparak yanıt verirdi. Örneğin bazı kimseler, özellikle Yahudiler: "Eğer Muhammed gerçekten peygamber olsaydı şehvetine bu kadar kapılmaz, kadına bu kadar düşkün olmazdı; şehvet'ten gayrı ve daha önemli işlerle uğraşırdı" diye konuştuklarında, onlara daha önceki peygamberleri örnek verir ve bu peygamberler içerisinde çok sayıda kadınlarla yaşamış olanları hatırlatırdı. Hatırlatırken tabii Tanrı'dan geldiğini söylediği vahiylere sarılır ve Kur'ân'dan âyetler okurdu:

723a. **Sahih-i Buhârî Muhtasarı...**, XI- 315 No. 1820.
724. İbid., XI, Sh. 13; ve cilt IV, Sh: 601. Hadîs no: 683.
725. İbid V, 165.

"'And olsun ki senden önce nice Peygamberler gönderdikp onlara eşler ve çocuklar verdik... (13 Ra'd 38).

Bilindiği gibi bu peygamberler arasında Musa ya da Süleyman ya da Dâvud gibi sayıları yüzleri aşkın kadınlarla ömür sürmüş olanları vardır.

Daha başka bir deyimle Muhammed, bütün bu örneklere sarılırken şehvetenin çokluğunu ve aşırılığını Tanrı'nın bir ihsanı olarak göstermeyi maarifet bilirdi. Oysa ki şehvet çokluğu mensup bulunduğu Arap ırkının özelliklerinden ve daha açıkçası çöl koşullarının yarattığı niteliklerden, muhtemelen babası Abdullah'tan irsen olarak kendisine geçmişti ve aslında tabiat koşullarının yarattığı bir olaydı. Çünkü Arap kaynaklarının bildirdiğine göre Abdullah, şehvetine doymayan ve bir kadının koynundan çıkıp bir diğerinin koyununa giren tiplerdendi. Gözü hangi kadına ilişirse ve gönlü kimi çekerse onunla yatmak isterdi. Amîne'yi hamile bırakmasıyla ilgili olarak anlatılan bir olay bunu kanıtlayan örneklerden biridir. Söylendiğine göre evindeki kadınlardan biriyle yatmak istediği günlerden birinde, üstünün pis olması yüzünden kadın tarafından reddedilir. Üstünü temizlemek üzere dışarı çıktığında Amîne'yi görür ve onunla yatmak için odasına girer. Amîne ile işini bitirdikten sonra şehvetinin tatmin olunmadığını hisseder ve bu kez, biraz evvel kendisini reddetmiş olan kadının yanına giderek: *"Haydi bakalım, ister misin?"* diye sorar. Fakat kadın istemez, çünkü güyâ Muhammed'in alnındaki "benek'in" Amîne'ye geçtiğini sezmiştir[726]. Abdullah gibi şehveti güçlü bir babadan Muhammed gibi şehveti daha da güçlü bir kimsenin çıkması elbetteki doğal sayılmalıdır.

2) İslâm Dünyası Muhammed'in Üstün Bir Şehvet Gücüne Sahip Olmasını ve Çok Sayıda Kadınla Evli Bulunmasını "İlâhî'liğinin"Bir İşareti Saymıştır:

Her ne kadar müslüman düşünürler ve bilginler, yukardaki olayı Muhammed'in alnındaki "benek"in cinsî münasebet yolu ile kaybolduğuna ve bunun dahi başlı başına bir "ilâhilik" alâmeti bulunduğuna delil sayarlarsa da, farkında olmadan Abdullah'taki şehvet aşırılığını ortaya vurmuş olurlar. Tıpkı Muhammed için yaptıkları gibi.

Örneğin İbn İshak, İbn Hişam, İbn Sa'd, Gazali, Tusî, İbnu'n-Nefis ve daha niceleri, Muhammed'in şehvetinin bolluğunu Tanrısal bir özellik olarak belirtmekte birbirleriyle yarış etmişlerdir. İbn Sa'd, *"Kitabu Tabakatu'l Kebir"* adlı yapıtında bu konuya tüm bir bölüm ayırmıştır. [727], İmam Gazali, "İhyau-*Ulumu'd-Dîn*" adlı yapıtında sahâbe'nin zâhidlerinden olan Abdullah b. Ömer'in rivâyeti olarak Muhammed'in sınırsız bir şehvet gücüne sahip oldu-

726. İbn Hişam, age, (1971), 98-9.
727. İbn Sa'd, age, II, 2 ve d.

ğunu belirtmek için, oruçlu zamanlarında ve genellikle akşam vakti yemekten sonra ve çoğu kez namazdan önce cinsî münasebet ile iftar ettiğini sonra yıkanıp namaz kıldığını nakleder ve bunu tüm müslüman erkeklere "uygulanmak gereken güzel bir örnek" olarak takdim eder[728].

Gazali'nin bildirdiğine göre Tanrı esasen Arap kavmini şehvet bolluğu içerisinde yaratmıştır; bundan dolayıdır ki "Arap kavminda şehvet galiptir"; şehvet galib olduğu içindir ki "...sâlih olanları da daha çok evlenme ihtiyacı duyarlar". Oysa ki Acemlerde ve Magrib sofularında durum bunun aksinedir[729].

Bu böyle olunca Tanrı'nın Arap kavminden seçmiş olduğu peygamberinin kadına ve şehvetine böylesine düşkün olması kadar doğal ne olabilir ki?

İbnü'n Nefis, *"Risaletu'l-Amiliyye"* adlı kitabında, Muhamed'teki şehvet çokluğuna ve onun cinsel yaşamındaki aşırılıklara övgüler yağdırmış, haremini fazla sayıda kadınlarla doldurmuş olmasını ve bu kadar çok sayıdaki kadını cinsel bakımdan doyurmasını ve böylesine sonsuz bir şehvet gücüne sahip bulunmasını Muhammed'in peygamberliğinin işareti saymıştır[730]. Yüzyıllar boyunca Kur'ân yorumcuları ve din adamları aynı temayı işlemişler ve Muhammed'in gece ve gündüz cinsî münasebette bulunmayı gelenek edinmesini, çoğu zaman bir saatlık bir süre içerisinde tüm karılarını ziyaret ederek onlarla yatmasının "Tanrı elçisi" adına iftihar vesilesi saymışlardır. Müslüman kişi, daha ilk anlardan itibaren, Muhammed'in şehvet yönünü "sahip olunmak gereken bir nitelik" şeklinde görmüş ve "erkekliğin şanından" bilmiş ve böyle bir güç ile yaratılmış olmayı "güzel bir talih işi" telakki etmiştir[731].

Ne acı ve düşündürücüdür ki İslâm tasavvufunun en ünlüleri dahi Muhammed'in kadına olan düşkünlüğünü kutsal niteliklere bürümek içni akıl ve mantık denen şeyi olmadık canbazlıklara zorlamışlardır. Muhyiddin-î Arabî bunlardan biridir. *"Fusûs Ül-Hikem"* adlı kitabında[732] Muhammed'in şeheviliğini kadına karşı "muhabbet" kılığına sokar ve bu söz oyununu onun *"Rabbına olan delilinin ilki"* olması şeklindeki bir başka söz oyununa bağlar ve bütün bu oyunları, Tanrı'nın "tekliği" konusunda Muhammed'in ortaya koyduğu

728. Gazalî, age, II, 79.
729. İbid, 79.
730. İbnu'n al-Nafis, age, (1306), 21; ve İbnu'n al-Nafis, age, (1968) 52.
731. Hatırlatalım ki, Arap toplumu Muhammed'in çok sayıda kadınla yatmasını erkekliğinin gücüne verir ve Arap geleneklerine uygun bir davranış olarak alkışlardı. Halkın yadırgadığı şey, şehvetini yenemeyip oğulluğu Zeyd'in karısına âşık olması ve onunla evlenmesi idi. Fakat ilerde göreceğimiz gibi o, bu durumlara çare bulmuştu: *"Hiçbir kadına Tanrı'nın izni olmadan dokunmadım ve hiçbir kadınla O'nun icâtezi olmadan ilişki kurmadım"* diyerek ve halkı da buna inandırarak dedikoduları önlemiştir.
732. Muhyiddin-i Arabî, **Fusus Ül-Hikem** (İstanbul 1981), 5'inci baskı, 226 ve d.

Kur'ân ve hadîs hükümlerine dayanarak açıklamaya çalışır; özellikle bu sözleri arasından *"Dünyanızdan üç şey sevdim: Kadın, güzel koku ve namaz"* şeklindeolanları hatırlatır. Özet olarak şöyle der: *"tek sayıların başlangıcı üçtür. Daha yukardaki tek sayılar üçün teferruatındandır. Şu hale göre (Muhammed), Rabbına olan delilinin ilkidir. Bundan dolayı ona cevâmı ül-kelim verilmiştir (yani mahlûkların özü olmuştur)... Şu halde (Muhammed), mantıkî bir kıyastaki teslisde delile benze(miştir). Delil ise kendi nefsi için delildir. (Muhammed) hakikatı üç kaynaktan belirtmesi dolayısıyla ilk ferd olarak geldi. Bunun için varlığın aslı olan muhasset babında bu üç kaynağa işaretle: 'Sizin dünyanızdan bana üç şey sevdirildi' buyurdu. Önce kadını ve güzel kokuyu andı, sonra da namaz onun gözünün ışığı kılındı"*[733].

Hemen hatırlatalım ki Muhyiddin-î Arabî, tasavvuf felsefesinin üstadlarından ve dolayısıyla "şeheveliğin" düşmanlarından biri olarak (tıpkı Mevlevî gibi) şu izâh şekline sarılır: "(Peygamber) *kadını önce zikrederek namazı daha sonra söyledi. Bunun sebebi, kadının aynı ilk zuhurda muhakkak erkeğin bir parçası olmasındandır. Nasıl ki insan da Hakkın zuhurundan bir parçadır. Hak ise insanın aslı ve ilk kaynağıdır"*[734]. Görülüyor ki Arabî, *vahdet-i vucud* (pantheist) felsefesinin tehlikeli girdapları arasında dolaşmakta ve Tanrı-kişi ayniyetine yönelmeye çalışmaktadır. Demek istediği şudur ki kadın, insan varlığı olarak erkeğin bir parçasıdır ve nasıl ki *insan, " Hakk*"ın, yani Tanrı'nın "*zuhurundan bir parça"* ise ve nasıl ki Hak (yani Tanrı) insanın aslı ve ilk kaynağı ise, kadını sevmek, insanı ve Tanrı'yı sevmektir. Bu itibarla Muhammed'in kadına olan "sevgisi" "İnsanlığa ve Tanrı'ya karşı olan" bir sevgidir.

Arabî'nin (ve aynı görüşe sahip olan diğerlerinin) yanılgısı şudur ki Muhammed'in aklından Tanrı-Kişi ayniyeti geçmek şöyle dursun (çünkü Muhammed Tanrı'yı hâkim ve kişiyi kul olarak görmüştür) fakat kadını insandan saymak fikri dahi geçmemiştir. Kadına karşı "sevgisini" dile getirirken "uhrevî bir sevgi"den değil fakat "şehevî bir sevgiden" söz etmiştir.

Gerçekten de kadın sınıfının "*aklen ve dînen eksik (dîn) yaratıldığını"*, kötü, düzenbaz ve şeytan olduğunu, kadında fazilet denen şey bulunmadığını, faziletli olanın dahi kargadan farksız kalmadığını, erkeğin efendi kadının köle sayıldığını, cehennemin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu ve daha buna benzer nice şeyleri Tanrı sözleri olarak yerleştiren ve ömrünü birbirinden güzel kadınlarla ve devamlı bir cinsî münasebet içerisinde geçiren ve şehvetinin çokluğu ile övünen Muhammed'in, yukarda sözünü ettiğimiz Tasavvuf felsefesine uygun olarak kadını insan varlığından saymasına ve Tanrı'nın bir paçası şeklinde görmesine ihtimal vermek güçtür.

Çağdaş dünyanın müslüman ülkelerinin modern yazarları Muham-

733. İbid, 226.
734. İbid, 226.

med'in şehvet gücünün üstünlüğünü çok sayıda kadınlarla ömür sürmüş olmasını onun peygamberliğinin kanıtı kabul ederler ve şehvet yönü üstün olmayan bir peygamberin "evrensel ve ebedî" bir önder sayılmayacağını iddiâ ederler[735]. Bu nedenledir ki onun cinsel yaşamlarını ve şehevî davranışlarını yüceltirler; örneğin oğulluğu Zeyd'in eşine (Zeyneb'e) âşık olmasını ve onunla evlenmesini, ya da esir aldığı kadınların kocalarını, onların gözleri önünde öldürtüp bu kadınlarla nikâhlanmasını (Safiye ile yaptığı gibi), ya da cariyesi ile karılarının birisinin odasında cinsî münasebette bulunurken yakalanmasını, olayın ortaya çıkması üzerine bütün eşleriyle bozuşmasını, onları suçlu durumlarda bırakmasını, ya da buna benzer tutumlarını Tanrı izniyle olmuş ve Tanrı elçisine yaraşır şeyler olarak değerlendirmişlerdir.

Tanınmış bir Arap yazar şöyle der: "... Eğer (müslüman halklar) Muhammed'e üstün nitelikleri dolayısıyla hayranlık besliyor ise, şehvetinin çokluğu, erkeklik gücü nedeniyle çok daha fazla hayranlık duydukları muhakkaktır. Zira bizim mensup bulunduğumuz Arap dünyasında şehvet bolluğu, iftihar vesilesi yapılacak bir niteliktir"[736].

Bir başka tanınmış yazar, şehvet çokluğunun Muhammed'i, tarihin büyük adamları safına yerleştirdiğine inanmış olarak şöyle der: "(Tanrı elçisi).. hiç kuşkusuz kadına düşkün bir kimseydi... ve muhakkak ki kendisini başarılarında destekleyen ve yaşama zevkine eriştiren becerikli ve aşk saçan kadınlara sahip olmak bakımından insanlığın yetiştirdiği büyük adamlar arasında yer almaktadır..."[737].

Muhammed'i şehvet insanı şeklinde göstermekten çekinen Mısırlı yazar Muhammed Heykel bile: "... (Şehvet gücü)... büyük bir insana hayranlık nişânesi olmak üzere Muhammed'e yakıştırılan bir şereftir" demekten kendini alamaz[738].

Yine bunun gibi Muhammed'in şehevî davranışlarındaki aşırılığı ilâhî ve uhrevî nedenlere dayandırmakla kalmayıp "insanlığa hizmet" şeklinde tanımlayanlar vardır. Niçe örneklerden biri olarak Üniversite öğretim üyelerinden bir Doçenti okuyalım: "(Muhammed'in) aile hayatını yakından bilen sahabiler, Allah Resûlunun bir gecede, hatta günün herhangi bir saatinde bütün hanımlarıyla cinsî münasebet kurabildiğini belirtmektedirler... (Muhammed'in) evliliklerinin cinsiyetle en küçük bir ilgisi yoktur. O evlilikler, İslâm'ı yayma ve yerleştirme çabalarının, başka bir ifadeyle peygamberlik faaliyetlerinin bir gereği ve bir uzantısıdır... Kısaca O bu büyük enerjiyi kendi zevkleri için kul-

735. Bu görüşlere bizim din adamlarımız da katılır. Bk. Demircan, age, (1986), II, 224.

736. Makluf (Maklouf), age, 443.

737. Abbott (Nabia),. **Aisha The Beloved of Muhammad,** (Chicago, 1942), VIII,

738. Haykal, age, 318

lanmayı terkederek, onu insanlık hayrına yönlendirmekle de insanoğlu için emsalsiz bir fedakârlık göstermiştir. Onun bu tavrının, şurada çizdiğimiz tabloda mânâlandığını anlamak için şu hadîsî şerife bakmak yeterlidir: 'Benim kadınlara ihtiyacım yoktur'. Kadınlara ihtiyacı olmayan bir insan neden onbir kadınla evlenmiştir? Ve neden –'Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi, bunlardan biri de kadındır' demiştir? O yaptığı ve söylediğinde, kendi adına değil, insanlık adına hareket etmektedir. Söyledikleri ve yaptıkları ölçüdür. İnsanlık adına ölçü olanı verir, kendi adına fedakârlık yapar[739]."

Evet böyle diyor bizim üniversite hocalarımız. Söylemeye gerek yoktur ki bu tür görüşler, ki müslüman her kişinin düşüncesini oluşturmaktadır, müspet akıl ve ahlâk verileriyle çatışma halindedir. Ancak ne var ki Şeriatçının mantığı ve ahlâk ölçüsü, müspet alanın dışında kalmıştır.

Bundan dolayıdır ki Muhammed'in cinsel yaşamlarını insanlığa hizmet şeklinde tanımlamaktadır. Yirmiden fazla genç ve birbirinden güzel kadını evine tıkan, oğulluğunu karısından ayırtıp "Tanrı böyle emretti" diyerek kadın'la nikâhlanan, böylece mutlu bir yuvayı yıkan, esir aldığı kimsenin kellesini uçurtuğu günün gecesinde onun karısıylı zifâf olan ve sınırsız şehvetini gidermek için her sabah ve ikindi namazlarından sonra on bir karısının koynuna giren Muhammed gibi bir kimsenin bu ve buna benzer davranışlarında "insanlığa" ne gibi bir hizmet yattığını anlamak oldukça güç görünmektedir.

Ç) Muhammed'in Çok Karılı Evliliklerinin "Siyasal", "Sosyal", Ya da "İnsancıl" Nedenlere Dayalı Olduğu Hakkındaki İddiâ'lardaki Geçersizlik

Bütün bu yukardaki gerçeklere rağmen Şeriatçılar, Muhammed'in çok karılı evlilik sistemine karşıt olduğunu, temel düşüncesinin tek karılı evlilikte yattığını iddiâ etmişler ve yirmiden fazla kadınla yaşamış olmasını, bunlardan on biri ile aynı zamanda evli bulunmasını meşru ve mazur göstermek için olmadık yolları denemişlerdir. Örneğin uzun yıllar Hatice'den başka bir kadınla evlenmediğini ve bu tutumunun tek karılı evliliği tercih eder olmasının kanıtı bulunduğunu söylemişler ve Hatice'nin ölümünden sonra çok sayıda kadın alma "zorunluluğunda" kaldığını ileri sürmüşlerdir. Bu zorunluluğun da siyasal, sosyal ve insancıl nedenleri olduğunu eklemişlerdir: Örneğin Ayşe ile evlenmesinin Ebû Bekir'in dostluğunu kazanmak için, Safiye ile evlenmesinin Yahudi aşiretleriyle ittifak kurmak için, Zeyneb'le evlenmesinin bazı gelenekleri değiştirmek için, Cüveyriye ile evlenmesinin bazı Yahudileri kendisine bağlamak için, Sevde ile evlenmesinin insancıl bir davranışta bulunmak

739. Y. N. Öztürk, **Kendi Dilinden Son Peygamber (Kırk Hadîs Şerhi)**, İstanbul (1984), 62 ve d.

için ve diğer evlenmelerinin her birisini de bunlara benzer düşüncelerini uygulamak için yaptığını belirtmişlerdir. Bu benzerî iddiâ'ların temelden yanlış olduğunu, yine Arap kaynaklarından alınma malzeme ile kanıtlamak mümkündür.

1) Çok Karılı Evlilik Kuruluşunu Islâh Ettiği, ve Zor Koşullara Bağlamak Suretiyle Bu Kuruluşun Ortadan Kalkması Sonucunu Hazırladığı İddiâ'sı

Çok karılı evlilik sistemini mazur görmeye çalışanların ileri sürdükleri şudur ki Muhammed bu evliliği dört kadınla sınırlamak suretiyle ıslâh etmiş ve eşler arasında eşitlik esasına bağlamak suretiyle de zor koşullara oturtarak uygulanmasını güçleştirmiş ve zamanla yok olması sonuçlarını hazırlamıştır. Bu iddiânın yanlış olduğunu kanıtlamak kolaydır. Çünkü bir kere evliliği dört kadınla sınırlamak, sistemin özünde yatan kötülüğü gidermiş olmaz ve "reform" sayılmaz. Sistemin kötülüğü, aynı çatı altında ve kümes hayatı sürer şekilde bir erkeği paylaşan kadınların sayısının azlığı ya da çokluğu değil fakat haysiyet yıkıcı nitelikteki bu yaşamın bizatihi kendisidir. Kadın bakımından azab ve utanç verici olan şey, kocasının kendisini başka kadınlarla birlikte kullanır olması, onların koynundan çıkıp kendisiyle yatması ve "rakiplerini" kendisine üstün kılması, ya da buna benzer davranışlarda bulunmasıdır. Daha başka bir deyimle, kendisiyle birlikte evlilik yaşamlarını paylaşan kadınların sayısının iki, üç, dört ya da dörtyüz olmasının hiç önemi yoktur; böylesine azab verici ve haysiyet incitici bir yaşama dört rakiple değil de dörtyüz rakiple katlanmak, kadın bakımından hiçbir fark yaratmaz.

Öte yandan Muhammed'in dört kadınla sınırlar göründüğü bu kuruluş, aslında bu sayı ile sınırlamış da değildir. Çünkü Nisâ sûresinin 3. âyetinde:

> *"Hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenmek size helâlkılınmıştır..."*

dendikten sonra aynı sûrenin 25. âyetinde:

> *"Sizden hür mümin kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyen kimse, ellerinizdeki mümin câriyelerden alsın"*

diye eklenmiştir. Görülüyor ki câriye alma hususunda sınırlama konmamıştır ve kişi dilediği sayıda câriye ile müşterek yaşam olanağına sahip kılınmıştır.

Erkeğin hizmetlerini görmek ve şehvetini gidermek açısından "câriye" ile "câriye olmayan" kadın arasında fark olmadığına ve zâten "eş" sözcüğü Kur'ân'da "*cariye*", "*köle*" sözcüğünü tamamlar nitelikte olmak üzere kullanıldığına göre [740], çok karılı sistemi dört kadınla sınırladı diye Muhammed'e reformcu gözüyle bakmak doğru olmaz.

Bu kuruluşu zor koşullara bağlayıp ortadan kaldırmak istediği şeklindeki iddiânın da akılcı bir eleştiriye dayanır yönü yoktur. Şöyle ki: Aralarında

740. Örneğin Kur'ân'da: "*Onlar, eşleri, câriyeleri dışında, mahrem yerlerini herkesten korurlar*" (23 Mü'minûn 6); "*Eşleri ve câriyeleri dışında mahrem yerlerini herkesten gizleyenler, doğrusu bunlar yerilemezler*" (70 Meâric 29-30) diye yazılıdır.

Şeyh Muhammed Abduh, Mansur Fehmi, Kasım Emin, Tahir el-Haddad, Abdurrauf, Şati gibi ünlü yazarların bulunduğu savunucuların iddiâ'ları şudur ki Muhammed, bu sistemin, Kur'ân'daki:

"... şayet aralarında adâletsizlik yatmaktan korkarsanız bir tâne (kadın) almalısınız..." (4 Nisâ 3)

şeklindeki âyet ile uygulanması çok zor şekle sokmuştur.Çünkü "adâletle davranmak" demek hareme dahil kadınların her birine gerek maddî bakımdan (örneğin hediye dağıtmak gibi) gerek cinsî münasebet bakımından eşit davranmak demektir ki bunu sağlamak mümkün değildir. Mümkün olmadığını da Kur'ân'ın şu âyeti ile açıklamıştır:

"... Âdil hareket etmeye ne kadar uğraşsanız, kadınlar arasında eşitlik yapamazsınız, bâri bir tarafa kalben tamamen meyletmeyin ki öbürünü askıdaymış gibi bırakmış olmayasınız" (4 Nisâ 129)

Yani bu yazarlara göre Kur'ân bir yandan çok karılı evliliğe sınırlı olmak üzere izin verirken, diğer yandan onu güç koşullara oturtmak suretiyle bu izni geçersiz kılmaya çalışmaktadır. Bir kadın yazarın söylediği şudur: "İslâm dini (çok karılı evliliği) öylesine zor koşullara dayatmıştır ki, eğer bir erkek bu âyetleri âdil ve dürüst bir yoruma vuracak olursa İslâm'ın bu tür bir evliliği yasaklamış olduğunu anlar. Fakat yüzyıllar boyunca ahlâk bozukluğu yüzünden müslüman erkekleri bu sistemi sömürü aracı haline getirmişledir"[741].

Dikkat edilecek olursa medenî cesaret nedir bilmeyen bu yazarlar, çok karılı evlilik sisteminin haysiyet kırıcı bir sistem olduğunu belirtmekten ve Muhammed'i yermekten kaçınır görünmektedirler; onlara göre Tanrı bu kurumu önlemek ve yasaklamak istemiş fakat bunu yapmanın güç olduğunu anlamış, işte bir takım dolambaçlı usullerle belli etmeden yok etmeye çalışmıştır.

Böylesine zavallı bir mantığa sarılırken bu Şeriatçı yazarlar, her şeyi yaratan ve yapan güç olarak tanımladıkları Tanrı'yı "âciz" bir duruma düşürdüklerini ve sanki Tanrı'nın yapamayacağı şeyler varmış kanısını yarattıklarını hesaplamazlar. Kendilerine "Pek iyi ama Tanrı insanlardan çekindiği için midir ki bu Kurumu yekten kaldırmamış ve uygulanmasını güç esaslara bağlamıştır? Şarabı, zinayı, ya da hırsızlığı yekten yasaklayan bir Tanrı, bunlardan hiç de daha az kötü olmayan bu Kurumu neden yasaklamasın?" şeklinde sorulacak soruları dahi yanıtsız bırakmanın riskine aldırmazlar.

Öte yandan Kur'ân'ın çok karılı evliliği zor koşullarla bağladığı, kocaya karılarından her birine eşit ilgi ve sevgi gösterme zorunluluğunu yüklediği, oysa ki bunu sağlamanın mümkün olmadığı, şu duruma göre birden fazla kadın alma olanağını yok ettiği iddiâ'larının da geçerli bir yönü yoktur. Çünkü Kur'ân'ın öngördüğü "adâletle davranma" koşulu, koca bakımından öyle sanıldığı gibi sağlanması güç bir şey değildir. Zira sıra esasına göre karılarıyla

741. Bazı Batılı yazarlar da bu görüşe sarılırlar. Bk. Jean Paul Charney, **Islamic Culture and Socio-Economic Change** (Leiden, 1971), 66-68.

cinsî münasebette bulunmak, "yedirip-giydirmek" hususunda aralarında ayırım yapmamak suretiyle bu "adâleti" sağlamış sayılır. Bunun dışında eşitlik arama gereği yoktur: Örneğin karılarından her birine ayni ilgiyi, ayni sevgiyi göstermek zorunluğunda değildir. Nitekim Kur'ân'da, biraz önce belirttiğimiz gibi: "*... kadınlar arasında eşitlik yapamazsınız*" (4 Nisâ 129) diye böyle bir zorunluluğun bulunmadığını gösteren âyetler vardır. Bu âyetlerle ilgili olarak Gazali'nin görüşü yudur: "*... kalbin duyguları ve ruhun eğilimleri bakımından (karılarınıza) eşit muamele yapamazsınız... Tanrı elçisinin (kendi) karılarına karşı uyguladığı eşitlik onlara verdiği şeyler ve geceler konusunda idi. Bu nedenle o hep:*

> ... *Ey Tanrım, benim yapabileceğim şey işte bu kadardır. (Kendi gücüm dışında) ve sana bağlı hususlarda başkaca yapabileceğim bir şey yoktur*

derdi.

Bunu söylerken belirtmek istediği şey aşkî duygularda eşitlik olamayacağı idi..."[742].

Gazalî'nin bu sözlerine temel işini gören husus Muhammed'in şu düşüncesidir ki "aşk",, "sevgi", "arzu" gibi duygular kişinin iradesine bağlı şeyler değildir bu nedenle "eşitlik" sağlama alanına dahil edilemez. Bu itibarla koca, karıları arasında sevgi derecelemesi yapabilir. Nitekim Muhammed, bizzat kendisi, karıları arasında eşitlikle davranma yolunu seçmemiştir. Örneğin Ayşe'yi diğer eşlerine sevgi ve ilgi bakımından tercih etmiş ve bu tercihini, diğer karılarını huzursuz kılacak ve kıskandıracak şekilde belli etmiştir. Örneğin Ayşe lehinde olarak söylediği şu sözler bunun kanıtıdır:

> *"Vallahî Ayşe'den başka sizden hiç bir kadının ridâsı altında bulunduğum halde bana vahiy nâzil olmadı"*[743].
>
> *"Ayşe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, tirit yemeğinin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir"*[744].

Muhammed'in uygular göründüğü "adâlet ve eşitlik", sadece hediye dağıtımı ya da karılarıyla sıra esasına göre cinsî münasebette bulunmak, ve savaşa çıkacağı zamanlar kur'a çekerek onlardan birini yanına almak şeklinde bir şey olmuştur. Karılarını sıraya koyarak ziyaret etmesi ve sırayı bozar olduğu hallerde, güyâ huzursuzluk yaratmamak için, bir başka zaman bunu telâfiye kalkması, eşitlik sağlamak hususunda titizliğine örnek verilir[745]. Oysa ki bu hususlarda bile gerçek anlamda ne eşitlik ve ne de adâlet sağlamıştır. Zira karılarıyla olan cinsî münasebetlerinde eşitlik esasına uyguluyormuş gibi davranıp uygulamamıştır. Ve uygulamamak için pek kurnaz yollar bulmuştur.

742. Gazalî, ağe, (1951), 82.
743. **Sahih-i Buhari Muhtasarı**, IX, 407.
744. Gazalî, age, (1975), II, 43.
745. İbid, 81.

Çünkü bir kere koynuna girmekten fazlasıyla zevk aldığı kadınlarıyla daha fazla vakit geçirebilmek için bal şerbeti içerdi. Örneğin Zeyneb Bint-i Cahş'ın nöbetinde bal şerbeti içerek, kabaran şehvetini tatmin için onun yanında çok kaldığı olurdu. O kadar ki bu tutumu diğer eşlerinin dikkatini çekmiş, özellikle Ayşe ve Hafsa gibi karılarının kıskançlığını tahrik etmiştir. Bu yüzden başı bir hayli derde girmiştir. Zira Ayşe ve Hafsa, diğer kadınlarla birlik olup Muhammed'e ders verir şekilde oyun oynamışlardır[746].

Öte yandan karılarını nöbet sırasına göre ziyaret ediyor olmakla beraber bu sırayı, bazı karıları lehine bozup onlarla daha fazla cinsî münasebette bulunabilmenin yollarını bulmuştu. Bu kuralı Ayşe ile daha fazlayatabilmek için koymuştur. Bundan dolayıdır ki onun Ayşe'ye karşı zaafını bilen diğer eşleri:

"Yâ Resûlallah, her gece bir eve gitmekten yoruluyorsun ve orada da rahat edemiyorsun. Ayşe'nin evinde rahat ediyorsun; biz sana izin verdik, hakkımızı bağışladık; madem ki orada daha rahat ediyorsun, oraya buyur"

demişlerdir. Onların bu sözleri üzerine Muhammed: "Hepiniz buna razı mısınız?" diye sormuş ve onlardan "Evet" yanıtını aldıktan sonra, büyük bir sevinçle:

"O halde beni Ayşe'nin evine götürün"

diyerek muradına nâil olmuştur[747]. Kendisi için yarattığı bu örnek, hiç kuşkusuz bütün kocalar için kolaylık yaratmıştır. Görülüyor ki koca için, karılarından birine karşı daha fazla ilgi ve arzu gösterip sıra esasını bozmak, Muhammed formülüne göre, karıları arasında adâletsizlik yaratmak anlamına gelmez.

Öte yandan karılarını ziyâret sırasını kendi arzusuna ve keyfine göre ayarlamak hususunda kocanın başvurabileceği başkaca yollar da yok değildir. Örneğin "hoşnutsuzluk"izhâr etmek ya da "talâk" tehdidini hissettirmek, bunu sağlamaya yeterlidir. Kocasını memnun etmediği takdirde cennete gidemeyeceğine inanan, ya da hiç sebepsiz koca tarafından sokağa atılma korkusu içerisinde bulunan bir kadının, sırf gazaba uğramamak için, nöbetini bir başka eşe terketmesi doğaldır. Nitekim Muhammed'in eşlerinden Sevde'nin yaptığı bu olmuştur. Bilindiği gibi Muhammed, yaşı ilerlemekte olan Sevde'yi boşamaya kalkışmıştı; çünkü onunla yatmaktan hoşlanmıyordu. Fa-

746, **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, II- 348 ve VIII, 22 ve XI, 362.

747, Gazalî (1975), II, 126; İbn Sa'd **Tabakat** adlı kitabında ve Buharî ve Müslim'in topladıkları Hadîs'lerde Muhammed'inhemen her gece "yarın sıra kimde?" diye sorduğu ve karılarından birinin onun maksadını anlayarak: "Bütün öğrenmek istediği şey Ayşe'nin nöbetinin ne zaman geleceğidir" deyince bütün eşlerin yukardaki şekilde konuşarak sıralarını hep birlikte Ayşe'ye terkettiklerini söylerler. Bu konuda ayrıca bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı,** II, 630 ve IV, 683 Hadîs no. 683.

kat kadıncağızın yalvarmaları ve kendi sırasını Ayşe'ye terketmeye hazır bulunduğunu açıklaması üzerine bu kararından vazgeçmiştir. Böylece Ayşe ile onun nöbetinde yatma olanağına erişmiştir. Boşama tehdidinin böyle bir sonuç doğuracağını hiç kuşkusuz hesaplamış olmalıdır.

Görülüyor ki Sevde'nin, sırf sokağa atılmaktan kurtulmak Cennetlere "peygamber eşi" olarak ulaşmak için ve fakat her türlü haysiyetsizliği ve ezikliği göze alarak nöbetini Ayşe'ye bırakması ve böylece Muhammed'in Ayşe ile daha fazla yatma olanağını kazanması, Kur'ân'daki "eşitlik" ilkesine ters düşmemiştir. Ve asıl şaşırtıcı olan şey peygamber diye kabul edilen bir kimsenin bu tür bir davranışı "adâlet ve eşitliğe" uygun olarak tanımlanmasıdır. Fakat Muhammed bununla da kalmamış, karıları ile yatma sırasını bozabilmek için bir başka usul daha yaratmıştır ki o da "sil baştan" esasına göre kadınlarını ziyaret usulüdür. Nitekim nöbeti gelmeyen bir eşi ile yatma arzusuna kapılıp da sırayı bozduğu hallerde, diğer bütün eşlerini "sil baştan" diyerek yeniden ziyaret ederdi. Ayşe'nin ve Enes'in rivayetlerine dayalı hadîslerden anlaşılmaktadır ki Muhammed, sırf bu yüzden, bütün bir gece eşlerini teker teker ziyaret ettikten sonra, bu işe ertesi sabah yeniden başlama durumlarında kalmıştır çoğu zamanlar.

İslâm'ın ünlü bilginleri Muhammed'in bu tür davranışlarını, cinsel gücünün kanıtıdır diye, "asâlet ve adâlet" örnekleri olarak yüceltmekten geri kalmamışlardır[748]. Bu "asîl ve adâlet" örnekleriyle dolu bir yaşam'dan yararlanabilmek için Muhammed'in çok karılı evliliklerine tekrar göz atmamız gerekir.

*

* *

2) Uzun Yıllar Tek Bir Kadınla Evli Kalması, Çok Karılı Evliliğe Muhalif Olmasından Değildir.

Muhammed'in "büyük bir ahlâka sahip" olduğu, cinsî enerjiyi dizginlemek bakımından "insanlık tarihinde dikkat çekici bir örnek teşkil ettiği" 25 yaşına gelinceye kadar kadınlarla düşüp kalkmadığı ve kendisinden 15 yaş büyük olan Hatice ile evlendikten sonra da bu karakterini koruduğu, onunla evli kaldığı 28 yıl boyunca nefsine hâkim olduğu, Hatice'nin kendisinden yaşlı olmasına rağmen çevresindeki genç ve güzel kadınlara aldırmadığı, çok karılı evliliklerin doğal sayılmasına rağmen, Hatice'den başka kadınla evlenmediği söylenir[749].

Ve denir ki bütün bunlar onun tek karılı evlilik firkine bağlı olduğunu ve şehvet aşırılıklarından uzak kaldığını göstermeye yetmelidir! "Çünkü şehvetine düşkün olsaydı, kendisine hayran nice kadını haremine alırdı; oysa ki o

748. Gazalî, age, (1951), 83.
749. Haykal, age, (1965). 310-18; Malik, age, (1977), 4.

bunu yapmamıştır. Çok karılı evliliklere o, kendisine Peygamberlik geldikten sonra ve siyasal, sosyal gerekler nedeniyle yönelmiştir"[750].

Bu tür iddâ'lara sarılanlara göre Muhammed:

"... peygamberlik görevlerini yerine getirebilmek üzere kadın yardımcılara muhtaç olmuştur. Mekke döneminde iken yardımcıya ihtiyacı yoktu çünkü o zamanlar tebliğ iman esasına dayanıyordu. Bu nedenle peygamberliğinin ilk 13 yılını teşkil eden bu Mekke döneminde haremine Hatice'den başka kadın, almadı. Fakat Mekke'den Medine'ye geçip de ilâhî düsturlar inmeye başlayınca yardımcıya gerek duydu ve bu ihtiyaç ilâhî düsturlar indikçe giderek arttı. Arttıkça da Muhammed eşlerinin sayısını arttırdı ve işte bu kadınlar sayesinde tebliğlerini yaptı"[751].

Şeriatçının başvurduğu bu iddiâ'ların geçersizliğini ortaya vurmak için söylenecek ilk şey şudur ki kadınları *"aklen ve dinen dûn* (eksik)" sayan Muhammed gibi bir kimsenin, ilâhî düsturları tebliğ etmek için kendisine kadınlardan yardımcı seçmesi mümkün değildir. "*İki kadının tanıklığı bir erkeğin tanılığına denktir*" diyen ve kadın sınıfını her bakımdan aşağı, güvenilmez ve kötü sayan ya da "*kadınların sözü ile hareket eden milletler filâh bulmaz*" diyen bir kimsenin kalkıp da kendisine kadınlardan yardımcı edinip din görevlerini sürdürmesi düşünülemez.

Hatice ile evli bulunduğu sürece başka kadın almamış olması konusuna gelince

Her şeyden önce şuna işâret etmek gerekir ki Hatice ile evlendiği tarihe (yani 25 yaşına) gelinceye kadar kadınlarla düşüp kalkmadığı söylentilerini kanıtlamak mümkün değildir; çünkü o dönemde çok silik ve hiç kimsenin aldırış etmediği bir kimse olduğu için gençlik yaşamlarının tamamıyla karanlıkta kaldığı muhakkaktır. Öte yandan gençlik yıllarının bu döneminde herhangi bir kadını elde edebilecek durumlardan da yoksundu. Arap yazarların fazlasıyla abartarak belirtmeye çalıştıklarının aksine, Muhammed'in o zamanlar ne kadınları cezbeden bir yönü, ne bir mesleği ve ne de serveti vardı. Her ne kadar Mekke'nin tanınmış bir ailesine ve Kureyş kabilesine mensup olmakla beraber, ana-babasını küçük yaşlarda kaybetmesi ve büyük babasının (ve amcasının) himayesine alınması nedeniyle kimsesiz sayılırdı. Kısaca söylemek gerekirse çobanlıkla meşgul ve hiç kimsenin ilgi göstermediği bir kimseydi. Evlenmek istediği kızların aileleri bile onu reddetmekte tereddüt etmezdi. Nitekim yakın akrabalarından olan Ebû Talib'in kızı Ümmi hâni ile evlenmek istediğinde, teklifi geri çevrilmişti. Aynı şekilde halasının kızı Zeyneb'e göz koyduğu ve fakat kızın anasının ve erkek kardeşinin muhalefeti üzerine onunla evlenemediği söylenir. Bilindiği gibi Hatice ile evlendikten

750. Demircan, age, II, 226-7; Öztürk, age, 62 ve d.
751.Demircan, age, II, 218 ve d.

sonra Zeyneb'i, Zeyd ile (yani oğulluğu ile) evlendirecek, fakat daha sonraki yıllarda eski aşkının kabarmasıyla bu evliliği bozacak ve Zeyneb'i haremine katacaktır.

Arap kaynakların belirttiği bu yukardaki iki örnek, Muhammed'in ilk gençlik yıllarında kadınsız ya da nefsine hâkim olarak yaşadığı hakkındaki iddiâ'arı çürütmeye yetmelidir.

Hatice'nin onu işe alması ve onunla evlenmesi, hiç kuşkusuz yaşlı bir kadın olmasındandır. İki kocadan ayrıldıktan sonra işlerini yürütecek birine ihtiyaç duyması, patronu olduğu ve yoksulluktan kurtardığı bir delikanlıyı koca edinmekle yalnızlıktan kurtulacağını hesaplaması doğaldır. Fakat Muhammed'in Hatice ile evli bulunduğu sürece bir başka kadınla evlenmemesi olayını, çok karılı evlilik fikrine muhalif olduğu ya da nefsine hâkim bulunduğu ya da eşini sevdiği anlamına almak yanlıştır. Eğer Hatice'ye bir başka rakip katmadı ise bunun nedeni, maddî ve manevî çıkarlarının bunu böyle gerektirmiş olmasından ve hiç kuşkusuz Hatice gibi haysiyetine düşkün bir kadının buna olanak bırakmamasındandır.

Unutmamak gerekir ki çobanlıktan ve yoksulluktan kurtulup iş adamı olması, rahata kavuşması sadece Hatice sayesindedir. Kendinden çok yaşlı bu kadınla evlenmesinin nedeni de esasen yıllar boyunca katlandığı maddî zorluklara bir son vermek istemesindendir. Maddî refaha ancak Kureyş'in en zenginlerinden sayılan böyle bir kadınla evlenmek suretiyle erişebileceğini iyi bilmiştir. Bundan dolayıdır ki daha sonraki yıllarında müslüman erkeklerine veriği öğütler arasında:

> "... *Bir kadınla dört şey için evlenilir: Serveti, güzelliği, asâleti, dindarlığa*"

şeklindeki sözleri yer almıştır. Bu formüle, daha önce gördüğümüz gibi:

> "*Kadın malı yüzünden nikâh edilir; nikâh parası az olmak bereketindendir*"

şeklindeki sözlerini ekleyecek ve "*mehri az ve dölü çok*" kadınların makbul olduklarını belirtecektir.

Hatice ile olan evliliği işte bu formüllerinin bizzat kendisi tarafından uygulanmasından başka bir şey değildir. Zira Hatice, yabancı ülkelere ve özellikle Suriye'ye mal ihraç eder, mallarını yollamak için adamlar tutar, onları kâr'a ortak yapardı. O zamanki ticaret geleneklerine göre bu tür ortaklaşa işlerde sermaye sahipleri "kâr"ın yarısını alır, diğer yarısını da faal ortağa bırakır olduklarından Hatice'nin uyguladığı usul de bu olmuştur[752].

Üstelik iki koca eskitmiş olmasına ve kırk yaşını aşkın bulunmasına rağmen hayata doyamamış bir kadındı. Muhammed gibi genç, fakat malı ve varlığı olmayan bir delikanlıyı ele geçirmenin ve böylece hem kervan işlerini

752. Malik, age, 90; İbn İshak, age, 82;

onun yardımıyla yürütüp hem de cinsel ihtiyaçlarını gidermenin hiç de kötü bir şey olmadığını bilecek kadar tecrübeli idi. Dilediği bir erkeğe evlenme teklif edebilecek kadar da özgürdü. Nitekim Arap kaynaklarından öğrendiğimize göre Hatice, işe aldığı Muhammed'i bir gün karşısına çekip: "*Seninle evlilik bağı kurmak istiyorum, çünkü seninle kan akrabalığımız olduğunu, temiz ve asil bir aileden geldiğini, güvenilir ve ciddi bir insan olduğunu biliyorum*" diyerek bizzat kendisi talip olmuştur.

Hattâ bu evliliğe babasını razı edebilmek için onu sarhoş hâle getirdiği söylenir[753]. Tecrübeli ve akıllı olduğu kadar haysiyetine ve özgürlüğüne düşkün bir kadın olduğu muhakkaktır[754]. Bundan dolayıdır ki böyle bir kadına herhangi bir erkeğin söz geçiremesinin ve kendi başına buyruk olmasının ve "seyyidlik" taslamasının kolay olmadığı ortadadır.

Hatice'nin emrinde çalışan, onun parasıyla yaşamını sağlayan Muhammed için dahi durum hiç kuşkusuz böyle idi. Nitekim Hatice'nin servetini paylaştığını söylemekle daima zevk duymuştur; hattâ onun ölümünden sonra karılarını buna benzer sözleriyle kıskandırdığı bir gerçektir. Örneğin Ayşe ile olan bir konuşmasında *"Hatice benimle müslümanlık uğruna bütün servetini fedâ etti..."* derken yaptığı budur[755].

Hemen belirtelim ki, her ne kadar bu sözleriyle Hatice'nin servetini "Müslümanlık uğruna" kullandığını ifade etmekte ise de, bununla gerçeği yansıtmış olmaktan çok uzatır. Çünkü Hatice ile birlikte yaşadığı yıllarını Mekke'de geçirmiştir. Bu dönemde "müslümanlık uğruna" para harcamayı gerektiren durum pek olmamıştır. Yani ne örgüt kurmak ne asker beslemek ve ne de buna benzer bir iş görmek gibi durumlaryoktur. Hatice'nin ölmünden ve Medine'ye göç ettikten sonradır ki Mekke kervanlarına karşı saldırılar tertip etmek için çeteler oluşturmuş[756] ve kendisine inananlardan müfrezeler kurmuştur... Bu vesile ile para harcayıp harcamadığı tartışılabilir, fakat şu muhakkak ki Mekkeli tüccarların kervanlarına karşı giriştiği saldırı ve yağmalar sayesinde gelir sağlama yolunu bulmuştur[757]. Öte yandan zekât usulleriyle

753. Taberî, **age**, (1966), II, 68-72; İbn İshak, **age**, 82; Malik, **age**, (1977), 91.
754. Taberî, İbid, 68-72.
755. Bu hadis için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 289.
756. Peygamber olarak gönderildiğini iddia etmeye başladığı tarihten itibaren üç yıl boyunca faaliyetlerini gizli tutmaya çalışmıştır. Bundan dolayıdır ki şahabeleriyle namaz kılmak üzere dağ aralarına girip kimseye görünmeden namaz kılardı. Müşriklerden bazı kimselerin kendilerine müdahale etmeleri sonucu kavgalar olmamış değildir. Fakat bunları askeri çatışma şeklinde anlamak doğru olmaz.
757. Vakidî'nin rivâyetine dayalı olarak İbn Sa'd'ın bildirdiği şudur ki Muhammed, daha Medine'ye geçtikten hemen sonra Kureyş kervanlarına karsı saldırılara, yağmalara başlamıştır. Bk. Taberi, age, (1966), II, 234 ve d.

kendi taraftarlarından yoksul kişilerin beslenmesini varlıklı sınıflara yüklemiştir[758].

Bu itibarla denilebilir ki, Hatice'den kalan serveti, müslümanlık uğruna değil ve fakat kendi ihtiyaçları için harcamıştır[759].

Öte yandan Hatice'ye sadece maddî bakımdan değil fakat aynı zamanda fikren ve mânen de muhtaçtır. Peygamberlik hevesine kapılıp da kendisini Tanrı elçisi olarak tanıtmaya kalkıştığı ilk anlarda Hatice'nin manevî desteğinden yararlanmıştır. Bu destek olmadan hiç bir iş göremezdi. İshak İbn Hişam gibi kaynakların bildirdiği odur ki Hatice ona bu alanda çok yardımcı olmuştur[760]. Nitekim Muhammed bunun böyle olduğunu:

> *"... Başkaları beni red ettiği zaman (Hatice) bana inandı; başkaları beni yalancılıkla suçladığı zaman o beni gerçekçi bildi; yoksul olduğum yıllarda o varlığını benimle paylaştı..."*[761]

diyerek ortaya koymuştur. Hatice'den gördüğü manevî destek, sadece Hatice'nin kendisine inanmış olması değildir. Aynı zamanda Hatice'nin, Hıristiyan olan yakınlarından ve özellikle onun amizadesi (amca oğlu) Veraka'dan İncil ve Tevrat hakkında bilgiler edinmiş ve bu bilgileri, Tanrı'dan kendisine inmiş vahiyler şeklinde değerlendirmiştir. Hatırlatalım ki Veraka[762], hıristiyan olup İbranice yazı bilir ve İncil ile ilgili konularda yazardı, ve Hatice, ara sıra Muhammed'i ona götürür ve gördüğü rüyaların İncil'e göre yorumunu yaptırırdı[763]. Muhammed'in Kur'ân'a soktuğu âyetlerin pek çoğu gerek Veraka gibi hıristiyan kişilerden ya da Yahudi hahamlarından *Ahd-i Atiyk ve Ahd-i Cedid'e* dair öğrendiği şeylerden ibarettir. Ve dediğimiz gibi bir kaynaklara Muhammed, ilk olarak Hatice sayesinde kavuşabilmiştir.

Şu durumda Hatice'nin üstüne başka bir kadın alması ya da başka kadınlarla ilişki kurması söz konusu olamazdı. Çünkü aksi takdirde Hatice, böyle bir şeye râzı olmayacağı için, onu işinden ve evinden atabilirdi. Birazdan

758. Zekât usulünü yoksullara yardım olsun diye değil, fakat aslında kendisine inanan varlıksız sınıflara geçim sağlamak için uygulamıştır.

759. Hatice, Medine'ye hicret tarihinden 3 yıl önce ölmüştür. Serveti Muhammed'e kalmıştır. O tarihlerde Muhammed henüz çetecilik usulleriyle ganimet toplamaya başlamadığı için yegâne gelir kaynağı olarak Hatice'den kalan bu mallarla geçinirdi.

760.İbn İshak şöyle der: *"Hatice... görevini yerine getirebilmesi hususunda ona yardımcı oldu. (Hatice) sayesinde Tanrı, Muhammed'in yükünü hafifletti. Halk tarafından yalancılıkla suçlandığı zamanlar Tanrı onu Hatice aracılığıyla huzura kavuşturdu. Hatice ona güç sağladı, onun işini kolaylaştırdı... Ona karşı gelenlerin gücünü yıktı."* Bk. İbn İshak, age,(1980) sh. 155 ve d.

761. İbn Hacer, El İsabe, IV, 541, İbn Hanbel, age, VI, 17-154.

762. Varaka bin Navfel bin Esed hakkında bk. Taberî, age, (1966), II, 98 ve d. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, cild I, sh. 12 ve cild IV, sh. 545.

763. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...** Cild I, sh. 12.

göreceğiz ki Hatice'nin ölümünden sonra kendisini serbest hissedecek ve Ayşe ile Sevde'den başlayarak birbiri peşine güzel ve tâze kadınlarla evlenecektir.

Bu itibarla Muhammed'in, Hatice ile evli bulunduğu süre boyunca tek kadınla yetinmesini ve başka kadınlarla evlenmemesini, onun "asâletine" ya da "tek karılı evlilik sistemine bağlılığına" ya da "şehvetine hâkim olmasına" atfetmek tamamen yanlıştır; bunun tek nedeni sadece ve sadece maddî ve manevî çıkarlarının zorunluluğundandır.

3) Muhammed'in Çok Karılı Evlilikler Yapması, "Sosyal" ya da "Siyasal" Nedenlerle Değil Cinsel İhtiyaç Nedeniyledir:

Daha önce de değindiğimiz gibi müslüman yazarlar, bin dört yüz yıl boyunca olduğu gibi bugün dahi Muhammed'in iki düzineye yakın kadınla ömür sürmüş olmasını ve bunlardan bir düzineye yakın kadınlarla aynı zamanda evli bulunmasını, "Peygamberin şehvet gücünün üstünlüğünü" kanıtlayan bir olay olarak gurur ve iftihar vesilesi yapmışlardır.

Ancak ne var ki bu tür yaşamların pek iftihar edilecek bir yönü olmadığını düşünen ve fakat bunu açığa vurmaktan çekinen modern yazarlar, dikkatleri başka hususlara çekmek için Muhammed'in, sosyal ve siyasal nedenlerle ve "insancıl" düşüncelerle ve "Tanrı'nın zorlamasıyla" çok sayıda kadınla evlenmek durumunda kaldığını savunurlar. Daha geçen yüzyılın ortalarından itibaren Reşid Rıza ve Muhammed Abduh gibi klasik yazarlar ve daha sonra Muhammed Haykal gibi ünlü simalar ve günümüzde F. Malik, el-Akkad ya da e'ş-Şati gibi yeni kuşaklar ve daha niceleri her aynı temaya sarılmış olarak Muhammed'in şehvetine düşkün olmadığını ispata çalışırlar. Eğer düşkün olmuş olsaydı gençlik yıllarında kadınlarla düşüp kalkmış olacağını, ömrünün üçte ikisini tek bir kadınla geçirmeyi yaşam kuralı yapan bir kimsenin, kırkbeşinden sonra azgınlaşmasının mümkün olmadığını, Hatice'den sonra bir çok kadınla evlenmiş ise bunu devlet çıkarları uğruna ve insanlık adına yapmış bulunduğunu söylerler[764].

Ve şunu da eklerler ki Muhammed, Uhud savaşından sonra dul kalan kadınların vay etim kızların kocasız kalmamalarını sağlamak üzere çok karılı evliliğe izin vermiş ve kendisi böyle yapmakla başkalarına örnek teşkil etmek istemiştir. Güyâ Sevde bint Zem'a'yı ve Zeyneb bin Huzeyme'yi ve Ümmi Seleme'yi ve Asiye'yi almasının nedeni budur[765].

Öte yandan yine iddia ederler ki İslâm'a muhalif kalan putperest Arap kabilelerini ve bu arada Yahudileri kazanmak düşüncesiyle onlardan kadın

764. Akkad, age, (1942), 93-119; al-İbraşî, age, 277-280; Haykal, age (1965), 316-321; M. Ali, age, (1970), 11; Malik, age, (1977), 177. Öztürk, age, 62 ve d.

765. Haykal, age, 319-320; Ameer, age, 238; Rida, **Tefsir al-Mansur**, (Kahire 1305), IV, 370.

almayı uygun görmüştür. Güyâ Ümmi Habiba ile evlenmesi, bu kadının babası olan Ebû Sufyân ile dostluk kurmak ve böylece, el Hüdeybiye anlaşmasını sağlamak içindir. Güyâ Meymune ile evlenmesi el-Abbas sayesinde Kureyşlileri kazanmak içindir. Cüveyriyye ile evlenmesi ise bu kadının mensup bulunduğu el-Müstalık'ların sempatisini sağlamak içindir ve bu evlilik aynı zamanda köleliğin kaldırılması bakımından önemli olmuştur. Zira, yine güyâ, savaş sonucu alınan esirlerin paylaşılması sırasında Muhammed Cüveyriyye'nin fidyesini verip onu haremine alarak "yüzyıllar boyunca hiç kimsenin ses çıkarmadığı kölelik kurumunu yok etmiş ve insanlar arasında eşitlik esasını öngörmüştür"[766].

Aynı yazarlara göre Muhammed'in Mariya'yı cariye olarak kadınları arasına katması, bu kızı kendisine hediye olarak gönderen Mukavkis'i red etmemek, onu hoşnud kılmak içindir. Safiye ve Reyhâne adındaki kadınlarla evlenmesi Yahudi kabileleriyle ittifaklar kurabilmek ve onları İslâm'a çekebilmek içindir[767].

Bu yazarlara göre Muhammed, sadece Yahudileri ve putperestleri kazanabilmek için değil fakat kendi taraftarları arasındaki önemli ve etkili kişilerle olan dostluklarını güçlendirebilmek amacıyla onlardan kız almıştır: Örneğin Ebû Bekir'in kızı Ayşe ile ve Zam'a bin Kayş'ın kızı Sevde ile evlenmesi bu maksadlara dayanır[768]. Hafsa ile evlenmesi Ömer'in dostluğunu teminat altına almak içindir[769]. Diğer evlilikleri de hep buna benzer nedenlerle yapmıştır.

Hemen belirtelim ki iddiâ'ların hiç birinin gerçeğe dayanan bir yönü yoktur. Muhammed'in evliliklerinin hepsinin şehvet ihtiyacına göre ayarlandığı ve kadınları hep "güzellik"leri nedeniyle aldığı, tarihî bir gerçektir. Bunun böyle olduğunu anlayabilmek için onun evliliklerinden bazılarına kısaca göz atmak yeterlidir. Bir kere Safiye ve Reyhane ile evlenmesini, bu kadınların mensup bulundukları Yahudi kabileleriyle ittifak kurma amacına dayatmak yanlıştır, çünkü onlarla evlendiğinde böyle bir ittifakı gerektiren nedenler ortadan kalkmıştı.

Gerçekten de Huyey bin Ahtab'ın kızı Safiye ile evlendiğinde Safiye'nin mensup bulunduğu Ban'il Nazır adındaki Yahudi kabilesiyle ittifak gerektiren

766. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, V II- 454. Oysaki köleliği kaldırmış değil aksine Kur'^ân'a âyet koymak sûretiyle hiç kalkmasın istemiştir. (Nahl 75).

767. Malik, age, 164-177; Mernissi, age, 21; M. Ali, age, 7-11; Haykal, **age**, 280-5; Sena, age, 20; Charney, **age**, 66.

768. Hatice'nin ölümünden sonra ilk önce Ayşe ile mi yoksa Sevde ile mi evlendiği ihtilâfılıfr. Fakat Sevde ile evlendiği zaman Ayşe'nin henüz 6 yaşında olduğu ve cinsî münasebete müsait bulunmadığı söylenir. Bk. Taberî, **age**, II, 825.

769. Haykal, age, 285.

bir durum kalmamıştı[770]. Çünkü Muhammed, Hicret'in 7. yılında (Milâdî 628) bu kabileyi 1400 kişilik ordusu ile ezmiş, dize getirmişti.

Savaş sonucunda Safiye gânimet alınmış ve gânimet dağıtımı sırasında Dihye b. Halifetü'l-Kelbîadındaki bir askerin payına düştüğü halde, kadının güzelliğine dayanamayan Muhammed, bedelini vermek suretiyle Safiye'yi ondan almış ve haremine katmıştı[771]. Enes b. Malik'in rivâyeti olarak Buharî'nin nakiettiği bir hadîs'ten öğrendiğimiz şudur: Yahudilere karşı giriştiği Hayber seferini kazandıktan sonra Muhammed, alınan esirleri paylaşılmak üzere bir araya toplatır. Bu sırada Dihye (b. Halifetül-Kelbî) gelip: "Bana (alınan bu esirlerden) bir cariye ver" der. Muhammed de kendisine "Haydi git de bir cariye al" der. Dihye esirler arasında Safiye'yi seçer alır. Fakat birisi bu kadının güzelliğine tanık olmuştur; doğruca Muhammed'e giderek Safiye'nin methini yapar ve "Safiye'yi ona verdin ama Safiye senden başkasına münasip olmaz"der. Bunun üzerine Muhammed Safiye'yi görmek ister ve "onu da, onu da çağırın" diyerek her ikisini huzuruna getirtir. Safiye'nin güzelliğini görünce ona vurulur ve Dihye'ye: "Esirler arasından kendine başka bir cariye al, Safiye'yi bana bırak" diye emreder ve böylece Safiye ile nikâhını kıyar[772]. Bir başka rivâyete göre Safiye'ye karşılık Dihye'ye, Safiye'nin görümcesi (yani Kinâne'nin kız kardeşini) verir. Böylece Dihye'nin "rencîde-dil olmasına meydan vermemiş olur"[773]. Bu evliliği "siyasal" amaçlara dayatanlar ve Muhammed'in Safiye ile evlenmesinde Yahudi kabilesinin dostluğunu kazanma düşüncesinin bulunduğunu savunanlar iki bakımdan tarihî gerçekleri tahrif etmiş olurlar. Bu gerçeklerden biri şudur ki Safiye, hemen her kadının kıskançlığını yaratacak güzellikte bir kadındı ve Muhammed onun bu güzelliğine kapılmıştı. O kadar ki Muhammed'in diğer karıları ve özellikle Ayşe ve Hafsa, Safiye'yi bu yüzden çekemezler ve onu hırpalamak için vesile ararlardı. Çoğu kez onu Yahudilikle suçlarlar ve kızdırmaya çalışırlardı. Onların bu davranışından yılmış olarak Safiye Muhammed'e şikâyette bulunur ve Muhammed de kendisine:

"Sen de -,onlara benden nasıl daha hayırlı olabilirsiniz ki, zevcim Muhammed, babam Harun, amcam Musâ... (dır) -,desene..."

diye konuşurdu[774]. Muhammed'in Safiye ile olan evliliğini siyasal nedenlere dayatanlar dahi Safiye'nin güzelliğini ve yarattığı kıskançlıkları belirtmek suretiyle kendi kendileriyle çelişmeye düşerler[774a]. Bu evlilikte siyasal bir amaç bulunmadığını muhtemelen bilirler fakat bilmezlikten gelirler. Bu vesile ile ha-

770. Yukarda belirttiğimiz gibi Hayber olayı gününde Muhammed, Dihye'nin esir alınan kadınlar içerisinden seçtiği Safiye'yi güzelliğine kapılarak, kendisine alıkoymuş ve Dihye'ye, Safiye'nin amcasının kızını vermiştir. Bk. Taberî.., age, 843.

771. İbn Sa'd, age, 120-3; Mernissi, age, 21.

772. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...** II, 301.

773. İbid, 307-8.

774. İbid, 300.

774a. Malik, age, 158.

tırlatalım ki Muhammed, Medine'ye geçip de iyice güçlendikten ve Yahudileri de kendisine çekme umudunu yitirdikten sonra, onların en büyük düşmanı kesilmiştir. Bu andan itibaren düşündüğü tek şey onların kökünü kurutmak ve zenginliklerini ele geçirmek olmuştur. Daha başka bir deyimle, Yahudilerle iyi geçinmek, onlarla barış andlaşması akdetmek gibi bir fikre asla yönelmemiştir. Bundan dolayıdır ki Yahudi kabilelerini teker teker ezme siyasetini gütmüştür. Nitekim Benû Kureyza ve daha sonra Benû Nadîr Yahudilerini yenmiş ve bunları büsbütün mahvolmak gibi bir tehlike ile başbaşa bırakmıştı. Bu iki kabileden kaçıp kurtulabilenler, Hayber'e iltica etmişlerdir. Hayber Medine'ye doksan mil kadar mesafede ve Yahudilerle meskûn zengin bir yerdi. Eşrafı arasında Kinâne b. Ebi'l-Hukayk ve Al-i Hukayk ve Huyey b. Ahtab gibi kimseler vardı. Huyey b. Ahtab, Benû-Nadîr'in Muhammed tarafından yok edilmesinden sonra Hayber'e yerleşmişti. Kızı Safiye de Kinâne İbn Ebi'l-Hukayk'a varmış ve Hayber gâzası esnasında henüz yeni gelin olmuştu.

Ve işte Hicret'in 7. yılında Muhammed, Hayber Yahudileri üzerine yürümeye karar verirken iki amacı gerçekleştirmeyi hesaplamıştır ki bunlardan biri Yahudileri imhâ planını sürdürmek ve diğeri de Hudeybiye Antlaşmasının kötü etkilerini izâle etmek ve taraftarlarına, "elden kaçırdıkları gânimete karşılık zengin bir taviz sağlamak" idi.

Zengin bir ülkeyi ele geçirmek için Muhammed'in tarafları büyük bir sevkle savaşa katılmışlar ve çetin savaşlar sonucu Hayber'i fethetmişlerdi. Safiye'nin kocası Kinâne, Muhammed ile hezimet antlaşmasını imza etmiştir. Fakat ne var ki Muhammed, hazinenin nerede bulunduğunu açıklamadıkları için Safiye'nin babasını, kocasını ve kayın biraderini, aynı zamanda idâm ettirmiştir. Hem de Safiye'nin gözleri önünde[775].

Ve işte Muhammed'in kendisine "karı" olarak aldığı Safiye, onun babasını ve kocasını bu şekilde öldürtmüş olduğu bir kimsedir. Ve bu evliliği o, ne Yahudilerle andlaşma imzalamak ya da onların dostluğunu kazanmak için ve ne de Safiye'ye acıdığı için yapmıştır. Zira ortada Yahudilerle antlaşmayı ya da Safiye'ye acıma duygularını gerektiren bir durum yoktur. Muhammed için söz konusu olan şey sadece Safiye'nin güzelliği ve tazeliğidir[775a].

775. İslâm'cılar bu kişilerin savaş esnasında öldüğünü söylerler. Yalandır; Safiye'nin kocası ve diğerleri esir alındıktan sonra Muhammed'in emriyle öldürülmüşlerdir.

775a. Şu bakımdan ki biraz önce değindiğimiz gibi, Hayber seferi Hicret'in 7ci yılında olmuştur. Oysa ki Muhammed, daha Hicret'in ikinci yılından itibaren Yahudilere karışı düşmanlık siyâsetine geçmiş ve onları imha planlarının uygulamağa yönelmişti. Hayber seferine giriştiği tarihte artık Yahudilerin kökünü iyice kurutmak üzereydi. Banû Kaynuka ve Benû Kureyza ve Benû Nadir gibi, Medine'nin başlıca ünlü yahudilerini yok etmiş ya da sürmüş ve sıra Hayber yahudilerine gelmişti. Kafasında kararlaştırdığı şey bu son yahudi kabilesini de ortadan kaldırmaktı. Onlarla anlaşma yapması ya da onları hoşnud etmesi diye bir şey söz konusu bile değildi. Nitekim

Safiye'yi almakla Yahudileri memnun etmiş değil, fakat aksine daha da düşman etmiştir. Nitekim Safiye ile evlenipte zifafa girmek istediğinde, kadıncağız onunla yatmak istememiş ve sebeb olarakta Yahudilere yakınca bir yerde oldukları için, onlardan bir zarar gelir korkusunda bulunduğunu söylemiştir[775b].

Reyhane bint Zayd ile evlenmesi de aşağı yukarı ayın nedenlerle ve aynı koşullar içinde olmuştur. Güzelliğiyle bilinen bu kadını Muhammed, kadının mensup olduğu Yahudi kabilesini yendikten ve onu gânimet olarak esir aldıktan sonra haremine katmıştır[776].

Cüveyriyye ile evlenmesinin nedeni de aynı olmuştur, yani güzellik. Gerçekten de Hicret'in, 5. yılında cereyan eden olaylar gözden geçirilecek olursa bunun böyle olduğu görülür. Hatırlatalım ki bu tarihlerde Muhammed, Yahudi kabilelerinden Benû Mustalık'a karşı bir gece baskını yapar ve onları gafil oldukları bir sırada ansızın bastırarak esir alır. Pek çoğunu öldürtür. Alınan esirler arasında pek çok kadın vardır. Bunlar, diğer gânimet mallarla birlikte paylaşılır. Paylaşma sırasında Benû Mustalik'in başkanı olan Hâris İbn Dirâr'ın kızı Berre (ki daha sonra adı Cüveyriye olacaktır) Sâbit İbn Kays adındaki bir askerin payına düşer. Arap kaynaklarının bildirdiğine göre Hâris, kızının böyle bir askere düştüğünü duyunca Muhammed'e başvurur ve Berre'nin "asâlet ve şerâfetini"'in korunması için ricada bulunur ve onun alelâde bi r askerin elinde bırakılmamasını ister; ve bu istek üzerine Muhammed, "bedel-i kitâbeti" vermek suretiyle Berre'yi İbn Kays'tan alır ve nikâhına katar, adını Cüveyriyye olarak değiştirir. (Cüveyriyye adı "câriyecik" anlamına gelir)[777].

Görülüyor ki bütün bu saydığımız evliliklerde Yahudi kabilelerinin ittifakını sağlama düşüncesi diye bir şey söz konusu olmamıştır. Mariya ile evlenmesini, bir yandan diplomatik nedenlere ve diğer yandan Tanrı emrine uyma zorunluluğuna dayatanlar vardır. Bu görüşleri belirtenlere göre Muhammed, İskendiriye sahibi olan ve aynı zamanda Kiptilerin lideri sayılan Mukavkis'in hediyesini, yani Mariya'yı sırf Mukavkis'i red etmemiş olmak için haremine almıştır. Bunu yaparken de aynı zamanda Tanrı'nın:

"Ey Peygamber... Allah'ın sana helâl ettiği şeyi niçin kendine yasak ediyorsun?" (66 Tahrîm 1)

şeklinde emrini yerine getirmiştir[778].

775b. Sahih-i..., II, 309-310.

776. İbn Sa'd'a göre bu kadınla evlenip evlenmediği şüphelidir; bazı söylentilere göre Reyhana'yı câriye olarak kullanmıştır.

777. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...,** VII, 453, Hadîs no. 1117.

778. Tahrîm Sûresi'nin 1-2 âyet'lerinin hangi olay nedeniyle konduğu hususunda da İslâm dünyâsının "tefsîr", hadîs ve kelâm" bilginleri arasında 1400 yıl boyunca süregelen bir görüş ayrılığı vardır. Örneğin al-zemahşerî, özellikle **al-Kaşşâf** adlı yapıtında, söz konusu âyet'lerin "Bal şerbeti" olayı vesilesiyle, ve fakat Celâleddîn ve

Bu iddiâ'nın da gerçeğe yatkın bir yönü yoktur. Çünkü bir kere Mariya, Mukavkis tarafından Muhammed'e "eş" olsun için değil fakat "hizmetçi" olmak üzere gönderilmiştir. Zira Mukavkis, gerek Mariya'yı ve gerek Mariya'nın kız kardeşi Şirin'i, kendi hizmetinde kullanmaktaydı. Fakat Muhammed, bu iki kız kardeşten Mariya'yı, güzelliğine kapılarak kendisine ayırmış, diğerini Hasan İbn Sâbit'e vermiştir[779]. Bu itibarla Mariya'yı haremine almadığı takdirde Mukavkis'i darıltmış olmazdı.

Öte yandan Kur'ân'ın Tahrîm Sûresi'nin yukarda zikredilen 1ci âyet'inin bu evlilikle ilgisi bulunmadığını söylemek de mümkündür, çünkü birazdan da göreceğimiz gibi bu âyet'i Muhammed, kendi oğulluğu olan Zeyd'in karısına, yâni Zeyneb'e aşık olup onunla evlenme olanağını ararken koymuştur. Koymasının sebebi, böyle bir evliliğin Arap geleneğine aykırı düşmüş olmasıdır. Zirâ bu geleneğe göre oğul edinenlerin, kendi oğulluklarının karılariyle evlenmeleri haramdı. Bundan dolayıdır ki Muhammed'in Zeyneb'e aşık olduğunun anlaşılması üzerine halk arasında dedikodular çıkmış ve bu dedikodular Muhammed'i bir aralık düşündürür hattâ korkutur olmuştur. Zeyd'e "karını boşama" demesinin nedeni de muhtemelen buydu. Fakat her şeye rağmen gözü güzel Zeyneb'de olduğu için ne yapıp yapıp bu dedikoduları önlemek, ve her şeyin Tanrı tarafından ayarlandığını söylemek kararındaydı. Bu nedenle Ahzâb Sûre'sine:

"Hani.... (Zeyd'e) eşini hoş tut... diyorduk... Sen halktan korkuyordun. Halbuki korkulacak zat yalnız Tanrı'dır..." (33 Ahzâb 37)

şeklindeki âyeti koyduktan sonra, Zeyneb'in kendisine Tanrı tarafından helâl edildiğini ve Tanrı'nın helâl ettiği şeyi kendisine yasak etmemesi gerektiğini belirtmek üzere Tahrîm Sûre'sinin yukardaki 1ci âyetini yerleştirir[779a]. Böylece sanki Zeyneb'i kocasından ayırtıp onunla evlenme düşüncesinde değilmiş

Yahya gibi diğer ünlü'ler, Mariya olayı vesilesiyle konduğunu bildirirler ki, Beyzevî dahi bunlara katılır. Fakat bu âyet'lerin, bir de Zeyneb b. Cahş olayı vesilesiyle konmuş olması söz konusudur ki bana şu nedenle daha uygun gibi görünmüştür: Bilindiği gibi Muhammed, kendi oğulluğunun eşi olan Zeyneb'e aşık olup onunla evlenmeğe kalkıştığında halk arasında çıkan dedikoları karşılamak üzere Kur'ân'a "*Ey Peygamber... Allah'ın sana helâl ettiği şeyi niçin kendine yasak ediyorsun...*(66 Tahrîm 1)âyetini koyar. Böylece sanki Zeyneb'i Zeyd'den ayırmak ve onunla evlenmek fikrinde pek değilmiş de Tanrı'nın emri gereğince böyle yapıyormuş kanısını yerleştirir. (Bkz. Ahzâb 36-38) Denecektir ki Tahrîm Sûresi'nin 2ci âyet'inde "Allah... yeminlerinizi geri almanızı meşrû kılmıştır" diye yazılı olduğuna göre, 1ci âyet'in "Bal Şerbeti" olayını ya da "Marya/Hafsa" olayını ilgilendirmesi gerekir. Mümkündür, fakat hemen belirteyim ki Kur'ân âyet'leri birbirleriyle insicamlı olacak şekilde dizilmemiştir. Aksine birbiriyle hiç bir ilgisi olmıyan şeyler (ve olaylar) birbirini izleyen âyet'lerde ve hattâ bazan aynı âyet içerisimnde yer almıştır.

779. Bu konuda bk. Taberi, **age**, II, 621.

779a. Daha önce de değindiğimiz gibi tefsîr, hadîs ve kelâm bilginleri arasında, Tahrîm Sûresî'nin 1 ci ve 2ci âyet'lerinin "Bal şerbeti olayı" vesilesiyle konduğunu söyleyenler (örneğin al-Zemahşerî ve Beyzevî gibi) yanında, "Hafsa/Mariya olayı"

de Tanrı'nın emrine uymak üzere böyle yapıyormuş gibi davranıp kendisini temize çıkarmış sayar.

Meymune için durum, bir başka bakımdan aynıdır. Bilindiği üzere Meymune, Muhammed'in amcası Abbas'ın baldızıdır. Her ne kadar Abbas'ın onu Muhammed'e teklif ettiği ve onunla evlendirdiği söylenirse de, aslında Meymune'nin kendisini Muhammed'e teklif ettiği ve Muhammed'in de bu teklifi sevinçle karşıladığı ve bu vesile ile Kur'ân'a şu âyet'i koyduğu kabul edilir.

"... Mü'minlerden ayrı ve sırf sana mahsus olmak üzere, kendisinin mehrini Peygamber'e hibe eden mü'min kadını almanı helâl kılmışızdır." (33 Ahzab 50)[780].

Hâris kızı Hilaliye olan bu kadınla Muhammed, Mekke'yi fethettikten sonra evlenmiş bulunduğundan adını "mübarek" anlamına gelmek üzere "Meymune" olarak değiştirmiştir[781].

Muhammed'i fazilet timsâli gibi göstermeye hevesli yazarlar, bu evliliği de siyasal amaçlara bağlarlar ve Abbas'ın Muhammed ile iyi ilişkiler kurmak için bu çareyi düşündüğünü ve bu nedenle Meymune'yi ona teklif ettiğini ve Muhammed'in de bu amaçla bu teklifi kabul ettiğini belirtirler[782].

Bu söylenenlerin gerçeğe yakın olmadığı şundan bellidir ki o tarihlerde Muhammed, Mekke'yi zaten fethetmiş ve Kureyşlileri dize getirmişti. Bu itibarla Abbas'ın dostluğunu kazanmaya ihtiyacı yoktu. Öte yandan Abbas, Meymune'yi teklif ettiği tarihlerde, zaten İslâmı kabul etmiş bulunmaktaydı. Şu durumda ortada siyasal bir amacın gerçekleşmesini gerekli kılar nitelikte bir şey yoktu. Bundan anlaşılacağı gibi eğer Meymune güzel bir kadın olmasaydı, Muhammed onunla evlenmeyi düşünmezdi.

Şeriâtçıların söylemesine göre Muhammed, Ümm-i Habibe ile evlenirken de bâzı siyasal amaçlar gütmüştür: sırf bu kadının babası olan Ebû Süfyanı kazanmak için. Ebû Süfyan, Kureyş'in en güçlü eşrafından biridir ve "İslâm düşmanı" olarak bilinir, ve işte Muhammed, güyâ Ummu-i Habibe'yi almak suretiyle Ebû Süfyanı yumuşatabileceğini ve dolayısiyle Kureyşlileri

dolayısiyle konduğunu söyleyenler de vardır (Örneğin Celâleddin ve Yahya gibi). Fakat bütün bunlardan gayrı Tahrîm Sûresi'nin 1ci âyet'inin Zeyneb b. Cahş olayı vesilesiyle konmuş olması da söz konusudur. Nitekim Zeyneb'e aşık oluşu ile ilgili olaylar ve bu olayları karşılayan âyet'ler (Örneğin Ahzâb 36, 37, 38) gözden geçirilicek olursa bunun böyle olduğu anlaşılır.Fakat her ne olursa olsun önemli olan şey Tahrîm sûresi'nin 1ci âyet'inin hangi olay vesilesiyle konmuş olması değildir; önemli olan şey, hangi olayla ilgili olarak konursa konsun Muhammed'in Tanrı'yı, her vesile için olduğu gibi, kendi karılariyle olan ilişkilerinde de kendi çıkarları doğrultusunda iş görüyormuş gibi tanımlamasıdır.

780. İbn Hişam, age, IV, 296; al-Şati (Shati), age, 223.

781. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, I, 114-5; ve II, 744, 938; ve III 195; İbn Hişam, age, IV, 296; al-Şati, age, 197; Haykal, age, 401; İşti'ab, IV, 1918.

782. Haykal, age, 40.

kandırıp müslüman yapabileceğini düşünmüştür.

Bu iddiâ'nın ne derece geçerli olduğu tartışılabilir, çünkü bir kere Ebû Süfyan, müslüman olmadılar diye Kureyş'lilere garaz bağlamış olan Muhamed'e karşı cephe almıştır. Kızının Muhammed ile evlenmesi nedeniyle etkilenip fikir değiştirebilecek bir kimse değildir. Nitekim bu evliliği duyduğu zaman fevkalade öfkelenmiş ve: "Bu (adam) burnundan çekerek aşmaktan alıkonulmaz" demiştir.[782a].

Umm-i Habibe is, ilk kocası ile birlikte müslümanlığı kabul ettiği an'dan[782b] itibaren, müslüman lık icabıdır diye, kendi öz babasına karşı düşmanlık beslemiştir[782c]. O kadar ki Ebû Süfyan bir gün Medine'ye gelerek kendisini ziyaret etmek istediğinde, adamcağızı, odada bulunan sedire değil fakat yere oturtmuş ve: *"Sen kafirsin Muhammed'in oturduğu bu kutsal sedire oturamazsın"* demiştir. Kızının bu bağnaz davranışı karşısında Ebû Süfyan öfkelenmiş ve: "Sen daha ilk doğduğun andan itibaren kaybedenlerdendir" diyerek evi terketmiştir[782d].

Öte yandan Ebû Süfyan, Muhammed ile başa çıkamaaycağını anladığı ana (yani Mekke'nin fethine) kadar, Muhammed'e karşı olan düşmanlığını sürdürmüştür. Mekke'nin fethi sırasında esir alınıpta öldürülmek korkusuna kapılınca müslümanlığı kabul etmiştir. İyi bir kumandan olduğu için Muhammed ondan yararlanmak istemiş ve ganimetlerden fazlaca pay vermek suretiyle onu kendi siyasetinde kullanmıştır.

Bütün bunlardan dolayıdır ki biraz önce dediğimiz gibi söz konusu evliliğin şehvet hırsına değil fakat siyasal bir amac'a dayalı bulunduğu hususu tartışılabilir. Fakat bir an için bunun böyle olduğunu kabul etsek bile, bu durumun Muhammed lehine sonuç yaratacağını söylemek yanlış olur. Kendisini Tanrı elçisi olarak tanıtan ve Tanrı'yı da imanların kalbini açıp müslüman yapabiliz olarak tanımlayan (örneğin Enfal 125) bir kimsenin, sırf bir takım çıkarlar sağlamak amaciyle iki düzineye yakın kadınla evlenmesi, ve her birini sıraya koyarak gece gündüz ziyaret etmesi, pek akla yatar bir şey gibi görünmemektedir.

782a. Ebû Sufyan'ın kullandığı deyin aslında çok daha ağır bir küfürdür. Bkz. Taberi, **age** (1966), II, 595.

782b. Umm-i Habibe, kocası Cahş oğlu Ubeydullah ile birlikte Habeşistan'a hicret eden ikinci kafileye katılmıştır. Her ne kadar şeriâtcılar kocasının hıristiyanlığı kabul ettiğini ve Umm-i Habibe'nin bu yüzden ondan ayrıldığını ve işte onu yalnızlıktan kurtarmak için Muhammed'in onunla evlendiğini söylerlerse de yalandır (Bkz. **Sahih-i...**, II, 368). Umm-i Habibe kocasından ayrılmamış ve fakat kocasının ölümü nedeniyle yalnız kalmıştır.

782c. Zirâ Muhammed'in koyduğu hükümler arasında: *"Ey inananlar! Babalarınızı, kardeşlerinizi -küfrü imana tercih ediyorlarsa- dost edinmeyin. Sizden onları kim dost edinirse kendine yazık etmiş olur"* (9 Tevbe 23) şeklinde olanlar vardır.

782d. Taberî, **age**, (1966), II, 595.

Daha açıkca söylemek gerekirse Muhammed'in çok karılı evliliklerini "siyasal" ya da "sosyal" bir takım çıkarcı nedenlere dayatarak özürlü ya da gerekli göstermeğe çalışmak ne Muhammed'i ve ne de Tanrı'yı yüceltmek olur. Örneğin Muhammed'in, siyasal amaçlarla Yahudi ve Arap kabilelerinden kadınlar aldığını ve bu yoldan kabileleri elde etmeğe çalıştığını söylemek, Tanrı'yı ve peygamberi'ni, sanki başkaca bir şey yapmağa muktedir değillermiş gibi bir kanı yaratmak ve her ikisini de kurnaz bir siyasetci durumuna düşürmek olur ki hiçte özenilecek bir şey sayılmaz. Eğer Muhammed'in tanımladığı Tanrı, kendi elçisinin SEVGİ ve HOŞGÖRÜ yolu ile insanları ikna edemeyip ancak bu tür siyasî oyunlarla, ve kurnazlıklarla ve kandırmalarla iş göreceğine inanıyor ise, bu hiçte ğögüs kabartıcı bir durum yaratmaz.

Ve işte Muhammed'in evliliklerini "Siyasal ya da sosyal vs" gibi bahanelerle atfeden şeriâtçı yazarların hesap edemedikleri şey budur.

*

* *

Muhammed'in Ayşe, Sevde ve Zeyneb ile olan evliliklerine gelince: Bu evliliklerin de siyasal ya da sosyal bir amaca dönük bir yönü yoktur. Ayşe'yi "bakire" olduğu için, Sevde'yi yalnızlıktan kurtulmak için, Zeyneb'i de yarı kalmış bir aşkını tamamlamak için almıştır. Şöyle ki:

Söylendiğine göre Hatice'nin ölümünden sonra Muhammed büyük bir yalnızlık duygusu ile sıkıntılı günler geçirmiştir. Onun bu durumunu farkeden Huvayla bin Hakîm, ki Muhammed'in halalarından biri olur, sık sık onun yanına gelip evlenmek hususunda görüşünü almaya çalışırdı. Hiç kuşkusuz bu tür konuşmalardan fazlasıylahoşnud olmuş olmalıdır ki Muhammed, çok geçmeden halasına: *"Ey H uvayla, kiminle evlenmemi düşünürsün? Siz kadınlar bu konuda çok bilgilisinizdir"* diyerek danışır. Bunun üzerine Huvayla kendisine şu cevabı verir: "Şayet el değememiş bakire biriyle evlenmek istiyorsan, bu takdirde senin çok sevdiğin bir kimsenin kızı olan Ayşe bin Ebû Bekir var; yok eğer bâkire olmayan birisini almak istersen, bu takdirde sana inanan ve seni izleyen Sevde bint Zem'a var ki dul kalmıştır"[783].

Bu teklifi yaparken Huvayle'nin düşündüğü şey bu ikisinden birini Muhammed'e seçtirtmekti; yoksa her ikisini birden evlendirmek fikrine kapılmamıştı. Fakat ne var ki Muhammed çok uzun yıllar Hatice ile tek karılı evlilik yaşamı içerisinde bunalmış ve işte şimdi bunun acısını çıkarma zamanının geldiğini anlamıştı. Hazır böyle bir fırsat var iken, bakire bir kız yanında dul bir kadının da tadını tatmak üzere halasına: *"Git ve her ikisini de bana peyle,"* diye emir vermiştir. Bunun üzerine Huvayla, gerekli girişimlerde buluna-

783. Taberi, **Tarih** (Annals), I, 1768; İbn Hacer, **el Işâbe** (1873), IV, 691; İbn Sa'd, age, V III, 113, İbn Hanbel, age, (1313)- VI, 210.

rak hem Ayşe'nin ve hem de Sevde'nin Muhammed ile evlenmelerini sağlamıştı[783a].

Ayşe'nin babası Ebû Bekir'in, bu evlilik sayesinde bazı çıkarlar peşinde koştuğu söylenebilir. Her ne kadar Muhammed'i kendisine kardeş bilerek bu evliliği biraz tereddüt ile karşılamış olmakla beraber, Muhammed'in kendisini gerçek anlamda kardeş değil, fakat din kardeşi olduğuna ve böyle bir kardeşliğin söz konusu evliliğe engel yaratmayacağına inandırması üzerine, rıza ve muvafakatını büyük bir şevkle vermiştir[784]. Çünkü Tanrı elçisi diye kabul edilen bir kimseye kayınpeder olmaktan doğabilecek avantajları hesaplamıştır. Nitekim bu düşündükleri doğru çıkmış ve Muhammed kendisini, daha sonraki yıllar da, "halife" olmak üzere vasiyet etmiştir[785].

Fakat buna karşılık Muhammed için, Ayşe'yi almakla Ebû Bekir'i kazanmak söz konusu değildi. Çünkü o tarihlerde Ebû Bekir, zaten İslâm'ı kabul etmişti ve Muhammed'in peygamber olduğunu ve mucizeler yarattığını etrafa yaymak suretiyle ona yardımcı olmayı kendine görev edinmişti. Bundan dolayıdır ki "sıddık" ünvanını kazanmıştı[786]. Bu itibarla Muhammed için, Ebû Bekir'in kızını almak ya da almamak, şiyasi ya da ekonomik ve sosyal bakımdan herhangi bir çıkar sorunu değildi.

Ömer'in kızı Havsa ile evlenmesi de Ömer'e muhtaç olduğundan ya da onu kendisine bağlamak arzusundan değil, fakat Havsa'ya göz koymuş bulunmasındandır. Gerçekten de Hafsa'nın Muhammed'le evlenmesi şöyle olmuştur.

783a. Sevde iri yapılı, ağır canlı bir kadındı, Ayşe ise henüz bulûğa ermemiş küçücük .bir kızdı. Bk. **Sahih-i...**, VI, 142.

784. Ebû Bekir, sadece İslâmı kabul etmekle kalmamış ve fakat Muhammed'i kendisine kardeş bilmişti. O kadar bilmiştir ki, Muhammed'in Ayşe'ye tâlib olması üzerine: "Biz seninle kardeş değil miyiz? Sen kardeşinin kızı ile nasıl evlenirsin?" şeklinde konuşmaktan kendisini alamamıştı. Bunun üzerine Muhammed, onu, "Evet biz kardeşiz fakat sadece iman kardeşiyiz. Bu itibarla kızını almamda sakınca yoktur" diye iknâ etmiştir.

785. Abbott, **age**,; Suyûtî, **Tarih'ulhulafa**, (Transl. by H. S. Jarret. Calcutta 1881), 6.

786. al-Hasan'ın naklettiği bir olaya göre Muhammed bir gece Cebrail ile birlikte Kudûs'e uçtuğunu ve orada İbrahim, Musa ve İsa ile buluştuğunu ve onlara imamlık yaptığını ve sabah olunca Mekke'ye döndüğünü söyler ve olayı Kureyş'lilere anlatır. Fakat Kureyşliler bunun yalan olduğunu, kervan ile bir aysüren bir seyahatin bir tek gecede yapılamacağını söylerler, hattâ bunun yalan olduğuna inanan bazı kişiler, müslüman olmuş iken, müslümanlıktan çıkarlar. Bazıları da Ebû Bekir'den bunun yalan olup olmadığını sorar. Ebû Bekir, Muhammed'e başvurarak durumu araştırır ve aldığı cevabın doğru olduğuna kanarak etrafındakileri de buna inandırır. Bunun üzerine Muhammed ona **"Sıddık"** (yani gerçeği doğrulayan) adını takar. Bk. İbn İshak, **age**, (1980), 183.

Havsa bint Ömer, önceleri Muhammed'in Ashabından Huneys İbn Huzafe ile evli idi. Kocasının Uhud Savaşı sırasında aldığı bir yaradan dolayı ölmesi üzerine dul kalmıştı. Dul kalınca babası onu Osman İbn Affan'a vermek ister. Osman'la görüşür ve kızını ona teklif eder, fakat Osman, her ne kadar Hafsa'yı beğenmekle beraber, teklifi geri çevirir ve "*(Kızınla) evlenmemek ciheti bana hayırlı göründü*" der.

Bunun üzerine Ebû Bekir'e başvurarak, "İstersen kızımı sana vereyim" der. Aslında Ebû Bekir, Hafsa'yı almaya hazırdır. Fakat sükût edip müspet ya da menfi bir cevap vermez. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Hafsa'nın izdivacına Muhammed talib olur. Ömer de kızını Muhammed'e nikâh eder. Böylece Muhammed, hicretin üçüncü yılında haremine yeni bir kadın daha katmış olur.

Osman'ın ve Ebû Bekir'in Hafsa ile evlenmemelerinin bir nedeni vardır ki o da Muhammed'in Hafsa'ya göz koyduğunu bilmeleridir. Nitekim, bunun böyle olduğunu Ömer şu şekilde açıklamıştır: "(Kızımı Peygamber'e nikâh ettikten sonra) Ebû Bekir bana bir kavuştuğunda: –'Ey Ömer, öyle sanıyorum ki, Hafsa'yı bana teklif ettiğinde benim bir cevap vermediğime darılmışsındır'– dedi. Ben de –'Doğrudur' dedim. Ebû Bekir şöyle cevab verdi:–'O teklifin sırasında sana cevap vermeme hiç bir mâni yoktu. Ben de Resulûllah'ın sırrını ifşa etmemekle mükellef idim; resulûllah Hafsa'yı almamış olsaydı ben teklifini kabul ederdim—'...'[787]. Görülüyor ki Muhammed'in Hafsa ile evlenmesinin Ömer'i kazanmakla ilgisi yoktur; Hafsa'ya göz koyduğu için evlenmiştir. Oysaki Şeriâtcı bu evliliği siyasî bir amaca bağlama kurnazlığiyle şöyle der: "Hafsa'nın kocası ölünce Ömer, kızının, üzüntüsüne katılmış ve teselli bulmak istemiştir. Bundan dolayıdır ki Muhammed üzüntüden kurtarmak için Hafsa'yı almıştır." [787a]

Pek saf ve çoçuksu bu izâh şekline müslüman kişileri inandırmak güç olmasa gerektir. Ancak ne var ki teselli bulmak isteyen zavallı Ömer'in, önce Muhammed'e bavurmayıp Osman'a ve Ebû Bekir' giderek kızını onlardan biriyle evlendirmeye çalışmasını anlamak kolay değildir.

Cahş'ın kızı Zeyneb olayına gelince, pek yanlış olarak sanılır ki Zeyneb'i, Araplar arası "kötü" bir geleneği değiştirmek amaciyle almıştır; oysa ki Zeyneb'i bu maksatla değil ve fakat sırf güzelliğine âşık olduğu için almıştır ve alırken de "kötü" bir geleneği değiştirmiş değil ve fakat aksine "İyi" bir geleneği, kendisini kaptırdığı bir aşk uğruna "kötü" bir gelenek haline sokmuşmuştur. Şöyle ki: Zeyneb b. Cahş, Muhammed'in oğulluğu olan Zeyd'in eşidir ve kocası ile güzel güzel geçinip gitmektedir. Her ne kadar Zeyd'in

787. Taberî, **age**, (1966), I- 462 **ve d.** Ayrıca bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..,** cild XI, sh. 295-6.

787a. Hafsa Zekâ ve fetanetiyle tanınmış bir kadındı. Bk. **Sahih-i...,** VIII- sh. 22. ve **Sahih-i...,** XI, 295.

vaktiyle köle olarak Muhammed'e hediye edilmiş olduğu ve Zeyneb'le olan evliliğinin "dengesizlik" yaratır nitelikte bulunduğu ve bu nedenle Zeyneb'in mutsuzluk duyduğu iddiâ edilirse de yalandır. Çünkü bir kere Zeyd, Muhammed tarafından öylesine oğul edinilmiştir ki adı bile *Zeyd İbn-i Muhammed* olarak değiştirilmiştir. Arab geleneğinde oğul edinilen kimse ile, doğuştan oğul olan kimse arasında fark gözetilmezdi. Esasen Muhammed dahi (hiç olmazsa işine geldiği zamanlar) güyâ müslümanlar arasında derece farkı olmadığını söylerdi. Bu itibarla Zeyneb'i Zeyd ile evlendirmekle, eşler arasında "denksizlik" bulunduğu görüşlerini geçersiz kılmış oluyordu.

İşte hicret'in 5ci yılında bir gün Muhammed, oğulluğu Zeyd'i ziyâret maksadiyle evine uğradığında kapıyı Zeyneb açar. Zeyneb, aceleye geldiği için, yarı çıplak bir vaziyette kapıyı açmıştır. Muhammed onu bu vaziyette görünce deli gibi vurulur ve vurulduğunu da mırıldanmak sûretiyle Zeyneb'e duyurtur. Zeyneb o gece durumu kocası Zey'e anlatınca Zeyd doğruca Muhammed'in yanına gider ve Zeyneb'i boşayacağını bildirir. Ve boşar.

Fakat ne var ki halk arasında: "Muhammed kendi oğulluğunun karısı ile nasıl evlenir? Olacak şey midir bu?" şeklinde dedikodular çıkar. Bu dedikodular Muhammed'i rahatsız kılar; taraftarlarını kaybetme korkusuna kapılır. Bir an için ne yapacağını şaşırır ve Zeyd'e "Karını hoş tut" diye öğütte bulunuyormuş gibi görünür. Oysa ki aklı fikri güzel Zeyneb'dedir ve ona kavuşmak için her şeyi yapmak niyetindedir. Aklına bütün bu olayların Tanrı tarafında hazırlandığının ve halk arasında dolaşan dedikodulardan korkulacak bir şey olmadığının "vahy" şeklinde kendisine bildirildiğini söyleme fikri gelir. Ahzâb Sûre'sine şu âyeti yerleştirir:

"Hani... Tanrı'nın nîmet(ine)... senin de nîmet ve bağışlarına nâil olan kimseye (Zeyd'e) eşini hoş tut... diyorduk... Sen halktan korkuyordun. Halbuki korkulacak zat yalnız Tanrı'dır..." (33 Ahzâb 37)

Fakat halktan korkulacak bir şey olmadığını ve çünkü Zeyneb'e aşık düşmesinin hep Tanrı'nın isteğine dayandığını ve bu olay dolayısiyle ortada haram bir şey bulunmadığını, binaenaleyh Zeyneb ile evlenmesinde sakınca bulunmadığını, anlatmak üzere bir de şunu ekler:

"Ey peygamber... Alah'ın sana helâl ettiği şeyi niçin kendine yasak ediyorsun..." (66 Tahrîm 1)[787b]. Böylece Muhammed Tanrı emrine boyun egmiş görünerek güzel Zeyneb'le yaşamaya başlar.

Bütün bu hususları İbn İshak, ya da İbn-i Sa'd ya da Taberî gibi en sağlam İslâm kaynaklarında bulmak mümkündür.Vakidî'nin sergilediği hadîs'lere göre Taberî, T.C. Millî Eğitim Bakanlığınca Türkçe'ye "*Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*" adiyle çevrilen yapıt'da olayı şöyle anlatır:

"Tanrı elçisi Zeyneb'le bu yıl evlendi. (Vakidî'ye) ulaşan senetle rivâyet

787b Tahrîm Sûre'sinin bu âyetiyle ilgil olarak (777a) sayılı dipnot'a bakınız.

ettiler. ... Tanrı elçisi Zeyd'in evine gelir. Zeyd ancak Muhammed'in oğlu adıyla anılırdı. Tanrı elçisi katına gelmediği zaman –Zeyd nerede?– diye sorardı. O, Zeyd'in gelmediği günlerin birinde, onun evine gitti, nerede bulunduğunu sorduğunda eşi.... Zeyneb, Tanrı elçisinin karşısına her gün iş vaktinde giydiği giyimle çıktı... Tanrı elçisinin kapıda olduğu Zeyneb'e haber verilmediği için, o libasını giymeden çabucak kapıya' gelmiş, Zeyneb'i bu kiyâfette görmek Tanrı elçisinin hoşuna gitmişti. Tanrı elçisi kapıdan ayrıldığında kalbinde bir şeyler duyuyor, fakat bu duygusunun ne olduğunu az kalsın kendisi de anlayamayacaktı. O ancak: Ulu Tanrı'yı bütün eksikliklerinden tenzih ederim, kalbleri değiştiren Tanrı kutludur, diyebildi. Zeyd evine geldiğinde eşi ona Tanrı elçisinin geldiğini söyledi..."

Bunun üzerine Zeyd, Muhammed'in Zeyneb'e âşık olduğunu anlar ve Zeyneb'i boşar ve Muhammed de Tanrı'dan geldiğini söylediği şu âyeti kur'ân'a yerleştirir:

"Vakta ki Zeyd onun istediğini yerine getirerek (Zeyneb'i) boşadı; biz de seni (Ey Muhammed) onunla evlendirdik... Yüce Tanrı'nın emri elbetteki yerine gelecektir." (Kur'ân, Ahzab, âyet:37).

Aynı olayı Taberî, Yunus İbn Abdüla'lâ'nın rivâyeti olarak şöyle nakleder:

"Tanrı elçisi günün birinde Zeyd'i aramak üzere onun evine geldi. Kapıda yünden örülmüş bir perde asılı bulunuyordu. Rüzgâr perdeyi kaldırdı. O zaman Zeyneb odasında çıplak bir halde bulunuyordu. Tanrı elçisinin gözü ona ilişti, güzelliği hoşuna gitti ve kalbinde bir iz bıraktı. Tanrı elçisinde bu hal doğduktan sonra... Zeyd, Tanrı elçisinin katına giderek, -'eşimi boşamak istiyorum' dediğinde, o: -'Hakkında bir şüpheye mi düştün? diye sordu...Tanrı bunu şu âyetinde anmaktadır: –'Vaktaki Zeyd, onun istediğini yerine getirerek (Zeyneb'i) boşadı, biz de seni (Zeyneb'le) evlendirdik. Ta ki müminler için oğulluklarının eşleri boşandıktan sonra oğullukların eşleriyle evlenmelerinde bir beis olmasın..." (Kur'ân, Ahzab, âyet: 37):

Bu âyetin Kur'ân'a konması üzerine Ayşe şöyle konuşur:

"Zeyneb'in güzellik bakımından bizden üstün olduğu görüldü ve diğer cihetten de en... şerefli bir hâdise olmak üzere onun Tanrı tarafından peygamberle evlendirilmesi beni her bakımından üzdü. Ben kendi kendime –'O bu şerefle bize karşı övünecektir' diyordum..."

Görülüyor ki Arap kaynaklarına göre Muhammed'in Zeyneb'le evlenmesi, böylesine bir "yıldırım" aşkına dayanır.

Aslında bu oldukça "eski bir aşk" sayılmalıdır. Çünkü Muhammed, daha henüz Hatice ile evlenmeden önce halasının kızı olan Zeyneb'e göz koymuş, fakat onu elde edememişti. Hatice ile evlendikten sonra, muhtemelen onu gözü önünde tutma düşüncesiyle olacak, oğulluğu bulunan Zeyd ile evlen-

dirmişti. Ve işte şimdi, için için işleyen bu aşk duygularını değerlendirme ve "kuvve'den fiile çıkarma" fırsatını bulmuş görünmektedir.

Bununla beraber Şeriatçı yazarlar, bu olayı mazur ve meşru göstermek gayretkeşliğiyle, Muhammed'in mevcut bir Arap geleneğini değiştirmek istediğini ve sırf bu amaçla Zeyneb'le evlendiğini ve böylece *"Babaların, kendi oğulluklarının eşleriyle evlenmelerinde sakınca olmadığı"* inanışını yerleştirdiğini söylerler. Sanki bir insanın, kendi oğulluğunun karısı ile evlenmesi geleneği, evlenmemesinden daha uygun ve ahlâkî imiş, ya da sanki Tanrı'yı böyle bir evliliğe cevaz verir şekilde tanımlamak Tanrı fikrini yüceltirmiş gibi?

Cabir'in kızı Gaziyye'yi, Numan kızı Esma'yı, Şurayh'ın kızı Fatıma'yı, Âmir bin Şa'Şaa'nın kızı Zuba'yı ve diğerlerini de sırf güzelliklerine 'tama' ederek (ya da güzel olduklarını sanarak) aldığı inkâr edilmez bir gerçektir. Kısaca hatırlatacak olursak:

Güzelliğini ve vücudunun mükemmelliğini işittiği Gaziyye ile, Sa-id'lerden Ebû Ensari'yi aracı kılarak ve fakat kadının rıza ve muvafakatını almadan evlenmiştir. Ancak ne var ki kadının *"seninle evlenmem hususunda benim fikrim alınmadı"* demesi ve ayrılmak istemesi üzerine onu âilesine iade zorunluluğunda kalmıştır[788].

Esma'ya gelince, onun güzelliğinin methini Numan'dan duymuş ve bu sözlere kanarak kadınla evlenmiştir. Fakat zifâf gecesi vücudunda beyaz lekeler görünce ona karşı tiksinti duymuş ve kadını derhal ailesine geri göndermiştir[789].

Şütayh'ın kızı Fatime'yi (ki Ümmi Şüreyk lakabıyla da anılır) güzel ve genç sanarak almış ve fakat zifâfa girdiğinde yaşlıca bir kadın olduğunu görünce derhal boşamıştır[790].

Güzel bir kadın olduğu için evlendiği Sevde'yi, daha sonraki yıllarda, yaşlanıyor diye boşamaya kalkmış, fakat kadıncağızın yalvar yakar olması ve cinsî münasebet sırasını (nöbetini) Ayşe lehine terketmesi üzerine bundan vazgeçmiştir.

Zub'a ile evlenip daha sonra onu boşaması da aynı nedenlere dayanır. Methini başkalarından duyduğu bu kadınla evlenmeyi aklına koyduktan sonra, kadının oğlu Seleme bin Hişam bin Mugire'ye başvurup ondan aracı olmasını istemiş, bu istek üzerine Seleme, bu konuda hiç bir diyeceği olmadığını ve ancak anasının buna karar verebileceğini, durumu kendisine bildireceğini söylemiş, anasına giderek "Tanrı elçisi seninle evlenmek istiyor" demistir.

788. Taberî, age, (1966), II, 844; Ayrıca bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, XI, sh. 295-6.
789. Taberî, age, (1966), II, 845.
790. İbid, 846.

Bu sözler üzerine Zuba: "Sen ona ne diye cevap vermedin... Tanrı elçisi talip çıktıktan sonra benim fikrim mi sorulur? Haydi git de beni onunla evlendir" der. Fakat bu arada Muhammed Zuba'nın öyle söylendiği kadar genç ve güzel olmadığını keşfeder. Bunun üzerine onunla evlenmekten vazgeçer[791].

Bütün bu örnekler ve bunlara eklenebilecek diğerleri göstermektedir ki Muhammed'in "siyasal", ya da "sosyal" amaçlara dayatılmak istenilen evliliklerinde rol oynayan tek "etken" kadınların güzelliği, tazeliği ve câzibeleridir.

Bu vesile ile şunu da belirtmek yerinde olacaktır ki Muhammed'in çok sayıdaki evliliklerini mâzur ve meşrû göstermek için bunları "siyasal ve sosyal" amaçlara dayatanlar, aslında bu evliliklerin söz konusu amaçlara ters düşer olduğunu da unuturlar ve peygamber diye kabul ettikleri bir kimseyi,evliliklerinin ne sonuçlar doğuracağını hesaplayamayacak bir kimse durumuna düşürdüklerini farketmezler. Gerçekten de Muhammed'in evliliklerinin pek çoğu, karılarının aileleri ve onların farklı eğilimleri ve çıkarları arasında ikilikler, çatışmalar yaratmıştır. Örneğin Ayşe ve Havsa, her ikisi de babalırının tarafını tutar olduklarından, bir bakıma"iktidar destekleyicisi" durumuna girmişlerdir. Buna karşılık Ümmü Seleme, Mahzum'un kızı olarak Fatimi'lere ve Ali taraftarlarına meyilli idiler ve genellikle Ebû Sufyan İbn Harb'ın kızı olan Ümmü Habibe ile ve bir de Meymune bint Haris ile birlik olup, "muhalefeti destekler" durumda idiler. Muhammed'in diğer eşleri de bu ikiliği körüklemekteydiler. Bazan, Ayşe'nin ve bazan da Ümmü Seleme'nin yanında yer almak suretiyle âdeta "iktidar" ve "muhalefet" ortamını yaratmışlardır.[792]

Bu itibarla söz konusu evlikler "siyasal" ya da "sosyal" amaçlara dayalı değil bu amaçla ilgisi olmayan bir temele *şehvet (kadın düşkünlüğü)* temeline dayanmış sayılabilir.

Muhammed'in evliliklerini yukardaki nedenlere dayatarak izaha çalışanlar ve örneğin Yahudilerle ittifak yapabilmek ya da çevresindekilerin dostluğunu kazanabilmek için onlardan kadın aldığını ileri sürenler, bu arada onun "doğa üstü" güce sahip olduğunu ve mucizeler yarattığını, Tanrı'nın yardımı sayesinde her şeyi elde edebildiğini savunurlar ve bunu yaparlarken bir önce söylediklerini cerhetmiş olurlar; bu yarattıkları çelişmeli mantık ile Muhammed'i, "şehvet aracılığıyla devlet siyâsetini ayarlar" duruma soktuklarını farketmezler. Tanrı'nın yardımına mazhar olan ve böylece doğa üstü bir güce sahip bulunan bir peygamberi sanki düşmanlarla uzlaşma aramak ve onlara taviz vermek için onlardan "kadın alması gerekirmiş", ya da sanki "şehvet giderici yollar dışında iş göremezmiş" durumuna düşürdüklerini düşünmezler.

791. İbid, 847-8.

792. Buharî, **Sahih** (Kerhl, 1862-1908), II, 126, 132. Ayrıca bk. **Abbot, age,** (1942), 15-8.

Gerçekten inandıkları ve başkalarını da inandırmaya uğraştıkları şey şudur ki Muhammed, Tanrı'nın dostudur ve Tanrı'nın yadımlarından her daim yararlanmaktadır. Bundan dolayıdır ki Kur'ân'da: "... *şüphesiz biz sana kâfiyiz" (15 Hicr 95-96)* şeklinde hükümler olduğunu ve Tanrı'nın mucizeler oluşturmak suretiyle Muhammed'in yardımına koştuğunu, onun düşmanlarını altettiğini söylerler, örnekler verirler. Bu örneklerden birisi şöyledir:

Kendisiyle alay eden al-Esved al-Muttalib b'Asad Abu Zem için Muhammed: "*Ey Tanrım, bu adamı kör et ve ona oğulunun ölüsünü göster*" diye bedduada bulunur ve Tanrı onun bu dileğini yerine getirmek üzere Cebrâil'i görevlendirir. Cebrâil bu emri yerine getirmek üzere yer yüzüne indiğinde Muhammed onun yanında durur: Abû Zem'e önlerinden gerçerken Cebrâil, yeşil bir dalı onun suratına fırlatır ve adamcağız derhal kör olur. Biraz sonra Muhammed ile alay etmiş olanlardan diğerleri geçer; Cebrâil onların da suratına aynı şekilde yeşil dal fırlatarak hepsini teker teker yere serer ve yok eder[793]. Böylece Tanrı Muhammed'in dileğini yerine getirmiş olur.

Hemen ekleyelim ki bu örnek, Muhammed'in Tanrı yardımı ile nelere muktedir bulunduğunu kanıtlamak üzere öne sürülen sayısız örneklerden sadece biridir. İmdi durum bu olduğuna göre şunu sormak gerekmez mi: "Madem ki böylesine bir gücü vardır ve madem ki her hususta kendisine kâfi gelebilecek bir Tanrı bulunmaktadır, o halde Ebû Bekir'in ya da şunun bunun dostluğunu kazanmak, ya da Yahudilerle ittifak kurmak için neden onlardan kadın alsın neden şehvet giderici usullere başvursun? Örneğin neden 6 yaşındaki Ayşe ile nişanlansın ve 9 yaşına bastığında onunla cinsî münasebette bulunsun? Ya da Safiye'yi, babasını ve kocasını onun gözleri önünde öldürttükten sonra, haremine katsın?"

4) Evliliklerinin hiç birinde "şehevî arzu" bulunmayıp çoğunu "insanlık adına", ya da "Hatır için", yaptığı, ve karılarının çoğunun "yaşlı", "kimsesiz" ,"korunmağa muhtaç" olduğu iddiâlarındaki yalanlar:

Muhammed'in çok karılı evliliklerini, onun "insanîliğine" ve "ruh inceliğine" ya da "hatır hoşluğu alışanlığına" bağlarlar. Örneğin Esmâ (Umeyme) ile, ya da Sevde ile, ya da Zeyneb bint Huzeyme ile, ya da Seleme ile, ya da Safiye gibi kadınlariyle evlenmesinin hep bu düşüncede yattığına inananlar ya da evlendiği kadınlarının çoğunun yaşlı ve kimsesiz olduğuna kananlar çoktur.

Hattâ bu düşünceyi daha da genelleştirip Muhammed'in, Hatice ve Ayşe ile olan evliliği dışında, diğer bütün kadınları hep "hatır hoşluğu" için haremine kattığını savunanlar vardır[794].

Oysa ki bütün bu iddiâlar yalandan ibarettir ve sırf onun "insanîlikle" ve

793. İbn İshak, age, 187.
794. Malik, age, sh. 4. Ayrıca bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, XI, 433-4; 1883 sayılı Hadîsin yorumuna bakınız.

"hatır hoşluğu" ile ilgisi bulunmayan evliliklerini özürlü kılmak için uydurulmuş şeylerdir. Hele hatır hoşluğu için iki düzineye yakın kadını "âilesi cami-a'sına" almış olduğunu söyliyenlere her şeyden önce şunu sormak gerekir: "kimi hoşnud etmek için bu evlilikleri yapmıştır? Safiye ile evlenirken, kadıncağızın gözleri önünde öldürttüğü kocasını hoşnud etmek için mi? Zeyneb bint Cahş ile evlenirken, onu çok seven ve fakat kendisi yüzünden boşayarak evsiz, barksız kalan Zeyd'i (ki aynı zamanda kendi oğulluğu idi) mutlu kılmak için mi?

Bu listeyi uzatmak kolay, fakat hemen belirtelim ki bütün bu sorulara verilecek tek cevap şudur ki Muhammed bütün bu evlilikleri, kadınların güzelliğine ve tazeliğine kapıldığı için yapmıştır. Örneğin Safiye, Reyhane, Cüveyriye, Zeyneb bint Cahş, Asiye, Meymune, Ayşe, Huzafa kızı Zeyneb, Mariya, Hafsa, Müleyke, Seleme, vs, hep güzeller listesinin başında yer alan kimselerdir. Hepsi de birbirinden güzel ve tâze bu kadınlar çok genç denecek bir yaşta kendilerini Muhammed'in koynunda bulmuşlardır. Örneğin Ayşe 9 yaşına bastığı zaman bakire bir kız olarak Muhammed'in yatağına girmiştir. Safiye 17 yaşında iken, Mariya 15 ya da 17 yaşında iken, Hafsa 20, Müleyke 18, Zeyneb bint Cahş 25, Meymune 26, Huzafa kızı Zeyneb 30, Sevde 40 yaşlarında iken Muhammed'le yatmaya başlamışlardır.

Öte yandan, hatır hoşluğu için yaptığı kabûl edilebilecek evliliklerini dahi insancıl duygularla bağdaştırmak güçtür. Örneğin Esmâ (Ümeyme) ile sırf Esmâ'nın babasını hoşnud etme amacıyla evlendiği kabul edilse dahi (ki aslında kabûletmek için sebeb yoktur çünkü kadını güzelliği için almıştır), bu evlilikte insanî bir amaç aramak yersizdir çünkü nikâh, Esmâ'nın istek ve dileğine aykırı olarak kıyılmıştır. Daha başka bir deyimle Esmâ, Muhammed'ten hiç hoşlanmadığı hâlde onun yanına konulmuştur. Nitekim Muhammed kendisine: "Nefsini bana bağışla" dediği zaman Esmâ, hoşlanmadığını âdeta Muhammed'e hakâret edercesine izhâr etmiş ve kendisini "hükümran" ve Muhammed'i de teb'â durumunda kılarak; "*Hiç melike bir kadın nefsini teb'asına bağışlar mı?*" diye cevap vermiştir. Bu cevap üzerindedir ki kendisinden hoşlanmayan bu kadını evinde barındıramayacağını" anlamıştır[794a]. Bu konuda birazcık daha fikir edinmek ve yukardaki iddiâ'ların tutarsızlığını birazcık daha iyi kavrayabilmek için bir iki örneği sergilemekte yarar vardır.

İddiâ edilir ki Sevde, ilk kocasının ölümünden sonra Mekke'de tek başına ve zaruret içerisinde kalınca Muhammed ona acımış ve sırf bu duygu itişiyle onu almış, kendisine eş yapmıştır. Bu itibarla bu evliliğin şehvet düşkünlüğü ile ya da Sevde'nin güzelliğiyle ilgisi yoktur. Çünkü Sevde o tarihlerde elli yaşını aşkın bir kadındır ve bu kadar yaşlı bir kadınla, acıma duygusundan gayrı bir düşünce ile evlenmesine imkân yoktur"[795].

794a. Ebu Useyd'in rivayetine dayalı ve Buhari'nin naklettiği hadîs için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı,** XI, 343-4, Hadîs no: 1833.
795. Malik, age, 108.

Hemen söyleyelim ki Muhammed'in Sevde ile evlenmesi olayı bu şekilde cereyan etmemiştir. Daha önce de işâret ettiğimiz gibi onu, Hatice'nin ölümünden hemen sonra ve kadınsız kalmaktan kurtulmak için halasının aracılığıyla almıştır. Öte yandan Sevde'nin, o tarihlerde, yani Muhammed ile evlendiği sıralarda hiç de öyle acınacak bir durumu yoktu; yaşlı da sayılmazdı. Eğer yaşlı olsaydı, ve Muhammed onu bu yüzden acıyarak alsaydı, yıllar sonra "yaşlanıyor" diye onu boşamaya kalkmazdı. Gerçekten de, diğer güzel ve taze eşlerinin arasında Sevde'yi "kocamış" görmeye başladığı an, onu boşamaya kalkmıştır. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi Sevde'nin ağlayıp sızlaması ve asıl "nöbetini" Ayşe lehine bırakması üzerine kararından vazgeçmiştir[795a].

Zeyneb bint Huzeyme'yi de sırf acıma duygusu ile ve "insanlık adına" aldığını ileri sürenlere[796] verilecek yanıt aşağı yukarı aynıdır. Zira iddiayı ileri sürenler, Huzeyme kızı Zeyneb'in (ki Ümmü Mesâkîn diye de anılırdı) 31 yaşında bir dilber olduğunu, kocası Tufayl Muttalibi'n ölümünden sonra güzel bir dul olarak çok kişilerin evlenme teklifiyle karşılaştığını unutmuş görünürler. Herkesi cezbeden ve tanınmış nice kimselerin evlenmek için can attıkları böyle bir kadını Muhammed'in "acıma" duygusu ile, ya da "teselli etmek" maksadıyla ve "insanlık adına" almış olması mantığa yatkın bir izâh şekli değildir.

Ümmü Seleme ile olan evliliği konusunda da söylenenler aynıdır; denir ki kocasını Uhud savaşında kaybeden bu kadını Muhammed "kocasız kaldı" diye ve ona iyilik olsun düşüncesiyle almıştır.

Ancak ne var ki bunu söyleyenler, Ümmü Seleme'nin çok güzel bir kadın olduğunu ve Muhammed'in diğer eşlerinin, böyle güzel bir kadını aralarında görmekle ne kerte üzüldüklerini belirtmekten kendilerini alamazlar[797]. Güzelliğiyle ün salan Ümmü Seleme'nin kocasız kalmayacağı ve acınacak bir durumda bulunmadığı da ortadadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Muhammed bu kadını da sadece güzelliği nedeniyle almıştır.

Safiye'yi, Hayber'de ele geçirilen esirler arasında ve acınacak bir halde bulduğu için "insanlık" adına aldığı şeklindeki iddiaların[798], diğer iddialar gibi, yalandan öteye geçer bir yönü yoktur. Çünkü Safiye'yi gözüne hoş geldiği için almıştır. O kadar ki halk dahi güzel Safiye'nin Muhammed'e hoş göründüğünü anlamıştır[798a].

Kısaca tekrarlamak gerekir ki Muhammed'in evliliklerini "acıma" duygu-

795a. Fazali, age, (1975), II, 126; Sahih-i..., V 165. Sahih-i..., VIII 112.
796. Malik, age, 134.
797. İbid, 137.
798. İbid, 156.
798a. Taberî, **Tarih-i Taberi Tercemesi;** (İstanbul, 1981 Can Kitabevi cilt II, sh. 451.

larına ya da "insancıl" gerekçelere bağlayan iddiaları, onun acıma tanımayan tabiatıyla ve evlilik konusunda ortaya koyduğu kurallarla bağdaştırmak kolay değildir. Gerçekten de nikâh edilecek kadında "güzellik" şartını İslâmî bir kural olarak koyan, ve "Hayatta sevdiğim üç şey vardır" diyerek "güzel kadını" bu üç şeyin başında sayan ve haremini birbirinden güzel kadınlarla dolduran Muhammed gibi bir kimsenin, yaşlı ya da çirkin kadınlara acıyacağını ve sırf bu nedenle onlarla evleneceğini düşünmek saflık olur. Gerçek odur ki yaşlı kadına acımak şöyle dursun, fakat aksine kendi karıları içerisinde yaşlanmaya başlayan karılarından kurtulmaya çalışmış (örneğim Sevde'ye yaptığı gibi) [798b], ya da evlenmek niyetinde bulunduğu kadınlardan yaşlı olduğunu anladıklarını almaktan vazgeçmiş (örneğin Amr bin Şa'şaa'nın kızı Zubaa'ya yaptığı gibi), ya da alıp'da yaşlı olduğunu anladığı an boşamış (örneğin Gaziye'ye yaptığı gibi), ya da kusurlu ve çirkin taraflarını bilmeden evlendiği karılarını geri yollamış (örneğin Numan bin Esved... bin Muaviye'nin kızı Esmâ'yı, zifaf gecesi çırılçıplak soyup'da vucudunda lekeler görünce âilesine iâde ettiği gibi; ya da Zabyan'ın kızı Aliye ile evlenip hoşlanmadığı için boşadığı gibi), ya da hakkında hoşlanmadığı şeyleri söyleyen karılarını babalarının evine yollamıştır (örneğin zifaf olacağı sırada hastalığı tutan Şenba'yı, temizlenmeden önce "Eğer Muhammed Tanrı elçisi olsaydı en sevdiği oğlu İbrahim ölmezdi" dedi diye boşadığı gibi[799]. Öte yandan yaşlı kadınla yatmayı sağlık için sakıncalı bulurdu. Vucudu yıpratan şeyler arasında yaşlı kadınla cinsî münasebette bulunmak olduğunu söylerdi: [799a].

Evliliklerini sanıldığı gibi acıma duygusu ile, ya da insanlık uğruna ya da siyasal-sosyal amaçlarla değil fakat sırf kadınların güzelliklerine ve tazeliklerine kapılarak yaptığının bir diğer kanıtı da Kur'ân'daki şu âyet'dir:

"Ey Muhammed! bundan sonra hiç bir kadın... güzellikleri ne kadar hoşuna giderse gitsin, hiç birini başka bir eşle değiştirmen helâl değildir..."(33 Ahzâb 52)

Beyzâvî ve Zemahşeri ve Celâleddin gibi ünlü yorumcular, bu âyeti farklı şekillerde ele alırlar. Zemahşeri'ye göre âyet, eskiden Araplar arasında mevcut bir gelenek gereğince evli erkeklerin, kendi eşlerini birbirleriyle değiştirmelerini önlemek için konmuştur. Diğer bazı yorumcular bu âyetin, o tarihte 9 kadınla evli bulunan Muhammed'in artık başkaca kadın almaması için indiğini söylerler. Bazıları da Tanrı'nın, genel olarak müminlere dört kadın al-

798b. Bir çok vesilelerle gördüğümüz gibi Sevde,kendisini boşamasın için günlerce Muhammed'e yalvarmış ve ancak cinsî münasebet sırasını Ayşe lehine terkedeceğine dair söz verdikten sonra sokağa atılmaktan kurtulmuştur. **Sahih-i...,.** V , 165 ve **Sahih-i ...** VIII 112, 141.

799. Bu hususlar için bkz. Taberî, **age**, (1966), II, 844-8.

799a. Hadîs için Bkz. Gazali, **Devlet Başbakanlarına-Nasihat-ül Mülûk** (Sinan Yayın evi, İstanbul 1969 sh. 135.

ma hakkını tanırken Muhammed'e istisnai olarak daha fazla sayıda kadınla evlenme olanağını tanıdığını, fakat sonradan bunun dokuz ya da on bir kadınla sınırladığını ve işte bunu belli etmek için yukardaki âyeti gönderdiğini belirtirler. Bir kısım yazarlar ise Tanrı'nın bu âyeti göndermekle Muhammed'e, ölen ya da boşamış olduğu eşlerinin yerine artık başka kadın almamasını bildirmek istediğini söylerler[800]. Fakat her ne olursa olsun âyet'de geçen: *"... güzellikleri ne kadar hoşuna giderse gitsin..."* tümcesinden kolaylıkla anlaşılacağı üzere Kur'ân'ın tanımladığı Tanrı bile Muhammed'in evliliklerine "güzellik" unsurunun egemen olduğu kanısında bulunduğunu ortaya vurmuştur. Ve hiç kuşku edilemez ki Muhammed, evlendiği kadınların hepsini güzellikleri için almıştır. Eğer şehvet ihtiyacı bakımından Tanrı inâyetiyle *"her biri yüz erkek kuvvetindeki Cennet erkeklerinden kırk erkek gücü ile donatıldı"* ise, o halde bu niteliklere ve bu emirlere uygun olarak Muhammed'in siyasal, sosyal vs.. nedenlerle değil, fakat sırf "güzellik" nedeniyle evlenmiş olduğunu kabul etmek elbetteki doğal sayılmak gerekmez mi?

5) Hiç Bir Kadınla Tanrı'nın İzni Olmadan Cinsî Münasebette Bulunmadığını Söyleyen Muhammed, Çok Karılı Evliliklerine 'Kutsal' Bir Nitelik Yakıştırmıştır.

Muhammed'in çok karılı evliiklerini, sadece "meşru" değil fakat aynı zamana *'kutsal'* göstermek üzere müslüman yazarlar, bu evliliklerin hepsinin Tanrı izni ve emri ile yapılmış bulunduğunu ileri sürerler. Sürerken de Muhammed'in şu sözlerine sarılırlar:

"Ben Tanrı'nın izni olmadan hiç bir kadına dokunmadım, hiç bir kadınla yaşamadım."

Gerçekten de Muhammed pek çok vesilelerle buna benzer sözler sarfetmiştir. Kendisi 50 yaşında geçkin bir adam iken 6 yaşındaki Ayşe ile nikâhlanmasından tutunuz da, göz koyduğu güzel evli kadınlara sahip olabilmek için onları kocalarından ayırtmak (Zeyneb ve Zeyd olayında olduğu gibi) ya da bir bahane bulup kocalarını öldürtmek (Safiye olayında olduğu gibi) usullerine varıncaya kadar cinsel yaşamlarının tümünü hep Tanrı iznine ve emrine bağlamıştır. Örneğin 6 yaşında küçücük bir çocuk olan Ayşe'yi Tanı'nın emriyle nikâhladığını şöyle anlatırdı:

"Ey Ayşe sen iki kere rüyamda bana gösterildin. Öyle sanıyorum ki ben, bir ipekli kumaş parçasında senin suretini görmüştüm de (Cibril tarafından): –'Bu resmin sahibi senin müstakbel zevcendir– denilmişti. Şimdi ben: 'Eğer şu rüyam Allah tarafından gösterilmiş ise Allah'ın takdiri infaz buyurulur'–diyordum"[801].

Bu vesile ile verilebilecek örneklerden biri de Safiye ile olan evliliğidir.

800. Sale, **Koran**, bk. 410 not. 2.

801. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, X, 79, Hadis no: 1554. Ayşe'nin 6 yaşında iken Muhammed'e nikâh olduğuna dair hadîsler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, X, 77-79, Hadis no:1553.

Biraz yukarda belirttiğimiz gibi Hayber seferinde Yahudileri yenip liderlerini ele geçirdikten ve bu liderlerden birinin karısı olan Safiye'yi (hem de kadının kocasını ve babasını öldürttüğü günün gecesi), yatağına aldıktan ve sabaha kadar onunla yattıktan sonra: "*(Tanrı'dan vahiy gelmedikçe) kadınlarımdan hiç biri ile cinsî münasebette bulunmadım*" demiştir[802].

Ancak ne var ki normal bir vicdanın cevaz veremeyeceği ve normal bir din anlayışının benimseyemeyeceği davranışları böyle bir formüle uydurmak ve "kutsal" kılmak, mümkün görünmemektedir. Çünkü aksi taktirde Tanrı anlayışını zedelemek ve küçültmek söz konusu olur.

Eğer İslâmî kaynakların bildirdiği gibi Muhammed, cinsel yaşamlarını Tanrı'nın izni ve emri ile yaptı ise, bu taktirde ya Tanrı fikrini zedelediğini hesaplayamamıştır, ya da hesaplamış oisa bile, başkalarının bunun farkına varamayacağınısanmıştır.

Fakat bu kanısında da yanılmıştır, çünkü: "Ben Tanrı'nın izni ve emri ile kadınlar alır, onlarla yatarım" şeklinde konuştuğu zamanlar Ayşe ona:

"Tanrı senin şehvet zevkini karşılamak için ne de çabuk her şeyi sağlayabiliyor" diye karşılık verirdi[803].

Gerçekten de Muhammed'in kadınlarla olan ilişkilerini gözden geçirecek olursak, bunların Tanrı izni ve emri ile olduğuna akıl erdirmenin mümkün bulunmadığını anlarız. Örneğin, kendisine oğulluk edindiği Zeyd'in karısı Zeyneb'e aşık olmuş ve Zeyd'in onu boşaması üzerine Zeyneb'i haremine katmıştır. Safiye'nin kocasını, onun gözleri önünde başını kestirmek suretiyle öldürtmüş ve sonra infaz mahalline diktirttiği bir çadırda Safiye ile zifafa girmiştir[803a]. Müleyke'nin babasını, bir söylentiye göre, kendi elleriyle öldürdükten sonra, kadını koynuna almıştır[803b].

Bu örnekleri ya da benzerlerini çoğaltmak mümkündür. Fakat ne var ki Arap kaynaklarının açıkladığı bu vicdan sızlatıcı olayları okuduktan sonra, bunların Tanrı emri ve izni ile olmuş olduğunu kabul etmek Tanrı'nın yüceliği,

802. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, II, 311.

803. İbn Sa'd, **Tabakat** (1905-40), V III, 112-141; ayrıca bk. İbn Hanbel Musned, (1895-1936), VI, 158. Ayrıca bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı..**, II, 311 ve cilt XI, 151, Hadîs 1721.

803a. Bazı kaynaklara göre bu işi Haybar'den 6 mil kadar bir yere gelindikte yapmış, bazılarına göre ise Medine'ye 40 mil mesafede bir yerde yapmıştır. Bk. **Sahih-i**, II, 309-310

803b. Vakıdi'nin ve diğer Arap kaynaklarının bildirdiğine göre Muhammed Müleyke'nin babasını Mekke'nin fethi gününde öldürmüştür. Aynı kaynaklar Müleyke'nin genç ve güzel bir kadın olduğunu bildirirler. Böylece Muhammed babasını öldürmüş olduğu bu güzei kadınla evlenmiştir. Fakat ne var ki Muhammed'in karılarından biri, Müleyke'ye "Sen babanı öldüren bir adamla cinsî münasebette bulunmaktan utanmıyor musun?" dediğinde Müleyke, artık Muhammed'en kaçınır olmuştur. Bunun üzerinedir ki onu boşamıştır. Bu hususlar için bk. Taberi, age, (1966), II, 689.

iyiliği ve kutsallığı fikrini reddetmek olur.

Denecektir ki Muhammed'ten önceki peygamberler de çok sayıda kadınlarla yaşamışlardır. Örneğin İbrahim, Yakub, Musa, Davud, Süleyman ve diğerleri, hep Tanrı'nın izni ve emri ile Muhammed'in yaptığının aynını yapmışlardır. Musa'nın 300, Süleyman'ın 700 karısı olduğunu Yahudi kaynakları ortaya vurmaktadır.

Nitekim müslüman yazarlar hep bu örneklere bakarak ve kıyas yoluna saparak Mühammed'in davranışlarını mâzur ve meşrû göstermeye çalışlar. Hattâ diğer peygamberlerin çok karılı evliliklerinin cinsel ihtiyaç nedenine dayandığını, oysa Muhammed'in şehvet yüzünden değil fakat "siyasal, sosyal ve insancıl" nedenlerle bu yola gittiğini, bu itibarla her alanda olduğu gibi, bu alanda da diğer peygamberlere karşı üstün bulunduğunu belirtirler[804].

Söylemeye gerek yoktur ki diğer peygamberler örneğini ölçü yaparak Muhammed'in yaşamlarını makul imiş gibi gösterme usulü, müspet ahlâka yatkın bir şey olamaz. Musa'nın ya da Süleyman'ın yüzlerce kadınla hayat sürmüş olmaları, Muhammed'in çok karılı evliliklerini mâzur kılmaz. Medenî cesârete sahip her aydına düşen görev bunun böyle olduğunu açıklamak, ve müspet akla ve ahlakâ aykırı davranışları kınamaktır; yoksa, başka örneklere sarılarak "ahlâkî" imiş gibi göstermek değil. Nitekim Batı'da bu işi yapan ve peygamber diye bilinen kişilerin ahlâk dışı yaşamlarını hiç çekinmeden eleştiren yazarlar çoktur[805]. Müslüman dünyasında bu asîl örneklerle yarışabilecek aydın tipine henüz rastlanmamıştır.

Öte yandan diğer peygamberler Tanrı'yı kendi cinsel sorunlarına ya da kusurlu davranışlarına araç yapmamışlardır; aksine bu tür durumlarda Tanrı'dan özür dileyip affedilmelerini istemişlerdir. Örneğin Davud, en yakın bir arkadaşının karısını (Betşabe'yi) ayarttıktan ve kendisine mal ettikten sonra hatasını anlamış ve Tanrı'dan af dilemiştir. Yine Yahudi peygamberlerinden Musa'nın, farklı konuda olmakla beraber, benzerî davranışları vardır ki bunlardan birine, Tevrat'tan aktarılmış olarak Kur'ân'da rastlamaktayız ki şöyledir: Bir gün Musa birbiriyle dövüşen iki kişiyi görür ve bunlardan Yahudi olana yardım etmek için diğerini iterek ölümüne sebep olur. Dehşete düşerek: "*Bu şeytanın işidir, çünkü o apaçık saptıran bir düşmandır" (28 Kasas 15)* der ve hattâ bunu kendi hatası olarak kabul ederek: "*O işi kasten yaptımsa sapıklardan sayılırım" (26 Şuarâ 20-22)* diye pişmanlık duyar. Düşman bildiği

804. Haykal, age, 316-8; M. Ali, age, 7-11; Malik age, (1988), 117.

805. 18'inci yüzyıl yazarlanıdan Thomas Pain'in **Age of Reason** adlı kitabına benzer nice yapıtları örnek vermek mümkündür. Fakat biz şimdilik okuyucularımıza şu kitapları salık verelim: M. Graham, **Deceptions and Myths of the Bible** (New York, 1979), Leonard Levy, **The Treason Against God** (New York, 1981). Ayrıca Bertrand Russel'iun ünlü kitabı olan **Why I am not A Christian,** her aydınımız tarafından okunmalıdır.

bir kimseyi öldürmüş olmasına rağmen nedâmet duyar ve bir daha böyle bir şey yapmayacağına dair Tanrı'ya söz verir:

"Rabbim... suçlulara asla yardımcı olmayacağım" (28 Kassas 27).

Oysa ki Muhammed'in buna benzer bir tutumuna tanık olmamaktayız. Kendi oğulluğunun karısına aşık olduktan sonra, onu elde edebilmek için Tanrı'nın kendisine âyetler indirdiğini ve Zeyneb ile evlenmesini emrettiğini söylemiş, böylece Zeyd'in yuvasını yıkmakla işlediği suça Tanrı'yı ortak kılmıştır. Safiye'nin kocasının başını kestirtirkten ve yine Müleyke'nin babasını öldürttükten ve bu kadınları haremine soktuktan sonra dahi yaptığı bundan farklı olmamıştır[806].

D) Çok Karılı Evlilik Sistemi Haysiyet Duygusuna Sahip Her Kadın İçin Utanç ve Azap Kaynağı Olmuştur.

Her ne kadar müslüman yazarlar, sırf Muhammed'i savunmuş olmak için çok karılı evlilik sisteminin Arap kadınını "kölelikten" ve "haysiyetsizlikten" kurtardığını söylerlerse de[807] inkâr edilemeyecek olan gerçek odur ki bin dört yüz yıl boyunca bu tür yaşam, haysiyet yıkıcı bir şey olmuştur. Bunun böyle olduğunu bildiği içindir ki Muhammed, biraz önce belirttiğimiz gibi, kendi kızı Fatıma'nın üzüntü ve azaba katlanmasını istememiş, kocası Ali'ye başka kadın alma olanağını vermemiştir.

Muhammed'in kendi eşleri arasında bile böyle bir yaşama tahammül edemeyip boşanmak isteyenler çıkmıştır. Numan kızı Esmâ ve Ka'ab kızı Müleyke ve Hutaym'ın kızı Leylâ, ya da Fatıma bint Dehhak gibi kadınlar verilebilecek örneklerdendir. Bunlardan Esmâ , ki Müleyke'nin, kendilerine nazaran çok yaşlı bulunan Muhammed'ten hoşlanmadıkları ve onu hiç sevmedikleri söylenir. Muhammed'in kudretli durumu ve prestij sahibi bir kimse olması onları pek cezbetmemiştir. Özellikle Esmâ tanınmış bir aşirete mensuptu, Muhammed'in herkes tarafından itibar görmesine ve peygamber olarak kabul edilmesine pek aldırış etmezdi. Altmış yaşına yaklaşık bir adamla yaşamaktan zevk duymazdı. Rivâyet odur ki ondan boşanmak istemesinin nedeni budur[808].

Müleyke'ye gelince, Muhammed'in beğenerek aldığı bu güzel kadın, bir söylentiye göre babasının Muhammed tarafından öldürülmüş olmasının kendisine hatırlatılması ve: "... sen, babanı öldürtmüş olan bir adamla münasebette bulunmaktan utanmıyor musun?" şeklindeki tarizlere muhatap kalması üzerine utanç duymaya başlamış ve Muhammed'ten kaçar olmuştur. Bunu farkeden Muhammed onu boşamak zorunda kalmıştır[809].

Fakat yine Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki söz konusu bu kadın-

806. Bu konuda yukardaki bölümlere bakınız.
807. al-Şati (Shati), age, (1907), 13-4.
808. Esma'nın ve Müleyke'nin Muhammed, hakkında düşündükleri için bk. Buhari, **Kitabu-Camius-Sahih,** (Leiden 1868), 459.
809. Taberi, age, (1966), II, 688-9.

ların Muhammed'i terketmek istemelerinin esas nedeni çok karılı evlilik yaşamından tiksinti duymaları ve başka kadınlarla aynı çatı altında bir tek erkeği paylaşmaktan huzursuz olmaları ve bu tür bir yaşama katlanamayacaklarını anlamış bulunmalarıdır[810].

Leylâ da aynı şekilde, Muhammed'le evlendikten sonra, kendi kabilesinden kişilerin *"Sen kıskanç bir kadınsın, Muhammed'in başka karıları var, onlarla aynı çatı altında yapamazsın"* şeklindeki telkinleri üzerine böyle bir yaşama katlanamayacağını idrâk etmiş ve Muhammed'ten boşanma dileğinde bulunmuştur[811].

Ne ilginçtir ki çok karılı evlilik sistemine karşı en fazla tiksinti duyan ve tepki gösteren Muhammed'in torunlarından Âmine olmuştur. Gerçekten de daha henüz evlenmeden önce Âmine, kendisine talip olmuş bulunan İbn Ömer'e, evlilik akdi'nin bir şartı olarak kendisinden başka bir kadınla ilişki kurmamasını ve kurduğu takdirde kendisini boşamış saymasını kabul ettirmiştir. Fakat bununla da kalmamış, ona, ev idaresiyle ilgili her kararı kendisiyle birlikte almak ve harcamalar bakımından kendisine hiç bir suretle karışmamak zorunluğunu da, evliliğin bir diğer şartı olarak kabul ettirmiştir[812].

Hatırlatmak gerekir ki eski Arap geleneklerinde kadının boşanma ve yukardakine benzer şartlar öne sürme hakkı vardı; özellikle evlenme akdine kocasının eve başka bir kadın sokmasını önleyici hükümler koydurabilirdi. Eğer bu gelenek süregelmiş olsaydı hiç kuşkusuz çok karılı evlilik sistemi çoktan tarihe karışmış olurdu, çünkü haysiyetine düşkün her kadın "kümes" yaşamı diye kabul ettiği böyle bir evliliğe rıza göstermeyeceği için sistem kendiliğinden yok olurdu. Ancak ne var ki Muhammed, sırf erkeğin üstünlüğünü ve keyfini sağlayabilmek ve kadına "itaatkâr" ve "boynu eğik" bir yaşam tarzını kabul ettirebilmek amacıyla bu eski arap geleneğini engellemiştir. Böylece boşama hakkını kadınlardan almış ve sadece erkeğin inhisarında kılmış, evlenme akdini de kadının özgür iradesine bağlı olmaktan çıkarıp babasının ya da erkek kardeşinin ya da erkek velisinin dilek ve kararına terketmiştir.

Her ne kadar istisnai ve mahdut sayılabilecek hallerde kadının mahkemeye başvurması mümkün kılınmış ise de bunun etkili bir sonuç doğurmaktan uzak olduğunu ilerde "Talak" bölümünde göreceğiz.

Ve işte Şerât düzeni bu esas üzerine bina edildiği içindir ki İslâm dünyasında kadının çok karılı evliliğe râzı olmaktan ve bu sistemin azab verici, haysiyet yitirici, kişi şahsiyetini incitici sonuçlarına katlanmaktan başka yapacak bir sevi kalmamıstır.

810. İbn Sa'd, age, 145; Mernissi, age, 20
811. İbn Sa'd, age, 337; Mernissi, age, 20.
812. al-İşbahani (1909). XVI.

Müslüman kadının bu acısına ve mutsuzluğuna çare bulmak isteyen pek çıkmamıştır; aksine bu durumları meşrû ve hattâ kutsal göstermek için aydın sanılan sınıflar, din adamları ile birlik olup, kadını cahil ve her şeyden habersiz bırakmak suretiyle bu düzenin sürüp gelmesinde rol oynamışlardır[813]. Pek nadiren ve o da vasat bir müslümanın anlayamayacağı bir şekilde ya da yabancı dillerde yazmak suretiyle bazı yazarlar, şu son yüz yıl içerisinde, çok karılı evliliği yerer gibi olmuşlardır. Mısırlı yazar Emin, 1901 yılında yayınladığ "*el-Mer'etül Cedide*" adlı kitabında bu sistemin kötü olduğunu ve kadına saygısızlığın ifadesi bulunduğunu yarım ağızla belirtebilmiş ve: "Hiç bir kadın, kocasını başka bir kadınla paylaşmak istemez; eğer koca, ikinci bir kadınla evlenecek olursa bunu ilk karısının duygularını ve dileklerini çiğneyerek yapmış olur," diyebilmiştir.

Fakat bunu derken dahi, bir yandan Muhammed'in çok karılı yaşamlarını, diğer yandan bu tür yaşamlara cevâz veren Kur'ân ve hadîs esaslarını yüceltmekten geri kalmamıştır. Hintli bir yazar, Kuda Bukhsh, 1912 yılında İngilizce olarak yayınladığı "*Essays Indian And Islamic*" adlı kitabında,yabancı bir dilde yazmanın verdiği serbeslikle, çok karılı evliliğin aile anlayışını kutsal olmaktan çıkarıp ilkel ve ahlâk dışı kıldığını, müslüman ülkelerde insan ruhunu alçaltan nedenlerin bu tür bir sistemde yattığını, çünkü böyle bir evlilikte, aynı bir çatı altında yaşayanların birbirlerine saygınlık ve hattâ sevgi duyamayacaklarını belirtmiştir[814].

Javalı müslüman bir prensesin 1911 yılında İngilizce olarak yayınladığı "Anılarım" adlı kitabında, bu sistemin kötülüklerini ve insan ruhunda yarattığı yıkıntıları diie getiren şu satırlar ibret vericidir.

"Hiç bir zaman sevemeyeceğim. Çünkü inancım odur ki sevebilmek için her şeyden önce saygı denen şey var olmalıdır. Oysa ki ben erkek milletine karşı saygı besleyemiyorum. Evlenmiş ve baba olmuş ve sonra çocuklarının anasından bıktığı için eve başka bir kadın almış ve İslâm'a göre bu getirdiği kadınla evli sayılabilen bir erkeğe karşı ben nasıl saygı besleyebilirim ki?... İslâm dini erkeklere dört kadınla evlenme hakkını tanımakta. Her ne kadar İslâm'a göre bu mübah ise de benim indimde bir günâhtır. Çünkü ben, insan denilen varlığa (hem cinslerime) azab çektiren, mutsuzluk veren her şeyi günâh sayarım. Günâh denilen şey, insana ya da hayvana (ve her yaratığa) üzüntü veren şey demektir. Siz hiç kocanın... eve başka kadın (rakip) getirmesi halinde kadının katlana-

813. İslâm öncesi Arap geleneklerine göre kadın, nikâh anlaşmasına koyacağı hükümle kocasının başka kadın almasını önleyebilirdi; tıpkı Yahudilerde olduğu gibi. Ne ilginçtir ki Yahudiler, bu eski geleneği sürdürmek suretiyle çok karılı evlilik sistemini yok edebilmişlerdir. Bu konuda bk. S. D. Goitein, "**Juifs et Arabs,** (Paris 1957) 218-9. Oysa ki İslâm'da kadın, bu eski dönemdeki haklarını dahi kullanamaz durumda bırakıldığı için bu kötü uygulamadan kurtulmamıştır.
814. Bukhsh, age, (1912), 259.

cağı cehennemî üzüntüyü düşünebilir misiniz? (Bu yoldan) erkek, karısını öylesine işkence içinde tutabilir ve onu öylesine kötü muamelelere maruz bırakabilir ki, eğer kadına özgürlük tanınmayacak olursa, kadın istediği kadar göklere derdini anlata dursun. Evet dinimiz ve geleneklerimiz odur ki her şey erkeklere bahşedilmiştir ve kadınlara hiç bir şey verilmemiştir..."[815].

Çağdaş yazarlardan şair Kabbanî harem zihniyetine karşı kadını şöyle konuşturur:

"Beni seviyorsun öyle mi?
Bir daha bu lafları söyleme (E mi?)
Çünkü beni (Sahiden) güldürüyorsun,
Beni seviyorsun (öyle mi?),
Tıpkı başka kadınları sevdiğin gibi (değil mi?)
Beni seviyorsun (öyle mi?),
Ben (senin indinde) sadece bir (güzel) yüzüm (değil mi?)
Tıpkı renkli kitabındaki nice yüzler gibi,
Okuduktan sonra kenara attığım solmuş bir yaprak
Ya da oyun masasındaki kartlardan biri gibi,
(Hani) birer birer alıp ve sonra
Tekrar geri bıraktığın (oyun kartları gibi),
Yeni bir oyuncak bulduğunda
Beni kırıp atarsın
İstersin ki ben
(Süregen) hareminin duvarları arkasına
(Mezara) gömeceğinbir gözden olayım,
Bana gelince,
Aramaktayım, ey sömürücü seni..."[816].

815. Bu satırların yazarı Javalı bir Prensestir. Anılarını ve acılarını Hollanda elçisi J. H. Abendanon'a gönderdiği mektuplarında açıklamıştır. Bu mektuplar için bk. J. H. Abendanon, **Letters of A Javanese Princess** (New York, 1920), 17.

816. Nizar Kabbani adındaki Suriyeli bu Arap yazar 1923'de Şam'da doğmuştur. Arap milliyetçiliğinin ünlü savunucularından birinin oğludur. İslâm'ın kadına karşı revâ gördüğü haksızlıklara karşı yazdığı şiirleriyle tanınmıştır. Bu şiirleri yüzünden çevresinin husumetine maruz kaldı ve hattâ babası tarafından evlâtlıktan çıkarıldı. Kadınları savunan şiirlerine 21 yaşında iken başlamıştır. Kadını o, ilâhî yüceliklere çıkarır ve: *"Kadının yüzünden ulu Tanrı'yı gördüm"* derdi. Bundan dolayıdır ki kadını köle durumuna indiren düzene karşı düşmanlığını gizlemezdi. Arap toplumunun kadını küçülten zihniyetine ve özellikle çok karılı evlilik sistemine karşı isyan ederdi: Kadını aşağı gören erkekleri lânetler ve kadının özgürlüğünü isterdi. Bk. Nizâr Kabbanî, **Yavmiyat İmra'a lâ-Muba liyya**, (Beyrut 1869), 50.

Kabbanî'nin 1961 yılında Habibatî başlığıyla yayınladığı ve bazı kısımlarını yukardaki metne aldığmız şiirlerinin İngilizce çevirisi için bk. Arileh Loya, "Poetry *As A Social Document. The Social Position of the Arab Women as Reflected in the Poetry of Nizar Qabbani*" (in **The Muslim World**, January 1973).

E) Bütün Olumsuzluğuna Rağmen Çok Karılı Evlilik Sistemi Hâlâ KUTSAL Bilinir.

Kadının haysiyetini ve özgürlüğünü savunan bu tip örneklere muhtemelen daha bir miktar eklemek mümkündür. Fakat şu muhakkak ki müslüman kadının bin dört yüz yıl boyunca çektiklerini, bu sınırlı örneklerle dile getirmek mümkün değildir. "Aydın" ya da "bilgin" diye geçinen sınıfların ihâneti yüzündendir ki insan şahsiyetinin haysiyetine karşı hakaret sayılmak gereken çok karılı evlilik sistemi, yirmi birinci yüz yıla girmekte olduğumuz bu dönemde bile Şeriât ülkelerinin hemen hepsinde "kutsal" niteliğini korumaktadır. Her ne kadar bazı ülkeler bu kurumu resmen ilgâ etmişler ya da kısıtlamaya tâbi tutmuşlar ise de bu zihniyetin kötü etkilerini ve hattâ uygulamasını yok edememişlerdir. Gerçekten de sayıları elliye yaklaşık İslâm ülkeleri içerisinde bu kurumu sadece dört ülke resmen ilgâ etmiştir: Türkiye, Tunus, Arnavutluk ve Sovyet (müslüman eyâletler için).

Tamamen ilgâ etmemekle beraber bazı kısıtlamalara tâbi kılan, örneğin birden fazla kadın almayı Yargıç iznine bağlayan, ya da kadına böyle bir durumda boşama hakkını tanıyan ülkelerin sayısı da pek fazla değildir: Suriye, Fas, Irak, Pakistan.

Geri kalan müslüman ülkelerde bu sistem, Muhammed zamanından kalma usullere göre uygulanır. Bu ülkeler arasında, müslüman olmayan azınlıkları dahi çok karılı evlilik yaşamlarına zorlayanlar vardır. Örneğin Tanzanya parlamentosu 1970 yılında kabul ettiği bir kanunla, çok karılı evlilik sisteminin, müslüman halk için olduğu kadar hıristiyan mezhebinden olan vatandaşlar bakımından da uygulanabilir olduğunu belirtmiştir; şu farkla ki müslüman kocaya, bu tür evlilikler yaparken mevcut karılarının muvafakatı şartını yüklemediği halde hıristiyan kocaya yüklemiştir. Böylece hıristiyan koca, yeni bir kadınla evlenebilmek için halen evli bulunduğu karısının rızasını almak zorunluluğunda olduğu halde müslüman koca için böyle bir zorunluluk yoktur. İşbu kanunu Parlamentoya sunarken hükümet, bu sistemin hem müslüman ve hem de hıristiyan vatandaşlar tarafından benimsenmiş olmasının, her iki cemaatin ortak yaşam duygularına sahip kalabilmesi bakamından önemli olduğunu gerekçe olarak belirtmiştir. Bu akıl almaz mantığa karşı, hristiyan çevreler hariç, sesini çıkaran olmamıştır[816a].

816a. Tanzanya 13 milyon nüfuslu bir Afrika ülkesidir. Nüfusun % 25'i hıristiyan ve %31'i müslümandır. Hükümet teklifinin gerekçesinde, çok karılı evlilik sisteminin iki cemaat yaşamlarına uygulanması halinde ulusal duyguların ortak bir temele dayanacağı ve böylece güçleneceği öne sürülmüştü. Parlamento hükümet görüşünü benimsemişti. Fakat buna karşı bir yandan kilise ve diğer yandan hıristiyan kadın kuruluşları ayaklanmışlardır. Her ne kadar hıristiyanlar bakımından kadının, kocasının başka bir kadınla evlenmek istemesi halinde bu evliliğe muv afakat şartı öngörülmüş ise de, çeşitli baskılar sonucu kadın için direnme olanağının bulunmayacağı ve bu nedenle sistemin önlenmesi istenmiştir. (The New York Times, March 30, 1970).

Çok karılı evlilik sistemini resmen ilgâ eden ya da kısıtlayan ülkelerde kadının cilesi her şeye rağmen sona ermiş sayılmaz. Çünkü yerleşik gelenekler, kanun hükümlerinden daha ağır basmaktadır. Bir iki örnek verelim:

Türkiye devleti 1926 yılında Isviçre Medenî Kanununu almak suretiyle bu sistemi resmen ilgâ etmiş, böylece bin yıl boyunca Türk âile anlayışını gerileten, Türk kadınını haysiyet duygusundan eden ve Türk erkeğini de kadına saygı geleneğinden yoksun kılan bir zihniyete en büyük darbeyi indirmiştir. Çünkü Türk'lerin İslâm'ı kabul etmeden önceki dönemlerde sahip oldukları aile anlayışı ve kadın saygısı ibret vericidir. O dönemlerde evlilik kurumu, karı ve kocanın karşılıklı saygı ve eşitlik duygusuna bağlı oldukları bir temele dayanmıştır. Kadın kocası için olduğu kadar koca da karısı için en candan , en güvenilir bir danışman, bir sırdaştır. Fakat İslâmiyeti kabul ettikten sonra Türkler, tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da güzel ve asîl geleneklerini yitirmişlerdir. Gaznavî'ler döneminden itibaren harem yaşamına gömülmüşlerdir[816b]. Bu nedenle kadın, kocası için fikri alınacak, görüşleri paylaşılacak bir can yoldaşı olmaktan çıkmış, her şeye boyun eğen, "efendisinin" hizmetlerini gören, şehvetini gideren ve bu işleri diğer eşlerle birlikte yerine getiren bir yaratık haline girmiştir. Kocaya gelince, o da kendisini, kadına hükmeden, tüm bencililiği ile karısını sömüren bir durumda bulmuş, ve evlilik kuruluşunu, esas itibariyle cinsel ihtiyacını "çeşitli" kadınlarla karşılayabileceği bir araç saymıştır. Gerek Gaznevî devletini ve gerek daha sonra Selçuk ve Osmanlı İmparatorluklarını yıkan, ilkel bırakan ve despotik yönetime doğrultan nedenler arasında harem yaşamlarının rol oynadığını söylemek hiç de yanlış olmaz[817].

Her ne kadar çok karılı evlilik sistemi Türk toplumunda pek fazla yaygınlaşmamış olmakla beraber, Türk kadınının böylesine yıkıcı bir yaşam tarzına lâyık kılınması, Türk erkeğinin evlilik birliği konusundaki değer ölçülerini çökertmiş ve onu tek kadınla yaşamanın "mutsuzluk" yaratacağı inancına yöneltmiştir. Nitekim hemen her dönemde yazarlar bu inancı dile getirmeye uğraşmışlardır. Örneğin ünlü şair Nâbi:

> *"... Bir tek kadınla yaşama zorunluğunda kalmak (ve çeşitli dilberlerin zevkine -tadına- erişmekten yoksun bırakılmak) kadar büyük bahtsızlık olur mu?"*

şeklinde şiirler yazmıştır. Daha sonraki dönemlerde onun bu sözlerine imrenen bir başka yazar, Fazıl Bey, Osmanlı ulemasının hayran kaldığı "Zenân-

816b. İslam'dan önce meri büyük bir serbestiye sahip olan Türk kadını hareme kapatıldığı an zindana girmiş gibi dış dünya ile ilişkisini yitirmiştir. O kadar ki hastalık halinde dahi doktor tedavisinden yoksun kılınmıştır. Bu konuda bk. Beyhakî, **Tarih-i Mes'Ûdi** (K. Gani ve A. A. Fayyad derlemesi, Tahran 1945) 271, 282, 394. Ayrıca Gaznevi'lerde kadının durumu için bk. Bosworth, **The Ghaznevids..**, 139.

817. Ganem, age, II, 3-6.

Nâme" adlı yapıtında şunları yazmıştır:

"Gerçekten anlamadığım bir şey var ki o da şudur: Nasıl olur da bazı budalalar, evliliğin tek bir kadınla sınırlanmasını isteyebilirler? Kadın kötü tabiatlı, kötü huylu olabilir; belki de aşırı şekilde kıskanç olabilir ve bu yüzden zavallı kocasını binbir üzüntüye sokabilir. (Bundan dolayıdır ki) erkeğin başka bir kadın almaya hakkı olmalıdır..."[818].

Türk erkeğinin kadın konusundaki değer ölçülerinin sönmesinde Şeriât'ın öylesine yıkıcı bir etkisi olmuşturki, Atatürk sayesinde laikliğin yerleşmesinden altmış yıl geçmiş bulunmasına rağmen bu zihniyetin etkileri sürüp gitmektedir: Türk erkeği kadını hâlâ aşağı görmekte, hâlâ peşinden sürüklemekte, hâlâ dövmekte ve hâlâ çok karılı evliliğini sürdürmektedir. Durumu açıklığa kavuşturmak isteyen bir kadın yazarımızın görüşü şudur: "... Çok karılı evlilik hâlâ caridir. Ekonomik yaşamın zirâî faaliyetlere ve üretime dayalı bulunduğu köylerde ve küçük kentlerde erkekler, Medenî Kanun hükümlerine göre evlenmiş oldukları ilk karılarının cinsel bakımdan yetersiz olması ya da erkek çocuk yapmaması gibi hallerde imam nikâhı ile başka karı edinmeyi gelenek bilmişlerdir. Bu şekilde alacakları kadınların sayısı, sahip bulundukları ekonomik duruma bağlıdır. Fakat imam nikâhı ile oluşan bu evlilikten doğan çocukları Medenî Kanun gayrı meşru saymaktadır... 1950 yılı itibarıyla nesebi gayrı meşru sekiz milyon çocuğa idarî kararlarla meşruiyet tanınmıştır; ve bu Türkiye nüfusunun 21 milyon civarında bulunduğu bir dönemde vuku bulmuştur. (Bugün nüfus 50 milyonu bulmuştur)... Öte yandan çok karılı evlilik sistemi, kadınlar bakımından büyük huzursuzluk ve anlaşmazlık yaratmaktadır"[819]. Türkiye gibi çok karılı sistemi ilgâ eden diğer bir ülke Tunus'tur. 1956 tarihinde kabul edilen bir kanunla bu kuruma son verilmiş, toplum fazla bir direniş göstermeden bu değişikliği kabullenmiştir. Fakat Türkiye'de olduğu gibi Tunus'ta da bu alanda radikal bir gelenek değişikliği görülmemiştir.

Bu sistemi ilgâ etmemekle beraber bazı koşullara bağlayan ülkelerden Suriye, 1953 yılında geçirdiği bir kanunla, birden fazla kadın ile evlenmek isteyen erkeklere yargıçdan izin alma zorunluluğunu yüklemiştir. Yargıç bu izni erkeğin maddîrdurumuna vesair hususlara bakarak verecektir. Aynı sistemi Irak 1959 yılında benimsemiştir.

Fas devleti, 1958 yılında kabul ettiği bir kanunla: "Kadının adâletle ve eşitlik içerisinde muamele görmemesinden korkulduğu ahvalde çok karılı evliliğe izin verilmez" hükmünü benimsemiş, fakat "adâlet" ve "eşitlik" kavranmlarını açıklığa kavuşturmadığı ve bu konudaki takdir yetkisini hakime bıraktığı için olumlu bir yol tutamamıştır.

818. Fazıl Bey, age, 122.
819. Fatma Mansur'un yazısı için bk. **Women...**, 127-8.

F) Çok Karılı Evlilik Sistemi, Aile Yaşamını Kutsallıktan Uzaklaştırmakla Kalmaz, Fakat Huzursuzluğa ve Mutsuzluğa da Sokar.

Bir erkeğin çeşitli kadınlarla aynı çatı altında yaşaması kadınlar bakımından ne derece haysiyet kırıcı ise, hâne halkı arasında da o derece huzursuzluk yaratmaya elverişlidir. Bunun böyle olduğunu, daha ilk anlardan itibaren Muhammed'in yaşamları ortaya vurmuştur. Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, bir yandan eşleriyle olan ilişkileri ve diğer yandan eşlerinin kendi aralarındaki ahenksizlikleri yüzünden hem Muhammed, hem de eşleri oldukça fırtınalı, kavgalı ve tabii üzüntülü günler geçirmişlerdir. Ve hemen eklemek gerekir ki bu husuzsuzluklara çoğu kez bizzat Muhammed sebebiyet vermiştir. Çünkü eşleri arasında eşitlik gözetmedikten gayrı, bir de onlar arasında kıskançlıklar ve kavgalar yaratmaya vesile olmuştur. Bunun böyle olduğunu Muhammed'in yaşamını paylaşan kadınların ağzından ve başta Ayşe olmak üzere diğer eşlerinin rivâyetine dayalı hadîs'lerden anlamak mümkündür. Bütün bu hususlar T.C. Devleti'nin Anayasal bir organı olan Diyânet İşleri Başkanlığı'nca yayınlanan 12 ciltlik "*Sahih-i Buharî Muhtasarı...*" adlı yayınlarda yer almıştır. Bu kaynaklar incelenecek olursa görülür ki Muhammed'in karıları, hızb halinde iki râkip gruba ayrılmıştı. Bunun bir grubunda Ayşe, Hafsa, Safiye, Sevde ve diğerinde Ümmü Seleme ile diğer eşleri bulunmaktaydı. Fakat aynı hızb içerisinde de çekişmeler ve düşmanlıklar eksik olmazdı. Örneğin Ayşe'nin grubuna dahil olan Safiye ile Ayşe arasında bitmeyen bir husûmet hüküm sürerdi. Ayşe'ye olan za'af'ı dolayısiyle Muhammed, her iki hızb'a dahil kadınlarını hiçe sayardı. Bunu çok bildiği içindir ki Ayşe, kendisini diğer eşlere nazaran çok üstün görür ve rakiplerini biraz daha kıskançlık içerisinde bırakmak üzere, Bu üstünlüğünü dile getirir ve şöyle derdi: " *"(Peygamber'in diğer hanımlarına) Benim on üstünlüğüm vardır: 1) Evlendiği tek bakîre hanım ben oldum; 2) Anası ve babası Medîne'ye hicret etmiş olan tek eşi benim; 3) Tanrı benim namusluluğumu (Ifk olayı vesilesiyle) vahy göndermek sûretiyle ispat etmiştir; 4) Peygamberle evlenmemi Cebrâil sağlamıştır; 5) Peygamber bir tek kaptaki sudan yalnız benimle yıkanmıştır.; 6) Peygamber namaz kıldığı zaman benden başka hiç kimseyi önünde bırakmazdı; 7) Benden başka hiç bir kadınıyle bulunduğu zaman Peygambere vahy gelmemiştir; 8) Başı benim göğsümde bulunduğu hâlde ruhunu teslim etmiştir; 9) Hayatta en son cinsî münasebette bulunduğu kadın ben oldum; 10) Benim odamda defnedilmiştir.*[819a]

Muhammed'in Ayşe'ye karşı olan muhabbetini müslümanlar iyi bilirler ve bu nedenle ilgisini çekmek için Ayşe'yi hoşnud etmeğe çalışırlardı. Örneğin Muhammed'e bir hediye vermek isteyen kimse o hediyesini Muhammed'in Ayşe'nin hânesinde olduğu zaman verir (ya da gönderirdi). Her ne kadar Ayşe'nin grubuna dahil bulunan kadınlar buna pek ses çıkarmazlarsa

819a. İbn Sa'd, Tabakat, 8)65.

da Ümmü Seleme'nin hızbı dedi-kodu yapardı. O kadar ki bu hızb'a dahil kadınlar bir gün dayanamayıp Ümmü Seleme'ye şöyle derler: "*Var (Peygambere) söyle, halka ilân etsin ve –'Her kim Resûlullah...'a bir hediye vermek isterse, o kimse Resûlullah kadınlarından hangisinin odasında bulunursa bulunsun hediyesini orada versin–de...*"

Ümmü Seleme, kadınların kendisine söyledikleri bu sözleri Muhammed'e naklettiğinde ondan hiç bir cevap alamaz; ve döner durumu kadınlara anlatır. Bunun üzerine kadınlar: *"Dediklerimiz iResûlullah'abir kez daha söylesen"* derler. Ümmü Seleme de Muhammed'in nöbeti ona dolaşıp geldiğinde bu sözleri tekrarlar. Fakat yine bir cevap alamaz ve yine olup biteni kadınlara anlatır. Kadınlar yine ısrar ederler: *"Artık Resûlullah sana bir cevap verinceye kadar bu dilediğimizi ona arz eyle'* derler. Ümmü Seleme Muhammed'e, kendi nöbetinde aynı şeyleri tekrarlar; bunun üzerine Muhamed öfkelenir ve:

"Sakın Ayşe hakkında söylenip de bana ezâ verme, bana hiç bir kadının nöbetinde iken vahiy gelmez de yalnız Ayşe'nin odasında iken gelir"

diyerek kestirip atar. Böylece kadınları arasında huzur sağlayıcı bir çözüm yolu arayacak yerde, aksine bu huzursuzluğu arttırıcı bir yola başvurmuş olur. Çünkü söylediği bu sözler diğer eşlerinin üzüntülerini ve kıskançlıklarını tahrik edecek niteliktedir. Nitekim bundan dolayıdır ki kadınlar durumu Muhammed'in kızı Fatıma'ya anlatmakta yarar umarlar. Çünkü Muhammed'in Fatıma'ya karşı büyük bir sevgisi olduğunu ve muhtemelen onu kıramayacağını düşünürler.Fatıma onları dinler ve haklı bulur ve onların dileğini babasına aktarırken şöyle der:

"... (Senin) kadınların Ebû Bekir'in kızı hakkında Allah'tan senin için adâlet istiyorlar..."

Fatıma'yı dikkatle dinleyen Muhammed şöyle cevap verir:

"Ey kızcağızım. Benim her sevdimi sen sevmez misin?

Fatıma: "Evet severim" diyle yanıt verince, Muhammed:

"Öyle ise Ayşe'yi sen de sev."

diye emir verir. Görülüyor ki bu cevabı ile diğer eşlerinin kıskançlıklarını biraz daha kışkırtma yolunu tercih etmiştir. Fatıma dönüp kadınlara gelir ve olup biteni bildirir. Kadınlar Fatima'dan bir kez daha denemesini isterlerse de Fatıma red eder. Bunun üzerine kadınlar Ümmü Seleme grubuna dahil bulunan Zeyneb Binti Cahş'ten, aynı şeyi dilemek için Muhammed'e gitmesini isterler. Çünkü Zeyneb'in, hem Muhammed'e olan karâbetiyle (zira halasının kızıdır) ve hem de "zekâ ve fetânetiyle" tanınmış olduğunu, Muhammed'in yanında mevkiinin yüksek bulunduğunu bildiklerinden olumlu bir sonuç almayı umut ederler. Bu isteği kabul eden Zeyneb, Muhammed'in yanına çıktığında Ayşe'nin orada olduğunu görür ve söze başlar: "*Yâ Resûlullah, kadınların Ayşe hakkında Allah'tan senin için adâlet istiyorlar"* der. Fakat bununla da kalmaz Ayşe'ye dönerek konuşmasına devam eder ve Ayşe'nin söylemesine göre, sesini yükselterek Ayşe'ye hakâret edecek kadar ileri gider. Bu

durumda Muhammed'e düşen şey, hiç kuşkusuz tartışmaya son vermek ve iki tarafı teskin etmektir. Fakat Muhammed böyle yapmaz: Ayşe'nin mukabele etmesini bekler ve gözlerini ona diker. Bundan cesaret bulan Ayşe, Zeyneb'e karşılık vermeye başlar; ağzını açar gözünü yumar ve âdeta ona saldırırcasına içindekileri dışarı döker. Bundan pek hoşlanan Muhammed: *"Ayşe Ebû Bekir'in kızıdır"* diyerek onu destekler ve tarafgirliğini bir kez daha ortaya koymuş olur[820].

Söylemeye gerek yoktur ki onun bu tür tarafgirliliği, evlilik yaşamı içerisinde "adâlet" ve "eşitlik" dileyen diğer kadınları sadece üzüntüye değil fakat aynı zamanda haysiyetsizlik yıkıntısına sürüklemiştir.

Fakat nasıl ki Ayşe lehine tarafgirlik yaparak diğer eşlerini üzüntüye sevkeder idiyse bazen de Ayşe'yi kıskandırmak için Hatice'yi anardı. Aslında Hatice'nin, Ayşe'ye nispetle güzellik bakımından anılacak bir yönü olmadığını bildiği için ondan gördüğü yardımları konu yapar ve öyle anardı. Bundan dolayıdır ki sık sık:

"Hatice benimle müslümanlık uğruna bütün servetini feda etti" derdi. Üstelik bir de Tanrı'nın Hatice'yi inciden tarholunmuş bir köşk ile müjdelediğine dair vahy indiğini eklerdi.

Fakat Ayşe, her ne kadar kıskanıyormuş gibi görünmekle beraber[821] gençliğine ve güzelliğine güvenerek ve bu nedenle Muhammed'in kendisine olan zaafını bilerek altta kalmaz ve cevabını yapıştırırdı. Bir defasında şöyle demiştir.

"Yâ Resûla'llah! (İhtiyarlıktan dişleri dökülüp) iki tarafından diş etlerinin kızartısından başka bir beyazlık kalmayan ve zamanının içinde ölen ihtiyar Kureyş kadınlarından bir kocakarının nesini anarsın? Allah onun yerine sana, ondan daha hayırlısını vermiştir..."[822]

Söylemeye gerek yoktur ki "Sana daha hayırlısını vermiştir" derken anlatmak istediği şey, Muhammed'in Hatice'den sonra evlendiği karılarının güzelliği ve tazeliğidir.

Fakat her ne olursa olsun Muhammed'in yukardaki sözleri olgunlukla karşılaması beklenirken böyle olmamıştır. Her ne kadar Ayşe'yi sakin bir şekilde dinlediği ve sesini çıkarmadığı söylenirse de, Ahmed İbn Hanbal ve Taberanî'nin rivâyet tariklerinden anlaşılmaktadır ki Ayşe'nin bu asabî konuşması üzerine Muhammed ona gücendiğini belli etmiştir. Bundan dolayıdır ki Ay-

820. Bütün bu yukardaki hususlar için bkz. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, V III, 18, Hadis no: 1129.

821. Ayşe'nin şöyle konuştuğu bildiriliyor: "Peygamber'in kadınları arasında Hatice'ye karşı kıskançlığım kadar hiç bir kadına gayret beslemedim. Çünkü (Peygamber) Hatice'yi çok anardı ve çok överdi..." Bu hadis için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı..**, XI, 288-289.

822. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, X, 32-33. Hadîs no: 1538

şe, az zaman geçmeden onun gönlünü almağa çalışmış ve şöyle demiştir: *"Yâ Resûla'llah! seni hak Peygember gönderen Allah'a yemin ederim ki, bundan sonra Hadice 'nin her zaman menkabelerini (meziyetlerini yad et"*[823].

Her ne kadar Ayşe: *"(Muhammed'in) kadınlarından hiçbirisi hakkında ben, Hadîce'ye karşı kıskançlığım derecesinde kıskanç değildim"* şeklinde konuşmakla beraber, biraz önce değindiğimiz gibi Hatice'nin, kıskançlık yaratmayacak derecede ihtiyar bir kadın olması nedeniyle, sözlerinde pek samimi sayılmazdı. Onun asıl kıskançlık duyduğu kadınlar, Zeyneb İbn Cahş ve Hafsa, ve Safiye ve Mariya gibi güzel kadınlardı. O kadar ki bu kıskançlık yüzünden bir defasında kendisini öldürmek bile istemişti. Olay şudur:

Yeni bir sefere çıkmağa hazırlandığı sırada Muhammed, âdeti gereğince, kadınları arasında Kur'â çeker ve kur'a'ya Ayşe ile Hafsa isâbet eder. Her ikisini de ayrı ayrı develere bindirip ordu ile birlikte yola çıkar. Fakat Ayşe'ye karşı meyli dolayısiyle gece olunca onun mahfesine biner ve onunla görüşerek yol alırdı. Bu ise Hafsa'yı üzerdi; kendisini ikinci plana atılmış görmekten hoşlanmadığı için aklına bir oyun gelir ve bir gün Ayşe'ye: *"Bu gece sen benim deveme binsen, ben de senin deveme binsem, sen görmediğin manâzırı görürsün. Ben de görmediğim yerleri görmüş olurum"* der. Ayşe de teklifi kabûl eder; bunun üzerine Hafsa o gece Ayşe'nin devesine binmiş olur.

Ayşe'nin devesine gidiyorum diye Muhammed, Hafsa'nın yanına gelince tabii geceyi onunla geçirir. Nihayet bir durak yerinde indiklerinde Ayşe işi farkeder, ve Muhammed'e fena halde içerler. Öylesine ki hiddetini yenemeyerek nerede ise Muhammed'e kötü sözler söylemek ister. Fakat kendinehâkim olup iki ayağını "izhir" otlarının araşına sokar ki orada bulunan zehirli haşerât soksun diye: "Rabbim bana akreb yâhud yılan musallat et de beni soksun. (Soksun da) Ben Resûlullah'a bir şey söylemeğe muktedir olmıyayım", diye duâ eder[823a].

Öte yandan karıları arasındaki çekişmeleri körüklemekten ya da karılarını birbirlerine karşı başka şekillerde kızıştırmaktan zevk aldığı olurdu. Verilecek örneklerden biri şudur: Bir gün Safiye'yi ağlar halde bulan Muhammed sebebini sorar. Safiye de kendisine Ayşe ile Hafsa'nın kendi aleyhinde konuşur olduklarını ve kendisini küçük gördüklerini söyler ve şöyle der:

"Ayşe ile Hafsa'nın hakkımda söz söylediklerini ve –'Biz Peygamberin ammi-zadeleriyiz. Biz Safiyye'den hayırlıyız'– dediklerini işittim de ondan ağlıyorum."

Bunun üzerine Muhammed, Ayşe ile Hafsa'yı ikaz edeceğine Safiye'yi onlarla âdeta kavgalaşmaya teşvik edercesine şunları söyler:

823. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, X, 33.
823a. **Sahih-i...**, XI, sh. 315-6, Hadîs no. 1820.

"Sen de onlara –'Benden nasıl daha hayırlı olabilirsiniz ki, zevcem Muhammed, babam Harun, amcam Musa...'dır desene..."[824].

Bunu söyledikten sonra Kur'ân'a şu âyet'i koyar: **"...Kadınlar... başka kadınları alaya almasın, belki onlar kendilerinden daha iyidirler..."** (49 Hucurât 11)

Haremine doldurduğu birbirinden güzel kadınlar arasında, kıskançlıktan doğma bu tür sürtüşmelerin çıkması pek doğaldır. Bu sürtüşmeleri *"Birbirinizle alay etmeyin"* şeklindeki basma kalıp sözlerle önlemenin mümkün olamayacağı da aşikârdır. Bütün mesele, kıskançlığa sebebiyet veren illeti, yâni çok karılı evlilik sistemini yok etmek olabilirdi ki, şehvet ihtiyacını çeşitli kadınlarla giderme alışkanlığına saplanmış bir kimse'den bunu beklemek hayal olurdu.

Arap kaynakların bildirdiğine göre Muhammed karılarının kıskınçlıklarından çok ezâ görmüştür. Doğrudur, fakat tekrarlayalım ki buna sebebiyet veren çoğu kez kendisi olmuştur.Bu vesileile daha önce değindiğimiz iki olayı başka yönleriyle inceleyelim.

Zeynep Bint Cahş ile cinsî münasebetten çok hoşlanan Muhammed, onun nöbetinde bal şerbeti içermiş; bu suretle onun odasında biraz daha fazla kalırmış. Bunu farkeden Ayşe ile Hafsa kendi aralarında bir plan hazırlayıp: "*İkimizden hangimizin yanına Resûlullah gelirse ona* –'megâfir mi yediniz?– diyelim" diye kararlaştırırlar. "Megâfir" denen şey yapışkan fakat fenâ kokulu bir zamk olduğu için Muhammed bundan pek hoşlanmazmış. Ve işte Hafsa, kendi nöbeti geldiğinde Muhammed ile tam yatağa gireceği sırada: "*Sizde megâfir kokusu duyuyorum*" demiş; bunun üzerine Muhammed: –"*Hayır ben megâfir yemedim. Yalnız Zeyneb Binti Cahş'ın yanında bal şerbeti içmiştim*" demiş. Bununla da kalmamış: "Artık bir daha onu içmem" diye yemin etmiş ve Hafsa'ya: "*Artık yemin ettim, sakın bunu ne Ayşe'ye ve ne de başka bir kimseye duyurma*" diye tenbihlemiş. Fakat bu tenbihe rağmen Hafsa olayı Ayşe'ye anlatmış. Diğer kadınları da bu suretle olaydan haberdar olmuşlar. Bundan dolayı da güya Muhammed çok alınmış ve Tanrı da onun bu üzüntüsüne katılarak:

"Ey Peygamber, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin haram edersin, (bu suretle) kadınlarının hoşnutluğunu ararsın? (Müteessir olma) Allah gafûrdur, rahîmdir..." (66 Tahrim 1)

diye âyet göndermiş. Ve işte ilâhi ihtar üzerine Muhammed kadınlarının hepsine küsmüş[825].

Zeyneb'i ziyâret ettiği zamanlar artık bal şerbeti içmeyeceğine ve böylece onun odasına fazla kalmak gibi bir eşitsizliğe mahal veremeyeceğine dair

824. İbid, XI, 211.
825. İbid, XI, 208, H. 1751.

yemin etmesine rağmen Muhammed, bu yemininde durmamıştır. Ayşe'nin daha önceki sayfalarda belirtiğimiz rivâyetini tekrar gözden geçirelim:

"Resûlullah balı ve helvayı çok severdi. İkindi namazından döndüğü zaman kadınlarının yanına girerdi. Ve kadınlarından birisinin yanına yaklaşırdı. Bir kere... Hafsa'nın yanına girmişti. Orada her zamankinden fazla kaldı. Bunu ben kıskandım. Sebebini soruşturdum. Bana bildirdiğine göre Hafsa'nın akrabasından bir kadın küçük bir çömlek bal hediye etmişti. O da baldan şerbet yapıp Resûlullah'a içirmişti. Ben de kendime –'Vallahi bunun için, muhakkak bir hile yaparım' –dedim. Bunun üzerine... Sevde'ye şöyle talimat verdim: 'Biraz sonra sana Resûlullah gelir, yaklaştığında –Megâfir mi yediniz? dersin. O da sana hayır der. Bunun üzerine sen de: –'Ya sizden bana gelen bu koku nedir?' diye sorarsın. O da sana tabi: –'Hafsa bal şerbeti içirmişti'– diyecektir. Sen de: –'Öyleyse o balın arısı, onu urfud ağacından tıplamıştır'–dersin. Bana geldiğinde ben de öyle diyeceğim. Safiye:'ye: 'Sen de böyle söyle dedim'[826].

Ve işte başta Ayşe olmak üzere yukarda adı geçen kadınlar hep böyle hareket ederler. Ve bu suretle bal içmeyi Muhammed'e haram ederler. Nitekim Muhammed, Hafsa'nın nöbetinde iken Hafsa kendisine: "Bal şerbetinden cenâbınıza içireyim mi?" diye sorduğunda "Hayır bana onun lüzumu yoktur" yanıtını vermiştir. Ayşe'nin söylediklerinden anlaşılmaktadır ki bütün bunlardan Hafsa habersiz idi. Zira Ayşe şöyle konuşmuştur.

"Hafsa hakkındaki hile ve tedbirinin duyulmasını istemedim..."[827]

Görülüyor ki Muhammed'in karıları arasındaki çekemezliklere sebebiyet veren herkesten önce Muhammed'in kendisi olmuştur.

Yukardaki olay bir de şunu kanıtlamaktadır ki kadınların hile yoluna sapmaları Muhammed'in onlara karşı dürüst davranmayıp eşitlik sağlamamış olmasındandır. Karılarından birinin odasında, başka bir kadını ile cinsî münasebette bulunurken ele geçmesi ve bu yüzden tüm karılarıyla küsüşmesi, bu konuda verilebilecek örneklerden bir diğeridir ki Hafsa olayı diye bilinir. Şöyledir:

Günlerden bir gün Muhammed, Mariya adındaki cariyesiyle cinsî münasebette bulunmak ister. Muhtemelen aceleyle gelmiş olacaktır ki Mariya'yı, o an boş duran Hafsa'nın odasına çeker ve oracıkta işini görür.

Fakat tesadüf bu ya, Mariya ile halvet olurken Hafsa'nın çıkıp gelesi tutar. Kadıncağız Muhammed'in Mariya ile kendi odasında ve kendi yatağında sevişmekte olduğunu görünce haklı olarak üzülür. Bu ani baskın Muhammed'i de tabii şaşırtır; ne yapacağını bilmez. Bir yandan kendini toplarken di-

826. İbid, XI, 301, H. 1835.
827. İbid, XI, 361,

ğer yandan da Hafsa'yı teskin etmeye çalışır ve bir daha böyle bir şey yapmayacağını ve hattâ Mariya ile yatmayacağını, onu kendisine haram kılacağını söyler; üstelik yemin de eder. Fakat bunları yaparken Hafsa'ya da bu olayı diğer karılarına anlatmaması için tenbihte bulunur. Ancak ne var ki olaydan fevkalâde huzursuz olan Hafsaiçini boşaltmak ihtiyacındadır. Bu nedenle, kendisine çok yakın bildiği Ayşe'ye olan bitenleri anlatır. Ayşe olayı diğer kadınlara aktarır. Böylece bütün karıları Muhammed'in bu davranışına alınırlar ve bu alınganlıktan doğma bir kırgınlık duyarlar. Durumu farkeden Muhammed, Hafsa'yı çağırır ve neden dolayı sırrı muhafaza etmeyip açığa vurduğunu sorar. Hafsa şaşırır ve: "İfşâ ettiğimi sana kim bildirdi" diye sorar. Muhammed de "Tanrı bildirdi" diyerek Kur'ân'a yerleştirdiği şu âyeti Hafsa'ya okur:

"Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. O, bunu peygamberin diğer bir eşine haber verince, Allah da Peygambere durumu bildirmiş(ti)... Eşine gizlice söylediği şeyi başkasına nakletmiş olduğunu bildirince, eşi 'Bunu sana kim haber verdi?' demiş, o da 'Bana her şeyi Bilen ve her şeyden Haberdar olan Allah haber verdi' demiştir...' (66 Tahrîm 3).

Karılarının kendisine karşı cephe aldığını sezen Muhammed, sanki yapacak başkaca bir şey yokmuş gibi, onların hepsi ile küsüşür ve bir ay hiç birisine yaklaşmamak hususunda yemin eder[828]. Ve gerçekten de bir ay boyunca karılarından hiç birinin yanına gitmez ve hiç biriyle yatmaz; şehvet ihtiyacını muhtemelen câriyeleriyle tatmine çalışır. Fakat câriyeleri içerisinde en fazla gönül verdiği Mariya ile yatmayacağına dair yemin etmiştir ve bu yemini bozmaktan başka çare görünmemektedir. Yapılacak şey Tanrı'dan bu konuda âyet istemektir. Çünkü Tanrı her vesile ile Muhammed'in yardımına koşmayı kendisine zevk bilmektedir. Bundan dolayıdır ki (Muhammed'in söylediğine göre) Mariya ile cinsî münasebette bulunmayacağına dair verdiği yemini bozabilmesi için, şu âyeti gönderir:

"Allah şüphesiz size, yeminlerinizi kefâretle geri almanızı meşru kılmıştır." (66 Tahrîm 2).

Fakat Muhammed bunu da yeterli görmez ve Mariya ile buluşmasında hiç bir sakınca olmadığını daha da açıklığa kavuşturmak üzere Tanrı'dan şu âyetin de ek olarak geldiğini söyler:

"Ey aziz peygamber, kadınlarının hoşnudluğunu arayarak Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin haram kılarsın?" (66 Tahrîm 1)[828a].

Böylece Muhammed, cinsel ihtiyacını sevgili Mariya'sı ile ve diğer küsüştüğü karılarına muhtaç olmadan, giderme yolunu bulmuştur.

828. İbid, XI, 50; Ayrıca bk. **Buhari Şarihi Ayni**, II, 321.

Fakat ne var ki halk arasında söylentiler başlamıştır; Muhammed'in tüm karılarını boşamaya karar verdiği hakkında dedikodular çıkmıştır[829].

O kadar ki Ömer b. el-Hattâb durumu öğrenmek için Hafsa'nın yanına gittiğinde onu ağlar vaziyette bulmuştur. Kendisine "Resûlullah... sizleri tatlik mi etti (boşadı mı)?" diye sorduğunda Hafsadan "Bilmiyorum" yanıtını alınca iş daha da ciddî görünür olmuştur.

Bunun üzerine Ömer derhal Muhammed'in yanına gider ve "Karılarını tatlik mi ettin?" diye sorar. Ondan "Hayır" karşılığını alınca rahatlar; çünkü böyle bir şeyin olmasını ,dedikoduların yaygınlaşması bakımından uygun bulmaz. Hemen ekleyelim ki güzelliklerine fazlasıyla düşkün bulunduğu karılarını boşamak Muhammed için elbetteki mümkün değildir; cinsel ihtiyaçlarını onlardan iyi karşılayabilecek daha güzel kadın bulmak kolay olmadığı için onlarsız yapamayacağını bilirdi. Düşündüğü şey onları boşamak değil fakat biraz korkutmak ve biraz da üzüntüye sokmaktı. Aslında kabahatli olan kadınları değil fakat bizzat kendisi olduğu için, muhtemelen bu suçluluk duygusu nedeniyle karılarına biraz olsun azâb vermek onu mutlu kılmış olmalıdır.

Ancak ne var ki aradan az zaman geçtikte, kadınlardan ziyade kendisi huzursuz olmaya başlar. Nitekim Muhammed'in bu halini Ömer şöyle anlatır:

"Resûlullah'ın yanına girdiğimde altında kuru bir hasırdan başka bir şey yoktu. Başının altında içi lift dolu meşinden bir yastık vardı. Ayaklarının ucunda da debâgatte kullanılan karez ağacının yaprakları dökülmüştü. Baş ucunda da ufak bir su kırbası asılı bulunuyordu. Gördüm ki vücudunun bir tarafına hasır te'sir etmişti. (Vücudu yol yol olmuştu). Bunu görünce ağlamaya başladım. Resûlullah 'ne ağlıyorsun' diye sordu. Ben de: 'Yâ Resûlullah Kisra, Kayser dünyanın nimeti ve ziyneti içinde yüzüyorlar. Cenâbınız ise Allah'ın Peygamberisin...' dedim. O: 'Yâ Ömer! Dünya ni'meti onların âhiret saadeti de bizim olmasına râzı değil misin? buyurdu..."[829a].

Görülüyor ki, her na kadar "ahirete" intizâr etmekle beraber içinde bulunduğu durumdan hoşnud değildir:

Fakat ne var ki kendisini bu mutsuz ve perişan durumlara düşürten şey, bizzat kendisidir, çünkü karıları arasında kıskançlık yaratan ve hiç kuş-

828a. Celaleddîn ve Beyzâvî gibi bazı yorumculara göre bu âyet, Muhammed'in Mariya ile Hafsa'nın odasında cinsî münasebette bulunurken yakalanması olayı sonucu inmiştir. Söylendiğine göre Muhammed, sırf Hafsa'yı teskin etmek ve olan bitenleri sır olarak saklamasını ondan istemek karşılığında Mariya ile yatmayacağına dair yemin etmiş ve fakat olayın diğer eşleri tarafından öğrenilmesi üzerine karılarına küsmüş ve tekrar Mariya ile yatabilmek için yeminini bozmak üzere yukardaki âyeti'i koymuştur. Ayrıca yukardaki 298b. sayılı nota bkz.
829. Sahih-i..., I, 91, Hadîs no: 78.
829a. Ibid, XI, 211.

kusuz dürüst olmayan davranışlara başvuran yine kendisidir. Zeyneb'e giderken bal şerbeti içip onun odasında fazla kalması, ya da aynı şeyi bir başka karısına giderken tekrarlaması ya da cariyesi Mariya ile Hafsa'nın odasında ve onun yatağında cinsî münasebette bulunurken yakalanması ya da buna benzer diğer davranışları, karılarını haklı olarak üzmüş, onları kıskançlıklara sürüklemiştir. Fakat ne var ki Muhammed, bütün bu durumlara rağmen ve karılarının haklı kıskançlıklarına kendisi sebebiyet verdiği halde, sanki suçlu olan kadınlarmış gibi davranmış ve öfkesini onlardan almıştır. Nitekim Mariya olayını izleyen durumlar bunun böyle olduğunu açıkça göstermektedir.

Gerçekten de, karılarıyla yukardaki şekilde küsüştükten sonra bir ay boyunca kâh Mariya ile ve kâh diğer cariyeleriyle cinsel ihtiyacını tatmine çalışmış ve fakat bu şekilde devam edemeyeceğini anlamıştır. İçlerinde Ayşe, Zeyneb, Safiye ve Hafsa gibi birbirinden güzel kadınları bulunduğu eşlerine dönmek ihtiyacını duymuştur. İçin için onların kendisine gelip yalvarmalarını beklemiştir. Bu olmayınca onları, Tanrı'dan geldiğini söylediği âyetlerle tehdide başlamıştır.

Örneğin Tahrîm sûresinin 5.âyeti şöyledir:

"Ey Peygamber eşleri. Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha iyi olan... inanan, boyun eğen, tevbe eden, kulluk eden... dul ve bâkire eşler verebilir" (88 Tahrîm 5).

Öte yandan Ayşe ile Hafsa'yı yola getirmek ya da oyunbozanlık yapmalarını önlemek için şu âyeti Kur'ân'a koymuştur:

"Ey Peygamberin eşleri, ikiniz de tevbe ederseniz, kaymış olan kalbleriniz düzelmiş olur. Eğer eşinizin aleyhinde yardımlaşarak bir şey yapmaya kalkarsanız, bilin ki Allah onun dostu ve bundân başka Cebrâil, iyi mü'minler ve melekler de yardımcısıdır" (66 Tahrîm 4).

Ve işte bu tehdid sayesinde karılarını korkutmuş ve onların kendisiyle barışmalarını sağlamış, şehvet ihtiyacını gidermek üzere, daha önce olduğu gibi, yeniden sabah ve ikindi namazlarından sonra onları teker teker ziyârete başlamıştır.

*

* *

Ifk olayı vesilesiyle Ayşe ile Cahş'ın kızı Zeyneb'in arasını açmak üzere HamNe'nin dedikodu yaymağa çalışması, çok karılı evlilik sisteminde kadınların birbirleriyle rekâbet halinde bulunmalarına verilecek örneklerden bir diğeridir.

Ifk olayı'na (ki İftira olayı diye de bilinir) daha önce değinmiş olmakla beraber kısaca hatırlatalım ki Muhammed, herhangi bir sefere çıkarken eşleri arasında kur'a çeker, ve kur'a kime isabet ederse onlardan birini ya da ikisini beraberinde götürürdü. Şehvet gücü fazla olduğu için günlük ihtiyacını,

savaşa çıktığı zamanlarda dahi böylece gidermiş olurdu[830].

Benî Müstalik savaşına giderken de böyle yapmış ve Kur'a sonucu Ayşe'yi yanına almıştı. Ayşe "*Mahmil*" (ya da Kocu) denen özel bir sepet içerisinde devenin sırtına bindirilmiş olarak bu sefere katılır. Fakat dönüş sırasında Medine yakınlarında konaklanmak gerekir. Gecenin bir kısmı orada geçirildikten sonra göç emri verilir. Tam bu sırada Ayşe'nin abdest ihtiyacı gelir; "Kazâ-yı hâcet" için orada bir yere çekilir. İşini bitirdikten sonra yerine döneceği zaman, boynundaki gerdanlığı kaybetmiş olduğunu farkeder ve aramağa başlar. Bu arada devecisi güyâ Ayşe'nin sepet içerisinde bulunduğunu sanarak deveyi sürer. Ayşe yerine döndüğünde bir de bakar ki ordugâhta kimse kalmamış. Yapayalnız kalmış olarak beklemeğe başlarken Safvân İbn-i Muattal adındaki bir delikanlı çıka gelir. Safvân, askerin ordugâhta bıraktığı şeyleri toplamakla görevli olduğu için arkadan gelmektedir. O tarihlerde henüz kadınlara örtünme zorunluğu yüklenmediği için Ayşe'yi tanır. Devesini yanaştırır ve yanına alır. Böylece iki genç, sallana sallana yola koyulur ve Medine'ye varırlar. Onların bu şekildeki gelişi şaşkınlık yaratır. Etrafta Ayşe'nin, Safvân ile seviştiği söylentileri dolaşır. Hamne, Muhammed'in eşlerinden Zeyneb'in (ki Cahş'ın kızı Zeyneb diye bilinir) kızkardeşidir. Bu iftirayı ortaya atmakla Ayşe'yi itibardan düşürmek ve böylece kızkardeşi Zeyneb ile onun arasındaki rekabeti yok etmek ister. Hazrec'lerden bazıları da iftirayı körükleyince Muhammed küplere biner. Kendisine ezâ edildiğini söyler. Çünkü onuru çiğnenmiş ve kıskançlığı tahrik edilmiştir. Bu nedenle Ayşe'ye karşı soğuk davranır. Bir yandan da onu söyletmek ve Safvân ile arasında geçenleri öğrenmek ister. Günlerce uğraşır. Fakat Ayşe her def'asında ağlaya ağlaya suçsuz olduğunu bildirir. Muhammed inanmaz. Ayşe'nin anasını ve babasını sıkıştırır, kızlarını söyletmelerini onlardan bekler. Bu arada Alî ona Ayşe'nin câriyesi Berîre'yi sorguya çekmesini, tavsiye eder. Ali'nin tavsiyesi üzerine Berîre'yi karşısına alır ve "Hanımında sana şüphe veren bir hal gördün mü?" diye sorar. Sonuç elde edemez. Bir de Zeyneb'i denemek ister ve onu karşısına alarak: "Ey Zeyneb! Aişe hakkında ne bilirsin, ne gördün?" der. Her ne kadar Ayşe ile rekâbet halinde bulunmakla beraber Zeyneb, başına bir belâ gelmesin için: "Vallâhi ben Ayşe hakkında hayırdan başka bir şey bilmem" der[830a].

Bilinmeyen şeyleri daima Tanrı'dan öğrendiğini iddia etmesine rağmen Muhammed, her ne hikmetse Ayşe ile Safvân arasında neler olduğunu bir türlü keşfedemez. Yapabildiği tek şey Tanrı'nın bu konuda âyet göndermekte geciktiğini söylemektir.

Dedikoduları asıl yayan Zeynep'in kızkardeşi Hamne olduğu halde, Muhammed bütün bunlardan İbn-i Übey'i sorumlu kılmağa çalışır. Çünkü ona

830. Taberî, age. (1966) 529, Sahih-î..., II, 351
830a. **Sahih-i....** VIII. sh.91

karşı kin beslemektedir. Taraftarlarını onun aleyhinde kışkırtmak için Mescid'te bir hutbe îrâd eder ve şöyle der: "Ehlim hakkında bana ezâ eden bir şahıs hakkında bana kim yardım eder de benim için ondan intikâm alır?"[830b].

Bunun üzerine Evs kabîlesinin reîsi olan Sa'd İbn-i Muâz ayağa kalkarak: "Yâ Resûla'llah size ben yardım edeceğim" der ve dedikodu çıkaranın boynunu vurmağa hazır bulunduğunu bildirir. Onun bu sözleri üzerine Evs kabîlesi ile Hazrec kabîlesi arasında anlaşmazlık çıkar ve iki kabîle nerede ise silâhlı çatışmaya hazırlanır[830c].

Bunu gören Muhammed binbir güçlükle onları yatıştırır. Fakat aradan günler geçmekte ve Ayşe'den uzak kalmanın sıkıntısını çekmektedir. Nihâyet otuzuncu gün Ayşe'nin evine gider ve onu yeniden söyletmek ister: "*Ey Aişe, eğer bu iftiralar yalan ise Allah seni temize çıkarır. Yok eğer böyle bir günâha yaklaştınsa Allah'dan tövbe dile. Allah seni afv eder*" şeklinde konuşur.

Ayşe ona günâhsız olduğunu tekrarlar, ve hattâ ondan, Tanrı elçisi olarak Tanrı katında araştırma yapıp kendisinin suçlu olup olmadığını ortaya vurmasını beklediğini açıklar. Bunun üzerine Muhammed, artık başkaca yapacak bir şey kalmadığını anlayarak Ayşe'ye: "*Ey Aişe Tanrı seni temize çıkardı, günâhsız olduğunu bana anlattı*" der, ve Kur'ân'ın Nûr Sûre'sine bununla ilgili âyet'leri sıralar. Bu âyet'lere göre güyâ Tanrı, Ayşe'nin zinâ ettiğine dâir çıkarılan haberlerin uydurma olduğunu ve çünkü iftirada bulunanların dört tanık getirmemiş olduklarını, iftiracılaın cezalandırılacaklarını, bildirmiştir (Bkz. 24 Nûr 4-9, 11-25). [830d]. Hemen belirtelim ki daha önceleri, genel olarak iki tanıkla ispat şartını öngörmüş olduğu halde (Bakara 282), zinâ'nın ispatı için "dört görgü şahidi gerekir" şartını getirmiştir: sırf Ayşe ile Safvan'ın bir arada bulunduğunun ispatı mümkün olmasın diye.

Ve işte bu hükümler gereğince Muhammed, aralarında kendi özel şairi Hassan bin Sabit'de olmak üzere bir çok kişileri, dört şahid getirmeden Ayşe'ye iftira'da bulundular diye, çeşitli cezalara çarptırır.

Ancak ne var ki bütün bu işler bittikten sonra Muhammed, Ali'nin teklifi üzerine, Safvan'ın erkeklik gücüne sahip olup olmadığını araştırır, ve bu araştırma sonucu anlaşılır ki Safvan, cinsî münasebette bulunma yeteneğinden yoksundur[830e]. Öyle anlaşılıyor ki ne Tanrı'nın ve ne de Muhammed'in aklına, bu işi daha ilk başlarda yapmak, ve Ayşe'nin Safvan ile Zinâ'da da bulunmamış olduğunu ortaya vurmak fikri gelmemiştir. Eğer gelebilmiş olsaydı hiç kuşkusuz bütün bu kıskançlıklardan doğma tatsızlıklar, kavgalaşmalar, ve çatışmalar önlenmiş olurdu.

Görülüyor Ayşe ile Zeyneb arasındaki rekâbet yüzünden Muhammed, o

830b. **Sahih-i...**, VIII, sh. 85, Hadîs no: 1151.
830c. **Sahih-i...**, VIII, sh. 87, Ayrıca bk Taberî, age, sh. 533 ve d.
830 d. Bütün bu hususlar için bk. **Sahih-i...**, VIII, sh. 73-95, Hadîs no: 1151.
830e. Ayşe'nin bu rivâyeti için bkz. Taberi, age, (1966) II, 540.

her zamanki kıskançlığının azizliğine yeniden uğramış olarak, hem kendini huzursuzluk içerisinde bulmuş, ve hem de başkalarından intikam almak gibi yakışık almaz bir tutuma doğrulmuş ve üstelikte taraftarlarını ve kabîleleri birbirine katmıştır.

Tekrar hatırlatalım ki çok karılı evlilik sistemini uygularken bu sistemin bu cilvelerine ve eziyetlerine maruz kalması ve haremine dahil kadınları da yukardaki şekilde üzüntüye maruz bırakması elbetteki doğaldır.

Bu itibarla bütün bu tatsızlıkları ve olumsuzlukları, Tanrı'dan geldiğini söylediği âyetlerle değil, fakat kendi basiretiyle ve akılcı tutumlarıyla çözümlemesi ve tek karılı sisteme yönelmesi hiç kuşkusuz çok daha uygun, çok daha başarılı bir davranış olurdu.

Sadece kendi kıskançlıkları nedeniyle ya da karılarının kıskançlığını tahrik yolu ile değil, fakat bazen alıngan tabiatı yüzünden de karılarına küsüp günlerce dargın kaldığı ve yersiz yere âile içi huzursuzluklara vesile yarattığı olurdu.

Örneğin bir gün karılarından Zeyneb bint Cahş'a bir hediye gönderir. Her ne sebebtense Zeyneb hediye'yi kabûl etmez, geri çevirir. Bunu gören diğer bir karısı, pek muhtemelen Zeyneb'i fitnelemek maksadiyle, gelir Muhammed'e şöyle der: "Gördün mü? (Zeyneb) sana hakâret etti!". Bu sözleri dinleyen Muhammed cevaben:

"Sizin beni tahkîr etmeniz, Allah'ın tahkir ve tezlîlinden ehvendir"[830f].

der ve karılarının hepsine birden darılarak bir ay boyunca yanlarına uğramaz. Oysa ki diğer karılarının hiç günâhı yoktur, muhtemelen olaydan haberleri bile yoktur. Ancak ne var ki Muhammed, yersiz bir alınganlıkla Zeyneb'e kırılmış ve alınganlığının acısını diğer karılarından çıkarmağa çalışmıştır.

G) Çok Karılı Evliliklerin Az Olması Bu Sistemin Kötü Etkilerini Gidermez.

Çok karılı evlilik sistemini ilgâ etmeyen ve edemeyen müslüman ülkelerde siyaset adamlarının ya da yazarların teselli kaynağı yapmaya çalıştıkları bir görüş vardır ki o da bu tür evliliklerin sayısının giderek azaldığıdır. İddia ederler ki çeşitli nedenlerle (örneğin ekonomik zorunluklar nedeniyle) birden fazla kadın alma olanağı güçleşmiştir; öte yandan modern eğitimden geçmiş olan genç kuşaklar, tek karılı evliliğe önem vermektedir; ve nihayet Kur'ân'ın yorumlanmasında çok karılı evliliğin uygulanmasını zorlaştırıcı ve hattâ imkânsızlaştırıcı bir yol izlenmektedir[831].

Bu iyimser görüşe katılmanın mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Çünkü çok karılı evliliklerin az sayıda olması, bu kötü kuruluşun kötü etkileri-

830f. Buhârî ve Müslim'de Ömer'in rivâyet ettiği bu hadîs için bkz. Gazalî, age, (1975), II, 128; ayrıca İbn Cevzî'nin **"Vefa"** adlı yapıtına bakınız.

831. **Women...**, (1977), 263.

ni gidermeye yeterli değildir. İslâm ülkelerinde bu tür evlilikler esasen hiç bir zaman halkın çoğunluğunca uygulanmış değildir. Belli bir azınlık, yani varlıklı sınıflar ve yöneticiler dışında bir kadından başka kadın alma geleneği hiç bir zaman yaygınlaşmamıştır. Örneğin Osmanlı döneminde bile çok karılı evlilikler oranının % 2'yi geçmediği, Bursa kayıtlarından anlaşılmıştır[832]. Fakat unutmayalım ki bu oranın düşük olması, Osmanlı toplumunda kadının haysiyetsiz ve mutsuz yaşamlara katlanmasına engel olmamıştır; tıpkı diğer müslüman ülkelerde olduğu gibi.

Durum bugün de böyledir; çoğu müslüman ülkelerde çok karılı evlilikler sayısı nüfusa oranla % 10'nun altındadır. Fakat yine de kadın, kendisini haysiyet duygusundan yoksun hissetmekte, kocasının emirlerine, dileklerine ve kaprislerine köle gibi boyun eğmediği takdirde, aynı çatı altında bir başka kadının kendisine rakip olarak yer alabileceğini bilmekte ve ömrünü bu korku içerisinde geçirmektedir. Bu sistemin resmen ilgâ edildiği Türkiye'de bile, özellikle büyük kentler dışında kalan yerlerde, kadınların bu tür bir korkuya ve zavallılıklara katlandığı düşünülecek olursa, diğer müslüman ülkelerdeki durumun ne kadar vahim olduğunu anlamak kolaylaşır.

Bu ülkelerde sık sık görülen diğer bir olay şudur ki, erkek çocuk doğurmadığı takdirde kocasının başka bir kadınla evleneceğini düşünen kadın, mütemadiyen çocuk yapmak suretiyle böyle bir ihtimali önlemek istemektedir; bu da toplumda nüfus patlaması sonucunu yaratmaktadır[833].

Öte yandan çok karılı evliliklerin az sayıda olması, bu kuruluşun tamamen ilgâ edilmeyip sürdürülmesi için bahane teşkil etmektedir. Nitekim Mısır, bunun böyle olduğunu kanıtlayan bir örnektir. Gerçekten de Mısır'da, çok karılı evlilik sistemine karşı 1958 yılında girişilen çabalar, 1966 yılına kadar sonuç vermeyince 1966 yılında Hükümet bir kanun tasarısı hazırlamış ve bu sistemin uygulanmasını zor koşullara bağlamıştır (örneğin ikinci bir kadın almak isteyen kocanın ilk karısına boşanma hakkı tanıması gibi). Ancak ne var ki bu tasarı kamuoyunda ve özellikle din çevrelerinde olumsuz etkiler yaratmış ve El Ezher'den gelen direnmeler üzerine hükümet tasarıyı geri almıştır[834]. 1972 yılında Mısır Başkanı Sedat, çok karılı evlilik sistemine karşı savaş açmış, fakat hukuken hiç bir şey yapamayacağını anlamıştır[835]. Ve bütün bu başarısızlıklar, çok karılı evlilikler sayısının yüksek oranda bulunmadığı gerekçesiyle örtbas edilmek istenmiştir: "Mısır'da çok karılı evlilik oranı %05 civarında bulunduğu için hükümet, bu kadar düşük bir oran uğruna, din çevrelerine karşı meydan okumak istememiştir"[836].

832. İbid, 58, 162.
833. İbid, 127-8.
834. Bu konuda ayrıca bk. Harry Hopkins, **Egypt, The Crucible; the Unfinished Revolution in the Arab World**, (Boston 1959), 375.
835. Mahmud, age, 105.
836. **Women...**, 105.

Bize gelince, dînî nikâh uygulamasının, özellikle 1950'den bu yana hortladığı ve çok karılı evlilik yaşamlarının az da olsa sürer bulunduğu[837] ve devlet organlarınca (örneğin Diyânet İşleri Başkanlığınca) "kutsal" bir kuruluş olarak tanımlandığı ülkemizde aydınlarımız, tıpkı diğer dinsel konularda olduğu gibi, susmaktan başka bir şey yapmazlar. Bu sistemi yerer gibi görünenler olmakla beraber bu kötü kuruluşun asıl temel kaynağı olan Kur'ân ve hadîs hükümlerine karşı gelen, bu hükümleri yeren görülmez. Yermek şöyle dursun, fakat diğer müslüman ülkelerin bu sistemi meşru göstermeye çalışan yazarlarına katılanlar çoktur.

Bütün bunlardan anlaşılmak gereken şudur ki müslüman ülkeler, insan haysiyetiyle bağdaşmaz kurumları kökünden kazımadıkça kurtuluş yolu bulunamayacağı gerçeğini henüz keşfedememişlerdir.

IV) KADINI ERKEĞİN SÖMÜRÜSÜNDE TUTMAYA "YARARLI" BİR BAŞKA SİLAH: "TALÂK".

Müslüman erkeğin "mutlak üstünlüğünü, seyyitliğini, efendiliğini" sağlamak için, fakat buna karşılık müslüman kadınını ona "tâbi, itaatkâr" ve âdeta "köle" bir hale sokmak amacıyla Şeriat'ın getirdiği insafsız kuruluşlar içerisinde "talâk" sisteminin özel bir yeri vardır[837a]. Çünkü Şeriat'ın "kutsal" niteliklere bürüdüğü bu sisteme göre boşama, kocaya ait "sınırsız" bir haktır. Tanrı güyâ bu hakkı münhasıran erkeğe tanımış, kadını bundan yoksun bırakmıştır. Ve bütün bunları "toplum düzeni" sarsılmasın düşüncesiyle yapmıştır!

Bunun böyle olduğunu Muhammed'in Kur'ân'a koyduğu âyetlerden ve bıraktığı hadîs hükümlerinden anlamak mümkündür. Örneğin Nisâ sûresinin 20. âyetinde yer alan:

".... Karılarınızdan birinin yerine bir başka eşi almak isterseniz"

ya da Bakara sûresinin 226-233. âyetlerinde boşanma ile ilgili olmak üzere yer alan:

"... Kadınları boşadığımızda... müddetleri sona ererken onları... tutun ya da ... bırakın" şeklindeki ve birazdan belirteceğimiz diğer hükümlerden anlaşılmaktadır ki boşama hakkı erkeğe özgü bir haktır. Karısını boşamak isteyen koca için mahkemeye başvurmak ve karısı aleyhine dava açmak diye

837. Abadan Unat N., **Türk Toplumunda Kadın**, sh. 23-4.

837a. "Talak" usulü, Kur'ân'ın çok karılı evlilik konusunda getirdiği sınırlamayı geçersiz kılma bakımından da iş görmüştür. Çünkü bu usül sayesinde müslüman erkek, dört'ten fazla kadınla evlenme olasılığına kavuşmuştur. Bugün dahi çoğu Arap ülkelerinde bu uygulamanın sürmekte olduğu görülür. Örneğin Kuveyt emiri Şeyh Cabir al-Ahmed al-Sabah kırk kadınla yaşar. bunlardan birini boşayıp diğerini almak suretiyle karı sayısının aynı zamanda dört'ten fazla olmamasını sağlar. Böylece Kur'ân hükmüne uymuş olur. Bu kadınlardan 70 çocuğu olmuştur. Mısırlı gazeteci Yusuf İbrahim'in bu konudaki yazısı için bkz. "*The Exiled Emir*", (The New York Times", September 26, 1990, Sh. A.9)

bir şey yoktur. Boşanma kararını vermek sadece ona âit olduğu gibi bu kararı infaz etmek dahi ona ait bir imtiyazdır. Boşamak istediği kadını kolundan tutup ve pılısını pırtısını toplayıp sokağa atma olanağına sahiptir.

Ve işte sınırsız denebilecek bu hak sayesinde koca, hiç bir sebeb göstermeksizin ve kendisini hiç bir şeyle kayıtlı görmeksizin (müddetler ve hediyelerin geri verilmesi vs. gibi bazı hususlar hariç), hiç bir delil getirmeksizin ve hiç bir resmî merciden karar istihsal etmeksizin karısını boşayabilir; kadıncağızın hiç bir kusuru olmasa da sırf ondan bıktığı için boşayabilir; çirkinleşti diye boşayabilir; ihtiyarladı diye boşayabilir; hattâ karısından hoşnud bulunsa bile, karısını sevse bile, sırf babası "gelininden hoşlanmıyor" diye boşayabilir[838]; İyi hizmet etmiyor diye boşayabilir; şehvetini iyi gidermiyor diye boşayabilir; sırtında beyaz leke var diye boşayabilir; ya da hiç değilse Muhammed bunlara benzer bahanelerle karılarını boşadı diye ve sırf onu kendisine örnek edinerek boşama yoluna gidebilir[839]. Kocanın bu mutlak ve insafsız hakkı ve daha doğrusu silahı, kadının boynunda "demoklesin kılıcı" gibi durur ve onu "efendisinin" yani kocasının despotizmine katlanma çaresizliğinde bulundurur.

Daha başka bir deyimle Muhammed'e göre Tanrı, güyâ boşanma hakkını münhasıran kocaya tanımıştır ve tanırken de istemiştir ki boşanma işi, kocanın kararı ile ve onun ağzından çıkacak sözle, yani mahkemeye filan başvurmadan, olsun bitsin. "Neden Tanrı böyle istemiştir?" diye sorulacak olursa bunun yanıtını Muhammed'in mantığında bulmak kolaydır. Çünkü bu mantığa göre bir kere:

"Tanrı kadını aklen ve dinen dûn(eksik) yaratmıştır; erkeği de onun efendisi kılmıştır. Erkek kadından daha akıllıdır."

Nitekim Muhammed'in bu mantığını benimseyen Arap kaynakları ve örneğin İbn al-Nafis (İbnunnefis), *"e'r-Risaletu'l-kamiliyye"* adlı yapıtında şöyle der: *"Boşama hakkı ve yetkisi, taraflar içerisinde daha akıllı (daha makul) sayılan kimseye tanınmıştır ki o da... kocadır"*[840].

Bu tema'yı işleyen şeriâtcı zihniyet kadının *"fitraten seriu'l-infial"* olduğunu ileri sürer. Çünkü kadın çabuk teessüre kapılır, çabuk darılır, çabuk bozuşurmuş. Hele gebelik ve hayız hallerinde bu infial ve teessürü daha da ziyadeleştirmiş. Ve işte eğer kadına boşama hakkı verilseymiş, kadın bu hakkı hiç yoktan kullanırmış, özellikle gebelik, ya da aybaşı rahatsızlıklarında daha da kolaylıkla infial ve teessüre kapılacağı için "suistimale" kaçarmış.

Öte yandan kadının erkeğe nazaran içtimai durumu çok daha nazik

838. Çünkü Arap peygamberi böyle emretmiştir.

839. Muhammed kendi karılarından bazılarını örneğin Sevde'yi sırf ihtiyarlıyor diye boşamak istemiştir.

840. al-Nafis, age, (1306) 35; al-Nafis, age (1968) 62.

imiş. Eğer koca, boşama kararını mahkemeye götürmek durumunda kalsaymış bundan kadın "mutazarrır" olurmuş; müstakbel hayatı, namusu ve ismetiyle tehlikeye girermiş[841]

Ve işte hem kadının "müstakbel hayatını" korumak, hem âile yaşamlarını tehlikelerden uzak kılmak ve hem de toplum düzenini sağlamak için Tanrı güyâ boşama hakkını sadece kocaya tanımış ve kadını da bu haktan yoksun kılmıştır. Şeriatçi'nin bu mantığına sığınarak Tanrı'nın KADIN'a böyle bir azizlikte bulunacağını düşünmek kolay olmasa gerektir. Aklı başında hiç bir insanın kabul edemeyeceği böyle bir gerekçeyi Tanrı'ya hamletmek için Tanrı fikrine yabancı olmak gerekir. Ve bu yabancılık Şeriatçı'ya özgü bir niteliktir. Çünkü Şeriatçi Tanrı'nın KADINLARI, sırf fikren ve dinen eksik kılmak için hayızlı yarattığını söylemek suretiyle bu saygısızlığını nasıl ortaya vurabilir ise, onları aynı zamanda duygusal yaratıp boşama hakkından yoksun kıldığını iddiâ etmekle aynı saygısızlığı ortaya vurmuş olmaktadır. Öte yandan, erkeğin kölesi durumunda bırakılan kadınların boşama hakkını kötüye kullanacaklarını düşünmek de gariptir. Bir an için kadına boşama hakkının verilmiş olduğunu kabul etsek bile, maddî ve manevî bakımdan erkeğin köleliğine ve hizmetine terkedilmiş olan bir kadının, kocasını boşamakla daha da kötü ve yoksul durumlara düşeceğini hesaplayarak zaten bu hakkı kullanamayacağını düşünmek zor olmasa gerektir.

Ve nihayet kadının mahkeme kapılarında sürünmemesi için, boşama hakkını, erkeğin dudakları arasından çıkacak bir söze bırakmanın Tanrısal bir yönü olamayacağını söylemek, büyük bir zekâya vabeste olmasa gerektir. Fakat her ne olursa olsun Muhammed'in yerleştirdiği inanış şudur ki hem kadının "müstakbel hayatını" korumak, hem âile yaşamlarını tehlikelerden uzak kılmak ve hem de toplum düzenini sağlamak için boşama hakkını kocaya tanımak ve kadını bu haktan yoksun bırakmak şarttır.

Birazdan göreceğiz ki bu mantık, kocaya tanınan boşama hakkını sadece sınırsız ve keyfi niteliklere sokmak suretiyle değil, fakat aynı zamanda bunu, kadının haysiyetini çiğner bir gerekçeye dayatmak suretiyle de kadına karşı insafsızlığı açıklığa kavuşturmuştur. Bakmayınız siz Muhammed'in boşanmayı sanki kötü bir şeymiş gibi gösteren ya da bunun uygulanmasını güçleştirir gibi görünen sözlerine. Her ne kadar boşanmanın iyi bir şey olmadığını ve kocaların gelişi güzel bir şekilde karılarını boşamalarından Tanrı'nın hoşlanmayacağını söylemiş ve örneğin:

"bize izin verilen şeyler içerisinde Tanrı'nın en fazla nefret ettiği şey boşanmadır... Boşanma olayı Tanrı'nın tahtını sarsar... Tanrı boşayanlarla zevkine düşkün olanların hepsine lânet eder..."

841. Bu akıl almaz gerekçeler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 329.

şeklindeki hâdisler yanında [842], Kur'âna:

"Karılarınızla güzellikle geçinin, onlardan hoşlanmıyorsanız sabredin (4 Nisa 19)

gibi ya da iki tarafı uzlaşmaya çağrıcı âyetler (bk. 4 Nisâ 35) koymuş ve sanki bu yoldan "Talâk"ı insaf sınırlarına sokar görünmüş ise de aslında bunu bir uyutma ve kadını bu haksızlığa râzı etme siyâseti olarak yapmıştır.

Çünkü bir yandan kocaya sınırsız bir boşama hakkı tanırken diğer yandan ona, yukardaki gibi "afâki" bir takım öğütlerde bulunmanın anlamı yoktur. Hukuk yolu ile sınırlanmayan bir iktidar öğütlerle sınırlanmış olmaz. Gerçek odur ki koca, gerek Kur'ân ve hadîs emirlerine, gerek Muhammed'in kendinden verdiği örneklere göre karısını dilediği gibi boşamakta serbesttir. Nitekim Nisâ sûresindeki:

"...Bir eşin yerine bir başka eşi almak isterseniz..." (4 Nisâ 20)

diye başlayan hükümden de anlaşılacağı üzere "asl" olan şey kocanın karısını değiştirme *dilek ve niyetidir.*

Bu dilek ve niyetini koca, sadece karısının tutum ve davranışlarına (yani iyi hizmet etmesine ya da itaatkârlığına vs...) göre değil, fakat asıl kendi kaprislerine göre ortaya vurur. Karısı kendisine karşı son derece bağlı, son derece vefakâr ve fedakâr olabilir; boşanmayı gerektirecek kusurlu hiç bir davranışta bulunmamış olabilir. Fakat koca, yine de ondan ayrılmak isteyebilir ve hiç bir sebeb göstermeksizin, hiç bir mazerete dayanmaksızın boşayabilir.

Nitekim Muhammed kendisi hep böyle yapmıştır. Kendisini seven ve kendisine büyük sadakat ve bağlılık gösteren bazı karılarını, örneğin Sevde'yi,sekiz yıllık evlilikten sonra, sırf ihtiyarlıyor diye boşamaya kalkmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi Sevde'nin yalvar yakar olması ve haysiyet kırıcı şartlara katlanması (örneğin cinsî münasebet nöbetini Ayşe lehine terketmesi) üzerine bundan vazgeçmiştir. Fakat bu tür bir haysiyetsizliğe katlanmaktan kaçınan bir başka eşini, yani Gazziye'yi, aynı nedenle, yani yaşlıdır diye, boşamaktan geri kalmamıştır. Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki Muhammed, Gaziyye (ki Ümmü Şüreyk lâkabıyla da anılır) ile zifafa girdiğinde onun pek genç yaşta olmadığını farkedince derhal boşamıştır[843].

Yine hatırlatalım ki Muhammed, yaşlı kadınlarla cinsî münasebette bulunmayı, hiç değilse kendi bakımından, sağlığa aykırı bulurdu. Vücudu yıpra-

842. Sena, age, (1979) 442. Buna benzer bir hadîs: "Aile yuvasını talak ile yıkmayınız" ve bir diğeri de: *"Kadınlarınızı ancak zina töhmetiyle boşayabilirsiniz"* şeklindedir. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 328.

Fakat Muhammed, bu hükümlerin göstermelik olduğunu bizzat kendinden verdiği örneklerle kanıtlamıştır. Zira sırtında beni var diye, ya da kendisini tenkid etti diye karılarını boşamış, ihtiyarlıyor diye Sevde'yi boşamaya kalktığında kadıncağızın nöbetini Ayşe'ye devretmesi üzerine bundan vazgeçmiştir.

843. Taberi, age, (1966), II, 846.

tan şeyler arasında yaşlanmaya yüz tutmuş kadınlarla yatmak olduğunu anlatırdı[843a].

Bin dört yüz yıl boyunca İslâm'ın koruyucusu görevini yerine getirmekle övünen halifeler ve yöneticiler, hep Muhammed'in bu "ideal" örneğine özenmişler ve hareme dahil karıları arasında yaşlanmaya yüz tutanları bertaraf etmeye çalışmışlardır. Nice örneklerden biri olarak Su'ud kıralı Abdülaziz'i (ki Muhammed'in ahfadından sayılır) zikretmek yeterlidir. Kendisini 20. yüzyılda İslâm'ın en sadık uygulayıcısı olarak ilân eden Abdülaziz (ki aynı zamanda Su'ud devletinin kurucusu sayılır), Arap peygamberinin yukardaki tutumunu âdeta İslâmî bir gerek bilerek:

"kırk yaşını aşkın kadının bana faydası yoktur! (hareme dahil bir kadın) *kırk yaşına bastığı an onu derhal boşarım"* diyerek böbürlenirdi[844].

Hatırlatalım ki Muhammed, karılarını boşamak için daha pek çeşitli bahanelere başvururdu. Örneğin bir karısını "cüzzam"lıdır diye, bir diğerini sırtında lekeler var diye[845], bir başkasını hoşlanmadığı bir sözü sarfetti diye ve daha doğrusu kendisi için: *"Eğer o Tanrı elçisi olmuş olsaydı en sevdiği oğlu ölmezdi"* dedi[846] diye boşamıştır.

Şu veya bu nedenle kendisiyle cinsî münasebette bulunmak istemeyen karılarını da boşamaktan geri kalmamıştır. Müleyke örneğini verelim:

Vakidî'nin anlattıklarına ve Taberî'nin nakline göre Muhammed, Leys uruğundan Davud'un kızı Müleyke ile evlenmiştir. Müleyke genç ve güzel bir kadındır. Mekke'nin fethi günü Muhammed, Müleyke'nin babası Davud'un kafasının kesilmesini emreder. Kadınlarından biri Müleyke'ye gelerek şöyle der: *"Sen (Muhammed ile) evlenerek, babanı öldüren bir adamla münasebette bulunmaktan utanmıyor musun?"*.

Bu sözler Müleyke'yi sarsar; babasının katili olan bir insanın koynuna giremeyeceğini anlar, ve o gece kendisiyle yatmak üzere odasına gelen Muhammed'e cinsî münasebette bulunmayacağını açıklar. Muhammed onu derhal boşar[846a] . Söylemeğe gerek yoktur ki böyle bir durumda yapılacak

843a. Bununla ilgili hadîs için bkz. Gazalî, **Devlet Başkalarına Nasihat-ül-Mülk,** (Sinan Yayınevi, İstanbul 1969), sh. 135.

844. Robert Lacy, **The Kingdom: Arabia, The House of Sa'ud** (New York 1983), 90.

845. "Bundan sonra Tanrı Elçisi Numan bin Evsâd... bin Muaviye Kindi'nin kızı ile evlenmişti... onun vücudunda beyaz lekeler görünce... onu ailesine iade etti." Bk. Taberî, age, (1966) II, 844-5.

846. Arap peygamberi Gifarlardan Amr'ın kızı Şenba ile evlendiğinde onunla zifafa gireceği gece kadının hastalığı tutar. Temizlenmeden önce de Muhammed'in oğlu ölür. Bu olay vesilesiyle Şenba, Muhammed için: "O Tanrı elçisi olsaydı en sevdiği oğlu ölmezdi" diye konuşur. Bu sözlere fena halde içerleyen Muhammed, kadıncağızı derhal boşar. Bk. Taberî, age, (1966), II, 844.

846a. Taberî, age (1966), II, 688-9.

şey boşamak değil fakat anlayış göstermektir. Muhtemelen kadıncağızı teskin etmek ve zamanın geçmesini beklemektir . Oysa ki boşamakla kadıncağızı, bir ikinci talihsizliğe daha uğratmıştır ki o da ömür boyu kocasız yani yalnız bırakmaktır. çünkü kendi koyduğu kurallara göre peygamber karılarının, her ne sebeble olursa olsun başka erkeklerle evlenmeleri mümkün değildir. Fakat bundan gayrı üçüncü bir talihsizlik daha vardır ki Cennet'e "Peygamber eşi" olarak girememektir.

Bir "peygamber" ki hiç olmadık nedenlerle ve hatta vicdan sızlatıcı bahanelerle (örneğin kadının ihtiyarlaması ya da vücudunda lekeler bulunması, vs gibi nedenlerle) karılarını boşarsa, böyle bir kimsenin boşanma fiilini "mübahların en kötüsü" gibi göstermeye kalkışması ya da Tanrı'nın nefret ettiği şeyler arasında sayması, hiç kuşkusuz ki inandırıcı olmaz. Gerçek şudur ki Muhammed'in yerleştirmek istediği dinsel kural, boşanmayı güçleştirmek değil, fakat "güç" koşullara bağlar görünerek uygulanmasını daha da etkili kılmaktır; ve böylece kocayı, dilediği an ve dilediği şekilde "... bir eşin yerine, bir başka eş..." alabilir duruma sokmaktır (yani Kur'ân'ın ilgili hükümlerinden -örneğin 4 Nisâ 20; 2 Bakara 227- kolaylıkla yararlanabilmesini sağlamaktır.)

Böyle bir durumda kocaya düşen tek zorunluluk karısını "*güzellikle bırakmak*" (Nisâ 231) ve evvelce vermiş olduklarını (velevki "*... bir yük altun vermiş olsun"*) geri almamak (Nisâ 20), bazı hallerde dört aylık süreyi doldurmak (Nisâ 226-7) ve süreler dolmuş ise onların evlenmelerine engel olmamaktır (Nisâ 232).

Daha başka bir deyimle koca, hiç bir kusuru olmayan karısını boşarken, ona karşı fazla haşin davranmamalı, verdiği hadiyeleri geri almamalı ve mümkün olduğu kadar gönlünü hoş kılmaya çalışmalıdır. Sanki suçsuz ve günâhsız ve kendisine yıllar boyu hizmet etmiş olan bir kadına karşı başka tür davranmak olurmuş gibi ve sanki bu kadarcık "insaflı!" davranışı öğretmek için Tanrı ya da Peygamber olmak gerekirmiş gibi? Suçu olmayan bir kadını boşamanın düpedüz haksızlık olacağını söylemek ve bunu engellemek varken ya da boşanma kararını tarafsız bir mercie (örneğin yargıca) aldırtmak dururken, bunu yapmayıp sadece "*... boşadıktan sonra onları güzellikle bırakın, verdiklerinizi geri almayın, evlenmelerine engel olmayın*" şeklinde en basit bir insanın bile doğal olarak yapabileceği şeyleri Tanrı'dan gelmiş gibi takdim etmenin ve öğütlemenin takdire şayan bir yönü olmasa gerektir[847]. Ama ne var ki din adamının elinde kafaları ütülenmiş insanlar, her vicdanda mevcut olması gereken böylesine doğal bir öğütte bulundu di-

847. Bazı Kur'ân yorumcuları Nisâ sûresinin 34. âyetini: "Eğer düzelir ve size itaat ederlerse artık onlara kusur arayıp durmayın (ayrılmak için hile ve çareler peşinde koşmayın)" şeklinde de ele alırlar. (Örneğin Gazalî, age, 1975) II, 142.

Fakat bir an için bu yorumu kabul etsek bile bunun keyfililiği önleyecek bir durum yaratmadığı ortadadır; kaldı ki yukardaki âyet, aslında, kocaya, serkeşliğinden endişe ettiği karılarına karşı dayak atmayı emretmektedir.

ye İslâm'ın kurucusunu yüceltmekten kendilerini alamazlar. Düşünemezler ki bu türlü kuru öğütler kocayı insafa ya da insanî davranışlara zorlamaz; aksine boşanma silahını daha da rahatlıkla ve kolaylıkla kullanma olanağına kavuşturur. Daha başka bir deyimle kadını "kusurlu" imiş gibi gösterip yukardaki zorunluluklardan (yani verdiklerini geri almamak, vs. gibi) kurtulma kurnazlığına doğrultur. Çünkü kadının kusurlu sayılması halinde koca hiç bir ödemede bulunmadan, verdiklerini dahi geri almak suretiyle karısını boşayabilir. Şu durumda kadını uydurma bahanelerle (örneğin "kıskançlık yaptı" diyerek) boşama yoluna gitmek koca için daha kârlı bir iş olacaktır.

Şeriât sistemi kadına karşı olan insafsızlığı, her alanda olduğu gibi boşanma konusunda da öylesine aşırı noktalara götürmüştür ki, bırakınız kadının kusurlu ya da kusursuz bulunmasını; fakat evliliğin ahenkli bir temele dayalı bulunduğu ve kocanın hiç bir şekilde karısından ayrılmayı tasarlamadığı hallerde dahi kocaya, çok sevdiği karısını boşama zorunluluğunu yüklemiştir. Gerçekten de eğer kayınpeder gelininden memnun değilse ve ondan hoşlanmıyor ise, koca için karısını boşamaktan başka yapacak bir şey yoktur. Çünkü Muhammed'in yerleştirdiği zihniyete göre:

"...(kocanın babasının) gelinden hoşlanması âile hukukundan önce gelir (evveldir)"[848].

Daha başka bir deyimle karı ile kocanın birbirlerini sevmeleri ve mutlu bir şekilde geçinmeleri, hiç önemli değlidir; önemli olan şey kayın pederin "gelininden memnun olmasıdır." Aksi taktirde koca, çok sevdiği karısını boşamalıdır.Çünkü Muhammed bunun böyle olduğunu hadîs yolu ile açığa vurmuştur. Nitekim Tırmızî'nin rivâyetine göre Abdullah İbn Ömer şöyle demiştir:

"Âilemi seviyordum, fakat babam âilemden (karımdan) hoşlanmıyor ve onu boşamamı bana emrediyordu. Vaziyeti Tanrı elçisine arzettiğimde bana. –'Ey Ömer'in oğlu, âileni (karını) boşa' – buyurdu. (Derhal boşadım)..."

Bu hadîsle ilgili olarak İslâm'ın büyük düşünürlerinden sayılan Gazali'nin vardığı sonuç şudur:

"Bu vak'a (İslâmiyette) baba hakkının önde geldiğini göstermektedir..."[849].

848. Gazali, age, II, 142.

849. Gazalî bu yorumdan sonra şöyle ekler: "Fakat baba da Hz. Ömer gibi olmalı, gelini istememesi lüzumsuz ve asılsız şeyler yüzünden olmamalıdır. Kocasına eziyet edip, kocasının yakınlarını tahkir eden kadın, cinayet işlemiş sayılır. Ahlâkı bozuk ve dini zayıf olan kadın böyledir." Bk. Gazalî age, (1975), II, 143.

Güzel, ama baba gelinini bu nedenlerle istemiyorsa ve fakat koca, karısını her şeye rağmen seviyor ve boşamak istemiyorsa ne olacak? Şeriatçı kafaya göre her şeye rağmen boşayacaktır.

Şeriât'çının bu akla aykırı "mantığı" karşısında şaşırmamak mümkün değildir: "Pek iyi ama neden mutlu bir evliliği yıkmak babanın hakkı olsun? Neden karı ve koca birbirlerine sevgi ve saygı ile bağlı olarak ahenkli ve mutlu bir evlilik yaşamı içerisindeyken, sırf kocanın babası gelininden hoşlanmıyor diye, birbirlerinden ayrılsınlar? Hiç Tanrı böyle bir şeye râzı olur mu? Ya da böyle bir emir verilmesine aracı olur mu?" diye sormak gerekir. Aslında bu tür bir soruyu, herkesten önce Gazali gibi düşünürler ele alacak yerde aksine yukardaki sonucu doğal görmüşlerdir. Bu vicdan sızlatıcı mantığa karşı söylenecek elbette ki çok şey vardır. Ancak ne var ki Şeriatçinin yerleştirdiği düzenin temeli bu tür esaslar üzerine oturmuştur ve bu esaslara karşı savaşacak bir aydınlar sınıfı yoktur.

Yukarıya aldığımız örnekte koca, iyi karaktere sahip ve kendisine düşkün karısını, sırf babası gelininden hoşlanmıyor diye, boşamak zorunda kalmıştır. Bu örneğin vicdan sızlatan bir başka şekli de şudur: Farzediniz ki koca, karısının kötü huylarına, örneğin huysuzluğuna, bağırmasına çağırmasına, aldırış etmemektedir. Sabır göstermek suretiyle muhtemelen onu yola getirmek düşüncesindedir. Böyle bir düşüncesi olmasa dahi, sırf aile yuvasını korumak ve karısından olan çocuklarıyla bu yaşamını sürdürmek dileğindedir.

İşte böyle bir durumda dahi koca, Muhammed'in emirlerine göre, karısını boşamak zorunluluğundadır. Çünkü Muhammed, her ne kadar "âile yuvasını talâk ile yıkmayınız", ya da "kadınlarınızı ancak zinâ töhmetiyle boşayabilirsiniz" der görünmüş ise de [850] bu söylediklerinin göstermelik olduğunu, hem kendi öz davranışlariyle ve hem de "kötü huylu kadını mutlaka boşamak gerekir" şeklindeki emriyle ortaya vurmuştur.

Gerçekten de İbn-i Cerîr-i'nin çeşitli kaynaklardan rivâyetine göre Muhammed şöyle demiştir:

"Üç sınıf insanlar Allâh' a duâ eder de Allah onların düâ'sına icâbet etmez: 1)bir kişi ki, fenâ huylu bir kadına mâlik olur ve onun fenâlığını bile bile onunla geçinir de ondan ayrılmaz..."[851]

Görülüyor ki karısının "fenâ" huylarına bile bile râzı olmak isteyen koca, eğer Tanrı'dan şefaât bekliyor ise, karısından ayrılmak, âile yuvasını yıkmak, muhtemelen çocuklarını anasız bırakmak gibi durumlara katlanma zorunluğundadır.

Söylemeğe gerek yoktur ki Muhammed'in yukardaki sözleri, kendini peygamber diye tanımlayan bir kimseden beklenmeyecek nitelikte şeylerdir

850. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 328.
851. Hadîs'e göre Tanrı'nın düâ'larını kabul etmeyeceği diğer iki sınıf insanlar malını *"sefîhe"* verenlerle, birisine borçlandığı zaman borcuna şâhid tutmayanlardır. Bu Hadîs için bkz. **Sahih-i...**, VII, 299.

ki her şeyden önce, kötülüğü iyilikle karşılamak gereğine inanmış kimseleri şaşkınlığa sürükler. Çünkü bir erkeğin, fenâ huylu olduğunu bildiği bir kadınla geçinmeğe çalışması (ve muhtemelen onu bu sayede iyi huylu hâle sokması) kadar güzel ve takdire şayan ne olabilir ki? Koca'nın böyle bir davranışını aşağılatmak, ve onu karısını boşamağa zorlamak kadar akla ters düşen ne vardır ki? Öyle görünüyor ki karısının "fenâ" huylarına katlanmak isteyen koca'lar, Muhammed'in "Kötülüğe kötülükle karşı koyun" felsefesinin azizliğine kurban kılınmışlardır[851a].

Hele iki insanın, kendi dilekleri gereğince ve kendi sorumluluklarını müdrik olarak bir arada yaşamalarının başlı başına bir özgürlük sorunu olduğu düşünülecek olursa, buna ne Muhammed'in ve ne de hattâ Tanrı'nın bir diyeceği olmamak gerektiği de ortadadır. Eğer bir erkek "fena huylu" bir kadınla yaşamak istiyor, ve bunun sonuçlarına katlanmayı göze alıyor ise, bu başkalarını neden ilgilendirsin ve neden başkaları buna karışsın?

Bütün bunlar bir yana ve fakat bir de yukardaki hükümde yer alan "Fenâ huylu kadın" sözlerinden ne anlaşılmak gerektiği belli değildir: "Ne demektir fenâ huylu'luk?" diye sormağa kalksak, farklı zihniyetteki insanların pek farklı ve çatışmalı yanıtlarıyla karşılarız. Örneğin Şeriâtcı'ya göre elini yüzünü örtmeyen kadın fenâ huylu kadın sayılmak gerekir. Oysa ki özgürlük unsuruna inanmış kimseler için bunun fenâ huylulukla ilgisi yoktur.

Biraz önce belirttiğimiz gibi Muhammed, kadınlara boşama hakkı diye bir şey tanımamıştır. Bu nedenle kadın, en kötü koşullar içerisinde dahi özgürlüğüne kavuşmak ve hayatı "yaşanmaz" kılan bir adamdan kurtulmak olanağına sahip değildir. Kocası kendisini dövse de, kendisine eziyet etse de "seni boşadım" diyerek kocasını boşayamaz. Eğer ortada sabır sınırlarını fazlasıyla aşan durumlar varsa, bu takdirde yapabileceği şey kocasına başvurarak "fidye" vermeye râzı olduğunu bildirmek ve ondan kendisini boşamasını istemektir. Kur'ân'daki:

"... Boşanmak için kadının verdiği fidyede, iki tarafa da günâh yoktur..." (2 Bakara 229).

şeklindeki âyet bunun için konmuştur. İslâm hukukunda "hul,'" diye adı ge-

851a. Her ne kadar Muhammed'in kötülüğe iyilikle karşı koymayı emrettiği, ve örneğin "*Kim affeder ve barışırsa onun ecri Allah'a aittir...*" (Şûra 40) diye hüküm getirdiği öne sürülürse de, güçsüz bulunduğu dönemde iken koyduğu bu tür hükümlerin, güçlendikten sonra koyduğu ve her birisi intikam alma duygularını karşılayıcı nitelikte bulunan hükümlerle karşılaştırılmasından, farklı bir sonuca varmak gerektiği aşikârdır, Gerçekten de gerek Kur'ân'a doldurduğu nice âyet'lerden (Örneğin:"*Ey inananlar... size kısas farz kılındı... Ey akıl sahipleri kısas'ta sizin için hayat vardır*" (Bakara 178-179 ya da "*Onlardan ölen olursa namazını sakın kılma...*" Nûr 11; vs) ve gerek kendi yaşamı boyunca bu yönde verdiği örneklerden genel olarak kötülüğe kölütükle karşı koymayı öngördüğü anlaşılmaktadır.

çen şey, mal karşılığı boşanmak demektir ki o da budur[852].

Fakat Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir hadîsten öğrenmek teyiz ki Muhammed, bunu dahi kadının aleyhine olacak şekle sokmuş ve bir hadîsi ile: "*Hul' yolu ile boşanmak isteyen kadınlar münafıktırlar*" diye konuşmuştur. Görülüyor ki kadın için, ortada geçerli bir mazeret bulunsa dahi, "fidye" karşılığında kocasından kendisini boşamasının istemek doğru değildir; Muhammed'in deyimiyle "münafıklıktır"[853].

Öte yandan "fidye" karşılığı olarak ve belli bir mazerete dayanarak kocasından kendisini boşamasını isteyen kadının bu isteğini kabul etmek ya da reddetmek hususunda koca tamemen serbesttir. Mazeretin "meşrû" olup olmadığını takdir yetkisi tamamen ona aittir. Kabul ettiği takdirde "fidye" miktarının ne olacağını tespit dahi onun takdirine bırakılmıştır[853a].

Her ne kadar "fidyeyi" yüksek miktarlarda tutmaması ve karısına vermiş olduğu "mehir'den" fazlasını hesaplamaması gerekirse de [854], genel olarak geliri olmayan kadın için fidye ödemek güç ve imkânsızdır. Ödeyemeyince de kendisini bu belâlı kocadan kurtarma olanağı yoktur. Yukarda söz konusu ettiğimiz şey kadının mazeret nedeniyle fidye vererek kocasından kendisini boşamasını istemesi hâlidir. Mazeret mevcut olmayan hallerde durum nedir?diye sorulacak olursa yanıtı şudur:

"*...Mazereti olmaksızın kocasından kendisini boşamasını isteyen kadın Cennet rayihasını alamaz... Cennet ona haramdır...*"[855].

Görülüyor ki Şeriat sistemi kadını, evlilik yaşamında çok kötü ve çekilmez durumlarda bırakmıştır; o kadar ki kocasının gaddarlığı ve melâneti karşısında bile onu fidye verme zorunluluğunda tutmuş ve üstelik "*kendi kendisini satın alma*" hususundaki karar yetkisini, kendisine eziyet vermekte olan

852. Bu fidye para ya da mal olabilir. İbn Abbâs rivayetine göre Sabit b. Kayz'ın karısı Muhammed'e başvurup da, "Kocama karşı sadakatsızlık suçu işlemek istemiyorum" dediği zaman Muhammed kendisine, "Bahçesini kendisine iâde edecek misin?" şeklinde soru sormuş ve "Evet, edeceğim" yanıtı üzerine Muhammed, kocaya dönüp: "Bahçeyi kabul et ve kadını boşa" diye emretmiştir. Nesei'nin Ebû Hüreyre'den rivayet ettiği bu hadîs için bk. al-Katib, **Miskatu'l-Meşabih**, Lahore, 1960; sh. 695; ayrıca bk. Gazali, age, (1975) II, 143.

853. Bir çok bakımlardan oldukça liberal davranışlı Hanefi mezhebi mensupları dahi kocanın kötü davranışları karşısında kadının boyun eğmesini ve hiçbir suretle kocısından kendisini boşamasını istememesini gerekli görürler.

853a. Tırmızî'nin hasen olduğunu söylediği ve İbn Mace'nin İbn. Hibba'nın Sevban'dan rivayet ettikleri bu hadîs için bk. Gazalî, age, II, 144.

854. "Erkeğin kadına verdiği paradan fazlasını alması mekruhtur." Bk. Gazalî, age, 143.

855. İlerde göreceğiz ki kocası kendisinden razı olmadan ölen kadın Cennet'e giremez. Mazeretsiz olarak kocasından kendisini boşamasını isteyen kadın aynı akibete uğrar. Fakat koca için boşama konusunda mazeret arama gereği yoktur.

kocasına bırakmıştır.

Koca, sadece karısını boşamak bakımından değil fakat boşadıktan sonra geri alma bakımından da imtiyazlı durumdadır. Çünkü Kur'ân'da şöyle yazılıdır:

"Boşanan kadınlar, kendi kendilerine üç ay beklerler... Kocaları bu arada barışmak isterlerse, karılarını geri almakta çok daha hak sahibidirler... Erkeklerin onlardan bir üstün dereceleri vardır..." (2 Bakara 228).

Yukardaki âyetde yer alan "bu arada" anlamındaki sözcükler, boşanan kadınların üç aybaşı halini beklemeleri ve hamile kalmış iseler bunu bildirmeleri için saptanan süre ile ilgilidir. Böyle bir durumda koca, isterse hamile kadını geri alabilecek, isterse almayacaktır. Yani hamile bırakmış olduğu bir kadını dahi sokağa atmış olabilecektir!

Denecektir ki Şeriât sisteminde kadınların pek âlâ boşanmaya hakları vardır; kocanın cinsel kusurla mâlûl bulunması ve örneğin "*innetli*" ya da "*mecbûb*" ya da "*hısâlı*" ve "*şekkaz*" olması halinde kadın için kocasını boşama olanağı bulunmaktadır.

Yine bunun gibi kocanın bazı hastalıklara düçar olması (örneğin beres, cüzzam delilik, gibi) halinde de, ya da "gâib" ve "mefkud" bulunması gibi hallerde kadın için ayrılma ya da boşanma yoluna gitme hakkı vardır.

Bütün bunlar doğrudur, ancak ne var ki bunlar bir bakıma aldatıcı ve Şeriâtcı'ya "İslâm'da kadınların boşanma hakkı vardır" iddiasına sarılma fırsatını veren şeylerdir. Çünkü bir kere bütün bu saydığımız (ve benzerî) haller, istisnaî sayılabilecek hallerdir. Örneğin "innet", bir tür cinsel iktidarsızlıktır; innetli kişi (ki "innîn" diye çağırılır) dul kadınla cinsel ilişkide bulunabildiği halde bâkire ile bulunamaz. Ya da eşlerinden biri ile bulunabildiği halde diğer bir eşiyle bulunamaz. Böyle bir halde kadının "fesh" talebiyle mahkemeye gitmesi mümkündür. Ancak ne var ki mahkeme, bu durumda dahi kocaya bir yıl tedâvi süresi tanımak zorunluluğundadır. Bir yıl sonra innet giderilmemiş ise, ancak o zaman hakim karı ve kocayı birbirinden ayırabilir. Fakat ayırmak demek boşamak demek değildir. Mahkeme için boşama kararı vermek diye bir zorunluluk yoktur.

Öte yandan unutmamak gerekir ki cinsel organının sünnet olunan baş kısmını kadının rahmine girdirebilen koca innin sayılmaz. Böyle bir durumda kadıncağız, kendisini tatmin edilmiş bulmasa dahi fesh dileğiyle mahkemeye başvuramaz. Oysa ki koca, kendisini tatmin etmeyen karısını hakimden karar almaya bile gerek görmeden sokağa atabilir.

"Cübb" ya da "*hısâ*" ya da "*şekz*" denilen cinsel kusurlar için dahi durum aşağı yukarı böyledir. Cübb denilen şey erkeklik organının ve "husyelerin" bulunmamasıdır. "Hısâ" denilen şey, erkeklik organı bulunduğu halde "husyelerin" (yani testislerin) olmaması nedeniyle men'i'nin gelmemesidir. Böyle bir halde kadın için mahkemeye müracaat hakkı vardır. Fakat eğer ko-

casının bir tek "husye'si" var ise, koca kusurlu sayılmayacağı için, mahkemeye başvurmasının faydası yoktur. Zira Şeriât'ın emirlerine göre "tek husyeli koca ile kanaât etmek zorunluluğundadır."

"Şekz" denilen hastalığa gelince, bu da erken "boşalma" nedeniyle erkeğin cinsel organının "girdirilmeden" sönmesidir. Böyle bir durumda kadın için yargıca başvurma hakkı vardır. Fakat eğer kocasının cinsel organı "rahme girebiliyor" fakat "boşalamıyor" cinsten ise, mahkemeye başvurmuş olmanın bir faydası yoktur. Çünkü böyle bir durumda bulunan koca "şekkaz" sayılmaz.

"*Beres*" ya da "*cüzzam*" ya da "*delilik*", ya da "*frengi*" gibi hallere gelince; Koca için bu "kusurlar" söz konusu olsa bile durum yukardakilerden farklı değildir[856]. Görülüyor ki fevkalâde istisnai bu gibi hallerde kadına, sanki bir hak tanınıyormuş gibi durumlar yaratılmıştır (ki bu da sadece bazı mezheplerde böyledir. Bunu tanımayanlar da vardır). Söylemeye gerek yoktur ki bütün bunları "İslâm'da kadına boşanma hakkı tanınmıştır" şeklindeki bir iddiaya temel yapmak gülünç olur. İstisnai sayılabilen bu durumlarda dahi kadın, dilediği şekilde kocasından ayrılamaz. Mahkemeye gitmek zorundadır. Oysa ki koca, değil sadece karısının yukardakine benzer durumlarda bulunması halini, fakat hiç bir kusuru bulunmadığı hallerde dahi: "Seni boşadım" diyerek boşama olanağına sahiptir. Kadıncağızın tüm kaderi, kocasının iki dudağı arasından çıkacak olan sözcüklere kalmıştır. Hele bu sözcükler, kazara "üç kez boşadım" şeklinde (yani "talâk-ı selâse" ile boşadım diye) çıkmış ise mesele bitmiştir. Böyle bir halde koca pişman olsa ve "aman hatâ ettim, sözümü geri aldım" filan dese bile karısıyla tekrar bir araya gelemez. Gelebilmesi için karısının yabancı bir erkekle evlenmesi, cinsî münasebette bulunması ve sonra ondan boşanması gerekir! ancak bu şartların yerine gelmesiyledir ki kadının kocasına dönmesi mümkündür. Buna İslâm'da "hülle" adı verilmiştir. Ve işte şimdi kısaca, Muhammed'in getirmiş olduğu bu İslâmi kuruluşu gözden geçireceğiz.

A) Boşanmış Kadını Yabancı Bir Erkekle Cinsî Münasebete Zorlama Usulü: Hülle

Boşanmanın bir de "Talâk-ı selâse" adını taşıyan şekli vardır ki kadın bakımından korkulu ve utanç verici sonuçlar doğurur. Çünkü kocası tarafından bu şekilde boşanmış olan bir kadın, kocası ile tekrar beraber yaşayabilmek için başka bir erkeğin koynuna girmek, onunla cinsî münasebette bulunmak, daha doğrusu hülle denilen Şeriat kurumunun azizliğine kurban edilmek durumundadır. Hülle sistemi, İslâmın getirdiği kurumlar içerisinde kadını, en insafsız yoldan cezalandırmak ve âile birliğine darbe vurmak bakımından, akıl verilerine en ters düşenlerden biridir. Kur'ân'da şöyle belirtilmiştir:

856. Demircan, age; I, 293-5. 298, 301. Bk. **Sahih-i Buhari...**, XI, 349-361.

"...Boşanma iki defadır... Bundan sonra (koca) kadını boşarsa, kadın başka biriyle evlenmedikçe bir daha kendisine helâl olmaz. Eğer ikinci koca da onu boşarsa... eski karı (ve) kocanın birbirlerine dönmelerine bir engel yoktur..." (2 Bakara 229-230).

Daha başka bir deyimle, kadın, kocası tarafından "*üç talâk*" ile boş edilmiş ise, bir daha ona helâl olmaz, meğer ki bir başka adamla evlenmiş ve ondan boşanmış olsun. Kocanın üç talâk ile karısını boşaması, karısına hitâben "seni üç kez boşadım" sözlerini sarfetmek suretiyle olabilir. Her ne kadar bazı bilginler bu tür boşamanın sadece bu sözleri sarfetmekle olamayacağını, Muhammed'in getirdiği sistemde fiilen üç ayrı boşama durumu bulunmadan hülle yoluna gidilemeyeceğini ve yukardaki formülün Halife Ömeru'l-Faruk zamanında başladığını iddia ederlerse de [857], iddiaları isâbetli değildir. Zira Zübeyr'in ve Ebû Seleme İbn Abdurrahman'ın Ayşe'den rivâyetine göre Muhammed, üç talâk ile boşamanın, kocanın ağzından çıkacak olan: "Seni üç kez boşadım" sözleriyle bir anda oluşacağını öngörmüştür. Nitekim bin dörtyüz yıl boyunca genellikle iş gören formül, Muhammed'in, üç talâk'ın bir defada verilmesini caiz gören yukardaki formülü olmuştur[858].

Her ne kadar memleketimizde evlilik ve boşanmalar Medeni Kanun hükümlerine tâbi olmakla beraber, kanun dışında saklı olarak *"munâkehât ve mufârekat"* olaylarına yani evlilik ve ayrılmalara çok rastlandığı bir gerçektir. Bütün bu olaylarda uygulanan şey üç talâkın bir defada verilebilmesidir.

Fakat şu son 25-30 yıl içerisinde Mısır, Ürdün, Sudan, Irak ve Fas gibi bazı Müslüman ülkeler, sırf uygar dünyaya ayak uyduruyor görünerek, boşanmayı güçleştirmek maksadıyla fiilen üç ayrı boşama halinin mevcudiyetini şart kılmışlardır.

Söylemeye gerek yoktur ki önemli olan husus bir defada bir sözle verilen üç talâk'ın bir talâk addolunması ya da aksine bir defada üç talâk vermenin haram sayılması değil fakat hüllenin akla, mantığa ve ahlâka ters düşen şartlarıdır. Şöyle ki:

Karısını üç talâk ile boşamış olan bir koca, sonradan pişmanlık duyarak karısını geri almak isteyebilir. Ancak alabilmek için "istemek" yeterli değildir; bazı şartların yerine gelmesi ve getirilmesi gerekir ki o da boşadığı kadının bir başka erkekle evlenmesi, onun koynuna girmesi, onun balcağızından tatması, yani onunla cinsî münasebette bulunması, sonra bu ikinci koca tarafından boşanmasıdır.

Bütün bu şartlar yerine geldiği taktirdedir ki kadın eski kocasına dönebi-

857. Mahmud, age (1972) 263.

858. Buharî'nin SAHİH'inde *"Üç talâkın bir defada verilmesini câiz görenlerin beyanı"* başlıklı bir bölüm vardır ki karısını bir defada ve bir sözle "Üç kere boşsun" diyerek boşayan kimsenin bu talâkını tecvîz edenlerle etmeyenlerin görüşleri belirtilmiştir. Bu görüşler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, cild II, sh. 347-354; ayrıca bk. XI, 349-361.

lir. Bu şartlar arasında en önemli olanı, yeni evlendiği adamla cinsî münasebette bulunması ve sonra ondan ayrılmış olmasıdır. Eğer cinsî münasebette bulunmadan ayrılacak olursa eski kocasına asla dönemez. Çünkü Muhammed bunun böyle olmasını emretmiştir.

Gerçekten de Buharî'nin SAHİH'inde yer alan ve Ayşe'nin rivâyetine dayalı bir hadîs şöyledir:

Kurazî Rifâa adında birisi, üç talâk ile karısı Temîme'yi boşar. Fakat boşadıktan sonra pişman olur. Muhtemelen kızgın bir anındayken ve hislerine kapılarak yaptığı bu işten dolayı çok üzgündür. Temîme'nin kendisine dönmesini ister. Temîme de Rifâa'ya dönmek dileğindedir.;ancak ne var ki Kurazî, Abdurrahman İbn Zubeyr adında biri ile evlenmiştir. Eski kocasına dönebilmesi için Abdurrahman ile cinsî münasebete bulunması ve ondan ayrılması gerekmektedir. Fakat Abdurrahman'ın şehvet gücü yetersizdir. Bu nedenle Temîme, bir çözüm yolu bulmak üzere Muhammed'e müracaat eder ve şöyle der:

"Ya Resu'la'llah! Rifâa beni boşamıştı. (Ve üç talâk ile) talak-î kat-î kılmıştı. Sonra ben de Kurazî Abdurrahmân... ile evlenmiştim. Fakat Abdurrahmân'ın erliği şu elbise saçağı gibi (gevşek)dir. (Erlik) vazifesini göremiyor.)"

Temîme'nin bu sözlerini dinleyen Muhammed şu yanıtı verir:

"Sanırım ki sen (eski zevcin) Rifâa'ya varmak istiyorsun. Fakat (ikinci zevcin) Abdurrahmân senin balcağızından, sen de onun balcağızından tatmadıkça bu olamaz (ona varamazsın)"[859]

Muhammed'in "balcağız" sözcüğü ile anlatmak istediği şey "cimâdan, yani cinsî birleşmeden kinâyedir"[860].

Görülüyor ki Muhammed, hülle sisteminin işlemesi için, cinsî münasebeti mutlak bir şart kılmıştır. O kadar ki ikinci kocanın cinsî güç bakımından "gevşek" bulunması halinde dahi kadına ondan ayrılıp ilk kocasına dönme olanağını vermemiştir.

Bundan dolayıdır ki zavallı Temîme, sevdiği eski kocasına dönmek şöyle dursun ve fakat ömrünü cinsî münasebet gücünden böylesine gevşek bir adamla geçirme talihsizliğinde kılınmıştır. Hemen belirtelim ki ikinci kocası ile cinsî münasebette bulunma imkânına sahip olup ondan ayrılsa ve eski kocasına dönmüş olsaydı dahi daha mutlu bir duruma kavuşmuş olmayacaktı.

Çünkü söylemeye gerek yoktur ki Muhammed'in öngördüğü "cimâ" şartı, kadın bakımından olduğu kadar, aslında, koca bakımından da tiksinti yaratıcı sonuçlar doğurur. Kadın bakımından aşağılatıcı ve tiksinti yaratıcıdır, çünkü sırf eski kocasına dönebilmek için başka bir erkeğin koynuna girip,

859. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, cild XI, sh. 346-7, Hadîs No: 1834. Ayrıca bk. Gazalî, age, (1975), II, sh. 144. Ayrıca bk. al-katib, age, sh. 633-4.
860. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, cild XI, sh. 347.

onunla cinsî münasebette bulunma zorunluluğu, böyle bir tiksintiye kapılmadan yerine getirilebilecek bir şey değildir. Üstelik de bu zorunluluk kadını, yukarıdaki örnekte olduğu gibi, erlik vazifesini göremeyecek bir adamla evlenip bütün ömrünü onunla geçirme tehlikesiyle de pek âlâ başbaşa bırakabilir.

Kocanın durumuna gelince: bazen hiddetini yenemeyip karısına *"üç kez boşsun" diyerek*[861] yarattığı durumlar sonucu karısının yabancı bir adamla cinsî münasebette bulunmasına göz yumması (çünkü aksi taktirde onu geri alamayacaktır), ve böylece başkasının koynundan çıkmış bir kadınla tekrar aynı bir çatı altında yaşamaya devam etmesi, aynı nitelikteki tiksintilere katlanmaktan başka bir şey değildir. Bunu yapamadığı takdirde de sevdiği karısına kavuşamayıp mutsuz olacaktır.

Daha başka bir deyimle hülle sonucu tekrar bir araya gelen eşler için, birbirlerinin yüzüne bakmak muhakkak ki çok zorlaşmış olur. Bundan dolayıdır ki talâk-ı selâse ile yıkılan bir yuvanın tekrar kurulması çoğu kez mümkün olamamaktadır. Bu şekilde birbirlerinden ayrılmış olup ta yeniden bir araya gelmek isteyen nice eşler, HÜLLE sisteminin gerçekten utanç yaratıcı bu yönleri nedeniyle ayrı yaşamaya ve mutsuzluğa mahkûm kalmaktadırlar.

B) Hülle Sistemi Ne Boşanmayı Güçleştirmeye ve Ne de Kadını Korumaya Yarar

Akla ve müspet ahlâk anlayışına ters düşer olmasına rağmen, Hülle sistemi ve bu sistemin dayalı bulunduğu Kur'ân hükmü (Bakara 229) yüzyıllar boyunca din bilginleri tarafından kutsal bilinmiş ve savunulagelmiştir. Hem de güyâ Cahilliye döneminin kötülüklerinden birini yok eden bir sistem olarak! Denmiştir ki: *"Cahilliyye zamanında talâk bir adetle tahdid olunmamıştı. Erkek karısını sayısız bir surette boşar, sonra dönüp tekrar alır dururdu. Cahilliye âdetine göre erkek için sonsuz ve sayısız talâk ve müracaat hakları vardı. Şüphesiz ki bu ittıradsız hal ve vaziyet devamlı ve mes'ûd bir âile kurmaya mâni idi. Aynı zamanda kadın için de bir zulüm idi. Kadını müşkül vaziyette bırakıyordu"*[862]. Daha başka bir deyimle Hülle sistemini savunanlar çöl

861. Buharî'nin SAHİH adlı yapıtının "Gazab halinde ikâ edilen talâkın hükmü" başlığını taşıyan bir bölümünden anlaşılmaktadır ki "şuuru kasıd ve iradeyi selb ederek cinnet derecesinde bulunan gazab ve asabiyet halinde ikâ edilen talâk"a itibar edilip edilmeyeceği tartışmalıdır. Böyle bir durumda bulunan kocanın talâk kararını dahi geçerli görenler daha çoktur. Nitekim Buharî, Ayşe'nin rivayetine dayalı olan ve "hal-i gazabda ikâ edilen talâka ve köle azadına itibar olunmaz" şeklindeki bir hadîsi, "rivayet şartını haiz olmadığı için sahihine ithal etmemiştir." Daha başka bir deyimle Muhammed'in, öngördüğü şudur ki koca "gazab" halinde ve kızgınlıkla karısını boşamış olsa dahi talâk muteberdir, meğer ki "şuuru selbeden ve ağzından çıkan sözün mahiyetini idrak edemeyecek derecede asabiyet halinde" bulunmuş olsun. Bu hususlar için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...,** cild XI, sh. 357-360.

862. **Diyanet İşleri Başkanlığı**'nın bu mantığı için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...,** cild XI, sh. 350.

müntığına sarılarak bu sistemin boşanmaları güçleştirmek ve kadını koruma gibi bir amaca dayalı olduğunu iddia etmişlerdir: "Eğer koca, karısını boşarken hüllenin bu sonuçlarını hesaplayacak olursa, boşama yoluna pek gitmez, karısını haksız ve keyfî şekilde boşamış ise, cezasını kendi çeker" şeklinde bir garip mantık yürütmüşlerdir.

Hemen işâret edelim ki bu söylenenler yanlıştır. Çünkü bir kere Cahilliyye döneminde boşama hakkı erkeğin tekelinde değildi. Daha önce görmüş olduğumuz gibi kadının da boşama hakkı vardı. Üstelik boşanma halinde iki taraf, hiç bir şarta bağlı olmaksızın (yani kadın bir başka erkekle cinsî manasebet zorunluluğunda kalmaksızın) tekrar bir araya gelebilirdi; "Hülle" diye bir şey yoktur. Bu itibarla boşamayı sayı ile sınırlamanın ve hülle sistemine bağlamanın karı koca bakımından yararlı bir yönü yoktur. Hele boşama hakkını kocanın keyfine terketmekle evlilik birliğinin korunacağını düşünmek saflık olur. Kaldı ki hülle sistemi, boşanmayı zorlaştırmaktan ya da kocayı cezalandırmaktan ziyade, suçsuz durumdaki kadını işkence azabına sokmak gibi olumsuz sonuçlar doğuran bir uygulamadır. Olayların ortaya vurduğu gerçek şudur ki erkek, çoğu kez öfkesine yenilerek ve fevrî bir davranışla, ağzından *"Üç kere boşsun"* sözlerini kaçırabilmektedir. Bu durumda kadın, bu tür haksız bir davranışın kurbanı olarak istemediği ve hattâ bilmediği bir adama varmak, onun koynuna girip "balcağızını tatmak" yada eğer bunları yapmayı göze almıyor ise, eski kocasına dönemeyip mutsuzluğa katlanmak durumundadır.

Görülüyor ki Muhammed, bu vesile ile de kadını, kocasının kaprislerine, içgüdülerine, öfkelerine ve keyfiliklerine feda etmiştir.

C) Boşanma Hakkının Sadece Kocaya Ait Bulunmasının Kadını "Özgürlüğe" Kavuşturduğu İddiası!

Muhammed'in getirdiği boşama sistemi, kadını erkeğin istibdadına sokar nitelikte olmasına rağmen müslüman savunurların hayranlığını cezbetmiştir; bu usulün Arap yaşamlarında reform yaratan ve karı koca ilişkilerinde adil sonuçlar doğuran bir şey olduğunu iddia etmişlerdir. Aralarında talâk sisteminin kadınlara özgürlük, bağımsızlık sağladığını ileri sürenler olmuştur; örneğin şöyle diyenler vardır: "Eğer peygamber kocaya, karısını cezalandırma hakkını tanıdı ise, kadına da özgürlüğünü kolaylıkla elde edebileceği 'tâlak' yolunu sağlamıştır"[862a].

Bazıları kadının, nikâh sırasında evlenme akdine, boşanma hakkını mahfuz tuttuğuna dair hüküm koyabileceğini öne sürmüşlerdir[863]. Hemen belirtelim ki İslâm'da evlenme akdini yapan kadın olmadığı için (çünkü bu işi baba ya da erkek veli yapar) böyle bir iddianın geçerli bir yönü yoktur.

862a. Seyyid Amir Ali (Syed Ameer Ali), "**The Caliphate and the Islamic Renai ssance**" (The Edinburg Review, Jan. 1923, vol. I, 241).

863. Abdul-Rauf M. **The Islamic View of Women and Familv.** (New York 1977), 121.

Bazıları İslâm öncesi "cahiliyye" döneminde boşanmanın kadın aleyhine iş görecek şekilde düzenlediğini, diğer bütün dinlerde de durumun bu olduğunu, oysa ki Muhammed'in bu sistemi ıslah ederek kadınlar lehine olacak şekle dönüştürdüğünü söylerler[864]. Bu iddianın da tutar tarafı yoktur. Her ne kadar eski Yunan ve Roma'da ya da Yahudilik'te boşama hakkının kocaya tanınmış olduğu ve Katolik'likte ise boşanmanın tamamen yasaklandığı doğru olmakla beraber, bir kere bu eski örnekleri kıyas ölçeği yapmak, böylece talâk sistemini meşru ve mazûr kılmaya çalışmak yanlıştır. Kaldı ki kıyaslanmak istenen sistemlerin İslâm'ın getirdiği sistemlerden daha kötü bir yönü de yoktur. Örneğin, katolik dini boşanmayı yasaklamıştır, fakat hiç olmazsa bu yasağı tek taraflı olarak değil fakat hem erkek ve hem de kadın için koymuştur. Oysa ki İslâm'da boşanma sadece kocanın çıkarlarına iş görecek şekilde ayarlanmıştır.

1) Islam Öncesi Dönemde Arap Kadını, Kocasını Boşama Hakkına Sahip İken...

Cahiliyye diye tanımlanan İslâm öncesi dönemi kötü göstermek için Şeriâtçının başvurduğu iddialardan biri de, bu dönemde Arap kadınının, her alanda olduğu gibi, boşanma alanında da her türlü haktan yoksun olduğu ve işte Muhammed'in Arap Kadınını bu acınacak durumlardan kutardığı, daha doğrusu eski geleneği yok etmemekle beraber ıslah ettiğidir[865].

Bu iddiâ'nın da gerçeğe uygun bir yönü yoktur. Çünkü bir kere bu dönemde boşama hakkının sadece kocaya ait olduğu doğru değildir. Arap kaynaklarının kanıtladığı gerçek odur ki İslâm öncesi dönemde Arap kadınının özgürlüğünü sağlayan şeylerden biri kocasını kendi dilediğine göre seçebilmek olduğu kadar evlendikten sonra dilediği gibi onu boşayabilmektir. Evlenirken de boşama hakkını mahfuz tuttuğunu belirtir ve bu hakkı, özgürlüğünü sağlamak üzere kullanmasını bilirdi. Bunu kanıtlayan nice örneklerden biri olmak üzere Asr'ın kızı Selma'nın (ki Muhammed'in büyük babası Abdülmüttalib'in anası olur) davranışını belirtmek mümkündür. İbn İshak'ın bildirdiğine göre Selma, öylesine özgür ruhlu, öylesine haysiyetine düşkün bir kadındı ki, Abdimenaf oğlu Haşim'in kendisine talip olması üzerine bu evliliğe bazı şartlarla râzı olacağını bildirmiş ve şartlar arasına, kendi işlerini ve mallarını kendi idare edeceğine, dilediği an kocasını boşayabileceğine dair olanları katmıştır[866]. Nitekim bu evlilikten doğan çocuğa Şeybe adı verilmiş, fakat bir süre sonra Haşim, Mekke'ye dönmek istediğini bildirince Selma kendisiyle gelemeyeceğini bildirerek oğlu Şeybe ile Medine'de kalmıştır. Yine İbn İshak'ın bildirdiğine göre Selma'nın kayınbiraderi Muttalib, Şeybe'yi alıp Mekke'ye babasının yanına götürmek istemiş fakat Selma'nın direnmesiyle

864. S. Ali, age, (1923), 24.
865. Ameer, **The Spirit of Islam** (Londan 1935), 44-5.
866. İbn İshak, age, 59; Taberî, age, (1966), II, 16-27.

karşılaşmıştır. Bu direnişi kırmak üzere çok yalvarmış, çok dil dökmüş, hattâ çocuğun artık seyahat edebilecek bir yaşa geldiğini, Mekke'deki kendi aşiretinin yanına dönmesi gerektiğini belirtmiş fakat Selma'dan izin alamamıştır. Ancak Şeybe'yi araya koyarak ve onu anasından ricâkar yaparak bu izni sağlayabilmiştir[867].

Şimdi geliniz birlikte, İslâmî yasakların başlamasından önceki dönem itibarıyla Selma'nın bu özgür durumuna ve bir de kadın'ın İslâm'ın getirdiği kısıtlamalara bağlı tutumuna bakalım. Mümkün müdür ki İslâm'dan sonraki kısıtlamalar döneminde kadın, kocası başka bir yere gitmek istesin de ona karşı direnebilsin ya da çocuğunu kendisine alıkoyabilsin? Yukardaki örnekte Selma'nın özgürlüğü, hiç kuşkusuz boşama hakkına sahip olmaktan doğma bir şeydir. Kocasının bencil bir davranışa yönelmesi halinde, ya da onunla artık yaşamak istememesi durumlarında, bu hakkını kullanacağını bilmektedir. Koca dahi bunu bildiği içindir ki kadınına hükmedememektedir.

İslâm öncesi dönemde Arap kadını şu ya da bu nedenle kocasından ayrılmak istediğinde: "*Senden ayrılmak için Tanrı'ya sığınırım*" sözlerini üç kez tekrarlayarak özgürlüğüne kavuşabilirdi. Nitekim Muhammed'in bazı eşleri, henüz talâk sisteminin ihdasından önce, bu formüle sarılarak Muhammed'ten ayrılmışlardır. Bunlar arasında Muaviye Kındî'nin kızı Esma'yı ya da Mulayka'yı ya da Fatima bin Adhak ya da Leylâ adındaki kadınları örnek vermek mümkündür.

Boşanmak istemelerinin nedeni, Muhammed'ten hoşlanmamaları, onu kendilerine nazaran çok yaşlı bulmaları, ya da onun diğer eşleriyle bir arada bulunmaktan kaçınmalarıdır. Güzellikleriyle tanınmış olan ve Muhammed'e nazaran çok genç yaşta bulunan ve üstelik ünlü Kabile'lerden gelme bu kadınlar için Muhammed'le birlikte yaşamak câzib görünmemiş ve bu nedenle her birisi ondan ayrılma yolunu aramıştır. Kısa bir fikir edinmiş olmak için Esmâ'nın (*ki Ümeyme* olarak da bilinir) ayrılmak istemesini Ebû Useyd'in rivâyetine dayalı olarak Buharî'den ve ayrıca İbn-i Sa'd'ın ve Taberî'nin ağızlarından[868] dinleyelim:

> *Esmâ'nın odaya girmesi üzerine Peygamber kapıyı kapadı ve perdeleri örttü. Kollarını Esmâ'ya doğru uzattığında Esmâ: 'Sana karşı Allah'a sığınırım' diye konuştu. Bunun üzerine Peygamber, başını elbisesinin kol-*

867. Bir başka rivayete göre Muttalib, Medine'ye geldiğinde kardeşinin oğlu olan Şeybe'yi Mekke'ye götürmek istediğinde etraftan kendisini "evet bu çocuk senin kardeşinin oğludur, götürmek istersen anası duymadan götür. Çünkü anası duyarsa onu hiçbir zaman sana vermez" diye ikaz edenler olmuş. Bunun üzerine o çocuğu yanına çağırmış, kendisini Mekke'ye, kavminin yanına götermek istediğini söylemiş ve çocuğun bu teklifi kabul etmesi üzerine devesine bindirerek Medine'den ayrılmıştır. Selma durumdan geceleyin haberdar olmuş ve oğlunun hasretiyle bağırmaya başlamıştır. Bk. Taberî, age, II, 16.

868. İbn Sa'd, age, 141-145.

larıyla örttü ve 'Dilediğin şekilde korunmakta serbestsin' sözlerini üç kez tekrarladı ve (odadan çıkarak) etrafındakilere (Esmâ'nın) kendi aşiretine iâde edilmesini emretti"[869].

"Esmâ'nın neden dolayı Muhammed'ten hoşlanmadığı hususu pek açıklanmaz. Bununla beraber, tahmin edilebilir ki bu "neden", her şeyden önce onun "kadınlık" gururuna ve haysiyet duygusuna sahip bulunmasından doğmuştur.

Çünkü hatırlatalım ki Esmâ (yahut Ümeyme) Cevn oğullarından Nu'mân İbn-i Şerahîl'in kızı idi. Cevn oğulları Ezd soyundan tanınmış bir kabîle olup Kinde ümerâsından idiler. Ve işte böyle bir kabîleye mensup bir kadın, Muhammed'in yanına konulduğunda: "Nefsini bana bağışla", hitabıyla karşılaşınca bunu gurur ve haysiyetine yedirememişti. Kendisinden "nefis bağışlaması" isteyen bir adama karşı muhtemelen saygısını yitirmiş ve hattâ asabileşmişti. Bundan dolayıdır ki Muhammed'e şöyle cevap vermişti: "*Hiç melîke bir kadın nefsini teb'asına bağışlar mı?*"[869a].

Bilindiği gibi "melîke" sözcüğü kadın hükümdarlara ya da hükümdar karılarına verilen bir addır. Böylece Esmâ, Muhammed'in "Nefsini bana bağışla" şeklindeki davranışını, kendisine karşı saygısızlık sayarak onu "teb'a" durumuna düşürmekle karşılık vermiş olmaktaydı.

Daha ilk andan itibaren ondan soğumuş olmasının nedeni, muhtemelen budur. Diğer bir neden de Muhammed'in çok karılı haremine dahil olmaktan kaçınması olabilir[869b].

Hazrec'in kızı Leylâ'nın da, yine buna benzer şekilde Muhammed'ten nasıl ayrılmış olduğunu daha önce görmüştük. Eşleri tarafından bu şekilde reddedilmiş ve "istenmemiş" olmayı Muhammed büyük bir üzüntü ile karşılar

869. İbn Sa'd, age, 141-145. Taberî, age, (1966), II, 845.**Sahih-i...**, XI, 343.

869a. Ebû Üseyd'in rivâyetine göre Buharî'nin naklettiği hadîs şöyledir:"*...Ümeyme Resulûllah'ın yanına konuldu... Nebî: –'Nefsini bana bağışlayınız' diye taltif buyurdu. Ümeyme: –'Hiç melîke bir kadın nefsini teb'asına bağışlar mı?'– diye karşıladı... Bunun üzerine (Muhammed_ kadının asabiyetini yatıştırmak için elini uzatıp başına koymak istediğinde Ümeyme: –'Senden Allah'a sığınırım'–* dedi." Bunun üzerine Muhammed onu ailesine iâde ettirir. Bk. **Sahih-i...**, XI, 343, Hadîs no: 1833.

869b. Muhammed'in Esmâ tarafından red'edilmiş olmasını küçümsemek maksadiyle Şeriatçı yazarlar yukardaki olayı Ayşe'nin bir tertiplemesi şeklinde gösterirler. İbn-i Sa'd'in, Hişam'dan rivâyetine göre güyâ Esmâ'nın nikâhı kesinleşince Ayşe gayrete gelerek Esmâ'ya *"Resulûllah'ın yanına girdiğinde: –Senden Allah'a sığınırım– dersen Peygamber bu sözlerden memnun olur"* demiş ve işte bu nedenle Esmâ böyle konuşmuştur. Bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 344. Ve nihayet bir başka ihtimal de Muhammed'in Esmâ'yı sırtında beyaz lekeler gördüğü için boşamış olması ve yukardaki hikâyelerin bu davranışı örtbas etmek için uydurulmuş olmasıdır.

ve bunu gurur sorunu sayardı. Bundan dolayıdır ki eşlerinin biri kendisinden ayrılmak istediğinde yüzünü elbisesinin kolu ile kapar, yukardaki şekilde konuşur ve odadan çıkardı[870].

Ve işte bütün bu durumlara bir son vermek ve böylece karıları tarafından terkedilmeyi önlemek içindir ki boşama hakkını kadından alıp erkeğin imtiyazı haline getirmiştir. Bazı din bilginleri, Muhammed'in yerleştirdiği "talâk" sisteminin, eski Arap geleneklerinin ıslah edilmiş şekli olduğunu söylerler ve bunu kanıtlamak üzere şu âyetleri gösterirler:

"Allah eşlerinizi, anneleriniz gibi kendinize haram saymanız için yaratmamıştır..." (33 Ahzâb 4); "... İçinizde karılarını annelerinin yerine koyarak haram sayanlar bilsinler ki karıları anneleri değildir..." (58 Mücâdele 2).

Hemen işâret edelim ki bu âyetleri Kur'ân'a koymakla Muhammed, ne eski Arap geleneklerinin kötü yönlerini düzeltmiştir ve ne de boşanma usulünde kadın lehine reform getirmiştir. Aksine eski bir geleneği daha da kötü bir şekle dönüştürmüştür. Bakınız nasıl:

Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz ki eskiden (yani "cahiliyyede") araplar, karılarını boşamak istedikleri zaman: *"Sen bana anamın sırtı gibisin"* diye konuşurlar ve konuştukları an artık bir daha hiç birleşmemecesine karılarından ayrılmış olurlardı. Bu gelenek, Muhammed'in peygamberlik iddialarına sarıldığı tarihten sonra da devam etmiştir. Tanrı ile her an temas halinde bulunduğunu ve her kötülüğü O'nun irşâdı ile gidermeye memur bulunduğunu söyleyen Muhummed'in aklına, uzun süre bu yukardaki geleneği değiştirmek fikri gelmemiştir. Aksine hemen her fırsatta mü'minlere bu gelenek gereğince davranmalarını bildirmiştir. Ta ki Sa'lebe kızı Havle, kendisine hatırlatana kadar.

Beyzâvî ve Celâleddin gibi ünlü yorumcuların bildirdiklerine göre Havle, günlerden bir gün Muhammed'e başvurarak kocasının kendisine: "Sen bana anamın sırtı gibisin" sözlerini söylediğini bildirir ve bu sözlerin "boşama" anlamına gelip gelmediğini sorar. Muhammed kendisine yanıt verirken aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"...(Bu sözleri söylemekle kocan seni boşamış olmaktadır).. bu adamla birlikte yaşaman artık senin için câiz değildir.

(Havle cevaben kendisine) –Evet ama kocam bana 'Seni boşadım' demedi ki; beni sokağa da atmadı. Sadece bu sözleri söylemekle yetindi. Oysaki şimdi sen bana kocamla artık bir arada olmamın gayrî meşrû bulunduğunu söylemektesin. İyi ama bu durumda çoluk ve çocuğumla ben ne yapabilirim ki? Yok mu bana vereceğin bir başka öğüt?...der'"

Fakat Muhammed, kadının bu çok yerinde ve haklı yakınması karşısın-

870. İbn Sa'd, age, 141.

da insaflı bir çözüm yolu arayacağına, ilk söylediklerini tekrarlar ve mevcut olan Arap geleneğine göre artık kocasına dönmesinin imkânsız bulunduğunu hatırlatır. Bu hatırlatma üzerine Havle evine, çocuklarının yanına döner ve oturup Tanrı'ya içini döker, duâ'lar eder. Ve işte güyâ onun bu yalvarmalarına dayanamayan Tanrı, yukardaki âyetleri gönderir. Daha başka bir deyimle bütün bu durumları daha önceden düzeltmek Tanrı'nın aklına gelmemiştir. Muhammed'in de aklından, Havle'nin ikazına reğmen, söz konusu kötü durumu düzültmek ya da Tanrı'ya danışmak fikri geçmemiştir. Sadece ve sadece Havle'nin oturup Tanrı'ya yakınması üzerinedir ki yukardaki çözüm bulunmuştur. Fakat bulunan çözüm boşama hakkını kocanın keyfiliğinden kurtarıp kadının zavallılığına devâ getirmiş değildir. Çünkü yukardakilere eklenen hükümler kadın lehine yönelik değildir ve şöyledir:

"Karılarını annelerinin yerine koyup haram sayarak boşamak isteyip sonra sözlerinden dönenlerin, âilesiyle temas etmeden bir köle âzâd etmeleri gerekir... Azâd edecek köle bulamayanın, âilesiyle temastan önce iki ay birbiri peşine oruç tutması gerekir. Buna gücü yetmeyen altmış düşkünü doyurur. Bu kolaylık Allah'a ve Peygamberine inanmış olmanızdan ötürüdür..." (58 Mücâdele, 3,4).

Görülüyor ki değişen pek bir şey yoktur. Boşama formülü kadının lehine olabilecek bir şekle dönüştürülmüş değildir; sadece boşanmanın "vazgeçilmez" niteliği değiştirilmiştir. Çünkü yukardaki âyette;

"Karılarını annelerinin yerine koyup haram sayarak onları boşamak isteyip sonra sözlerinden dönenlerin..."

şeklindeki sözler yer almıştır. Daha başka bir deyimle koca, sözünden dönmek istemez ise boşanma hali devam eder. Bu takdirde kadın için yapılacak şey kalmamıştır; ne mahkemeye ne de başka bir mercie baş vurabilir. Pılısını pırtısını alıp evi terketmesi gerekir.

Eğer koca sözünden dönmek isterse, bu "istek" yeterli değildir. Yani "sözümü geri aldım" diyerek boşanma durumuna son vermiş olmaz ve karısı ile yaşama olanağına kavuşmaz. Kavuşabilmek için âyetde görülen şartları yerine getirmesi gerekir. Yani kölesi var ise bir köle âzâd edecektir; yok ise iki ay boyunca oruç tutacaktır; buna da gücü yetmez ise 60 düşkünü doyuracaktır. "Pek iyi ama bunu da yapamaz ise ne olacaktır?" diye sormak yersizdir. Çünkü bu tür sorular Tanrı'ya ve Peygamberine hakâret ve imansızlığın kanıtı sayılmıştır.

2-Karı'yı boşayıp, yerine daha güzelini almanın bir başka "acâip" yolu:
Kadının kadın'a mübâşeret etmesi *(çıplak sürtmesi):*

İbn-i Mes'ûd'un rivâyetine göre Muhammed, iki kadının çıplak tenlerini birbirlerine sürtmeleri sonucu âile felâketi doğacağını söylemiş ve şöyle demiştir:

"Kadın kadına mübâşeret etmesin (çıplak sürtmesin).. Sonra kocasına

öbür kadını (kocası ona bakıp görüyorcasına) vasıf ve ta'rif eder (de bir fenâlığa sebeb olur)..."[870a].

İslâm kaynaklarının bildirdiklerine göre *"Kadın'ın kadın'a mübâşereti"* demek, iki kadının bir çarşaf, bir yorgan içinde birbirlerine tenleriyle, yâni çıplak olarak, dokunmaları ve sürtmeleri demektir[870b]. Yine aynı kaynakların söylemesine göre Muhammed bu şekildeki "çıplak sürtmeleri" âile yaşamları bakımından büyük felâket sebebi saymış ve yasaklamıştır. Çünkü düşünmüştür ki, eğer evli bir kadın, çarşaf ya da yorgan içinde bir başka kadının çıplak tenine sürtmüş ise, bu taktirde kocasına olup bitenleri anlatırken o kadının güzelliğini "ta'rif ve tavsîf" eder, ve kocası da onu dinlerken o kadını hayalinde canlandırıp ona aşık olabilir, ve sonunda karısını boşayıp o kadınla evlenebilir. Böyle bir durum ise âile felâketine müncer olur. Ve hele diğer kadın da evli ise, bu taktirde o da kocasından boşanma çarelerini aramaya kalkar ki bu daha da büyük bir âile felâketi yaratır[870c].

Bütün bunları okurken, pek muhtemelen kendi kendinize: "Bu acaib yasağın sebebi, olsa olsa kadınlar arasında seviciliği önlemektedir" diyeceksinizdir. Evet ama siz hiç her hangi bir kadının, bir başka kadına "mübâşeret" ettikten sonra gelipte o kadının çıplak vücudunun güzelliğini kendi kocasına anlatacağını düşünebilir misiniz? Ve hele kocasının kendisini boşayıp o kadını alabileceğini hesap ederek bu riske girişebileceğine hiç ihtimal verebilir misiniz? Öte yandan başka bir kadını almak için, karısını boşamak zorunda değlidir ki koca! Eğer karısından memnun ise, hem onu kullanmağa devam eder ve hem de onun mübâşeret sonucu kendisine güzelliğini anlattığı diğer kadını haremine ekler, olur biter.

Söylemeğe gerek yoktur ki âile felâketini yaratan şey kadının kadına mübâşereti değil ve fakat boşama hakkının sınırsız ve keyfî şekilde koca'ya verilmesidir.

D) Müslüman Ülkelerde Kadın, Bugün Hâlâ "Talâk" Sisteminin Kurbanıdır.

Biraz önce belirttiğimiz gibi "talâk" sisteminde kadının kaderi kocasının iki dudağı arasında çıkacak olan "Boşadım" sözlerine bağlıdır. Bunu yaparken onun iradesini sınırlayan hiç bir şey yoktur. İddet süresine riâyet etmek ve aldıklarını geri vermek suretiyle (ki bu da bazı hallere münhasırdır) bu insafsız silâhı dilediği gibi kullanır. O kadar ki karısına sinirlendiği bir anında

870a. **Sahih-i...**, XI, 325, Hadîs no. 1827

870b. Râgıp ve Buhârî yorumcularının söylemesine göre böyledir. Bkz. **Sahih-i...**, XI, 325-6.

870c. T.C. Diyânet İşleri Başkanlığı'nın yayınlarına göre Kabusî'nin açıklaması şöyledir: *"Eğer kadın zevcine, temas ettiği kadının güzelliğini ta'rif ve tavsîf ederse, zevci o kadının hüsnü ânına aldanarak kendisini boşayıp onu alması, hattâ evli ise kocasından boşanmak çarelerini taraması umulur ki, bütün bunlar kadının kadına mübâşeretinin evlîd ettiği âile felâketleridir"*. Bkz. **Sahih-i...**, XI, 326.

"yarın yağmur yağacak olursa kendini boş olmuş bil" dese ve tesadüfen ertesi gün yağmur yağsa, karısını gerçekten boşamış sayılır. Her ne kadar bu söylediklerinden vazgeçip karısını tekrar geri alabilirse de, eğer öfkesine fazlasıyla kapılıp ağzından "Şeni üç talâk ile boşadım" sözlerini kaçırmış ise, bu takdirde pişmanlık duysa dahi faydası yoktur; karısıyla tekrar bir araya gelebilmesi için kadıncağızın hülle yapması, yani yabancı bir adamla evlenmesi, onunla cinsî münasebette bulunması ve sonra onun tarafından boş edilmiş olması gereklidir.

Ne hazindir ki talâk sistemi, bu şekliyle, bugün hâlâ müslüman ülkelerde uygulanmaktadır. Sayıları kırkı aşkın bu ülkelerden sadece üçünde resmen ilgâ edilmiştir. Türkiye; Arnavutluk ve Sovyet Rusya'daki müslüman eyalet devletler. İlga etmeyen bazı yerlerde (örneğin Suriye, Mısır, Cezayir, Fas, Pakistan, Güney Yemen, gibi) kocaya ait bulunan boşama hakkına bazı sınırlamalar konmuş ve kadına, bazı haller için, mahkemeden boşanma talebinde bulunma olanağı tanınmıştır. (Tunus kısmen ilgâ eden devletlerdendir)

Fakat bütün bunlar kadın lehine olumlu sonuç yaratacak nitelikte şeyler değildir. Örneğin Fas'ta, karısını boşamak isteyen kocanın yapacağı şey, bu konudaki kararını noterden tasdik ettirmektir. Suriye, Mısır ve Güney Yemen gibi yerlerde bu işi Yargıca yaptırtmaktır. Pakistan'da, mahalli uzlaştırma kuruluna bildirmek ve bu kurulun işlemini beklemektir (ya da 90 günün geçmesine intizar etmektir.)

Suriye (1953'ten bu yana) ve Tunus (1956'da kabul ettiği kanunlarla) hiç bir geçerli neden olmadan karısını boşayan kocaya belli bir miktar tazminat ödeme zorunluğunu yüklemişlerdir. Talâk usulünü sınırlamaya tâbi kılmakla beraber tamamen kaldırmayan bu ülkeler, kaldırmama nedenini, boşanmaların az sayıda bulunması olayına dayatırlar (Suriye'de boşanma nispetinin %5, Mısır'da %2.6 olduğu ileri sürülür)[871]. Söylemeye gerek yoktur ki önemli olan husus bu oranların düşük olması değil, fakat böylesine insafsız ve kadını böylesine küçültücü ve köle haline getirici bu sistemin varlığıdır; kadının her zaman için kocası tarafından sokağa atılma (ya da babasının evine yollanma) düşüncesi içerisinde yaşar olmasıdır.

Mısır, Pakistan ve Bangladeş gibi bazı ülkelerde pek sınırlı denebilecek hallerde kadına boşanma talebinde bulunma hakkı tanınmıştır (örneğin kocanın deli olması, ya da karısını terkedip gitmesi, sağlığını tehlikeye düşürebilecek bir hastalığa yakalanması vs. gibi). Bazı yerlerde kadın, evliliğin geçimsizlik durumu içerisinde bulunduğunu ileri sürerek, bu yola gidebilir (kocasından edindiği her şeyi iade etmek ve hizmetlerinin karşılığını dahi istememek şartıyla)[872].

871. Bk. Women, (1978), 58, 62.
872. İbid. 41.

Fakat kolaylıkla anlaşılacağı gibi bütün bu "tedbirlerin", kadına yararlı bir yönü yoktur. Çoğu zaman bu tedbirlerin varlığından bile haberdar değildir kadın; olsa bile, çevrenin baskısı yüzünden ya da kocasına tazminat verme zorunluluğu nedeniyle hiç bir şey yapamamak durumunda kalır[873].

V) MUHAMMED KADINI SİYASAL HAKLARDAN DA YOKSUN BIRAKMIŞTIR.

Muhammed'in kadınlara siyasal haklar sağladığı, iktidar kullanma olanağı yarattığı, seçme ve seçilme hakkı tanıdığı iddia edilir. Medîne döneminde ve Mekke'nin fethi sırasında kadınlardan da "biatını" almış olmasının, buna delil sayılmak gerektiği söylenir. Onun zamanında devlet işlerine kadınların da katıldığı, örneğin Ümmü Seleme'nin ve Ümmü Hâni'nin (ki Ebû Tâlib'in kızıdır) idarî ve siyasî kararlarda rol oynadıkları, Ayşe'nin ya da Meymune'nin ve diğer bazı eşlerin savaşlara katıldıkları, Halife Ömer'in ölümünden sonra halife seçimlerinde kadınların rol oynadıkları öne sürülür[874].

Oysa ki bütün bu iddiaların geçerli bir yönü ve gerçeklerle ilgisi yoktur. Aslında ne Muhammed kadınlara siyasal hak niteliğinde bir şey tanımıştır, ne de İslâm tarihi boyunca böyle bir hakkın kullanılması söz konusu olmuştur. Hattâ gerçeği açıklamak gerekirse, İslâm öncesi dönemlerde Arap kadını siyasî haklara sahip iken Muhammed bu eski Arap geleneğini dahi kaldırmıştır. (İslâm devletlerinde kadın hükümdarlar görülmemiş değildir. Fakat bu, İslâmî emirler hilâfına oluşmuş durumlardandır).

Gerçekten de Arap kaynaklarının belirttiği odur ki Arabistan'da, daha Muhammed'ten önce (hem de 1700 yıl öncelerinden itibaren), kadın hükümdarlar görülmüştür. Kur'ân'da, Nemi sûresinde adı geçen Sebe melikesi Belkıs (Bilkis) bunların ilki sayılır; İslâmî efsane onu Güney Arabistan hükümdarları arasında kabul eder. Söylendiğine göre Sebe'de büyük bir tahta sahip bu kadın hükümdar, Süleyman Peygamber aracılığıyla Tanrı'nın mesajını almış ve Allah'a teslim olmuştur (K. 27 Neml 28-44).

Her ne kadar Sebe melikesinin "araplık" menşei tartışma konusu ise de bu hikaye, Araplar arasında kadının, İslâm öncesi dönem itibarıyla, özgürlüğe ve iktidara sahip olduğuna delil sayılır[875].

Belkis'ten sonra Arap tarihinde pek çok kadın hükümdara rastlanır[876].

873. İbid, 100.

874. al-Haddad'ın görüşü için bk. **Women in Contemporary Muslim Societies** (Ed. J. I. Smith, New Jersey, 1980) 631; Günseli Özkaya, **Tutsaklıktan Özgürlüğe, Kadınların Savaşı** (İstanbul 1970), 180.

875. Nabia Abbott, "**Pre-Islamic Arap Queens**" (The American Journal of Semitic Language and Literature", vol. 58, Jan, 1941 PP. 1-22); Nejla İzzettin, **The Arab World** (Chicago, 1953), 290-299.

876. **Kitâb al-Aghani** (Aganî), II, 22, 131-5; XIX, 141, 167; Ayrıca bk. Meydanî, **Mecman'l Emsâl** (Bulak 1867), I, 204.

Son kadın hükümdar olarak kabul edilen Cebele İbn Ayhan'a gelinceye kadar iki düzineye yakın kadın hükümdar görülmüştür[877]. Bunlardan bir kısmı tek başlarına, bir kısmı ise kocalarıyla birlikte iktidarı paylaşarak iş görmüşlerdir. Öte yandan kamu yaşamlarının çeşitli alanlarında da kadınların, önemli görevlere getirildikleri, örneğin Kâ'abe anahtarlarının muhafazası işinin kadınlara bırakıldığı görülmüştür. İbn Hişam'ın bildirdiğine göre Muhammed, Mekke'yi fethettiğinde, Kâ'abe'nin anahtarlarını, o zamanlar bu görevi ifâ etmekte olan Osman'ın anasından almıştır[878]. Muhammed'in kendi akrabalarından bazı kadınların, örneğin Abdülmüttalib'in kızlarının dahi bu şekilde önemli görevlerde bulundukları söylenir[879]. İbn İshak gibi en sağlam kaynaklar, "Cahiliyye" döneminde Arap kadınının yargıçlık yapar olduğunu açıklar[880]. Fakat ne var ki Muhammed, özellikle Medine'de güçlenmeye başladığı anlardan itibaren bu geleneği de değiştirmiş, kadınların siyasal iktidara katılmalarının ve "karar alma" durumunda bulunmalarının câiz olmadığı kuralını koymuştur.

Sadece dünyevî iktidar konusunda değil fakat uhrevî iktidar alanında da durumun bu olduğunu, kadınlardan peygamber olamayacağı gibi din görevlisi (imam, kadı vs.) olamayacağını da hükme bağlamıştır. Bütün bu yaptıklarında şaşılacak bir şey olmadığını hemen belirtmek yerinde olacaktır. Çünkü kadını "kötülük" kaynağı bilen "aklen ve dînen dûn" gören ve bu nedenle:

"Karılıarınızın sözü ile hareket ederseniz, yerin dibi yerin üstünden daha hayırlıdır size... Karılarınızın fikrini alın fakat söylediklerinin aksini yapın..."

diyen Muhammed'ten, kadına siyasal haklar tanımasını ve kadınları devlet işlerine karıştırmasını beklemek saflık olurdu.

Gerçekten de Muhammed, kadınların ister dünyevî, ister uhrevî nitelikte olsun, iktidar denen şeye sahip olamayacaklarını, devlet ve hükümet yönetiminin hiç bir bölümünde yer alamayacaklarını pek açık bir dille ve şu hadîsle belirtmiştir:

"Hükümet ve devlet işlerini kadınlara tevdi eden hiç bir millet felâh bulmaz..."

Bu hadîsi, hicret'in 6. yılında (Milâdî 630), İran devletinin başına bir kadın hükümdarın geçmesi vesilesiye yerleştirmiştir. Arap kaynakların belirttiği-

877. Kur'ân'da bunlara atıf yoktur. Çünkü Muhammed bunlardan habersizdir. **Kitab-ı Mukaddes**'de sadece Sebe Melikesinin adı geçtiği için onun adını "Bilkis" olarak zikretmiş ve İslâmî efsane onu Arabistan hükümdarlarından biri saymıştır.

878. İbn Hişam, **Sırat al-Nabıyy** (ed. M.M. Abd. al-Hamid, Kahire 1356) 821; İbn İshak, age, 578-83.

879. İbn Hişam, **age**, (1356), 68, 428-430.

880. İbn İshak, **age.** 196

ne göre o tarihlerde Muhammed'e, İran hükamdarı Kisra'nın ölüm haberi verildiğinde Muhammed:

"Onun yerine kimi getirdiler, diye sorar. Bu sorusuna: –Kızı Buran'ı getirdiler– yanıtını alınca: –Devlet işlerini kadınlara bırakan milletler felâh bulmaz– der."

Oysa ki Buran adındaki bu kadın hükümdar, Muhammed'in söyledikleri-ni âdeta yalanlarcasına, Sasanî'ler zamanında Hüsrev II (Perviz)'den sonra İran tahtına çıkan hükümdarların en başarılılarından biri olmuştur.

Kadınları siyasal haklardan yoksun kılan yukardaki hadîs, Zeyd Abdu'l-Azm İbn Bakra'nın rivâyeti olarak İbn Akzam al-Tâî'den İbn Kuteybe'ye nakledilmiştir. "*Kitâbu Uyunu'l-Ahbar*" adlı yapıtının "Hükûmet" başlığını taşıyan bölümünde İbn Kuteybe, kadınların iktidar sahibi olmalarının felâket doğuracağını Muhammed'e atfen belirtirken yukardaki hadîsi uzun uzadıya değerlendirir[881]. Aynı tema'yı Gazalî "*İhyâu 'Ulumi'd-Din*" adlı yapıtının "Kitabu Âdabı'n-Nikâh" başlıklı bölümünde ele almış ve aynı şekilde yorumlamıştır[882]. Müslüman yazarlar, Muhammed'in kadınlar aleyhinde söylediği diğer küçültücü sözlere, örneğin "kadınların aklen ve dînen eksik" olduklarına, "şeytâniliklerine", bu nedenle onların aklına ve sözüne göre hareket etmenin felâket yaratacağını öngören hadîslerine de bu konuda ağırlık vermişler, kadınların, her alanda olduğu gibi siyasal hak alanında da her türlü yetkiden yoksun durumlarının sürüp gitmesini sağlamışlardır.

Bu olumsuz sonucun oluşmasında Muhammed'in sadece sözleri değil fakat "fiileri" de rol oynamıştır.

Her ne kadar Muhammed'in, savaşlara çıkarken yanına eşlerinden bazılarını aldığı ya da Mekke'nin fethinden sonra, kadınları da biat ettirdiği iddia edilerek bu olayların kadınlara hak tanımış olduğuna delil teşkil ettiği ileri sürülürse de, doğru değildir.

Bir kere savaşa çıktığı zamanlar eşleri arasında kur'a çekerek bunlardan bazılarını beraberinde götürdüğü gerçek olmakla beraber bunu, savaş

881. Genellikle **el-Kutaybî** ya da **el-Kutabî** diye bilinir. 828 yılında Kûfe'de doğmuş olan bu Arap yazarının en önemli yapıtı **Kitâb Uyun al-Ahbar**'dır. On kitabdan oluşan bu yapıtın "Hükümet" başlıklı ilk kısmında, iktidar sahibinin Devlet'teki yeri, yönetim kuralları vs... ele alınmıştır. Kitabın hemen her satırında, Muhammed'in sözlerine atfen kadınların iktidara sahip olmalarının olumsuzluğu dile getirilmiş ve Hadîs'ler zikredilmiştir. Yukardaki Hadîs, İran'da Sasanî döneminde, Sasanî Melikesi Bûrân'ı n iktidara getirilmesiyle ilgilidir. İbn Kuteybe'nin kitabının bu bölümleri Brockelman tarafından Almanca'ya ve Joseph Horovitz tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir.

Yukardaki Hadîs için bk. **İbn Quteiba's Uyun al-Akhbar,** (Islamic Culture, The Hydarabad Quarterly Review, 1939, vol. IV, PP. 171-184). **Sahih-i...,** X, 449. Hadîs no: 1660.

882. Gazalî, age, (1975), II, 59-170.

gücünü arttırmak düşüncesiyle yapmamıştır; cinsel ihtiyacını gidermek için yapmıştır. Örneğin Beni Müstalik gazasına çıkarken eşlerinden Ayşe'yi, bir başka seferinde Meymune'yi yanına almıştır. Fakat ne Ayşe'nin ve ne de Meymune'nin, Tanrı tarafından Muhammed'e ihsan edildiği söylenen aşırı şehvet gâilesini karşılama görevinden başka bir rolleri olmamıştır. Ve ne ilginçtir ki Muhammed, kendi cinsel ihtiyacı için yerleştirdiği bu geleneğin cilvelerine uğradığı da olmuştur. Ifk olayında olduğu gibi. Hatırlatalım ki Beni Müstalik gazasına çıkarken beraberinde götürdüğü Ayşe, dönüş sırasında kervanı kaçırıp geride kalmış ve Safvan bin Muattal adındaki genç bir askerin devesine binmiş olarak çıka gelmişti. Bu olay halk arasında dedikodulara sebeb olmuş ve Ayşe'nin kasten geride kalıp genç bir delikanlı ile oyalandığı söylentileri yayılmaya başlamıştı. Bu söylentiler Muhammed'in kulağına gelmiş ve kıskançlığını tahrik etmişti. Bu yüzden de Ayşe ile küsüşmüş ve hattâ onu babasının evine göndermişti. Ancak ne var ki sonunda, Ayşe'nin yokluğuna tahammül edemeyeceğini anlayınca barışmak istemiş, Tanrı'dan vahiy indiğini, bu vahiylere göre Ayşe'nin suçsuz olduğunu bildirmiş ve Kur'ân'a da gerekli âyetleri yerleştirerek olayı örtbas etmeye uğraşmıştır[882a].

Mekke fethinden sonra kadınları biat ettirmesi olayına gelince, bu olayı, Muhammed'in kadınlara siyasal haklar tanıdığı anlamına almak yanlış olur. Zira kadınları biat ettirdiği hususlar, iktidarla ya da siyasal sorunlarla ilgili değildir. Sadece "Tanrı'ya hiç bir şey ortak katmamak", "hırsızlık yapmamak", "zinadan kaçınmak", "kocalarına iftira ve bühtanda bulunmamak" gibi konulardadır[883]. Bunların hiç birisinin siyasal haklar ve yetkilerle ilgisi bulunmadığı ortadadır.

Muhammed'ten sonraki dönemlerde bazı halifelerin becerikli bazı karılarının[884] ya da valide sultanların, devlet yönetiminde rol aldıkları ve etkili oldukları görülmemiş değildir. Fakat bunları eski çağların kadın hükümdarlarıy-

882a. Bk. **Kur'ân** 24 Nûr 11-12, 23-24.

883. Birinci Akabe biatı diye bir biat vardır ki,"Muhammed'in el-Akabe'de Ansar'dan 12 kişiyle buluşması ile oluşmuştur. İslâm'da buna "Kadınlar biatı" adı verilir. Bu adın verilmesi, biat'ın kadınlar tarafından yapılmış olmasından değil, fakat savaş farzedilmeden önce yapılmış olmasındandır. İbn Hümey'in belirttiğine göre, bu biat'a katılanlar Tanrı'ya hiçbir şey ortak katmamak, iftira etmemek, hırsızlık yapmamak ve zinada bulunmamak, çocuklarını öldürmemek için biat etmişler, Muhammed de onlara cennetleri va'd etmiştir. Bu konuda bk. Taberî, **age**, (1966), II, 178 ve d. Ayrıca bk. **Sahih-i...**, IV, 411-2; v e X, 31?-6, ve XI, 198.

884. Abû Bakr-Ahmad, b. Ali, b. Tabit (al-Hatib), ki XI. yüzyılın tanınmış tarihçilerindendir (M. 1002-1071). **Bağdat Tarihi** adlı kitabında Abbasî'ler döneminin ün yapan ve Devlet yaşamında rol oynayan kadınlarından söz eder.

Bu konuda Bağdat Üniversitesince 1952 yılında yayınlanan ve Meliha Rahmetullah tarafından kaleme alınan şu kitaba bk. Maleeha Rahmatallah. **The Women of Baghdat in the 9th and 10th Centuries As Revealed in the History of al-Hatib,** (Bağdat 1952).

la kıyaslamak ya da bu örneklere bakarak Islâm'da kadınların siyasal haklara sahip kılındıklarını iddia etmek saflık olur.

Durum Türkler için de aynı olmuştur. İslâm'ı kabul tarihlerine gelinceye kadar kadınların hükümdarlık ettikleri (ya da kocalarıyla birlikte hükümet işlerini gördükleri) bir gerçek iken İslâmiyeti kabulden sonra bu gelenek giderek yok olmuştur.

Muhammed, kadınların sadece dünyevî iktidardan değil, fakat aynı zamanda uhrevî nitelikteki iktidarlardan da yoksun olmak üzere yaratıldıkları inancını yerleştirmiştir. Yerleştirirken de Tanrı'ya elçilik yapmanın, ya da meleklerin (özellikle Cebrâil'in) ziyaretine mazhar olmanın, mucizevî bir imtiyaz olup sadece erkeklere lâyık görüldüğünü söylemiş ve peygamberlerin kadınlardan değil erkeklerden gönderildiğini belirtmiştir[885]. Kur'ân'a bu konuda âyetler yerleştirmiştir. Örneğin '"Yusûf" ve "Nahl" sûrelerine, kendisinden önce peygamberler gönderildiğini, Tanrı'nın bu peygamberlere Cebrâil marifetiyle vahyettiğini, onları kasabalar halkından ve dâima "erkeklerden" seçtiğini anlatan şu âyeti koymuştur:

"Biz, senden önce de Peygamber olarak sadece kasabalar halkının içinden seçtiğimiz ve vahyettiğimiz insanlar (erkekler) gönderdik" (12 Yusûf 109);

"... Ey Muhammed, doğrusu senden önce de kendilerine kitablar ve belgeler vahyettiğimiz bir takım adamlar gönderdik..." (16 Nahl 43-44)[886].

Bu âyetlerde yer alan *"insanlar"* ya da *"adamlar"* şeklindeki sözcüklerin *"erkekler"* anlamına geldiği hususunda hiç kimsenin kuşkusu yoktur. Din bilginleri bu konuda görüş birliği halindedirler. Beyzâvî'nin *"Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil"* adlı yapıtına göz atmak yeterlidir. Kur'ân'ın en iyi yorumu niteliğinde kabul edilen ve Sunnîlerce de "mubârek" diye benimsenen bu yapıtında Beyzâvî, "Âli İmrân" sûresinin 42. âyetini açıklarken aynen şöyle der: *"Kur'ân'ın Yusûf sûresinin 109. âyetindeki 'Biz senden önce insanlardan gayrı başka* (peygamber) *göndermedik' sözleri gereğince Tanrı'nın (Peygamberlik görevini) hiç bir kadına tanımadığı hususunda görüş birliği vardır"*[887].

885. Hemen belirtelim ki Muhammed bu ve benzeri hükümleri Ahd-ı Ayk ve Ahd-i Cedid'ten aynen ya da değiştirerek aktarmış ve fakat bu kaynaklarda Tanrı'nın kadın peygamberler gönderdiğine dair yer alan esaslardan habersiz kaldığı için peygamberlerin sadece erkeklerden gönderildiği kanısını yerleştirmiştir.

886. Gölpınarlı çevirisi şöyledir: *"Andolsun ki senden önce de gönderdiğimiz ve kendilerine vahyettiğimiz kimseler, insandı..."* (K. 16 Nahl 43).

887. el-Beyzâvî (ölmü 1291) kendi çağının en ünlü Kur'ân yorumcularından sayılır. **Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Tevil** adlı yapıtının Bulak 1865-66 ve Lipsiak 1846-48 baskıları D.S. Margoliouth tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Bk. **Chrestomathia Baidawiana; The Comentary of el-Baidawi on Sura III,** (London 1894). Yukardaki hususlar için bk. sh. 33 ve d.

Bu görüş sahiplerine göre Tanrı'nın Cebrâil marifetiyle vahyettiği insanları kadınlar arasından değil fakat sadece erkeklerden seçmesinin ilk nedeni, kadınları "aklen ve dînen eksik (dûn)" yaratmış olmasıdır. Çöl bedevîleri arasından değil de, sadece "kasabalar" halkından seçmesi nedeni de, yine Beyzâvî'nin bildirdiğine göre, çöl insanlarını "cahil" ve "duygusuz" bulmuş olmasındandır[888]. Daha başka bir deyimle Tanrı, bütün peygamberlerini ve elçilerini (yani Cebrâil) aracılığıyla vahyettiği ve şereflendirdiği insanları), erkek olmak kaydıyla "Kasabalar" halkından seçmiştir. Fakat denebilir ki Muhammed'e göre bu kuralın bir istisnası olmuştur: O da İsâ'nın anası Meryem ile, "Meryem'in anası Hanna'dır" (!) Zira bunun böyle olduğunu Kur'ân'a koyduğu şu âyetlerden anlamak mümkündür: 19 Meryem 16, 18, 20, 28; 3. Ali İmran 38; 4 Nisâ 156, 171; 5 Mâide 17.

Ne ilginçtir ki Tanrı bu şerefi Muhammed'in kendi öz annesi Emine'ye lâyık görmek şöyle dursun, Emine'yi, müslüman îmanında dahi yaratmamış, gönlünü açıp müslüman yapmamış, üstelik müslüman olarak ölmedi diye de Muhammed'e anası Emine için "hayır-duâ" etme iznini vermemiştir. İlerdeki sayfalarda ayrıca göreceğiz ki bütün bunların böyle olduğunu söyleyen bizzat Muhammed'tir. Yine Muhammed'in bildirdiğine göre Tanrı, vahiy indirmekle görevlendirdiği meleklerini dahi kadınlardan değil erkeklerden seçmiştir.

Gerçekten de Kur'ân'da, Cebrâil başta gelmek üzere meleklerin *"elli bin yıllık derecelere bir günde yükseltildikleri"* (70 Meâriç 4) ve kâdir gecesi her iş için Kur'ân'ı indirdikleri (97 Kadir 4) Cebrâil'in Tanrı emriyle Kur'ân'ı Muhammed'in gönlüne ve kalbine yerleştirdiği (2 Bakara 97; 19 Meryem 64; 75 Kiyâmet 16-18; 53 Necm 4-8), hem de anlaşılsın diye arapça olarak yerleştirdiği (26 Şuâra 193-195) bundan dolayıdır ki meleklere ve Cebrâil'e düşman olanların Tanrı'ya da düşman sayılacakları (2 Bakara 97-98) bildirilmiştir.

Ve işte bu melekler dişilerden değil erkeklerden yaratılmışlardır. Muhammed'e göre meleklerin dişi olduğunu düşünmek ya da söylemek Tanrı'ya karşı hakârette bulunmaktır.

Öte yandan Tanrı ve peygamber emirlerini insanlara belletmek gibi görevleri yerine getirme işinin de sadece erkekler tarafından görülmesi gerekir, çünkü Muhammed Kurân'a: *"Erkek, kız gibi değildir" (3 Âl-i İmrân 36)* âyetini koymakla bunu anlatmak istemiştir. Suyûti Celâleddin gibi yorumcular, bu âyete dayanarak kadınların din görevleri alamayacaklarını, örneğin imamlık, müftülük, kadılık vs. gibi görevlere getirilemeyeceklerini söylemişlerdir. Bilindiği gibi bu âyetde, İmrân'ın karısı Hanna (Anna), Meryem'i doğurduğunda Tanrı ile şöyle konuşur:

888. Beyzâvî, yukarda söz konusu yapıtında Ali İmrân sûresinin 42 veYûsuf sûresinin 109. âyet'lerini yorumlarken, bunun böyle olduğunu belirtir.

"...Yâ Rabbi kız doğurdum. Erkek kız gibi değildir, ben ona Meryem adını verdim..." (3 Âl-i İmrân 36).

İşte İslâm dünyasının en ünlü bilginleri, yüzyıllar boyunca, kadınların dünyevî yetkileri kullanamayacaklarını, halifelik, imamlık vs. gibi işler yapamayacaklarını hep bu tür hükümlere dayanarak savunmuşlardır.

Örneğin İbn Haldun, "*Mukaddima*" adlı yapıtında, halifelik ve iktidar konularını incelerken, kadınların erkekler üzerinde emretme haklarına sahip olmadıklarını ve siyasal nitelikte yetkilere sahip bulunmadıklarını belirtirken şöyle der: "... Tanrı halifeyi kendisine vekil yapmış ve kullarının işlerini onun aracılığıyla görülmesini istemiştir... (din bilginlerinin açıklamalarına göre) kadınlara böyle bir yetki tanınmamıştır, çünkü kadınlar için 'iktidar' kullanma diye bir şey söz konusu değildir; onların tüm davranışlarına erkekler hâkimdir..."[889].

Bu görüşü savunurken İbn Haldun'un dayanağı, aynı zamanda Muhammed'in "Kadınlar aklen ve dînen dûn yaratılmışlardır" şeklindeki hadîsi idi. "aklen" zayıf olan her şeyi İbn Haldun "kadınlara ve çocuklara" özgü sayar; bundan dolayıdır ki kadınların halifeliğe getirilemeyeceklerini, imamlık, kadılık, vs. gibi işler göremeyeceklerini savunur[890].

Gazalî ayni hadîs'e sarılarak ve ayrıca bir de Kur'ân'ın: "*İki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına bedeldir*" ve "*Erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler*" şeklindeki âyet'lerini göz önünde bulundurarak aynı sonuca varır ve şöyle der: "Yarım tanık durumunda sayılan (kadın) nasıl yargıç olabilir?"[891].

Sadece dîn üstadları değil fakat ünlü devlet adamları ve nice yazar ve düşünürler de buna benzer görüşleri işlemekten geri kalmamışlardır. Nizam'ül Mülk, ki bir bakıma Selçuk Sultanlarının siyasal eğitimini sağlamıştır, kadınların eksik yaratıldıklarını ve bu nedenle onların iktidar işlerine karıştırılmamalarını, aksi taktirde Devlet'in temelden çökeceğini söyler ve bu konudaki din emirlerini sergilerdi[892].

Yüzyıllar boyunca benimsenegelen bu inanışları, günümüzün "üstadları" arasında aynı kıskançlıkla paylaşan ve müslüman kadının siyasî hak ve özgürlüklere sahib olmamasını savunanlar çoktur[893].

Bundan dolayıdır ki Türkiye gibi laik'liği kabûl eden ya da Batı etkisiyle

889. İbn Haldun, age, Vol. I, 402.

890. İbid, I, 345 ve II, 20.

891. Gazalî, **Min Huna Na'lam** (Kahire, tarihsiz) adlı yapıtında Bakara sûresinin 282. âyetine dayanarak: "Ya tanık durumunda sayılan bir kimse (yani kadın) nasıl yargıç olabilir?" der. Bk. Sh. 204.

892. Nizam ül-Mülk, **Siyasetname** (London, 1960), sh. 185, 188 (Kahire 1972).

893. M. Yalgın, **al-Bayt'ul-İslâm**, sh. 76; ayrıca bk. al-Akkad, **Hadhihi**, (Kahire tarihsiz) sh. 145.

hareket eden bir iki ülke hariç, hiç bir müslüman ülkesinde kadınlara siyasal özgürlüktanınmamıştır.

Türkiye gibi 1920'den itibaren "Ulus egemenliği" ve "Din ve Devlet ayrılığı" (Lâik'lik), "Eşitlik ve özgürlük ilkerine"sarılan ve 1934 den bu yana kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanımış bulunan bir ülkede dahi din adamları, kadınlara siyasî haklar tanınmış olmasını, hiç bir zaman hazmedememişlerdir. Her ne kadar Atatürk'ün hayatta bulunduğu sürece seslerini çıkaramamış iseler de, onun ölümünden sonra, ilk fırsatta ve giderek artan bir hızla düşmanlıklarını belli etmişlerdir. O kadar ki Diyânet İşleri Başkanlığı (ki Devlet organlarından biridir), insanlığın 21ci yüzyıla girmek üzere bulunduğu bu uygarlık döneminde, hiç çekinmeden şu nitelikte fetvalar verebilir olmuştur:

"İslâm hukukud a âmme velâyeti denilen devlet teşkilâtı riyâseti ancak erkek bir vatandaş tarafından temsîl olunur. Bu, millet otoritesini temsîl edecek mevkie kadın intihap edilemez. Çünkü kadının fıtratı bir çok cihetlerden bu çok ağır vazifeyi deruhte etmeğe müsâit değildir. Bunun için İslâm hukukunda... devlet siyâsetine intihab olunabilmesi husûsunda kadın için hiç bir hak kabûl edilmemiştir".

Bu görüşü Başkanlık, kadınların *"bünye ve irâde"* itibariyle *"fitrî za'f"* içerisinde bulunduklarına dair Muhammed'in söylediklerine dayanarak ve yine onun:

"Mukadderatını bir kadının eline veren millet felâh bulmaz"

şeklindeki sözlerini hatırlatarak sergilemiştir[893a].

Bu aynı Başkanlık, kadınların kaymakam dahi olamıyacaklarını zikrederken de Kur'ân'ın:

"Allah'ın kimini kimine üstün kılması(ndan)... dolayı erkekler kadınların idarecisi ve gözeticisidirler" (Nisâ 34)

şeklindeki hükümlerini öne sürmüştür[893b].

Ne hazindir ki bütün bunlar, müslüman ülkeler içerisinde kadınlara en geniş hak ve özgürlüğü tanımış olan ve laik'lik ilkesini 70 yıla yakın bir süre boyunca tek başına en başarılı şekilde uygulamış olan Türkiye gibi bir ülkede vuku bulmaktadır.

Hatırlatalım ki Atatürk'ün lâik'lik konusunda yaptıklarını, ve özellikle kadınları seçme ve seçilme hakkına kavuşturma cabalarını [894] diğer müslüman

893a. Bkz. **Sahih-i..., X, sh. 449-451,** hadîs no. 1660

893b. Adana millet vekili Cüneyt Canver'ln Soru önergesine karşı Başkanlığın, Devlet Bakanlığına sunduğu Cevabî Yazısı'na bakınız.

894. 1934 yılında Anayasa'da yapılan bir değişiklikle Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. O tarihten itibaren kadın seçmenlerin sayısında devamlı artış görülmüştür. 1973 yılında bu sayı tüm seçmen sayısının %46'sını bulmuştur (7.858.209).

Parlamentoya seçilen kadınların sayısı ise %4.51 ilâ %0.6 arasında değişmiştir.

ülkelerde taklid etmek isteyen liderler çıkmamış değildir.

Örneğin İran'da Şah Pehlevi, Mısır'da Nâsır ve Sedat hep bu yolu denemişlerdir. Fakat hiç biri başarıya ulaşamamıştır, çünkü hiç biri Şeriât gücüne karşı dikilmeyi göze alamamıştır. Nitekim Mısır'da kadınlara seçme hakkı tanıyan kanun 1956 yılında, o da büyük güçlüklerle, kabul edildiği halde o tarihten bu yana kadınların çoğunluğu oy hakkını kullanmaktan ve siyasal yaşamlara katılmaktan uzak tutulmuşlardır. Çünkü bir kere din kuruluşları, başta *El Ezher* hocaları, uleması olmak üzere, fetva üzerine fetva yayınlayarak böyle bir kanunun İslâm dinine aykırı düştüğünü ve kadınların "güvenilmez" karakterde, "çabuk karar değiştiren yaratıklar olup oy hakkını kullanmaya ehil bulunmadıklarını" ileri sürerek kanununun uygulanmasını önleyeceklerini bildirmişlerdir. Dinsel güçler yanında halktan kişiler de aynı yönde direnme göstermiştir. 1969 yılında yapılan bir anketten anlaşılmıştır ki Kahire'de her üç kişiden biri, kadınların erkeklere eşit durumda olmadıklarını, görevlerinin eve kapanıp iş görmek bulunduğunu söylemiştir. Ve işte bundan dolayıdır ki Mısırlı kadın, seçim kanunlarının sağladığı hakka rağmen, iktidar olayına yabancı kalmıştır[895].

Kur'ân'ı "Anayasal" kanun olarak kabul eden ve bu nedenle yeryüzünün "en demokratik" ülkesi olduğunu ileri süren Kuveyt'de, kadınlara oy hakkını öngören bir teklif, 1982 yılında "İslâm'a aykırıdır" gerekçesiyle reddedilmiştir[896]. Pakistan ve Bangladeş gibi kaç yıldır atom bombası yapmak için uğraşan, sanki tüm uygarlık sorunlarını çözümlemiş ve insanlarına "insan" gibi yaşama olanağını sağlamış ve atom silahından başka yapacak işi kalmamış görünen ülkelerde kadın her alanda olduğu gibi siyasal haklar alanında da acınacak durumdadır. Her ne kadar oy hakkını ön gören kanunlar bulunmakla beraber, Şeriât yasakları yüzünden (örneğin kadın-erkek yaşamlarını engelleyen) bu kanunların pratik bir faydası olmamaktadır[897].

VI) KADINI "CAHİL" TUTMAK SURETİYLE SÖMÜRME KURNAZLIĞI

Muhammed'in eğitim sorununa önem verdiği, özellikle kadınların "talim ve terbiyesini" örgördüğü ve bunu sağlamak üzere hükümler koyduğu söylenir. Örneğin:

"Kendinizi ve âilenizi ateşten koruyun" (66 Tahrîm 6) şeklindeki âyetler-

895. Bk. **Women...**, (1977). 67.
896. Nüfusu 1.300.000 civarında olan Kuveyt'te oy hakkı "birinci sınıf yurttaşlara" (erkeklerden oluşur) tanınmıştır. 1982 tarihi itibariyle oy hakkına sahip olanların sayısı 43.000 civarında idi. Ocak 1982 tarihinde Kuveyt Parlamentosu (ki 77 erkek üyeden oluşur) kadınlara oy hakkını reddetmiştir. (bk. The New York Times, January 20, 1982.
897. **Women...**, (1977), 120.

le kocalara, karılarını ve kızlarını eğitmeleri emrini verdiği ileri sürülür[898]. Bu iddiaları günümüzde ele alanlar Muhammed'in yerleştirdiği esasların zamanla unutulduğunu ve bu yüzden müslüman toplumlarda kadınların cahil kaldıklarını söylerler[899].

Bu iddiaların da, tıpkı diğerleri gibi, abartma olduğunu belirtmek gerekir; çünkü Muhammed, ne "akılcı" bir eğitime (yani "gerçeklere akıl yolu ile gidilir" formülüne) yer vermiştir ne de kadınların müspet eğitime tâbi tutulmalarını aklından geçirmiştir. Her ne kadar "İlmi Çin'de de bulsan al" diyerek öğrenim sorunlarına eğildiği sanılırsa da "ilim" sözcüğü ile akılcı ilimleri değil fakat gökten inme verileri, yani dîn diye bellettiği şeyleri öngördüğü düşünülecek olursa ve Kur'ân dışında ilim tanımadığı göz önünde tutulursa, insan beynini geliştirici nitelikte bir eğitime yer vermediği kolaylıkla anlaşılabilir. Bu konuyu diğer yayınlarımızda ele aldığımız için burada fazla durmayacağız. Fakat kadınların eğitilmesi sorununa kısaca değinmekte yarar bulmaktayız[900].

Hemen belirtelim ki kadınları *"aklen ve dînen eksik", "kötü ve "fitneci"* vs. gibi deyimlerle tanıtan ve *"şeytândan"* sayan ve kocalarına "tâbi" kılan Muhammed gibi bir kimsenin, kadınların eğitimine ön ayak olacağını düşünmek saflık olur. Çünkü eğitilen ve fikren geliştirilen bir kadının, bu haksızlıklara ve aşağılamalara boyun eğmeyeceğini, kendisini bu durumlarda tutan ya da tanımlayana karşı isyan edeceğini herkesten önce o bilirdi. Erkek sınıfının mutluluğunun ve kadını ona kul durumlara sokmanın, ancak kadını cahil tutmakla mümkün olacağını da yine herkesten önce o düşünmüştür[901] Gerçeği söylemek gerekirse bütün bunlar, tarih boyunca tüm toplumlarca bilinen ve toplumları peşlerinden sürükleyen liderlerce uygulanan şeylerdir. Bu gerçeği keşfedebilmek için "Tanrı Elçisi" olmaya da gerek yoktur. Bundan dolayıdır i Muhammed, her ne kadar yukardaki şekilde konuşmakla beraber:

"Karılarınıza, kızlarınıza okuma yazma öğretmeyin; (onlara) sadece yün örmesini ve bir de Kur'ân'ın Nûr sûresini öğretin" şeklindeki hâdisler bırakmış[902] ve bu hükümleri herkesten önce kendisi, kendi karılarına uygulamıştır. İbn Hacer'den öğrenmekteyiz ki Muhammed'in kadınlarının bir çoğu okuma yazma bilmezdi ve öğrenmelerine de Muhammed engel olurdu; eşine okuma yazma öğretmeye kalkan kişilere de lânetler yağdırdı.

898. Gazalî, age, (1975), II, 125.

899. **Women in the Moslem World** (Ed. by. L. Beck, N. Keddie, Harward University, 1978).

900. Arsel, age, (1975), 396.

901. Bu konuyu bir Fransız yazarı bundan 200 yıl kadar önce ele almış ve kadınların eğitilmeleri halinde erkeklerin başına ne geleceğini alaylı bir dil ile anlatmıştır. Bk. S. Maréchal, **Il ne faut pas Que les Femmes Sachent Lire** (Paris 1803).

902. Suyûtî'nin topladığı bu Hadîsler için bk. Muhammed Ben Cheneb, **Proverbes Arabes de l'Algerie et du Magreb** (Paris 1906) II, 27, 66, 246, 247.

Daha sonraki dönemlerde din bilginleri Muhammed'in bu sözlerine ve örneğine bakarak kadınlara okuma yazma öğretilmemesi gerektiğini İslâmî bir inanç haline getirmişlerdir. XI. yüzyıl ünlülerinden İbn Kâbus ve XII. yüzyıl bilginlerinden Tusî ve daha niceleri, hep bir ağızdan olmak üzere bu inancı desteklemişlerdir. İbn Kâbus *"Kâbusnâme"* adlı yapıtında şöyle der:

"Kız çocuklarına, erginlik çağına geldiklerinde, dinsel görevleri belletilmelidir; fakat eğer felâket doğurucu sonuçlardan kaçınılmak isteniyorsa, okuma yazma öğretilmemelidir..."

Tusî ise aynı doğrultuda olmak üzere:

"...(Kadınlar ve kızlar) devamlı şekilde kapalı tutulmalı... ve 'kadın' bölümünde belirttiğimiz niteliklere sahip kılınmalıdır" derken kadınlara din bilgisi vermek fakat okuma yazma öğretmemek gereğini hatırlatırdı[903].

Bütün bunlar pek tabiidir ki Muhammed'in emirlerine dayalı davranışlardır. Kadınları fazla eğitmemek ve onlara fazla yüz vermemek hususunda Muhammed'in söylediği sözler Arap ata sözleri haline gelmiştir. Bir Arap yazarının yakın yıllarda kitap halinde yayınladığı bu sözler arasında şunlar dikkati çekmektedir:

"Kızına okuma yazma öğretme ve onu taban seviyesinden yukarı yerlerde oturmaya alıştırma."

"Karılarınızı yer seviyesinden yukarılarda oturmaya alıştırmayın ve onlara okuma yazma belletmeyin; onları tüm isteklerinde 'Hayır, olmaz' karşılığını almaya alıştırın, çünkü onların isteklerine uymak, onları küstahlaştırmaya yarar."

"(Karılarınızı) yerde oturmaya alıştırın; onlara okuma yazma öğretmeyin, sadece yün örmesi ve bir de Kur'ân'ın Nûr sûresini öğretin."

Ata sözleri halindeki bu hadîs'i inceleyen İbn Hacer, Muhammed'in kendi karılarına karşı bu şekilde davrandığını ve müminler arasında karısına okuma yazma öğretmeye kalkanları Tanrı'ya karşı gelmekle suçladığını anlatır.

Yukardaki ata sözlerine eklenebilecek olan bir diğeri de şudur:

"Kadınları en gerilerde tut, oturt, çünkü Tanrı onları oralara lâyık görmüş (yerleştirmiş) bulunmaktadır"[904].

İslâm dünyasının esasen cahil olan ve Muhammed'e özenerek okuma

903. Keykâ'ûs b. İskandar b. Kâbûs b. Vaşmgir Unsur al-Ma'ül'nin onbirinci yüzyılda yayınladığı Kâb'ûs-nâma, İslam dünyasının öğündüğü terbiyevî kitapların en önemlilerinden sayılır. Esas itibariyle ahlâka ve ev ve âile idaresine ayrılmış bölümleri kapsar. A. Querry tarafından yapılmış Fransızca çevirisi için bk. **Le Cabus Name,** (Paris, 1886).

Kızlara okuma-Yazma öğretilmemesi için Muhammed'in yerleştirdiği hadîsler konusunda bk. R. Levy, **A Mirror For Prince; The Cabus-Name** (in Asiatic Review Januayr) 1951, sh. 72. Tusi'nin yukardaki görüşleri için bk. Tusi, age, (1964), 173.

904. Cheneb, age, II, 27, 246-7.

yazma bilmemeyi meziyet sayan çoğu erkekleri için kadını okuma yazma gibi şeylerden yoksun kılmak hiç kuşkusuz bulunmaz bir nîmet sayılmıştır. Çünkü kadına okuma öğretmeyi yasaklayan zihniyetin gerisinde, onları erkeklerin hâkimiyetine ve köleliliğine terketme düşüncesinin yattığı ortadadır. Çünkü okuma yazma bilen ve kafası biraz olsun işler hale gelen bir kadının fikirsel gelişmeye yönelebileceği, böylece kendisini eşitsizlikler, haysiyetsizlikler ve haksızlıklar içerisinde tutan bir düzene karşı direneceği muhakkaktır. Böyle bir durumda erkek için kadını hâkimiyet altına almak, boynu bükük durumda tutmak ve ona diş geçirmek mümkün olmayacaktır. Nitekim arap kaynaklarından ve örneğin İbn İshak, İbn Hişam gibi yazarlardan öğrenmekteyiz ki Muhammed, ilk karısı Hatice'ye karşı hiç bir zaman "seyyid'lik" edememiştir; çünkü Hatice: "... akıl ve idrâkle iş gören, şahsiyeti kuvvetli, şeref ve haysiyet sahibi" bir kadındı. Daha önceki bölümlerde de belirtiğimiz gibi Hatice, başkalarına mal ve para vererek ticâret eder, onları "kâr"a ortak yapar işini görürdü. Muhammed'i işe aldıktan sonra aynı şekilde davranmış, onu ticaretine ortak kılmış ve bir süre sonra da onunla evlenmiştir. Fakat tekrar hatırlatalım ki Muhammed, böylesine becerikli ve zeki bir kadına hükmetmenin kolay olmadığını çabuk anlamıştır. Nitekim bundan dolayıdır ki bütün yaptığı iş Hatice'den para alarak ve onun talimatına uyarak Şam'a ve diğer yerlere mal götürmek, mal getirmek olmuştur.

Ticaret, alış veriş işlerinde Hatice bilgili ve tecrübeli olduğu için onun sözünü dinlemekten ve onunla iyi geçinmekten başka yapacak bir şeyi yoktu. Peygamberliğe kalkıştıktan sonra dahi onun öğütlerine uymayı kendi çıkarlarına yatkın bulmuştur. Bundan dolayıdır ki Hatice ile evli kaldığı süre boyunca ne başka bir kadınla evlenmiş ne de Hatice'ye hükmedebiimiştir. Fakat Hatice'nin ölümünden sonra birden bire değişmiş ve kendisini bambaşka bir insan bilmiş, ardı ardına evliliklere girişmiştir. Onbir kadını bir arada hareminde bulundurduğu olmuş, onlar üzerinde mutlak bir hâkimiyet kurmuş, çoğu kez onları birbirine katmış, eğer tabir caiz ise Hatice'ye yapamadıklarının acısını onlardan çıkarmıştır.

Söylemeye gerek yoktur ki bunu yapabilmek ve mümin erkekleri de karıları üzerinde üstünlüğe kavuşturabilmek için kadın sınıfını aklen ve fikren gelişemez halde tutma yollarını açık bırakmıştır. Bu çarelerin ilki ve en esaslısı olsun diye kadınlara okuma yazma öğrenimini olanaksız kılmıştır. Fakat kadının kocasına karşı görevlerini öğretmek üzere "kadınların talim ve terbiyesini" öngörmekten geri kalmamıştır. Kur'ân'a koyduğu: *"Kendinizi ve âilenizi ateşten koruyun" (66 Tahrîm 6)* şeklindeki ya da buna benzer hükümler hep bunu sağlamak içindir. Bu âyetden maksak kocaların karılarına okuma yazma değil fakat sadece "hayız", "istihaza", "namaz" vs. gibi "ilmihâl" sorunlarını belletmelerini sağlamak ve "Allah korkusunu" kalblerine sokmaktır[905].

905. Gazalî, age, (1975), II, 124-5, Gazalî, age, (1979), 179.

Kadın için kocasının hizmetlerini görmek, şehvetini gidermek, ona boyun eğmek ve nihayet çocukları beslemek vs. gibi işler hep din emirlerine dayalı şeyler olduğu için, kadının "talim ve terbiyesi" bu emirlerin öğrenilmesine bağlanmış, işte bundan dolayıdır ki bu iş kocaya bırakılmıştır. Bunu yapmakla koca, herkesten önce kendi çıkarlarına uygun bir iş görmüş olacaktır.

Tekrar edelim ki karısını bu şekilde "talim ve terbiye" etmekle görevli kıldığı kocaya Muhammed okuma yazma öğretme yetkisini vermemiştir. Böylece mümin erkeğin kafasını "okuma yazma bilen kadın dinsel görevleri yerine getirmez" inancıyla yıkamıştır[906].

Bundan dolayıdır ki aradan bindörtyüz yıl geçmiş olmasına rağmen müslüman erkek, bugün dahi, eğitim görmüş kadına karşı doğal bir "alerji" duyar. Okul görmüş kızlardan "iyi", "itaatkâr" ve "sadık" ev kadını çıkamayacağına inanmıştır. Yüksek öğrenim yapmış ve kültürlü sayılabilecek erkekler bile bu konuda kendilerini önyargılardan kurtaramamışlardır. Eğitim kuruluşlarının, kızlar üzerinde olumsuz etkiler yarattığını, kızların bekâretlerini kaybetmelerine, evliliğe karşı husumet beslemelerine vesile olduğunu bu yüzden kocalarına karşı asi olmaları ve hatta kocalarını aldatma yollarına başvurmaları yolunu hazırladığını düşünmekten kurtulamamışlardır. Yine bundan dolayıdır ki âileler, kızlarını eğittikleri takdirde onlara koca bulamayacakları korkusu içerisindedirler[907]. Mısır, Cezayir ve Fas gibi Batı dünyası ile yakın ilişkilerde bulunan ülkelerde bile durum budur. Bir Arap yazarın şu satırları ilginçtir: "Arapların ve Berberîlerin düşündüğü odur ki kızlar için eğitim fuzûlî bir şeydir ve ancak geleneksel ilişkileri tehlikeye sokmayacak ölçüde olmalıdır; (ki bu da) kadının görevinin evde ekmek yapmak, yemek hazırlamak, sırtta çocuk taşımak gibi şeyler olduğu gözönünde tutularak ayarlanmalıdır. Bu nedenle âileler kızlarını, akademik ya da teknik okullara değil sadece ev işi öğreten okullara göndermektedirler..."[908]. Öte yandan kadının kapatılmasını ve erkekten uzak tutulmasını dinsel gerek olarak benimseyen şeriât mantığı, kızların öğrenim görmek üzere evden çıkıp okula gitmelerini, hele kızlı-erkekli okullarda ders görmelerini büyük günah bilir. Çoğu yerlerde kızlar için ayrı okullar bulunmasına rağmen kızların okula gönderilmeleri başlı başına bir sorun teşkil eder. Çoğu kez bu sorun kızların hiç bir okula gönderilmemesi şeklinde sonuca bağlanır[909].

Kadını eğitmek "günah" sayıldığı içindir ki müslüman ülkelerde bu sorunlara eğilenler "zındık" gözüyle görülür olmuşlardır. Geçen yüzyılın ilk yarısında Osmanlı padişahlarından İkinci Mahmud'a "Gâvur Padişah" damgasını

906. Gazali, age, (1975), II, 125. Gazalî, age, (1979), 179.
907. Her ne kadar Batı'da eğitimgörmüş erkekler evlenecekleri kızın okumuş olmasını tercih ederlerse de evlendikleri an karılarının çalışmasına ve erkeklerle iş yerinde bulunmasına izin vermezler. Bk. **Women...** (1977), 54, 92, 102.
908. **Ibid**, 119.
909. **Ibid**, 54.

yediren nedenlerden biri, kızlar için özel okullar açtırmak istemesidir. Onun örneğini Mısır'da Hidiv İsmâil Paşa izlemiş ve onun gayretlerini bazı yazarlar desteklemiştir[910]. Fakat kadının eğitilmesini Kur'ân esaslarına aykırı bulan çevreler ve özellikle al-Azhar, bütün bu girişimleri dinsizlikle karşılamıştır.

Kadınların eğitimsizliği bakımından Şeriât ülkeleri yer yüzünün en kültürsüz ve en geri ülkeleri arasında yer almışlardır. Avrupa'ya ya da Kuzey Amerika'ya nazaran çok geri sayılan diğer ülkelerle (örneğin Güney Amerika ya da çoğu Asya ülkeleri gibi) kıyaslandığında müslüman ülkeler başlıbaşına bir grup olarak, kadının cahil bırakılması konusunda çok zavallı bir durumdadırlar. Bu farklılık sadece kültür ve ekonomik alanlarda değil fakat ulusları gittikçe yoksullaştıran ve çaresizliğe sokan konularda, örneğin nüfus patlaması alanında da kendisini gösterir. İstatistiklerin ortaya vurduğu gerçek şudur ki kadınların eğitimine önem verildiği oranda doğum artışı azalmaktadır[911].

VII) EKONOMİK ALANDA KADINI PASİF VE VERİMSİZ KILMANIN YOLU

İslâm öncesi dönemde Arap kadını ekonomik faaliyetlerde bulunabilir, örneğin tek başına ticaret yapabilirdi. Muhammed'in ilk karısı Hatice'nin kervanlar işlettiğini, adamlar tuttuğunu, bu adamlara "kâr"dan paylar dağıttığını, daha önceki bölümlerde görmüştük. Fakat Muhammed, Hatice'nin ölümünden sonra kadının bu özgürlüğünü kökünden yok etmiştir. Getirdiği sistemde kadın ev işleriyle meşgul olmak, evden çıkmamak, erkeklerle temasta bulunmamak, her yapacağı iş için kocasından izin almak zorunluluğunda kılınmıştır. O tarihten bu yana müslüman ülkelerde kadın (ziraat alanı hariç) ekonomik faaliyetler bakımından pasif durumda bırakılmıştır. Ziraat alanında (yani tarlada) çalışması bu alanın bir bakıma ev işi niteliğinde sayılması ve erkeklerle bir arada bulunmayı gerektirmemesindendir[912]. Durum günümüzde de budur. Sanayide ve hizmet sektöründe çalışan kadınların tüm nüfusa oranı ortalama %5'i geçmez. Bu oran Türkiye ve Mısır gibi ülkelerde biraz daha yüksektir ve daha doğrusu %12 ve %18 civarındadır[913].

Kentlerde ve büyük iş merkezlerinde çalışan kadınların çeşitli meslek

910. İbrahim Amin Ghali, **L'Egygt Nationaliste et Liberale-De Moustapha Kemal-A-Saad Zagloul** (1892-1927) La Haye (1969), 30.

911. **United Nations Economic and Social Council's Women and Planning** (1960 yayınları) 59.

912. **Women...**, (1977), 57.

913. Mısır'da meslekî işlerde çalışanların sadece %8.1'inin kadınlardan oluştuğu, Bangladeş'te kadın nüfusunun sadece %10'unun ekonomik bakımdan faal bulunduğu ve tüm iş gücünün %5.2'sini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bk. **Women...**, (1978), 56, 110.

şubeleri itibarıyla dağılımı, erkeklerle temas durumuna göre değişir. Bu temasın az olduğu alanlarda, örneğin kız okullarında ya da cinsiyete göre ayrı yerlerde çalışmayı ayarlayan fabrikalarda bu oran biraz daha yüksektir. Çoğu ülkelerde sekreterlik ya da telefon memurluğu gibi işler daha ziyade erkekler tarafından görülür.

Kadının çalışması esas itibarıyla erkeğin iznine bağlanmıştır; koca bu izni genellikle vermek istemez. İslâm ülkelerinin tümünde kadının meslekî hayata atılmaması ve ekonomik faaliyetlere katılmaması hep aynı nedenlere dayalıdır ki o da erkeğin kıskançlığını tahrik etmemek için kadını erkekle bir arada bulundurmamaktır.

Eğitim görmüş kimseler dahi kendilerini bu ilkel zihniyetten kurtaramamışlardır ve kadının (özellikle kendi eşlerinin) çalışmasına karşıdırlar; meğer ki erkeklerden ayrı yerlerde çalışma söz konusu olsun[914].

Kadının kurtuluşu davasının bir ekonomik sorun olduğunu, ekonomik koşulların oluşmasıyla bu kurtuluşun kendiliğinden oluşacağını, çünkü "özgürlük ve bağımsızlık" denen şeye, ekonomik akıntıdan kurtulmakla, iş alanlarının açılması ve bu alanlarda iş bulmakla, avantajlar sağlamakla (örneğin çocuk bakımı kolaylıkları yaratmakla) kavuşacağını söyleyenler çoktur[915]. Ancak bunu söyleyenlerin unuttukları şudur ki ekonomik gelişmeyi sağlamak için müslüman kişiyi Şeriât'ın "kaderci"liğinden, insanı miskinleştirici ve sefil yaşamlara mahkûm edici etkilerinden, "bir lokma, bir hırka" felsefesinden, her rızkın Tanrı'dan geldiği yalanlarından ve yer yüzü nimetleri yerine Cennetteki hûrilere erişme hayallerinden kurtarmak gerekir.

Bunu yapmadıkça ekonomik canlılığa, bolluğa ve refaha erişme olasılığını sağlamak mümkün olamaz. Hatırlamak gerekir ki İslâm ülkelerinde ekonomik sıkıntı ve kişisel yoksulluk, cahil halk yığınlarını dize getirecek ya da dinsel kölelikten kurtarácak neden değildir. Aksine sefil yaşamlara katlanmanın fazilet olduğuna inandıran bir nedendir. Ekonomik sömürüye karşı isyan etmek ya da bozuk düzeni değiştirip âdil bir sisteme erişmek ve bu maksatla iş sahalarının açılmasını beklemek müslüman kişinin kafasında yer eden bir şey değildir. Çünkü onun kafası bol "rızk'ın" ve "sermaye" denen her şeyin Tanrı tarafından belli kişilere verildiğini öngören hükümlerden tutunuz da "Hiç bir şey insanın kendi emeğinin ürünü değildir" şeklindeki emirlerle (yani yer yüzü refahını sağlamak için çalışma heveslerini söndürücü hükümlerle) yoğrulmuştur. Ekonomik sıkıntıyı şikâyet konusu yapmak şöyle dursun, aksine nimet bilmiştir din uğruna, çünkü Muhammed ona, bu dünya yoksullarının varlıklı olanlardan 500 yıl önce Cennetlere kavuşacağını müjdelemiştir[916].

914. **Women** (1978), 57, 92, 121, 140.

915. Mernisi, age, 97;ayrıca bk. Fahmy N., – Remzi N., **"Women's Role in Social Development,"** (Cario 1974), 42.

916. Arsel, **Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları: Din Adamları (1977)**, 175-201.

Öte yandan müslüman erkek, ekonomik sıkıntıyı hissetse, açlıktan öleceğini bilse yine de kadının ekonomik güce katılmasını ve erkeklerle bir arada çalışmasını istemez. Üstelik kadının çalışma hayatına girip para kazanıp bağımsızlık taslamasına, süslenip püslenmesine ve karşısına geçip caka satmasına hiç tahammülü yoktur. Kadın üzerindeki baskısının ve hâkimiyetinin azalabilebiceğini anladığı an, kadın hakları davasının en azılı düşmanı kesilmeye hazırdır.

VIII) MUHAMMED'E GÖRE CEHENNEMDEKİLERİN ÇOĞUNLUĞUNU KADINLAR TEŞKİL EDER.

Kadını zavallı kılma gaddarlığını Şeriât sistemi sadece bu yeryüzü yaşamları itibarıyla yeterli görmemiştir; sadece kocasının hizmetçisi, şehvet gidericisi kertesine indirmekle yetinmemiştir; sadece hakâret edilmeye ve dövülmeye lâyık bilmemiştir. Bütün bunlardan gayrı bir de gelecek dünya yaşamları içerisinde de mutsuzluğa, yalnızlığa terketmiş ve genellikle "Cehennem ehli" olarak nitelendirmiştir. Ve bütün bu insafsızlıklarda bulunurken üstelik bir de kadını koruyormuş ya da "yüceltiyormuş" gibi kurnazlıklara yönelmiştir. Birazdan belirteceğimiz gibi Muhammed, her ne kadar kadınların, "itaatkâr" ve kocalarına "yararlı" olmaları halinde, "iyi kadınlar" olarak Cennet'e gireceklerini müjdelemiş ise de Cennet'i sırf kadınları kocalarına boyun eğdirtmek amacıyla ve sömürü tuzağı olarak öngörmüştür. Çünkü kadınlara asıl lâyık gördüğü yer cehennemlerdir; her vesile ile ve her fırsatta Cehennemlerin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu söylemiştir. Tanrı sözleridir diye bellettiği Kur'ân'da Cenneti, münhasıran mü'min erkeklerin keyfine, şehvetine, zevkine uygun "ebedi mutluluğa" kavuşacakları bir yer olarak tanıtmıştır.: "Tanrı'yı her an ananların", ya da "Tanrı ve Peygamber emirlerine uyanların"; "Defterleri sağdan verilmiş olanların" ve "Sabırlı olanların" vs..., Cennete gireceklerini vaad ederken bu deyimlerle genel olarak hep erkekleri kastetmiştir. Bunun böyle olduğunu kanıtlayıcı hükümlerden bir kaçını zikretmek gerekirse:

"*...Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, şüphesiz Cennetlerde... ve Rablerinin kendilerine verdikleriyle zevk duyarak nîmetler içindirler... Rableri onları Cehennem azabından korumuştur... Onlara şöyle denir: '...dizi dizi tahtlara yaslanarak âfiyetle yiyin için.'* Onlara ceylan gözlü eşler veririz. (52 Tûr 17-20).

"Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır; kapıları onlara açılmış Adn Cennetleri vardır. Orada tahtlara yaslanmış olarak türlü meyveler ve içecekler isterler. Yanlarında gözlerini eşlerine *(kocalarına) dikmiş* güzeller vardır..." (*38 Sâd 49-52).*

"... Allah'a içten bağlı kullar... işte bildirilen rızık ve meyveler onlaradır. Nimet Cennetlerinde, karşılıklı tahtlar üzerinde kendilerine ikram olunur. Başğarısı vermeyen, sarhoş etmeyen... bembeyaz bir kaynaktan doldu-

rulmuş kadehler sunulur. Yanlarında el değmemiş, deve kuşu yumurtası renginde, bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş ceylan gözlü (dilberler) vardır..." (37 Saffat 40-49).

"İyilik işlemekte önde olanlar... nimet Cennetlerinin gözdeleri onlardır... Murassa tahtlara karşılıklı olarak yaslanırlar. Ölümsüz gençler yanlarında, baş ağrısı ve dönmesi vermeyen... ibrikler, kadehler, arzulayacakları kuş eti ile dolaşırlar. İşlediklerine karşılık olarak sedefteki inciler gibi ceylân gözlüler vardır... Defterleri sağdan verilenler, ne mutlu o sağcılara. Biz ceylân gözlüleri, *defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır...* Onları bâkire, eşlerine düşkün ve yaşıtları yapmışsızdır." (56 Vâkıa 10-38).

"Rabbine karşı korkan kimseye iki cennet vardır. Bu Cennetlerde bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş, daha önce ne insan ve ne de cinlerin dokunmuş olduğu eşler vardır... Onlar yakut ve mercân gibidirler... Oralarda iyi huylu güzel kadınlar vardır...*Çadırlar içinde* ceylân gözlüler vardır... *Cennetlikler orada yeşil yastıklara... işlemeli döşeklere yaslanırlar" (55 Rahmân 46-76).*

Görülüyor ki Kur'ân'ın cennet vaadleriyle dolu bu âyetlerinde geniş bir ifade tarzı niteliğinde olarak '"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar", ya da "Allah'a içten bağlı kullar", ya da "İyilik işlemekte önde olanlar", ya da "Defterleri sağdan verilenler" anlamında tümceler ve sözcükler yer almıştır. Ve işte bunlara bakılarak sanılır ki cennetlerdeki nîmetler kadın erkek her "mü'min" için öngörülmüştür.

Oysa ki bu böyle değildir; çünkü bu tümcelerle tanımlanan "mü'minler" sadece erkeklerdir, çünkü Cennetlerin nîmetleri sadece erkek sınıfının zevkine, keyfine ve şehevî ihtiyaçlarına göre ayarlanmıştır. Yukarıya aldığımız âyetlerin italik içinde beyaz satırları tekrar gözden geçirilecek olursa görülür ki Cennet sakinlerine "Ceylân gözlü dilberler, hûriler, bakireler ve bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş, yâkut gözlü güzeller" vaad edilmiştir. Daha başka bir deyimli Cennete gideceği belirtilen "Sağcılar" ya da "defterleri sağdan verilenler" ya da "İyilik işlemekte önde olanlar" tanımı "Ceylân gözlü dilberler", "eldeğmemiş bâkireler", "yâkut mercân gibi kadınlar" tanımı ile bağlantılıdır. Bu bağlantının kadınlar lehine bir yönü olmadığı aşikârdır; çünkü "ceylân gözlü dilberlerden" ve "bâkire kızlardan" zevk alacak kadınların sayısı çok olmasa gerektir.

Hiç kuşku edilemez ki hûrilerle, iri kara gözlü dilberlerle ve bâkirelerle doldurulmuş olan Cennetler hep erkekler için düşünülmüştür; Muhammed'in Kur'ân'a yerleştirdiği hükümlerden de anlaşılmaktadır ki Tanrı, bu güzelleri erkekleri için öngörmüştür: "Biz ceylân gözlüleri defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışsızdır..." (56 Vâkıa 10-38). Muhammed cennetleri öylesine mümin erkekler için öngörmüştür ki, yukarıdaki deyimlerden gayrı bir de erkekleri "*ehl-i cennet*" ya da "cennetlikler" sözcükleriyle anmıştır. Buna kar-

şılık kadınlara *"ehl-i cehennem"* deyimini uygun bulmuştur. Örneğin Kur'ân'ın Rahmân sûresindeki: *"Cennetlikler, orada (yanlarında ceylân gözlü dilberler ve iyi huylu güzellerle).. İşlemeli döşeklere yaslanırlar" (55 Rahman 76)* şeklindeki tümce sadece mü'min erkekleri kapsamaktadır. Yine aynı şekilde Muhammed, Ebû Hüreyre'nin rivâyetine dayalı bir hadîsinde: *"Ehl-i cennetten her birinin iki kadını vardır ki vücudunun letafetinden baldırı kemiğinin iliği etinin üstünden görünür..."*[917] demiş ve derken de "ehl-i cennet" sözcüğünü, görüldüğü gibi sadece inanan erkekler karşılığı olarak kullanmıştır. Bütün bunlara eklenebilecek daha nice benzeri hükümler sıralamak kolaydır. Fakat ne var ki "inanmış" erkekleri cennetlere lâyık görürken ve "ehl-i cennet" deyimiyle tanımlarken kadınları da aksine, genel olarak, cehennemlik bilmiş ve onlar için *"ehl-i cehennem"* sözcüklerini seçmiştir. İbn Abbas'tan öğrenmekteyiz ki Muhammed bu konuda ısrarlıdır. Nitekim hadîslerinden birinde şöyle der:

"Bana cehennem gösterildi. Bir de gördüm ki ehl-i cehennemin ekserisi kadınlardır..."[918].

Usâme'nin rivâyetine dayalı bir başka hadîse göre Muhammed şöyle konuşmuştur:

"Ben cennetin kapısında durdum. Gördüm ki cennete girenlerin çoğu darlıkta yaşayanlardır... Bu sefer cehennemin kapısında durdum, oraya girenlerin çoğu kadınlardı..."[919].

İmrân İbn Hüsahn'ın nakline göre Muhammed'in bu konudaki bir başka hadîsi şöyledir:

"Ben (Mirâç gecesi)... (Cehenneme baktın), Cehennemliklerin çoğunu da kadınlar (teşkil ettiğini) gördüm..."[920].

Ebû Sâid'in bildirdiğine göre Muhammed, bütün bu düşündüklerini ve söylediklerini doğrudan doğruya kadınların yüzüne vurmaktan geri kalmamıştır. Nitekim bir hadîsinde kadınlara hitaben şöyle konuşmuştur.

"..Siz kadınların çoğu cehennem kütüğüdür"

"Ey kadınlar, Bana cehennem halkı gösterildi, çoğu sizler idiniz..."[921].

Söylemeye gerek yoktur ki "cehennemlik" deyimiyle tanıttığı bu kadınlar "mü'min" kadınlardır; inanan kadınlardır; inanmayanlar zaten haliyle cehenneme gideceklerdir.

917. **Sahih-i...**, (1971), IX, 42-3.
918. İbid, I, 41; ayrıca bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...** IX, 40, Hadis no: 1340.
919. **Riyazü's...** (1972) I, 299. Ayrıca bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, sh. 314. Hadîs no: 1819.
920. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, IX, 40.
921. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, I, sh. 224 ve cilt III, sh. 183.

A) Muhammed'e Göre Cehennemdekilerin Çoğunluğunu Kadınlar Teşkil Eder, Çünkü Onlar "Aklen ve Dînen Dûn", ve "Tab'an Kötü ve Hilekâr ve Küfrândırlar".

"Pek iyi ama müslüman oldukları hâlde neden kadınlar Cehennem'in çoğunluğunu teşkil etmektedirler?" diye sorulacak olursa bunun yanıtını Muhammed genel olarak şöyle vermektedir: "çünkü kadınlar doğuştan kötü ve düzenbaz ve hilekâr yaratıklardır!", ve "çünkü kadınlar genellikle kocalarına karşı isyankâr ve Küfrândırlar", ve "çünkü kadınlar tab'an erkeklerden asabî'dirler, ve "çünkü kadınlar ziynete ve dünyâ alâyişine meclûb (tutkun) bulunmaktadır", ve çünkü "Kadınlar aklen ve dînen dûn (eksik) yaratıklardır"[921a].

Bu ve buna benzer görüşlerini, Kur'ân'a yerleştirdiği âyetler ve hadîs-sünnet şeklinde bıraktığı hükümler olarak ortaya vurmuş olduğuna değinmiştik. Hatırlanacağı gibi bunlar arasında: *"Kadınlar hilesi büyük, kötülükleri açık, boşboğaz, ahlâkları zayıf ve şeytan ruhlu (yaratıklardır)"* şeklinde olanları vardır. Ya da bundan daha ağır ifadelerle: *"Benden sonra erkekler için kadınlardan zararlı bir fitne bırakmadım"* "diyerek kadınların "fitneciliğini" sergilediği de varid'tir. Yine aynı şekilde kadınların "küfürbaz" ve "nankör" olduklarını anlatmak üzere Tanrı'nın dahi: " *"Ey kadınlar, düzenleriniz pek büyüktür sizin"* diye konuştuğuna dair hatırlatmaları yanında:

"Bana Cehennem gösterildi. Bir de gördüm ki ehl-i Cehennem'in ekseri, kadınlardır. Onlar küfrederler... Onlar kocalarına karşı küfran ederler. İhsana karşı küfran ederler. Birisine dünyâ, dünyâ oldukça ihsan etsen de sonra senden (hoşuna gitmeyen) bir şey görse 'Ben senden hiç bir hayır görmedim' der."

Şeklindeki konuşmaları da vardır[922].

"Nankördürler" diye kadınların: yüzüne *"Siz kadınların çoğu, Cehennem kütüğüdür"*diyerek konuştuğu da olmuştur[922a].

Söylemeye gerek yoktur ki "fitnecilik" ya da "nankörlük" kadına özgü bir şey değildir. Bilimsel bir kıyaslama yapılmış olsa, tarih boyunca erkeklerin, muhtemelen kadınlardan çok daha fitneci ve nankör karaktere sahip oldukları ortaya çıkacaktır.

921a. İbn-i Ebî Sufre'nin ve Kurtubî'nin görüşleri, ve İmrân İbn-i Husayn'dan Buharî'nin rivâyeti için bkz. **Sahih-i...**, I, 224; **Sahih-i...**, III, 183; **Sahih-i...**, VIII, 3000 Sahih-i..., IX, 40 ve d., H. 1340.

922. İbn-i Abbas'ın rivayetine dayalı bu hadîs için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, I, 41, Hadis no: 27; İmran İbn-i Husayn'ın rivâyetine dayalı bir başka hadisinde de şöyle der: *"Ben Cennet'e baktım da ehl-i Cennet'in çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehennem'e de baktım. Cehennemdekilerin çoğunu da kadınlar (teşkil ettiğini) gördüm.* Bk. **Sahih-i Buhari...**, IX 40-41, Hadîs no: 1340.

922a. Bk. **Sahih-i Buhrai Muhtasarı...**, III, 183.

Fakat hiç kuşkusuz kadına karşı önyargılarla dolu bulunan bir kimseden tarafsız bir tanımlama beklemek kolay değildir. Ve işte Muhammed'in bu tür tanıtmalarına bakarak İslâm dünyasının bilgin ve düşünürleri, Cehennem sâkinlerinin çoğunluğunun kadınlardan oluşmuş bulunmasını hep bu nedenlere dayalı olarak işleyegelmişlerdir. Örneğin İbn Ebî Sufre'ye göre kadınların genellikle "kocalarına karşı isyankâr ve küfürbaz" olmaları, bu nedenlerden biridir. Kurtubî ise kadın sınıfının "tab'an erkeklerden asabî olmalarını ziynete ve dünya alâyişine meclûb bulunmalarını" sebep olarak ekler[923].

Söylemeye gerek yoktur ki bütün bu bilgin ve düşünürler. Muhammed'in sözlerini kendilerine malzeme yaparak bu sonuçlara varırlar. Fakat ne ilginçtir ki hiç birinin aklına: "Madem ki Tanrı, insanları kendi dilediği gibi şekillendirir, karakterlerini dilediği gibi biçimlendirir, dilediğini iyi, dilediğini kötü yola iletir" ve bütün bunlar Kur'ân ile belli edilmiştir, o halde nasıl olur da insanları hem saptırır ve hem de sapıktır diye cehennemlere gönderir? Nasıl olur da kadınları aklen ve dînen dûn, tab'an kötü, fitneci ve hilekâr, vs... yaratır, sonra da böyle yaratılmışlardır diye onları cehennemlerin çoğunluğundan kılar?" diye sormak gelmemiştir gelse de susmuşlardır.

Kadınların cehennem sâkinlerinin çoğunluğundan olmaları nedenlerinden bir diğeri de, tabii yine Muhammed'e göre, "aklen ve dînen dûn (eksik)" yaratılmış olmalarıdır. Nitekim: *"(Ey kadınlar), Bana Cehennem halkı gösterildi, çoğu sizler idiniz"* derken:

> *"ne acaibtir ki... tam akıllı ve dîninde hazımlı kimsenin aklını sizin kadar eksik akıllı ve eksik dinli hiç kimsenin çelebildiğini görmedim"* [924].

diye eklemiştir.

Kadınları küçültür nitelikteki bu sözleriyle Tanrı'yı çelişmeli bir duruma düşürdüğünü muhtemelen farketmemiş olmalıdır. Çünkü bu sözlerin altında, sırf cehennemlerin çoğunluğunu doldurmak maksadıyla Tanrı'nın kadınları "eksik akıllı ve eksik dinli" yaratmış olduğu suçlaması yatmaktadır. Oysa ki "Yüce ve âdil" bir Tanrı fikrine bağlı hiç kimse, Tanrı'nın kadınları hem "eksik akıllı ve eksik dinli" yaratıp, hem de sırf böyle yaratılmışlardır diye onları Cehenneme atmasına akıl erdiremez.

Fakat her ne olursa olsun Şeriât dininin kadınları "Cehennem ehli" olarak tanıtması, birazdan göreceğimiz gibi, sadece onları aşağılama ihtiyacından değil, fakat aynı zamanda erkeğin hizmetine ve sömürüsüne sokabilme düşüncesindendir.

-Cehennem'in çoğunluğunun kadınlardan oluştuğuna dâir sözlerin "kadınları kötülükten uzaklaştırmağa matuf olup aşağılama amacını gütme-

923. Bu görüşleri Dîyânet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, külliyesinde bulabilirsiniz, Özellikle bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, IX, 40 ve d.

924. **İbid**, I, 222 ve 235.

diği" iddiâlarındaki yalanlar:

İslâmcılar, akıl dışı ve çocuksu bir mantıkla, Cehennem ahalisinin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğuna dâir Muhammed'in söylemiş olduğu sözlerde kadını aşağılatan bir şey olmadığını söylerler. Güyâ bu sözler kadınları iyilik yapmağa ve kötülükten uzaklaştırmağa teşvik maksadiyle söylenmiştir[924a].

Oysa ki eğer maksat bu idiyse, bu taktirde Muhammed'in, sadece kadınları değil fakat erkekleri de muhatap edinerek konuşması gerekirdi. Ne yazık ki Muhammed: "Cehennem halkının çoğunluğunu erkekler teşkil eder" diye bir şey söylememiştir. Çoğunluğun kadınlarından oluştuğunu söylerken sebeb olarak da kadınların genellikle "Hayırsız", "Nankör", "Kocalarına Küfren eder" vs olduklarını bildirmiştir.

Örneğin bir hadîs'inde şöyle der:

"Cehennem'in ekser ahâlisini de kadınlar olarak gördüm... (Çünkü onlar) kocalarına karşı (Küfrân-ı nî'met) ederler. İyiliğe karşı (Küfrân'ı ni'met) ederler. (İçlerinden) birine dünyâ, dünyâ oldukca iyilik etsen de sonra senden (arzundan aykırı) ufacık bir şey görse (hemen): -'senden hayır görmedim ki'- der"[924b].

Daha başka bir deyimle Muhammed'in anlatmak istediği şey kadınların çoğunun kötü ruhlu ve kocalarına karşı nankör olduklarıdır.

Oysa ki kadınların genellikle erkeklerden daha hayırsız, daha nankör (daha Küfrân' ni'met) olduklarını iddiâ etmek yanlıştır. Bilakis basit bir muhakeme tarzı ile durumun erkekler aleyhinde bulunduğunu söylemek ve erkeklerin en azından kadınlar kadar, ve hattâ kadınlardan çok cehennemlere lâyık olduklarını belirtmek mümkündür. Yine tekrarlayalım ki

Cehennem'in çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu söylemenin bir de Tanrı fikrini küçültür bir yönü vardır ki o da şudur:

Muhammed'in söylemesine göre insan denilen varlığı iyi ya da kötü yaratan güyâ Tanrı'dır; yani Tanrı, daha ana karnında iken insanın kaderini, karekterini, işini, ecelini, rızkını vs her şeyini önceden çizer. Örneğin:

"*... kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslâmiyet'e açar... kimi (nin de) kalbini dar ve sıkıntılı kılar* (Sapıttırır)" (6 En'âm 125);

ya da Tanrı'nın fitneye düşmesini dilediği kimseler vardır ve Tanrı onları sapıttırır. (örneğin Maide 41)

924a. Adana Milletvekili Cüneyt Canver'in, Diyânet İşleri Başkanlığının yayınlarında kadını aşağılatan hükümler bulunduğu hususu ile ilgili soru önergesi'ne karşı Başkanlığın, Devlet Bakanlığı'na hitâben hazırladığı 7 Kasım 1989 tarih ve 10/027/1317 sayılı "**Cevabî Yazısı**"na bakınız

924b. **Sahih-i...**, I, sh. 41, Hadîs no. 27; ve ayrıca bkz. **Sahih-i...**, III, sh. 338-341, Hadîs no. 551.

Fakat böyle yaptığı halde müslüman olmıyanları ve kötüleri Cehennem'e atar. Söylemeğe gerek yoktur ki Tanrı'nın insanları bu şekilde hem kâfir ya da kötü huylu yaratıp sonra da böyledirler diye Cehennem'e atması, Tanrı'nın yüceliği adâleti ile bağdaşmaz.

Şu hâle göre eğer, Muhammed'in dediği gibi, Cehennem'in çoğunluğu kadınlardan oluşuyor ise ve bunun nedeni de kadınların nankör ve kocalarına karşı nankör olmaları ise bu taktirde Tanrı'nın keyfî ve adâletsiz olduğunu kabûl etmek gerekir ki bu da Tanrı'nın yüceliği fikriyle bağdaşmaz.

B) Kadınların Cennet'e Girebilmeleri Kocalarına "Yararlı" Olmalarına ve Onları Kendilerinden Râzı Kılmalarına Bağlıdır.

"Pekiyi ama, inanan kadınlar cehennemlere gitmek için mi yaratılmışlardır? Kadınların cennete gideni olmayacak mıdır?" diye soracaksınızdır. Evet, olacaktır, ancak ne var ki cennete girebilmek için her şeyden önce kocalarının hizmetini iyi görmek, şehvetini iyi gidermek, kocalarına mutlak şekilde itaat etmek ve daha doğrusu kocalarını her hususta kendilerinden râzı etmek gibi şartları yerine getirmeleri gereklidir.

Hemen ekleyelim ki bütün bu eziyetlerden ve çilelerden hatta haysiyet kırıcı boyun eğmelerden sonra cennete girebilseler dahi, cennet onlar için mutluluk yeri değil aksine azâb ve bir nevi işkence ya da en azından sıkıntı yeri olacaktır. Bu itibarla kadınların cennetlere girebileceklerini öngörür nitelikteki hükümlerin kandırıcı ve göz boyayıcı olmaktan ileri geçen bir yeri ve değeri yoktur. Bakınız neden: Dinler tarihinin öğrettiği odur ki kendilerini Tanrı elçisi olarak kabul ettiren kişiler, belli bir inancı ve yaşam tarzını kabul ettirebilmek için bir yandan cehennem tehditleriyle insanları korkuturken, diğer yandan da"Cennet" vaadleriyle mükâkaflandırmayı uygun bir siyâset ve daha doğrusu kurnazlık saymışlardır[925].

Her ne kadar bazı müslüman yazarlar, vaktiyle papaların, safdil, bağnaz fakat zengin hıristiyan kişileri soymak için türlü cennetlerin anahtarlarını satıp tapularını verir olduklarını, bu "sefil ticarete Müslümanlığın asla başvurmadığını" söyleyerek teselli aramış ve güyâ İslâm'ı savunur görünmüş iselerde, bu tür gayretlerinin gerçeği örtmeye yetmediği ortadadır. Çünkü farklı şekiller ve usuller ile İslâm'ın yaptığı da bu olmuştur: Cennet arazilerinden tapu dağıtmak suretiyle değil, fakat cennetteki "ceylân gözlü ve memeleri yeni sertleşmiş güzel kızları" vaad ederek. Bizzat Muhammed, kendi taraftarlarını savaşlara ve farklı inanaçtakilere karşı saldırılara sürükleyebilmek ya da bu yeryüzü eşitsizliklerine râzı edebilmek (örneğin "rızık azlığına" ya da yoksulluklara" katlandırmak) için bir birinden güzel ,birbirinden câzip ve birbirinden

925. Muhammed her vesile ile Cennet vaadlerinde bulunmayı gelenek edinmişti. Kendisine tehlikeli gördüğü kimseleri öldürtmek istediği zaman gönüllü arar ve onlara Cennetleri sunardı. Örneğin Ka'b'ı ve Mervan kızı Esma'yı bu şekilde yok etmişti.

emsalsiz cennetlerden söz etmiştir: Adn cennetleri, Nâim cennetleri, Firdevs cennetleri, İlliyin, Yüce cennetler, vs... gibi. Hattâ bir hadîsinde, cennet ehlinin çoğunluğunun "saf" ve "bön" kişilerden oluştuğunu belirterek[926] gerçek düşüncesinin "Tanrı ve peygamber emirlerini körü körüne yerine getiren, bu uğurda canını veren, sabreden ve yoksulluğu nimet bilen" kişileri kazanmak olduğunu, belki de farkında olmadan açığa vurmuştur. Kur'ân emirlerine ve hadîs hükümlerine şöyle bir göz etmek suretiyle bunun böyle olduğunu anlamak kolaydır:

"Allah'a... karşı gelmekten sakınanlar... cennetlerde pınar başlarındadır..." (15 Hicr 45);

"İnanan ve yararlı iş yapanlar... içlerinde ırmaklar akan cennetlere konurlar..." (14 İbrahim 23);

"İnanıp iyi işler yapanlara... Adn cennetleri vardır" (18 Kehf 31).

Hemen hatırlatalım ki yukarda sözü geçen "Tanrı'ya karşı gelmekten sakınanlar ve iyi iş yapanlar" aslında Kur'ân emirlerine ve Peygamber sözlerine uyanlardır; örneğin din adına "kâfilerle" çarpışan, müslüman olmayanlara karşı savaşa çıkan ve "*...müşrikleri nerede görürsen öldür*" şeklindeki Tanrı emirlerine uyup insan kanına kıyanlardır. (Örneğin Tevbe sûresinin 5 ve 29-30. âyetlerine bakınız.)

İşte bu tür cennet va'd'leriyledir ki Muhammed, askerî hiç bir meziyete sahip bulunmayan Arap bedevîsini bile savaşlara sürükleyebilmiş, kendi emellerine araç edebilmiştir. Hattâ taraftarlarının sayısını mümkün olduğu kadar arttırabilmek hevesiyle hırsızlık yapanların ya da zinâda bulunanların dahi sırf kendisini peygamber olarak kabul etmeleri şartıyla, cennete gideceklerini söylemiştir[927].

İslâm tarihi boyunca halifeler ve müslüman liderler, din kuruluşunu kendi çıkarlarına araç yaparlarken bu cennet vaad'lerini ağızlarından eksik kılmamışlardır. Onlar için önemli olan şey insanlık sevgisi ya da yeryüzü kardeşliği ya da dünya barışı filan değil fakat cennetteki güzel hurîlere kavuşabilmek olmuştur; bu uğurda her şeyi, her cinayeti ve her ahlâksızlığı yapmaya hazır görünmüşlerdir. Bunun en son ve en canlı örneklerinden biri olarak, Osmanlı halifesine karşı isyan eden, ederken İslâm'ın, özüne sadık kaldığını beyan eden Abdül Aziz'i göstermek mümkündür. Yüzbinlerce insa-

926. Sena, age, 121, 122.

927. Ebû Zer'in bildirdiğine göre Muhammed bir gün: "Tanrı'dan başka Tanrı yoktur" diyerek birlik inancı içerisinde herkesin Cennet'e gireceğini söylerken dinleyenlerden birisi: "**Böyle bir insan zinâ etse de, hırsızlık etse Ide (Cennet'e girer mi?)**" diye sormuş ve Muhammed de ısrarla ona, "**Evet, zinâ da etse, hırsızlık da etse Cennet'e girer**" diye yanıt vermiştir. Bunu söylerken hiç kuşkusuz Kur'ân'daki "**İman edip sakınırlarsa Tanrı onların kötülüklerini örter ve ...Cennet'e sokulur**" şeklindeki âyeti izlemiştir. Bu konuda Gazalî, **age**, '1975) IV, 99.

nın kanına giren bu Arap şeyhi, İslâm'a yaptığı hizmetler karşılığında Kur'ân hükümleri gereğince cennetlerdeki hurilere ve bakirelere kavuşacağına inanmış olarak şöyle derdi: *"Bizlere Cennet'te kırk hurî va'd edilmiştir. Fakat ümidim (ve tahminim) o'dur ki İslâm'a yaptığım hizmet dolayısıyla (Tanrı bana) ayrıca fazladan pay (güzel hurî) verecektir"* 928.

Taraftarlarını "kâfirlere", yani farklı din sâliklerine karşı savaşa sürükleyebilmek ya da müslümanların sayısını arttırabilmek maksadıyla yaptığı cennet va'd'lerini Muhammed, aynı zamanda kadını kocasına itaat ettirmek, onun hizmetlerini görmeye ve şehvetini gidermeye yöneltmek için araç bilmiştir. Gerçekten de kadınların çoğunluğunun cehennemleri doldurduğunu açıklarken "Tanrı'nın emirlerine uyan ve Tanrı'yı çok anan, oruç tutan vs." kadınlara Tanrı'nın "mağfiret ve büyük ecir" hazırladığını ve cennet va'd'inde bulunduğunu belirtmiştir. Bu maksatla Kur'ân'a koyduğu hükümlerden bir kaç örnek vermek gerekirse:

"...Allah mümin erkeklere ve mümin kadınlara... içlerinde ırmaklar akan cennetler, Adn cennetlerinde hoş meskenler vâad etmiştir..." (9 Tevbe 72);

"Doğrusu erkek ve kadın müslümanlar, boyun eğen erkek ve kadınlar... oruç tutan erkek ve kadınlar... Allah'ı çok anan erkek ve kadınlar..." (33 Ahzâb 35);

"Bunlar, âyetlerimize inanmış ve kendilerini bize vermişlerdir. Şöyle denir: Siz eşlerinizle ağırlanmış olarak cennete girin'... (43 Zuhrûf 69);

"İnanmış erkek, kadınlar... onlara şöyle denecektir: 'Müjde bugün içlerinde ırmaklar akan... cennetler sizindir'..." (57 Hadîd 12).

Görülüyor ki Tanrı'ya inanan ve O'nun emirlerini yerine getiren erkekler gibi kadınlar da cennet yolcularıdır. Öte yandan küçük çocukların, kiyâmet gününde cennete girerken beraberlerinde ana ve babalarını da oraya sokacaklarını hatırlatmıştır. Örneğin İbn Mâce, Mu'az'dan rivâyetle Muhammed'in şöyle dediğini bildirir:

"Küçük çocuk anne ve babasını Cennete çeker.

Neseî ise Ebû Hüreyre'den naklen şu hâdisi zikreder:

"Kıyamet günü (küçük) çocuğa 'Cennete gir' denir. Çocuk pür gazab Cennet kapısı önünde durur ve 'Ancak anne ve babamla Cennete girerim' der ve direnir. O zaman 'Anne ve babasını da Cennete koyun denir..." 929.

Ve nihâyet "Annelerin ayakları altından Cennetler geçer" şeklinde ve sanki kadını ana olarak yüceltiyor ve Cennetlere lâyık görüyor imiş gibi sözler sarfetmekten de geri kalmamıştır. Ve işte Muhammed'in buna benzer

928. Lacey, age, 91.
929. Gazalî, age, (1975) II, 72-4.

sözlerine bakılarak sanılır ki İslâm dini kadını Cennetlere yerleştiren ve Tanrı'nın mağrifretine eriştiren bir dindir. Oysa ki gerçek bundan çok farklı ve uzaktır. Çünkü Muhammed bu yukardaki (ya da benzerî) sözleri ve hükümleri, sırf kadını ömrü boyunca kocasının emri altına alabilmek, ona mutlak şekilde itaat ve hizmet eder hâle getirebilmek, daha açıkçası erkeğin sömürüsünde tutabilmek için öngörümüştür. Çünkü kadınlar için Cennet'e girme olanağını "kocayı memnun etme" ve "kendinden râzı etme" koşullarına bağlamıştır.

Her ne kadar Beyzâvî gibi bazı yorumcular, kadınların tıpkı erkekler gibi, kendi "günâh ve sevablarına" göre Cennet'e alınacaklarını ya da Cehenneme atılacaklarını söylemişlerse de, İslâm dünyasının bilginleri genellikle bunun aksini savunmuşlar, kadınların "günah" ve "sevab" sorununun, kocalarına karşı olan tutum ve davranışlarına göre saptanacağını, Cennete girme durumunun buna göre ayarlanacağını açıklamışlar, görüşlerini hep Tanrı ve Peygamber emirlerine oturtmuşlardır[930].

Gerçekten de Muhammed'e göre Tanrı, kadınlara Cennet vaadinde bulunurken, sadece "müslüman imanından olmayı" ya da "oruç tutmayı" ya da "namaz kılmayı" vs... yeterli görmemiştir. Bütün bunlarla birlikte bir de kocalarına "itaatkâr", "minnettar", "hizmetkâr" olmalarını, kocalarını memnun ve mutlu kılmalarını da şart koşmuştur. Hattâ bu şartı İslâm'ın önemli bir şartı olarak ön plâna almış ve kocalarına itaat etmeyen ya da kocalarını kendilerinden memnun bırakmayan kadınların, namaz kılmış olsalar ya da oruç tutsalar dahi Cennete giremeyeceklerini hatırlatmıştır.

Nitekim Kur'ân'da, *"inanan ve iyi yararlı iş yapan"* ve *"boyun eğen"* kadınların Cennet'e alınacakları belirtilirken (örneğin 14 İbrahîm 23; 33 Ahzâb 35, vs), bu nitelikteki kadınlardan maksadın "kocalarına itaatkâr ve yararlı olan, kocalarının hizmetini yapan, şehvetini doyuran, kısacası kocalarını bu yer yüzü dünyâsında rahata ve mutluluğa kavuşturan kadınlar" olduğu anlatılmıştır. Ve bunun böyle olduğunu da bizzat Muhammed açıklığa kavuşturmuştur. Tırmızî'nin ve İbn Mâce'nin, Ümmü Seleme'den rivâyet ettikleri bir hadîs şöyledir:

"Herhangi bir (müslüman) kadın, kocası kendinden râzı olduğu halde ölürse Cennete girer"[931].

İbn Hanbal'ın bu konuda belirttiği bir diğer hadîs:

"Herhangi (müslüman) bir kadın, beş vakit namaz kılar, bir ay oruç tutar iffetini korur ve kocasına itaatkâr olacak olursa ona 'Dilediğin kapıdan Cennete gir' denecektir"[932].

930. **Envaru't-Tenzil...**, 585.

931. **Riyazü's Salihin...**, I, 326. Ümmü Seleme'den rivayet olunan hadîsler için bk. Gazalî, age, (1975) II, 147.

932. İbn Hanbal, age, (1986).

Görülüyor ki kadınlar, ancak kocalarını kendilerinden râzı ederek öldükleri takdirde Cennete ulaşabileceklerdir. Oysa ki erkekler için böyle bir şart söz konusu değildir, çünkü Muhammed: "Karılarını kendilerinden râzı eden erkekler Cennete girer" diye bir şey söylememiştir. Kadın ve erkek ilişkilerinde eşitlik değil fakat kadını erkeğe tâbi kılmak istemiştir; bunun da en etkili yolunu yukardaki usullerde bulmuştur. Daha başka bir deyimle kadını, kocasına karşı kölevari bir itaatkârlığa zorlamak suretiyle kocayı memnun etmenin, Cennete ulaşma yolu olduğu inancını yerleştirmiştir. Çünkü getirmiş olduğu evlilik sisteminde kocaya itaat işi kadın bakımından dinsel bir görevdir; Cennete girebilmenin en büyük şartı da bu görevi yerine getirmektir. Nitekim İbn Hibbân'ın Ebû Hüreyre'den rivâyet ettiği bir hadîs şöyledir:

"Kadın kocasına itaat ederse Rabbinin Cennetine girer..."

Bu hadîs vesilesiyle, İmam Gazali'nin görüşü de şudur:

"Görülüyor ki, Res'ul-i Ekrem, kadının kocasına itaat etmesini İslâm'ın şartları arasına almıştır"[933].

Öte yandan "itaatkâr kadın", kocasının her istediğini ve özellikle cinsel dileklerini (şehvetini) yerine getiren kadındır. Cennete girebilmek için bu bakımdan da gayretli olmalıdır. Hattâ gerçeği söylemek gerekirse cennete girebilmesi asıl bu gayrete bağlıdır. Çünkü Muhammed, cennetlik kadınların tanımını yaparken:

"Devenin üstünde de olsa, eğer kocası kendisiyle sevişmek istemişse (kadın) derhal inip erkeğin şehvetini giderecek...ve Cennet'in anaların ayakları altında olduğunu düşünüp teselli bulacaktır"[934].

diye konuşmuştur. Bu söylediklerini bir başka vesile ile tekrarlarken:

"Size Cennet'lik kadınları tanıtayım mı? Onlar... kocaları tarafından bir haksızlığa uğratıldıkları zaman kocalarına: –'Seni hoşnud etmedikce uyumayacağım–' (diyen kadınlardır)"

demiştir. Derken de kocayı hoşnud etmenin başlıca yolunun, kadının nefsini kocasına sunmakla mümkün olduğunu belirtmiş, ve kendisine "Kadın nefsini kocasına nasıl sunar?" diye sorulduķta şu karşılığı vermiştir:

"(Kadın) elbisesini çıkarır. Kocası ile beraber aynı yatağa girer, tenini tenine dokundurur. İşte böyle yapabildiği zaman nefsini sunmuş olur"[934a].

Kadın sınıfına erkeklerin şehvet gâilesini gidermek için Cennet vaadinde bulunmaktan daha etkili bir usul olmasa gerektir ki "Tanrı elçisi" böyle buyurmuştur!

933. Gazali, **age**, II, 148.

934. Ali Arslan, **Kadınlara Hitâp-Hadîs-i Şerifler** (Arapça'dan derleyen: Tekirdağ Müftüsü A. Arslan, Ankara 1971), 301.

934a. İbn-ü Hacer el-askalânî'nin **El-Metâlibül-Aliye'den** alınma bu hadîsler için bkz. Demircan, **age**, I, 234- ve d.

Kadın için kocaya itaatkâr olmak kadar önemli diğer bir sorumluluk "iyi ve yararlı" bir eş olmaktır. "İyi ve yararlı kadın" demek, evinde oturup yününü ören, ev işlerini gören, kocasının izni olmadan dışarıya adım atmayan, kocası izin verdiği zaman "tesettürlü" bir şekilde dışarı çıkan, süs ve ziynetini etrafa göstermeyip "efendisine" saklayan, sokağa çıktığında kalabalığa karışmayan, tenha ve kenar yerlerden yürümeye çalışan, yabancıdan ve tanıdıktan sakınan, kaçınan, kocasının kıskançlığını düşünerek kapıyı çalanlara açmayan ya da iltifatta bulunmayan, komşulara ve gelen geçene asla bakmayan, kocasına "yer ve döşek olan", kocası bulunmadığı zamanlar sükût edip bir kenarda oturan, kocası geldiği zaman neşelenen, oynayan, kocasının akrabalarını kendi akrabaları üzerine tercih eden, kocasının emirlerine her an boyun eğen ve ona kulluk eden kadın demektir[935].

Yine bunun gibi "iyi kadın", kocasına her zaman ve her hususta minnet duyguları besleyen, kocasından ayrı yaşamayı asla aklına getirmeyen kadın demektir.

Ve işte ancak bu niteliklere sahip kadınlardır ki Cennete girebileceklerdir. Bu nitelikler, yukarda görüldüğü gibi, kadının namaz kılmasından ve oruç tutmasından da daha önemlidir. Çünkü Muhammed, kadının kocasına karşı itaatkâr ve minnettar davranmasını ibâdet etmesinden daha önemli ve gerekli bulmuş şöyle "buyurmuştur":

"(Kadınlar)...eğer kocalarına karşı küfran-ı nimette bulunmasalar, namaz kılanları hemen Cennete girerdi..."[936].

Ve yine Tırmızî'nin Ebû Dâvûd'tan rivâyet ettiği başka bir hadis'inde Muhammed şöyle demiştir.

"(Meşrû) mazereti olmaksızın kocasından kendisini boşamasını isteyen kadın Cennet râyihasını alamaz..."[937].

Hatırlatalım ki "meşrû" mazeretten maksat kocanın "cinsel iktidardan" yoksun oluşu ya da "innîn" ya da "şekkaz" gibi ya da buna benzer kusurlu hallerde bulunması takdirinde kadının kocasından kendisini boşamasını dilemesidir. Böyle bir durumda dahi koca için bu dileği geri çevirmenin mümkün olduğuna yukarda değinmiştik.

Ve işte böyle hayatî bir halde dahi kadın, kocasından kendisini boşamasını isteyecek olursa cennete gidemez.

C) "Kocasının İzni Olmadan Hiçbir Kadın Cennete Giremez"

Biraz önce belirttiğimiz gibi, Muhammed'in tanımına göre "iyi ve yararlı" kadın demek, sadece kocası için yaşayan, ömrünü ona adayan, ona kul köle olan yaratık demektir; ancak bu nitelikle bir yaratık olmak şartıyla Cennete

935. Gazalî, (1975) II, 155-6.
936. İbid, II, 148.
937. İbid, II, 148.

girme hakkına sahip "olabilir".

Dikkat edilirse "olur" değil "olabilir" diyoruz. Çünkü bu hakka gerçekten sahip olabilmesi, kendi gayretinden ziyade kocasının keyfine ve takdirine bağlı bir şeydir. Çünkü kocasının izni olmadan Cennete girmesine imkân yoktur. Daha başka bir deyimle kadının Cennete girebilmek hususunda kaderini çizen, Tanrı'dan önce kocadır; koca pek çeşitli şekillerde karısını Cennete erişmekten engelleyebilir ve daha doğrusu bu engelleme yolu ile onu kendisine kul köle durumunda kılabilir.

Bir kere karısının kendisine iyi hizmet etmediğini söyleyerek ya da buna benzer bahanelerle Cenneti onun yüzüne kapayabilir. Bakınız nasıl; bilindiği gibi İslâm'ın şartları arasında namaz kılmak, oruç tutmak vs. gibi ibâdet usulleri vardır ve bunları yerine getirmeyen kişi cennetlik olamaz. Kadınların bu tür ibadeti yerine getirebilmeleri ise kocalarının iznine bağlanmıştır. Nitekim İbn Hanbal'ın rivâyetine dayalı bir hadîs'sinde Muhammed, şöyle demiştir:

"Kocasının iznini almadan hiç bir kadın oruç tutamaz"[938].

Ve bunu derken düşündüğü şey kadını erkeğe itaat ettirmek ve özellikle şehvet aracı haline getirmek olmuştur. Gerçekten de yukardaki hadîsin yerleşmesine vesile olan olay şöyledir: Saffan b. Mu'attal'ın karısı bir gün Muhammed'e giderek kocasından şikâyetçi olduğunu söyler ve şöyleder:

"Ey Tanrı elçisi, ibâdet etmek istediğim zamanlar kocam beni yatağa çağırıyor (ve benimle cinsî münasebette bulunmak istiyor); oruç tutuğum sıralarda da (aynı maksatla) bana orucumu bozdurup yemek yedirtiyor..."

Bunun üzerine Muhammed derhal Saffan'ı çağırtır ve bu tür davranışlarının nedenini sorar: Saffan şu yanıtı verir:

"Ey Tanrı elçisi, karım ibâdet etmek, oruç tutmak istiyor. Fakat ben çok gençim, (kabaran şehvetim yüzünden) sabredemiyorum ve (bu yüzden) karıma oruç tutma ve ibâdette bulunma olanağını tanımıyorum..."

Saffan'ın bu söylediklerini "çok haklı" bulan Muhammed, tüm müslümanlara şunu emreder:

"Bu andan itibaren hiç bir kadın, kocasının izni olmadan oruç tutmasın (ibâdette bulunmasın)..."[939].

Görülüyor ki Muhammed, kadınlar bakımından "kocanın şehvetini tatmin etme görevini", Tanrı'ya karşı "ibâdet" görevinden de öne almış ve Cennete ulaşma şartını yine buna göre ayarlamıştır.

Öte yandan annelerin cennete girecekleri hususunda öne sürülen hükümleri de "Koca'nın izni olmadan kadın cennete gidemez" başlığı altında in-

938. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 313, H. no: 1818.
939. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, XI, 244, Ayrıca bk. Riyazü's..., I, 324.

celemek gerekir. Çünkü Muhammed:

"Annelerin ayakları altından Cennetler geçer...Küçük çocuk anne ve babasını Cennete çeker..."[940].

şeklindeki hadîsleri, kadını "ana" olarak gördüğü ve mükâfatlandırmak istediği için söylememiştir. Yine bunun gibi:

"... ecirlerini yaptıklarından daha güzeli ile ödeyeceğiz... Ona hoş bir hayat yatacağız... Ona dilediği kapıdan cennete gir diyeceğiz" (16 Nahl 97; 13 Ra'd 24, vs).

Şeklindeki Kur'ân âyetleriyle ya da benzerî nitelikteki hadîslerle kadınlardan bazıların cennete gireceklerini haber verirken Muhammed, bütün bunları kadın haklarına saygılı olduğu için ya da kadınları erkeklere eşit ya da kadının analık hakkını tanımış olmak maksadıyla yapmamıştır. Eğer anneleri "anne" olarak (yani çocuk doğurup büyüten ve sınırsız fedakârlıklara katlanan bir varlık olarak) cennetlere lâyık görmüş olsaydı, herkesten önce kendi öz annesini cennetlik bilirdi, ona mağfiret diler hayır duâ ederdi. Oysa ki kendi anası Amine'yi cennetlik değil muhtemelen cehennemlik bilmiş olmalıdır ki onun mezarı başında duâ etmekten kaçınmış ve anası için Tanrı'dan mağfiret dilemeyi suç saymıştır. Bu hususu birazdan ele alacağız fakat şimdilik belirtmek istediğimiz şudur ki Muhammed, müslüman analarının cennete girmelerini "ana" olma niteliğinden önce kocaya "yararlı" olma şartlarına bağlamıştır[941]."Annelerin" ya da"iyi iş yapan kadınların" cennete girecekleri müjdesini verirken bunu sadece ve sadece kadını kocasının hizmetinde tutabilmek ve yer yüzü yaşamları boyunca kocasına "yararlı" kılabilmek amacıyla yapmıştır. Yaparken de onu, bir yandan:

"Kocasına itaatkâr olan, kocasını memnun kılan, kendisinden râzı bırakan kadınlar cennete girerler"

Şeklindeki vaadlerle umutlandırmış, böylece her türlü fedakârlığa hazırlamış ve diğer yandan da cennete girmeyi kocanın iznine bağlamak suretiyle bu fedakârlığı "zorunluluk" haline sokmuştur.

Fakat bütün bu fedakârlıkları yaptıktan ve kocasını kendinden râzı etmek için bütün bu kulluklara ve küçülmelere katlandıktan sonra cennete gi-

940. Bir yandan bunu derken diğer yandan da: "*Şimdi ben nasıl senin elbisenden tutuyorsam, çocuk da babasının elbisesinden tutar* (ve Cennete sokar)" diyerek ve Kur'ân'a da : *"zürriyetlerini onlara ilhak ettik, babalarının amelinden bir şeyi eksik etmedik"* (K. 52 Tûr 21) şeklinde hüküm koyarak kıyamette çocukların şefaâtinin anaya değil, fakat babaya karşı olacağını anlatmıştır.

941. Her ne kadar kocaları daha önce ölmüş olan kadınların Cennet'e girebilmek için bütün sıkıntılara katlanarak namus ve iffetlerini korumalarını, çocuklarının başını bekleyip büyütmelerini ve her türlü fidakârlığı göstermelerini şart bilmiş ise de, (Bk. Gazalî, age, II, 154), bu şart kocayı "kendinden râzı etme" şartından sonra gelir.

rebilmiş olsa dahi kadın, sadece erkeklerin zevk alabilecekleri bir yer olmak üzere hazırlanan bu cennetlerde, mutluluk değil fakat üzüntü ve keder duyacak, en azından sıkıntıdan patlayacaktır. Çünkü cennet denilen yerler, kadınların değil fakat sadece erkeklerin keyfine, zevkine ve ihtiyaçlarına uygun düşecek şekilde düşünülmüştür. Zira "ceylân gözlü" dilberlerle ,"erkek eli değmemiş bâkirelerle" ve "iri siyah gözlü hurîlerle" doldurulmuştur. Ve orada erkekler "ipek yastıklara ve döşeklere yaslanmış" olarak bu güzellere ve hurîrele sahip olacaklardır.

Eğer kadın, yer yüzü dünyasında hiç evlenmemiş ise ve cennete girmiş ise, bu takdirde de sıkıntıdan ne yapacağını bilemeyecektir, çünkü kendisine orada "kocalar" ya da "sevgileler" (örneğin yağız delikanlılar) bulması söz konusu edilmemiştir.

Ç) Cennetler Sadece Erkeklerin Zevkine ve Şehvetine Uygun ve Fakat Kadınlar İçin Üzüntü ve Azab, Ya Da En Azından Sıkıntı Yeri Olmak Üzere Düşünülmüştür.

Kur'ân'daki cennet anlatımları kadar müslüman erkeğini büyüleyen bir başka şey yoktur: "Yeşil ırmaklar", "Koyu gölgelikler", "Nar ve hurma ağaçları", "Her türlü meyveler" ve "İnce ipek ve parlak atlastan yataklar", vs. Fakat bütün bunlardan gayrı asıl cezbeden şey emsalsiz güzellikte ve *"Memeleri yeni sertleşmiş kızlar", "Bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş ceylân gözlü hatunlar", "daha önce ne insan ve ne de cinlerin dokunmadığı bâkire yaratıklar", "Elinde kâseler ve kadehler ve kuş etleriyle dolaşan ve kulağında küpe taşıyan ölümsüz delikanlılar", vs...* (55 Rahmân 46-78; 38 Sâd 49-52, vs.) gibi şehvet kabartıcı va'd'lerdir.

El-Kısâi'nin İbn Abbas'tan bildirdiğine göre Muhammed bu cennetlerin sayısının altı olduğunu ve bunların en muhteşeminin yedinci kat göklerde bulunan ve "sakınanların, malı ve canı ile Tanrı yolunda savaşanların, namazlarını kılanların ve sabırlı olanların" girecekleri "İliyûn" cenneti olduğunu söyemiştir. Diğerlerinin de Tanrı tarafından "Adn Cenneti", "Naim Cenneti", "Firdevs Cenneti", "Yüce Cennet," vs. diye adlandırılmış olduğunu bildirmiştir.

Bu cennetlerin her birisi, şehvetine ve midesine düşkün her müslüman erkeğinin başını döndürecek ve ağzından sular getirtecek emsalsizliktedir[942]. Örneğin Rahmân sûresinin 46-78. âyetlerinde, "Tanrı'dan çekinen" kimselere, ikişerden iki çift cennet vaad edilmiştir ki şöyledir:

"Bu iki cennet türü ağaçlarla doludur... Bu cennetlerde akan iki kaynak vardır... Her türlü meyveden çifti çift vardır... Orada örtüleri parlak atlastan yataklara yaslanırlar... İki cennetin meyvelerini de kolayca toplarlar... Orada bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş, daha önce ne insan ve ne de cinlerin dokunmuş olduğu eşler vardır... Onlar yâkut ve mercân gibidirler... Bu iki cennetten başka iki cennet daha vardır... Renkleri yemyeşildir... İkisinde de fışkıran iki kaynak vardır... İkisinde

de türlü meyveler, hurmalıklar ve nar ağaçları vardır... Oralarda iyi huylu güzel kadınlar vardır... Çadırlar içinde ceylân gözlüler vardır... Onlara daha önce insan ya da cin de dokunmamıştır... Cennetlikler orada yeşil yastıklara ve harikûlâde işlemeli döşeklere yaslanırlar..." (55 Rahmân 46-78).

Söylemeye gerek yoktur ki bu işlemeli döşeklere yaslananlar,ve "ceylân gözlü kızlara" ve "dilber hurîlere" sarılmış olarak cennetin tadını çıkaranlar mümin erkeklerdir. Onlar için cennet, bir kurtuluş, bir "murada eriş" yeridir. Orada onlara "memeleri yeni sertleşmiş", "göğüsleri yeni tomurcuklanmış yaşıt kızlar ve dolu dolu kadehler" sunulacaktır. Bu güzel haberi Muhammed Kur'ân'ın Nebe sûresi ile mümin erkeklere şöyle vermiştir:

"...Şüphe yok ki çekinenlere bir kurtuluş, bir kutluluk ve murâda eriş var, bahçeler ve üzümler ve memeleri yeni sertleşmiş yaşıt kızlar ve dopdolu kadeh. Ne boş bir söz duyarlar orada, ne birbirlerini yalanlama..." (78 Nebe 31-36)[943].

Kur'ân'ın diğer sûrelerini de, cennetlerin bu güzel dilberlerini en câzip bir şekilde anlatan âyetlerle süslemiştir. Örneğin Sâd sûresindeki şu satırları okuyalım:

"...Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek var, kapıları onlara açılmış Adn cennetleri vardır; orada tahtlara yaslanmış olarak türlü meyveler ve içecekler isterler; yanlarında, gözlerini eşlerine dikmiş çekik gözlü yaşıt güzeller (hurîler) vardır"[944].

Saffat sûresine de "el değmemiş", "süt gibi beyaz tenli ve ceylân gözlü" güzellerden söz eden şu âyetleri yerleştirmiştir:

"...işte bildirilen rızık ve meyveler onlaradır. Nimet cennetlerinde, karşılıklı tahtlar üzerinde kendilerine ikrâm olunur... Başağrısı vermeyen, sarhoş etmeyen, içenlere zevk bahşeden, bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kadehler sunulur... Yanlarında el değmemiş, devekuşu yumurtası renginde, bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş ceylân gözlüler vardır..." (37 Saffat 39-49).

Duhân sûresine, mümin erkekleri bekleyen "iri siyah gözlü beyaz hurîleri" vaad eden şu âyetleri eklemiştir:

942. Tanrı güyâ iki yanı inciden kaplarla dolu Kevser ırmağını özel olarak Muhammed'e vermiş ve şu âyeti göndermiş: "*Şüphe yok ki biziz sana Kevseri veren*" (K. 108 al-Kevser 1).

Bu konuda Buhari'nin yorumu için bk. **Tecrîd, II, Kitabu Tefsiri'l-Kur'ân,** 120.

943. Prof. Gölpınarlı'nın "**Kur'ân ve meâli**"ne bakınız. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çevirisinde bu âyet şöyledir: **"...bağlar, bahçeler, göğüsleri yeni tomurcuklanmış kızlar"** (K. 78: 31-34).

944. Kur'ân 38; Sâd 49-52.

"...Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlar ise... bahçelerde ve pınar başlarındadır... İnce ipekten ve parlak atlastan giyinerek karşılıklı otururlar... Onları iri siyâhgözlü beyaz hurîlerle eşlendiririz... orada... her yemişi isteyebilirler..." (Duhân 51-56).

Vâkıa sûresinde de mümin erkeklerin "Nîmet" cennetlerinin gözdeleri olduklarına ve cennet sokaklarında ceylân gözlü dilberlerle sarmaş dolaş dolaşır olduklarına dair şu âyetleri serpiştirmiştir:

"...Murassa tahtlara karşılıklı olarak yaslanırlar... işlediklerine karşılık olarak sedefteki inciler gibi ceylân gözlüler vardır... Biz ceylân gözlüleri defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır... Onları bâkire eşlerine düşkün ve yaşıtları kılmışıszdır..." (56 Vâkıa 35-38).

Sûreden anlaşılmaktadır ki burası Nâim cennetleridir, altınlarla, mücevherlerle donatılmış ve "kara gözlü hurîlerle" doldurulmuştur:

"... Onlardır mâbutlarına yaklaştırılanlar... Nâim cennetlerinde... Altınlarla, mücevherlerle bezenmiş tahtlarda otururlar. Onlara yaslanırlar birbirlerine karşı... ihtiyarlamayan delikanlı hizmetçiler dolaşır etraflarında... kaynağından doldurulmuş şaraplarla dolu taslarla ve ibriklerle ve kadehlerle... o şaraptan başları da ağrımaz ve sarhoş da olmazlar... Beğendikleri meyvelerden..., istedikleri kuş etlerinden sunulur onlara... Ve onlara kara gözlü hurîler de vardır ki... sanki haznelerde saklanmış inciler... dikensiz sedir ağaçlarıyla... ve meyveleri birbirlerine yaslanıp istiflenmiş muz ağaçlarıyla dolu bir yerdedir onlar... ve uzayıp giden bir gölgelik... ve çağlaya çağlaya akan sular... Ve bir çok meyveler... ne biter, zamanları geçer, ne yiyene yeme denir, yeter... ve yüksek döşekler... Şüphe yok ki Biz onların eşlerini de yeniden yarattık... onları, kız oğlan kız olarak halkettik... cilveli, şirin sözlü, eşlerine aşık ve onlarla yaşıt kıldık... (56 Vâkıa, 11-38).

Görülüyor ki bu cennette, "ceylân gözlü dilberler" ve "kara gözlü hurîler" yanında bir de "ölümsüz delikanlılar" ve "küpeli oğlanlar" (gılman'lar) bulunmaktadır ki ellerinde içki dolu kâseler, ibrikler, kadehler ile dolaşmakta ve mümin erkeklere "meyveler ve arzulayacakları kuş etleri" sunmaktadırlar (Bk. 56 Vâkıa 17-21).

Cennet konularıyla ilgili olarak Kur'ân'a koyduğu bu hususlar yanında Muhammed bir de hadîs kaynağını kullanmıştır. Sayısız örneklerden biri olarak Ebu Hüreyre'den rivâyet olunan şu hadîsi okuyalım:

"...Ehl-i cennetten her birinin iki kadını vardır ki vücudunun letâfetinden iki (baldırı kemiğinin) iliği etinin üstünden görünür..."[945].

Beyzâvî ve Gazâlî gibi İslâm bilirlerinin yorumlarına göre yukardaki hü-

945. Sahih-i Buhari Muhtasarı..., IX, 42-43.

kümlerde sözü geçen "hûriler", gözünün akı son derece ak, karası son derece siyah ve geniş gözlü dilberlerdir[946]. Yine bu hükümlerde geçen: "...Yüksek döşekler üzerinde oturanlar" şeklindeki deyimler de mümin erkekler için kullanılmış olup Tanrı'nın "...yumuşak döşekler üzerinde Bizim yarattığımız ceylân gözlülerden yararlanırlar" şeklindeki sözlerine muhataptırlar.

Âyet'de geçen "ölümsüz gençler" sözlerine gelince, bunun da cennete giren mümin erkeklerin etrafında iş görecek olan "küpeli oğlanlar" (yani "gılmalar") anlamına alınması gerekmektedir[947].

Bütün bunlar göstermektedir ki cennet denilen yerler, müslüman erkeğinin ve özellikle çöl bedevisinin, Arap fellahının gelecek dünyada mutluluğunu yaratacak tarzda düşünülmüştür. Kızgın çöllerde aç ve susuz yaşayan, şehvet azgınlığı içerisinde kıvranan Arap'ın hayalini yeşil ırmaklar, gölgelikler, atlas yataklar, çeşitli meyvalar, şaraplar, hele güzel ve bâkire kızlar kadar cezbedecek ne vardır ki? Ve müslüman erkeği, *"memeleri yeni sertleşmiş", "baldırının iliği etinin üstünden görünen beyaz tenli kara gözlü"* yâkut ve mercan bakışlı, *"gözlerini erkeğine çevirmiş bakireler"* ve güzel hûrîlerle dolu böylesine harikulâde bir cennete gitmek için neler yapmaz ki?

Ve nihayet sadece erkeklerin zevkine, keyfine ve şehvetine uygun böyle bir cennette müslüman kadının azab ya da sıkıntı duymaktan başka yapacağı ne vardır ki?

Kûr'andaki cennet açıklamalarını okuduktan sonra şunu inkâr mükmün değildir ki KADIN, ister "ana" olarak, ister "iyi ve yararlı bir karı" olarak, ya da ister "evde kalmış kız" olarak cennete girmiş olsun kendi bakımından cennetin cazib ve mutluluk sağlayabilecek hiç bir yönünü bulamayacaktır.

Çünkü cennet, biraz önce gördüğümüz gibi, "beyaz tenli, mis kokulu, memeleri yeni sertleşmiş, yakut gözlü, vs... ve el değmemiş bakire" hûrilerle doldurulmuş olarak erkekleri beklemektedir.

Mümin erkekler orada, emsali görülmemiş bu güzel bakirelerle ebedî mutluluğa erişeceklerdir. Her birinin her gece yüzlerce dilberle cinsî münasebette bulunacağı ve her bir cinsî münasebetin yetmiş yıl uzayacağı Muhammed tarafından onlara esasen açıklanmıştır.

Daha başka bir deyimle cennete giren erkekler, orada eski karılarını (yani bütün bir ömür boyunca beraber yadıkları eşlerini) bulacak ve bu karılarıyla yaşayacak değillerdir. Her ne kadar Kur'ân'da: *"Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz..." (43 Zuhruf 69-70)* diye yazılı ise de, bununla karı ve kocanın cennetde buluşup beraberce yaşayacakları anlatılmak istenmemiştir. Çünkü aksi taktirde erkeklere yapılan yukardaki vaadlerin (ceylan gözlü kızlar, hûriler, vs.) anlamı kalmazdı.

946. Gazali, age, (1975), II, 105.
947. Sena, age, 120-1.

Yine bunun gibi Kur'ân'ın Yâ-Sîn sûresindeki:

"Doğrusu bugün, cennetlikler eğlenceyle meşguldürler. Onlar ve eşleri gölgeliklerde, tahtlar üzerine yaslanmışlardır. Orada meyveler ve her istedikleri onlarındır" (36 Yâ-Sîn 55-57).

Ayetlere bakarak karı ve kocanın cennetlerde başbaşa kalacaklarını düşünmek de yanlıştır. Çünkü bu âyetlerde sözü edilen "eşler", kocaların yeryüzündeki eşleri değildir. Bu eşler, cennetde kendilerine ayrılmış olan "ceylân gözlü" hûrilerdir ki, Muhammed'in söylemesine göre Tanrı onları bu hûrilerle Bizzat kendisi evlendirmiştir.

"Yiyin için, afiyetler olsun, yaptığınız şeylere karşılık; saf-saf dizilmiş tahtlara dayanarak ve ONLARI, İRİ GÖZLÜ HURİLERLE EVLENDİRİRİZ" (52 Tûr 19-20).

Ebû Hûreyre'nin rivayetine dayalı olarak Muhammed bunları şöyle belirtmiştir:

"Ehl-i cennetten her birinin iki kadını vardır ki vücudunun letafetinden iki baldırı (kemiğinin) iliği etinin üstünden görünür"[948].

Hatırlatalım ki cennet ehli olan erkeklerin sahip olacakları hurîlerin sayısı sınırlanmış değildir. Yukardaki "iki" rakamı muhtemelen asgariyi göstermektedir.

Bütün bunlar bir yana fakat üstelik de Muhammed, cennete giren erkekleri, yeryüzündeki aile yaşamları korkusundan da uzak kılmıştır. Nitekim Kur'ân'a yerleştirdiği şu âyetlerle bunu sağlamaya çalışmıştır:

"Onlara (cennet ehli erkeklere), ceylân gözlü eşler veririz... Sedefteki inciler gibi gençler yanlarında dolaşırlar. Birbirlerine dönüp soruştururlar: 'Doğrusu bundan önce âilemizin yanında bile korku içindeydik; Allah lütfedip bizi kavurucu azabdan korudu..." (52 tûr 19- 24, 26-28)[949].

Öte yandan kadınlara, yukardaki hükümler doğrultusunda şeyler söylenmemiştir; örneğin "Ey kadınlar, cennette güzel, yakışıklı, siyah gözlü erkeklerle sarmaş dolaş ebedî bir mutluluğa kavuşacaksınız" şeklinde bir şey vaad edilmemiştîr. Ya da "Kocalarınızla cennette mutlu bir hayat devam ettireceksiniz" şeklinde bir şey denmemiştir. Denmek şöyle dursun, aksine, gerçek anlamda "eş" olmadıkları hatırlatılmış ve kocalarının asıl gerçek eşlerinin cennetdeki "ceylân gözlü hurîler" olduğu anlatılmıştır. Nitekim ünlü Kur'ân

948. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...,** XI, sh. 42-3, Hadis no:1342.
949. Bk. D.İ.B.'nin yayınladığı "kur'ân'ı Kerim ve Türkçe Anlamı".
Gölpınarlı'nın çevirisine "aile" anlamındaki sözcük geniş tutulmuş ve "karıkoca yaşamı" da dahil olmak üzere dünya yaşamları anlamına getirilmiştir; şöyle yazılıdır: "**Onları iri gözlü hurilerle evlendiririz... Ve öylesine genç hizmetçiler etraflarında döner durur ki sanki onlar, haznelerde saklanmış inciler. Ve birbirlerine dönüp sorarlar... –'Gerçekten de daha önce ehlimizin içinde, ilimizde, yurdumuzda, korku içindeydik biz; derken Allah lûfetti bize ve korudu bizi...**" (52: 20-28).

yorumcusu Beyzâvî'nin *"Enzaru't-Tenzil"* adlı yapıtında belirttiği gibi "hûriler", cennetlerin ezelî ve ebedî sâkinleridir. Tanrı onları mûmin erkeklerin "asıl ve gerçek eşleri olmak üzere özel bir şekilde yaratmıştır." Her ne kadar yer yüzü kadınlarından cennete dâvet edilenler "gençleştirilmiş" olarak oraya gireceklerse de (çünkü cennetlerde "ihtiyar" insan olmayacaktır), bu kadınlar, cennetin esas sâkinleri olan hûrilerden ayrı ve farklı bir sınıf olarak kalacaklardır[950].

Zira bu hûrileri Tanrı özel bir amaçla yaratmıştır ve bu amaç, Tanrı'ya ve Muhammed'e boyun eğen mümin erkekleri ebediyetler boyunca mutlu kılmaktır.

Yeryüzü kadınları ise, geçici bir süre boyunca kocalarının hizmetini görmek ve şehvetini gidermek üzere "halk-edilmişlerdir." Dünyâ yaşamı ile sınırlı olan bu süre boyunca koca, karısının sadece "misafiridir". Kadının görevi onu, misafir olarak rahat ettirmek, cennetlere ve oradaki hûrilere hazır bir hâle getirmektir. Çünkü erkeğin cennete girebilmesi, dünya yaşamı sırasında ibâdette bulunmasına bağlıdır; İbadette bulunabilmesi ise zamana ve rahata sahip olmasıyla mümkündür ki bunu ancak eşleri sayesinde elde edebilir. Ve işte böylece yeryüze yaşamını bitirip ahiret yaşamlarına geçtikte, orada kendisini sabırsızlıkla bekleyen "gerçek karılarına", yani "memeleri yeni tomurcuklanmış hûrilere" kavuşur.

Bundan dolayıdır ki hûriler mümin erkeklerin yer yüzü yaşamlarıyla her daim ilgilenmeyi, onları kollamayı görev bilmişlerdir. Mümin bir erkeğin, dünya yaşamı sırasında karısı tarafından kötü bir muamelemeye maruz kaldığını gördükleri an, derhal gökyüzünden aşağıya seslenip:

> *"Allah canını alsın (karı) bu adama eziyet etme. (Çünkü) o, dünyada senin yanında bir misafirdir. Yakında senden ayrılıp bize kavuşacaktır"*

diye azarlamaktan geri kalmazlar[951].

Daha başka bir deyimle mümin erkeklerin asıl ve öz karıları, onları cennetlerde dört gözle bekleyen bu ceylân gözlü dilberlerdir. Hiç kuşku edilemez ki sevgili "kocalarına" kavuştukları an, kocalarının "dünyevî karılarını" küçümseyecek ve muhtemelen onlara aman verdirtmeyeceklerdir. Özellikle cinsî münasebet tekelini ellerinde tutacakları için ve gece gündüz sevişme halinde bulunacakları için, ister istemez onlara üzüntü kaynağı yaratacaklardır.

Öte yandan bu hûriler, yine Muhammed'in bildirdiğine göre, yüz ve beden güzelliği bakımından olduğu kadar ruh inceliği bakımından da farklı yaratılmışlardır. Örneğin yer yüzü kadınları, erkeğin "kürek kemiğinden" yaratıldıkları halde (tabii Âdem ve Havva'nın uzantılı kuşağı olarak), cenneteki

950. Beyzavî **Envaru't-tenzil,** 585, Haddad age, 45-6.
951. Gazalî, age, (1975) II, 155.

hûrilerin hamuru çok daha "iyi malzemeden" yoğurulmuştur. İbn Mes'ud'un *"Ahvalu'l-Kıyamet"* adlı yapıtında yer alan hadîslerden anlaşıldığına göre bu hûriler, ayak parmaklarından dizlerine kadar "safran'dan", diz kapağından memelerine kadar "misk'ten", memelerden boyun kısımlarına kadar "kehribardan" ve boyundan baş kısımlarına kadar da "kefur'dan" yapılmışlardır; tenleri öylesine beyaz ve şeffaftır ki, üzerlerine 70 kat elbise giyseler bile kemiklerindeki iliklerini görmek mümkündür. Her birinin sümbilden yapılmış 70 yatağı ve binden ziyade hizmetçisi vardır. Her birinin göğsünde Tanrı'nın "yüce adlarından biri" ve ayrıca kocalarının adı yazılıdır.

Yine Muhammed'in bildirdiğine göre bu hûriler ebediyen bâkire kalmak üzere yaratılmışlardır; eşleriyle ne kadar çok cinsî münasebette bulunurlarsa bulunsunlar, her defasında bikirlerini korurlar. Bu nedenle âdet görmezler, hastalık nedir bilmezler, öksürmezler, aksırmazlar, tükürmezler, hiddetlenmezler, kötü laf etmezler ve hiç bir şekilde erkeklerini rahatsız etmezler. Kocalarına sadece içi açıcı şeyler söylerler ve şöyle derler:

> *"Biz ebediyetler boyunca yaşarız; hiç bir zaman ölmeyiz, asla ızdırab çekmez ve çektirmeyiz; hastalık nedir bilmeyiz; mutlak şekilde itaat eder, her zaman için her şeyden hoşnutluk besler ve hiç bir zaman asabileşmeyiz..."*[952].

Hûrilerin bu vefakârlıkları ve kocalarına bağlılıkları konusunda İbn Mes'ud, Muhammed'in şu hikâyeyi anlattığını söyler:

> *"Tanrı cenneti tamamladıktan sonra Cebrâil 'i çağırıp 'Git de mümin kullarım için neler yarattığımı gör', der, Cebrâil cennetlerin kapısına gider ve içeriye baktığında gözleri hurîlerden birinin dişlerine takılır. Bu dişlerden saçılan ışıkların aydınlığı yüzünden gözleri öylesine kamaşır ki yere düşer bayılır... (Bir) hurî kendisine 'Ey Tanrı elçisi başını kaldır' diye seslenir. Cebrâil başını kaldırır ve karşısında arz-ı endâm eden hurî'ye 'Seni yaratan Tanrı'ya yücelikler olsun' der. Hurî de kendisine 'Kimin için yaratıldığımı biliyor musun?" diye sorar. Cebrâil 'Hayır bilmiyorum', deyince hurî ona: 'Ben kendisinden ziyade Tanrı'yı düşünen mümin erkekler için yaratıldım' yanıtını verir...* [953].

Söylemeye gerek yoktur ki bu hikâyeyi anlatırken Muhammed, müslüman kişileri Tanrı'ya ve dolayısıyla "elçi" olarak kendisine "kul" olurcasına itaat eder hâle getirmenin yollarını aramıştır. Hurîleri böylesine güzel ve câzib göstermek suretiyle bu taktiğinde başarılı olduğu muhakkaktır. Bundan dolayıdır ki tanımlamayı daha da abartmada yarar bulmuştur. Nitekim yine onun bildirdiğine göre cennete erişen her mümin erkek, geceleri en azından yüz hurî ile koyun koyuna yatacaktır. Her müslüman erkeğinin şehvet gücü,

952.Taberîni'nin **Evsat**'ında rivâyet olunan bu hadîs'ler için bkz. Gazalî, **age** (1975) IV, 982 ve d.
953. İbn Mes'ûd, age, (1872), III.

tek bir gecede yüzlerce hurî ile cinsî münasebette bulunmaya yetecektir[954]. Her erkeğin bir ay içerisinde bin hurî ile evlenmesi mümkündür ve bunlarla yatağa girdiği her defasında, bâkire bir kızla sevişmiş olacaktır. Bu hurîlerden her birisiyle yapacağı cinsî münasebet 70 yıllık bir süreye denk olacaktır. Her cinsî münasebet sonunda, koynundaki hurî bir köşeye çekilecek ve orada erkeğini sabırla bekleyecektir; kocasının izni olmadan asla bu köşeden çıkmayacaktır. Hiç bir zaman kıskançlık yapmayacak, kocasına şikâyette bulunmayacak 'Neden dolayı beni beklettin?' diye sormayacak ve hiç bir şekilde onu huzursuz kılmayacaktır.

Cennetlik mümin, hurîler olan her bir karısı ile içki içecek fakat ne kadar içerse içsin asla sarhoş olmayacaktır. Cennette uyku uyumak diye bir şey olmadığı için mümin kişi, hiç bitmeyecek olan ömrünü, sevgili hurîleriyle cinsî münasebet yaparak geçirecektir.

Öte yandan hurîler bakımından gebe kalmak diye bir gâile de söz konusu değildir; fakat eğer kocaları çocuk yapmak isterlerse, bir saatlik bir süre içerisinde çocuk doğurmaları da mümkündür[955].

Bütün bunlar göstermektedir ki cennetler mümin kadınların zevkine ve ihtiyacına göre ayarlanmamıştır; kadınlar için cennete girmek ne bir mutluluk ve ne de bir mükâfat olacaktır. Aksine azab olacaktır; cennete giden kadın orada, yer yüzünde çekmiş olduğu azabın belki de çok daha fazlasına katlanmak zorunda kalacaktır, çünkü kocasını, evvelki rakiplerinden (yâni harem'e dahil diğer kadınlardan) çok daha güzel ve çok daha fazla sayıdaki kadınlarla koyun koyuna yatar bulacak ve hiç kuşkusuz üzüntü duyacaktır. Çünkü yer yüzü dünyasında kocasına dörde kadar kadın alma izni verildiği hâlde bu sayı cennet'lerde kat be kat artmış olacaktır. Muhammed'in söylemesine göre cennetlik erkeklere, "dereceleri" oranında kadın verilecektir. *"En alt dereceli"* olanına dahi en azından yetmiş iki kadın düşecektir. Derecesi arttınca bu sayı da artmış olacaktır. Bu kadınlardan her biri ile girişeceği cinsî münasebet yetmiş yıl sürecektir[956].

Böylece zavallı kadın, dünyâ yaşamı boyunca uğrunda saçını süpürge ettiği, ömrünü tükettiği ve rahat ettirmek için gecesini gündüz ettiği kocasını, Cennet bahçelerinde *"Cevherlerle örtülü tahtlara yaslanmış"* olarak *"memeleri yeni sertleşmiş"*[956a] *ve "Yanakları kırmızılıkta yâkut gibi, ve vücûtları berraklık ve beyazlıkta mercan benzeri, ve kemiğinin iliği etinin üstünden görünen"* [956b] *"İri siyâh gözlü"* [956c] ve her biri bâkire ve her cinsî münasebetten

954. al-Kâtib, **age**, II, 624; ve ayrıca bk. Husn al-Asva, 219.

955. **Husn al-Asva**, 210.

956 Bkz. İ. Kesîr'in **"Tefsirul-kur'ânil-Azîm"** adlı yapıtından naklen Demircan, age. II, 288.

956a. Kur'ân'da "**Kevâ'ib**" diye geçer.

956b. Kur'ân'da "**Beyzûn ve meknûn**" diye tanımlanır.

956c. Kur'ân'da "**İn**" diye geçer.

sonra yeniden bâkire olan [956d] ve "Bakışlarını yanlız eşlerine yönelten, ve eşlerini başka dilberlere bakmayacak kadar câzibeli"[956e], dilberlerle kadeh tokuşturur şekilde, ya da yetmiş yıllık cinsî münasebete girişmiş hâlde bulmakla elbetteki kahrolacak ve Cennet'e girmiş olduğuna elbetteki hayıflanacaktır.

Bu vesile ile şunu da hatırlatalım ki, hemen her dönem itibarıyla İslâm düşünürlerini en ziyade meşgul eden sorunlar arasında kadınların cennetteki durumları önemli bir yer işgâl etmiştir. Örneğin cennete giren kadınların orada kocalarıyla buluşup buluşmayacakları hususu, bir hayli görüş ayrılıklarına sebebiyet vermiştir. Buluşacaklarını kabul edenler için çözümü çok güç olan bir sorun daha vardır ki o da kocalarından hangisi ile orada buluşacaklarıdır. Söylemeye gerek yoktur ki bu sorun dünya yaşamları sırasında birden fazla koca ile evlenmiş kadınlar için söz konusudur: Dul kalıp ta yeniden evlenen kadınlar bu kategoriye sokulabilir. İşte İslâm bilginleri bin dört yüz yıl boyunca bu önemli sorunu kesin bir sonuca bağlayamamışlardır. Kimisi kadının tercih hakkına sahip oduğunu, kimisi en son kocasıyla buluşacağını ve kimisi de kocalarından en iyisi ile bir araya geleceğini söylemiştir. İbnu'l-Arabî'nin hatırlatmasına göre Muhammed bu konuda kadına tercih hakkı tanımış ve dilediği kocasıyla beraber olmasını uygun bulmuştur. İbn Alimân'ın naklettiği bir hadîs'e göreyse Muhammed "*Bir kadın yer yüzünde en son olarak hangi kocasıyla evli idiyse cennette de onun yanındaolur*" demiştir. Bundan dolayıdır ki İbn Alimân kendi karısına, ikide bir: "*Eğer cennette benimle beraber olmak iskiyorsan, bu takdirde benim ölümümden sonra başka hiç bir erkekle evlenmemelisin*" diyerek hodgamlığını tatmine çalışırdı.

Hiç kuşkusuz bu formül erkeğin kıskançlığına çare bulacak nitelikte bir buluştur. Çünkü bu suretle karısının, kendinden sonra başka bir erkekle evlenmeyeceğini düşünerek rahat edebilir.

Ve nihayet Şa'rabî'nin "*Muhtasar Tazhirat*" adlı yapıtında yer alan ve Ümmü Habiba'nın rivâyetine dayalı bir Hadîs vardır ki, farklı bir çözüm getirmiştir ve şöyledir:

Ümmü Habiba bir gün Muhammed'e sorar:

"Eğer bir kadın yeryüzünde iki kocaya varmış ise ve ölümden sonr her üçü de cennete davet edilmişlerse, bunlardan hangisine ait olacaktır? İlk evli olduğu kocasına mı yoksa en son evli bulunduğu kocasına mı?"

Bu çok "düşündürücü" soru üzerine Muhammed'in verdiği yanıt şudur:

"Yer yüzü yaşamı sırasında hangi kocası kendisine daha iyi davrandı ise kadın cennette onunla buluşur"[957].

956c. Kur'ân'da "**İn**" diye geçer.
956d. Kur'ân'da "**Ebkâr**" diye geçer.
956e. Kur'ân'da "**Kasıratüt- Tarf**" diye tanımlanır.
957. Sa'rabî (Sha'ran) **Muhtasar al-Tazkirat**, (Kahire 1304), 105.

Dikkat edilecek olursa bu yanıt "Peki ama her iki kocası da aynı şekilde iyi davranmış ise ne olacaktır?" şeklinde ki bir soruyu karşılamaya yetersizdir.

Fakat her ne olursa olsun bu yukardaki çözüm yollarından hiç birisinin kadın bakımından iç açıcı ve rahatlatıcı bir yönü yoktur. Çünkü kocalarından hangisi ile buluşursa buluşsun, bu buluştuğu kocanın cennet hurîleriyle başbaşa kaldığını görmekle azab ve mutsuzluktan kurtulacak değildir; ve esasen kocasının cennette kendisiyle bir arada bulunmak isteyeceğinden de emin olmasına imkân yoktur; büyük bir ihtimal ile istemeyeceği muhakkaktır. Nitekim Muhammed bile, kendi eşlerine pek mutsuz bir cennet yaşamı öngörmüş ve onlardan hiç birisiyle cennette beraber olmak istemediğini belirtmiştir. Zirâ Ayşe'den öğrenmekteyiz ki Muhammed, ölüm döşeğinde gözlerini hayata kapatırken son söz olarak: "*...hayır, hayır, cennetin ulu refakatcilerini tercih ederim...*" diye konuşmuştur. Bu şekilde konuşurken ve "cennetin ulu refakatcilerini tercih ederim" derken anlatmak istediği şey "seçim hakkını" cenneteki hurîler lehine kullanacağını ihsastır. Nitekim Muhammed'in bu sözlerini büyük bir üzüntü ile dinleyen Ayşe, kendi kendisine şunları söylemiştir:

> *"Demek ki biz karılarını tercih etmiyor; biliyorum ki bu sözleriyle Tanrı elçisi, her zaman söylemekten geri kalmadığı bir şeyi takrarlamak istemiştir ki o da Tanrı'nın, hiç bir bir peygamberi, seçim hakkına sahip kılmadan çağırmadığıdır..."*[958].

Bütün bunlar gösteriyor ki kendisini peygamber olarak kabul ettiren Muhammed, yer yüzü yaşamları sırasında beraberce yaşadığı kadınlarını değil fakat cennet hurîlerini tercih etmektedir ve bunu anlatmak üzere söylediği yukardaki sözleriyle müslüman erkeğine kendinden örnek yaratmak istemiştir.

Bununla birlikte böyle bir örnek yaratmamış olsaydı bile mümin erkekler için farklı bir seçim yoluna gitmenin esasen söz konusu olmayacağını söylemek hâtâ olmayacaktır. Zira Muhammed'in tanımladığı cennetlere ulaşan bir müslüman erkeğinin, yer yüzündeki karıları içinden en fazla sevdiğini bile, cennetteki güzel dilberlere feda edeceğinden kuşku etmek için insanın deli olması gerekmez mi?

D) "Anaların Ayakları Altından Cennetler Geçer"; Şu Şartlaki "Müslüman" Kadın Olarak Kocalarının Hizmetini Görmüş ve Şehvet Gailesini Gidermiş Olsunlar.

Muhammed'in "ana ve baba'lar" için yüceltici sözler söylediği, ana ve babaya saygı, sevgi ve iyiliği öngördüğü, Kur'ân'daki şu âyetleri ağzından

958. İbn İshak, age, 680, 682.

eksik etmediği belirtilir:

"... ve Biz insana, anasına babasına iyilik etmesini emrettik; annesi onu zahmetle taşımıştır ve zahmetle doğurmuştur; gebelik müddetiyle sütten kesilme müddeti otuz ayı tutar..." (46 Ahkâf 15);

"...Allah ana babaya iyilik etmeyi buyurmuştur. Eğer her ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı 'öf' bile demeyesin. Onları azarlamayasın, ikisine de hep tatlı söz söyleyesin... Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve 'Rabbim küçükken beni yetiştirdikleri için sen de onlara merhamet et' de...(17 İsrâ 23-24).

Bu ve benzeri âyetler yanında anaları cennetlerin baş köşelerine lâyık gördüğü ve örneğin: *"Annelerin ayakları altından cennetler geçer"* şeklinde hadîsler bıraktığı bildirilir ve bu itibarla anaları "saygınlığa ve ilâhî mükâfatlara" kavuşturan ilk ve son peygamber olduğu iddia edilir.

Oysa ki bu iddialar, tıpkı diğer benzerleri gibi, yanıltıcıdır; çünkü Muhammed, ana-babalar lehinde yüceltici sözler söyleyen "ilk" ve "son" peygamber olmadıktan başka, söylemiş olduğu sözler, aslında anaları, soyut anlamda ve genel olarak kutsallaştırmak için söylenmemiştir.

Çünkü bir kere gelmiş ve geçmiş bütün peygamberler, genel olarak, ana ve babayı yüceltir nitelikte sözler söylemişlerdir: İbrahim'den İsa'ya kadar hepsi, yukardakilere benzer yüceltmelerde bulunmuşlardır.

Muhammed'ten binsekizyüz yıl önce yaşadığı kabul edilen Budha, çok daha samimi ve çok daha veciz bir şekilde ana-baba sevgisini dile getirmiş, kız çocuğunu erkek çocuğuna eşit bilmiş ve kadını üstün kertelere getirmiştir[959]. Ve öte yandan Muhammed'ten binüçyüz yıl sonra "Ben Tanrıyım" diyerek ortaya çıkan ve A.B.D.'deki yüzbinlerce zenciyi "müslüman" ("Black Muslims") yapan Wallace Fard'ın ve daha sonra onun "peygamberi" olarak görünen Eljah Muhammed'in yaptıkları da bu olmuştur.

Bu itibarla Muhammed'i, analar hakkında yüceltici sözler söyleyen ne ilk ve ne de son peygamber olarak tanımlamak doğru olur.

Öte yandan ana ve babaya sevgi ve saygı beslemeyi öğütlemek için peygamber olmaya da gerek yoktur. İnsan denilen varlığı "akıl" ve "vicdan" ile donatan tabiat, ona zaten bu duyguları aşılamıştır.

Fakat hemen ekleyelim ki Muammed, ana ve baba konusunda söyler göründüğü güzel sözlere rağmen *tabiatın* insan gönlüne cömertce yerleştirmiş olduğu bu duygulara da, kendi yaşamları bakımından yabancı kalmıştır.

Çünkü kendi öz anası Amine'nin adını ağzına pek almadıktan başka ona Tanı'dan mağrifet dahi dilememiştir. Babası Abdullah için yaptığı da bundan farklı olmamıştır. Kur'ân'a, başka peygamberlerin analarını ve baba-

959. Horner, I. B. **Women Under Primitive Budhism,** (Delhi, 1975), sh. 8 ve d.

larını ya da yakınlarını yüceltici hükümler yerleştirdiği halde kendi ana ve babası için buna benzer bir şey yapmamıştır. İsa'nın ya da Musa'nın analarına Tanrı'nın nimetler yağdırdığını söylemiş, Firavun'un karısı Asiye'nin ya da Sebe melikesi Belkis'in kalblerinin Tanrı emriyle müslümanlığa açıldığını bildirmiş fakat kendi anası için böyle bir şereften sözetmemiştir. Aksine anası için mağfiret dilemekten Tanrı emriyle yasaklandığını öne sürmüştür.

Arap kaynaklarının açıklamasına göre bu tür davranışlarının nedeni anasının Yahudi asıllı ve babasının putperest olarak ölmüş olmalarıdır. Kendisine bir ana ve baba kadar emeği dokunanlara, örneğin süt annesine ya da büyük babası Amdülmüttalib'e ve amcası Ebû Tâlib'e karşı da aynı nedenlerle duâ etmekten kaçınmıştır. Her ne kadar bu konuyu başka bir kitabımızda ele almakla beraber burada kısaca bir iki hususu belirtmekte yarar olacaktır.

1) Muhammed, Kendi Öz Anası Amine İçin Tanrı'dan Mağfiret Dilemez; Onu Yüceltmez ve Cennetlere Dahi Lâyik Görmez.

Başta Müslim ile Sünen-i Erbaa sahiplerinin ortaya vurdukları hadîs'ler ve ayrıca İbn Sa'd'ın *Kitabu' t-Tabakat* ya da Beyzâvî'nin *Envarü't-Tenzîl ve Esararu't-Te'vîl* adlı ünlü yapıtları olmak üzere temel Arap kaynaklarından öğrenmekteyiz i Muhammed, Mekke'yi fethettikten sonra anası Amine'nin kabrini ziyâret etmiş ve fakat ona Tanrı'dan mağfiret dilememiştir. Sebeb olarak da Tanrı'nın kendisine özellikle bu izni vermediğini söylemiş ve bu vesile ile Kur'ân'a şu âyet'i yerleştirmiştir:

"...Akraba bile olsalar müşrikler lehine mağfiret dilemek Peygamber'e ve mü'minlere yaraşmaz." (9 Tevbe 113).

Her ne kadar bazı Şeriâtçı çevreler, bu âyet'in, Muhammed'in amucası Ebû Tâlib vesilesiyle indiğine değinirlerse de [959a], birazdan belirteceğimiz gibi Beyzâvî gibi en sağlam Kur'ân yorumcularının söylemelerine göre Amine için inmiştir [959b].

Hatırlatalım ki "Mağfiret" dilemek demek, "Tanrı'dan kullarının günâhlarını bağışlayarak onları Cennet'lere almasını dilemek" demektir; ve işte

959a. Bu çevreler Zeccâc'ın **Meâni'l-Kur'ân** adlı yapıtında yazılanlara dayalı olarak Vâhidi'nin iddiasına sarılırlar. Bk. **Sahih-i...**, IV, sh. 535.

959b. Aslında ister Ebû Talîb için, ister Amine için inmiş olsun, pek farketmez. Çünkü Ebû Talib çok küçücük yaşlarda yetim kalan Muhammed'i tıpkı bir "ana-baba" gibi yetiştirmiş, onu ölümlerden kurtarmıştır. Fakat yaşamının son gününe gelinceye kadar müslüman olmayı red'etmiş ve **"Müşrik"** olarak gözlerini kapamıştır. Bundan dolayıdır ki Muhammed, kendi öz anasından ve babasından çok daha yakınlık gördüğü amcası lehine Tanrı'dan mağfiret dilemeyeceğini bildirmiştir. Bu konuda Müseyyeb İbn-i Hazn'nın rivâyetine dayalı hadîs için bk. **Sahih-i...**, IV, sh. 533, Hadîs no: 665.

Muhamed'in söylemesine göre Tanrı, Amine lehine böyle bir dilek'te bulunma iznini kendisine vermemiş ve daha başka bir deyimle Amine'nin Cennet'e girmesini istememiştir.

Böylece Muhammed, nasıl ki kendi öz babası Abdullah için: "*Benim babam da... Cehennemde'dir*" dedi ise, yukardaki sözleriyle ayni şeyi anası için de sarfetmiş görünmektedir[959c].

Gerçekten de İbn-i Sa'd'ın *Kitabu't-Tabakat* adlı kitabında şöyle yazılıdır:

"(Tanrı elçisi) anasının viran mezarını ziyâret etti. Halk etrafında toplanmıştı. Ağlıyarak onlara şunu söyledi –'Bu benim anamın mezarıdır. (Bu mezarı ziyâret etmek için) Tanrı'dan izin istedim. Tanrı bana bu izni verdi. Fakat anam için mağfiret dilemek üzere izin istediğimde Tanrı bana bu izni vermedi (red'etti)–'..." [959d].

Yine bunun gibi Müslim'in, Ebû Hüreyre'den bildirmesine göre Muhammed, annesinin kabrini ziyârete gittiğinde aynen şöyle demiştir:

"Vâlideme istigfâr etmek için Rabbimden izin diledim. Müsâade buyurulmadı. Kabrini ziyâret etmek için (dilekte bulundum), buna müsâade edildi. Artık siz de kabirleri ziyâret ediniz. Kabir ziyâreti ölümü hatırlatır"[959e].

Bu satırları okurken hiç kuşkusuz şaşıracak ve muhtemelen kendi kendinize soracaksınızdır:

"Hiç olur mu böyle şey? Ana'ların ayakları altından cennet'ler geçtiğini söyleyen ve Ana'lara hayır-duâ etmeyi müslüman kişilere Tanrı emri olarak bildiren bir Peygamber, hiç kendi öz anasına mağfiret dilemez mi? Mağfiret dileyerek başkalarına örnek olmak istemez mi? Hem zâten neden Tanrı, en

959c. Müslim'in Enes İbn-i Mâlik'ten rivâyetine göre bir gün adamın biri Muhammed'e sormuş: "Yâ Resûlallah! Babam neredir? Cennette mi, yoksa Cehennemde mi?" Adamın babası müşriklerden olduğu için Muhammed kendisine "Cehennemdedir" diye cevap vermiş ve hemen arkasından eklemiş: **"Benim babam da, senin baban de müşrik olarak öldükleri için Cehennemliktirler."** Her ne kadar Şeriâtcı bazı çevreler bu hadîsi çürütmeye çalışırlarsa da, İbn-i Mâlik gibi sağlam bir kaynağı inkâr edemeyecekleri için, zikretmekten geri kalmazlar. Bu hususta bk. **Sahih-i...,** IV, sh. 537.

959d. **Sahih-i...,** IV, sh. 536.

959e. Abu Hasan Malik İbn. İsmail en Nahdî'nin rivâyeti şöyledir: "Peygamber... anasının mezarını ziyaret etmek üzere Tanrı'dan izin istedi. Bu izin kendisine verildi. Fakat anası için dua etmek, mağfiret dilemek istediğinde bu ona yasaklandı."

Bu konuda **Kitâbu'-Tabakat'**ın Pakistan Tarih Kurumu tarafından İngilizce çevirisi için bk. İbn Sad, **Kitabu't Tabakatul-Kahir,** (S. M. Hak ve H. K. Gazanfer tarafından İngilizce çeviri, cild I, Karasi 1967, sh. 129-130). Ayrıca bk. **Sahih-i...,** IV, 536.

son ve en sevgili bildiği peygamberine bu şekilde davransın? Neden dolayı diğer peygamberlerinin analarını (örneğin İsâ'mn anası Meryem'i) yüceltirken ve mağfirete lâyık görürken, Muhammed'in annesine bunu çok görsün? Neden onu, Amine'ye hayır-duâ etmekten yasaklasın?".

Bu sorulara mantıkî bir yanıt bulmanız mümkün değlidir. Meğer ki İslâm'da hoşgörüsüzlüğün ne demek olduğunu bilesiniz ve Tanrı'nın Muhammed'e, sırf müslüman imanında ölmemiştir diye anası için mağfiret dileme iznini vermeyebileceğini kabul edesiniz, ki bu taktirde ne İslâm'a ve ne de Tanrı'ya karşı olumlu bir tutuma sahip sayılmazsınız. Bakınız nasıl:

Bilindiği gibi Muhammed'in babası Abdullah, daha Muhammed ana karnında iken, annesi Amine ise Muhammed altı yaşında iken dünyaya gözlerini kapamışlardır.

Bu itibarla her ikisi de İslâm'ın gelişine tanık olamamışlar ve Muhammed'in yerleştirdiği inançlardan yoksun olarak öbür dünyaya göç etmişlerdir[959f].

Şeriâtcı çevreler bu gerçeklerin ortaya vurulmasına karşıdırlar ve bu nedenle bu konuda her şeyi gizlemeye çalışırlar ve "sükût ve tevakkuf" etmek gerektiğini hatırlatırlar. "*Fecr-i Münîr*" adlı yapıtın ünlü yazarı Tâcüd'din-i Fâkihânî: "Resul-i Ekrem'in ebeveyninin hâlini Allah bilir" diyerek işin içinden sıyrılmak ister. Diğer bazıları: "Hiç bir müslüman için (peygamberin) ebeveyninin küfr ve imânından muazzeb olup olmadıklarından bahsetmek muvâfık değildir" diye eklerler. Biraz daha tehdit yoluna gitmek isteyenler ise Muhammed'in ana ve babasının imânından şüphe edenleri kâfir sayarlar ve "Mevâkib" adlı yapıtın yazarı Hulvânî ile birlikte şöyle derler: "*Peygamberin ebeveyninin küfürlerine hükmetmek akıldan sudur eden ağır bir zelle'dir. Böyle bir hükmün ağızdan kaçırılması küfre kadar varır. Çünkü böyle bir söz sarfetmek* (Peygambere) *ezâ vermektir.*"

Bu şekilde konuşmakla kalmazlar fakat başka Celalüddîn Süyûtî olmak üzere pek çoğu, Muhammed'in ana ve babasının *"Ehl-i nâr"* (Cehenemlik) olmayıp *"Ehl-i necât"* (Cennetlik) olduklarını söylerler. Bu gayretkeşliklerini kanıtlamak üzere yalana dayalı usullere giderler. Örneğin, Mekke'lilerin kadın erkek "edyan"(dîn'ler) ile ilgili bulunmadıklarını, putperest Arapların dahi (kendi geleneklerine bağlı olmak nedeniyle) başka bir dini merak etmedikle-

959f. Her ne kadar Muhammed kendisinden önce İbrahim Peygamber'in ilk müslüman peygamber olarak gönderildiğini ve İbrahim'den sonra İsa'ya kadar hep müslüman peygamberler (örneğin İsmail, Musa, vs.) yollandığını ve Tevrat ve İncil'in Kur'ân'dan önce İslâmî emirleri kapsayan kitaplar olarak indirildiğini ve hattâ bunun sonucu olmak üzere hanif dininden söz etmiş ise de her ne hikmetse ana ve babasını hanif dahi kabul etmeyerek Tanrı'nın onlar için mağfiret dilemeyi gerekli görmediğini söylemiştir.

rini ve esasen yahudî dininin Medine'den Mekke'ye sirâyet etmediğini eklerler. Amine'nin Yahudilerin yaşadığı Medine'ye gitmediğini ve hattâ evinden bile çıkmayan bir kadın olduğunu, Abdullah'ın ise hurma toplamak üzere bir kaç günlüğüne Medîne'ye gittiğini ve orada genç yaşta öldüğünü naklederler. O dönemde Mekke halkının "*Ehl-i fetret*" olarak üç kısımda toplandığını, bunlardan bir kısmının Tanrı birliği fikrine bağlı, bir kısmının "*şirk'i*" kabul edip putperestliğe saplı, ve nihâyet bir kısmının da gaflet'e dalmış olduğunu, ve Muhammed'in ana ve babasının ise "Kâfir" olmadıklarını belirtirler[960]. Ve anlatmak isterler ki Amine ve Abdullah, Yahudilerle ve Hıristiyaniarla temas etmemiş, başka bir dine girmemişlerdir.

Bu söylediklerini biraz daha pekiştirmek için putperestliğin ya da bir başka dinin "necis" (pis) olduğunu, oysa ki Muhammed'in: "*Ben mütemadiyen temiz babaların sulbünden, temiz anaların rahmine naklonula geldim*" dediğini bildirirler[961].

Bütün bu yukardaki iddâ'ların yanlış ve uydurma olduğunu kanıtlamak ve hele Amine'nin Medîne'ye hiç gitmediği yalanlarını ortaya vurmak kolaydır. Kısaca özetlemek gerekirse: bir kere Amine'nin Medîne'ye sık sık seyahatler yaptığı kesindir. O kadar ki Muhammed'i doğurduktan sonra her yıl onu alır ve Medîne'ye gider, ve Benû Neccâr yurdunda kocası Abdullah'ın teyze ve dayıları yanında misafir kalırdı[961a]. Yine bu ziyaretlerinden birinden Mekke'ye dönerkendir ki yolda Abva mevkiinde ölmüştür. O tarihte Muhammed henüz altı yaşındadır. Muhammed'in babası Abdullah dahi, 25 yaşında iken Medîne'de hastalanarak ölmüştür.

Öte yandan o dönemde Medîne'de olduğu gibi Mekke'de de (daha az sayıda olmakla beraber) Yahudiler, ve Hıristiyanlar bulunurdu, ve Araplar onlarla yan yana yaşarlardı. Bu itibarla Muhammed'in anasının Yahudi olması, hiçte imkansız sayılmazdı. Nitekimdaha önce de işâret ettiğimiz gibi Arap kaynakları, örneğin *"Envar't-Tenzîl ve Esraru't-Te'vil"* yazarı Beyzâvî, Kur'ân'ın Tevbe Sûre'sinin 113. âyetini[961b] açıklarken, Mekke fethinde sonra Muhammed'in , bir aralık Amine'nin mezarı başına giderek, Tanrı'dan anası için duâ etmek üzere izin istediğini, ve fakat bu iznin verilmediğini, ve verilmemesi nedenini m de anasının yahudi asıllı oluşundan olduğunu söyler.

Bunun böyle olduğunu doğrulayan kaynaklar çoktur. Abu'l Gâzi Baha-

960. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...,** IV, 539 ve d.

961. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...,** IV, 546.

961a. İslâm kaynaklarının bildirdiğine göre Benû'n-Neccâr, Abd-ı Menâf ile, Meccâri'lerden Amr b. Zeyd'in kızı Selma ile evlenmiştir. Bu konuda İbn Hişâm ve İbn Sa'd kaynaklarından gayrı, **Sahih-i ...,** Cild II, 373; ve Cild IV, 543-5, Cild VIII, 340.

961b.Ayet şöyledir: "Şüphesiz olarak cehennem ehli oldukları kendilerince bilindikten sonra akrabâ bile olsalar peygamberin ve inananların, müşriklerin yargılanmalarına duâ etmeleri yakışmaz" (9 Tevbe 113).

dır'ın "Tarih" adlı yapıtında şöyle yazılıdır: "*(Muhammed'in) babası putperest olup Abdullah adıyle çağırılırdı. Anası ise Yahudi asıllı olup Amine adını taşırdı*"[962].

Beyzâvî, yine aynı yapıtında, Muhammed'in annesi ile İbrahim peygamberin babası arasında Tanrı düşmanlığı bakımından benzerlik arar ve Tevbe sûresinin 114. âyetini örnek verir. Bu âyete göre İbrahim'in Tanrı'dan babası için Mağfiret dilediğini ve fakat babasının Tanrı düşmanı olduğunu anladığı için ondan uzaklaştığını bildirir. Böylece Tanrı düşmanıdır diye babasından uzaklaşan İbrahim peygamber ile anasına Tanrı'dan mağfiret dilemeyen Muhammed'in davranışları arasındaki benzerliği vurgulamış olur. Muhammed'in babasının putperest olmadığı iddialarına gelince bu da yanlıştır. Bırakınız babasını fakat Muhammed kendisi bile gençliğinde putperest idi. Arapların kutsal bildiği Uzzâ ve Lât adlı putları saygıyla anardı. O kadar ki peygamberliğini ilân ettikten sonra dahi, güyâ Tanrı'nın melekleriyle uzlaşabilmek ve böylece Kureyşlileri kazanabilmek üzere bir aralık Uzzâ ve Lât ve Menât gibi putların Tanrı'yı temsil ettiklerini kabul etmişti. Az sonra yaptığı işin kendi aleyhine olduğunu anlayınca bundan vazgeçecektir. Bütün bu hususları Beyzâvî'nin söz konusu yapıtında ya da Taberî'nin "Milletler ve Hükümdarlar" adlı kitabında ve diğer Arap kaynaklarında bulmak kolaydır.

Öte yandan Muhammed bizzat kendisi *"Annemin mezarı başında Tanrı'dan mağfiret dilemek için izin istedim, izin verilmedi"* diye konuşmuştur. Eğer annesi yahudi ya da putperest değil idiyse Tanrı niye bu izni vermesin?

Ne ilginçtir ki Muhammed, ne anası Amine'yi ve ne de babası Abdullah'ı kutsal kimselerden sayıp adlarını anılmaya lâyık bulmamıştır. Kur'ân'da İsâ'nın anası Meryemi, Tanrı'nın inâyetine erişmiş gibi gösterdiği hâlde, ya da Mûs'â'nın ana ve babasını, kızkardeşini aynı kutsallıkta olmak üzere zikrettiği ve hattâ Sebe melikesi Belkis'i andığı, ya da Firavun'un karısı Asiye'yi fazilet misâli aldığı, ya da İbrahim peygamber'in anası ve babası için aynı saygılı dili kullandığı hâlde, kendi ana ve babasından söz etmemiştir. Kur'ân'ın hiç bir yerinde Amine ya da Abdullah adına rastlanmaz.

Gerçekten de Kur'ân'da Tanrı'nın şereflerine eriştirdiği dört kadından söz edilir ki bunlar Musa'nın anası, Musa'nın kızkardeşi, Firavun'un karısı ve İsa'nın anasıdır. Kasas ve Tâ-Hâ sûrelerinde Musa'nın anasına hitaben Tan-

962. Bu hususlar için Beyzâvî'nin **Envarü't-tenzil** ve **Esrâru't-te'vil** adlı yapıtında Kur'ân'ın 113 ve 114'üncü âyetlerinin açıklanmasıyla ilgili kesime bakınız. Ayrıca Muhammed Kadal'ın bu yapıtla ilgil şu kitabına bk. Mohammad Kadal, **Chrestomathia Baidawian,** (Glasgow, 1957).

Abu'l-Gazi Bahadır Han, edebiyat ve tarih alanında ün yapmış olup Arab Muhammed Han'ın oğludur. Havarizm özbek hanlarının torunlarındandır. 1659'da yayınladığı **Şecere-i Terâkime** adlı kitabı 1663'de yayınladığı **Şecer-i Türk,** adlı yapıtı ile tanınır. Bu sonuncu, Baron Desmaison tarafından **Histoire des Mongols et des Tatars par Aboulghazı Bahadır khan** adıyla Fransızcaya çevrilmiş olarak yayınlanmıştır.

rı'nın şöyle konuştuğu belirtilir:

...Çocuğu (Musa'yı) emzir, başına gelecekten korktuğun zaman onu bir sandığa koy da suya bırak; su onu kıyıya atar. Bana da ona da düşman olan biri onu alır, korkma üzülmü. Biz şüphesiz onu sana döndüreceğiz ve peygamber yapacağız..."(28 Kasas 7; ve 20 Tâ-Hâ 36-39).

Kur'ân'daki hikâyeye göre Musa'nın anası bu emir gereğince hareket eder ve çocuğunu suya bırakır. Fidavun'un adamları onu sudan alırlar ve boğazlamak üzereyken Firavun'un eşi Asiye buna engel olur. Oğlunun akibeti konusunda endişe içerisinde bulunan kadın, nerede ise Firavun'a gid "Bu çocuk benim çocuğumdur" diyecek iken Tanrı onun kalbini henemcecik pekiştirir ve onu inananlardan yapar. Kasas sûresinde şöyle yazılıdır:

"...Musa'nın annesi gönlü bomboş sabahı etti. İnananlardan olması için kalbini pekiştirmeseydik, neredeyse saraya alınan çocuğun kendi oğlu olduğunu açığa vuracaktı..." (28 kasas 10-11).

Musa'nın anasının hiç bir üzüntüye kapılmaması için Tanrı onu süt anne kılığında saraya aldırtır ve şöyle konuşur:

"...Böylece annen üzülmesin, sevinsin diye seni ona iâde etmiştik." (20 Tâ-Hâ 40).

Görülüyor ki Kur'ân'a göre Tanrı Musa'nın anasına özel bir ilgi göstermiş, inâyetler indirmiştir. Sadece anasına değil fakat babasına, kardeşlerine ve ona yakın kim varsa herkese nimetler bahşetmiştir.

Fakat ne akıl almaz şeydir ki Musa'ya bu inâyetleri yağdıran Tanrı, Muhammed'in ana ve babası için buna benzer bir şey yapmamıştır. Musa'nın anasının kalbini pekiştirmiş, onu inananlardan yapmış (28 Kasas 10-11), fakat Muhammed'in anasını imana sokmamıştır. Mus'nın anasını "anaların en ulu" kadını kılmış ve ona vahiyler yollamış (28 Kasas 7; 20 Tâ-Hâ 36-39), fakat Muhammed'in anasına böyle bir lûtufta bulunmamıştır. Musa'nın anasına çocuğunu emzirebilmesi için bol süt vermiş ve Musa'yı başka birisinin sütünü emmekten önlemiş (28 Kasas 11-12 ve Tâ-Hâ 39-40), fakat Muhammed'in anasının sütünü kesmiş ve Muhammed'i süt analarının eline terketmiştir.

Yine Kur'ân'da Firavun'un karısı olarak tanımlanan Asiye'nin Tanrı tarafından mükâfatlara kavuşturulduğu ve cennetlere alındığı yazılıdır. (Örneğin 66 Tahrîm 12, vs.).

Yine Kur'ân'da Sebe melikesi Belkıs'ın kalbinin Tanrı tarafından pekiştirildiği ve imana açıldığı hikâye edilmiştir (Bk. 27 Nemi 28-44).

İsa'nın anası Meryem'e gelince: Kur'ân'ın koca bir sûresi onun adıyla anıldığı gibi diğer pek çok sûrelerinde onu gerçekten yüceltici âyetler yer almıştır. Biri kere Meryem sûresinin 16. âyetinde Tanrı'nın, Muhammed'e hitaben şu emri verdiği görülür:

"Ey Muhammed, ...Meryem'i de an..." (19 Meryem 16).

Böylece Tanrı Muhammed'e İsa'nın anasını şereflendirmesini söyler. Fakat buna benzer bir emri Amine lehine olacak şekilde vermez. Aksine, yukarda işaret ettiğimiz gibi, Amine için mağfiret dilemesini bile istemez; daha doğrusu yasaklar.

Öte yandan Kur'ân'da İsa'nın anası Meryem, fazilet örneği olarak tanımlanan diğer kadınların da üstünde ve kutsal nitelikte tutulmuştur. İmran, Tahrîm ve Enbiya sûrelerinde Tanrı'nın Meryem hakkında şöyle konuştuğu yazılıdır:

"Meryem'e ruhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu âlemler için bir mucize kılmıştık..." (3 İmran 35 ,42; ve 21. sûre Enbiya 91; ve 66. sûre Tahrîm 12).

Diğer bir çok âyetlerde Meryem'in Tanrı tarafından özel bir muameleye tâbi kılındığı anlatılır. Bu âyetlere göre Tanrı, güyâ Meryem ile daha anasının karnında iken ilgilenmeye başlamış, bu ilgisini onun ana ve babasına dahi göstermiş, ailesini alemlere tercih ettiğini ilan etmiştir. (İmran sûresinin 36, 37, 45 vs. âyetlerine bakınız). Meryem için:

"...(Meryem'i) insanlar için mûcize kılacağız." (19 Meryem 17-28)

dediği ve Meryem'e ruhundan üflediği (66 Tahrîm 12), onu ve oğlunu (yani İsa'yı) kendisine "delil" yaptığı (23 al-Mü'minâ 59) görülür. Kâfirlere karşı kendi azametiyle övünürken bile Tanrı, Meryem adını kullanmış ve örneğin Muhammed'e şöyle demiştir:

"De ki 'Allah Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek isterse, kim O'na karşı koyabilir'" (5 Maide 17).

Bunu yaparken Meryem'e hitaben de şöyle konuştuğu olmuştur:

"Ey Meryem, Allah seni seçip temizledi, dünyaların kadınlarından en üstünü seçti..." (3 İmran 42).

Fakat bununla da yetinmemiş ve Meryem'i biraz daha şereflendirmiş olmak için Muhammed'e onu anmasını emretmiştir:

"Ey Muhammed, Kitap'da Meryem'i de an." (19 Meryem 16).

Bu örnekleri çoğaltmak kolaydır. Fakat anlatmak istediğimiz şudur ki bütün bunları yapan, bu yukarda saydığınız kadınları kutsallaştıran ve Muhammed'e onları fazilet örnekleri olarak anması için emirler veren Tanrı, Muhammed'in anası için böyle bir düşünceye yönelmemiştir. Yönelmek şöyle dursun fakat onu duâ edilmeye lâyık bulmamıştır.

Eğer Kur'ân gerçekten Tanrı sözleri ise, bu takdirde Tanrı'nın, Muhammed'in ana ve babasına karşı özel bir husumeti olduğunu düşünmek gerekir.

Yok eğer bu âyetler Muhammed'in kendi sözleri ise bu taktirde de benzerî bir husumetin Muhammed tarafından gösterildiğini kabul etmek gerekir. Fakat her ne olursa olsun her iki şıkta da varacağımız sonuç İslâm lehine değil aleyhine olacaktır.

Ne hazindir ki her vesile ile ve her ihtiyacı için Tarı'dan vahiyler getirten

Muhammed, anası ya da babası lehîne ve onları şereflendirmek maksadıyla böyle bir yola gitmeyi düşünmemiştir.

Öte yandan söz konusu durum sadece Kur'ân'a münhasır değildir. Yani daha başka bir deyimle Muhammed, ana ve babasının adını sadece Kur'ân'da anmamakla kalmamış fakat hadîslerinde de ele almamıştır. Her ne kadar bazı Şeriâtcı çevreler Ayşe'nin rivâyetine dayalı olarak Muhammed'in güyâ:

"Annemin kabrine gittim. Cenab-ı Hak'tan annemi ihyâ buyurmasını diledim. Kabul buyurup annemi diriltti ve bana imân ettikten sonra ebedî haline red ve iâde buyurdu."

Şeklinde konuştuğunu ileri sürenlerse de bu hadîsin sağlam olmadığını kabul ederler[962a]. Sağlam olan hadîsler yukarıdaki sözlerin:

"Annemin mezarına gittim. Mağfiret dilemek için Tanrı'dan izin istedim. Bu izin verilmedi".

şeklinde olduğunu göstermektedir.

Kur'ân âyetleri gibi hadîs'ler de incelenecek olursa görülecektir ki Muhammed, İsâ'nın anası Meryem gibi, Fir'avn'ın kadını Asiye'yi de, kadınlık âleminin en yüksek fazilet "şâhikalarına" yükseltmiştir. Söyledikierine bakılırsa erkeklerden çoğu kemâle ermiş olduğu halde kadınlar arasında bu iki kadından başka hiç kimse kemâle [illegible]memiştir[962b].

Kendi kavminin kadınlarına gelince, onlar arasından da Hatice (Hadîce) ile Ayşe'yi fazîlet sahibi olarak göstermiştir.

Alî İbn-i Tâlib'in rivâyetine dayalı bir hâdis'inde:

"Zamanındaki dünyâ kadınlarının hayırlısı İmrân kızı Meryem'dir. Bu ümmetin kadınlarının hayırlısı da Hadîce'dir"[962c].

demiştir. Ebû Mûse'l-Eş'arî'nin rivâyetine dayalı bir başka hadîs'inde de:

"Erkeklerden çoğu (fazîlette) kemâle erdi. Halbuki kadınlardan yalnız Fir'avn'ın kadının Asiye ile İmrân'ın kızı Meryem'den başka hiç biri kemâle erişemedi. (Ümmetimin kadınlarına karşı) Aişe'nin fazîleti de tiridin, başka yemeklere karşı fazîleti gibidir"[963].

962a. İbn-i Şahin'in ve Hatib-i Bağdadı'nın ve diğerlerinin yapıtlarında yer alan bu sözler için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, IV, 547 ve d.

962b. Ebû Mûse'l-Eşari'nin rivâyetine dayalı bu hadîs için bk. **Sahih-i...**, IX, sh. 148, Hadîs no: 1391.

962c. **Sahih-i...**, IX, sh. Hadîs no: 1395.

963. **Sahih-i...**, IX, sh. 148-9. Dikkat edileceği gibi Muhammed, bu hadîste sözü geçen Meryem'i İmrân'ın kızı Meryem olarak tanımlamıştır. Aslında İsâ'nın anası Meryem'den söz etmek istediği halde İmrân'ın kızı Meryem'i, yani Mûsâ'nın kız kardeşini, onunla karıştırmıştır. Oysa ki her iki Meryem'in yaşadığı dönemler arasında yüzlerce yıl fark vardır.

Her ne kadar insan varlığının fazîleti ile "Tirid" yemeğinin fazîleti arasında fark gözetilmek gerekirken Muhammed bu kıyaslamaya neden başvurmuştur bilinmez, fakat söylemek istediğimiz şudur ki başka ümmetlerin kadınları arasında Meryem ile Asiye'yi "Kemâle ermiş" olarak gösterdiği ve kendi ümmetinin kadınları arasında da Hatice ile Ayşe'ye paye verdiği halde kendi öz anasının adını bu vesile ile ağzına bile almamıştır. Onu fazilet örneği olarak zikre şâyan bulmamıştır.

Ayşe'nin fazîletini "Tirid yemeğinin başka yemeklere olan üstünlüğüne eş" tuttuğu halde, kendisini dünyâya getiren ve büyük zahmetler ve fedakârlıklarla yetiştiren anasının değerini *"Tirid"* yemeğiyle kıyaslamak bile aklına gelmemiştir.

Bütün bunlar bir yana fakat kızı Fatima'yı dahi cennet kadınlarının efendisi olarak ilân ettiği ve ölüm döşeğinde son nefesini verirken onun kulağına şunları fısıldadığı söylenir: "Ben Allah'a duâ ettim, Ehl-i beytimden ilk olarak seni bana ulaştırmasını ve seni benimle bir arada bulundurmasını istedim" [964].

Oysa ki, biraz yukarda işaret ettiğimiz gibi, anası için Tanrı'dan "istigfar" etmek istediğini ve fakat Tanrı'nın buna izin vermediğini bildirmiştir.

*

* *

Hatırlatmakta yarar vardır ki Meryem ve Asiye gibi başka ümmetlerin kadınlarını "Kemâle ermiş" gibi ve fazîlet timsali kadınlar olarak gösterirken bunu, farklı dîn ve inançta olanlara karşı hoşgörü içerisinde davranıyormuş olmak için yapmamıştır. Çünkü Muhammed bu kadınları, Hıristiyan ya da Yahudi olarak kabul etmiş değil, sadece müslüman olarak görmüştür: Nasıl ki İbrahim Peygamber'den Mûs'a'ya ve İsâ'ya gelinceye kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberleri müslüman kabul etmiş olduğu gibi[965].

Belki bilenimiz azdır ama Muhammed, her ümmete kendi içinden peygamberler ve kendi dilinden Kitap verildiğini söylerken bununla farklı dinleri kastetmek ve örneğin yahudilerin ya da hıristiyanların kendilerine özgü dinleri olduğunu anlatmak istememiştir. Çünkü onun anlayışında Yahudi dini ya da Hıristiyan dini diye bir şey yoktur. Var olan tek şey Müslümanlıktır. Müslümanlığın Tanrı'dan gelen tek din olduğunu söyleyen Muhammed, İbrahim'i ilk müslüman peygamber olarak tanımlar ve İbrahim'den bu yana bütün Yahudi peygamberlerini (başta Musa olmak üzere) müslüman olarak tanıtır ve nihayet İsa'yı da müslüman olarak karşımıza çıkarır.

Bir yandan kendisini İbrahim'in evlâdı ve İsa'nın kardeşi görürken diğer

964. Bk. Gazalî, age, IV, sh. 367, 845.

965. Kur'ân'da, İbrahim'den İsa'ya kadar gelmiş geçmiş bütün Peygamberlerin Müslüman olduklarına dair âyetler sıralanmıştır. Örneğin Nisâ 163 ve 171, Hadid 26, A'raf 114, vs. gibi.

yandan da Meryem'in rüyası olarak görürdü.

*"Ben, babam İbrahim'in duası, kardeşim İsa'nın müjdecisi ve annemin rüyasıyım"*derken bunu kastederdi. Burada kullandığı "annemin" sözcüğünün Amine ile ilgisi yoktur. Çünkü İbrahim'i müslüman imiş gibi gösterip "baba" ve İsa'yı aynı imandan olarak "kardeş" diye tanımladığı bu hadisin'de yer alan "annem" sözcüğünü "dünyaların kadınlarından en üstünü" olarak İmran sûresinde müslümanlara örnek verdiği Meryem ana için kullanmıştır. Kullanırken de Meryem'i tıpkı İbrahim gibi, tıpkı Musa ve İsa gibi, müslüman imiş gibi göstermeye çalışmıştır. (Kur'ân'ın İmrân sûresinin 42. âyetine bakınız).

Fakat her ne hikmetse kendi öz anasını, yani Âmine'yi, ne müslüman olarak görmüştür ne de faziletli kadınlar arasında göstermiştir.Tanrı'nın vaktiyle Musa'nın ve İsa'nın analarını müslüman yapmak için onların kalblerini pekiştirdiğini ve böylece onları kutsal bildiğini söylediği halde kendi anası için Tanrı'dan buna benzer bir dilekte dahi bulunmamıştır. Musa'nın ve İsa'nın analarını "kadınların en üstünü" olarak ilân ettiği halde kendi öz anasına Tanrı'dan mağrifet dilemeyi bile çok bulmuştur.

Görülüyor ki Muhammed'e göre mağrifete lâyik olmak ve cennetlere girebilmek, ANA olmakla değil fakat MÜSLÜMAN olmakla mümkündür. Müslüman imanında olmayan kişiler ve özellikle müşrikler için, velev ki, "Akraba" olsunlar, mağrifet dilemek, ya da onların ölülerine namaz kılmak doğru değildir[965a].

Denecektir ki "Neden acaba Muhammed, kendi öz anası (ve babası) lehine mağfiret dilemeyi öngörmemiş, ve Tanrı'nın kendisine bu izni vermediğini söylemiştir?"

Bu soru'nun cevabını vermek kolaydır; çünkü çevresindekileri müslüman yapabilmek için Muhammed, çeşitli usullerden (örneğin ölüm tehdidleriyle korkutmak, savaşmak, ganimet dağıtmak, Cennet va'dlerinde bulunmak gibi), gayrı bir de bu "Mağfiret'ten yoksun kılmak" gibi baskı usulüne yer vermek istemiştir. Eğer müşrikler, müslümanlığı kabul etmedikleri taktirde kendi yakın akrabalarının (örneğin çocuklarının, ya da ana babalarının, vs.) hayır-duâ'sına mazhar olmayacaklarını ve bu yüzden Cennet'e ulaşamayacaklarını bilecek olurlarsa, yani böyle bir baskı altında kalırlarsa, müslümanlığı kabul ederler diye düşünmüştür.

Ve her hususta olduğu gibi bu konuda da onlara kendisinden örnek yaparatabilmek üzere Kur'ân'a şu âyet-i koymuştur:

"...Akraba bile olsalar, müşrikler için mağfiret dilemek, Peygamber'e ve mü"minlere yaraşmaz" (9 Tevbe 113).

965a. Tevbe Sûre'sinin 84 ve 113. âyetlerine göre Müşriklerin ve munafıkların ölülerine namaz kılmamak gerektiği hususu için bk. **Sahih-i...,** IV, sh. 535.

Ve yaratmak istediği örnek ile biraz daha etkili olabilmek için de kendi öz anasını, mağfiret dilemeğe layik saymamıştır.

Şimdi yine denecektir ki "Neden dolayı lehine mağfiret dilemek için Tanrı'nın izin vermediğini söylemiştir de anasının kabrini ziyâret için izin aldığını bildirmiş ve müslümanlara da –*'Artık siz de kabirleri ziyâret edin. Kabir ziyâreti ölümü hatırlatır'* –demiştir? Kabir ziyâreti hayır-duâ etmek gibi bir şey, ya da saygı ve sevgi gösterisi demek değil midir?".

Bunun da cevabı kolay olmak gerekir: çünkü dikkat edileceği gibi yukardaki sözlerinde şu tümce yer almıştır: *"Kabir ziyâreti ölümü hatırlatır"*.

Daha başka bir deyimle kabirleri ziyâret, Muhammed'e göre, ölüye karşı bir saygı ve sevgi ifâdesi olarak değil ve fakat ziyâret eden kişi için bu fâni dünyânın geçiciliğini hatırlatmak bakımından önemlidir: Er veya geç öleceğini düşünsün de Muhammed'in emirlerine sarılsın ve ona körü körüne bağlansın diye.

Çünkü eğer kabir ziyâreti sevgi ve saygı izharı anlamına gelse idi, bu takdirde buna layik bi r kimsenin mağfiret'ten yoksun kılınmaması gerekirdi.

2) Ayakları Altından Cennetler Geçecek Olan "Analar" Kocalarına "Kul-köle" Olacak Kadar İtaatkâr Müslüman Kadınlardır.

Muhammed'in analar lehinde görünen sözlerinin altındaki maksadı açıklığa kavuşturmak için, tekrar bahasına da olsa, belirtelim ki: *"Anaların ayakları altından geçer"* şeklindeki hadîs, genel olarak tüm anaları değil fakat kocalarına hizmet ve itaatte kusur etmeyen müslüman anaları hedef edinmiştir. Yani müslüman olmayan, İslâmî inanca bağlı bulunmayan ya da müslüman olsa dahi kocalarına iyi hizmet etmeyen kadınlar bu tanımlamanın dışında bırakılmıştır. Bundan dolayıdır ki kendi öz anasına, müslüman imanında ölmedi diye, Tanrı'dan mağfiret bile dilememiştir. Başkalarına öğüt vermek için Kur'âna: *"...(ana babaya) acıyarak... 'Rabbim, küçükken yetiştirdikleri için sen de onlara merhamet et' de..."* şeklinde âyetler koyarken bu öğütünü kendi izlememiş ve Âmine için Tanrı'dan böyle bir şey istememiştir. Aksine "Tanrı bana anam için mağfiret dileme izni vermedi" deyip için içinden sıyrılmıştır.

Öte yandan müslüman anaların ayakları altına cennetleri yerleştirir görünürken düşündüğü şey, hiç kuşkusuz KADIN'ı İslâmî emirlere uyun düşecek şekilde kocasına itaatkâr kılmak olmuştur. Ona göre kadın, *ana* olarak değil fakat İslâmî emirlere (ki bu emirler kocaya hizmeti, boyun eğmeyi, vs... öngören şeylerdir) itaat eden kişi olarak cennetlere aday sayılır. Daha başka bir deyimle kadını, fedakâr bir ana olmak itibarıyla (yani çocuğunu zahmetle taşıyan, kahrına katlanan bir insan olarak) cennetlere lâyık görmüş değildir. Tanrı'ya, peygambere ve kocaya körü körüne boyun eğen bir kimse olarak görmüştür; bu nitelikte olmayan bir kadını, velev ki fedakâr bir ana olsun velev ki dünyaya düzinelerle çocuk getirmiş bulunsun, hayırla anılmaya ve

cennetlere alınmaya lâyık saymamıştır. Bunun böyle olduğunu Kur'ân'a koyduğu şu hükümlerle ortaya vurmuştur:

"Şüphesiz olarak cehennem ehli oldukları, kendilerince bilindikten sonra akraba (yani ana, baba, vs...) bile olsalar peygamberin ve inananların, müşriklerin yargılanmalarına duâ etmeleri yakışmaz..." (9 Tevbe 113).

Daha başka bir deyimle "müşrik" olan ya da Tanrı'ya ve Muhammed'e inanmayan bir kişi, velev ki "ana" olsun, velev ki ömrünü çocuklarına adasın, hattâ velev ki peygamber anası olsun, cennetlere giremez, "dünyâ dolusu altun verse de giremez"; onun hakkı, yukardaki âyet gereğince "acı bir azab'tır". Böyle bir kadına müminlerin Tanrı'dan mağfiret dilemeleri, duâ etmeleri yasaktır. Nitekim Muhammed, bu âyet gereğince, anası Amine için mağfiret dilemediğini, çünkü Tanrı'nın kendisine bu izni vermediğini bildirmiştir. Muhammed bu aynı şeyi babasına da yapmış ve bu tutumunu meşrû kılmak için Kur'ân'ın Tevbe sûresine şu âyeti koymuştur:

"...Ey inananlar, babalarınızı, kardeşlerinizi, küfrü imana tercih ediyorlarsa, dost edinmeyin; sizden onları kim dost edinirse, doğrusu kendine yazık etmiş olur" (9 Tevbe 23).

Bu sûrede yukardaki hükmü pekiştiren bir diğer âyet vardır ki biraz yukarda belirttiğimiz gibi mağrifet dilemeyi yasaklar (9 Tevbe 113).

Görülüyor ki cennete girmenin şartı ANA (ya da BABA) olmak değil fakat her şeyden önce *Müslüman* olmak, Tanrı'ya ve Muhammed'e boyun eğmek, onların her emrine (velev ki bu emirler akla ve vicdana aykırı olsa da) uymaktır. Kadınlar bakımından bu emirler, kocalarına hizmet etmek ve böylece "Kendilerini kocalarından razı etmek" anlamına geldiğine göre, her müslüman kadın için cennete girmek ANNE olmakla değil, fakat bu şartı yerine getirmekle mümkündür. Bundan dolayıdır ki *Annelerin ayakları altından cennetler geçer* sözlerinde kadını, ANA olarak yüceltme düşüncesinden önce kadın olarak *sömürme* ve kocasının çıkarlarına araç etme siyaseti yatar.

Eğer Muhammed analık kavramını soyut olarak yüceltmek isteseydi, herkesten önce kendi öz anasını yüceltir ve cennetlerin baş köşelerine yerleştirmek için Tanrı'dan mağfiret dilerdi.

Eğer analara saygı ve sevgi gerektiğine gerçerten inansaydı ve kendi anasına düşkün olsaydı, Tanrı'nın kendisine Amine için mağfiret dileme izni vermediğine tanık olduğu zaman, hiç değilse merak saikiyle bu iznin verilmeme sebebini öğrenmek isterdi. Ve örneğin diyebilirdi ki "Ey Tanrım, senin emrin şu idi ki Cenâb-ı Hak'dan bir haber gelmedikçe Allah hiç kimseye azâb etmez; peygamber göndermedikçe hiç bir ümmete azâb etmez. Anam Amine, henüz Arap'lara peygamber gönderilmediği bir tarihte vefat etti. Bu itibarla müslüman imanında ölmesi mümkün değildi. Bu böyle olunca acaba neden dolayı bana anam için hayır duâ etme izin vermezsin?"

Hatırlatalım ki Muhammed her vesile ile ve en olmadık hususlarda Tan-

rı'dan dileklerde bulunma geleneğini edinmişti. En basit işler için dahi Tanrı'ya yalvarır ve bu işlerinin kendi çıkarlarına uygun şekilde görülmesine çalışırdı. Üstelik başkaları için de Tanrı'dan şefaâtkâr olacağını hatırlatırdı. Söylemeye gerek yoktur ki bu durumdaki bir kimseden, kendi öz anası için Tanrı nezdinde aracı olması ve şefaât dilemesi beklenirdi.

Oysa ki Muhammed, anası için mağfiret dilemek ya da Tanrı nezdinde yukardaki şekilde şefaâtçiliğe girişmek şöyle dursun, fakat onu cehennemlere layık görmüş ve cehennem ateşlerine terketmiştir. Nice başka kişilerin karılarını ve analarını cennette gördüğüne dair olmadık kurnazlıklara başvurduğu halde kendi öz anası hakkında masum bir yalan uydurmayı dahi gereksiz bilmiştir. Örneğin Ebû Talha'nın karısı Ümm-i Sülyem için: *"Bana cennet gösterildi. Orada Ebû Talha'nın karısını gördüm. Sonra önümde ayak sesi duydum. O da Bilâl idi"*, şeklinde konuştuğu halde anası hakkında böyle bir şeyler söylemek istememiştir[965b].

Söylemek şöyle dursun, aklın ve mantığın pek kavrayamayacağı bir davranışla anasının mezarı başında: *"Tanrı bana anam için mağrifet dilememe izin vermedi"* demeyi iftihar vesilesi bilmiştir.

"Aklın ve mantığın kavrayamayacağ bir davranışla " diyoruz, çünkü, biraz yukarda belirttiğimiz gibi ana ve babasının ölümü tarihlerinde kendisi çok küçük bir yaşta idi. Henüz peygamberliğini ilân ve *"Arap'lara* İslâmiyeti'i tebşîr" etmemişti. Etmediği içindir ki onları, imansızlıklarının sorumluluğu içerisinde bırakmamak amacıyla durumlarına uygun bir çözüm yolu bulmuştu. Fakat ne var ki bu çözüm yolunu dahi anasına (ve babasına) uygulamaktan kaçınmıştır. Gerçekten de Muhammed,Tanrı'nın hiç bir ümmeti, kendilerine peygamber göndermedikçe azâb etmeyeceğini bildirmiş ve bununla ilgili olarak Kur'ân'a pek çok âyetler yerleştirmiştir. Örneğin Isrâ sûresinde:

"Biz, hiç bir ümmeti kendilerine peygamber göndermedikçe azâb etmeyiz" diye yazılıdır. En'âm sûresinde: *"Rabbin Teâlâ, Allah duygusundan mahrum bir ülke halkını, peygamber gönderip ikâz etmedikçe, helâk ve azâb etmez" diye yazılıdır. Kassas sûresinde "Habibim, Rabbin teâla şirk ile alûde bir karye halkını... onların ulularına âyâtımızı okuyup anlatan bir peygamber göndermedikçe helâk eder olmadı"* diye yazılıdır. En'âm sûresinde: *"...Yine biz bu Kur'ân'ı..., Mekke müşrikleri, -'bizden evvel Yehûd ve Nasara'ya Tevrat ve İncil inzal olunmuştu. Fakat biz –kendi dilimizde olmayan– bu ikinci kitabı okumaktan gâfil ve âciz idik-, derler diye gönderdik" diye yazılıdır.*

Yine aynı şekilde Şu'âra sûresinde: "Biz hiç bir cem'iyyeti, kendilerine şirk ve ma'siyetten tahzir edecek peygamber göndermedikçe helâk ve azâb etmedik ve etmeyiz" denmiştir. Fatır sûresinde de:B"iz sizi aklı başında... bir kimsenin avakıb-i umuru düşünüp idrâk edebileceği bir çağa kadar yaşatmadık mı? Ve size nezir bir peygamber de gelmedi mi?" şeklinde hükümler var-

965b. **Sahih-i Müslim**'de Cabir'in rivâyetine dayalı bu hadîs için bk. **Sahih-i Buhari Muhtasarı...**, IV, 429.

dır[965c].

Biraz önce dediğimiz gibi bütün bu hükümleri Muhammed, kendisinin peygamber olarak gönderilmesinden önceki dönem araplarının, imâna girmek şartıyla, günahkâr sayılamayacaklarını anlatmak için koymuştur. Böylece onlara güyâ anlatmak istemiştir ki "Fetret" zamanında ölen kimse: "Ey Tanrı, benim yaşadığım sırada Müslümanlığı bana belletecek bir peygamber gelmemiştir ki, onun ahkâmını öğrenip ona mutî ve munkâd olayım" diyebilir ve cehennemden af olunmayı isteyebilir.

Ancak ne var ki her ne hikmetse bütün bunları kendi anası (ve babası) için geçerli saymamış ve onları bu haktan yararlandırmaktan sakınmıştır.

Yine aynı şekilde bir yandan: *"Ana ve babayı cennete sokan çocuklardır"* şeklinde hükümler koyarken ve böylece başkalarına talkım dağıtırken, bu aynı kuralı kendi ana ve babası lehine uygulamayı gereksiz bulmuştur: Müslüman imanında ölmediler diye.

Ve bütün bunları yapan bir kimseyi Müslüman dünyası *"Ana'ları yücelten peygamber"* diye kutsallaştırır!

IX) İSLAM DÜNYASINDA KADIN'IN HAK VE ÖZGÜRLÜĞE KAVUŞMASI, ANCAK HADRAMÛT RUHUNU CANLANDIRMAKLA VE CANLI TUTMAKLA MÜMKÜN OLABİLECEKTİR.

Bu kitap boyunca gördük ki, Arap kaynaklarının verilerine göre Muhammed, kadını erkeğin emrine ve egemenliğine terk ve hizmet aracı etme sanatının en başarılı mimarlarından biri olmuştur. Kadınlar aleyhinde söylemiş olduğu sözler ve bıraktığı emirler göz önünde tutulacak olursa (ve örneğin: *"Kadınlar aklen ve dînen eksik yaratılmışlardır"*; *"Küfürbazdırlar"*; *"Kadınlar arasında Sâliha kadın, yüz tâne siyah karga arasında alaca karga gibidir"; "Namazı bozan şeyler köpek, eşek ve kadın'dır"*, vs...) denilebilir ki kadın sınıfını arka plana atma ve hattâ aşağılatma alanında oldukça ileri gitmiştir. Bütün bunlara dinsel bir düşünceyle mi, yoksa toplum düzenini koruma endişesiyle mi ya da kişisel içgüdülerle mi gerek gördüğünü tartışmak mümkündür. Ancak ne var ki tarih boyunca kendilerini "Peygamber" olarak tanıtmış olan ve KADIN'ı buna benzer durumlara (daha az ölçüde de olsa) lâyık bulan kimseler arasında baş yeri işgal ettiği muhakkaktır. Fakat bu alanda onu rakipsiz kılan şey, kadını "aşağılama" usullerini, pek fazla sezdirmeden ve hattâ sanki kadına değer veriyormuş havasını yaratarak yapmış olmasıdır.

Bu ustalığını o, özellikle Arap kadınını İslâm öncesi dönemde "zavallı bir durumda iken", İslâmiyetle birlikte "özgürlüğe" kavuşturmuş gibi göstermek-

965c. Bu hususlar için bk. **Sahih-i Buharî Muhtasarı...**, IV, sh. (539-544).

le kanıtlamaya çalışmıştır. Örneğin "cahiliyye" diye tanımladığı bu dönemde Arap kadınının "hayasız ve iffetsiz" bir yaşam sürdüğünü anlatmak üzere Kur'ân'a koyduğu: *"...eski Cahiliyye'de olduğu gibi açılıp saçılmayın" (33 Ahzâb 33)* ya da fazla sayıda kadınla evlenme geleneğini değiştirmiş ve sınırlamış gibi görünmek üzere: *"...hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz..." (4 Nisâ 3)* ya da eskiden kız çocukları diri diri gömme geleneği var iken bu kötü geleneğe son verdiğini belirtiyormuş gibi: *"...Aralarından birine bir kızı olduğu müjdelendiği zaman içi gamla dolarak yüzü simsiyah kesilir; kendisine verilen kötü müjde yüzünden halktan gizlenmeye çalışır, onu utana utana tutsun mu yoksa toprağa mı gömsün?" (16 Nalh 58-59)* şeklindeki ya da benzerî hükümlerle kendisini "reformcu" gibi tanıtmıştır. Oysa ki İslâm öncesi dönemde Arap kadınının durumu, Muhammed'in söylediği gibi kötü olmayıp bir çok bakımlardan kendi getirdiği sisteme nazaran çok daha iyi idi ve bunun böyle olduğunu Arap kaynaklarına inmek suretiyle öğrenmek mümkündür. İbnü'l-Esîr'in *"El Kâmil Fi't-Tarih"* adlı yapıtı[966], ya da İbn Adb Rabbihi'nin *"El Ikdu'l-Ferîd"* adlı kitabı[967], ya da Ebu'i-Ferec'in *"Kitabu'l-Aganî"*'si[968], ya da al-Farazdak ve Cerîr gibi ünlülerin şiirleri[969], bu konuda verilebilecek örneklerden sadece bir kaçıdır. Bu kaynaklar iyice incelenecek olursa görülür ki İslâm öncesi dönemde Arap kadını, toplumun şerefle sayar olduğu, sosyal ve siyasal haklarla donattığı ve eşit kıldığı bir varlıktır; evleneceği erkeğini kendi seçebilen ya da boşayabilen ve kişiliğinin haysiyetine sahip olabilen bir insandır. Ancak ne var ki Muhammed ile birlikte bu niteliklerinden uzaklaşmış ve bu kitapta açıklamaya çalıştığımız gibi Şeriat sistemi içerisinde pek zavallı durumlara sokulmuştur. Her ne kadar bu insafsızlıklara boyun eğmekle beraber Arap kadını, daha o tarihlerde, kendi hak ve özgürlükleri bakımından, İslâm öncesi döneme özlem duyar olmuş fakat karşı çıkamadığı baskılar yüzünden yapacak bir şey bulamamıştır. Muhammed'in ölümü üzerine eski dönemin geri geleceği ve eski imtiyazlarının yeşereceği inancıyla sevinen Hadramût kadınlarından bazılarının yedikleri ağır darbe, bunu kanıtlayan örneklerden biridir ve kısaca burada belirtilmelidir. El-Bağdadi'nin *"Kitabu'l-Muhabbar"* adlı yapıtının bir bölümünde, Arap peygamberinin ölümünü izleyen günlerde, bu habere sevi-

966. Tornberg baskısı, Leiden 1867-74.
967. Kahire 1316 baskısı.
968. Bulak 1285 baskısı. Abu'l Farac (Ebülferec)in 20 cillten oluşan bu ünlü yapıtı, Arap kültür tarihinin en önemli kaynaklarından sayılır. İslâm öncesi Arap yaşamlarını orada bulmak mümkündür.
969. al-Farazdak (Ferazdak)'ın asıl adı Hammâm B. Galib B. Şa'şaa'dır. Şiirleri hakkında **Kitabul-Agani'de** bilgi vardır. Bk. Agani XI, 1-61.
Carir (Cerir) B'Atiya B'al-Hatafâ, bilindiği gibi Emevî'ler döneminin en ünlü şairlerindendir, 1313 yılında Kahire'de basılan Divan'ında eski Arap yaşamlarında kadının yerini belirtir.

nen ve bunu âdeta bir bayram vesilesi edinen bir grup Arap kadınıyla ilgili bir olay vardır ki "Hadramût olayı" diye bilinir. İslâmda kadın hakları konusuna el atan her araştırıcı bakımından ilgniç olması gereken bu olay şöyledir:

Aden körfezinin doğusunda (Yemen'in doğu bölgesinde) Hazramût diye anılan bir idarî bölge vaktiyle *Hadramût* adını taşırdı[969a]. Hicret'in önbirinci yılındaki olayları ve özellikle Muhammed'in hastalığını nakleden Arap kaynakları, bu bölgede yaşayan ve Kinde kabilesine mensup bulunan kadınların, Muhammed'in ölümünü sabırsızlıkla beklediğini ve ölüm haberini aldıklarında tırnaklarına kına sürüp tambur çalmaya, göbek atmaya başladıklarını ve Hadramût köylerinden yirmiye yakın kadının da onlara katıldıklarını bildirmektedir[970].

Bu kadınların bu şekilde sevinmelerinin ve bayram etmelerinin nedeni, Muhammed'in ölümü olayından ziyâde, kadın hak ve özgürlüğünü yok edip kadını aşağıladığına ve aldattığına inandıkları bir sistemin sona ereceği ümidine kapılmış olmalarıdır. Çünkü düşündüklerin odur ki: "bu sistemin yerlemesinden önce Arap kadını eşit haklara ve özgürlüklere sahip iken ,serbestçe sokağa çıkabilir, dilediği gibi giyinebilirken, kendi başına ticaret yapabilirken, Muhammed bu özgürlüklere ve eşitliklere son vermiş ve kadını erkeğin kölesi haline getirmiştir." Getirmek için de Tanrı'dan geldiğini söylediği: *"...erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler" (3 Nizs 34); "...iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına denktir" (2 Bakara 282), "Kadınlar aklen ve dînen eksiktir.", "Kadınlar erkeklerin elinde özgürlüklerini yitirmişlerdir, evlilikte kadın köledir"*, gibi ve daha nice buna benzer hükümleri yerleştirmiştir.

Hemen belirtelim ki bu tür bir düşünce sadece Hadramût'lu kadınlara değil fakat daha sonraki yıllarda Arap peygamberinin torunlarına bile hâkim olmuştur. Nitekim el-İsbahanî'den öğrenmekteyiz ki Muhammed'in en küçük torunlarından olan Emine, ki açık görüşlülüğü ile tanınmıştı, bu konuda hiç susmaz ve çevresinde bulunanlara, İslâm öncesi dönem itibarıyla Arap kadının çok daha özgür ve çok mutlu bir yaşamı olduğunu hatırlatırdı. Kendisine: *"Neden sen bu kadar canlı, tatlı, konuşkan, güleçyüzlü bir kızsın da senin kız kardeşin Fatima, aksine somurtkan, aksi, nemrud yüzlü bir insandır?" diye soranlara: "Çünkü onun adı büyük annesine izafetle verildi*[971]*; benim adım ise İslâm'ın gelişinden önce ölen büyük annemin annesine izâfetle seçildi"*[972] diyerek yukardaki görüşlerini kanıtlamak isterdi. Bu sözleriyle hiç kuşkusuz Arap kadınının "cahiliyye" diye kötülenmek istenen dönemdeki haysiyetli du-

969a. Bu ad "Hadramût", "Hazramût" ya da "Hazramavt" şekillerinde telaffuz edilmektedir.

970. Muhammed İbn Habib al-Bağdadî, **Kitab al-Muhabbar** (Haydarabad 1942), 148, (Kitabın Beetson tarafından yapılan İngilizce çevirisinde sh. 16).

971. Muhammed'in Hatice'den olan kızı Fatima'ya izâfetle verildiğini anlatmak ister.

972. Muhammed'in annesinin Müslüman imanı dışında öldüğünü görmüştük.

rumuna özlem beslediğini anlatmış olurdu[973].

Fakat her ne olursa olsun, olayımıza dönecek olursak, Hadramût'lu kadınların sevinci, biraz önce belirttiğimiz gibi, özlem duyar oldukları bağımsızlık ve özgürlük günlerine yeniden kavuşabilecekleri ihtimaline kapılmış olmalarındandı. Ancak ne var ki bu sevinçleri fazla sürmedi. Çünkü olaya tanık olan iki mümin, vâkit geçirmeden durumu Halife Ebû Bekir'e bildirmiş ve bildirirken de bu kadınları "fahişe" ve "şarkıcı" kadınlar şeklinde belirtmişlerdir.

Bunu duyan Ebû Bekir hiddet ve gazaba kapılır, derhal Yemen valisi Muhâcîr İbn Ebî Ümeyye'ye şu emri verir: "*Tebaa'mızdan iki Tanrı kulu, tarafıma başvurarak Yemen halkından bazı kadınların, Peygamberimizin ölümüne intizâr ettiklerini ve bunlara Hadramût'lu diğer bazı fahişelerin, Kindeli şarkıcı kızların katıldığını, parmaklarına kına yakıp tambur çaldıklarını, göbek attıklarını, böylece Tanrı'ya ve Elçisi'ne karşı suç işlediklerini, günaha girdiklerini bildirdiler. Bu satırlarım sana ulaştığında derhal atına atla ve adamlarınla birlikte bu kaltakların üzerine yürü ve hepsinin teker teker bileklerini kes. Eğer onları korumaya ya da seninle onlar arasına girmeye kalkan olursa, kendilerine çok büyük bir günâh işlemekte olduklarını anlat ve yola getirmeye uğraş. Şâyet pişmanlık duyacak olurlarsa, pişmanlıklarını kabul et ve canlarını kendilerine bağışla; eğer olmayacak olurlarsa kendileriyle konuşmayı kes ve saldırıya geç. Tanrı hâinleri korumaz. Fakat kanım ve inancım odur ki hiç bir erkek kul bu kadınların kötü davranışlarını savunmayacak ve bu kaltakları, tıpkı haşaratın kanatlarını yolar gibi, İslâm dininden söküp atma görevinden seni alıkoyamayacaktır*"[974].

Ve bu insafsız emrinin uygulanmasını teminata bağlamak üzere Ebû Bekir şunu ekler: "*Ey İbn Ebî Ümeyye Tanrı adına söylerim ki bu işi ben kendim dahi pekâlâ yapabilecekken, seni bu kutsal göreve atadım, çünkü sana karşı büyük bir dostluk duymaktayım. Bunu yapmakla sana, Tanrı'dan büyük mükâfat dilemekteyim. Şunu iyi bil ki şâyet Tanrı bu işi (yani Hadramût'lu kadınların bileklerinin kesilmesi ve öldürülmeleri işini) senin elinle görecek olursa sana tüm inâyetlerini indirecektir. Rabbimiz, bizi ve seni güçlü kılsın ve gelecek dünyayı bu yer yüzü dünyasından daha iyi yapsın, amin...*"[975].

Görülüyor ki Ebû Bekir'in hoşgörüden uzak bu taktiği Muhammed'in gelenek haline getirdiği taktikten başka bir şey değildir. Nitekim Muhammed, bizzat kendisi, buna benzer emirler vermiş ve kendi hakkında iğneleyici sözler sarfeden kişileri öldürtmekte kusur etmemişti. Yukardaki sayfalarda değinmiş olduğumuz örneklerden bir diğeri olarak hatırlatalım ki, Bedir savaşın-

973. Bk. Abu'l Farac al-İşbahanî, **Kitab al-Aganî** Leiden 1886). Yukardaki hususlarda kitabın 1909 baskısının Vol. XVI, 102 bakınız. Ayrıca bk. Mernissi, age, 32.

974. Bağdadi, age, 148 (İngilizce çeviride sh. 18).

975. İbid.

dan sonra kendi aleyhinde şiirler yazan Mervan kızı Esma'yı[975a] öldürtmek üzere "beni bu kadından kim kurtarır?" diye gönüllü aramış ve bu işi yapacak olan kimsenin Tanrı inâyetine kavuşacağını müjdelemişti. Umayra adında biri bu cinâyeti seve seve işlemeye hazır olduğunu bildirmiş, Muhammed'ten, cennetlere gideceğine dair söz alır almaz, Esma'yı bıçaklayarak öldürmüştür. Olaydan sonra halkı camide toplayan Muhammed, herkesin önünde Umayra'ya "Mervan kızı Esma'yı öldürdün mü?" diye sormuş ve ondan "Evet öldürdüm" yanıtını alınca onu faziletli bir mümin olarak ilân etmiş, "İşte Tanrı'ya ve Peygambere hizmet eden bir kul" diye övmüştür.

Hadramût olayı vesilesiyle benzerî bir sahneye tanık olmaktayız. Ebû Bekir'den aldığı cennet vaadleri üzerine Muhâcir İbn Ebî Ümeyye, derhal olay yerine giderek söz konusu kadınların bileklerini kestirmiş, dişlerini söktürtmüş, bu kadınlardan yana olan kişileri kılıçtan geçirtmiş ve böylece "fazilet örneği" bir kişi olarak bilinmiştir.

Vahşet örneği sayılmak gereken bu davranış, Ebû Bekir gibi âdil ve hoşgörü insanı diye bilinen bir halifeden sâdır olmuştur ki İslâm tarihini süsleyen tüyler ürpertici nice olaylardan sadece biridir ve tarihî bir gerçek olarak gözlerimizin önündedir.

Hemen hatırlatalım ki bu kadınların "fahişe" oldukları ileri sürülmüş ve bunların Muhammed'e karşı hoşnutsuzluk izhâr etmiş olmalarının öyle ciddiye alınacak bir yönü olmadığı iddiâ edilmiştir. El-Bağdadî'nin bu kadınlar hakkında verdiği bilgilerden anlamaktayız ki bu iddianın da gerçeklerle ilgisi yoktur. Çünkü kadınlardan pek çoğunun eşrafa mensup olduğu, bazılarının Yemen'deki ünlü âilelerden geldiği, içlerinde yaşını başını almış analar, büyük analar ve kızlar bulunduğu, hiç birisinin fahişelikle ya da hafif meşreplikle ve kötü şöhretle ilgisi olmadığı anlaşılmaktadır[976].

Bu vesileyle şuna işâret etmekte yarar vardır ki, bir kimsenin ölümü haberini sevinçle karşılamak, hiç kuşkusuz imrenilecek bir şey değildir. Ve eğer olayımızda Hadramût'lu kadınların tutumu sırf Muhammed'in kişiliğiyle ilgili bulunsaydı, bunu hoş karşılamak elbette ki söz konusu olmazdı. Her ne

975a. Mervan kızı Esmâ Medine'de yerleşik Benî Evs kabilesine mensup, ve sağlam kişiliğiyle özgürlük duygularını dile getiren kadın şairlerdendir. Muhammed'in baskı ve yıldırma siyasetini şiir'leriyle yermektedir. Hele onun, şair Ebû Afâkı, sırf hicvedici şiirler yazdı diye, öldürtmesi olayından sonra fevkalâde üzülmüş ve Muhammed aleyhinde daha da şiddetli yazar olmuştur. İşte onu susturmak, ve ayni zamanda etrafa dehşet saçmak üzere Muhammed: "*Kim beni bu kadından kurtarırsa Cennet onun olur*" şeklinde konuşmuş, ve Umeyr b. Adî Hatmî adındaki kişi bu işi görmüştür. Esmâ'nın bu şekilde öldürülüşü etrafta korku yaratmış ve bir çok kabileler İslâm olmuşlardır. Bkz. İbn İshak, age, (1980), 676. Ayrıca Vakidî'nin yapıtlarında bu konu geniş şekilde işlenmiştir.

976. Bağdadî, age, 148-9; ve Mernissi, age, 34.

kadar Muhammed, kendisine, düşman bildiği kimselerin ya da sevmediklerinin *ölümünü her zaman sevinç vesilesi saymışsa da, o dönemde ve o toplumda bu tür içgüdülerden uzak kalabilenler olmuştur. Hadramût'lu kadınlar da bunlardandır; sevinip bayram etmelerinin nedeni, yukarda dediğimiz gibi, Arap kadınını İslâm öncesi değerler ölçüsünden yoksun kılan ve erkeğin kölesi yapan bir zihniyetten (yani Muhammed'in getirdiği sistemden) kurtulma umuduna dayalı idi.

Ne hazindir ki bu umud, Arap kadınını temsilen Hadramût'lu kadınları ne kadar sevindirdi ise Arap erkeğini de o kadar mutsuz kılmıştır. Nitekim olayın iki erkek tanık tarafından pek şişirilmiş bir şekilde Ebû Bekir'e aksettirilmesi, Ebû Bekir'in de yersiz bir şiddetle tepki göstermesi ve bir kaç kadının bu tür davranışını sanki ayaklanma olmuş, sanki devlet çökermiş gibi aşırı bir usul ile cezalandırması, bunun kanıtıdır. Denilebilir ki Muhammed'in ve onu takliden Ebû Bekir'in (ve tabii onu takiben diğerlerinin) böylesine insafsız yıldırmaları ve o tarihten bu yana müslüman erkeğinin kadını sindirme ve kendisine köle etme bencilliği nedeniyle Hadramût olayı, İslâm'da KADIN'ın özgürlük adına giriştiği ilk ve son kıpırdanma olmuştur.

Her ne kadar müslüman ülkelerde, özellikle 19. yüzyıldan itibaren (o da Batı'nın etkisiyle) kadın hakları sorunları ele alınmakla beraber, bu davranışları birer "direniş" ya da "kıpırdanma" şeklinde kabul etmek mümkün değildir. Çünkü bu uğraşılar, kadın hak ve özgürlüklerini çiğneyen Şeriât zihniyetine ve düzenine karşı olmamıştır. Aksine İslâm dininin kadın haklarına yer verdiği fakat İslâm'ın özünün iyi uygulanmaması nedeniyle bu hakların gerçekleştirilemediği tezine dayanmıştır. Oysa ki Hadramût olayında rol oynayan düşünce, Muhammed'in kadın hak ve haysiyetini yok ettiği ve bu nedenle İslâm öncesi dönemin özgürlüklerine yönelmek gerektiği fikrine dayalıdır. O tarihten bu yana bu fikri benimseyen ve açıkça savunmaya yeltenen pek çıkmamıştır.

Öyle anlaşılıyor ki İslâm dünyâsının "AYDIN" sayılan sınıflarına bu BİLGİSİZLİK, bu İLGİSİZLİK ve bu CESARETSİZLİK hâkim olduğu süre boyunca Hadramût olayı, kadın hakları adına girişilen "ilk ve son" savaşım olarak kalacaktır.

Ve yine hiç kuşku edilmemelidir ki hak ve özgürlüğe özlem duyan Hadramût kadınlarının isyankâr ruhunu canlandırmadan ve canlı tutmadan İslâm dünyasında kadının, çağdaş ölçülere yatkın şekilde, özgürlüğe ve şahsiyet bilincine erişmesi mümkün olamayacaktır.

DİZİN

DİYANET İŞLERİ BAŞK. YAYINLARINDAN

Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi

Kadınların aklen ve dinen aşağı olduklarına dair hadis'ler

Fihrist

ve

Cild I

209 عن ابى سعيد الخدرى رضى الله عنه قال خرج علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم فى اضحى او فطر الى المصلى. فمر على النساء فقال يا معشر النساء تصدقن. فانى اريتكن اكثر اهل النار فقلن وبم يا رسول الله ؟ قال تكثرن اللعن. وتكفرن العشير. ما رأيت من ناقصات عقل ودين اذهب للب الرجل الحازم من احداكن. قلن وما نقصان عقلنا وديننا يا رسول الله ؟ قال أليس شهادة المرأة مثل نصف شهادة الرجل ؟ قلن بلى. قال فذلك من نقصان عقلها. أليس اذا حاضت لم تصل ولم تصم ؟ قلن بلى. قال فذلك من نقصان دينها.

TERCEMESİ

Ebû Said (Sa'd b. Mâlik b. Sinân)-i **Hudrî** *radiya'llâhu anhümâ*'dan:

Şöyle demiştir: Bir Kurban, ya Ramazan bayramında **Resûlu'llâh** *salla'llâhu aleyhi ve sellem* **Efendimiz**, yanımıza namezgâha çıktı. Kadınların yanından geçti.[1] Ve (onlara): "*Kadınlar, sadaka veriniz. Zîrâ bana Cehennem halkı gösterildi, çoğu sizler idiniz.*" buyurdu. (Kadınlar): "*Yâ Resûlâ'llâh, neden?*" diye sordular. "*Çünkü siz (ötekine, berikine) çokca lâ'net eder, zevcelerinize karşı küfrân-ı ni'met gösterirsiniz.*[1] *(Ne acîbdir ki kendini zapteden tam akıllı ve dîninde) hazimli kimsenin aklını sizin kadar eksik akıllı, eksik dinli*[2] *hiç bir kimsenin çelebildiğini görmedim.*" buyurdu. "*Aklımızın, dînimizin eksikliği nedir? Yâ Resûlâ'llâh.*" dediler. "*Kadının şahâdeti, erkeğin şahâdetinin yarısı değil midir?*" diye sordu. "*Evet.*" dediler. "*İşte bu aklın eksikliğinden. Hayız gördüğü zaman da namaz kılmaz, oruç tutmaz değil mi?*" buyurdular. "*Evet.*" dediler. "*İşte bu da dînînin eksikliğinden.*" cevâbını verdi.

• • •

DİYANET İŞLERİ BAŞK. YAYINLARINDAN

Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi

Kadınların "fitne ve fesad' amili olduklarını belirten hadis

Cild XI, sh. 267 Hadis no. 1795

1795. عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا تَرَكْتُ بَعْدِى فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ .

TERCEMESİ

Üsâme İbn-i Zeyd *radiya'llâhu anhümâ*'dan Nebî *salla'l-lâhu aleyhi ve sellem*'in: "*Benden sonra erkeklere kadınlardan daha zararlı fitne ve fesad* (âmili) *olarak hiç bir şey bırakmadım*" buyurduğu rivâyet olunmuştur.

İZAHI

Bu hadisi Buhârî: "*Huysuz ve uğursuz kadından sakınılması*" başlığıyle açtığı bir bâbında rivâyet etmiştir. Bu bâbın ünvânında müellif: "*Ey mü'minler, kadınlarınızdan ve evlâdlarınızdan size düşman olan bir*

222

Haiz'li kadın ile sevişme usülüne dair hadis

Clid I, Hadis no. 208

208 وَفِى رِوَايَةٍ عَنْهَا قَالَتْ كَانَتْ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا فَأَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبَاشِرَهَا أَمَرَهَا أَنْ تَتَّزِرَ فِى فَوْرِ حَيْضَتِهَا ثُمَّ يُبَاشِرُهَا . وَأَيُّكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْلِكُ إِرْبَهُ ؟

TERCEMESİ

Yine Âişe *radiya'llâhu anhâ*'dan diğer bir rivâyette: Şöyle demiştir: İçimizden (yâni Ümmehât-ı Mü'mininden) biri hâiz olup Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* de kendisi ile mübâşeret arzu ettiği zaman ona hayzın hemen bidâyetinde iken futa bağlamasını emreyler ve ondan sonra mübâşeret ederlerdi. (Halbuki) sizin hanginiz, nefsine Nebiyy-i Muhterem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* nefsine mâlik olduğu kadar mâlik olabilir?

DİYANET İŞLERİ BAŞK.
YAYINLARINDAN

Sahih-i Buhari Muhtasarı
Tecrid-i Sarih Tercemesi

Kadınların, erkeklerin arkasında namaz kılmaları gerektiğine dair hadis
(Yaşlı kadınlar dahi küçük yaştaki erkek çocuğunun arkasında namaz kılmalı)

Cild II, sh.325
Hadis no. 248

248 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِطَعَامٍ صَنَعَتْهُ لَهُ . فَأَكَلَ مِنْهُ . ثُمَّ قَالَ قُومُوا فَلِأُصَلِّيَ لَكُمْ . قَالَ أَنَسٌ فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرٍ لَنَا قَدِ اسْوَدَّ مِنْ طُولِ مَا لُبِسَ . فَنَضَحْتُهُ بِمَاءٍ . فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَصَفَفْتُ أَنَا وَالْيَتِيمُ وَرَاءَهُ . وَالْعَجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا . فَصَلَّى لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكْعَتَيْنِ . ثُمَّ انْصَرَفَ .

Tercemesi

Enes b. Mâlik *radiyallâhu anh*'den rivâyet olunduğuna göre, ceddesi **Müleyke**[2] (bint-i **Mâlik b. Adiy** *radiya'l-lâhu anhâ*) **Resûlu'llâh** *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'i tehyie ettiği bir taâma da'vet etmişti. (**Resûl** *aleyhi's-salâtü ve's-selâm* **Efendimiz**) yedikten sonra: "(Haydin), *kalkınız da size namaz kıldırayım.*" buyurmuş[1].

Enes der ki: Kullanıla kullanıla simsiyah kesilmiş (eski) bir hasırımız (var idi. İşte onu almağ)a hemen davranıp üzerine (yumuşasın diye) biraz su serptim. **Resûlu'llâh** *salla'llâhu aleyhi ve sellem* namaza durdu. Yetim[2] ile berâber ben de ardında (bir) saf olduk[3]. Kocakarı da arkamızda durdu[1]. **Resûlu'llâh** *salla'llâhu aleyhi ve sellem* bize iki rek'at kıldırdıktan sonra teşrif etti[2].

[1] Bundan kadınların ayrı safta olmaları iktizâ edeceği anlaşıldığı gibi cemâatin arkasında kadınların mü'minlerden iktidâ etmelerinde de beis olmadığına hükmedilebilir.

• • •

At'da ve ev'de ve
Kadın'da uğursuzluk

(telakkisi adet olarak) sözcükleri Diyanet'in eklemesidir. Hadis'in aslında bunlar yoktur)

Cild VIII, Sh.311
Hadis no. 1211

1211. عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّمَا الشُّؤْمُ فِي ثَلَاثَةٍ فِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالدَّارِ .

Tercemesi

Abdullâh İbn-i Ömer *radiya'llahu anhümâ*'dan, **Nebî** *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in:

Uğursuzluk (telâkkisi âdet olarak) ancak üç şeyde: atta, kadında, evde hâsıl olur, buyurduğunu işittim, dediği rivâyet edilmiştir.

Nitekim Resûl-i Ekrem:

اَلنِّكَاحُ رِقٌّ فَلْيَنْظُرْ اَحَدُكُمْ اَيْنَ تَضَعُ كَرِيمَتَهُ

«Nikâh, bir nevi câriyeliktir. Kişi, kızını kime teslim ettiğine bakmalıdır» (149) buyurmuştur.

(149) Ebû Ömer et-Tevkanî «Muâşeretü'l-Ehleyn» adlı kitâbında mevkûf olarak Hz Âişe ve Enes'den rivâyet etmiştir. Beyhâki, merfu' olarak rivâyet edildiğini de söyledi, fakat mevkuf olması daha doğrudur.

مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ اَغْلَبَ لِذَوِي الْاَلْبَابِ مِنْكُنَّ

«Akıl sâhibleri içinde, akıl ve dinde, sizden (kadınlardan) noksânını görmedim» (96) buyurmuştur. Bu, kadınlarda şehvetin çokluğu bakımındandır. Yine Resûl-i Ekrem duâsında :

اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِي وَبَصَرِي وَقَلْبِي وَشَرِّ مَنِيِّي

(96) Müslim, İbn Ömer'den (R.A.); Buhâri ile Müslim, Ebû Sa'id'den (R.A.) rivâyet etmişlerdir.

(97) «Duâ Kitâbı»nda geçmiştir.

İmam Gazzalı 'nin IHYAU 'ULUMİ'D-DİN adlı yapıtının 2ci Cild'inde yer alan hadıs'lerden bazı örnekler.
(Bedir Yayınevi 1975)

rarak, siyâset kullanmaktır. Resûl-i Ekrem bir hadîsinde:

مَثَلُ الْمَرْأَةِ الصَّالِحَةِ فِي النِّسَاءِ كَمَثَلِ الْغُرَابِ الْأَعْصَمِ بَيْنَ مِائَةِ غُرَابٍ

«Kadınlar arasında sâliha kadın, yüz tâne siyah karga arasında alaca bir karga gibidir» (176) buyurmuştur. Lokman aleyhisselâm'ın oğluna yaptığı nasihatte: «Oğlum, kötü kadından sakın. Çünkü o, vaktinden önce seni kocaltır. Kadınların şerrinden kork. Çünkü onlar iyiliğe çağırmaz. İyi olanlarından bile kendini korumağa çalış» demiştir. Resûl-i Ekrem de hadîsinde:

(176) Taberânî, Ebû Umâme'den (R.A.); Ahmed, Ömer b. el-Âs'dan (R.A.) sahih senedle rivâyet etmişlerdir. Nesei'nin «Sünen-i Kübrâ»sında da vardır.

لَا يُفْلِحُ قَوْمٌ تَمْلِكُهُمُ امْرَأَةٌ

«Kadın tarafından idâre edilen millet felâh bulmaz» (180) buyurmuştur. Kendisine karşı çıkışan zevcesine, Hz. Ömer (R.A.): «Sen,

(180) Resûl-i Ekrem hastalığında Hz. Âişe'ye (R.A.) «Ebû Bekir'e söyle namaz kıldırsın.» buyurdu. Hz. Âişe: «Onun sesi çıkmaz, başkası kıldırsın.» dedi. Bir iki def'a tekerrür edince, Resûl-i Ekrem: «Sen, Züleyha gibi yapıyorsun.» buyurdu. Züleyha

İmam Gazzalı 'nin İHYAU 'ULUMİ'D-DİN adlı yapıtının 2ci Cild'inde yer alan hadıs'lerden bazı örnekler. (Bedir Yayınevi 1975)

إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَتْ بِصُورَةِ شَيْطَانٍ فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ امْرَأَةً فَأَعْجَبَتْهُ فَلْيَأْتِ أَهْلَهُ، فَإِنَّ مَعَهَا مِثْلَ الَّذِي مَعَهَا ه

«Kadınlar insânın karşısına şeytan gibi çıkarlar. Bir kadını görüp heves ettiğiniz vakit, hemen kendi âilenize mürâcaat edin. Çünkü onda olanın aynısı onda da vardır.» (100) buyurdu.
Ekrem :

(100) Müslim ve Tirmizi rivâyet etmişlerdir. İfâde Tirmizi'nindir.

İKİNCİ KISIM

BU KISIMDA KOCANIN, ZEVCESİ ÜZERİNDEKİ HAKKINI ANLATACAĞIZ

Bu husûsta sadre şifâ verecek söz şudur: Nikâh, bir nevi kölelik ve esârettir. Kadın, tamâmen efendisinin emrindedir. Günah olmayan bütün emirlerine mutlak sûrette itâat etmelidir. Hanımların, efendisine itâat ve saygısına dâir pek çok haberler vardır. Resûl-i Ekrem (S.A.V.):

أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتِ الْجَنَّةَ ه

«Kendisinden kocası râzı olduğu hâlde ölen her (müslüman) kadın Cennet'e girer» (245) buyurmuştur.

Adamın biri hâricc giderken hanımına evinin üst katından aşağı inmemesini tenbih etti. Alt katta olan babası hastalandı. Kadın ba-

(245) Tirmizi rivâyet etti, hasen ve garib olduğunu söyledi. Ayrıca İbn Mâce de Ümmü Seleme'den (R.A.) rivâyet etmiştir.

İmam Gazzalı 'nin IHYAU 'ULUMİ'D-DİN adlı yapıtının 2ci Cild'inde yer alan hadıs'lerden bazı örnekler.
(Bedir Yayınevi 1975)

303 . عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمْ بِالْبَطْحَاءِ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ الظُّهْرَ رَكْعَتَيْنِ وَالْعَصْرَ رَكْعَتَيْنِ. يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ.

Tercemesi

Ebû Cuhayfe (Vehb b. Abdullâh-i Süvâî) *radiya'llâhu anh* Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in Bathâ'da önünde bir harbe (dikilmiş) olduğu halde Öğlen ile İkindi namazlarını ikişer rek'at kıldırdığını ve (namaz içinde iken) önünden kadın da, eşek de geçtiğini (sened-i muttasıl ile) rivâyet etmiştir[1].

---

dullâh, Kâsım b. Muhammed, Şa'bî, Hasan-ı Basrî gibi ecille-i Tâbiînin sahrâda sütresiz namaz kıldıkları rivâyet olunuyor. İmâmın sütresi, me'mûmun da sütresidir.

1 (246) ncı hadisin bir parçasıdır. (68, 246, 249 ve 309 uncu hadislere de mürâcaat.) Cumhûr-ı ulemâ musallî ile sütresi arasından mürûrun hürmetine kâil olmuşlarsa da geçen insan, yâhud hayvan musallînın namazını kat' yâni iptâl etmez. Hüccetleri bu hadis ile (68) inci İbn-i Abbâs *radiya'llâhu anhumâ* hadîsi ve Buhârî ile Müslim'in Âişe *radiya'llâhu anhâ*dan rivâyet ettikleri hadisdir ki, meâli şudur: "*Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem namaz kılardı. Ben de onun karşısında cenâze vaziyetinde aykırı yatardım.*" Bu son hadis bâzıları tarafından "*hâiz olduğum halde*" ziyâdesiyle de rivâyet edilmiştir. Ebû Saîd-i Hudrî'nin "*Sünen-i*" *Ebî Dâvûd*'da: "لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ وَادْرَؤُوا مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ = *Namazı hiçbir şey kat' etmez. Maahâzâ elinizden geldiği kadar geçmeyi menetmeğe çalışınız. Çünkü o, şeytandan başka bir şey değildir.*" hadisi de ictihâd-ı cumhûru müeyyid ise de senedi hakkında dedikodu olmuştur. Halbuki Enes *radiya'llâhu anh* ile Mekhûl, Ebû'l-Ahvas, Hasan-ı Basrî ve İkrime'nin kıble-i musallîden kelb, himâr, kadın geçerse bunların namazı kat' ettiklerine kâil oldukları rivâyet edildiği gibi İbn-i Abbâs *radiya'llâhu anhümâ*, kelb-i esved ile mer'e-i hâizin; İkrime, kelb ile

304. عَنْ سَهْلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ بَيْنَ مُصَلَّى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمَرُّ الشَّاةِ.

TERCEMESİ

Sehl (b. Sa'd-i Sâidî) *radiya'llâhu anh*'den, **Resûlul-lâh** *salla'llahu aleyhi ve sellem*'in musallâsı (yâni namaz kıldığı yer) ile (kıble cihetindeki) duvar arasında bir davar geçebilecek kadar yer olduğu[1] (sened-i muttasıl ile) rivâyet olunmuştur.

---

himâr, hınzır, kadın, Yahûdî, Nasrânî ve Mecûsî'nin; **Atâ' b. Ebî Rebâh** kelb-i esved ile mer'e-i hâizin; rivâyet-i meşhûreye göre **Ahmed İbn-i Hanbel**, düz siyah kelbin ve diğer kavl-i mervîsine göre, düz siyah kelb ile himâr ve kadının kâtı-ı salât olduğuna zâhib olmuşlardır. Şemsü'l-eimmenin "*Câmi*"inde kadının, "*Kâfî*"deki beyâna göre de köpek ile kadın, eşek ve hınzırın ehl-i Irak mezhebince kat'-ı salât ettikleri mervîdir. Bunların en büyük hüccet: **Müslim**'in sened-i sahîh ile rivâyet ettiği **Ebû Zer** *radiya'llâhu anh* hadîs-i merfûudur ki, bunda: "*Önünde deve semerinin ard kaşı boyunda bir sütresi olmayan kimsenin namazını kadın, eşek, bir de kara köpek kat' eder.*" buyurulmuştur. **Ebû Zer**: "*Kara köpek namaz bozuyor da kırmızı köpek neden bozmuyor?*" diye soran zâta: "*A kardeşimin oğlu, ben de senin sorduğun gibi* ***Resûlullâh*** *salla'llâhu aleyhi ve sellem'e sordum. Kara köpek şeytandır, buyurdu.*" cevâbını vermiştir. Kara köpeğin şeytan olması, salar olması i'tibâriyle olsa gerektir. Bunlara medâr-ı ihticâc olan başka hadîsler de varsa da hiçbiri **Müslim**'in bu hadîsi kadar kuvvetli değildir.

Buna mukâbil cumhûra hüccet olan hadîslere "*Sünen-i*" *Ebî Dâvûd* ile *Nesei*"de kelb ile himâr hakkında mervî hadîsler de inzimâm ediyor. Cumhûra göre *Müslim*'deki hadîs –**Buhârî**'nin rivâyet ettiği **İbn-i Abbâs** hadîsinin (68 inci)– delâletiyle mensuhtur. Zirâ o kıssa, Haccetü'l-Vedâ'a ve irtihâl-i Nebeviden seksen gün evvele âit yâni muahhardır. **Müslim**'in hadîsi ile o nevi'den diğer ahâdîsin neshine kâil olmasak da herhalde onlardaki kat'-ı salâtı "*kat'-ı huşû*" ma'nâsına almak ve musallî önünden geçmenin –kalbi işgal dolayısiyle– şediden hürmetini beyâna hamletmek evlâdır.

[1] Davar geçebilecek kadar yerin mikdârını tahminde ihtilâf

(ara Köpek", "Hınzır", "KADIN" gibi
ımazı "kat'eder" olduğuna dair
Cild. II, sh. 440 ve d.
ızü söyledir: "Ben önünde olduğum
ız kıldığı halde (başka bir eşi) olunca kılmazdı" (Benim öteki
hanımlarına on üstünlüğüm vardır). Bkz İbn Sa'd, Tabakat

"ŞERİAT VE KADIN" ve yazarı hakkında çıkan yazılardan bazı alıntılar:

"...Şimdi birtakım odaklar şeriat istiyor, dolayısiyle laik cumhuriyeti yıkmak istiyor... Başına beyaz sarık geçiren her yobazın başkası hakkında ölüm fetvası vermesine kapı açmak istiyorlar. Nitekim bunun bir örneğini... bir hocanın Prof. İlhan Arsel hakkında tümüyle İslâm kaynaklarına dayalı alıntıları içeren Şeriat ve Kadın adlı kitabı dolayısiyle vermiş olduğu ölüm kışkırtmasında görüyoruz..."

(Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu; "Cumhuriyet", 19 Mart 1989)

"...(Şeriat'ın kadınlar hakkında sevkettiği hükümleri) yeni ve güçlü bir eser gözlerimizin önüne seriyor: Prof. Dr. İlhan Arsel'in ŞERİAT VE KADIN başlıklı 470 sayfalık araştırması... Dostum İlhan Arsel, memleketimizin yetiştirdiği en değerli hukuk profesörlerinden biridir. Daha önce "Arap Milliyetçiliği ve Türkler", "Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına", "Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları: Din Adamları ve Aydınlar", "Biz Profesörler" başlıklı kitaplarında bir çok sorunlarımızı yaman bir tahlil ve teşhisle gözler önüne sermişti. Şeriâtın kadın hakları konusunda ne kadar yanıldığını Prof. Arsel'in kitabı, kimsenin çürütemeyeceği bir şekilde ispat ediyor. Çürütülemez, çünkü ortaya koyduğu tez doğrudan doğruya Kur'ân'a, hadîs'lere, Şeriâta ve itimad edilen ulemaya dayanıyor. Dindar ve lâik herkesin bu önemli eseri baştan sona okumasını salık veririm. İrtica ya da gericilik denen davranışın ne kadar "çağ dışı" olduğu bu kitaptan apaçık anlaşılıyor. Son yılların en güçlü birkaç araştırmasından biridir".

(Talat Halman; "Milliyet Gazetesi", 15 Şubat 1988)

"Ankara Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku emekli öğretim üyelerinden Prof. Arsel, daha önce yazdığı "Arap Milliyetçiliği ve Türkler" başlıklı kitabı nedeniyle şeriatçı çevrelerin boy hedefi olmuştu. Prof. Arsel bu ilginç kitabında, Arap milliyetçiliğinin Türk düşmanlığına dayandığını, özgün belgelerle ortaya koymuştu. Prof. Arsel, o gün bugündür, şeriatçıların en büyük hedefleri arasındadır. İlhan Arsel, bir bilim adamı titizliği ile hazırladığı "Arap Milliyetçiliği ve Türkler" kitabından sonra şeriat düzeninde kadının yerini konu alan bir başka kitap daha çıkardı, kitabın adı "Şeriat ve Kadın". Prof. Arsel bu kitabında da özgün kaynaklara, Kur'an'ı Kerim'e, hadîslere ve âyetlere ve İslâm kaynaklarına dayanarak, bu kaynaklara yollama yaparak şeriat düzeninde kadının nasıl köle durumuna sokulduğunu anlatıyor. Ve Prof. Arsel bu yüzden şimşekleri üzerine çekiyor. Prof. İlhan Arsel, kitaplarında bu Arap milliyetçiliği ile şeriat düzeninin iç yüzünü belgelediği için şeriatçıların ölüm listelerine alınıyor..."

(Uğur Mumcu, "Cumhuriyet Gazetesi" 6 Nisan 1989)

"Gazeteler bu haftanın başında bir 'Ölüm fetvası' haberine yer verdiler... Hakkında fetva verilen... Anayasa profesörü İlhan Arsel, Fetvanın nedeni, Arsel'in 'Şeriat ve Kadın' başlıklı kitabı yazmış olması. İlhan Arsel, din sorunlarını, din kitaplarının incelenmesini ve eleştirilmesini bir uygarlık ölçüsü olarak kabul etti. Ortadoğu uygarlığını, Musevi, Hıristiyan ve İslâm kaynaklarını inceledi: Denilebilir ki hayatını bu konulardaki bilimsel araştırmalara adadı, ürünler verdi. Daha önemlisi... Arsel'in medeni ve fikri cesaretidir..."

(Doğu Perinçek, "2000/İkibin'e Doğru", 12 Mart 1989)

"Arsel'in yazdığı kitapların hangisi olursa olsun... hele Şeriat veKadın gerçekten çağımızın kitaplarıdır... Bu sonuncu kitabını didik didik okudum. Gerçekten bir ömür ister, öylesine bir kitabı yapıp meydana getirmek için... Şimdi benim burada herkese, özellikle aydınlara bir çağrım var. Şeriat ve Kadın adlı kitap alınıp okunmalı, okutulmalı, yazarlar bu kitabı tanıtmalı. Nice kara seslere, bunların yarattıkları ya da sürdürdükleri karanlığa en güzel karşılık bu olacaktır."

"Arsel'in kitabı, şimdiye dek yazdığı kitaplar gibi son derece değerli, titiz bir inceleme, araştırma ürünü. Sağlam, dürüst bir bilim adamının değerlendirmesi olarak, ele alınanların hepsi sağlam kaynaklara dayalı. Yürekli, daha güzel bir dünya kurulmasına yönelik, ışık tutucu örnek bir çalışma. Kitap yüzyılımızın kitabı olacak nitelikte 'Kadın hakları' yönünden özellikle..."

(Turan Dursun, "2000/İkibin'e Doğru", 19 Mart 1989 ve 11 Haziran 1989 sayıları)

"Türkiye'de şeriat düzeni kurma çalışmaları, en çok kadınları tedirgin ediyor... Endişede de pek haksız sayılmazlar. Türk kadını, bir daha kara çarşaf altına girmek istemiyor. Türk kadını kendisine ikinci sınıf insan işlemi yapılmasını, sokağa çıktığında giyimine kuşamına karışılmasını istemiyor... Türk kadını, ülkeye bir gün şeriat düzeni gelirse, en fazla kayba uğrayanın kendisi olacağını çok iyi biliyor. Biliyor ki laikliği koruma mücadelesi, kadınlık onurunu koruma mücadelesinden ayrılamaz. Kadının şeriat altındaki durumunu merak edenlere, Prof. Dr. İlhan Arsel'in Şeriat ve Kadın adlı kitabını bulup okumalarını salık veririm. Bu kitabın sayfalarını çevirirken gözleri faltaşı gibi açılacaktır..."

(Haluk Şahin, "Gazete" 4 Şubat 1989)

"...İyi bir türbancı olabilmeniz için Prof. İlhan Arsel'in Şeriat ve Kadın adlı kitabını alınız. Prof. Arsel'in Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı 12 ciltlik 'Sahih-i Buhari Muhtasarı...' adlı yapıttan aktarmalar yaparak yazdığı 'Şeriat ve Kadın' adlı kitabını iyice okuyunuz. Bu kitapta yer alan ve Muhammed'in kadınlar hakkındaki diğer görüş ve tespitlerini de doğru buluyorsanız siz iyi bir türbancı sayılabilirsiniz..."

(Necati Doğru, "Milliyet", 13 Mart 1989)

"...Çok yararlı, dolgun, içerikli; güncel değeri ayrıca vurgulanmalı... Kuşkusuz bilim çevrelerince yeterli ilgiyi görecektir..."

(İlhan Selçuk, 29 Ekim 1987)

Basılı fiyatın üzerinde bir fiyatla satılamaz. KDV Dahil: 26.500 TL.